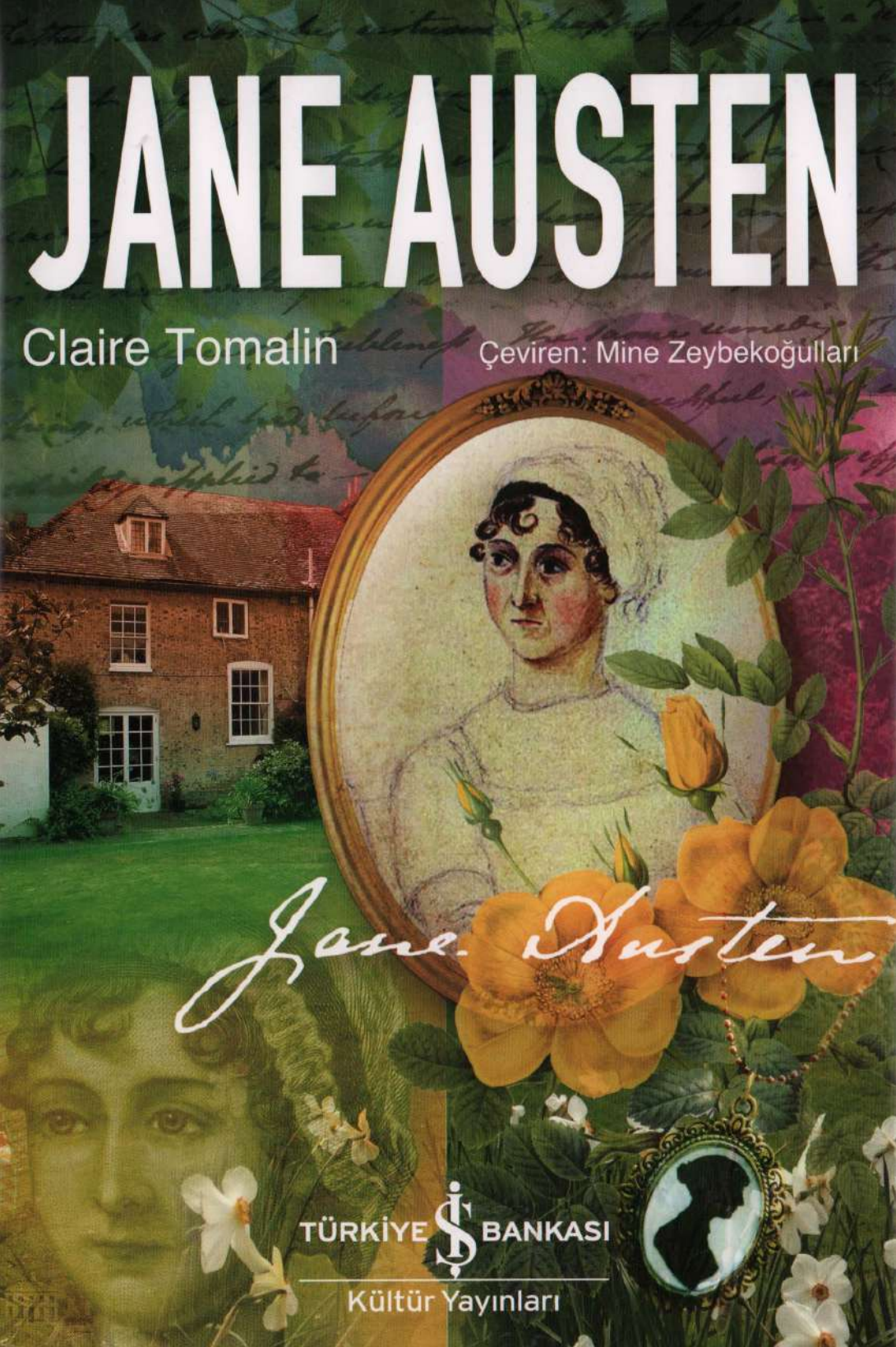
JANE AUSTEN

Claire Tomalin

Çeviren: Mine Zeybekoğulları

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 3145

BİYOGRAFİ

Claire Tomalin
JANE AUSTEN

ÖZGÜN ADI
JANE AUSTEN
A LIFE

ÇEVİREN
MİNE ZEYBEKOĞULLARI

COPYRIGHT © CLAIRE TOMALIN
YAZARLA YAPILAN SÖZLEŞMEYE İSTİNADEN YAYIMLANMIŞTIR

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2012
Sertifika No: 29619

EDİTÖR
LEVENT CİNEMRE

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ/DİZİN
BURCU ÇAPANOĞLU

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM: KASIM 2014, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-279-5

BASKI
YAYLACIK MATBAACILIK
LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/197-203
TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 612 58 60
SERTİFİKA NO: 11931

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Claire Tomalin

Jane Austen

Çeviren: Mine Zeybekoğulları

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İyi komşularım
Sue ve David Gentleman'a

İÇİNDEKİLER

Sunuş ve Teşekkür XI
Steventon ve Austen'ların Hampshire'daki Komşuları XIV

1. Bölüm
1775 1

2. Bölüm
Meritokratlar 11

3. Bölüm
Erkek Çocuklar 25

4. Bölüm
Okul 37

5. Bölüm
Fransız Tanıdık 49

6. Bölüm
Olumsuz Davranışlar 67

7. Bölüm
Düğünler ve Cenazeler 83

8. Bölüm
Komşular 97

9. Bölüm
Dans 115

10. Bölüm
Bebek ve Maşa 123

11. Bölüm
Bir Mektup 129

12. Bölüm
Savunma Mekanizması 135

13. Bölüm
East Kent'teki Arkadaşlar 151

14. Bölüm
Annemle Seyahat 161

15. Bölüm
Üç Kitap 175

16. Bölüm
Yirmi Beş Yaş 191

17. Bölüm
Manydown 201

18. Bölüm
Kardeş Sevgisi 217

19. Bölüm
Ailede Bir Ölüm 231

20. Bölüm
Chawton'da 237

21. Bölüm
Mansfield Park'ın İçinden 251

22. Bölüm
İthaf 269

23. Bölüm
Büyücü 285

24. Bölüm
College Street 299

25. Bölüm
Son Söz Yerine 307

Ekler
Ek I: Jane Austen'ın Son Hastalığına Dair Bir Not 321
Ek II: Fanny Austen'ın 1809 Tarihli Cep Günlüğünden
"An African Story" ve Köleliğe Bakış Açısına Dair Bir Not 323
Ek III: Soyağacı 326

Notlar 329
Kısa Kaynakça 363
Dizin 365

Sunuş ve Teşekkür

Tavsiye ve yardım aldığım birçok kurum ve kişiye içten teşekkürlerimi sunmak isterim. Jane Austen Society, Kent Kontluk Arşivleri, Hampshire Arşiv Bürosu ve özellikle Claire Skinner, Winchester Katedrali ve arşiv görevlisi John Hardacre, Winchester College ve müdürü J. P. Sabben-Clare ile saymanı Bill Organ, National Trust ve özellikle Charles O'Brien, London Library, British Library, Hoare's Bank ve arşiv görevlisi Mrs Hutchings ve College of Arms bunlar arasında yer alıyor.

Bu baskıda bazı düzeltmeler ile Robin Vick'in bana verdiği ve çok cömertçe benimle paylaştığı titiz ve geniş kapsamlı çalışmalarından alınan Philadelphia Austen hakkında önemli yeni malzemeler bulunuyor.

Bath'teki Theatre Royal'da Mrs Jordan'la ilgili konuştuğumu duyduktan sonra Jane Austen'ın hayatını ele alabileceğim düşüncesini aklıma sokan kişinin Jane Tapley olduğunu da not düşmeliyim. Eğer onun cesaret verici önerisi olmasaydı bunu yapma konusunda yeterince cesur olabileceğimden şüpheliyim ve bunun için kendisine çok müteşekkirim.

Tom Carpenter, Jean Bowden ve Chawton'daki kulübedeki herkes, Mrs Matilda Taylor, Lord ve Lady Fitzwalter, Mr ve Mrs Nigel Havers, Eric Beck, Anthony Storr, Irvine Loudon, Wendy Cope, Brian Southam, Anthony Neville, Paul McQuail, Nicholas Monck, Leslie Mitchell, Olwen Hufton, Eric Korn, Gráinne Kelly, Donna Poppy, Julian Litten, Sir Jonathan ve Lady Portal, Portsmouth Kontu, Christine Jackson, muhterem papaz Profesör Owen Chadwick, Valerie Fildes, Charles Elliott ve Tony Lacey minnettar olduğum diğer kişiler.

Kızım Jo Tomalin'le yıllarca bir Jane Austen aşkı paylaştım; onunla yaptığımız tartışmalar faydalı ve keyifliydi.

Fransa'da teşekkürler, önemli yardımları için babam Emile Delavenay ve kız kardeşim Marguerite Smith'e, ayrıca Archives du Ministère des Affaires Etrangères'den Mme Odette Bigeon, M. Jean Ducourneau,

Abbé Michel Devert, Château de Jourdan'dan M. Yves de Coincy, M. Michel A. Rateau ve M. Gaël Henaff'a gidiyor.

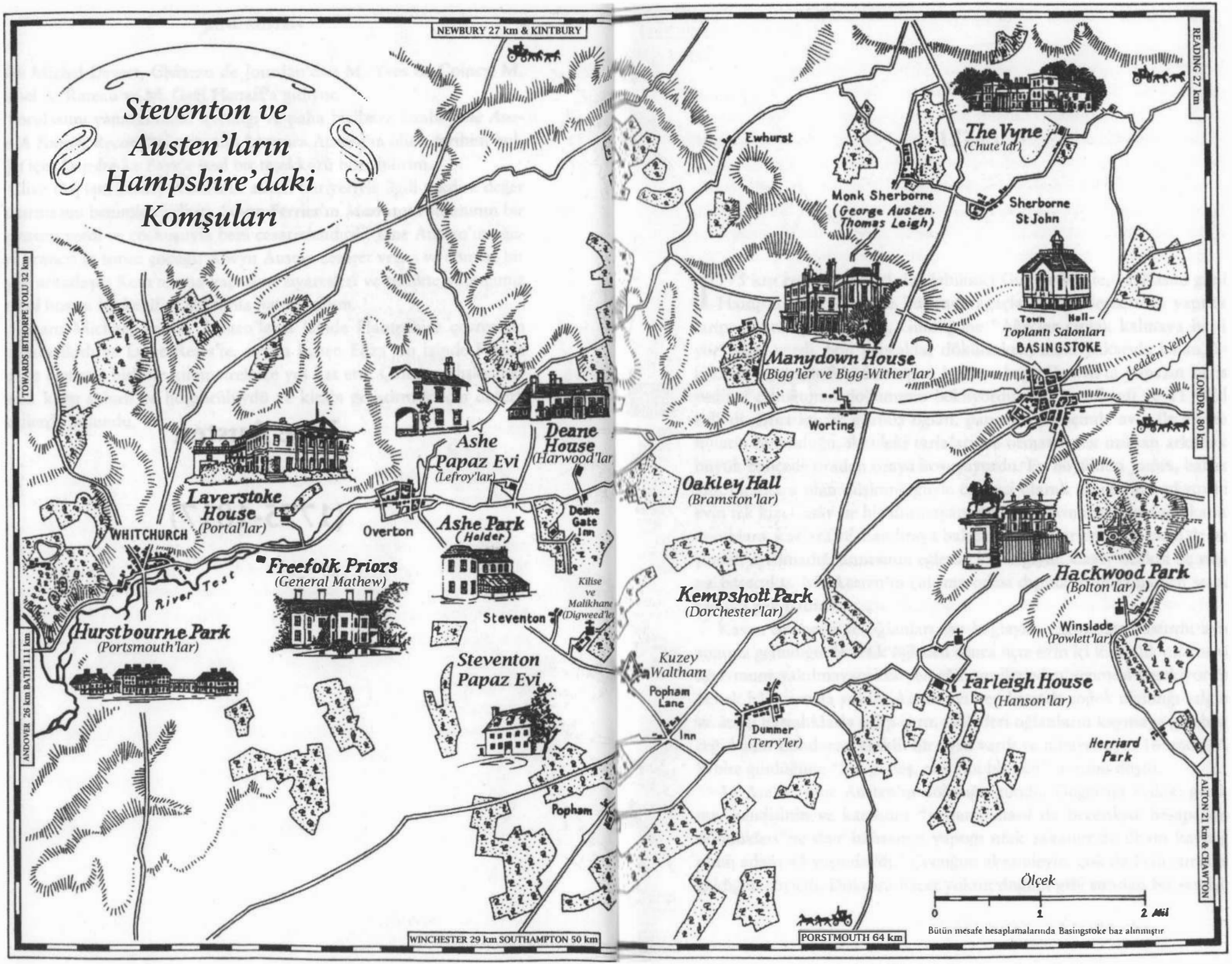
Sorularımı yanıtlarkenki içtenliği ve paha biçilmez kitabı *Jane Austen: A Family Record*'un yanı sıra Leonora Austen'ın ölüm tarihini bulduğu için Deirdre Le Faye'e özel bir teşekkürü borç bilirim.

Clive Caplan, Henry Austen'ın askeri kariyeriyle ilgili takdire değer araştırmasını benimle paylaştı, Susan Ferrier'ın *Marriage* romanının bir kopyasını verdi ve coşkusuyla beni cesaretlendirdi. Jane Austen'ın ağabeyi Francis'in torun çocuğu Alwyn Austen cesaret verici ve cömert bir başka arkadaştı; Kent'te ona yaptığım ziyaretleri ve birlikte yaptığımız gezileri hususi bir keyif ve şükranla hatırlıyorum.

Kocam Michael Frayn, Austen'ların izinde Hampshire çevresinin yanı sıra Bath ve Lyme Regis'te, ayrıca kuzen Eliza'nın izinde Fransa Gers'te benimle birlikte kilometrelerce yol kat etti. Çalışma alışkanlıklarıma karşı sabırlı ve hoşgörülüydü ve kitabı geliştirmek için değerli önerilerde bulundu.

Jane Austen

(1775-1817)

Steventon ve Austen'ların Hampshire'daki Komşuları
NEWBURY 27 km & KINTBURY
READING 27 km
TOWARDS IBTHORPE YOLU 32 km
LONDRA 80 km
ANDOVER 26 km BATH 111 km
ALTON 21 km & CHAWTON
WINCHESTER 29 km SOUTHAMPTON 50 km
PORSTMOUTH 64 km
Ewhurst
The Vyne
(Chute'lar)
Monk Sherborne
(George Austen, Thomas Leigh)
Sherborne St John
Town Hall – Toplantı Salonları
BASINGSTOKE
Manydown House
(Bigg'ler ve Bigg-Wither'lar)
Ledden Nehri
Worting
Oakley Hall
(Bramston'lar)
Deane House
(Harwood'lar)
Ashe Papaz Evi
(Lefroy'lar)
Laverstoke House
(Portal'lar)
WHITCHURCH
Overton
Ashe Park
(Holder)
Deane Gate Inn
Freefolk Priors
(General Mathew)
River Test
Kilise ve Malikhane (Digweed'ler)
Steventon
Steventon Papaz Evi
Hurstbourne Park
(Portsmouth'lar)
Kempshott Park
(Dorchester'lar)
Hackwood Park
(Bolton'lar)
Winslade
(Powlett'lar)
Kuzey Waltham
Popham Lane
Inn
Dummer
(Terry'ler)
Farleigh House
(Hanson'lar)
Herriard Park
Popham
Ölçek
0
1
2 Mil
Bütün mesafe hesaplamalarında Basingstoke baz alınmıştır

1. Bölüm

1775

1775 kışı çetin geçecekti. Doğabilimci Gilbert White, 11 Kasım günü Hampshire'ın Selborne köyünde ağaçların neredeyse tüm yapraklarını döktüklerini gördü. Günlüğüne "Ağaçlar çıplak kalmaya başlıyor" diye yazdı. Son yapraklar dökülürken; daha yukarıda kalan, 24 kilometre mesafedeki Steventon köyüne bağlı Downs'ta papazın karısı yedinci çocuğunun doğumunu bekliyordu. 36 yaşındaydı ve 11 yıllık evliydi. Dört küçük gürbüz oğlan, papaz eviyle içinde avlu ile müştemilatın bulunduğu, ilerideki tarlalara ve ormana dek uzanan arkadaki büyük bahçede oradan oraya koşuşuyordu. En büyükleri James, babası gibi kitaplara olan düşkünlüğüyle öğrenci olarak umut vaat ediyordu; evin tek kızı Cassy ise hiç durmayan çenesiyle, evin içinde olduğu kadar tavuklara, kazlara ve mandıraya bakmak için dışarıda dolaşırken de peşinden ayrılmadığı annesinin eğlence kaynağıydı. Cassy ocakta üç yaşına basacaktı. Mr Austen'ın çalışma odası dışında evin tamamen sessiz olduğu pek nadirdi.

Kasım ayı geçti ve oğlanları eve bağlayan yağmurlar bastırdı; ayın sonuna gelindiğinde artık öğleden sonra üçte evin içi karanlık oluyor ve eğer mum yakılmayacaksa yemeğin gecikmeden yenmesi gerekiyordu. Bebek hâlâ ortada yoktu. Aralık ayı beraberinde soğuk algınlığı salgını ve ateşli hastalıklarla gelip çattı. Göletleri oğlanların kaymaya gidebileceği kadar donduran keskin bir ayaz vardı ve nihayet ayın 16'sında Mr White günlüğüne "Sis, güneş, mis gibi bir gün" notunu düştü.

16 Aralık, Jane Austen'ın doğduğu gündü. Doğacağı aydaki gecikme, kendisinin ve karısının "yaşlanıp nasıl da beceriksiz hesapçılara döndükleri"ne dair babasının yaptığı ufak şakanın da ilham kaynağı oldu; adam 44 yaşındaydı.[1] Çocuğun akşamleyin, çok da belli etmeden geldiğini söyledi. Doktora hacet yoktu; doğum gibi sıradan bir şey için

doktor çağırıldığı nadirdi ve en yakın doktor, bozuk yollarla 11 kilometre mesafedeki Basingstoke'taydı. Ama öyle ama böyle, "çok geçmeden her şey mutlulukla sona erdi." "Kız kardeşi Cassy için şimdi bir oyuncak, ilerideyse bir arkadaş. İsmi Jenny olacak" ikinci bir kızları olmasından memnundular. George Austen'ın mektubu kendisinin de ilgilendiği, hava iyi olursa Kent'li çiftçilerle Hampshire'lı çiftçiler arasında düzenlenecek olan, sığır butu ödüllü bir çiftçilik müsabakasına dair beklentilerden bahsederek devam ediyordu. Ücra bir köy kilisesinde görevli bir papaz, manevi önder olduğu kadar gerçek bir çiftçiydi de.

Austen ailesinin tüm çocukları gibi bu bebek de babası tarafından hemen vaftiz edildi. Daha sonra kilise töreni de yapılacaktı. Kış artık iyiden iyiye bastırmıştı. Durmaksızın, inatçı ve yoğun bir şekilde yağıp tam da geçitlerin üzerine doğru savrulan kar yüzünden Mr Austen'ın çiftçilik müsabakası yapılamadı. Çok geçmeden patikalar doldu ve neredeyse geçilemez hale geldi. Kümes hayvanları kümesten dışarı kımıldayamazken, mutfak kapısında ekmek kırıntısı arayan yabani kuşlar belirdi. Mr White "esaslı Sibirya soğuğu" diye yazdığı günlüğünde, yağmaya devam eden ve arkasından donan karın romantik ve grotesk şekiller yarattığını da belirtti. Yeni doğmuş kuzular dondular, yaban tavşanlarıysa yiyecek aramak için bahçelere indiler.

Mrs Austen papaz evinin üst katındaki sayvanlı karyolada, kuştüyü yatağının içinde sıcak sıcak sarmalanmış yatıyordu, bebekse yanındaki beşikteydi; yeni anne olmuş biri için çok sayıda küçük çocukla birlikte yıkanacak fazladan çamaşırın olduğu evde gerekli tüm temizlik ve yemek işleri bu esnada bir başkasının -büyük ihtimalle görümcesi Philadelphia Hancock'un- kontrolündeydi.[2] Hizmetçiler ateşe odun atıp çamaşır kazanları kaynattılar; çamaşırcı kadın bir günlüğüne çalışmak üzere köye gelebildiğinde, çamaşırlar daha o kurutmadan donmuş, evin içi havalandırılan çarşaflar ve bebek kıyafetleriyle dolmuştu. Mr Austen saat üçteki yemeğin ardından çocuklara kitap okuyordu fakat oğlanlar koşturup merdivende bir aşağı bir yukarı kaymaktan hoşlanıyorlardı ve aksi ki gürültüyü azaltacak hiçbir halı yoktu. Mrs Austen'ın en az iki hafta ayağa kalkması beklenmiyordu.

At sırtında gelerek eşlerinin tebrik mesajlarını ve hediyelerini getiren birkaç dinç bey dışında komşular kolay kolay ziyarete gelemedi. Noel arifesinde çocuklar pencere önündeki çıkıntılara geleneksel çobanpüs-

külü dallarını serdiler; Noel sabahıysa Mr Austen sıkı sıkı giyinip gün ışığının, kendisini dinlemek için toplanan çiftçilerle köylülere vaazını vermesine elvermesini umarak tepeye, ısıtması olmayan ufak taş kilisesi St. Nicholas'a doğru yola çıktı. Uzun zamandır kilisenin yanındaki eski tuğla köşkün kiracıları olan Digweed ailesi güvenilir insanlardı; Hugh Digweed, Steventon çevresindeki çoğu araziyi ekip biçiyordu, toprak sahibiydi. Mr Austen sonra karların ve sessizliğin arasından geçerek tepeden döndü. Steventon'da, papaz evine biraz uzaklıktaki tek sıra halinde dizili kulübelerde yaşayan aile sayısı otuzu aşmıyordu; ne bir dükkân ne de han vardı.

Eğer Philadelphia Hala gerçekten iş başındaysa, bu, kuzen Betsy'nin de orada olması demekti: Babasının halen yaşadığı ve Philadelphia Hala'nın bazen onu alıp geri götürmekten bahsettiği Hindistan'da doğan, ağırbaşlı, esmer, ince bir güzelliğe sahip Betsy. 14 yaşındaki Betsy neredeyse bir yetişkindi; Steventon'daki çocukların hepsinden büyüktü ve onların gözünde son derece bilgiliydi. Ekseriyetle şehirde, yani Londra'da yaşıyordu. Orada kendine ait bir atı vardı ki bu Austen'ların erkek evlatlarından hiçbirinin henüz nail olamadığı bir şeydi, at binmediği zamanlardaysa büyük ihtimalle yürümektense annesinin at arabasıyla geziyordu. Fransızca öğreniyordu; daha on yaşındayken diğer bazı çocuklarla birlikte bir oyunda rol almıştı; bir klavseni ve babasının yeni gönderdiği bir hediye olan dört sıra incisi vardı.[3] James, Edward ve hatta dört yaşındaki büyümüş de küçülmüş Henry bile kuzenlerini hayranlıkla izliyor ve dinliyordu.

Çocukların annelerinin odasına girmesine izin çıktığında, yeni bebeğin yuvarlak yüzlü, tombul yanaklı ve parlak koyu saçlı olduğunu gördüler. En çok o ana kadar doğan tüm bebekler içinde en uzunu ve en güzeli olan Henry'ye benzediğine karar kılındı, demek ki Jane'in de uzun ve iri olduğunu söylemek yerinde olur. Mrs Austen tüm çocukları gibi onu da emzirerek besledi. Hava nasıl olursa olsun doğumdan sonra en az bir ay evden çıkmayı aklından dahi geçiremeyecekti.[4] Devam eden Sibirya kışı da teşvik edici değildi, şubatta karlar erimeye başladığındaysa onu yine eve kapatan seller yaşandı. Böylece bebek sürekli üzerinde olan ilginin ve birinci kattaki yatak odasında geçen üç rahat ayın keyfini çıkardı.

Ardından kış bitti, Philadelphia Hala ile Betsy oradan ayrıldılar ve Mrs Austen ev, mandıra ve kümesteki vazifelerini yeniden eline aldı. 5

Nisan'da, sert ve karanlık bir sabahın ardından güneş yüzünü gösterdi. Minik Jane sıkıca şallara sarılıydı, annesi içi kürklü mantosunu giyip üzerine kendisi için fazladan bir iki şal atmıştı; aile, patikadan, anahtarının tutulduğu mezarlık bölümünde büyük bir porsuk ağacının, tarihi çanların ve girişteki sivri kemerin kenarlarına oyulmuş biri erkek, biri kadın iki taştan büstün olduğu kiliseye doğru yola koyuldu. Bu onun geleneklere uygun şekilde halka açık düzenlenen vaftiz töreniydi. Biri babasının Kent'li teyzesi, diğeri annesinin Oxfordshire'lı kuzeni olan iki Jane, vaftiz anneleri oldu. Bu önemli günde hazır bulunmak için zorlu yolculuklar yapmaları ya da vaftiz babası olan Mrs Austen'ın Surrey'de yaşayan bir başka kuzeniyle evli diğer rahibin orada olması beklenmese de vaftiz kızlarının töreninde adlarına bazı sözler verilmesi olağandı.[5] Törenden sonra hiçbirisi vaftiz kızları için bir şey yapmadı ancak güney ilçelere yayılmış olan ve çoğunlukla ruhban sınıfından olan kuzenleri birbirine bağlayan büyük ağın kolları olarak Jane Austen'ın hikâyesinin önemli bir parçasıdırlar.

Bu, incelemesi kolay bir hikâye değil. Jane Austen tarafından yazılan hiçbir otobiyografik not yok, herhangi bir günlük tuttuysa bile ondan geriye bir şey kalmamış. Kız kardeşi elindeki mektupların büyük kısmını imha ederken, bir yeğeni de ağabeylerinden birisinin muhafaza ettikleri için aynısını yaptı ve sadece bir avuç mektup diğer kaynaklardan temin edildi. Hepitopu yüz altmış mektup var ve hiçbiri çocukluğundan kalma değil; bilinen en eski mektup yirmi yaşına ait. Sadece birkaç sayfadan oluşan ilk biyografik not ölümü sonrasında yazıldı ve notun yazarı olan ağabeyi Henry, Jane'in hayatının, "hiç de olaylı bir yaşam" olmadığını açıkladı. Yeğeni James-Edward Austen-Leigh tarafından kaleme alınan biyografisi ortaya çıkana kadar, elli yıl daha bundan fazlası yayımlanmadı. Biyografi, Henry'nin görüşünü teyit eder nitelikteydi. "Garip bir biçimde yavan geçen bir hayatı vardı: Az sayıda değişiklikle ve hayatının sakin akışını bozacak hiçbir büyük kriz olmaksızın." Jane Austen'ın olaysız yaşamı genel kabul gören bir görüştü. Dickens ya da çağdaşı Mary Wollstonecraft gibi yazarlarla kıyaslandığında, yaşamının fazlasıyla sessiz sakin geçmişe benzediği kesindi. Jane, babasının annesini dövdüğüne şahit olmadı veyahut on iki yaşındayken ayakkabı boyası fabrikasında çalışmaya gönderilmedi; yine de çocukluğuna biraz uzaktan bakmaya başladığınızda, papaz evinde günler hepten sakin

geçmiyordu. Aslına bakılırsa, orada da bir ayakkabı boyası fabrikasındakiler kadar kalıcı izler bırakan hayli olaylı, üzücü ve hatta sarsıcı günler yaşanmıştı. Bunların onda kalıcı izler bıraktığı da, üstesinden geldiği bu izleri amacına hizmet eder hale getirdiği de hikâyesi boyunca anlaşılacak.

Mr ve Mrs Austen bunun son çocukları olacağını düşünmüş olmalıydılar. Mrs Austen, görümcelerinden birine yazdığı mektupta sadece iki çocuğu olan ablası Jane Cooper için ilginç bir şekilde "o zamandan beri doğurmadı, belki de bıktı" gözleminde bulundu;[6] sağ salim doğurmak kıskanılacak bir şeydi. O zamanlar Austen'ların mali durumu da iyi değildi. George'un çok borcu vardı, her yerden borç alıyordu, borçlu oldukları arasında Jane Cooper'ın kocası da vardı. Mrs Austen'ın ağabeyi James Leigh-Perrot'tan, kendi ablası Philadelphia Hancock'tan ve ayrıca onun kocasından da borç almıştı. Steventon ile komşu köy Deane'nin kiliseye ödediği vergilerden gelen 210 poundluk küçük bir yıllık geliri vardı. Tarlasındaki mahsulün satışı buna önemli bir katkı sağlıyorsa da borçlarını sıfırlamasına yetmiyordu. Öğrenci kabul etmeye Jane doğmadan üç yıl önce başlamıştı; yedi yatak odası ve üç çatı katı odası bulunan papaz evi küçük bir okula çevirmek için yeterli büyüklükteydi. Bu esnada kalan az miktardaki parasını da tüketti. Jane'in vaftizinin hemen öncesinde Philadelphia'nın arabuluculuğuyla Londralı bir avukattan 300 pound daha borç almak zorunda kaldı.[7] Banka hesapları, karısının tamamını bilse ziyadesiyle endişeleneceği muhakkak olan borç ödemeleri ve yeni borçlar arasında sonu gelmeyen bir hokkabazlık gösterisine dönmüştü. Yalın gerçek, çocukların dünyaya gelmelerinin para gerektirdiğiydi ve Austen'lar bunu James, George, Edward, Henry, Cassandra, Francis ve Jane'le birlikte yeterince tecrübe etmişlerdi. Alışılagelmiş doğum kontrol yöntemi yatak odalarını ayırmaktı fakat Austen'lar bunu hayata geçirmediler; Austen'ların bir bebeği daha olacaktı.

Mrs Austen'ın çocuk yetiştirme düzeni pek alışıldık değildi. Tertipli bir kadındı, iyi bir başlangıç olarak her bebeğini birkaç ay boyunca emzirir -kendi notlarından Cassandra'yı üç ay boyunca emzirdiğini biliyoruz- ve arkasından evde kolayca idare edilebilecek kadar büyüyene dek çocuğu bir yıl veya on sekiz ay boyunca bakılmak üzere köydeki bir kadına emanet ederdi.[8] Bu emanet, Jane için büyük ihtimalle vaftizinin arkasından gerçekleşmişti. Annesine kesinkes bağlı olacak on dört haf-

talık bir bebeğin bir yabancıya ve yabancı bir ortama gönderilmesi sadece acı verici bir tecrübe olabilir. Mrs Austen'ın aklına bunun bir sürgün ya da terk ediş olduğu düşüncesi gelmeyecekti; anneyle kızın birbirlerine bağlı olması fazlasıyla modern bir anlayıştı ve bebekler bedavadan dağıtılıyor gibiydi. Ancak bu, gidiş dönüşlerde acı çekmedikleri anlamına gelmiyor. Cobbett uygulamayı şikâyet ederek soruyordu: "Bu sürgün çocukların getirilip annelerinin kollarına konulduğunda onlardan kurtulmak için çığlık attıklarını ve bakıcının kollarına dönmek için minik ellerini uzattıklarını görmeyen mi var?"[9] Köyün yoksul anneleri üst tabakanın çocuklarına bakarak elde ettikleri ek gelirden elbette memnundular; köydeki bir sütanne haftada yaklaşık iki buçuk şilin* kazanabiliyor, böylece kendi ailesine destek olabiliyordu. Mrs Austen köyde her çocuğunu emzirmeye hazır bir sütanne mi bulmuştu yoksa ilk birkaç ay emzirildikten sonra artık kaşıkla beslenebilirler diye mi düşünmüştü bilmiyoruz ama son kızı Jane'i de akla getirecek şekilde Cassandra için üç aylıkken "sütten kesme" kelimesini kullandığı kesin. Ne olursa olsun bu düzenin sıcaklık hissi vermeyen bir tarafı vardı; sütannenin isminden hiç bahsedilmiyordu.[10]

Yani Austen bebekleri köyde bakıldılar, bir kulübede beslenip yıkandılar ve emeklemeleri için yüreklendirildiler, ilk adımlarını orada attılar ve ilk kelimelerini bakıcı ailelerinden öğrendiler. Akıl çağına yaklaşıp toplumda kabul görecek hale geldiklerinde asıl evlerine döndüler. Düzen pratikte çok iyi işliyordu. Birkaç ailenin birden fazla çocuğu belli bir yaşa gelip ölürken, Austen'lar tek bir çocuklarını dahi kaybetmediler; Londra'da o zaman çocukların yarısı beş yaşına gelmeden ölüyordu, köyde durum daha iyi olmasına rağmen ölüm oranı yine de korkutucu şekilde yüksekti.[11] Austen kardeşler sağlıklı şekilde büyüdüler.

Buna karşın, Mrs Austen'ın davranışının onlar üzerindeki etkisini merak etmiş olmalısınız. Jane açısından, çocukla anne arasındaki duygusal uzaklık yaşamı boyunca sürdü ve bu uzaklık sadece çocukla anne arasında da değildi. Jane'in yetişkinken yazdığı mektupların en çarpıcı tarafı savunmacı üsluplarıydı. Annesine karşı hassasiyet içermiyorlardı. Birisinin özünde son derece duyarlı ve hassas olduğunu bilir ancak çoğunlukla dışındaki sert kabukla karşı karşıya kalırsınız, bazen de tır-

* Half-crown (yarım kron) adı verilen eski İngiliz parasına denk geliyor-ç.n.

naklarını çıkarır ve onu inciten her kimse sert bir tırmık atar. Bunlar kalbini açmayan birinin mektuplarıdır ve onda yakınlık kurmaktan kaçınan yetişkinin içindeki, kimden sevgi bekleyeceğinden ya da kime güveneceğinden emin olmayan ve reddedilmeye karşı zırha bürünmüş çocuğu hissedersiniz.

Mrs Austen'ın düzeni papaz evinin daha tertipli ve kolay idare edilmesi üzerine kuruluydu, kendini zalimce ve alışılmadık bir şey yapar gibi hissetmiyordu. Diğer pek çokları gibi, çocukların akılları erene kadar makul şekilde temiz ve sıcak tutulup iyi beslenmelerinin ötesinde gereksinimleri olmadığına inanıyordu. Onun gibi çok çocuklu akranlarından biri üvey anne olmayı anneliğe tercih edeceğini yazmıştı: "Sonradan katıksız hayvanlara dönüşmeden, katıksız sebzeler halindelerken onlarla uğraşmaktan kurtulmayı düşünüyorum."[12] Bir torunlarının söylediğine göre, anne-baba Austen'lar yanlarında olmayan bebeklerini, iki aileleri ve iki evleri olduğunu hissetmelerini teşvik eder şekilde her gün, bu olmazsa da mümkün olduğunda ziyaret ediyor ve düzenli olarak papaz evine getiriyorlardı. Bu düzen, ziyaret edemeyecek kadar uzağa gönderdikleri için çocukları kendilerine tamamen yabancılaşan anne babalarınkinden kesinlikle daha iyiydi. "Oğlunu bakılması için dört yıldan uzun süreliğine, anne babasından hiçbir iz taşımamakla şeref duyan komşu çiftçinin dinç karısına yolladı, ara sıra sağlıklı olup olmadığını öğrenmek için öylesine mesajlar gönderdi" cümlesi, Henry Brooke'un 1760'lı yılların sonunda yayımlanan ve tamamen inandırıcı bir hikâye olarak kabul edilen *The Fool of Quality* [Asalet Budalası] adlı kitabındaki kahramanının bebeklik döneminin özetiydi.[13]

Austen kardeşlerden biri köydeki bakıcısından eve dönmedi. Bu, Jane'den yaklaşık on yaş büyük olan ikinci çocukları George'tu; sara nöbetleri geçiriyordu ve gelişim bozukluğu vardı. Bu, Mrs Austen için kardeşi Thomas'ta yaşadığının üzücü bir tekrarıydı. Thomas doğduğunda, Mrs Austen, tam da bir erkek bebek kardeşin tadını çıkaracağı sekiz yaşındaydı ancak kardeşinin gelişimdeki gerilik ortaya çıkınca bakılmak üzere uzağa gönderilmişti. George küçük bir çocuk olarak arada sırada papaz evine gelse de aynı kaderi paylaşıyordu.[14] 1776'da muhtemelen hâlâ Steventon köyündeyken, Jane'in belki de ilk farkına vardığı kardeşi olmuştu. Yürüyebiliyordu, Down Sendromlu bir çocuk da değildi, yok-

sa modern ilaç tedavilerinin yokluğunda o kadar uzun yaşamazdı. Jane bir yetişkin olarak sağır ve dilsizlerin işaret dilini bildiği için -1808 yılına ait bir mektupta "parmaklarıyla" konuşmaktan bahsetmişti- George konuşmasa da olur diye düşünülmüş olabilirdi ama bu onun köydeki çocukların oyunlarına katılmasına engel olmayacaktı.

Babası George, insanı duygulandıran bir Hıristiyan teslimiyeti içinde, "Kötü veya ahlaksız bir çocuk olamaz, en azından bu rahatlığımız var" diye yazmıştı.[15] Austen'lar erdemli olmayı önemsemekle birlikte onlar için başarı son derece önemliydi; çocuk yetiştirme düzenleri de kısmen George dışında herkes için kayda değer şekilde iyi işliyordu ki hepsi güçlü yetişmişti, kendilerine acıma heveslisi değillerdi, karşılıklı ilgi ve desteği de önemli sayıyorlardı. Hampshire'ın başka bir köyü olan Monk Sherborne'da yaşayan Thomas Dayı'nın yanında bakılan George bile çok uzun yaşadı; adı nadiren geçse de ağabeyinden ve kardeşi Jane'den daha uzun yaşadı ve bakımına katkı sağlayan diğerleri tarafından da unutulmadı. 1838 tarihli ölüm belgesinde bir "beyefendi" olarak nitelendirildi.[16]

Jane altı aylık olmadan, anne ve babası Haziran 1776'da Londra'ya yapacakları bir ziyaret için Steventon'dan ayrıldılar. Bakıcının evinden kendi evlerine dönmelerinin üzerinden uzun süre geçmemiş olan iki yaşındaki Frank ile üç yaşındaki Cass, muhtemelen bebek yaştaki kız kardeşlerine arkadaşlık etmeleri için tekrar oraya gönderilmişlerdi; baba evine ve kulübelerde yaşayan minik Bet, Bob ve Nan'lerle uzun yaz günlerinde oynadıkları oyunlara döndükleri için yeterince mutluydular. Cass'in artık kendisini bebeğin küçük annesi olarak görmesi ve bebeğin de kollarını Cass'e uzatması, kız kardeşler arasındaki derin ve hayat boyu süren bağın ilk evresiydi.

Mr ve Mrs Austen'ın Londra'da olma sebepleri, en azından kısmen, Mr Austen'ın ablası Philadelphia ile yeğeni Betsy'yi ziyaret etmekti. Hindistan'dan Phila'nın kocası Tysoe Saul Hancock'un ölüm haberi de onlarla birlikteyken gelmişti. Aslında aylar önce, Kasım 1775'te, Jane'in doğumundan bile önce ölmüştü ancak Hindistan'dan mektupların gelmesi altı ay ya da daha fazla sürüyordu ve bu yüzden haber geç gelmişti. Kocasının ölümünü duyan Mrs Hancock elbette sarsılmıştı. Daha kötüsü, Hancock beş parasız ölmüş görünüyordu. Eşi Phila'nın avukatlığını yürüten ve George Austen'a borç veren avukatın ta kendisi olan Mr

Woodman, "Kişisel varlığı anca buradaki borçlarını temizlemeye yeter" diye yazmıştı.[17] Maalesef Hancock minik George'un da vaftiz babasıydı ve bundan sonra bakım masraflarına katkıda bulunabilmesi umudu yoktu; Austen'ların artan çocuk sayısı ve ailenin nasıl geçineceği konusu onu endişelendiriyordu. Gelgelelim kendi karısıyla kızının durumu başta göründüğü kadar kötü değildi.

Mr Hancock'un Hindistan'daki velinimeti olan, Doğu Hindistan Kumpanyası'nın* meşhur yöneticisi ve sonrasında Bengal Valisi olan Warren Hastings, üç yıl önce vaftiz kızı Betsy Hancock'a hediye olarak 5.000 pound yollamış, 1775 yılında da Betsy'yi çok büyük olmasa da bir koca bulmasını garantileyecek oranda mirasçısı yaparak bu miktarı ikiye katlamıştı. Hancock'lar bu konuda hiçbir şekilde konuşmamak üzere gizlilik yemini etmişlerdi, gelin görün ki Betsy'nin tenfiz memuru [vasiyeti yerine getirmekle görevlendirilen kişi-e.], avukat Mr Woodman -Warren Hastings'in enişteşi- ile kuşkusuz bir bakıma tenfiz memurluğunun gereklerini yerine getirmek üzere Londra'da olan Mrs Hancock'un kardeşi George Austen'dı.

Ortaya çıktı ki Philadelphia açısından da fazla endişeye mahal yoktu. Bunu, kızının parasından tamamen ayrı olarak birkaç ay sonra açtığı ve üzerinde Mr Woodman'dan gelen 3.500 pound ile "Ind. Co. hesabından" ibaresiyle yaklaşık 5.000 poundluk bir başka ödeme gözüken banka hesabından anlayabiliyoruz.[18] Hesabın açılışı hali vakti yerinde bir dul olarak bağımsızlığının da bir emaresiydi. Rahmetli kocası bunu yapmasını çok daha önce tavsiye etmiş ama o bu tavsiyeye uymamıştı; şimdiyse onun vaktiyle önerdiğinden başka bir bankayı seçmiş, parasını erkek kardeşlerinin bankası olan Messrs Hoare & Co.'ya yatırmıştı.

Tek ebeveyn ve tek çocuk olarak birbirlerine kenetlenen ana-kız Hancock'lar diledikleri gibi yaşamaya başlamakta özgürdüler; Philadelphia erkek kardeşine, Betsy de dayısına düşkün olmasına rağmen, İngiliz kırsalına gömülüp kalmayı düşünmüyorlardı. Güçlükle hatırladığı bir babayı kaybedip hatırı sayılır bir servete konan Betsy, artık Betsy olarak tanınmak istemediğini duyurdu. Bundan böyle adı Eliza olacaktı. Kimsenin aklına isteklerine karşı çıkmak gelmedi.

---

* 1600 yılının son günü İngiliz kraliyet fermanıyla Doğu Hint Adaları'yla ticaret yapılması amacıyla kurulan, zaman içinde güçlenerek bölgede siyasi ve askeri güce ulaşan şirket-ç.n.

Eliza Hancock pek çok nedenden ötürü Jane Austen'ın hayatındaki ana figürlerden biridir. Halasının kızıydı ve birbirlerine samimi bir sevgiyle bağlıydılar. Eliza on dört yaş büyük olmasına karşın ikisi de oldukça genç yaşta hayatını kaybetti, Jane ömürlerini denk getirecek şekilde ondan sadece dört yıl fazla yaşadı. Aralarındaki fark, Eliza'nın her daim egzotik, parlak tüylü bir kuş olarak Jane'in alaya almaktan hoşlandığı romanslardan birinden çıkması mümkün hikâyesiydi. Kıvrak kalemiyle, tiyatro, müzik ve danstan keyif almasıyla gerçek bir Austen'dı, kulağı da keskindi; ama diğer yönlerden Austen kuzenlerden önemli ölçüde farklıydı. Evlenmeyi umursamıyordu, duygularını ya uçarıca kâğıda döküyor ya da duygudan yoksun bir şekilde yazabiliyordu. Buna rağmen her zaman en sevilen kız çocuğuydu, şefkatli ve özenli de bir anne oldu.

Hem Philadelphia Hancock'un hem de kızının hayatına dair bazı cevaplanmamış sorular vardır ki önde gelenlerinden biri daha sonra ele alınacak olan Eliza'nın soyudur. 1776 yazında, George Austen'a içine düştükleri durumla ilgili şimdilik güvence verilmişti; ablasından borç aldığı parayı ödemeyi sürdürdü. Karısıyla birlikte Hampshire'a döndü ve hayat olağan seyrinde devam etti. Bu onun açısından çiftlik işlerinin idaresi, buğday, arpa ve şerbetçiotlarının satışı, büyük oğullarının eğitimi, vaftiz, cenaze törenleri ve Pazar ayinlerindeki papazlık görevleri ve cemaatten bir ihtiyacı ya da derdi olanlara içtenlikle göz kulak olunması anlamına geliyordu. Kışın tek istisnai olayı küçük kızının ilk doğum gününden üç gün önce, 13 Aralık Cuma günü Steventon Kilisesi'nde, ülkedeki tüm rahiplerin yaptığı gibi Amerikalı isyancılara karşı düzenlediği ilave ayindi.[19] Mr Austen ayinden sonra tepeden aşağı indi ve görenlerden birine "İnsanı mest eden İsviçre vadilerindeki farklı ailelere hâkim olan özgürlük, yalınlık, misafirperverlik ve lezzeti" hatırlatan neşeli evine döndü.[20]

2. Bölüm

Meritokratlar

Jane Austen'ın romanlarında konu dağılmaz. Sıkı sıkıya kurgulanmış, kısa bir zaman dilimini kapsayan hikâyelerdir. Romanlarda atalarına fazlaca önem verip onlarla övünen sadece Lady Catherine de Bourgh [*Gurur ve Önyargı*-e.] ve Sir Walter Elliot [İkna-e.] vardır ancak ikisi de bu kaygının olumlu aktarıldığı karakterler değildir. Ayrıca Jane Austen küçük aileleri yazmayı tercih eder; yakından incelediği en geniş aile, beş kızları olan Bennet'lardı [*Gurur ve Önyargı*-e.]. Oysa kendi hayat tecrübesi farklıydı. Sadece sekiz çocuktan biri değildi; birçok ilçeye, hatta İngiltere'nin dışına yayılan *akrabalarının* daima farkındaydı. Aile geçmişi ve tanıdıklar her iki tarafça da önemli görülürdü. Erkek kardeş, kuzen, dayı, amca, hala ve teyze sayısının çokluğu, tekrar eden isimler, aile ağaçlarının kıvrımları dışardan bakanları dehşete düşürse de onun evdeki dünyasını mesken edinmeyi amaçlayan birinin bunlara en azından kısaca ışık tutması gerekiyor.

Annesiyle başlayalım: Mrs Austen, Leigh ailesinin bir mensubuydu; gerçekçi ve pratik biri olduğu kadar ailesinin geçmişi ve soylularla olan bağlarıyla da gurur duyardı. Leigh'ler, Elizabeth'in* kraliçe oluşunu ilan eden Londra Belediye Başkanı'nın soyundan geldiklerini biliyorlardı. O tarihten itibaren bazıları soylular sınıfına geçip Warwickshire'daki Stoneleigh Manastırı'nın sahipleri oldular, diğerleriyse aristokratlarla evlendiler. Birçok kuzeniyle paylaştığı tuhaf Cassandra ismini, Chandos'un ilk dükü olan büyük dayılarından birinin karısının isminin Cassandra Willoughby olmasına borçluydu; bir dükle olan bağ gururla hatırlanma-

* I. Elizabeth (s. 1533-1603). VIII. Henry ile Anne Boleyn'in kızı ve Tudor hanedanına bağlı son hükümdardır. Çekişmeli ve savaşlı bir sürecin ardından tahta çıktı. Ülkesinin Protestan kalmasını sağladı. İspanyol armadasının yok edilmesiyle İngiltere'yi denizde hakim konuma getirmiştir-e.n.

sı ve dikkat çekilmesi gereken bir şeydi.[1] Ailede zeki kimseler de vardı: Amcası Theophilus Leigh elli yıldır Balliol'un [Oxford'a bağlı en eski üniversitelerden biri-ç.] müdürüydü. Babası Thomas Leigh, kendisinin bakılıp büyütüldüğü Henley-on-Thames yakınındaki Harpsden'de daha kendi halinde yaşayan bir kilise papazıydı. Cassandra şiirler yazıp bunlarla Theophilus Amcası'nı etkileyen akıllı bir çocuktu; zaman içinde soyadı Leigh'in yanına Perrot'u ekleyerek bir başka büyük amcanın servetine konansa ağabeyi James'ti. Cassandra'ya kalan bir servet değil, sadece 2.000 poundun altında küçük bir mirastı.

Babası görevli olduğu kiliseden emekli olunca, o zamanlar yirmili yaşların ortalarında olan Cassandra ve ablası Jane yaşlı çiftler ve kocası olmayan genç kadınlar için en uygun yer sayılan, şehirli zevklerle sağlığı bir arada sunan [kaplıcalarıyla ünlü kasaba-e.] Bath'e götürüldüler. Buradaki zevkler maalesef muhterem papaz Leigh'i esaslı şekilde tüketti. Cassandra onun ölümünden kısa süre sonra George Austen'la evlenmeyi seçti. Bir köy papazının eşinin zorlu hayatından, zinde ve inançlı olma becerisinden ve entelektüel canlılıktan hoşlandı, ailesinin geçmişiyle de iftihar etti.

Austen'ların hiç aristokrat tanıdıkları olmadı. Yine de yaşananları kaleme alanlar için önemli bir aileydiler. 1708 yılında George'un büyükannesi "Ben ve çocuklarımın okuması için 1706, 1707 yıllarındaki meselelerimize dair düşüncelerimden oluşan notlar" başlıklı uzun bir belge kaleme almıştı. Bu "müsveddeyi inzivaya çekildiği bir vakitte" kendi hafızasına yardımı olsun diye, "kişisel tatmini" için hazırladığını açıkladı. Bu ayrıca, çocuklarını aklın ve düşüncelerini açıkça ifade edebilme becerisinin, miras kalan bir servetten daha önemli olabildiği inancına yönlendirmek içindi.[2]

Elizabeth Austen, II. Charles dönemine denk gelen bir zamanda Elizabeth Weller olarak dünyaya geldi; bir Tonbridge beyefendisinin kızıydı ve 1693 senesinde zengin bir kumaş imalatçısının tek oğlu olan John Austen'la evlendi. Her iki tarafın da parasıyla Horsmonden'da bir malikâneye yerleşen ailenin, takip eden on yıl içerisinde, bir kızın ardından altı oğlan olmak üzere yedi çocuğu oldu. Bu mutlu ve huzurlu kır hayatıyla ilgili sorun, kocasının günden güne sağlığını kaybetmesi ve aynı zamanda evlenmeden önce aldığı borçların yığılmasıydı. John Austen, bunun sonuçlarıyla yüz yüze gelmek zorunda kalmadı çünkü

en küçük oğlu henüz bebekken öldü. Ölürken çocukların eğitimini karısına emanet eden bir vasiyetname hazırladı ama vasiyetnamenin tenfiz memuru olarak iki kız kardeşinin kocalarını tayin etti. Ayrıca ölüm döşeğinde babasından çocuklarına göz kulak olmasını istedi. Yaşlı Mr Austen bunu yapacağına ve ayrıca oğlunun borçlarının kapatılması için evdeki eşyaların satılması gerekmediğine dair söz verdi ancak daha cenaze töreni bile yapılmadan baba, gelini ve vasiyetnamenin tenfiz memurlarının arasındaki ilişkiler bozuldu. Vasiyetnameler, para hırsı ve diğer zamanlarda normal olan insanlarda vasiyetnamelerin tetiklediği olumsuz davranışlar, komedinin daimi temalarından biridir; bazı kara mizah sahneleri şimdi oynanıyordu.

Yaşlı Mr Austen evdeki eşyaların satılması gerekmediğine dair sözünü "unuttu". Elizabeth ona hatırlatmak zorunda kalınca, baskı altında kalıp eşyaları kurtarması için 200 pound vereceğini söyledi. Para tam aktarılmak üzereyken o da aniden öldü. Sıra *onun* vasiyetinin okunmasına geldiğinde, gelinine olan açık düşmanlığı da ortaya çıktı. Diğer altı çocuk neredeyse beş kuruşsuz bırakılırken, en büyük oğlu mal varlığının mirasçısı olmuştu. Mrs Austen kayınbiraderlerinden kayınpederinin ağzından çıkan sözü unutmamalarını rica etti ancak onlar bu sözü çiğneme konusunda kendilerini kolayca ikna ettiler. "Babamın ve kocamın ölümlerinde ben ve çocuklarıma teveccüh göstermek için bana vermiş oldukları sözü yerine getirmediklerini düşündüğümden bunları hoş karşılamadım."

Öyleydi ama yapabileceği bir şey yoktu. Bu konuyla ilgili bir yere başvuramayacak kadar yoksuldu: "Hiç param yoktu ki size Adalet Bakanı'nın görüşünü sunayım." Bu yüzden sonraki beş yılda gümüşlerini, perdeleriyle birlikte yatağını, masa örtüleriyle çarşaflarının çoğunu sattı. Evin geçimini devam ettirmek için borç almak zorundaydı fakat bu arada kocasının borçlarını kapatabilmişti. Ardından çocuklar büyüdüğünde, eğitimleri konusunda endişelenmeye başladı çünkü Horsmonden'da okul yoktu.

Elizabeth sıradışı tabiatını şimdi gösteriyordu. Sordu soruşturdu ve kendisine çocukları "Sen'nock"taki (Sevenoaks) bir okula sokabileceği söylendi. Başvuran kişinin yatılı kalmaya, okul müdürünün bakımını üstlenmeye ve bazı öğrencilere yatılı olarak bakmaya razı olması gerekiyordu: Gerçi okul müdürü bir kâhya ve müdire arıyordu. Başvurdu ve

başarılı oldu; çalışmasının karşılığı olarak bütün oğullarının parasız eğitim alması gerektiği yönünde müdürle bir anlaşma da yaptı. Bu sosyal açıdan bir aşağı basamağa geçmekti ancak neyse ki o tarz düşünceleri aşmıştı: "Evlatlarımın iyiliği için daha iyi bir şey yapamazmışım gibi geldi, onların eğitimine aşırı önem veriyorum... çünkü hep *eğitim* alırlarsa hayatta daha iyi bir konuma gelebileceklerini düşündüm." Bu bir meritokratın sesidir ve kendisi en mantıklı meritokratlardandı.

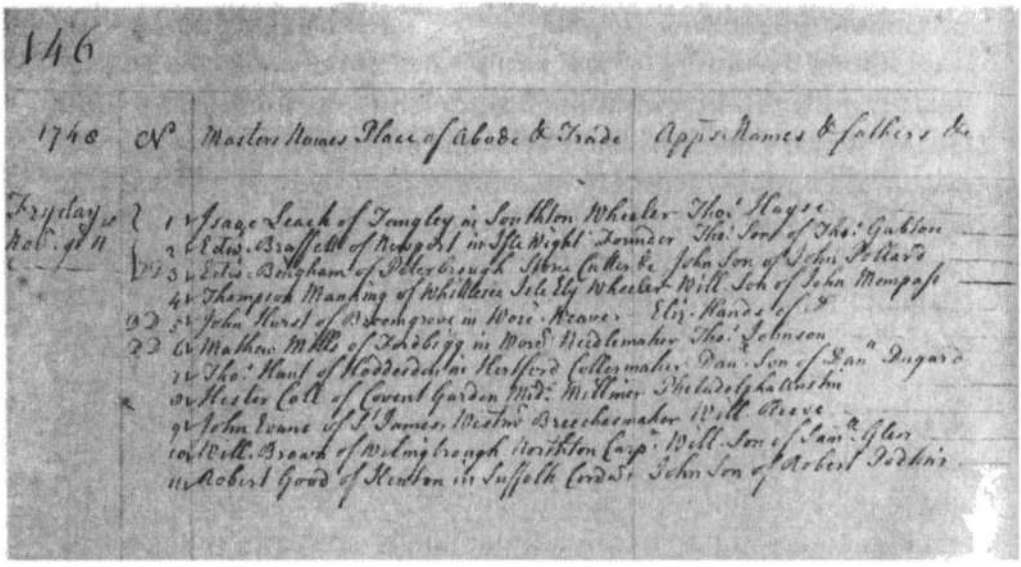
Haziran 1708'de Sevenoaks'ta çalışmaya başladı. On bir yıl boyunca hesabını kitabını dikkatlice yaptı ve kızının evlendiğini, oğullarının da meslek hayatlarına başladıklarını gördü. En büyük oğlu halaları ve amcaları tarafından ayrıcalıklı yetiştirildi, Cambridge'e gönderildi ve miras olarak büyükbabasının mal varlıklarına kondu ama daha az şanslı olan erkek kardeşlerine yardım etmekten yana tavır göstermedi. Elizabeth Austen 1721 yılında Sevenoaks'ta öldü ve doğduğu yer olan Tonbridge'de toprağa verildi.[3] Ellinin üstünü görememişti. Zor ama kahramanca bir hayatı oldu; babası, kocası, kayınpederi ve kayınbiraderlerinin hepsi onu ve çocuklarını yüzüstü bıraktı ama o metanet ve maharetinin birleşimi sayesinde tek başına onları korudu. Jane Austen'ın büyük büyükannesiydi.

Oğlu Francis avukat olup Sevenoaks'a yerleşti, durmadan çalıştı, parasını zekice mülke yatırdı ve çok zengin oldu; yaptığı iki akıllıca evlilik onu daha da zenginleştirdi. Dördüncü oğlu William stajını bitirdiğinde Tonbridge'de hekimliğe başladı ve 1727'de William Walter adında bir oğlu olan, başka bir hekimin dul karısıyla evlendi.[4] Ölen ilk kızlarının ardından 1730'da doğan ikinci kızları Philadelphia, 1731'de doğan oğulları George -Jane Austen'ın babası- ve bir yıl sonra doğan diğer kızları Leonora olmak üzere dört çocukları daha oldu; anne sonuncu doğumda öldü. William daha yaşlı olan ikinci karısıyla 1736 yılında evlendi, kendisi ancak bir yıl daha yaşayacaktı. Dul karısı onun çocuklarına karşı ne sevgi ne de sorumluluk hissetti; üvey anneleri, babalarının evinde kalırken, onlar kendilerini bu konuda istekli olmayan Londra'daki Stephen Amca'nın gözetimine verilmek üzere dışarı atılmış buldular. Öksüz kalıp yuvadan atıldılar ve zor bir dönem geçirdiler.

Elizabeth isimli bir karısı ve tek oğlu olan Stephen Austen, St Paul Kilisesi'nin avlusunda kitapçılık yapıyordu. Minik Leonora'ya bakma konusunda anlaşmalarına rağmen hiç geniş bir aileleri olsun istememiş-

lerdi; Philadelphia teyzelerden birine, George ise babasının kız kardeşine, Tonbridge'deki Hooper Hala'ya teslim edildi. Oradaki durumu iyiydi; 1741'den itibaren altı yıllık bir okula yazılmıştı, standart eğitimin kapsamı Yunanca ve Latince metinlerden oluştuğundan bazı matematik dersleri dışında en çok klasik dersleri alıyordu. Çalışkan bir çocuktu ve on altı yaşındayken, Oxford Üniversitesi'ne bağlı St John's College'a gitmesini sağlayan, Tonbridge School'un burslu öğrencilerine özel olarak verilen bir üniversite bursu kazandı. Oxford'da mutlu ve başarılıydı, mezun olmakta zorlanmadı ve 1751 yılında bu yönde yeni bir *burs* daha kazanarak ilahiyat eğitimini devam ettirmeye karar verdi.

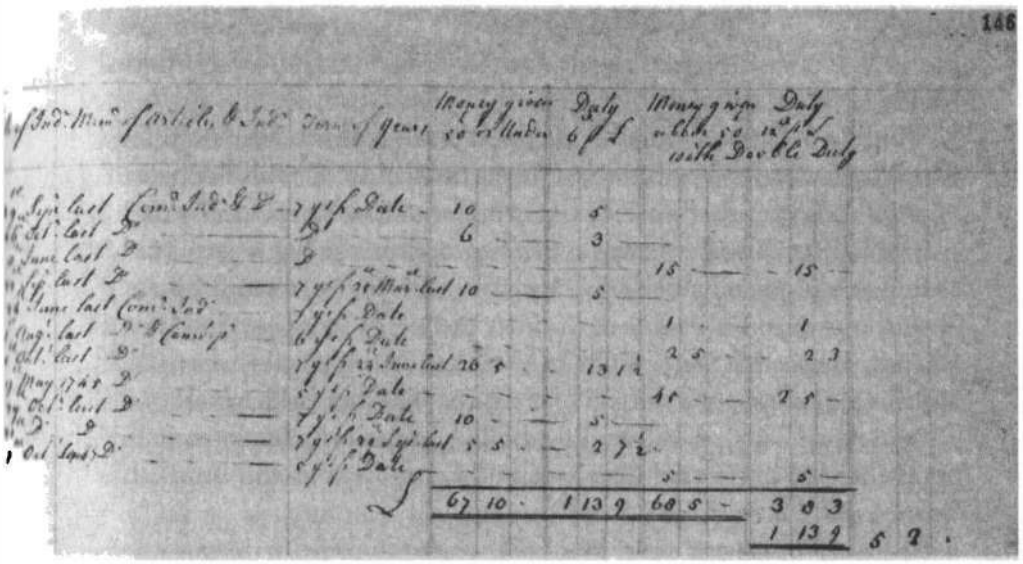
Bu esnada ablası Philadelphia daha zor bir dönem geçiriyordu. Mayıs 1745'te on beş yaşına basar basmaz Covent Garden'da Hester Cole adlı bir kadın şapkacısının yanına çırak olarak verildi. İngiliz Devlet Arşivi'ndeki çıraklık kayıtları, şapkaların nasıl yapılacağını ve nasıl satılacağını öğrettiği beş yıl karşılığında Christopher Cole'un kadın şapkacısı dul karısı Mrs Cole'a toplam 45 poundluk bir ödeme yapıldığını gösteriyor. Yani George Oxford'da bir beyefendi olma yolunda ilerlerken, o Londra'nın göbeğinde saygınlığın sınırında olan bir meslekte çıraklık ediyordu.[5] Küçük kadın şapkacısı olarak tanımlanmak hepten daha müphem bir çağrışıma sebebiyet verdi. John Cleland, ünlü pornografik romanı *Fanny Hill*'de, kadın kahramanı Fanny'yi Covent Garden'da "orta yaşlı ketum bir kadın"ın, görünüşte kadın şapkacısı ama esasında randevuevi patroniçesi olan Mrs Cole'un gözetimine verdiğinde, bu müphem durumu çok güzel anlatır: "Dıştaki kabul salonunda, isterseniz dükkân diyelim, daha kıymetli malların ticaretinin paravanı olan üç genç kadın oturmuş, ağırbaşlı bir şekilde kadın şapkaları üzerinde çalışırken daha güzel olan üç kadın ortalıkta pek görünmüyordu ... Aslında, tüm Londra'da kendimi emanet edebileceğim daha kötü ya da daha iyi bir yer bulamazdım." İsimlerin ve mesleklerin çakışmasının hepten daha şaşırtıcı olan kısmı *Fanny Hill*'in, tam da Philadelphia'nın, Hester Cole'un yanında çalıştığı dönem olan 1748-1749 yıllarında yayımlanmış olmasıydı. Bu konuda iki şey söylenebilir. Birincisi, Cleland'ın Mrs Cole'un gerçekteki durumunun farkında olmaması olası gözükmüyor -Covent Garden çok büyük bir yer değildi- ve eğerki onun işine yaptığı göndermeyle niyeti yalnızca bir espriyse, bu Philadelphia ve çırak arkadaşları Saralı ve Rose için utanç verici anlara sebep olmuş olmalı. Fakat

İngiliz Devlet Arşivi'ndeki dört bölüme ayrılmış çıraklık kaydı sayfası, Philadelphia'nın isminin yaygın bir farklı yazım olan "Philadelphia Austin" şeklinde yazıldığını, öksüz olması nedeniyle anne-baba adı hanesinin boş olduğunu gösteriyor. Çıraklığa 9 Mayıs 1745'te neredeyse tam on beşinci doğum gününde -15 Mayıs 1730'da vaftiz edilmişti-, Covent Garden'da kadın şapkacısı olan Hester Cole'un yanında başlamış.

ikincisi, bu bir espri değilse ve Hester Cole sahiden tek bir işle iştigal etmiyorsa bile, Cleland'in kurgusundan yola çıkarak Philadelphia hakkında herhangi bir karara varmaya hakkımız yok. Covent Garden'daki iki Mrs Cole çarpıcı bir tesadüf olmaktan öteye geçmez.

Philadelphia, Hester Cole'un yanındaki çıraklık süresi biter bitmez, büyükannesininkine benzer bir girişimle, kadın şapkacısı olma fikrinden tamamen vazgeçip Hindistan'a gideceğini duyurdu. Erkekler Hindistan'a meşru ya da gayri meşru yoldan ticaret yaparak servet elde etmek için giderken, her ne kadar kimse bu şekilde dile getirmese de kadınlar da az çok benzer bir amaçla giderdi. Onların işi de orada çalışan İngilizler arasından, daha zengini daha makbul olmak üzere bir koca bulmaktı ve şansları yüksekti çünkü oradaki İngiliz kadınların sayısı çok azdı. Ailede tanındığı ismiyle Phila zeki ve hoş biriydi fakat bunlardan hiçbiri, erkeklerin paralı olduğu kadar alımlı da olan eşler aradığı İngiltere'de ona evlilik teklifi getirmediği gibi küçük kadın şapkacıları, koca kapmak için

iyi bir konumda değillerdi. Hindistan'da daha fazla umut vardı. Bu kulağa nahoş bir yol gibi gelse de on yıllar boyunca genç kadınların bu şekilde İngiliz sömürge topraklarına gitmeleri oldukça alışılagelmiş bir usuldü.[6] Hatta Phila için bütün süreç Doğu Hindistan Kumpanyası'nda çalışan ve kendisine eş arayan bir müşteriyi temsil eden avukat amcası Francis tarafından başlatılmıştı. Yine de Phila'nın bu çok riskli ve belirsiz maceraya girişmesi için biraz coşku, fazlaca şevk ve kadın şapkacılığına karşı büyük bir nefret duyması gerekiyordu. Şirket yöneticilerine izin başvurusu yapmak, Hindistan'daki arkadaşlarının ve İngiltere'deki kefillerinin yani "garantörlerinin" isimlerini vermek durumundaydı.

İzin çıktı ve Philadelphia'nın macerası başladı. Bir kadın şapkacısında çırak olarak geçirdiği yıllar saklandı ve görünüşe göre aile içinde bundan bir daha hiç bahsedilmedi. Afrika'nın çevresinden Hint Okyanusu'na yolculuk altı ay sürdü. *Bombay Castle*'a [Doğu Hindistan Kumpanyası'na ait şirket gemisinin adı-ç.] adımını attığı andan itibaren sorumluluğu tamamen kendisindeydi. Ondan iki yıl önce aynı yolculuk Westminster'lı on sekiz yaşındaki akıllı bir genç tarafından yapılmıştı; okul müdürü üniversiteye gitmesine izin verilmemesinden büyük üzüntü duymuş ancak velileri Doğu Hindistan Kumpanyası'nda kâtip olursa hayatta daha fazla şansı olacağına kanaat getirmişlerdi. İsmi

Warren Hastings'ti. Daha birkaç yıl tanışmayacak olsalar da ikisi de zavallı birer öksüz, ikisi de statüsünü yükseltmeye kararlı Warren ve Philadelphia'nın halihazırda birçok ortak noktası vardı. Warren kuzeydeki Kalküta'ya giderken, Philadelphia Ağustos 1752'de ayak bastığı ilk yer olan Madras'ta kaldı. Hindistan kargaşa içindeydi, şiddet olayları giderek yayılıyordu, şirket hükümet rolü üstlenme teşebbüsleri ile ticari girişimlerine yoğunlaşma arasındaki dengeyi zorlukla sağlıyor ve bunların yanında, çoğu resmi görevlerini yapmak yerine şahsi servet biriktirmeyi yeğleyen çalışanları tarafından sık sık dolandırılıyordu.

Bu çalışanlardan biri Philadelphia'nın kocası oldu. Madras'a gelişinden altı ay sonra, Şubat 1753'te Tysoe Saul Hancock adlı biriyle evlendi. Adam otuz yaşındaydı, Doğu Hindistan Kumpanyası'nın sözde hekimi olarak beş yıldır Hindistan'daydı, aslında gözü ticaret yaparak kendine bir servet edinmekteydi. Bunu bir dereceye kadar yapmıştı ve genç bir kadının hayallerini pek süsleyebilecek cinsten bir koca değildi. Özel olarak kabiliyetli, eğlenceli ya da çekici biri olmamasına rağmen İngiltere'deki avukatı Francis Austen olduğu için bu anlaşmanın belki de önceden yapılmış olduğu söylenebilir. Hancock, güzel ve genç bir karısı olmasından çok memnundu ve ona iyi davranma konusunda istekliydi. Evlilik haberi Oxford'daki George'a 1753 yazında ulaşmış olmalıdır.

Leonora'yı bekleyen bir evlilik yoktu. Stephen Amca ve Elizabeth Austen Hala'yla kaldı; amcanın durumu Islington'da bir ev alacak kadar iyiydi ve Leonora orada işe yarayan biriydi. Kitapçıdaki işlere yardım ettiği düşünülebilirse de herhangi bir mesleğe çıraklık etmesi için kendisine para veren olmadı. Kanımca o ve kız kardeşi, Phila'nın Covent Garden'da çalıştığı yıllarda görüştüler ancak Stephen Austen tam da Phila'nın Hindistan'a gitmek üzere ülkeden ayrıldığı zaman öldü ve sonrasında Leonora'yı başka isteyen ya da ona bir şey öneren olmadığı için o da amcasının dul karısıyla kalmaya devam etti. Elizabeth Austen çok geçmeden yine bir kitapçı olan ve Leonora'yı evdeki sıradan bir demirbaş olarak kabul eden Mr Hinton'la evlendi.[7]

Leonora'nın ağabeyi George'la ablası Philadelphia düzenli olarak yazıştılar. Yıllar geçti; ikisi de otuzlarına yaklaştı ama Hindistan'dan küçük Hancock'lara dair tek kelime gelmedi, görünüşe göre George'un da evlenmesi beklenmiyordu. Ardından 1759 yılında Hancock'lar kuzeyde Bengal'e taşınıp orada Warren Hastings'le yakın bir arkadaşlık kurduk-

larında, Philadelphia'nın Hindistan'daki hayatı göz alıcı şekilde değişti. Hastings aralarındaki en büyük meritokrattı, kendisini önce Bengal'in ve arkasından da Hindistan'ın valisi yapacak olan parlak yolda ilerliyordu. Kendini çalışmaya adamıştı ve şirkette Hintlilerin yaşamını ve edebiyatını onun kadar sevip anlayan başka kimse yoktu. Aynı zamanda küstah ve kibirli bir adamdı, bir İngiliz devlet memurundan ziyade Hintli bir zorba gibi davrandığı söylenirdi; iyi bir yönetici ama kötü bir çalışma arkadaşıydı. Buna karşın, karısının 1759 yılında ölmesinin ardından yalnız kalmıştı ve mutsuzdu. Yeni doğan kızları sadece birkaç hafta yaşamıştı, küçük oğulları George ise sağlığı ve eğitimi için İngiltere'ye geri gönderilmek üzereydi. Hastings Kalküta'da merkezde bir ev ve Alipur'a bağlı Belvedere'de bahçeli bir ev daha aldı; havadar ve görkemli yerlerdi ancak kendilerini son derece boş hissetmiş olmalıydılar.[8] Philadelphia onun karısını *Bombay Castle*'dan tanıyordu, bu durumda iki kat arkadaşça karşılanmış olmalıydı.[9]

Bu iki adamın, henüz yirmili yaşlarında olan ve yükselen bir başarı dalgası üzerindeki Hastings ile kırklı yaşlarında silik biri olan Hancock'un, "Madras pazarına tuz, kereste, halı, Bihar afyonu ve pirinç satmak üzere" bir dizi ticari girişimden oluşan özel bir iş ortaklığına giriştikleri anlaşılıyor.[10] Para kazandılar ve Hancock değerli bir arkadaşı ve velinimeti olduğunu hissetti. Çocuksuz geçen sekiz yılın ardından Phila bir bebek beklediğini kendisine söylediğinde nasıl bir tepki verdiğini bilmiyoruz ama Aralık 1761'de dünyaya gelen kız bebeği memnuniyetle karşıladı ve ondan sonra özverili bir baba olarak davrandı. Bebek Elizabeth ismiyle vaftiz edildi ve hayatının ilk yıllarında Betsy veya Bessy olarak tanındı; daha sonra Eliza oldu. Hastings onun vaftiz babası olmayı kabul etti; vaftiz ismi elbette onun ölen kızının ismiyle aynıydı.

Betsy, Hancock'un mu yoksa Hastings'in mi kızıydı? Lord Clive karısına, Mrs Hancock'la olan arkadaşlığını kesmesi uyarısında bulunarak kendinden emin bir şekilde onun "Mr Hastings'e kapıldığını" iddia etmişti; bu durumda kesin bir cevabı olmasa da bu sorunun sorulması abes değildir.[11] Bu iddianın bir tarafında Phila'nın evliliğinin ilk sekiz yılında çocuksuz olması durumu var. Sonra genç, yalnız, zengin, yakışıklı ve dul bir erkeğin kendi yaşındaki hoş ve eğlenceli, kocası ona çok da uygun olmayan evli bir kadının âşığı olması ihtimali de pekâlâ vardır. İddianın diğer tarafıysa Hancock'un her zaman sevgi dolu bir koca ve

baba olmasıdır. Yanlış bir durum olduğundan şüphelense o şekilde davranır mıydı? Ben bunun mümkün olduğuna inanıyorum. Konu üzerinde çok derinlemesine düşünmeme kararı vermiş olabilir; dırdırcı olmasına karşın sevgisini gösteren bir adamdı ve kendisinin olduğunu iddia edebileceği bir kızı olmasından memnundu. Gururu da durumu geçiştirme kararı vermesine yol açmış olabilir.

Durum ne olursa olsun, konuyla ilgili herkes dışarıya karşı edebe uygun davranmıştı. Philadelphia'nın Oxford'daki kardeşi George'un şahsi olarak bu durumu merak etmiş olabileceği ihtimaline karşın kulağına herhangi bir dedikodu gitmiş olması mümkün görünmüyor. 1764 yılında Hastings ve Hancock afyon alım satım faaliyetlerini beraberce sona erdirdiler; Hastings o ana kadar göz alıcı bir şahsi servet edinmişti, Hancock ise tatminkâr bir meblağ biriktirmiş gözüküyordu.[12] Hastings, dört yaşındaki Betsy, Hancock'lar ve Hintli hizmetkârları olmak üzere bütün ekip beraberce gemiyle İngiltere'ye gitmeye hazırlanıyorlardı; yolculuk Hancock'a 1500 pounda mal olacaktı.

Bu esnada George'un ilerleyişi düzgün şekilde devam etti. Yirmi dördünde Rochester Katedrali'ne papaz olarak atandı. Şimdi Sir Thomas Bertram'ın [*Mansfield Park*'taki yardımcı karakterlerden biri-e.] genç bir adam için evlenmeye en uygun bulduğu yaştaydı ancak onun için evlilik henüz söz konusu değildi. Kız kardeşlerininki kadar küçük bir servet sahibiydi ve evi yoktu; üvey anneleri hâlâ Tonbridge'de babalarının evinde yaşıyordu. Sonunda döndüğü yer Kent oldu. Yıldan yıla zenginliği artan Francis Amca'nın yanı sıra diğer amcaları ve halası da oradaydı; George da eski okulunda müdür yardımcısı olarak iş buldu. Ona bir ev verdiler; büyükannesi gibi o da bazı erkek çocuklarını evinde misafir ederek ek gelir elde edebiliyordu ancak bu tam anlamıyla bağımsız bir hayata başlaması için yeterli değildi. Okul tatilleri esnasında akıllıca bir şekilde ilişkilerini sürdürmek için Oxford'a gidiyordu. Eğitim gördüğü bu üniversite tarafından üç yıl sonra okulun papaz yardımcısı olmak üzere davet edildiğinde memnuniyetle oraya döndü. İlahiyat eğitiminde bir üst kademeyi daha tamamladı. Oldukça sevildi ve çok geçmeden üniversitenin *disiplin görevlisi* olarak atandı; parlayan gözleri ve güzel bakışları sebebiyle "yakışıklı disiplin görevlisi" olarak tanındı. Şüphesiz Balliol'un müdürünün yeğeni olan Miss Cassandra Leigh'le o zamana

dek tanışmış ve ihtimaldir ki bekâr bir Oxford'lu, her ne kadar rahat bir hayat sürüyorsa da bunun da kendine göre zorlukları vardır diye düşünmeye başlamıştı.

Kent'te ve Hampshire'da mülkleri olan bir arazi sahibiyle evli olan bir kardeş torununun dostane girişimiyle 1761'de Steventon'da iş bulan George'un evlenebilmesi için henüz biraz daha zaman vardı. Cassandra Leigh'in babası böyle mütevazı ve uzak bir kilisenin, kızı için yeterince iyi olmadığını düşünmüş olabilir. Her halükârda üç yıl daha geçti. Cassandra, babasının, her biri beklentisi dahilinde olan küçük miraslar bırakarak ölmesinin ardından, birlikte bir yaşam kurmaları için yeterince güçlü bir zemin oluşunca George'un evlenme teklifini kabul etti.[13] Bir evlilik akdi hazırlanıp imzalandı ve 26 Nisan 1764'te Bath'e bağlı Walcot'taki eski St Swithin Kilisesi'nde tören gerçekleşti. George otuz iki, Cassandra yirmi dört yaşındaydı. Törende George'dan başka Austen yoktu. Cassandra'nın annesi oradaydı, şahitlerse ağabeyi James Leigh-Perrot ve ablası Jane oldu. Cassandra törende Somerset, Wiltshire ve Hampshire boyunca yapacakları seyahate uygun kırmızı bir binici kıyafeti giymişti. Hemen yola çıktılar, geceyi Devizes'de geçirdikten sonra, ertesi gün sonradan çekidüzen verilecek olan Steventon'daki harap papaz konutundan önceki ilk evlerine, Deane'deki papaz evine vardılar.

Philadelphia erkek kardeşinin evlilik haberini o sonbahar aldı; Ocak 1765'te Hindistan'dan ayrılmasından altı ay sonra, 16 Haziran'da İngiltere'ye vardı.[14] Hancock'lar Norfolk Street'te bir ev alırken, Hastings'ler buraya yakın Essex Street'e yerleştiler. Hastings'ler İngiltere'ye vardıklarında, Warren Hastings'e dört yaşından beri görmediği oğlu George'un geçen sonbahar, onlar gemiyle yolculuğa çıkmadan önce difteriden öldüğü haberi verildi. Bu ölüm Mrs Hancock açısından hem üzücü hem de utanç vericiydi çünkü o sırada çocuğun bakımından kardeşi George ile yeni evlendiği karısı sorumluydu ve çocuk onlarla altı ay kalabilmişti. Phila, oğluna şefkatle babalık edeceği ve gelirden yararlanacağı düşüncesiyle, Hastings'e evli ve kırsal bölgede uygun bir evi olan deneyimli bir öğretmen olarak kardeşi George'u önermiş gibi görünüyor. Planda sorun yoktu; yalnız zaten annesini kaybetmiş, babasından ayrılmış ve tanımadığı kişiler tarafından bakılmak üzere dünyanın diğer ucuna gönderilmiş olan çocuğun başından daha iyi şeyler geçebilir, fazla sıkıntı çekmeyebilirdi. Hatta hastalığa daha dirençli olabilirdi; Betsy

Hancock'un sonradan söylediği gibi, "ruhsal ve bedensel acılar daima birbiriyle yakından alakalıdır".[15] Aile geleneği, Mrs Austen'ın çocuğu sevdiğini ve ilk çocuğuna hamile olduğu sırada, kendi gözetimleri altındayken ölmesinin hem onu hem de kocasını dehşete düşürdüğünü varsayıyor.[16]

George ve Philadelphia'nın birbirlerine olan düşkünlükleri devam etti. 1766 yazında o ve kocası Austen'ları Hampshire'da ziyaret ettiler; Philadelphia ikinci oğullarının, bir başka George'un doğumunda onlara yardımcı olmak üzere, Mr Hancock ise vaftiz baba olarak oradaydı. Mr Hancock Londra'dayken halen Hinton'larla Islington'da yaşamakta olan Leonora'yla da tanıştırılmış ve onunla içtenlikle ilgilenmiş gibi gözüküyor. Sonraki iki yıl içinde Mr Austen, bir seferinde 228 pound gibi azımsanmayacak bir miktar olmak üzere arada sırada Hancock'tan borç aldı. Daha sonra Hancock, servetini önemli oranda artırmadan karısını ve çocuğunu hayal ettiği tarzda geçindirmeyi bekleyemeyeceğinin farkına vararak Hindistan'a dönmesi gerektiğine karar verdi. Onları Londra'da bırakarak 1768'de bir kez daha yola koyuldu.

Yokluğunda Hastings, Philadelphia'ya kocasının da minnetini ifade ettiği birtakım mali desteklerde bulundu; ayrıca, yine mektuplarını kimi zaman ileten kişi olan Hancock'un bilgisi dahilinde, onunla yazıştı. Hastings'in Philadelphia'ya yazdıklarından tek geriye kalan tamamen münasip bir mektuptur, bir aşk mektubu değildir ancak samimi ve duygu doludur. Ona "sevgili ve her daim kıymetli arkadaşım" şeklinde hitap eder ve kızına söylemesini rica ederek "Sevgili Bessy'mi benim için öp ve en içten duygularımı ilet. Tanrı ikinizi de korusun!" diye yazar.[17] Bu mektubun yazılmasından birkaç ay sonra Hancock karısına, Hastings'in bir Almanla evli olan Mrs Imhoff isminde, hayat dolu ve güzel yeni bir "gözdesi" olduğunu anlatan bir mektup yazdı. Nitekim bu hanım kocasından boşandıktan sonra Hastings'in ikinci karısı olacaktı. Mrs Imhoff'u duyan Philadelphia'nın yanıtı, kendisinin artık on yaşında olan Betsy'le beraber Hindistan'a dönmesi gerektiği yönünde ani bir plan oldu. Ancak kocasından gelen ve anne veya babasından herhangi birinin ölümüyle zor durumda kalmaktan, Kalküta'da genç adamlar tarafından baştan çıkarılmasına ya da en basitinden erken bir evlilik yapmasına kadar Betsy'nin başına gelebilecek muhtemel felaketlerin sıralandığı uzun cevap böyle bir şey yapmayı düşünmesine engel oldu: "Sen

de çok iyi biliyorsun ki on dört yaşına basan hiçbir kız, geçtiği yerdeki *züppeler* tarafından fark edilmeden Hindistan'a ulaşamaz ki Kalküta'da çok iyi insanlarla birlikte bu züppelerden de gani gani var ve buranın fazla bir olumlu özelliği de yok." Babası, kızının, "büyük ihtimalle çok *romantik* olan yanlış mutluluk heveslerine" kapılabileceğini de yazarak bir diğer korkusunu belirtiyordu.[18] Birkaç hafta sonra, Mr Hastings'in kendisine, vaftiz kızına gönderilmek üzere 5.000 pound ayarlamakta olduğunu bildirdiğini söylemek için Phila'ya yeniden bir mektup yazdı.

Bu mektupların altmetinleri açıkça gözükür: Philadelphia, Mr Hastings'in onlara olan düşkünlüğü açısından kendisinin ya da kızının sahip olduğu yeri kaybetmek istememiş ve bunu korumak adına Hindistan'a gitmeye hazırlanmıştı. Hancock ise böylesi bir hareketin abesliğini görmüş ve böyle bir şey yapmanın risklerine dikkat çekmişti. Phila, Hastings'e bir mektup yazıp artık onun ilgilendiği yeni biri olduğundan, unutulmadığını göstermek adına Betsy için somut bir şey yapmasını istemiş olabilir. Haysiyet, her durumda korunuyordu, özellikle de Hancock'unki.

Hancock her zaman sağduyulu ve duyarlı biri olmuştu, tıpkı Philadelphia'ya erkek kardeşinin durumu hakkındaki fikrini söylerken hatırlattığı gibi: "Austen kardeşlerimin iyi olmasına içtenlikle seviniyorum fakat ailelerinin aşırı hızlı büyümesine ilişkin *haberlerin* bana çok fazla keyif verdiğini söyleyemem; bilhassa da kendi kendini geçindirmesine dair en ufak umudun olmadığı hesaba katılması gereken vaftiz oğlumun durumunu düşündüğümde."[19] Austen'ların hızlı üredikleri doğruydu. İlk üç oğulları birbirini izleyen üç yıl içinde, dört çocuktan oluşan sonraki grupsa Deane'den kısa mesafedeki Steventon'a taşınmalarını takip eden dört yıl içinde doğmuştu. Mr Hancock haklıydı fakat fazla endişelenmesine de gerek yoktu. Bakımını üstlendikleri George Hastings'in ölümüne, ikinci oğullarının hastalığına, tuhaf bebek yetiştirme düzenlerine rağmen George Austen ve Cassandra Leigh, akıllı ve hırslı çocuklardan oluşan bir aile inşa ediyorlardı.

Austen kardeşler Londra'da yaşayan Leonora isminde bir halaları dışında baş döndürücü bir Philadelphia Hala'ları olduğunu biliyorlar mıydı? Leonora'ya fiilen annelik etmiş olan Elizabeth Hinton, onu Mr Hinton'un ellerine bırakarak 1769 yılında vefat etti. Bunun üzerinden çok geçmeden Hancock'tan gelen bir mektup "zavallı Leonora"dan,

Hinton'un asil davranışından ve merhum karısından kendisine hiç miras kalmadığından bahseder; Hancock baldızı için maddi anlamda üzerine düşen sorumluluğu almayı önerir.[20] Leonora'nın erkek kardeşinin yanına gitmesinin söz konusu olmadığı aşikârdı. Buna niye uygun bulunmadığıysa varsayımlara kalıyor: "Zavallı Leonora", alt seviyedeki zekâsını gizleyemeyeceği gibi Londra'da başında annesi olmayan bir kızın kolayca düşebileceği ahlaki hataların da üstünü örtemezdi. Hancock'un ondan açtığı bahisten sonra bir daha ona dair bir şey işitilmedi. Geriye kalan mektuplardan hiçbirinde ölümü bile geçmiyor. 1784 yılında elli yaşında öldü ve 4 Şubat'ta Islington'da gömüldü. Ablası Philadelphia Fransa'da olduğundan cenazede yoktu, o zamana kadar sekiz çocuğu olan ağabeyi George'unsa ailesiyle ilgilenmesi gerekiyordu. Leonora'nın en büyük yeğeni James halen Oxford'daydı, diğer bir yeğeni Jane ise daha sekiz yaşındaydı.[21] Ne var ki iyi bir yer edinebilmek ve onu korumak için sıkı mücadele isteyen bir ailede başarısız olanın gözden kaybolması kolaydı; o ya da bu şekilde, sade, silik ve zavallı Leonora, önemsenen biri olmaktan çıkmıştı.

3. Bölüm

Erkek Çocuklar

Austen ailesi erkek çocukların eğitim gördüğü bir okul da işletiyordu. Yerleri çamur kaplı kulübe ve asfaltsız köy mahallesi yaşamının katılaştırdığı Jane, papaz evine geri getirildiğinde kendini erkek kardeşlerle öğrencilerin karışımından oluşan, en büyükleri on dört-on beş yaşlarındaki erkek çocukların gürültüsüyle dolu, daha da kalabalık bir yerde buldu. Kahvaltı ve öğle yemeklerinde masada ağır basan şey, erkek çocukların konuşmaları ve ilgi alanları oluyordu; evin içindeki ve dışındaki konuşmalarını ve yaptıkları çocukça hareketlerin seslerini çocuk odasından bile duyabiliyordunuz. Çocuklardan dördü, bütün yıl boyunca evde kalan ve haliyle kendini daha yakın hissettiği erkek kardeşleri, diğerleriyse öğrenci olarak gelip giden yabancı çocuklardı. Bu koca mahluklar şubatta ve ağustosun sonunda olmak üzere yılda iki kez gelir ve Noel dönemiyle haziran ayında olmak üzere iki kez de oradan ayrılırlardı; Mr Austen'ın okulunda eğitim dönemi, tıpkı büyük özel okullardaki gibi iki yarıyıldan oluşuyordu.[1]

Bazıları yerel toprak sahiplerinin oğullarıydı. Uzaktan gelen diğer çocuklar papaz evine ilk seferinde anne babaları tarafından getiriliyor, yolu bir kez öğrendikten sonraysa ana yol üzerindeki Deane Gate Inn'de* duran at arabasından adeta atılıp tepeden aşağı sekiz yüz metre yürüyorlardı. İçinde kıyafetler, belki sevilen bir kitap ve evde yapılmış bir kek bulunan ağır sandıkları ayrıca aracın yük bölümünde kapıya kadar getirilir, sonra da iki kat merdivenden güçlükle evin en üst katına taşınırlardı. Bütün bunlar Jenny'in izleyeceği, Cass'in anlatacağı olaylardı.

Bir ev dolusu delikanlı demek, evin içinde ve dışında gürültü patırtı, merdivenlerden bir aşağı bir yukarı inip çıkan ayakkabı sesleri, uyu-

* Steventon'da Deane Gate yakınlarındaki bu han, 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılda arabaların güzergâhı üzerindeki önemli duraklardan biriydi-e.n.

dukları çatı katındaki odalardan gelen bağırış ve kahkahalar, bazen de ders yaptıkları odadan gelen inlemeler ve kıkırdamalar demekti. Mr Austen'ın çalışma odasındaki mikroskoba bakmalarına, dünya küresinden bir şeyler öğrenmelerine müsaade ediliyordu ama çoğunlukla Latince dilbilgisini, okumayı ve çeviri yapmayı öğreniyor, Jemmy gibi akıllılarsa bununla birlikte bir parça Yunanca görüyorlardı. Ned ve Henry derslere katılıyordu fakat Frank henüz çok küçüktü ve Cass'le birlikte, anneleri eşliğinde geçerliliği kabul edilmiş olan fişlerden ve kartlardan harfleri öğreniyorlardı. Küçük annesi rolündeki Cass dışında kimsenin pek ilgi göstermediği Jenny ise küçük kardeşleri gibi, kendininkileri kolayca öğrenebiliyordu.

Mrs Austen'a gelince, onun her zaman işi başından aşkındı. Bostan, kümes ve mandıranın işlerinin yanı sıra yetişme çağındaki çok sayıda erkek çocuk için yemek hazırlıklarını kontrol etmek, kullandıkları örtülerin makul ölçüde temiz kalmasını sağlamak zorundaydı. Buradaki oğlanların Oxford'lu akranlarından beklenen eşya listesi, dokuz tişört, yedi çift çorap, iki jokey pantolonu, yedi mendil, iki yatak takkesi ve sadece tek havludan oluşuyordu; listede iç çamaşırı ve pijama yer almıyordu, oğlanlar pekâlâ bunlar olmadan yapabilir, çıplak ya da tişörtleriyle yatabilirlerdi.[2] Evin en üst katında kontrol altına alınması gereken epeyce itiş kakış yaşanıyor olmalıydı.

Öğrenci sayısı, Austen'ların okulu bir kurumdan ziyade geniş bir aile gibi işletebilecekleri kadar azdı. Çocuklar derste olmadıkları zamanlarda daha çok kızların yedek ağabeyleri gibiydiler, kuşkusuz onları el üstünde tutup beraber oyunlar da oynuyorlardı. Kızların merdivenin başında uygun kalınlıkta bir masa örtüsünün üzerine oturdukları, sonra erkeklerin köşelerinden tuttukları örtüyü aşağıya kadar çektikleri oyun, zamanın köy evlerinde oynanan en sevilen oyunlarından biriydi; bunun nasıl eğlenceli olduğunu ve herkes üst üste yığıldığında gülmekten nasıl katıldıklarını hayal edebilirsiniz.[3] *Apple-pie bed* oyunu* körebe kadar popülerdi, bazen de Steventon'da en küçüklerin bile katılma teşebbüsünde bulunabildikleri danslar düzenleniyordu.[4] Yazın yarıyıl tatillerin-

* İngiltere'de bu adla bilinen, yaygın ismi "short-sheeting" (kısa çarşaf) olan ve daha çok yatılı okullarda çocukların birbirine yaptığı bir eşek şakası ya da oyun. Oyunda, seçilen kurbanın çarşaf ya da nevresimi yatağın baş tarafına doğru ikiye katlanılıyor ve böylece yattığında ayaklarını sadece yatağın yarısına kadar sokabiliyor-ç.n.

de kriket oynanıyor, kışınsa erkek çocuklar av buluşmasını görmek için dışarı çıkıp onlarla birlikte 2-3 kilometre boyunca koşabiliyorlardı; James bazen avcılar için av köpeklerinin dikkatini tilki kokusundan başka yere çeken bir sansarın izini bulmak için ağaca tırmanıyordu.[5]

Çocuklardan bazıları Austen kardeşlerle ömür boyunca arkadaş oldu, bunların arasında dördü Berkshire'a bağlı Kintbury'de yaşayan, Mr Austen'ın Oxford'dan bir okul arkadaşının oğulları olan ve Austen'ların oğullarıyla aynı yaştaki Fowle biraderlerdi: Fulwar-Craven, Tom, William ve Charles. Mrs Austen'ın yazıp Berkshire'lı bir baronetin oğlu olan ve Noel sonrası evde düzenlenen dansların keyfini çıkardığı için okuldan gereğinden fazla uzak kalan Gilbert East adlı öğrenciye gönderdiği bir şiirden yola çıkarak okulun neşeli bir yer olduğunu söyleyebilirsiniz. Mrs Austen onu "hep ders var gün boyunca / oyun oynadığımız anlar dışında" diye yazdığı "Bilgi Yuvası"na dönmesi yönünde uyarıyordu:

Okuma yapıyoruz Üstat Virgil'den
Her gün iki derste şiirlerinden,
Anlatı da eğlendiriyor epeyce;
Kaçırdın en iyi kısmını,
Ama gel sen, sıkma canını,
Altısı bitti, altı kitap daha var elde...

Ne de güzel dans eder,
Her seyreden öyle der.
Figürler kolayca akar ayaklarından;
Bunca keyif hak mıdır?
Bütün dünya haz mıdır?
İhmal etme, çalışsın biraz da kafan.

Bu mektup bizden gelen
Karşılık bulsun senden,
Kulak ver burada söylediklerimize:
Uzaklaşma bizden asla
Geri dön arkadaşlarına,
Fowle, Stewart, Deane, Henry ve Ned'e.[6]

Sözcüklerle büyüleyebilen bir anne tüm çocukların dikkatini çekmiş olmalıydı. Mrs Austen'ın güçlü kalemiyle geri gelen Gilbert, eğitimine Oxford'da devam etti ve Mrs Austen'ın yazdığı şiiri özenle sakladı. Bu bize sadece onun ne kadar zeki bir yazar olduğunu değil, okulun tüm işlerinin üzerine nasıl derinlemesine eğildiğini de gösteriyor.

Jenny daha üç yaşına basmamış, annesi de otuz dokuz yaşındayken, Mrs Austen bir baktı ki yine hamile; o ve kocası bu durumdan hoşnut olmasalar da Tanrı'nın takdirine ve en hayırlısını vereceğine teslim olmuş bir ruh hali içindeydiler. 1779 yılının haziran ayı sonunda altıncı ve son oğulları dünyaya geldi; en azından etrafta sadece ağabey ve ablaların olduğu yaz tatili esnasında doğma lütfunda bulunmuştu. Onun doğumundan iki hafta sonra Mr Austen, eski okulu Oxford'a bağlı St John's College'da üniversiteye kayıt ettirmek üzere James'le birlikte yola çıktı. James 14 yaşında, Mr Austen'ın üniversiteye başladığı yaştan iki yaş gençti ama babasının yaptığı gibi zekâ ve bilgisini ispat ederek burs kazanmak zorunda değildi. Bunu annesinin aile ilişkileri vasıtasıyla talep edebilecek durumdaydı.

St John's "kurucunun akrabası" olduğunu kanıtlayabilenlere burslu eğitim veriyordu ve James, uzaktan da olsa üniversitenin varlığını borçlu olduğu Sir Thomas White'la* akrabaydı. Leigh'ler ailelerinin geçmişinin hevesli bekçileri olduklarından, James şeceresini zorlanmadan temin edebilmişti.[7] Mrs Austen'ın seksen altısında hâlâ Balliol'un müdürü olan ve her zamanki gibi keskin bakışlara sahip ürkütücü amcasıyla akşam yemeği yediler: James masada yere kadar inen yeni edindiği cüppesini kibarca çıkarırken, şunu duydu: "Genç adam, üstündekini çıkarmana gerek yok, dövüşmeyeceğiz."[8] James kayıt olduktan sonra eve döndü ancak ekimden itibaren üniversitedeki kısa yarıyıl dönemlerinin gerektirdiği gibi Steventon ve Oxford arasında gidip gelecekti. Annesi gibi şiir yazmaya başlıyordu.

1779 yazında Edward da uzaktaydı. Mayıs ayında Austen'lar uzaktan kuzenleri olan, başka bir ülkede yaşayan Steventon'lu toprak sahibi Thomas Knight ve yeni evlendiği karısı Catherine tarafından ziyaret edildiler. Balayı seyahatindeydiler ve on iki yaşındaki Edward'a o kadar kanları

* Tüccar terziler loncası başkanı, Londra Belediye Başkanı, zengin kumaş tüccarı Sir Thomas White (1492-1567). Oxford St. John's College için 1555'te kraliyet beratı aldı. Yoksul öğrencilere burs verilmesini sağlayacak maddi imkânlar hazırladı-e.n.

kaynadı ki yolculuğun geri kalanında onu yanlarına alıp alamayacaklarını sordular. Mrs Austen'ın mesuliyeti altında birçok çocuk olduğundan bunu kabul edebileceğini düşünmüş olabilirlerdi. On iki yaşındaki bir erkek çocuğunu balayı arkadaşı olarak davet etme fikri alışılmadık bir şeydi fakat Edward her zaman neşeli ve sorunsuz bir çocuktu, Knight'lar ona derinden bağlandıklarına göre plan çok iyi işlemiş olmalıydı. Anne babasının yanına döndükten sonra Kngiht'lar ona karşı hususi alakalarını devam ettirdiler ve Kent'te kendilerini ziyarete gelip gelemeyeceğini sordular; hiç çocuk sahibi olma emaresi göstermdiklerinden, Edward'ı neredeyse kendi çocuklarıymış gibi düşünmeye başlamışlardı.

Bu sıralarda George'un evden başka bir yere yerleştirilmesiyle ilgili hazırlıkların da yapılması gerekiyordu. Austen'lar, özürlü kardeşleri Thomas'ın bakımı hakkında Mrs Austen'ın ağabeyiyle şimdi Bath'te Edward Cooper adında başka bir papazla evli olan kız kardeşi Jane'e danışmışlardı. Basingstoke'un diğer tarafında sakin bir köy olan Monk Sherborne'da hem Thomas Leigh'e hem de George Austen'a bakacak olan Culham Ailesi bulundu. Crabbe'nin şiirlerinde hızla giden at arabalarının güzergâhlarında gezinerek kendilerini tehlikeye atan aptalları ve kuyuya düşenlerinden bahseden diğer köy hikâyelerini okumuşsunuzdur, bu yüzden güvenilir insanlar bulmak önemliydi; besbelli Austen'lar ve Leigh'ler de bunu yaptı. Özürlü kardeşlerini ve oğullarını ziyaret ettiklerine dair bir kayıt yok ancak sırf Culham'lara ödeme yapmak için de olsa oraya geldikleri varsayımı akla yatıyor.

Çocuk odasında geçen hayata dair tek işaret Jane Austen'ın kendisinden geliyor. Bu, utangaç olduğunu söylemesi dışında, onun erken çocukluk dönemine dair bahsettiği tek dolaysız anıdır ama size odada o ve ağabeyi Francis'le [Frank] birlikte olduğunuzu hissettirip çocukların bakıcılarıyla konuştuğu Hampshire lehçesini duymanızı sağlayacak kadar etkilidir. Bu işaret, otuz yıl sonra, 1809 yılında ilk oğlu doğan Francis için yazılan bir şiirin içinde gelir. Bebeğin ona benzemesi yönündeki dileğini ifade ettikten sonra, yaşına göre ufak ve atik, "küstah kelimelere ve galeyana getirici davranışlara" meraklı olan Frank'in çocuk gruplarının lideri olduğu geçmişe döner; bir seferinde, muhtemelen hepsi yatırıldıktan sonra, söz dinlemeyerek kapıdan etrafı dikizlediğini ve yakalandığında derdini bakıcısına, kadının yumuşak konuşmasını taklit eden kelimelerle anlattığını anımsar: "Ne işler çeviriyorsun bakayım burada?"

Kıymetli Frank, gözün aydın olsun ki
Mary'yle *oğlanın* yerindeymiş sıhhati...
Dileriz her haliyle sana benzesin,
Dünyaya yeni bir Francis William gelsin!
Senin o ateşli ve cüretkâr ruhun
Onun da en büyük mirası olsun...
O da yapar mı senin *çocuk odasındaki* haylazlığını,
Nasıl da dikizlemiştin o gün korkusuzca dışarıyı.
O da yakalanır mı hemen kıvırcık saçlarıyla?
"Ne işler çeviriyorsun bakayım burada?" laflarıyla.

Şiirde bahsedilen manzarada Francis'in arkasında yarı şaşkın yarı hayranlıkla duran küçük kız kardeşini görebilirsiniz; beş yaşındaki birinin dört yaşındaki birinin kahramanı olması gibi bir şey olmadığı gibi, Frank ailede söz dinlemezliğiyle tanınıyordu: "Tehlike nedir bilmeyen, acıya cesaret gösteren/Ve çoğu kez boş yere tehdit edilen."

Erkek okulunda büyüyen bir kız muhtemelen erkek çocuklarının oyunlarına karışmıştır. Bu, Jane'in *Northanger Manastırı*'ndaki "erkek çocukların oyunlarına bayılan" ve oyuncaklarla oynamak veya evde bir fındık faresi ya da kanarya beslemek yerine kriket ve beyzbol* oynamayı tercih eden Catherine Morland karakterini kısmen kendi üzerinden yarattığına inanmak için en iyi sebeptir. Kuşkusuz Steventon'daki papaz evinin arkasında da Morland'lerinkinde olduğu gibi yuvarlanmak için yeşil bir bayır vardı ve birkaç yıl boyunca "gürültücü ve vahşi" olması, kısıtlanmaktan ve temizlikten nefret etmesi, hatta köyde oradan oraya koşuşturup at binmesi, Frank'in yedi yaşındayken kendisine Squirrel isimli bir midilli almayı becermesi ve ilk fırsatta avlanmaya gitmesiyle cuk oturuyor. Annesi gelinlik kıyafetlerinden ona bir ceket dikmişti ve günün ilk kahvaltısını mutfaktan aşırdığı yiyeceklerle yapıyordu; ondan fırsat bulduğunda altı yaşındaki Jane'in de bacaklarını iki yana açıp Squirrel'e bindiğini anlamak zor değil.

Köyde erkek kardeşleriyle birlikte koşuşturmak bazen kulübelerden her birinin tümüyle bildik ve her yüzün tanıdık olduğu köy boyunca ilerlemek anlamına geliyordu; ne heyecan yaratacak bir yabancı, ne tu-

* Bu, 1860'lı yıllarda Amerika'da resmi olarak keşfedilişinden önce beyzbola atıfta bulunan az sayıdaki eski İngiliz kaynaktan biridir.[9]

haf bir seyyar satıcı ne de köyden geçerek evine doğru giden bir denizci vardı. Çocuklar patikadan yukarı doğru diğer yönde babalarının kilisesine ve Digweed'lerin ağaçların arasındaki evine yürüyebiliyorlardı. Burası çok eski zamanlardan kalma üç kat yüksekliğindeki verandasıyla papaz evinden çok daha büyük ve harap bir yerdi ve burada da yine at binmeye hevesli ve av hayranı olan, hepsi Austen biraderlerle yaşıt dört erkek çocuk vardı.

Yağmurlu havalarda, çocuklar için büyük bir olanak olan kendi büyük ambarlarında oynayabiliyorlardı. Tepeden yukarıya, oradaki herkesin babaları için çalıştığı köyün ilerisindeki Cheesedown Çiftliği'ne yürüyebiliyorlardı, onun da ilerisinde at arabalarının isimleri giderek tanıdık hale gelen hayal edilemez mesafelerdeki yerlere gidip geldikleri ana yol vardı: Winchester, Southampton, Portsmouth, Andover, Reading, Newbury, Bath ve Londra. At arabaları sadece insanları değil, çocukların bırakıldıkları yer olan Deane Gate Inn'den alıp eve getirebildikleri mektupları da taşıyorlardı. İçinde halalara, teyzelere, dayılara, amcalara ve kuzenlere dair haberler bulunan bu mektuplara anne babaları tarafından çokça kıymet verilir, okunur, tekrar okunur ve salonda üzerlerine konuşulurdu: Kasabadaki Hancock Hala ve kuzen Eliza; Bath'deki Cooper Teyze ve Enişte ile çocukları Jane ve Edward; Berkshire, Scarlets'teki Leigh-Perrot Dayı ve Yenge; Tonbridge'deki yaşlı Francis Amca ve daha birçokları.

Kitaplıklardan sadece birinin duvarda 6 metrekarelik yer kapladığı çalışma odasında babalarının sıra sıra kitapları dururdu; Mr Austen sadece klasikleri değil yeniler dahil içlerinden sesli okumalar yaptığı birçok kitap biriktiriyordu.[10] Mikroskobunun ortaya çıkardığı minyatür dünyaları, samanla süslü bir yağmur damlasının içinde yaşayan "mikroskobik hayvanları" veya bir kelebeğin dilinin ince işçiliğini, bir böcek yumurtasını ya da bir balık pulunu onlara gösterebilecek kadar fen bilgisine de sahipti. Bunlar heyecan verici manzaralardı ve kutsal düzenleyicinin kâinattaki her şeye şeklini verip planladığının kanıtıydılar.[11] Fakat Mr Austen'ın hayatı, çalışma odası olduğu kadar çiftlikti de. Çocuklar sık sık atına atlayıp çiftliğin kâhyası John Bond'la görüşmeye gittiğini görürlerdi. Buğday, arpa, koyun ve domuz fiyatlarını dert edinmek, ırgatları işe almak ve işten çıkarmak, hangi ekinlerin ekileceğine ve ne zaman hasat edileceklerine karar vermek zorundaydı. Sonra bir

papazlık görevi ve Pazar ayinleri vardı. Bu konuda idareli davransa da en azından bazı vaazlarını kendisi yazmıştı; bu vaazlardan birisine ait elyazması, vaazı Deane'de yedi, Steventon'da sekiz kere verdiğini gösteriyor.[12] Meşgul ama yumuşak başlı bir adamdı, bir öksüz olmasından dolayı kuşkusuz ev hayatına daha çok değer veriyordu. Köy papazını geleneksel olarak ayakta tutan şeyler olan içmekten ve tıkınmaktan da hoşlanmıyor, oğullarının arkadaşlıklarını kaybetmeden öğretmenleri olmayı beceriyordu. Çocuklarının farklı mizaçlarının onları farklı yollara çıkardığı kabullenmişti: James ve Henry iyi birer öğrenciydiler, Edward klasik derslere uygun değildi ama daha pratik bir düşünce tarzı vardı, Francis ise aksiyon adamı olmak için yaratılmıştı. Hepsi şefkat ve alakasından nasibini aldı. Gerçekçi de olabiliyordu. İlk deniz yolculuğuna çıkan genç bir adam olarak Francis'e öğüt verirken sadece dualarını ederken değil, düzenli olarak dişlerini fırçalayıp yıkanırken de coşkulu olması hatırlatmasında bulundu.[13] Mr Austen'ın iyi fırçalanmış dişlerle ilgili endişesinde yeni ve hoş bir şey vardır.

Her hafta, Mr Austen'ın siyah cüppesiyle dönüşüm geçirip kilisedeki ayini yönettiği pazar günleriyle bir tür doruk noktasına ulaşırdı. Mrs Austen'ın yetki alanıysa birbirini takip eden bir dizi değişmez olayın geçtiği yemek salonu, mutfak, kümes, mandıra ve bostandı. Ekmek ve bira evde yapılır ve aşağıdaki mahzende depolanırdı; papaz evinin sağılacak inekleri ve tereyağı yapmak için mandırada çalışan sütçü kız tarafından yayıkta çalkalanan kaymağı vardı. Çamaşırcı kadın yığınlarca kirli örtü ve çarşafın çaresine bakmak için ayda bir gelir, buhar ve köpükle her şeyi birbirine katardı. Haziranda çocuklara küçük saman tırmıklarının verildiği saman hasadı olur, temmuzda reçel ve pelteler kaynatılır, ağustosta hasat yapılır, eylülde av sesleri duyulurdu. Yıl dönüp mumlarla salon ve yemek odasındaki şömineler erkenden yakıldığından ve çocuklar, buz gibi soğuk olsa da evden dışarı özgürce çıkmalarına imkân veren aydınlık günlerin hasretini çektiğinden, iyi geçen yaz havasının bahşettiği özgürlük ve uzun saatler süren gün ışığı kıymetliydi. James Austen, "kadın ayağı"nın çamur, kar ve su dolu patikalardan geçemediğini, erkekler ve erkek çocuklarınsa neredeyse her zaman at sırtında yollarını bulduklarını yazmıştı; bu herkesin kabul ettiği cinsiyet ayrımlarından biriydi ve kötü havayı kadınlar ve kızlar için bir tür mahpusluk haline getiriyordu. El ve ayak parmaklarında soğuktan oluşan ve kaşınan şişlikler, neredey-

se herkesin başına belaydı ve Mrs Austen herkesten daha kötü üşütürdü. Enerjik oluşu onu bazen yatağa sokabiliyordu. Fakat salgın hastalıklar yaşanmadı ve George Hastings trajedisinin tekrarı olmadı.

Bir okulda büyümek, Jane'in erkeklerden ne beklemesi gerektiğini tümüyle bilmesi anlamına geliyordu ve onlarla birlikteyken her zaman rahattı; erkek çocukları onun doğal çevresiydi. İlk öğrendiği şeyler, erkek çocuklarının şakaları ve ilgi alanlarıydı. Bu, ilk yazdıklarından geriye kalanlardan bellidir; on iki yaşından öncesine ait herhangi bir yazısı bulunmasa da üzerindeki etki açıktır. Atlar ve araçlar, yolculuklar ve kazalara dair sohbetlerden başlayarak, bugünkü erkek çocukların motosiklet ve arabalarla bozduğu gibi genç adamların o zaman kafayı bozdukları tüm konular erkeklere özgü esprilerle doludur. Ayyaşlıkla ilgili de çokça espri vardır, erkek çocuklar arasında her zaman gülmeye yarar. Sarhoş kafayla kavgalar yapılır, karakterler "zilzurna sarhoş" olurlar ya da hakikaten içkiden ölürler.

Yemek bir başka şaka kaynağıdır; erkek öğrenciler arasında rağbet görmemesi muhtemel olan "kokmuş" balık ve av eti, tuzsuz bibersiz içi pişmemiş dana eti ve köri ile diğer yemekler, kızarmış inek paçası ve soğan, işkembe, tütsülenmiş ringa balığı, ciğer ve "tavuğun iç organları" (diğer bir deyişle, tavuk sakatatı). Meyhanedeki bir adam kendisinin ve hizmetkârlarının akşam yemeği olarak haşlanmış "bir bütün yumurta" sipariş eder. Yemek kendi içinde ve çağrışımsal olarak komiktir. Bir kızın yüzü müstakbel kocası öldürüldüğünde "çırpılmış syllabub [eski bir İngiliz tatlısı ve bu tatlıyı hazırlamakta kullanılan krema-ç.] gibi *beyaza*" döner; -Cassandra adında- bir başkası bir pastacı dükkânında altı dondurmayı siler süpürür, üçüncü kızsa kışkırtmalar karşısında "krem peynir kadar serin" kalır. İki kız kardeşten birisi resim çizmeyi, diğeri piliç temizlemeyi sever: Okul çocuklarının yaptığı kelime oyunu.* Erkek çocukların, evlilik tarihi avın ilk gününe denk geldiği için evleneceği kişiyle ilişkisini aniden bitiren bir adamla ilgili yaptıkları iyi bir şaka da vardır.

Çirkin ve deforme olmuş kızlarsa başka bir espri kaynağıdır: Birisi "kısa, şişman ve aksi"dir, bir başkasının "korkutucu bir şaşılığı", "yağlı ve hırpani bukleleri" ve "kabarık bir *sırtı*" vardır. Kadınların kırmızı ve

* Bahsedilen kelime oyunu, hem resim çizmek hem de "pullet" kelimesiyle kullanıldığında piliç temizlemek anlamını veren "drawing" kelimesiyle yapılıyor-ç.n.

beyaz kozmetik boyalarla görüntülerini iyileştirme çabaları da gülmeye yarar. Eğlence cinayetleri denilebilecek çeşitli hadiseler içeren çok miktarda güler yüzlü şiddet vardır. Asmak vardır. Bir kızı bacağından yakalayan çelik bir tuzak vardır. Açlık nedeniyle kendi parmaklarını ısırıp koparanlar vardır.

Kaba, anarşik tasavvurlara ve pis şakalara yakın olan Jane Austen, sert ve duygularıyla hareket etmeyen bir çocuktu. Bu gaddar espri tarzına, anne ve babasının çocukluktan çıkıp genç adamlığa geçiş yapmakta olan öğrencilerinin arasındayken işittiği ve şüphesiz bazen de katıldığı sohbetler iyi bir kaynak bulmuştu. Bazen dinlerken şok olduysa da bu esnada kendisi de bir şeyleri kâğıda dökerken nasıl şok edileceğini öğreniyordu.

Jane'in yedi yaşında olduğu 1782 Noel'inde, dinleyeceği yeni bir şey vardı. Erkek kardeşleri bir oyun sahneledi. Bu *Matilda* adlı bir trajediydi ve belki de Jane'in birkaç yıl sonra başka bir oyunu zekice reddetmesinin sorumlusuydu: "Bu bir trajedi, bu yüzden okumaya değmez."[14] *Matilda*, Surrey'li bir papazın ilk temsili Garrick tarafından henüz yedi yıl önce gerçekleştirilmiş bir eseri olduğu ve sadece beş baş aktör gerektirdiği için seçilmiş olabilirdi ama Jane'in değerlendirmesi Garrick'inkinden iyiydi. Hikâye, Mercia Kontu Morcar ve kardeşi Edwin'in ikisinin birden Norman bir lordun kızı olan Matilda'ya âşık olduğu Fatih William* döneminde başlar. Matilda Edwin'e âşıktır ancak kardeşinin öldürmesine karar veren Morcar tarafından hapsedilirler. Yapılan bir oyun bu kirli ameli önler, Morcar pişman olur ve âşıklar evlenir. Eser, çok tanıdık bir Şekspiryen tarza sahiptir:

> Şaşkınlık! Korku! Istırap! Yüce Tanrı!
> Böyle anlaşılması güç bir günahkârlığı,
> Böyle benzersiz bir hıyaneti görüp de
> Mümkün mü almamak intikamını? Bırak yıldırımların
> Kavursun aşağılık haini! Ah Matilda! Yalancı,
> Düzenbaz, zalim kadın!...[15]

---

* Normandiya Dükü (1035-1087) ve İngiltere'nin ilk Norman Kralı (1066-1087). 1066'daki Hastings Muharebesi'ndeki zaferi sonucu İngiltere'yi fetheden I. William-ç.n.

İki biraderler takımı Austen'lar ve Fowle'lar, James'in Tom Fowle tarafından oynanan kapanış bölümünü (epilog) yazdığı bu kardeş katli oyununda rol almışa benziyorlar. Matilda ve hizmetçisine gelince; o sırada on ve yedi yaşlarında olan Cassandra ve Jane'in bu roller için çok küçük olmaları, on bir yaşındaki Henry'nin bu etkinlik için annesinin elbiselerinden birini giyip giymediğine dair merak uyandırıyor. Ben daha çok böyle olmasını umardım ancak yine on bir yaşında olan kuzenleri Jane Cooper'ın oyunda rol almak üzere Bath'ten gelmesine izin verilmiş de olabilir.

James oyunun sahnelerini çok ciddiye aldı ve epiloğa olduğu kadar, eski zamanlardan kalma sahnede modern unsurlarla zıtlık sağlayarak ve *Matilda*'da gerekli olan özel hava durumu efektleri hakkındaki bilgisini göstererek giriş bölümüne (prolog) de katkı sağladı:

> Thespis ilk kez icra ettiğinde taklit sanatını
> *Aktörleri* kaba, sahnesi bir at arabasıydı.
> Göze hoş gelen renkli bir manzara yoktu;
> Boş ormanda bayraklar sallanıyordu.
> Ne izleyenler için çadırdan bir saray vardı,
> Ne çatal ışıklı yıldırım aydınlattı etrafı.
> Ne yeri sallayan gök gürültüsü ve şimşekler,
> Ne hışırdayan ağaçlar fırtınayı verdi haber...

Ve daha birçok beyitle böylece devam eder: Araştırmasını yapmıştır ancak annesinin şiirle yaptığı yumuşak dokunuşa pek benzetemez. İnsan kasıtsızca yapılan güldürünün en azından akşama renk kattığını umuyor; *Matilda*'nın, oğulları oyunda mızrak taşıyıcı ve hizmetkâr olarak yer alsa da Austen ambarındaki gösteriye davet edilen o arkadaş canlısı komşuların ilgisini çekmesi için hayli baskı yapılmış olmalıydı. James'in girişimleriyle ilgili bazı şüpheleri de epiloğun başında ortaya çıkar: "Merhabaaa uslu soylular! Ne, hiçbiriniz uyumadı mı?" O esnada seyirciler arasında bulunan yedi yaşındaki kızın herkesten fazla uyanık olduğundan emin olabilirsiniz.[16]

4. Bölüm

Okul

"İnsan sekiz yaşındaki kederli bir *gönül* için ıstırap duyuyor" diye yazdı Jane Austen, otuz iki yaşındayken iki küçük yeğeninin istemedikleri halde yatılı okul için başka bir yere gönderiliyor olduklarını duyduğunda. Neden bahsettiğini biliyordu çünkü kendisi de yedi yaşındayken başka bir yere gönderilmişti. Austen'ların erkek çocukları en az on iki yaşına kadar evde tutulurken, iki kız daha zorlu bir muameleye maruz bırakılmıştı. Anne babaları onların odalarını erkek öğrenciler için kullanarak kızların okul masrafını karşılamaktan daha fazlasını yapabilecekleri sonucuna vardıklarından, bu ani kararın mali bir gerekçesi olmuş olabilir. Ayrıca Mrs Austen'ın, kızı Jane'i okula göndermeye karar veren ve orada ona eşlik edecek arkadaşlar isteyen ablası Cooper'a olan bağlılığının etkisi altında olduğu da muhakkaktı. Cooper'ların kararını etkileyen bir başka husus daha vardı: Okul Mr Cooper'ın dul kız kardeşi Mrs Cawley tarafından kurulmuştu ve öğrencilerini oraya göndermek de ailevi desteğin bir parçasıydı. Jane Cooper'ın on bir yaşında olmasına karşı Jane Austen'ın yedi yaşında olmasından dolayı kimse endişelenmemiş gibi görünüyor.

Kızlarının arkadaşlık etmesini isteyen Cooper'lar, okul planının tasarlanmasının öncesinde Cassandra'yı Bath'te kalması için çağırmayı huy edinmişlerdi. Jane ablasının yokluğunu hissediyordu; bunun sinyalini, bir seferinde babası Bath dönüşü onu Andover'dan almak üzere gittiğinde onları yolda karşılamak için Charles'la birlikte yola çıkarak, iki çocuğun evden o kadar uzak mesafe boyunca güçlükle yürüdüklerini gören Mr Austen'ı hayli şaşırttığında vermişti. Cassandra tarafından terk edilmeye ilişkin bu güçlü hoşnutsuzluk, belki de onsuz evde kalmaktansa onunla okula gitmeyi tercih etmeyi düşünmesi için yeterliydi.

Mrs Cawley, Jane Cooper'ın halası olması bir tarafa, Brasenose'un [Oxford'a bağlı üniversitelerden biri-ç.] müdürlerinden birisinin dul karısı olarak son derece saygıdeğer bir kadın olması dışında okulu anne ve baba Austen'lardan ikisinin de aşina olduğu bir bölge olan Oxford'daydı. James artık St John's'taydı, Mrs Austen'ın amcasıysa halen Balliol'un müdürüydü; belki iki küçük kız açısından çok rahat bir durum değildi ancak olan biteni gözleyebileceklerdi. Esasen Mrs Austen ablasının seçimine güvenebileceğine karar vermiş ve Jane gibi küçük bir çocuğu uzak bir yere göndermekle ilgili her türlü kaygıyı bir kenara itmiş olmalıydı. Bununla beraber, on yıllar sonra, gitmekte ısrar edenin Jane olduğu şeklindeki açıklamasında bir savunma belirtisi vardır: "Okula gönderilmesi gerekmeyecek kadar küçüktü ama bunu kendisi istedi; Cassandra'yla *gidecekti*; 'Cassandra'nın kellesi uçurulacak olsa, Jane kendi kellesini de ortaya koyar.'"[1] Hikâyenin kaynağı olan Mrs Austen'ın torunu Anna'ya göre, bu hikâye, asıl dokuz yaşındayken bir başka okul için evden bir sonraki ayrılışında gerçekleşmişti; eğer böyleyse, evvelki kararın anlaşılması daha da zorlaşıyor.

Bu, Cassandra'nın Bath'te olduğu zamanlardaki yoksunluğunun ardından Jane'in onu tekrar kaybetme ihtimaline katlanamayacağını, yatak odasının ve sırlarının ortağı ablasının ona annesinde bulamadığı bir şey ifade ettiğini hissettiği izlenimini sonuna kadar veriyor. Fakat evden uzak olmanın ve yabancıların bakımına verilmenin gerçekten ne anlama geldiğini kavrayamayacak kadar küçüktü. Elbette diğer çocuklar hiçbir yere gitmiyordu; Mrs Austen bu kadar çok oğlan arasında Jane'in asi ve ele avuca sığmaz bir kız hale gelmesinden de korkmuş olabilir. Yengesi Jane Leigh-Perrot'un altı yaşındayken İngiltere'deki yatılı bir okula gönderilmek üzere Batı Hint Adaları'ndan* postalandığını ve bu tecrübeyi yeterince iyi atlattığını anımsamış da olabilir. Her hâlükârda bakılması gereken bir sürü erkek çocuğuyla dolu bir evi vardı ve kendisini bunun herkes için en iyisi olacağına ikna etti. Bu, Jane'in evden ikinci sürgün edilişiydi.

---

* Kristof Kolomb'un, günümüzde Karayipler olan bölgeyi Hindistan sanmasından kaynaklanan bir karışıklık nedeniyle yanlışlıkla Batı Hint Adaları denilen Karayip Adaları. Jane Austen'in yaşadığı dönemde İngiliz kolonisi olan İngiliz Batı Hint Adaları, Bahama, Belize, Antigua, Bermuda, Virgin Adaları, Saint Kitts ve Nevis, Barbados, Grenada, Cayman Adaları, Jamaika, Guyana gibi adalardan oluşuyordu. Doğu Hint Adaları Hindistan civarındaki adaları ifade ediyordu-e.n.

Mrs Austen'ın Mrs Cawley'yle tanışıp tanışmadığına dair bir kayıt olmasa da tahminen anne baba Austen'lardan biri 1783 ilkbaharında kızlarını Oxford'a götürdü. Onu teslim eder etmez beraber tatile çıktılar. Bu, bir süre için ulaşılamaz oldukları anlamına geliyordu. Mrs Cawley tıpkı Austen'lar gibi öğrencilerini kendi evine alıyordu; kırsala alışkın bir çocuk Steventon'daki hayatla kasabadaki ev hayatı arasındaki başa çıkılması zor tezatı anlamış olmalıydı. Ayrıca, daha önce bunun üzerinde hiç düşünmemiş yedi yaşındaki bir çocuğun önünde uzanan uçsuz bucaksız bir çöle benzeyen bir tabir olan zaman ve kendini evden, anne babadan, erkek kardeşlerden, tanıdık yüzlerden ve tanıdık yerlerden mahrum bulmanın getirdiği kayıp ve güçsüzlük duygusu, dünyayı sahiden kasvetli bir yere çevirebilir.

1780'lerde yatılı kız okulu bulmak güç değildi; bu bilhassa da bir kadının saygıdeğer bir yaşam elde etmeyi umabileceği çok az sayıdaki yollardan birinin, böyle bir okuldan geçmesindendi. Fakat içlerinde olup bitenlere dair hikâyeler üzücü, kimi zaman da korkutucuydu. Austen'ların kızları Oxford'a gönderilmişti. West Country'de [resmi olmayan adıyla kuzeybatı İngiltere-ç.] ise hali vakti yerinde bir anne babanın kızı olan yedi yaşındaki Elizabeth Ham, kendini öğrencilerin "Ekmeği ye, peyniri kokla" prensibiyle beslendikleri ve hepsinin salonda yatmaya zorlandıkları Weymouth'taki "Madam Tucker Kız Okulu"nda buldu. Elizabeth bir seferinde gündüzleyin tahta bir kanepenin üzerinde bedeni ve gözleri bitap düşene dek havasız bir odada saatlerce dikiş dikti. Mrs Tucker ara ara *The Pilgrim's Progress*'ten* yüksek sesle okumalar yaparak ortalığı hareketlendiriyordu. Uyuz kaptığı anlaşılınca oradan alındı ama iyileşir iyileşmez Tiverton'da iki soylu kız kardeş tarafından işletilen çok daha beter bir okula gönderildi. Burada, ikisi de Weymouth'tan geldikleri için uygun görülen, kendinden beş yaş büyük bir kızla bir yatağı paylaşmak zorunda bırakıldı fakat büyük kız yatağın kendisine kalabilmesi için şafak sökmeden önce küçüğü yataktan dışarı atıyor, Elizabeth sabahın kör soğuğunda titreyerek yere oturuyordu.[2]

Yatak paylaşmak, paylaşmamaktan daha yaygındı; Arthur Young'ın çok sevdiği kızı Bobbin, "adi" bir küçük yatağı, yatağın sadece tek ta-

* Çarmıh Yolcusu; John Bunyan'ın 1678'de yayımlanan ve en büyük edebiyat klasiklerinden biri kabul edilen eseri-ç.n.

rafında yatarak kendisini dayanılmaz bir sıkıntıya sokan sağır bir kızla paylaştığı Londra'daki lüks yatılı okulunda hasta düştü. Jane gibi açık havada koşuşturmaya alışık bir köy çocuğuydu ve okuldayken artık bunu yapmasına müsaade yoktu: Koşmak yasaktı, açık havada çok az vakit geçiriliyordu, yemekler de kötü ve kısıtlıydı. Erken ölümünün ardından babası, "Okuldan tiksiniyordu" diye yazdı, "Ah! Onu oraya bıraktığıma nasıl da pişmanım."[3]

Çocuklar öğretmenleri tarafından sık sık yarı aç halde bırakılıyordu çünkü kendileri de yoksullukla mücadele ediyorlardı. Elizabeth Ham'in, kahvaltının sıcak su -kızlar çaylarını kendileri temin edebiliyorlardı-, bir yudum süt ve beş para etmez küçük bir ekmek; öğle yemeğinin haşlanmış koyun eti veya içyağdan yapılmış muhallebi olduğu Tiverton'daki okulunda vaziyet buydu. Çay saatinde yaşlı bir kadın üçü yarım peni olan bisküvilerden satmak üzere uğrar, sıcak su da aynı şekilde temin edilirdi. Akşam yemeğiyse ekmek, peynir ve elma şırasıydı. Derslerine gelince; sözlükten, *dilbilgisi* ve *coğrafya* kitaplarından ezberleyerek öğreniyorlardı; hiç soru sormak yoktu. Sabah İncil'den bölümler, öğleden sonra İngiltere veya Roma tarihi okuyorlardı. Sabahları on birden on ikiye kadar yazı ve aritmetik öğretmek için bir hoca geliyor, *dans hocası* ise haftada iki kez geliyordu. Arada bir kızların yakındaki çiftlikleri ziyaret etmelerine izin verilen, midelerini taze ekmek ve kaymakla tıka basa doldurabildikleri yarım günlük tatiller oluyordu. Eve gönderdikleri mektuplarda şikâyet de edemezlerdi çünkü mektuplar öğretmenlerce "düzeltiliyor" ve mühürleniyordu; hepsi içinde en kötüsü, Elizabeth'in bazı kızlarla birlikte okulda bırakıldığı ve hem donmaya hem de açlığa dayanmak zorunda kaldıkları Noel tatiliydi. Bir gece öğretmenler bir davette eğlenirken cesurca bir girişimle yerde emekleyerek gidip kızarmış bir kaz budu çalmıştı; insanın içinden bu küçük hırsızı alkışlamak geliyor.[4]

Bütün kızlar bunun gibi dehşetler yaşamıyordu; insan en azından Mrs Cawley'nin vazifelerini daha iyi yerine getirdiğini umuyor. Aynı şekilde yedi yaşındayken, annesinin ölümü ve babasının yeniden evlenmesinin ardından Derby'de okula gönderilen ve orada eve gitmeksizin en az bir yıl kalan Maria Edgeworth, bütün bunlara rağmen okulu olumsuz duygularla anmıyordu. Orada Fransızca, İtalyanca, dans, nakış, ince elyazısı öğrendi ve geceleri yataklarındayken hikâyeler anlatarak hem kendisini

hem de diğer kızları eğlendirdi. Londra'daki yatılı bir yetenek okuluna gönderilmesi kararlaştırıldığında mutlu olmak şöyle dursun, çok daha mutsuz oldu çünkü orada duruşunu düzeltmek için kendisine arkalık ve demir boyun halkası giydiriliyordu.[5]

Kızların zengin ve görünürde aydın anne babalar tarafından tercih edilen okullarının sefilliğine dair birçok başka örnek bulunuyor. Dr. Johnson'ın [Dr. Samuel Johnson; İngiliz yazar-ç.] arkadaşı Mrs Thrale dört ve beş yaşlarındaki kızları Harriet ve Cecilia'yı 1783 yılında yatılı okula göndermişti; kızamık salgını vardı, Harriet öldü, Cecilia ise annesinin müdahalesiyle zor kurtarıldı; arkasından on yaşındayken başka bir yatılı okula gönderildi. Sonradan yazar Mrs Sherwood olan, Jane Austen'la aynı yaştaki Mary Butt da anne babasının bakımını yaşayamayan küçük bir kızın odasında öldüğü yatılı okulunda kızamık salgınına yakalandı; muhtemelen iyileşene kadar hastalığını bile öğrenmediler.

Mrs Cawley'nin okulu aynı şeyin olmasını kıl payı engelledi. İlk aldığı karar, duyduklarında anne baba Austen'ların bir *emrivaki* olarak kabul ettikleri ya da Southampton eve daha yakın olduğundan hoş karşıladıkları, küçük öğrenci grubunu Oxford'dan Southampton'a taşımaktı. Ne yazık ki burası aynı zamanda dış ülkelerden dönen askerlerin sürüler halinde ayak bastığı bir limandı ve 1783 yazında bütün kasabaya yayılan bulaşıcı humma hastalığını da beraberlerinde getirdiler. Austen'ların kızları ve bütün kuzenleri hasta oldu. Mrs Cawley ya kendi başına halledebileceğine kanaat getirdiğinden ve onları rahatsız etmek istemediğinden ya da işin ehli olmayışından ve vurdumduymazlığından, anne babalarını haberdar etmenin gereksiz olduğunu düşünmüştü. Büyük bir şans eseri Jane Cooper eve mektup yazılmaması talimatına kulak asmadı ve Bath'teki annesine bir mektup göndermeyi başardı. Mektup, Mrs Cooper ve Mrs Austen'ın ikisini birden Southampton'a getirecek kadar endişe vericiydi. O esnada Jane Austen'ın hayatı tehlikedeydi.

Sağlığına kavuşana kadar annesi tarafından bakıldı ve eve getirildi. Cassandra ve Jane Cooper da iyileştiler ancak Mrs Cooper Bath'e döndüğünde mikrobu kapmıştı ve ekimde bu sebepten öldü. Kederli kocası bunun üstesinden çok zor gelebildi. Bundan sonra, Jane Cooper ailenin bir parçası ve en sevilen kuzen haline gelerek Steventon'da daha fazla vakit geçirdi.

Yetişkin Jane Austen, öğretmenleri hakkında hem kırıcı hem de merhametli şeyler yazacaktı. "Mantıklı olmak her zaman büyük nimet, bilhassa da cahil öğretmenler sınıfı hakkında." "Hoşlanmadığım bir *adamla* evleneceğime bir okulda öğretmen (daha kötüsünü düşünemiyorum) olmayı tercih ederim." Kız kardeşinin "Bir okulda öğretmen olmak dışında her şeyi tercih ederim" sözüne karşı, "*Ben* okuldaydım... ve nasıl bir *hayat* olduğunu biliyorum: *Sen* ise hiç orada bulunmadın." Fakat Cassandra'ya "Gülmekten ölebilirdim... okulda hep söyledikleri gibi" diye yazdığı bir mektupta geçen tek ifadenin ötesinde kendisinin okulda geçirdiği zamana ilişkin bir kaynak bulunmuyor.[6] Gülmekten ölmek hiç değilse bulaşıcı hummadan ölmekten daha iyidir; bunun ötesinde okul günlerini anımsamayı tercih etmemişti.

Öte yandan, feci sefilliklerle geçen bu günler ona fayda sağlamış da olabilir. Kendini utangaç bir çocuk olarak tanımlamıştı ve utangaç çocuklar mutsuz olduklarında kendi içlerine çekilirler; yedi yaşındaki bir çocuğun sığınabileceği tek şeyse eline geçen her kitabı okumaktır. Başka insanların dünyaları bir kaçış sunar. Ayrıca kendi hayal gücü de Maria Edgeworth'ünkinin yaptığı gibi ona başka bir kaçış güzergâhı sunmuş olabilir. Yani korkunç Mrs Cawley, Jane Austen'ın zihinsel ve hayal gücü gelişiminden ötürü dolaylı bir övgü talep edebilir.

Akıl ve Tutku'da Charlotte Palmer'ın "şehirdeki büyük bir okulda yedi yıl*" geçirdiği söylenir -mevzu, boyalı soylulardan oluşan bir çevrenin ürünü olmak ve aptallığını gerçeküstü diyarlara taşımak şeklinde toplumsal bir dayatmadır. *Emma*'daki anaç Mrs Goddard'ın düzenindeyse, bu statülerin aksine, "Geniş bir evi ve bahçesi vardı, çocuklara bol miktarda besleyici yemekler yediriyor, yazın bol bol koşturmalarına izin veriyor, kışınsa soğuktan oluşan şişlik ve kızarıklarına kendi elleriyle pansuman yapıyordu." Jane Austen'ın tasvip ettiği budur; Mrs Goddard ile heyecanlı yardımcıları iyi kalpli kadınlardır, belli ki Mrs Cawley'den model alınmamışlardır; oraya terkedilen gayrimeşru Harriet Smith'in anne babasıysa, özenli ve saygıdeğer anne ve babaların birçoğundan daha şanslıdır. Fakat Mrs Goddard'ın okulu da "uzayıp giden zarif cümlelerden oluşan zırvalarla, özgürlükçü kazanımları ve mükem-

* Jane Austen, *Akıl ve Tutku*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Şubat 2008, çev. Hamdi Koç, s. 166-e.n.

mel ahlakı yeni prensip ve sistemler doğrultusunda bir arada sunduğu iddia edilen ve çok fazla ücret almak için genç kadınların sağlıklarından edilip gösterişli hale sokuldukları" okullara saldırmak için bir bahane haline gelir.[7] Jane hayatı boyunca kız okullarını öğrenciler ve benzer şekilde öğretmenler için eziyet veren yerler olmaktan başka bir şey olarak görmekte zorlanmıştır.

Kızlar şimdilik yine evdeydi. Edward artık geri dönmemek üzere evden ayrılmış, Mr ve Mrs Knight tarafından resmen evlat edinilmişti. Henry, annesinin bunu Edward'ın iyiliği için istediğini, bunun dışında babasının evlat edinme planına o kadar hevesli olmadığını söylüyordu. Kızları okul için başka bir yere gönderme kararında olduğu gibi burada da baskın çıkan ses annesininki olmuşa benziyor. Bu durumda, olaylar onu haklı çıkarttı. Taşınma adım adım gerçekleştirildi. Edward neler olduğunu anlayıp bundan memnun olacak ve Steventon'daki ilişkilerini devam ettirecek kadar büyüktü, Knight'ların dünyasına da mükemmel uyum sağladı. Zenginlerdi, iyi kalplilerdi fakat özellikle zeki değillerdi; Edward da bilgili ve hayal gücü kuvvetli bir çocuk olmamasına rağmen iyi bir kalbi ve oturmuş bir yapısı vardı. Bir gün soyadını Knight olarak değiştirmek zorunda kaldıysa da o süre zarfında bir Austen olarak kaldı, biyolojik ailesine bağlılığını ve alakasını sürdürdü; ne Avrupa'yı dolaştığı yılların ne bir baronetin kızıyla yaptığı evliliğin ne de Knight'lardan ona kalan çok sayıda mülkten ve yüksek miktarlardaki paradan oluşan mirasın sarsamadığı bir bağlılık.

Edward'ın evlat edinilmesi, kızların hastalığı ve James'in Oxford'dan mezun olması aynı zamana rastladı. Öğretmen olarak okulunda kaldı ancak sık sık eve geliyor ve amatör oyunlar hazırlıyordu. Bu yönde beklemiş olabileceği destek, muhterem papaz George Lefroy'un karısı Anne ve üç küçük çocuğuyla papaz konutuna taşındığı Deane yakınlarındaki Ashe köyündeki yeni komşuları tarafından sonuna kadar verilecekti. Karısı, etrafa egzotik gelen bir tarafının olmasının yanı sıra, kocasının Huguenot* olmasına hürmeten "Madam Lefroy" olarak ta-

* Fransa'daki Reform Hareketi'nin liderlerinden Jean Calvin'in görüşlerini benimsedikleri için Kalvenciler olarak da adlandırılan ve 17. yüzyılın sonunda Fransa'dan sürülen cemaat üyeleri, Fransız Protestanlar-ç.n.

nınıyordu; Kent'ten Milton, Pope, Collins, Gray'i "ve Shakespeare'in manzum parçalarını" bilen, harika bir şiir okuyucusu ve yazarı namıyla gelmişti. Güzel ve esprili bir kadındı; akıllı, atik, hazırcevaptı ve herkesçe seviliyordu, bölgenin avcı beylerinin hantal eşlerinden farklı biriydi. Eğlenmekten hoşlanıyordu, "gittiği her davetin ilgi odağıydı." Bu erkek kardeşinin görüşüdür ve diğerlerince de tasdik edilir. Şık giyiniyordu, saçları güzelce yapılı ve pudralıydı, tatlı bir edası vardı; çocukların ya da ev işleriyle ilgili yükümlülüklerinin, bir arkadaşıyla oturup bir şiir ya da bir kitap üzerine konuşmasına engel olmasına izin vermiyordu. Çok geçmeden Jane Austen'ın en sevdiği ve hayran olduğu akıl hocası, tavsiye ve destek almak için yanına koştuğu, ona her zaman vakit ayıran kişi ve kendisininkine tercih edilecek ideal anne oldu.

Jane'in sekiz yaşında olduğu 1784 senesi de yine evde geçirilmiş gibi gözüküyor. O ana dek babasının raflarında hoşuna giden İngilizce ne varsa okuyabilir hale gelmişti. Aralık 1783 tarihinde adına kaydedilen tek ciltlik *Fables Choisies (La Fontaine'den Masallar)* kitabına sahip olduğundan, muhtemelen Mrs Cawley'nin okulunda öğrendikleriyle, biraz Fransızca da okuyabiliyordu. Kitabın tanıtım sayfasında ağabeyi Francis çeşitli süslemelerle ismini yazma denemeleri yapmış, yorgun düşmüş bir öğrenci de -bu bizzat Jane olabilir- kargacık burgacık "Umarım yapmışımdır" diye yazmıştı, minik harflerle yazılan "Annem sinirli, babam dışarı çıkmış" kelimeleriyse papaz evinde ters geçen bir öğleden sonraya dair bir işaret olabilir.[8] Mrs Lefroy, anne ve babasının önerilerine ilaveten, onu kitap seçimleri konusunda da teşvik etmiş olabilir. Dr. Johnson'ın 1784 senesinde gerçekleşen ölümüyse, Jane Austen'a onun *Rambler*'daki [Dr. Johnson'ın 1750-1752 yılları arasında haftada iki kez yayımladığı makaleler dizisi-ç.] ince işlenmiş düzyazı formatında, kısa ve etkileyici hayat dersleri içeren makalelerini okumaya başlaması konusunda ilham vermiş olabilir: Servet avcısı, on beş yaşındaki zapt edilemez hafifmeşrep genç kız, ihanete uğrayıp terkedilen ve fahişe olan evlatlık yeğen ve akıllı çocukların yetişkinler dünyasına açılan bir pencere olarak değerlendirebileceği kıssadan hisselerle anlatılan daha birçok hikâye.

Jane daha sonra Anne Lefroy'a atfettiği bir anma şiirinde, dokunaklı biçimde Lefroy'un arkadaşları arasındaki üstünlüğünün yanı sıra Dr. Johnson'ın yüceliğinden "*erkeklerin* hası" şeklinde bahsederek ikisinin

Lately published,
In One large Volume, Octavo, Price 5s. bound.
A NEW
FRENCH DICTIONARY
IN TWO PARTS:
THE FIRST,
FRENCH AND ENGLISH;
THE SECOND,
ENGLISH AND FRENCH;
CONTAINING
I. Several Hundred Words and Significations of the Dictionaries hitherto published;
II. The various Modes of Speech explained by French or English Sentences;
III. The Genders of Nouns, Adjectives, and Pronouns, and the Conjugations of Verbs;
IV. The Irregularities of the Parts of Speech,
TO WHICH IS PREFIXED
A FRENCH GRAMMAR,
SHEWING
How to form the Regular Parts of Speech;
BY
THOMAS DELETANVILLE.
THE SECOND EDITION.
LONDON:
Printed for C. Nourse, in the Strand.

Jane Austen'ın *Fables Choises* kitabının arka kapak iç sayfası.

isimlerini ilişkilendirmişti. Şiir samimidir fakat sözleri hayal kırıklığına uğratacak şekilde geneldir. "Melek gibi kadın!", "değişmez kıymet", "büyüleyici zarafet", "samimi ruh enerjisi" ifadelerinden hiçbirisi yaşayan bir şahsiyete dair herhangi bir izlenim vermediği gibi bu arkadaşlığın günbegün nasıl hayata geçtiğini anlamamıza yetmiyor. Jane'in yetişkinken yazdığı mektuplarda Mrs Lefroy'dan ev sahibesi veya misafir arkadaş olarak bahsedildiği ve Austen'ları sohbete davet ettiğini öğrendiğimiz halde, ortada karakterine ya da genç kadınla akıllı çocuk arasındaki mektuplaşmalara dair esaslı bir tasvir yok; biz de bu eski arkadaşlığına onun gösterdiği şekliyle itimat etmek zorundayız.

Temmuzda Steventon'daki ambarın sahnesinde başka, bu kez komedi tarzında bir eser; Jane'in doğduğu sene ilk kez Drury Lane'de* sahneye koyulan, şimdiyse James'in proloğun üstüne gösteride on üç yaşındaki

* Drury Lane: Londra'nın merkezindeki Covent Garden'da bulunan bir sokak. İlk kez 1663 yılında bu sokakta inşa edilen Theatre Royal adlı tiyatro, yandıkça tekrar yapılmıştır. En son 1812 yılında yapılan Theatre Royal Drury Lane adlı tiyatro, halen aynı isimle hizmet vermeye devam etmektedir. Sokakta, 1850'lerden beri gösteri salonu olarak kullanılan, 1911 yılında da tiyatro binası olarak yeniden inşa edilen ve günümüzde New London Theatre adıyla hizmet veren bir tiyatro daha bulunmaktadır-e.n.

Henry tarafından seslendirilmek üzere yazdığı gibi "birkaç genç hanım ve beyefendi tarafından Steventon'da oynanan" Sheridan'ın *The Rivals* [Rakipler] adlı eseri vardı. Bu, *Matilda*'ya nazaran çok daha iddialıydı. Kısaltılmamış hali beş saat olan oyunda kadınlar için önem taşıyan üç bölümle birlikte on iki başrol oyuncusu vardı; James ya Oxford'lu arkadaşlarını çağırmış ya da çocukları oynatmış olmalıdır. Seyirciler arasındaki kızlara seslendiği prologdaki son kelimelerde ikincisini yaptığına ilişkin bir deliller vardır:

> Ey çiçek açmış güzel, ümit verici gülüşü,
> Dileriz olsun çabalarımızın tatlı bir ödülü.
> Genciz, muazzam kabiliyetlerine erişemeyiz,
> Ama gülüşünü aşkla bekler, kaş çatmandan ürkeriz.
> Bu akşam rahatça gül bize, henüz biz çocuğuz,
> Büyüyüp erkek olunca bitecek korkumuz,
> Kalplerimiz erişecek hakiki zarafete,
> Şükran duyacağız sana tutkulu iç çekişlerle.
> Göreceksin bizi ayaklarına kapanıp yalvarırken yine,
> Ve *çocukça* beğenenler sevecekler *erkekçe*.

Bu şiir daha önce yazdığı proloğa göre gerçek bir ilerleme olmanın ötesinde, böyle zarif bir üslupla yetişkinler gibi aşk yaşama ihtimalini dört gözle beklemenin alışıldık olmadığı bir yaşta olan on beş yaşındaki bir çocuğa göre hayli şaşırtıcıdır. Eğerki seyircilerin yanı sıra oyuncular arasında da çocuklar olduğu düşünürsek, Jane Cooper ve Cassandra'nın Lydia ve Julia'yı oynadıkları, hatta Jane Austen'a hizmetçi Lucy rolü verilmiş olabileceği tahmininde bulunabiliriz. Lucy'nin uygunsuz kitaplar okurken yakalanmaktan dolayı sinirli olan evin hanımı için kütüphanedeki kitapları sakladığı sahneyle başlayan oyunda, kitaplarla dolu bir evde büyüyen çocuklar için gülünecek pek çok şey vardı:

> *Lydia* - Canım Lucy, kitapları buraya sakla. Çabuk, çabuk! *Peregrine Pickle*'ı tuvalet masasının altına fırlat, *Roderick Random*'ı dolaba tık, Masum Zina'yı *Erkeğin Vazifeleri*'nin arasına koy... *Duygu Adamı*'nı cebine gizle veee şimdi de *Bayan Chapone'un Anıları*'nı görünür bir yere yerleştir. Sonra da *Fordyce*'ın *Vaazları*'nı masanın üstünde açık bırak.

Lucy - Ah, onu yakın madam! Berber de Ölçülü Gurur bölümüne kadar yırtıp attı zaten.

Lydia - Olsun, Ağırbaşlılık bölümünden bir sayfa aç. *Lord Chesterfield'ın Mektupları*'nı bana fırlat.*

Sonra içeriye "dokuz yaşındaki kızı azıcık beceri edinsin diye yatılı okula" göndereceğini açıklamaya hazır Mrs Malaprop (belki de Mrs Austen?) girer.

Gerçek, evde ve annesiz Jane Cooper'la geçen bir yılın ardından, kızların okula geri gönderilecek olmalarıydı. Bu seferki, Reading'deki Mrs La Tournelle'in okuluydu. Her şeyin dışında burası, Reading Manastırı'nın solunda inşa edilmiş güzel bir ev ve diğer binaların yıkıntılarına bakan, çocukların dilediklerince koşturup oynayabildikleri bir bahçe kullanılarak iyi yapılandırılmış bir yerdi fakat burada bile okul müdiresi çok yetersizdi. Etkileyici Mrs veya Madam La Tournelle ismiyle tanınmasına rağmen asıl ismi Sarah Hackitt'ti. Takma isim, sırf müşterisi olacak müstakbel anne babaların beklentilerine hürmetendi, hiç Fransızca da bilmiyordu. Gelgelelim mal sahibesinin Madam St Quintin olmasından dolayı okulun gerçekten bir Fransız bağlantısı vardı; birkaç yıl sonra, Fransız İhtilali başladığında göçmenler öğretmenlik yapmak üzere oraya geleceklerdi.

Mrs La Tournelle tuhaf bir insandı. Kırklı yaşlarındaydı, nerede üretildiği bilinmeyen tahtadan bir takma bacağı vardı ve tiyatro tutkunuydu. En çok aktris ve aktörlerle ilgili hikâyeler anlatmaktan keyif alırdı;

---

* Saklanan kitaplar, tahmin edilebileceği gibi büyüklerin pek hoşlanmayacakları türden kitaplar: *The Adventures of Peregrine Pickle* (1751) ile *The Adventures of Roderick Random* (1748), Tobias Smollett'in serseri ruhlu bir gezginin avare gezilerinde yaşadığı maceralarını rahat bir dille anlattığı, insanların aptallığı, anlayışsızlığını vurguladığı, erotik sahneler de içeren romanlar. Masum Zina (*The Innocent Adultery*), Aphra Behn'in 1688 yılında yazdığı ve bir rahibenin aşk uğruna yeminini ihlal etmesini anlatan *The History of a Nun* adlı dramatik romandan Thomas Southerne'in 1694 yılında komedi unsurları ekleyerek uyarladığı bir oyun. Duygu Adamı (*The Man of Feeling*) Henry Mackenzie'nin 1751 yılında yayımladığı ve bir adamın duygu ve miras maceralarını anlatan roman. Öteki kitaplarsa dinibütün ve ahlaklı bir hayatı öven kitaplar: Erkeğin Vazifeleri (*The Whole Duty of a Man*) 1658 yılında yayımlanmış bir Protestan ahlak kitabı. Bayan Chapone'un Anıları, Hester Chapone'un kızlara yönelik yazdığı ahlak kitabı (1773). Fordyce'ın Vaazları (*Sermons for Women*) İskoç ruhban James Fordyce'ın verdiği vaazları topladığı iki ciltlik bir derleme (1766). Lord Chesterfield'ın Mektupları, Lord Chesterfield'ın oğluna yazdığı mektupların derlemesi (1771)-e.n.

Austen'lar Manastır Okulu'nu seçerken böyle bir şey ummamışa benziyorlar. Kendisi hiç ders verme teşebbüsünde bulunmadı, müdire veya kâhya vazifesi görmekle yetindi; her zaman çeşit çeşit beyaz şifonlar, önlükler, manşetler, fırfırlar ve eşarplar ile başlığının ve göğsünün üstüne iki yassı fiyonk takar ve mezarları temsilen kadife saçakların, arkasındaki duvarda salkımsöğütlerin ve yüksek şömine rafına yerleştirilmiş bir dizi minyatürün bulunduğu ahşap panel misafir salonunda vakit geçirirdi. Şöminenin yanında oturur, "kedi" olarak bilinen abanoz ağacından üçayak sehpa üzerinde taşınan geniş bir tabak ekmek ve yağla çocuklara erken kahvaltı servisi yapardı. Her şey gayet sıcak ve samimiydi; genç kadın öğretmenlerin saçlarında bigudilerle içeri gelmelerine de müsaade edilirdi. Bunun arkasından Mrs La Tournelle'in yeğeni Miss Brown tarafından sabah duaları okunur, kimi zaman yan odada çamaşırcı kadın beklediği için halasının "Acele et!" şeklindeki ısrarcı fısıldamaları duaların etkisini azaltırdı.

Bu okul kulağa zararsız fakat kirli ve düzensiz bir yer gibi geliyor. Kızlar bir odada altı kişi yatıyor, belli düzeylerde imlâ, dikiş nakış ve Fransızca dersleri alıyorlardı. Şüphesiz her kız için elzem olan dans ve muhtemelen piyano dersleri de oldu. Orada olan bir öğrencinin çok kısa bir süre sonra oyunlarda yer almasına bakılarak, Jane ve Cassandra'nın eğitimlerinin bir parçasının tiyatro oyunları olduğu çıkartılabilir.[9] Sabah derslerinden sonra tamamen kendi hallerine bırakıldıklarından bol bol boş vakitleri oluyordu, bir daha da hasta olmadılar. Bir seferinde, bir kız okulu ziyaretini eğlenceli bir şey olarak düşündükleri muhakkak olan on sekiz yaşındaki ağabeyleri Edward Austen ile Edward Cooper tarafından öğle yemeği için dışarı çıkarılıp Reading civarındaki bir hana götürüldüler; hoşgörülü Mrs La Tournelle karşı çıkmadı. Kayda geçen diğer tek ziyaret, Reading'den ayrılırken her birine yarım guinea veren, annelerinin Gloucestershire'lı kuzeni, Adlestrop kilisesinin papazı Thomas Leigh tarafından yapıldı. Leigh, Mr Austen'ın kızlarının evden uzakta zamanlarını boşa geçirmesi için yılda 35 pound ödemeye değip değmeyeceğini düşünmesine sebep olarak, kızların orada çok az eğitim aldıklarını haber vermiş olabilir. Sebep ne olursa olsun, 1786 senesinin sonlarına doğru Mrs La Tournelle'in okulundan alındılar ve böylece Jane'in resmi eğitiminin sonu gelmiş oldu.

5. Bölüm

Fransız Tanıdık

"Madam La Tournelle" Cassandra ve Jane'in Fransızcasına yarasa da onlar eve daha iyi bir şey için gidiyorlardı. Fransızca konuşan kuzenleri Eliza, Noel'i annesi Hancock Hala ve altı aylık bebeği Hastings François Louis Eugène Capot de Feuillide'le birlikte Steventon'da geçirecekti. Fransız kontesin görkemli bir isme sahip oğlu ve varisiyle birlikte gelişi, hayal gücünü harekete geçiren bir şeydi. Onlarda Mr Austen'a hediye olarak gönderilen, ayrık kara gözleri ve dışa taranmış pudralı saçlarıyla zayıf, hassas ve somurtkan gözüktüğü bir portresi olan Eliza, Jane'in bebekliğinden beri yurtdışında yaşıyor, dolayısıyla Jane onu sadece anne babasının konuşmaları ve Fransa'dan gelen mektupları vasıtasıyla tanıyordu. Gizemli Eliza: Hindistan'da doğumundan, çocuğunu İngiliz topraklarında doğurmaya karar verip hamileliği ilerlemiş bir halde ücra güney Fransa'dan Londra'ya onca yolu teptiği son yolculuğuna kadar bütün hikâyesi, on yaşındaki çocuğa anlatılmıştı. Evliliğin ve anneliğin bahşettiği bir büyüsü vardı, hâlâ genç ve güzeldi; aralık her ikisinin de doğduğu aydı, Jane on bir yaşında olduğunda o yirmi beş olacaktı.

Cassandra ve Jane geldiklerinde evde erkek kardeşlerinden sadece ikisi vardı; küçük Charles ile şakacı ve henüz on beşindeyken koca adam boyuna ulaşan tatlı Henry. George elbette yoktu, diğer üçüyse maceralara atılmışlardı. James ülke dışına ilk seyahatini yapıyordu; gelen son haber gemisinin rüzgârsızlık nedeniyle Jersey'de kaldığı şeklinde olsa da kuzen Eliza'nın tanımadığı kocası Kont Jean François Capot de Feuillide'i, güneybatı Fransa'da bulunan Nérac'taki malikânesinde ziyaret etmek üzere yoldaydı. Şanslı Edward İsviçre'deydi, oradan ayrılıp önce Dresden'i ardından da İtalya'yı dolaşacaktı; Francis ise Portsmouth'taki donanma okulundaydı. Sistem zorlu ve acımasızdı; disiplinin devamlılığı bir kırbaç marifetiyle sağlanıyordu; kabadayılık, avarelik ve

ahlaksızlıkla ilgili şikâyetler de vardı.[1] Francis şikâyetçi değildi; okula girmek kendi seçimiydi ve nisandan beri oradaydı, durumu çok iyiydi ve Noel'de kısa bir tatil için evde olacaktı.

İşlek papaz evi Noel'den önce eve giden öğrencilerden boşalıp hemen akabinde ziyaretçilerle yine doldu. Mrs Austen, Kent'li yeğeni Phila Walter'a "Şu an kız kardeşimiz Hancock Madam de Feuillide ve küçük oğluyla birlikte çok mutluyuz; Noel'den önceki Perşembe günü geldiler ve gelecek ayın sonuna kadar bizimle kalacaklar" diye yazdı. Yeğenleri Jane ve Edward Cooper'ı da bekliyordu, mektubuna şöyle devam etti: "Çocuklarımdan beşi; Henry, Frank, Charles ve okulu tamamen bırakan iki kızım şu an evdeler."[2] Mrs Austen yeğenine unvanını yazmamıştı ancak Fransız kontesin cazibesi bu aile toplantısına damgasını vurmuştu. Papaz evine konan bir cennetkuşu gibiydi. Annesiyle birlikte Portman Square'e yakın bir ev ve içinde durması epey zahmetli olan ağır kasnaklı bir elbise giyerek saraya gitmek üzere dört atlı bir araba aldıkları Londra'daki yaşamından şen şakrak bir şekilde bahsetti. Onlara düşesleri nasıl ağırladığını, herkesçe şehrin en seçkin toplantı salonu olarak kabul edilen Almack's'a* nasıl gittiğini ve sabah beşe kadar nasıl dışarıda gezip tozduğunu anlattı.[3]

Kuzen Eliza Fransız giysileri giyiyordu, Fransız bir hizmetçisi vardı ve ana dili gibi Fransızca konuşuyordu; kont her zaman yanında olamasa da onun kumanda ettiği birliğiyle, malikânesiyle ve şatosuyla, birlikte Pireneler'e ve Fransa'nın ücra kesimlerine yaptıkları yolculuklarla, aristokrat arkadaşlarıyla katıldıkları tiyatro davetleriyle ve Paris'teki şaşalı hayatlarıyla ilgili hikâyeler anlatabiliyordu. Mrs Lefroy gibi, bir kadının hayatındaki yaşamla ölüm arasındaki ince çizgiyi, kendi zevk ve keyiflerinden vazgeçmeden aşmıştı. Kontese dair renksiz ve evcimen hiçbir şey yoktu, bebeğine içten bağlı olsa da onun "iki annesi" -kendisi ve annesi- olduğunu söylüyordu, bir kız çocuğu gibi de annesine tabi kaldı.[4] Hayat dolu, gamsız ve iyi kalpliydi, bütün kuzenleriyle alakadar oluyordu, hayatla ilgili başka sorumluluk ve vazifeleri olmadığı takdirde aile eğlencelerine içtenlikle katılmaya hazırdı.

Her gün Austen'ların, onun gelişi nedeniyle ödünç aldıkları piyanonun başına oturup onlara piyano çaldı; Jane'e müzik çalıp kaydetme

* 1765-1871 yılları arasında bu ismi taşıyan, erkeklerle kadınların birlikte girebildiği Londra'daki ilk sosyal kulüplerden biridir-ç.n.

aşkı kesinlikle bu ziyarette Eliza tarafından aşılanmıştı. Dans da vardı: "Perşembe günü ambarımızda çok dar kapsamlı, sadece bizim çocuklarla kızlı erkekli bütün yeğenlerin katılacağı küçük bir dans davetimiz olacak... tamamen bir aile daveti." Tüm misafirlerin ocak sonuna kadar kalması bekleniyordu.[5] Henry evin en büyük oğlu olarak, Eliza'nın mihmandarı ve kavalyesi olarak yerini almaya hazırdı. Bir espri ve iltifat tarzı vardı, şaka yollu sataşmayı biliyordu ve özellikle açık hayranlık ifade eder hale gelmesinden itibaren Eliza bu sataşmalardan keyif aldı. Henry babasının gözdesiydi, Jane tarafından da çok seviliyordu; Eliza ondaki albeniyi çabucak fark etti ve hayranları arasına bir İngiliz Cherubino'nun* eklenmesine hiç itiraz etmedi. Steventon'dan ayrılmadan önce, Henry'nin ilkbaharda onu Londra'da ziyaret etmesi gerektiği konusunda hemfikir oldular. Yengesi, "Madam oldukça hayat dolu yetişmiş" diye yazdı.

Doğum günü hediyesi olarak yanlarında Jane için Fransız çocuk kitabı yazarı Arnaud Berquin'in yeni yayımlanmış ve çok popüler olan ahlaki hikâyeler ve oyunlar serisi *L'Ami des enfants*'ı [Çocukların Arkadaşı] getirenler de büyük ihtimalle Eliza ve annesiydi. İngilizce çevirileri çoktan çıkmıştı ancak Jane'e gelen, minik ellere uygun şekilde küçük ciltler halinde basılan orijinal Fransızca baskıydı.[6] Berquin'in teşvik etmeyi amaçladığı erdemler cömertlik, hizmetkârlara ve hayvanlara iyi muamele etmek, yoksullara yardım etmek, çok çalışmak, kızlar içinse "ihtiyatlı davranmak"tı: Kendilerine anlatılan herhangi bir şey hakkında şüpheye düştüklerinde annelerine danışmalıydılar. Yazdığı kısa piyesler, aile içinde anne babalarla çocuklar tarafından "ev şenlikleri" şeklinde beraberce oynanmak için yaratılmış, evi ahlak derslerinde kullanmak ve çocuklara "tavır ve konuşmalarında cesaret, zarafet ve rahatlık" sağlamak için tasarlanmışlardı. Amatör oyunlara karşı özel bir beğenisi olan Eliza, Berquin'in bilhassa bu yönünü sevmiş ve Austen'ların da bundan hoşlanmasını beklemiş olabilir. Eğer öyleyse onları hafife almıştı çünkü Berquin'e bir kez göz atmak, ahlaki değerleri aile ortamında aşılama hevesi içinde mülayim, hissi ve yavan şeyler yazdığını söylemek için yeterliydi. Jane hediyesi için Eliza'ya kibarca teşekkür edecekti ancak kendi oyun ve hikâyelerini yazma konusundaki ilk teşebbüsleri Berquin'in

* Cherubino, *Figaro'nun Düğünü* adlı opera eserinde tüm kadınlara zaafı olan ve vaftiz annesi kontese aşık genç erkek karakter-e.n.

metinlerini geliştirici yönde yorumlamasını sağlıyordu. Onun öğretmeyi ve aklı geliştirmeyi amaçladığı yerde Jane fars, burlesk (taşlama) ve karakterin kendisiyle dalga geçmesi yoluna gitti ve Berquin'in yararlı gayelerinin hayat ve enerji dolu şekilde, zorluklara göğüs gerilerek başarılabildiği bir ahlaki anarşi dünyası yarattı. Berquin'in oyunları kâğıt üstünde kalırken, Austen'ın bazı çocuk hikâyeleri Disney çizgi filmlerine dönüşebildi.

Jane, Eliza'nın hediyesi hakkında ne düşünmüş olursa olsun, Eliza'nın kendisi çok ayrı bir konuydu. Jane ona bağlandı ve dostlukları kuzeninin ölümüne kadar sürdü. Dört yıl sonra, on dört yaşındayken, ilk hikâyelerinin en iddialılarından biri olan ve herkesin iki kadın kahramanın "bir oturma odasında sırayla bayıldıkları" sahneyle hatırladığı *Love and Friendship*'i [Sevgi ve Dostluk] Eliza'ya ithaf etti. Bu belirgin komiklik Sheridan'dan kopya edilmişti fakat diğer komikliklerin birçoğu ona layık olabilecek kadar tazedir ve otuz üç sayfanın tümünde mizah gücü devam eder.[7] Kendi hikâyesini bir dizi mektupla anlatan Laura'nın Eliza'yla örtüşen bir geçmişi vardır: "İspanya'da doğdum, Fransa'daki bir rahibeler manastırında eğitim aldım" diye yazar; babası İrlandalı, annesi "İskoç bir asilzadenin İtalyan bir dansçı kızdan doğma kızı"dır. Bunları, Eliza'nın hikâyesini Austen Yengesi'nin kızına anlatmış olabileceği gibi, orta yaşlı bir arkadaşının kızına, biraz da Eliza'nın aldırmaz üslubuyla yazar. Mektupların büyük kısmında, çoğunlukla arkadaşı Sophia'yla yaptıkları geziler vardır ve her ikisi de âşık oldukları kişilerin ölümleriyle sonuçlanan at arabası kazaları dahil olmak üzere duygusal ve zorlu maceralarla karşılaşırlar. Hikâyenin bir bölümünde, saygıdeğer yaşlı bir beyefendi aniden o zamana dek bilmediği ve hemen sonrasında onları yeniden terk etmek üzere her birine 50 papel verdiği dört ayrı torunu olduğunu keşfeder: Bu Eliza'nın küçük Hastings için vaftiz babası Warren Hastings'ten olan miras beklentisine dair bir ipucu olabilir mi?

Laura ve Sophia, Berquin'in üstüne basa basa anlattığı kıssaların hepsini hiçe sayarlar. Anne babalarına danışmadıkları gibi, ölümlerini dahi önemsemeyi beceremezler. Arkadaş ve sevgilileri "kendilerini anne baba otoritesinin prangalarından kurtarmaya" teşvik ederler. On beş yaşındaki bir kız servet avcısı bir subayla kaçmaya ikna olur; soylu kadınların gayrimeşru oğulları olan diğer iki genç de annelerini soyup

soğana çevirip sefalet içinde bırakırlar; önce gezici aktör, ardından da Covent Garden*'da yıldız olarak sahneye çıkarlar. Gençlerin hepsi hırsızlık yapar, borç altına girer ve ödemeyi reddederler. Bu, ailevi erdem ve edeple birlikte himmet ve otoriteyi reddeden absürd ve şamatacı bir kara mizahtır. Jane bunu kuzenine ithaf ettiğine göre, Eliza'nın kendisiyle ilgili şakaları anlayıp hoşuna gideceğinden emin olmalıydı.

Eliza, Jane'in kendisine olan "içten düşkünlüğünün" gayet farkındaydı ve onun arkadaşlığından Cassandra'nınkine nazaran daha fazla keyif alıyordu: "Hâlâ gönlümde Jane önce geliyor."[8] Dost oldukları ve sohbet ettikleri açıktı; Jane sorular sormuş, Eliza da ona evde ve yurtdışında yaşadıklarını anlatmış olmalıydı. Buna ilaveten James, Capot de Feuillide'in karakterini ve sahip olduğu malikâneyi tarif edecek, Henry ise Eliza'nın hayatını ve karakterini her yönüyle öğrenecekti. Kuzenlerin hikâyeleri beraber örülmüştü fakat Eliza'nın geçmişi bir kuzenden beklenecek her şeyden çok bir romandan çıkmış gibiydi.

Eliza'nın çocukluk anıları, genç annesi ve yaşlı babasıyla Londra'da olduğu yıllara, arka plandaysa vaftiz babasının mükemmel şahsiyetine kadar uzanıyordu. Altı yaşındayken, Mr Hancock Hindistan'a dönerek ortadan kayboldu. Eliza'nın nadiren cevapladığı sevgi dolu ve halinden şikâyet eder mektupları geldi. Genç vaftiz babasına gelince; o da çok geçmeden Hindistan'a geri gitti. Eliza okul için uzak bir yere gönderilmedi. Annesiyle birlikte Londra'nın lüks bir mahallesinde yaşadı ve iyi öğretmenleri oldu. At binmeyi, şarkı söylemeyi, arp ve piyano çalmayı, dans etmeyi, güzel elyazısı yazmayı ve temel aritmetiği öğrendi. Başka çocuklarla birlikte küçük oyunlarda sahne aldı; Fransızca öğrendi, şiirler okudu ve tiyatroya götürüldü. Güzel ve kaliteli kıyafetler giydi. Kiliseye gitti ve yoksullara yardım etti. Austen amcasıyla yengesine bağlıydı ve anlamış olduğumuz gibi annesiyle birlikte onların yanı sıra Kent'li kuzenleri Walter'ları da ziyaret etti. Kuzen Philadelphia Walter -Jane'in de kuzeni olan ve Eliza'nın annesinin ismi verilen-, Eliza'nın kendisine yazdığı sevgi dolu, muzip mektupları özenle sakladı; onun hakkındaki başlıca bilgi kaynağımız bu mektuplardır.[9]

---

* Jane Austen'ın yaşadığı dönemde tiyatroların ve gösteri hayatının merkezi olan semt-e.n.

Londra'da su gibi para harcadıkları yaşam devam etti ancak bununla ilgili Mrs Hancock'u tatmin etmeyen bir şey vardı, belki de sebebi cemiyet içindeki yerini tam olarak bilmemesiydi. Aşağı kökenleri görmezden gelinebilecek kadar büyük miktarlarda olmadığı sürece, insanlar Hindistan'dan kazanılan paraya karşı snop bir tavır takınıyorlardı ki bu Hancock'lar için tam olarak geçerli bir durum değildi. Eliza on yaşındayken annesi ona küçük bir servet sağladığını anlattığı için, uzak bir figür olan vaftiz babası daha açık bir şekilde odağına girdi. Mr Hancock karısını bundan kimseye bahsetmemesi için uyardı: "Bu durumdan en yakın arkadaşının bile haberi olmaması için seni ikaz etmeliyim. Betsy'ye sadece vaftiz babasından ona harika bir hediye geldiğini söyle ancak detaylara girme: Duruma ilişkin münasip bir mektup yazmasını sağla."[10] Belki de o zaman anne babasıyla ilgili meraka düşmüştü; tuhaf bir durumda kalmış zeki bir çocuktu.

Babası olduğu farz edilen Mr Hancock, o on üç yaşındayken öldüğünde vaftiz babası, ona vermekte olduğu para miktarını iki katına çıkardı. Artık Mr Hastings'in enişteşi Mr Woodman ile Austen Amcası'nın gözetimi altında güvenceye alınan 10 bin poundun sahibiydi. Yani Eliza, farklı olduğunun, Hintistan'daki kökenleri bakımından bir gizem barındırdığının ve hem bu açıdan ve parasal açıdan ayrı bir tarafta durduğunun farkında olarak büyüdü.

On beş yaşındayken annesinin onu yurtdışına götürmesinin sebebi, sosyal konumlarının belirsizliğinin yanı sıra Mrs Hancock'un birçok alışveriş yaptığı Anglo-Fransız baronet Sir John Lambert adlı başka bir arkadaşın onu bu yönde teşvik etmesi de olabilir.[11] Eliza'yla birlikte Almanya'ya gittiler, Haziran 1778'de Brüksel'e, oradan da şaşaalı bir çevreye girmeye başladıkları, Fransızların ona hitap ettiği şekliyle "Lord Hastings"le olan münasebetlerinin bir yorum konusu olduğu Paris'e geçtiler. Eliza gereksiz bir heyecana kapılıp *Bin Bir Gece Masalları*'ndaki kadar ihtişamlı bir dünyaya girdiği hissetti. Kuzeni Phila'ya yazdığı mektuplar, kendini içinde bulduğu görkemli ve büyüleyici topluluğa dair çok bilinçli anlatımlara dönüştü. Mesela Marie Antoinette,* bir baloda

* Fransız Devrimi sonrasında idam edilen Fransız kraliçesi (1755-1793). XVI. Louis'nin eşi. Avusturya kraliyet hanedanı mensubudur. Ekmek bulamadıkları için açlıktan kırılan halk için, "Ekmek bulamıyorlarsa pasta yesinler" sözünü söylediği iddia edilir-e.n.

elmaslar, tüyler, çiçekler, gümüş tüller ve her türden değerli taşlarla kaplı Türk giysisi içinde tasvir edilir. Mektuplarda ayrıca moda dedikodularını, moda olan şapkaları, saç modellerini, küpeleri ve esprili bir şekilde *Marlborough'nun eceli** olarak bilinen, Kraliçe'nin (Marie Antoinette) "siyahla karışık bir çeşit yanardöner kırmızı" olan yeni favori rengini aktardı. Onları kibar sınıfa mensup hanım ve beylerin atlı arabalarıyla geçit töreni yaptığı "Boulogne Ormanları'ndaki bir manastır olan" Longchamps'e ve kendisi henüz bir operaya gitmemiş olsa da "beş yüz atlık bir sürünün" sığabileceği kadar büyük olan "Thuilleries"deki yeni opera binasına davet etti. Balon pilotu Mösyö Blanchard'ın kanatlar ve dümen vasıtasıyla gökyüzüne yükselişini gördü. *Romeo ve Juliet*, *Kral Lear*, *Macbeth*, *Coriolanus* çevirileriyle Shakespeare'i "katlettikleri" için Fransızlarla alay etti ve Beaumarchais'in *Figaro'nun Düğünü* adlı eserinin büyük başarısını haber verdi. Kalbinin "arkadaşlık dışında" her türlü duyguya karşı "tümüyle ilgisiz" olduğunu ifade edip manastırda ellerindeki resimleri değiş tokuş ettikleri Parisli bir rahibe kızla arkadaşlık etmekten keyif aldı; 1780 senesinin yaz sıcağında annesi Mrs Hancock'la birlikte Fontainebleau yakınındaki Combs-la-Ville'e gitmek üzere Paris'ten ayrıldıklarında da her romantik kadın kahraman gibi manastır arkadaşına her hafta yazacağını söyledi.

Mektupları enerjik ve karşısındakini eğlendireceğini düşündüklerini tasvir etmede özenlidir ama gerçek duygularını bunlardan öğrenmek her zaman kolay değildir. Yetişkinliğinin en büyük olayı olan on dokuz yaşındaki Fransız bir subayla evliliğinde gafil avlanmış gibidir. Bu bir aşk birlikteliği değildi. Onu kendisi seçmediğini, "kendi düşüncesinden daha ziyade uymaya en mecbur olduğu kişiler ve görüşlere göre" hareket ettiğini ileri sürdü; bunlar "rütbe ve unvan öğütleyenler" olarak adlandırdığı kişilerdi.[12] Kimdi bu öğüt verenler? Kesinlikle oldukça uzakta olan İngiltere'deki iki tenfiz memuru değildir. En muhtemel kişi, annesinin arkadaşı Sir John Lambert'tir. Eliza, kuzeni Phila'dan, mektuplarını Paris'te "şövalye Lambert"in dikkatine göndermesini istemişti.[13]

---

* *Marlborough s'en va-t-en guerre* [Marlborough Savaşa Gidiyor] olarak da bilinen Fransız halk şarkısı. Malplaquet Muharebesinde (1709) Fransızlara karşı İngiliz ordusunun komutanı I. Marlborough Dükü John Churchill'le dalga geçmek için yazılmıştır. Muharebeyi kâğıt üzerinde Fransızlar kaybeder ama İngilizlerin asker kaybı, Fransızların iki katıdır-e.n.

Eliza'nın bahsettiği rütbe ve unvana sahipti ve annesine sözü geçiyordu. Kan bağı itibariyle yarı Fransız olmaktan daha fazlasıydı; babası Fransız vatandaşlığı almıştı ve güneybatı Fransa'yla bağlantıları vardı.[14]

Sir John'un bu çöpçatanlığı yapmak için kendine göre sebepleri olup olmadığını bilmiyoruz ama birisi Eliza'yı otuz yaşındaki Jean François Capot de Feuillide'e "Lord Hastings"in akrabası olan varlıklı bir varis olarak tanıttı ve adam, beklenti içine sokuldu; o da Eliza'ya güneyde geniş arazileri olan bir aristokrat olarak tanıtıldı. Her iki tarifte de bir doğruluk payı vardı fakat ikisi de tümüyle doğru değildi. Eliza'nın iyi fakat büyük olmayan bir serveti vardı. Capot de Feuillide, mütevazı bir kökenden yükselerek Nérac'ın belediye başkanı olan ve kısaca Bas-Armagnac olarak bahsettikleri ücra ve verimsiz bir bölgede "Su ve Ormancılık"tan sorumlu yetkili olarak atanan bir avukatın oğluydu. Bir unvanı yoktu, Eliza'nın onunla evlenerek bir kontes olduğu iddiası ya bir fanteziye ya da büyük ihtimalle bir miktar yanlış beyana dayanıyordu. Capot de Feuillide de muhtemelen karısının servetinin yardımıyla asiller sınıfına alınmayı umuyordu ve böbürlenerek biraz hava da attı. Belki Sir John da bu çöpçatanlıktan fayda sağlamayı bekliyordu. Henry Austen, Eliza'nın ölümünden yıllar sonra Lambert'in varisleriyle iş yapıyor olduğuna göre, Sir John'un Capot de Feuillide'in işleriyle ilgilendiğine şüphe yok.[15]

Eliza ile tanıştırıldıklarında Capot de Feuillide Fransız Kraliçesinin birliklerinden birinde görev yapıyordu. Ordudaki en yakışıklı subay olarak tanınıyordu; 1780'li yıllarda Fransız sarayındaki şenlik ortamında saray balolarına katıldığına göre çekici biriymiş gibi gözüküyor. Mrs Hancock onu bu birlikteliği onaylayacak ve kısa süre sonra da kendi parasından kolayca borç verecek kadar sevdi. Eliza'nın tenfiz memurlarının korktuğu şey tam da buydu. Mr Woodman, Warren Hastings'e gönderdiği mektupta Eliza'nın evliliğinin çok hayırlı bir evlilik olmadığından şikâyet ettikten sonra, Mrs Hancock'un "bu tamamen Eliza'nın memnuniyeti için; beyefendinin önemli tanıdıkları ve miras beklentisi bulunuyor" demesine rağmen, "[de Feuillide ailesi] daha şimdiden [Eliza'nın] tüm parasını tüketmeye hevesli görünüyorlar" diye yazdı.[16]

Mr Austen da Eliza'nın Katolik mezhebine geçme ihtimalinden endişe ediyordu -gerçekten de mezhebini değiştirmesi için uğraşan bir rahibeden bahseder, bu kişi muhtemelen manastırdaki arkadaşıdır- fakat

o konuda kaygılanmasına gerek yoktu. Nérac güçlü bir Protestan geleneğine sahipti ve her ne kadar onlarınkisi görünüşte uyum sağlamak da olsa Capot'lardan bazıları Protestan'dı.[17] Ayrıca Capot de Feuillide bir anglofildi [İngiliz hayranı-ç.]; Eliza, "*Kontun* en büyük arzusu İngiltere'yi görmek" diye yazmıştı. Zaten Capot, daha sonra çocuğunun "İngiltere doğumlu" olması gerektiği yönünde bir dilekte de bulundu.[18] Bu bir Fransız için çok alışılmadık bir durum olduğundan bir sebep arıyorsunuz. Sebebin, çocuğun doğumunun meşru çocuğu bulunmayan "Lord Hastings"i alakadar edeceği ve Eliza'nın evladına müşfik bir şekilde yaklaşacağı -bebeğe verilen isme dayanan bir varsayım- umudu olması daha muhtemelse de dini bir gerekçe de olabilir.

Eliza kocasıyla ilgili şakalar da yapıyordu: "Genç, yakışıklı sayılır, orduda görev yapıyor ve üstelik Fransız, yani sadakatinden şüphe etmek için her türlü sebep var" demesine rağmen bir yandan da, "Bana kelimenin tam manasıyla tapıyor" diye yazıyordu.[19] İşin doğrusu, Jean Capot de Feuillide'in Eliza'yla hiç ilgisi olmayan bir takıntısı vardı. Atlı arabalar ya da Paris'te lüks hayat yaşamak için değil, doğduğu bölgede gerçekleştireceği bir drenaj projesi için para istiyordu. Proje, Nérac yakınında "le Marais" olarak bilinen ve büyük ölçüde kullanışsız, pis bir bataklıktan oluşan geniş bir alanın -yaklaşık yirmi bin dönüm- verimli bir tarım arazisine çevrilmek üzere kurutulmasıydı. Fikrin Su ve Ormancılık'tan sorumlu olduğu dönem itibariyle babasından çıkmış olması mümkündür; Fransız hükümeti arazi ıslahını destekleme konusunda istekliydi ve yürütülen bu tarz çalışmalara vergi muafiyeti tanıdı. De Feuillide araziyi drenaj izni ve vergi muafiyeti için krala başvurdu. İyi bir projeydi, başarılı olursa onu zengin etmesi muhtemeldi fakat çok büyük miktarda sermaye gerektiriyordu.

Babası 1779 senesinde öldüğünde ona bir miktar arazi ve para bıraktı ancak yeterli değildi. 1780 senesinde yarı zamanlı çalışmaya başladı, 1781'de Eliza Hancock'la evlendi. 1782 senesinin başında projesine başlamak için kraldan ruhsat aldı ve karısıyla annesini Paris'te bırakarak işi denetlemek üzere güneye gitti. Kısmen yerli arazi sahiplerinin onun sahip çıktığı arazinin bir kısmında hak iddia etmelerinden ama daha çok köylülerin ezelden beridir hayvanlarını otlatıp saz topladıkları ortak arazilerinin etrafının çevriliyor olmasına itiraz etmelerinden dolayı, iş tümüyle pürüzsüz ilerlemedi. Her şey beklediğinden pahalıya

çıktı. Mirasının tümü ve ilaveten karısının gelirinin birazı buna gitti; Mrs Hancock'tan daha fazla borç aldı.

Bu noktada Eliza'nın hikâyesi on sekizinci yüzyılda paranın dünyadaki dolaşımına ilişkin hoş bir örnek sağlayan iktisadi bir romans halini alıyor. İngiliz gelin, Hindistan'da kazanılan -veya oranın insanlarından çalınan- parayı Fransız topraklarına ulaştıran aracı kuruluştu; orada iyi bir amaca, eski bataklıkların kurutulmasına hizmet etti etmesine ancak işten maddi olarak faydalanan tek kişinin Capot de Feuillide olmasından dolayı oranın yerlileri olan sıradan insanları çok öfkelendirerek. Bu katiyen para ya da arazi ıslahı hikâyesinin sonu değildi. Eliza ve annesi Mayıs 1784'te devam etmekte olan işi incelemek üzere güneye yolculuk ettiler. Onları uygun şekilde ağırlamak için bir ev bulmaya mecburdu çünkü kendisinin Eliza'yı ağırlamak için yeterince iyi bir evi yoktu. Bir kontese uygun bir ev kiralamayı becerdi, içine de zengin gelini için sıcak bir karşılama hazırlayan annesini yerleştirdi. Sonraki iki sene boyunca evleri olan Château de Jourdan, bir arazi ıslahı projesinin merkezinden çok Uyuyan Güzel masalının geçtiği yere benzeyen inanılmaz romantik bir yerdi (yerdir). Nérac'la Marais bölgesi arasında kalan tam anlamıyla Fransız ruhu taşıyan bir şatodur; müstahkem bir bina değil, mansart çatısı, kepenkli pencereleri ve ön cephenin köşelerinde yer alan biberlik formundaki küçük kuleleriyle geniş, taştan ve üç katlı bir soylu evidir. Sarp bir tepenin üzerine kurulu şato, ormanlık alanın üzerinden kilometrelerce uzanan kırsal alana ve gökyüzüne bakar. 1780'li yıllarda burası ıssız bir alandı ve en yakın kasaba 32 kilometre mesafedeydi.

Mrs Hancock ve Eliza haziranda güneye 724 kilometrelik bir yolculuk yaptılar. Eliza dışarıda çok fazla vakit geçirdi ve bu yüzden "doğuştan esmer olan ten rengi daha da bronzlaşmaya" başladı.[20] Arabayla ulaşılabilecek mesafede ziyaret edilebilecekleri birkaç aristokrat aile vardı, bunun dışında sadece anlaşılmaz bir şiveyle konuşan ve çok ilkel koşullarda yaşayan az sayıdaki köylü halk adeta başka bir gezegendendi: bölgedeki taşra hayatı buydu. Kış Eliza'yı evin içine kaçırdı, ev halkının büyük kısmı hummadan yatağa düştü; kış bittiğindeyse kayınvalidesi aniden öldü. Kendisi de hummaya yakalanan kederli kocası kendini tamamen işine vermeye devam etti.. Söz konusu alandan yürüyerek

geçtiğinizde üstlendiği işin boyutunu takdir edebilirsiniz; kanallar günümüzde de görülebilir, ayrıca mısır tarlaları, üzüm bağları ve ayağınıza üzerilerine "1785" tarihi kazınmış taştan işaret bloklarının takıldığı kilometrelerce uzunlukta ormanlık vardır.

Capot de Feuillide ayrıca yol üstünde kare yapılı, pek romantik olmayan kendi şatosuyla birlikte ve yığılan borçlardan yılmayarak başka tür binalar, ahırlar, çiftlikler, kulübeler ve o esnada Batı Hint Adaları'nda olan erkek kardeşi için de bir ev inşa ediyordu. İşlerle giderek daha fazla alakadar olmaya başlayan Eliza, Phila'ya ve şüphesiz Austen'lara coşkuyla arazinin kralın "Mösyö de Feuillide ve varislerine ebedi bir hediyesi" olduğunu anlatan mektuplar yazdı.[21] Dahası, görünüşe göre o aralar bir varis bekleniyordu. Sonrasında onu fena halde üzen bir düşük yaptı. Artık kendini oraya adamıştı. Anlattıklarına özenen James Austen bir ziyaret planlamaya başladı.

Eliza ve kocası, James yola çıkamadan, Mrs Hancock'u da yanlarına alarak sağlık nedeniyle Pireneler'e gittiler. Bagnères-de-Bigorre, İngiliz ailelerce epey tercih edilen bir ılıcaydı ve İspanya sefiri olarak atanan genç Lord Chesterfield'la tanışmakla böbürlenen Eliza'nın şimdi onunla ilgili başlıca hatırladığı, çok uyuşuk oluşu ve bu sebepten hiçbir zaman Madrid'e ulaşmayı başaramamış olmasıydı.[22] Bagnères, arzu edilen tesiri gösterdi. Capot de Feuillide'in hastalığı geçerken, Eliza da tekrar hamile kaldı. Ancak bu durum onun yeni yılda, bu kez amatör oyunların sahneleneceği bir ev daveti için arkadaşlarını ziyaret etmek üzere yeni bir seyahat planlamasına mani olmadı: "Yılbaşını... oyunları aramızda sahnelemeleri maksadıyla evin içinde şık bir tiyatro ortamı kuran hoş bir arkadaş grubuyla birlikte geçireceğime söz verdim."[23] Bunun arkasından kocası çocuklarının İngiltere'de, özellikle de Warren Hastings hazır Londra'dayken doğmasının önemini ona hatırlatmışa benziyor. Fakat Marais'teki iş maalesef eşine eşlik etmesini olanaksız hale getirdi, böylece Eliza ve Mrs Hancock bir kez daha at arabasını hazırlayıp mayıs sonunda yola çıktılar; yüzlerce kilometrelik bozuk yollar üzerinde ilerledikten sonra küçük bir tekneden gemiye nakledilmek suretiyle her zamanki gibi öngörülemez olan Manş'ı geçip Calais'ten Dover'a vardılar ki bunların hepsi tek tek bakıldığında bile hamileliği çok ilerlemiş bir kadın için zor ve yorucu şeylerdi. Londra'ya haziranda, tam bebeğin doğum zamanında ulaştılar.

Bu Eliza'nın belli bir yere kadarki hikâyesiydi; anlattığına yani anlattığı kısma göre, 1786 Noeli'nde onun için her şey olabildiğince iyi gidiyor gibi gözüküyordu. Kuzeni James Austen beraberinde iki yakın akrabayla birlikte Nérac'a gelmek üzere yoldaydı. Eliza kocasına bir oğul ve bir varis vermişti ve halen hayatındaki en kıymetli insan olan annesi ona yardımcı olmak ve tavsiyelerde bulunmak için yanındaydı. Bu sırada *kont* gelecek nesiller için kendisini ve varislerini zenginleştirecek olan işleri ilerletiyordu. Bu aşamada hiç kimse, Austen Yengesi'ne göre tombul, beyaz tenli ve sevimli olan altı aylık Hastings'te bir sorun farketmemişe benziyor. Ancak yeni yılda, doğumda sağlıklı görünen bir çocukta gelişim bozukluğu çıkması şeklindeki acı aile tecrübesinin bir kez daha yaşanmakta olduğu, giderek su yüzüne çıktı.

İki yaşına varan Hasting ne ayakta durabiliyor ne de çıkardığı büyük gürültüye karşın konuşabiliyordu. Sık sık konvülsif (kasılma) nöbetler geçiriyordu. Gözleri bir acayip bakıyordu; herkes bunun normal bir küçük oğlan çocuğu olmadığını anlayabilirdi. Eliza'nın tepkisi yengesinden farklıydı. Kocasına kötü haberi yazıp yazmadığını bilmiyoruz fakat oğlunu yanından ayırmadı ve gelişimini desteklemek için elinden gelen her şeyi yaptı. Yaptığı "*kocaman* yumruklarını sıkmak" ve "tam İngiliz stili" boks yapmak olsa da dokunaklı bir şekilde onun mütemadiyen yeni beceriler edindiğinde ısrar etti. Kuzen Phila ağabeyine onun da "zavallı George Austen gibi olmasına" dair korkularını ifade ettiği bir mektup yazsa da Eliza "*harika yumurcağımın* Tanrı vergisi harika yetenekleri" diyerek övünmeyi sürdürdü ve küçük Hastings'i evden uzaktaki başka birinin bakımına vermeyi asla düşünmedi. Tüm havai ve eğlence düşkünü olarak yerleşen namına karşın, Eliza sebatkâr erdemlere de sahipti.

Görünüşte değişmedi. Sosyal çevresini her zamanki gibi devam ettirmesine olanak sağlayan annesinin desteği ve ev işleriyle ilgili çokça yardım alması bakımından şanslıydı. Henry nisanda bütün ayı onunla birlikte kasabada geçirdi ve eve mutlu, kendinden memnun halde döndü. Oxford'a yönelik çalışmalarını sürdürdü -James gibi o da "kurucunun akrabası" kontenjanından verilen bir burs talep edecekti- ve çok parlak gelecek hayalleri kurdu. Eliza'yla birlikte gelecek yıl Eliza'nın Fransa ziyaretinde ona eşlik etmesi gerektiği yönünde bir plan kuruyorlardı ki aile içinde dönen dedikodulara göre bu, "iki tarafın da bilhassa üzerinde durduğu" bir hazırlıktı.[24]

Eliza sonrasında Tunbridge Wells'e dadandı hatta bu ince zevke sahip yer karşısında hayranlığına kapıldı. Kıyafeti "salondaki en pahalı" kıyafetti ve abartılı alışveriş kapasitesi göze çarpar cinstendi. Kuzen Phila beğeniyle onaylamama arasında bir bölünmüşlük hissiyle olan biteni "Cuma sabahı kontes ve ben şapkalar için bütün kadın şapkacılarını araştırdık... Bana saçın arkasından, tek taraflı takılan çok hoş, süslü püslü ve seçtiğim yeşil ve pembe renklerin tam bir karışımı olan pembe gül ve tüylerden bir tacı bulunan bir şapka hediye etti" şeklinde nakletti. Yarışlara gittiler, bazı meşhur İtalyan şarkıcıları dinlediler, bir grup beyefendiyle geceyarısına kadar dans ettiler, yerel tiyatro gösterisine katıldılar. Eliza, kadın yazar Hannah Cowley'nin yazdığı, birçok hayranı arasında karar veremeyen çekici bir dul kadını anlatan çağdaş bir oyun olan *Which is the Man?* [Benimkisi Hangisi?] ve Garrick'in yazdığı, birbirlerini aldatmanın eşiğinde olan ve bundan sadece kıl payı kurtulan bir çifti konu eden, tamamıyla müstehcen farsı *Bon Ton*'dan özel bir temsil yapılmasını rica etti. Oyunda olumsuz Fransız tavrıyla eski tür İngiliz ahlakı karşılaştırılır. Baştan sona Fransız alışkanlıklarının sirayet ettiği Miss Tittup, "Biliyorsun, insanların evlenme modası yüzünden biz de evlenmek zorundayız fakat eğer evlendikten sonra kocama dair zerre kadar bir endişe bile duyarsam, çok adice kendimi düşünürüm" görüşünü dile getirir. Eliza her iki oyunu da o kadar çok beğendi ki Steventon'da oynanmasını önerdi. Henry ve Jane kuşkusuz oyunların ikisini birden baştan sona okumuştu; Jane, Hannah Cowley'nin oyunlarını mektuplarında bazı kısımlarını alıntılayacak kadar iyi biliyordu.

Birlikte Tunbridge Wells'telerken kuzen Phila'ya sırrını açarak, kont kocası onu "ölesiye" sevmesine rağmen kendisinin onu zerre kadar sevmediğini, sadece saygı duyduğunu ve takdir ettiğini söyledi. Sonrasında sabah ikiye kadar kalıp kapanışı hareketli bir Fransız halk dansı olan "La Boulangère" ile yaptıkları, altı çiftin sürekli figür değiştirerek yarım saat boyunca ara vermeden dans etmeye devam ettiği balo salonunda bir akşam daha geçirdiler. Böyle kesintisiz ve pervasızca dans etmek kadınların hayatında özgürleştirici bir zevk, müsaade edilen bir lükstü. Akabinde "en sevdiği eğlence olan *dans*ın ruhuna keyif ve neşe verdiğini" umduğunu yazıp Eliza'yı memnun ettiğine göre, ağırbaşlı Phila bile bunu hissetmişti. Bu kadınların kendi aralarında anladığı bir şeydi;

oğluyla ilgili ıstırap çeken Eliza için dans etmek, eşsiz bir rahatlama şekli olmuş olmalıdır.

Bir sonraki aile hadisesi, James'in sonbaharda Avrupa turundan dönmesiydi. Halkının serbest tavırları karşısında bir parça şaşkınlığa uğramış olsa da bir yanıyla Fransa'yı seviyor fakat bir yandan da Steventon'a gidip daha fazla amatör piyes hazırlamak istiyordu.[25] Eliza'nın coşkusundan aldıkları destekle, Henry'yle birlikte bir önceki seneden daha iyi bir Noel organize etmek için plan yapmaya başladılar. Mr Austen da ambarı uygun boyanmış bir sahne dekoruyla düzenleyebilecekleri fikrine katıldı, herkes işe koyuldu ve her ikisi de Londra sahnesinin en beğenilen eski oyunlarından olan iki piyes üzerinde karar kılındı. Mrs Cowley'nin *Which is the Man?*'inin yerini tutamazlardı ama en azından ilki bir kadın yazarın, Susannah Centlivre'nin *The Wonder! A Woman Keeps a Secret* [Hayret! Kadın Bir Sır Saklıyor] adlı oyunuydu. "Hayret edilen" Portekizli bir asilzadenin kızı olan Donna Violante'in sevgilisini kaybetmeyi göze alarak anlaşmalı bir evlilikten kaçan kız kardeşini saklamasıydı; Violante, itibarı ve evliliği tehlikedeyken bile bu sırrı saklıyordu. Eliza kadın kahramanı canlandırıp James tarafından kadınların tümüyle özgürlüğe kavuşmasalar da en azından Portekizli asilzadelerin kızları üzerinde tahakküm kurduğu günlere göre kadınların erkekler karşısındaki gücünün arttığı bir güzelleme şeklinde yazılan epiloğu oynadı:

> Fakat şükür ki o zamanlar kaldı arkada
> Ve *kadın* artık gelmiyor ikinci sırada.
> Mecburen bıraktılar nicedir hâkimiyeti,
> Bu hepsi mahir erkekler, bu "Lordlar Âlemi",
> Üstün egemenliğimize boyun eğdiler kendileri,
> Zekâmızın kulları, cazibemizin köleleri;
> Kolayca oynayabiliriz tüm hisleriyle
> Eritiriz azimlerini bir tebessümle...

Oyunun prolog ve epiloglarını yazmak James açısından işin eğlencesinin yarısıydı gibi görünüyor. Keyifli adetleri "Fransa'nın neşe dolu sahillerinden ithal" olan -şüphesiz Eliza ile *konta* yapılmış bir komplimandı- Noel'i methettiği prolog, "Cromwell ve çetesi" "Noel turtasın-

da Papalık kertesi"* bulduğunda hınzırca yarıda kesildi. *The Wonder!*, Noel'in ardından iki kez daha sahnelendi, bu kadar büyük ilgi görmesinin ardından bunu başka bir eski komedi oyunu olan *The Chances*'la [Tesadüfler] devam ettirdiler.[26] Bununla da kalmayıp son olarak *Bon Ton*'u sahneye koydular, böylece Eliza, Miss Tittup'u oynama şansını buldu.[27]

Tiyatro heyecanı her şeyin önüne geçti. Bunların hepsi muhitteki arkadaşlara eğlence olsun diyeydi fakat en fazla eğlenenlerin oyuncular olduğunu herkes biliyordu, bu yüzden de en heyecan verici ve duygusal alışverişler sahne arkasında gerçekleşiyordu. Henry çoktandır Eliza'nın onun hakkı olduğunu hissediyordu ama James ondan beş yaş büyüktü; gerçi Eliza evli olduğu için aralarında onunla ilgili bir çekişme söz konusu olamazdı ancak Eliza, kendi tabiriyle bir çapkındı (nitekim James'in oğlu seksen yıl sonra onun için özenli bir dille "son derece işini bilen, İngilizden ziyade Fransız tarzının peşinde" diye yazacaktı) ve iki kardeş de onun cazibesine kapılmıştı.[28] Küçük kız kardeşleri oyuncu seçimiyle ilgili tartışmaları, kostüm ayarlamalarını, okumaları ve provaları izleyip dinledi. Bundan bir süre sonra Jane kendi yazdığı bir oyunu James'e sunduğunda, söze şu kelimelerle başladı: "Her ne kadar '*The School for Jealousy*' [Kıskançlık Okulu] ve '*The Travelled Man*' [Gezgin Adam] adlı meşhur *komedilerden* daha aşağı olsalar da aşağıdaki *dramayı* koruma ve himayenize almanız naçizane tavsiyemdir..." Kim bilir aklından neler geçiyordu?

Eliza, Noel'den önce "çok görkemli bir toplantı olacağını, çokça eğlence yaşayacaklarını, arkadaş çevresiyle ve sık sık düzenlenen balolarla evin dolup taşacağını" öngörmüştü ve en azından hayal kırıklığına uğramadı. Oyunlar ve danslar, babasının henüz görmediği oğluyla ilgili kaygılarından onu uzaklaştıran bir avuntu oldu; doğrusu kendisi de iki yıldan fazladır onu görmemişti. Fransa'ya gitmek için çok da acelesi yokmuş gibi görünüyordu.

Şubatta Mr Austen'ın öğrencilerinin dönüşü, en azından Eliza'nın Steventon'dan ayrılması gerektiği anlamına geliyordu. Bir başka göste-

* Meyve, baharat ve kıymayla hazırlanan bir Britanya turtasıdır. Druidlerle ve Katoliklerle bağlantılı olduğu gerekçesiyle İngiliz İç Savaşı sırasında Püritenlerce yapımına karşı çıkılan turtadır. Bütün itirazlara rağmen Viktorya Dönemi'nde de Noel'e özgü meşhur turta olma özelliğini korumuştur-e.n.

ri, bu kez Fielding'in büyük trajedi tarzında yazılmış bir burlesk [kaba komedi-e.] olan *Tom Thumb* adlı oyununu hazırlayacak olan Austen'ları bırakarak Orchard Street'e döndü. Jane, *The Mystery* [Sır] adında kendi yazdığı bir oyunun üç sahnesini bu sıralarda hazırlamış olabilir. Oyun babasına ithaf edilmiştir ve bariz şekilde yirminci yüzyıla ait bir metin etkisi bırakır:

BİRİNCİ PERDE
1. Sahne
Bir Bahçe
CORYDON *girer.*

CORY: Ama sessiz ol! Rahatsız oluyorum.

[CORYDON çıkar]

YAŞLI HUMBUG ve OĞLU *konuşarak girerler.*

YAŞLI HUM: İşte bu yüzden tavsiyeme uymanı istiyorum. Doğruluğuna kani oldun mu?

GENÇ HUM: Oldum efendim ve kesinlikle sizin belirttiğiniz şekilde davranacağım.

YAŞLI HUM: Öyleyse eve dönelim.

[*Sahneden çıkarlar*]

Londra'daysa Eliza oğlunun yanı sıra artık vaftiz babası için de kaygılanıyordu. Yönetimi altındaki insanlara karşı bir defter dolusu suç işlemekle itham edilen Warren Hastings yargılanmak üzere Hindistan'dan dönmüştü ve hatiplik becerileriyle meşhur bir dizi savcıyla karşı karşıyaydı:* Burke, Sheridan ve Fox. Onun açısından korkunç ve onur

* Geniş topraklara yayılmış Kumpanyadaki rüşvet ve suistimal iddiaları sonucunda 1773 yılında İngiliz Parlamentosu bir Düzenleme Kanunu çıkardı; kanun, Kumpanya üzerinde hükümetin denetimini artırıyordu. Kumpanyanın tüm kuruluşları parlamentonun atadığı yönetici Warren Hastings'e bağımlı hale getiriliyor fakat Hastings, üyeleri parlamentoda seçilmiş bir kurulun düşüncesini almadan hiçbir konuda karar veremiyordu. Warren Hastings Hintli prensleri sömürdü, rüşvet ve zulmü öyle boyutlara vardı ki Hintlilerin yakınmaları üzerine geri çağırılıp adalet huzuruna çıkarıldı-e.n.

kırıcı olan dava halktan sezonun revaçtaki gösterisi muamelesi gördü, insanlar Westminster Hall'daki gösteriyi izlemek için şafak vakti sıraya girdiler. Sheridan'ın etkili konuşması erkekleri gözyaşlarına boğarken, kadınlar baygınlık geçiriyordu; solgun, zayıf ve mağrur Hastings ise hemen herkeste acıma duygusu uyandırmasına rağmen kendisini itham edenlerin gölgesinde kaldı.[29]

Ancak Hastings, çok zengin bir adam olarak kaldı. Windsor'daki ikinci malikânesi dururken, dava süresince karısıyla birlikte St James's Square'de yaşadı. Eliza'yı orada misafir ettiler; insan Mrs Hancock'un operadaki locasını onlara teklif ettiğini, Hastings'in geçmekte olduğu çetin sınava karşın onları görkemli bir şekilde ağırladığını varsayıyor. Eliza da saldırı altındaki Hastings'i dinlemek için bir gün sabah ondan akşam dörde kadar Westminster Hall'de oturdu. Austen'lar doğal olarak Hastings'in ateşli destekçileriydiler, hakkında açılan dava 1795'e kadar sürse de nihayetinde düşecekti fakat ona eski sağlığını ve konumunu iade etmek için çok geçti. İşte bu Eliza'nın dünyasının temelindeki bir başka çatırdamaydı.

Henry'yi Fransa'ya götürme planı da suya düştü çünkü St John's'ta James'e katılmak üzere -gönülsüzce- Oxford'a gitmek mecburiyetinde kalmıştı. Eliza ve annesi, temmuzda yanlarında Cassandra ve Jane'le Kent'e yaptıkları ziyaret sonrası eve dönüş yolunda olan Mr ve Mrs Austen'ı Orchard Street'te ağırladılar. Arkasından Eliza Oxford'da James ve Henry'yi ziyaret etmeye karar verdi. Eliza kuzenlerinin kendisini güzel ağırladıklarını yazdı:

> Birkaç okul, müze filan ziyaret ettik. Bahçesine fazlasıyla vurulduğum ve her gün içinde yürüyebilmek için bir öğrenci olmayı çok istediğim St John's'taki güzel ilişkilerimiz sayesinde çok zarif bir şekilde ağırlandık, ayrıca siyah cüppe çok hoşuma gitti ve kare kepin muazzam yakıştığını düşündüm. Henry'yi pudralı saçlarıyla şık bir şekilde giyinmiş halde tanıyacağını zannetmiyorum, ayrıca şu an babasından daha uzun. Bir günü Blenheim'i gezerek geçirdik. Parka bayıldım, en büyüleyici yerlerden biri olduğunu düşünüyorum; malikânenin dışını da beğendim fakat içine girip modası geçmiş çok sayıda eski püskü eşyalarla döşendiğini görünce hayal kırıklığına uğradım...[30]

Blenheim'den şimdilik bu kadar bahsetmek yeterli, kuzenlerinin onu en iyi şekilde memnun ettiklerine de şüphe yok. Kocasına gelince; oğlu

Hastings'i iki buçuk yaşına kadar, 1788 kışında karısı ve kayınvalidesi nihayet yeniden Paris'e gelinceye dek görmedi. Marais'in varisinin asıl durumu hiçbir şekilde anlatılmadı. Karısının kararlı iyimserliğini paylaşmış olması da pek mümkün değil; babalar hayal kırıklığı yaratan bir çocuğa daha soğuk bakarlar. Zaten mali zorluklar nedeniyle kafası karışıktı, Fransa genelindeki siyasi huzursuzluk da kaygılarını artırıyordu. Yine de Hastings İngilizce Fransızca karışımı bir şeyler gevelemeye çalıştığında ve "yarısını dişlediği elma ya da kekleri tüm misafirlere cömertçe" ikram ettiğinde Eliza'yla birlikte gülmek için çaba sarf etmiş olmalı.[31]

"Burada talihimiz yaver gitmiyor. Ct de Feuillide taşrada kaptığı hastalıktan dolayı ara ara ateşleniyor" diye yazdı Mrs Hancock. Eliza da bu kış "hiç olmadığı kadar zayıf"tı ve baş ağrılarıyla cebelleşiyordu; sadece "sevgili küçük oğlumuz"un sağlığı gayet iyiydi.[32] Haziran 1789'da Mrs Hancock ve Eliza mali işler için yeniden Londra'daydı; hizmetçilerini yanlarında getirip zahmet vermemek için ana kız tek yatağı paylaşarak Mr Woodman'ın evinde kaldılar. Bundan sonra mektupların arkası kesilir. Nedeniniyse tarih açıklar. 14 Temmuz'da Paris'te yaşayan halk, Fransız hükümdarlarının zorbalığının sembolü olan Bastille'e saldırıp yerle bir etti. İhtilal (Fransız İhtilali) Fransa ve Avrupa'yı dönüştürürken, bu hikâyenin küçük bir parçası olan Capot de Feuillide içinse karısı ve onun İngiliz ailesiyle ilgili planları dahil her şeyi değiştirdi.

6. Bölüm

Olumsuz Davranışlar

Austen'lar 1788 yazında Kent'te tatil yaptılar. Sevenoaks'ta ailenin atası olarak hâlâ sülalesinin servetine göz kulak olan doksan yaşındaki Francis Amca'yla yemek yediler. Phila Walter da yemekteydi ve Eliza'ya yazdığı mektupta ailenin hayat dolu olduğunu aktararak, hepsinin "keyifleri yerinde ve birbirlerinden hoşnut" olduklarını söyledi.[1] Phila aynı mektupta ayrıca Jane'le ilgili olumsuz görüşler aktardı. Bu, Austen ailesinden ayrı kefeye koyularak Jane'le ilgili yapılan ilk doğrudan tarif olması bakımından önemlidir; onun güçlü kişiliğinden haberdar ediliriz. Phila, Jane'in "tuhaf ve yapmacık" olduğunu, "ağabeyi Henry'ye çok benzediği" için "hiç de güzel olmadığını" yani kadınsı gözükmediğini yazdı; ayrıca "aşırı ciddi"ydi ve genel anlamda Phila'nın on iki yaşında bir kızdan olmasını beklediği gibi değildi. Diğer yandan Cassandra güzel, aklı başında ve hoştu. Phila her zaman arkadaş canlısı bir tanık değildi ve kendi kendine bunun aceleci bir hüküm olduğunu söyledi fakat Jane'in geleneksel kızlık kalıbına uymadığını görüşünde ısrarlıydı. İstisnai bir çocuk her zaman sevilebilir değildir; belki Phila'nın rahatsız edici bulduğu şakalar yapmış ya da Phila ve Cassandra "çok hassas ve keyifli" bir sohbetin keyfini çıkarırlarken yanlış bir yerde gülmüş, belki de sadece parlak, dikkatli gözlerini onu huzursuz edecek şekilde Phila'ya dikmişti.[2]

Austen'lar bu seyahatten eve dönerken Orchard Street'te Eliza ve annesiyle yemek yediler ve onları Fransa'ya dönüş hazırlığı için evdeki eşyaları toparlamaya başlarken buldular. Eliza, Phila'nın mektubuna verdiği cevapta bu ziyaretten bahsetti ancak incelikli bir şekilde "Bunun Jane ve Cassandra'yla ilk tanışman olduğuna inanıyorum" demenin ötesinde Jane hakkında yaptığı nezaketsiz yorumlara ilişkin bir tartışma içine girmedi. Bununla beraber, dayısını gerçekten göklere çıkardı: "Gözüme

her zamankinden daha arkadaş canlısı gözüktü. Ne kadar mükemmel ve hoş bir adam; hakikaten tüm aileyi sevdiğim gibi onu da gönülden seviyorum."[3] Artık dayısının saçları beyazdı, Mrs Austen'ınsa ön dişlerinden birçoğu yoktu fakat dinçlikleri her zamanki gibi sürüyor, değişmez bir biçimde papaz evi, okul ve çiftlik üçlüsünün ihtiyaçlarını karşılıyorlardı. Altmışlı yaşlarına kadar çalışmaya devam etmeleri gerekeceğini bilmelerine rağmen artık mali sıkıntı içinde değillerdi. Birkaç yıl daha kızların evlenmesi beklenemezdi; bu arada günlük ev ve bahçe işlerinin yanı sıra kendilerine kıyafetler, babaları ve erkek kardeşlerine de mintanlar dikerken annelerine yardımcı oldular. Genç kızlara özgü geleneksel hünerler de edindiler. Cassandra resim çizmeye başlarken Winchester Katedrali'nde orgcunun yardımcısı olan George Chard, Jane'e evde ders vermek üzere piyano hocası olarak ayarlandı. Jane'in aile içinde çoktan farkedilen diğer yeteneği olan hikâye ve oyunlar yazabilmesi tam olarak bir hüner sayılmadı ancak gerçekten eğlenmelerini sağladı.

Erkek çocukların gelecekleri ümit vericiydi. Francis donanma okulundan yüksek başarıyla mezun oldu, veda etmek üzere eve geldikten sonra Doğu Hint Adaları'na gitmek üzere *Perseverance* adlı firkateynle denize açıldı. Henüz on beşinde değildi, asteğmen rütbesini bir yıl daha alamadı. Babasının kendisini nasıl idare edeceğine dair güzelce yazdığı nasihat mektubu yanındaydı. İnanç ve duanın önemini hatırlaması, ona yararlı olabilecek konumdaki insanlara mektup yazması ve dikkatle not tutması öneriliyordu. Mr Austen aileden kendisine düzenli olarak mektup geleceğine dair güvence verip devam etti:

> Toplumun bir ferdi olarak etrafındaki kişilere karşı davranışın, işlerinin gelecekte yolunda gitmesi için büyük önem teşkil edebileceği gibi, bugünkü mutluluğun ve rahatın için kesinlikle önemli olacak. Aşağılayıcı, kaba ve bencil bir tutumla nefret ve antipati yaratabilir ya da nazik, güler yüzlü ve uyumlu davranarak itibar ve alaka gören biri olabilirsin; birbirine çok zıt olan bu yollardan hangisinin peşinden gideceğinin, senin menfaatin icabı olduğunu söylememe gerek yok.[4]

Bu, güler yüzlü ve uyumlu olmanın hem uygulanabilir olduğunu, hem de ahlaki faydalarını göz önünde bulunduran ve gemisindeki dışarıya kapalı dünyada toplu bir yaşam süren oğlunu mevcut erdemlerini geliş-

tirmeye teşvik eden Mr Austen'ın sahip olduğu dünya görüşünün duru bir ifadesidir. Sonradan küçük kız kardeşi, daha büyük erdemler olan dürüstlük ve temiz bir vicdan için nezaket, güler yüzlülük ve uyumluluğun bir tarafa bırakılması gereken zamanlar olduğunu ileri sürecekti. Jane'in o an için yazdıkları daha çok zorbalık ve ahlaksızlıkla ilgiliydi.

Francis beş yıl boyunca ailesini bir daha görmedi. Donanmada aileden uzun süreli ayrı kalmak, söz konusu genç bir çocuk olsa bile işin bir parçası olarak kabul ediliyordu, onun durumundaysa ailesiyle olan bağları çok sıkı şekilde devam etti. Jane, "Majestelerinin *Perseverance* adlı gemisinin asteğmeni Bay Francis William Austen"a gururla ithaf ettiği hikâyeler yazdı. Yazdığı ilk eserlerin tümü hayatta olan ya da olmayan arkadaşlara ve aile bireylerine ithaf edildi, *Jack and Alice*'i de evden ayrılışının üzerinden bir yılı aşkın süre geçtikten sonra Francis'e ithaf etti. "Kısa boylu, şişman ve çekilmez" oldukları kadar "kıskanç, kindar ve şirret" olan ihtiraslı ve yapmacık kötü kızların arz-ı endam ettiği sessiz sakin bir taşra kasabasına dair bu hikâye Francis'i güldürmüş olmalıdır. Kızın birinin bacağı çelik bir tuzağa kapılarak kırılır, akabinde bir rakibesi tarafından zehirlenir ve rakibesi asılır. İhtiraslı olanı yaşlı bir dükün kalbini çalar, yapmacık olanıysa taşrayı terk ederek bir Moğol prensinin gözdesi olur. Kasabada yaşayan bir başka aile, "içki ve kumara o kadar düşkündür ki" oğullarından birisi içki yüzünden ölür, bir maskeli balo sonrası "zilzurna sarhoş" şekilde eve taşınan kızlarından biriyse muhitlerindeki dindar bir dul olan Lady Williams'la uğraşmaya başlar. İçkinin kadın üzerindeki tesiri üzerinde bilhassa durulur; Jane bilgece, kadınların kafalarının "sarhoşluğu kaldırabilecek kadar güçlü olmadığının" söylenebileceğini yazar. Bu kulağa ağabeylerden birinin sahip olduğu dünyevi bilgelikten bir parça gibi gelir ki Jane'in bu cümleyi karalaması o açıdan şaşırtıcı değildir; belki de denize açılmadan önce o ve Francis hikâyeyi birlikte yazmaya başlamışlardı. Yetişkinlerin dünyasına yoğun merak duyan, sarhoşluk, zalimlik ve ölümle alay eden bu iki çocuk *Jack and Alice*'in olası yaratıcıları gibi görünüyorlar. Jane evvelce, okul için evden uzaktayken ölümle yüz yüze gelmişti, Francis ise şimdi evden çok daha uzaktayken bunu yaşayabilirdi; güçlü Jane'in güçlü Francis'e ettiği laf, gülmekten ölmek, acınacak halde olmaktan iyidir oldu.[5]

Frank yoktu, Edward Avrupa turu sonrası Kent'e yerleşti ama Charles evde kaldı, James ve Henry de sık sık onlarla beraberdi; Oxford'un

eğitim dönemi kısa sürüyordu, Steventon çevresinde avcılık ve atış yapılacak yerlerin sayısı da hayli fazlaydı: İkisi de av ruhsatı aldı, ev halkının geçimine katkıları memnuniyetle karşılanacaktı.[6] İki ünlü fars olan *The Sultan* ve *High Life Below Stairs*'i [Merdiven Altında Lüks Hayat] sahneye koydukları 1788 Noeli'ndeyse tiyatroyla ilgili meşgaleler daha fazlaydı. İlkinde bir kız katıksız bir küstahlık ve güvenle tek başına harem düzenini tenkit eder, ikincisinde ise efendilerinin olanaklarına özenip para kazanmak için kötü yollara başvuran bir grup hizmetkâr suçüstü yakalanır.[7] Eliza o esnada Paris'teydi ama -artık on yedisinde bir ay parçası olan- Jane Cooper'ın Henry'yle karşılıklı oynadığı gösterilere ilişkin bilgiler kendisine bildiriliyordu. Eliza "Henry'nin her zamankinden uzun olduğunu duyuyorum" diyerek, haberleri Kuzen Phila'ya aktardı.[8]

Tiyatro etkinliğinin ulaştığı son aşama buydu çünkü James'in daha tutkulu şekilde dikkatini yönelttiği bir şey vardı. Bu noktada, kendi namına yazdığı önemli şiirlerin yanı sıra prologlarla da ailenin yazarı olduğu açıktı; şimdi de yönünü düzyazıya ve yayıncılığa çevirmişti.[9] Ocak 1789'da kendi haftalık dergisinin ilk sayısını yayımladı. Hiç amatör bir tarafı yoktu; basıldı, yayımlandı ve üç peniden satıldı. Her sayıda tek bir imzasız makale ya da hikâyenin yer aldığı *The Loiterer* adını verdiği dergi, Dr. Johnson'ın meşhur *Rambler* ve *Idler* adlı dergileri model alınarak hazırlandı [üç derginin de isimlerinin kelime anlamı aylaktır-ç.]. Dergiye katkı da istendi ki katkı verenlerden ikisi tanıdıktır; biri kardeşi Henry, diğeri Oxford'dan arkadaşları olan Benjamin Portal'dı fakat sayıca en fazla yazı kendisine aitti. Londra, Birmingham, Bath ve Reading'in yanı sıra Oxford'da da dağıtımı yapılan *The Loiterer*'ın yayın hayatı on dört ay sürdü ve yazılarından biri 1791 yılına ait *Annual Register*'da [1758 yılından itibaren İngiltere'de yayımlanmaya başlayan bir almanak-ç.] yeniden basıldığında, James'i keyiflendirdiği muhakkak olan övgüler alacak kadar beğenildi.

Yeniden yayımlanmak üzere seçilen yazı, genç bir Oxford mezununun gözüyle arkadaşlarının evliliklerini anlatan bir şehir skeçiydi. Arazi sahibi arkadaşı, ona hitap ettiği şekliyle '*cara sposa*'sını [sevgili eş-ç.] bulmak için bir kiracısının "azıcık sağlık ve tazelik dışında hiçbir cazibesi ve yatılı bir köy okulunu bitirmek dışında herhangi bir başarısı olmayan" kızıyla evlenmiş ancak kız, adi ve masraflı bir cadaloza dönüşmüştü. Bu arkadaşının erkek kardeşiyse akrabalarıyla çok fazla övünen ve

sonunda kalıcı olarak kendileriyle birlikte yaşamak üzere altı akrabasını yanında getiren asil bir İskoç hanımla evlenmişti. Üçüncü arkadaş daha iyi bir evlilik yapmış olduğunu iddia eder fakat anlatıcı onlara kalmaya gittiğinde aradaki duvarın ince olması sebebiyle karısının kocasını evde yeterli yemek yokken ve hizmetkârlar ütü yapmakla meşgulken arkadaşını getirdiği için azarladığına tanık olur ve botları kirli olduğu için döşemeli misafir odasında kalmak yerine perdesiz, yeşil boyalı çatı katı odasıyla idare etmek zorunda kalır. Bu kadarı Oxford'lu adam için yeterlidir, bir bahane uydurarak okuldaki bekâr yuvasına döner ve yeşil boyalı çatı katı odasından kaçışından "tuhaf bir rahatlama" duyar.

Gerçekte kendisi bir eşe ihtiyacı olduğunu hissetmeye başlayan beş kuruşsuz ve bir avuç toprağı olmayan genç bir öğrenci olmasına rağmen, yazar olma ayrıcalığı James'in arazi sahipleri ve soylularla alay etmesine olanak sağlıyordu. Para için nasıl evlenilip iyi bir kilise hayatına nasıl sahip olunacağı konuları, mizahi eserlerde birçok kez gündeme getiriliyordu; ayrıca, kız kardeşleri olan erkeklerde bile, muhtemelen Oxford'da kaide olan, hafif yollu da olsa değişmez bir kadın düşmanlığı vardı. 28 Mart 1789 tarihli -ilk sayısından iki ay sonra- *The Loiterer*'a yazdığı mektupta derginin kadın okuyuculara hitap etmediğinden şikâyetçi olup "çok hoş isimleri" olan ayrılmış veya denizde kaybolmuş, düellolara girmiş ya da delirmiş âşıklarla ilgili "güzel, dokunaklı hikâyeler" yayımlamasını tavsiye eden "Sophia Sentiment"in Jane Austen olduğu iddiası ortaya atılmıştı. Bunun ona atfedilmesiyle ilgili sorun, kadınların edebi zevksizliklerini alaya alan mektubun *The Loiterer*'ın kadın okuyuculara hitap etmesi açısından çok da teşvik edici olmamasıdır. "Sophia Sentiment"in kadın kılığına giren biri, yani Henry ya da James olması daha muhtemeldir.[10]

James'in en iyi hikâyesi, bir papaz yardımcısının köydeki bir kilise okulu için bağış toplama girişimini anlatır. Sir Charles Courtley, piskoposa başvurması gerektiği telkininde bulunarak at arabasıyla onu saraya götürmeyi önerir. Zengin ve bekâr bir genç kız, halk arasında eğitimin teşvik edilmesinin doğuracağı kötü sonuçlar üzerine bir nutuk çeker. Bir diğerinin hissiyatı, yoksul yardımı vergisi için halihazırda çokça para ödediğinden kendisinden bundan fazlasının beklenemeyeceği şeklindedir. Son olarak, papaz yardımcısının okula harcayacağı küçük miktarda bir paranın onu bahçesine dalan yaramaz gençlerden

kurtaracağı yönünde ısrarda bulunduğu Mr Humphrey Discount, cevabını evvelce oraya kurulmuş olan pencerenin dışındaki iki çelik tuzağı göstererek verir: "Bacaklarından iki üçünü kırdığım zaman genç hergelelerin binamdan uzak duracağını temin ederim." Tuzaklar James'in de Jane'in de hikâyelerinde geçer; Jane'inkilerde bir şaka biçimi verilip James'inkilerde politik bir konu haline gelse de ikisinin de onlardan korktuğu aşikârdır. Eğer *The Loiterer*'ın diğer sayıları da bunun kadar iyi olsalardı hoş bir dergi olurdu fakat çok azı bunun yanına yaklaşır. Sayılarda Fransızcayla İngilizcenin farkı üzerine bazı sert makaleler de yer alır ("İngilizce'nin canlı bir şekilde gelişmesi mümkünken, Fransızca zor gelişir; İngilizce konuşmak, Fransızcaysa susmak için öğrenilebilir"). Birindeyse, Steventon'da sergilenen amatör piyeslere gönderme olabilecek şekilde, çocuklar bazı gezici aktörleri görüp kendi oyunlarını sahneye koymak üzere ilham aldığında çılgına dönen bir aileye yer verilir. Papaz yardımcılarının at binmeyi ve iyi atış yapmayı öğrenerek kendilerini nasıl geliştirebileceklerine ilişkin bilgece yazılmış bir piyes de bulunur. Sonra Oxford'lu bir tip, saçında bandı ve büyük tokaları olan bir adam, sakalı ve kirli tişörtüyle bir bursiyer, "Bilmiş Adam" ve "gerçekte olduğumuzdan çok daha aylak, bilgisiz ve cahil gözükmeye" çalışanlar vardır. Birinin annesi olabilecek yaşta olmasına karşın şok edercesine enerjik olan bir dansçının kendini göstermek için etrafta dönüp durduğu, yanı sıra birbirlerine bağlı gözüken yeni boşanma kararı almış bir çift, partnerine "kendisini tavlamasını istermişçesine" bakan isteksiz bir erkek dansçıyı ağırlayan bir taşra kasabası balo salonuyla ilgili Henry'nin yazdığı şen şakrak bir hikâye de mevcuttur. Basingstoke Salonu'ndaki balolara katılanların hepsi hiç kuşkusuz gerçek hayattan alınmadır.

Henry'nin piyesleri şaşırtıcı şekilde küstahtır, kadınlar hakkında yazdığındaysa kendinden emin olmaktan ziyade tedirgindir. Komedideki en beceriksiz girişimi, anlatıcının kuzeni tarafından evlilik tuzağına düşürülmeye çalışılan bir adam olduğu piyestir; kız orasını burasını açıp gösterir, yüzünü gözünü boyayıp saçlarını göstermelik toplar, adamı çekiştirerek yürüyüşe çıkarır ve *Genç Werther'in Acıları* kitabından bahseder. Hepsinden beteri, kız ondan büyüktür. Henry'nin sohbeti bu basmakalıp şeyden daha eğlenceli olmalı, aksi takdirde ondan büyük olan kuzeninin onu öyle çekici bulması zor olurdu.

Jane'in komedi tarzında yazdıkları daha o zaman başka bir sınıftandı; iki yıl daha Henry'ye bir şey yazıp vermese de verdiğinde ortaya çıkan şey fevkaladeydi. *Lesley Castle* [Lesley Kalesi], mektuplar üzerinden aktarılan bir hikâyedir ve her karakter kendisini kendi ağzından anlatır. Oyunun başında kız kardeşinin düğünü için yemek pişirmekle meşgul olan Charlotte Lutterell damadın attan düştüğü ve ölmesinin beklendiği haberini zar zor anlar. Aklı sadece hazırlamış olduğu yemeklerdedir ve büyük üzüntü içindeki kız kardeşiyle yaptığı konuşma, Dickens mükemmelliğinde yazılmış bir monologdur. Güleriz çünkü bu hepimizin tanıdık olduğu bir durumdur; hiçbirimiz, söz konusu arkadaşlarımızın başına gelen felaketler de olsa, dikkatimiz kendi acil işlerimizden başka yöne kaysın istemeyiz.

> Sevgili Eloisa (dedim), böyle önemsiz bir şey için bunca ağlayacak bir durum yok. (Onu rahatlatmak için durumu hafife almaya razı olduğumdan) Yalvarırım endişelenme. Görüyorsun işte, sonuçta bunun sıkıntısını belki de en çok *ben* çekebilecek olmama rağmen katiyyen canımı sıkmadı; sadece bütün nevaleyi yiyip bitirmek mecburiyetinde kalmayacağım, eğer Henry iyileşecek olursa (ne var ki pek olası gözükmüyor) senin için bir bu kadar daha yemek hazırlamak zorundayım ama ölecek olursa da (ki sanıyorum ölecek) ne vakit başka biriyle evlenirsen senin için yine bir *ziyafet* hazırlamam gerekecek. Dolayısıyla görüyorsun ki her ne kadar Henry'nin çektiği acıları düşünmek şu anda sana ıstırap veriyor olsa da yine de onun çok geçmeden öleceğini söylemeye dilim varıyor; o zaman acıları sona erecek ve sen de huzura kavuşacaksın, halbuki benim *derdim* gösterebileceğim gayrete bağlı olarak çok daha uzun sürecek, kilerin iki haftadan önce temizlenemeyeceğine eminim.

Charlotte, Jane'in kaleminden çıkacak olan ve aralarında Mrs Bennet [*Gurur ve Önyargı*], Mrs Norris [*Mansfield Park*]ve Miss Bates'in [*Emma*] olduğu bir dizi takıntılı ve dilbaz kadının ilkidir ve en az onlar kadar iyidir. Londra'ya bir ziyaret gerçekleştirme düşüncesi aklına düştüğünde, "Soğuk sığır etini dilimleme sanatından benim kadar iyi anlayan çok az sayıda insan olduğuna dair gizliden gizliye bir şüphem olduğundan, soğuk sığır etinin söylendiği kadar ince kesilip kesilmediğini görmek için bilhassa Vauxhall'a gitmeye hep can attım" diye yazar. Her yazar böylesi satırlardan hoşnut olur; on altı yaşındaki bir yazar içinse muazzamdır.

Birkaç yılda yaratılan bu ilk piyesler biraz rastgele bir sırayla üç deftere kaydedildiler. 1792 yılının ocak ve nisan ayları arasında yazılmışa benzeyen *Lesley Castle* ikincisine yazıldı ve tamamlanmadı. Jane, bu defterin ön yüzüne "*Ex dono mei Patris*" ("Babamın hediyesi") diye yazdı. Mr Austen'in, kızının yeteneğini takdir ve teşvik etmesi hayranlık vericiydi. Kızının eserlerini yazması için, pahalı bir malzeme olan kâğıdı da o almış olmalıdır. Ayrıca Cassandra için resim kâğıdı temin etti, Jane de kendi yazdığı *History of England-by a partial, prejudiced & ignorant Historian*'ı* Cassandra'ya ithaf edip eseri resimleme görevini de ona verdi. Bu, Jane'in güncel resimlere sahip tek eseriydi.

History aile meseleleriyle doludur. Yazarın "Katolik inancına" meyilli olduğunu iddia ettiği yerde babasına bir sataşma vardır. Sir Francis Drake'in "şu an her ne kadar genç olsa da akraba ve arkadaşlarının coşkulu ve iyimser beklentilerini karşılamaya şimdiden söz veren biri" tarafından gölgede bırakılacağı kehanetindeyse, o esnada evden uzakta olan Francis'e bir dokundurma vardır. İngiltere Kralı I. James'in sevgilileri Carr [orijinal metinde ve bazı kaynaklarda Car olarak geçiyor-ç.] ve Villiers'e gönderme yapan "car-pet" [halı; yazar burada "pet"i sevgili anlamıyla kullanır-ç.] kelimesi üzerinden yapılan bilinçli bir kelime oyunu da mevcuttur: "İlk söylediğim (Car), Kral I. James'in ikinci söylediğim (pet) şeyiydi (sevgilisiydi), ayrıca üzerime basıp geçtin." Austen'lar sözlü oyunlara meraklıydılar; *History* de kulağa masada veya şömine başındayken sesli okunmak üzere yazılmış bir Noel eğlencesi gibi geliyor. Jane, Kraliçe Elizabeth'in sevgilisi Essex'i, Charlotte Smith'in karakterlerinden biri olan ve hayatını bir düelloda heba eden romantik Delamere'e benzetirken, eski komşuları olan Smith'in yazdığı bir romanı kendisine kaynak olarak seçme konusunda anne babasına güvenmiş olabilir. Onun da kabul ettiği gibi, tarihe ilgisi, hakikat ve zamandan çok romansa, belki daha da ötesinde ailesini güldürmeye ihtiyaç duymasından ileri geliyordu.

En sonunda *History*'ye on altıncı doğum gününün hemen öncesinde, "26 Kasım, 1791, Cumartesi" şeklinde tarih attı. O ana gelene dek *The Loiterer*'ın basımına son verilmişti; James'in kişisel tatmini için şiir yazmaya devam etmesine, Mrs Austen da tek tük dizeler yazmasına rağ-

* Taraflı, önyargılı ve cahil bir tarihçinin yazdığı İngiltere Tarihi; Jane'in Oliver Goldsmith'in aynı adlı eseri üzerine yazdığı parodi-ç.n.

men, Jane'in gelecek vaad eden bir yazar olarak sayılma talebi artık ailenin en önemli ferdince kabul edilmişti. Bir sonraki defterinin ön yüzüne Mr Austen kendi zarif övgüsünü yazdı: "İçinde tamamen yeni bir üsluba sahip hikâyeler barındıran, çok genç bir kızın kaleminden çıkma hayal gücü taşkınları."[11] Kızının eserlerini, içindeki kimi ağır öğelere tahammül edecek kadar beğeniyordu. Mesela *Lesley Castle*'da bebeğini terk eden, âşığıyla kaçarak evlilik dışı bir hayat süren genç bir anne vardır; hikâyenin devamında, kocası evliliğini iptal etmesine olanak sağlayan Katolikliğe geçer ve her iki taraf da neşe içinde yeniden evlenirler. Bunlar Anglikan Kilisesi'ne bağlı bir papazının kızı için oldukça cüretkâr komikliklerdir.

Babasının Jane'e kitaplarına sansürsüzce erişme izni verdiği de açıktır; Richardson'ın annenin ayyaşlığına ve babanın zina yapmasına ilişkin ayrıntılı tarifler içeren ve bir babanın metresiyle üvey erkek kardeşlerine karşı benimsenecek doğru tavrı teşhir eden *Sir Charles Grandison* adlı kitabını henüz bir çocukken okumasına müsaade edildiğine göre, Mr Austen ondan çok fazla bir şey gizlemiş olamaz. Kızının cesur hikâyeleri karşısında verdiği sakin tepkide olduğu gibi burada da istisnai kızına karşı istisnai bir babaydı. Henry'ye göre Jane okumaya çok erken başlamıştı, "hangi yaştayken İngiliz dilinde yazılmış en iyi makale ve romanlardaki meziyet ve kusurları derinlemesine bilmediğini" söylemekse zordu. Bu saygılı yâd ediş, onun beş yaşındayken Dr. Johnson ve Samuel Richardson okuduğu anlamına gelmez fakat Henry'nin hatırındaki o kitaplarının üzerine kıvrılmış, çok genç fakat büyümüş de küçülmüş çocuğu, kesinlikle gözümüzün önüne net şekilde getirir. Henry'nin onun hakkında söylediği diğer şey de imrenilecek derecede "güçlü bir hafıza" sahip olduğuydu.[12] Dolayısıyla hikâye yazmaya dair ilk itici gücün başkalarının yaptıklarıyla eğlenmek ve bunlardan heyecan duymak olduğunu farz edersek, babalarının kitaplığı Jane'in yeteneğini beslemekte başlıca öneme sahipti.

Fakat Jane'in genç yaşlarda yaptığı okumalara ilişkin çok düzenli bir hesap çıkarmak zordur. Birincisi, Mr Austen'ın kütüphanesindeki beş yüz cilt kitabın tümü satıp savılmıştır; diğer sebep ise 1817 senesinde Jane'in beğenisindeki seçicilikten çok dindarlık ve saygınlığına vurgu yapmanın Henry'nin daha çok umurunda olmasıydı. Yazdığı biyografik

notta Johnson ve Cowper'ın onun en sevdiği "ahlak yazarları" olduğunu ve Richardson'a Feilding'den daha fazla hayranlık duyduğunu belirtti. "Müstehcen olan her şeyden uzak durdu" açıklamasını yaptı; muhtemelen uzak durdu fakat önce okudu ve keyif aldı. Hiçbir zaman bağnaz biri olmadı. Fielding okumaktan gerçekten keyif aldı; sadece ağabeylerinin kendisine getirdiği fars tarzı *Tom Thumb*'dan değil, *Tom Jones*'tan da.[13] Sterne'in *Tristram Shandy Beyefendi'nin Hayatı ve Görüşleri* ve *Duygu Yolculuğu* (*Sentimental Journey)* adlı eserlerini de iyi bilirdi: Henry bundan da bahsetmedi. Aralarında Charlotte Lennox, Fanny Burney, Charlotte Smith, Maria Edgeworth, Hannah Cowley'nin bulunduğu Jane'in önemsediği kadın roman ve oyun yazarlarının hiçbirinin adını anmadı. Oyunlar neticede aile içinde okunup tartışılmış, sahneye konulup keyif alınmıştı fakat 1817 senesinde Henry bunu bu şekilde söylemenin uygun olmayacağı hissine kapılmış olabilir. Henry Crawford'a *(Mansfield Park*'taki*)* ve ona katılan Edmund Bertram'a göre, "İngiliz karakterinin bir parçası" olmasına rağmen Shakespeare'den bile bahsetmedi: "Herkesin Shakespeare'e belli düzeyde aşinalığı var... küçük yaşlarından beri... Hepimiz Shakespeare'in ağzından konuşuyor, onun teşbihlerini kullanıyor ve onun tasvirleri üzerinden tarif yapıyoruz." Bundan, Edmund'un burada Austen ailesinin yanı sıra Bertram'ları da kastettiğini çıkarabiliriz; Catherine Morland, Shakespeare'in eserleriyle büyütülürken, Dashwood'lar Willoughby'le birlikte *Hamlet* okur. Buna rağmen, Jane'in mektuplarında onun eserlerine, dar kapsamlı olmak üzere, sadece üç yerde atıfta bulunduğu doğrudur.

Johnson'a gelince, üzerindeki doğrudan etkisini göstermek daha kolaydır. *Habeşistan Prensi Rasselas'ın Hikâyesi* (*Rasselas)* adlı eserini ve *Rambler* ile *Idler* dergilerinde yer alan makalelerini okuduğunu biliyoruz. Sonra hayatının bir bölümünde, mektuplarından birinde ona "canım Dr. Johnson" diye hitap etti, Boswell'i [biyografisini yazan-ç.] de okudu; eserlerinde Dr. Johnson'ın hem anlatım hem de düşünce tarzı kendini gösterir. Bir kere şöyle bir cümlede Johnsonvari bir ahenk, ağırbaşlılık ve nüktedanlık vardır: "Kocası ve vicdanı dışında kendi zararına olan hiçbir şey yoktu." Bu cümle ilk dönemlerinde yazdığı *Lady Susan* adlı bir hikâyedendir; aynı nitelik, *Gurur ve Önyargı*'nın kolaylıkla *Rambler*'daki makalelerden birinin başlangıcı olabilecek olan o meşhur açılış cümlesinde de ("Dünyaca kabul edilmiş bir gerçektir,...") hissedilir.

Ancak o ilk yıllarda okumuş olduğunu bildiğimiz kitaplara omuzunun üzerinden doğru bakmak, bize esasen onun ne kadar özgün olduğunu, okuduğu eserlerin nasıl kıymetini bilip ona faydalı olan taraflarını aldığını ve kendi yazım diliyle hayal gücünü koruduğunu gösterir. Austen'ın ilk yazdığı romanların hiçbirisinde Richardson veya Fanny Burney ya da Charlotte Smith'inkiler gibi yolundan şaşmaz azizlikte bir kadın kahraman ya da beş kitap boyunca kararsızlık taşıyan bir erkek kahraman yoktur. Gençliğinde, 1780 ve 1790'ların Daphne du Maurier'i* olan, nefes kesici erkek kahramanları, harikulade nitelikteki resimsi sahneleri -Grasmere, Galler dağları, İsviçre, Amerika ve Fransa'nın güney kesimi- ve konudan konuya atlayan hikâyeleriyle bugün bile eğlendiren Charlotte Smith'e hayrandı: *Emmeline*, *Ethelinde* ve *The Old Manor House* [Eski Köşk] adlı eserlerinin her biri dört ya da beş cilt uzunluğundadır. Austen, gençlik dönemi eserlerinde birçok kez üstü kapalı şekilde Smith'e göndermelerde bulunur; *History*'de Smith'in hayal gücünü yakalaması başta olmak üzere, yarattığı karakterlerden biri olan tutkulu ve ele avuca sığmaz Frederic Delamere'in de adını geçirdi. Her yaptığı şeyde duygu ve dürtüleriyle hareket eden Delamere, engellendiği zaman deliliğe yakın krizler geçirmeye eğilimlidir. Gizemli bir yakışıklılığı vardır; gururlu, soylu, eziyet eden ve tiksindirici huyları olan biridir fakat hiçbir şekilde şerefsiz değildir: Alıp İskoçya'ya götürme niyetiyle Emmeline'i kaçırdığına daha Barnet'a varmadan pişman olur. Emmeline onu sevmiyordu fakat Delamere genç Jane Austen'a yaptığı gibi onu da kendisine hayran bıraktı.[14] Smith'in bayılmaya ve attan düşmeye meyilli, sosyal konumları bakımından kendilerinden üstün olanlarca hakir görülüp hırpalanan gözü yaşlı masumlardan oluşan kadın kahramanları Austen'ınkilerle hiçbir benzerlik göstermez (çok uzaktan kuzenleri olan Fanny Price'ı [*Mansfield Park*] saymazsanız). Fakat Smith'in romansı coşkuludur, iyi yazılmıştır ve sahiden yaratıcıdır; Austen'ın okumaktan zevk almasının ve "İyi yazılmış bir kitap benim için her zaman kısadır" cümlesiyle savunmasının sebebini anlayabilirsiniz.[15]

Çok kısa tabiri Samuel Richardson için katiyen geçerli değildir. Austen, *Northanger Manastırı*'nda Isabella Thorpe'ye *Sir Charles Gran-*

* İngiliz yazar (1907-1989). Kimi yazarlarca entelektüel anlamda hafif bulunsa da hikâyelerini çok akıcı biçimde anlatmasıyla, okurunda belli bir yer duygusu oluşturmasıyla ve okurlarını belirsizlik içinde bırakmasıyla ünlüdür-e.n.

dison adlı kitabı için "Acayip berbat bir kitap değil mi? " dedirterek, söz konusu altı kelimeyle bunun onun en sevdiği kitap olduğu konusunda kendini de ele vermiş olur. Yeğeni, kaleme aldığı *A Memoir of Jane Austen*'da [Jane Austen Hakkında Anılar] Jane'in onun eserlerinde geçen her hadiseyi bildiğini, her karakterin de arkadaşı gibi olduğunu söyleyecek kadar ileri giderek, "Richardson'ın eserleri hakkında bir daha kimsenin kolay kolay edinemeyeceği kadar çok bilgiye sahipti" diye yazdı.[16] Onun çok önemsediği ve şu an çok az bilinen bir kitap bir parça ilgiye layıktır. Hikâye, bir çift kusursuzluk örneği olan Sir Charles ve güzel Harriet Byron etrafında şekillenir. Birinci ciltte, kız kendisini kaçırılmaktan ve muhtemel bir tecavüzden kurtarmasının ardından adama âşık olur ve yedi cilt, 800 bin kelime boyunca aşkı devam eder; oysa adam, vaadde bulunduğu ve kalbinin yarısını kaptırdığı İtalyan bir kadınla onun arasında kalmıştır ki sonradan alnının akıyla fakat kağnı hızıyla kendini ondan uzaklaştırır. Bu durum, okuyucunun onların aileleri ve arkadaşlarının yaptıklarıyla eğlenmesine olanak sağlar ve o kadar eğlencelilerdir ki Jane Austen'ın tekrar tekrar keşfedilecek birçok oda, koridor ve merdivenleri olan büyük bir eve benzeyen kitabın içinde yaşamayı neden seçtiğini anlarsınız.

Richardson, kitabın en ilginç gelişim gösteren karakteri olan daha genç, keskin zekâlı ve acımasız Charlotte başta olmak üzere, Harriet'la arkadaş olan Grandison'un kız kardeşlerini tarif ederken formundadır. Charlotte aptal insanlara katlanmaya razı değildir ve evliliğe karşıdır; "evlilik ağına" düşmekten bahseder ve gönülsüz bir şekilde evlenmeyi kabul ettiğinde, tören sırasında homurdanarak, devamında ise damadı at arabasında yanına oturmaktan men ederek kendi düğününde olumsuz davranışlar sergiler. Özel yaşamına karıştığı için kocasıyla tartışır, alayları kocasını öyle öfkelendirir ki klavsenini yumruklarıyla dağıtıp parçalar fakat ona tutkuyla âşıktır ve öfkesi geçtiğinde keyif aldığı şeyden, yani alaycılığından vazgeçmemesini söyler.

Charlotte'un vahşiliğinin başlıca sebebi babası Sir Thomas Grandison'un tutumudur, kitabın önemli temalarından biri de ebeveynlerin olumsuz davranışları ve genç nesilin etkilendiği veya düzeltmeye çalıştığı yöntemleridir. Lady Grandison'un ölümünden sonra, kızlar 15-16 yaşlarındayken, babaları bir arkadaşının dul karısı olan Mrs Oldham diye birisini mürebbiyeleri olması için eve çağırır; kadın babalarının

metresi olduğundaysa kızları onunla herhangi bir bağlantıları olmasına karşı çıkarlar, o da kadını başka bir ilçedeki bir eve taşır (Grandison'un asıl evi Hampshire'dadır ki bu durum Austen'ları eğlendirmiş olmalıdır.) Babası tarafından ihmal edilen Charlotte bu dönemde kendisini servet avcısı bir subaya adar. Bu arada Mrs Oldham iki oğlan doğurur fakat Sir Thomas ne onunla evlenir, ne de onlar için herhangi bir tedbir alır; öldüğünde, kadına şefkat gösterip biraz itibar sağlamak, aylık bağlamak ve üvey kardeşlerinin hayata atılmalarının sağlamak, meşru oğlu ve varisine kalır. Koruyucuları gibi davranıp sağduyu ve cömertlikle her ikisinin de borçlarını kapatmalarına yardımcı olduğu amcasının ve kadın mirasçılardan birinin annesini kapsayan benzer hikâyeler de vardır.

Grandison, kadınlar ile aşk, evlilik ve şehvetin yeri ve durumuna dair tartışmalarla doludur. Kitapta, "Yanında otururken yirmi kez onun uğruna keşke erkek olsaydım diye diledim... eğer olsaydım, onu ansızın kaldırıp hızlıca kollarımın altına aldığım gibi oradan kaçmam gerekirdi" diyerek Harriet Byron'a bariz şekilde kur yapan erkeksi Miss Barnevelt bile vardır. Sir Charles ilk görüşte aşka karşı çıkar çünkü bu çok seksüel bir durumdur: "Ateşli bir nöbet", "nezaket dışı bir kriz" özellikle kadınlar için tehlikelidir. Yitik bir aşka ömür boyunca bağlı kalma meselesi tartışmalıdır ve çıkan karar "sadık peri kızları"nın aleyhindedir: "Bir kadın oturup gözlerinde yaş kalmayana dek ağlamak ve muhtemelen daha vadesinin üçte birini doldurmadan hayatına ve tüm sülalesine olduğu gibi mevcudiyetinin nihai amacına faydasız hale gelmek zorunda mıdır?" "Serveti kıt kızlar", bekâr kadınlar olarak "alışılmışın dışında yoksun ve aciz" hallerini, "bir meslekte yükselebilecek ve eğer bir işten servet edinirse üstünlük kazanıp saygı duyulabilecek" olan erkeklerle kıyaslayarak üzerine eğildiği bir diğer tartışmadır. Bütün bunlar Austen'ın ilgisini çekmesi muhtemel konulardı ve bazıları kendi eserlerinde de ortaya atıldı. *Grandison*'da saygıdeğer bir yaşlı hanımefendi, "geniş ve bağımsız servetleri olan ve onları gerektiği gibi kullanacak yürek ve anlayışa sahip kadınların" evlenmemesinin daha iyi olabileceğini fakat yoksul kadınların aynı seçim serbestisine sahip olmadıklarını ileri sürer. Yaşlı kadınlar genellikle meseleye genç kızların aşk ve münasip bir koca beklentisi bakımından çok romantik olmamaları gerektiği şeklinde bakarlar. Her ikisini de gerçekten elde etmiş olan Harriet Byron [*Grandison*], Austen'ın başlıca kadın kahramanlarının tümünün destek

Published as the Act directs 1st June 1778. by T. Cadell in the Strand.

Sir. Thomas Grandison and his Daughters

Samuel Richardson'ın *Sir Charles Grandison* adlı eserinden (ilk basım tarihi 1754) "Sir Thomas Grandison ile kızları Caroline ve Charlotte".

vereceği bir görüş olan "Dostluğun fanilerce yaşanabilecek en yüksek mertebesi evlilik değil midir?" sorusunu sorar.

Bütün bu hususların onun için önem teşkil ettiğine inandığım kadar, Austen'ın amaçlarına en fazla hizmet edenin Charlotte'un karakter yapısı olduğuna da inanıyorum. Burada sözkonusu olan, gerek kendi namına gerekse başkalarının gözünde düşünce ve davranışlarında çok nadir hataya düşen, buna rağmen her zaman çekici, etrafına ışık saçar şekilde hayat dolu ve bütün yönleriyle insancıl olan, açıksözlü genç bir kadındır. Charlotte Grandison, kız kardeşine olan sevgisi ve bağlılığı, alaycılığı, hitabet yeteneği, hazırcevaplığı, "göze çarpan ve insanı hem ona âşık eden hem de ondan korkmasına neden olan cilveli hali"yle kuşkusuz Elizabeth Bennet'ın [*Gurur ve Önyargı*] yaratılmasına ilham veren ilk kişiydi.[17]

Fanny Burney'nin *Cecilia* romanında da Cecilia ve onun şakadan anlamayan sevgilisiyle amansızca alay eden ve keşke bu sıradışı kitapta kendisine birkaç sayfadan daha fazla yer verilseydi diye düşündürten Lady Honoria Pemberton adlı bir başka nüktedan genç kadın vardır. Yaklaşık bin sayfa uzunluğundaki kitap, Steventon'da şömine başında geçen kış akşamlarının çoğunu doldurmuş, yorgun ve bıkkın olduğu zamanlardaysa Jane'in gözlerine zarar vermiş olmalıdır. Burney'nin komik gaddar adamlarına ve diyaloglarına hayrandı fakat ondan öğrendiği şeylerin çoğu olumsuzdu: Kaba olmak, diş bilemek, sınıflandırmak, dışlamak. Ayrıca kusurları olan, insancıl kadın kahramanı kusursuza yakın olana tercih etmek. Burney'nin ilk kitabıyla -sonrakilerden hiçbirinin olamadığı kadar kısa ve özdür- ispat ettiği şey, kadın gözünden incelikli gözlemlere dayanarak oluşturulan toplumsal bir komedinin seyirci topladığıydı. *Evelina* adlı eserinin ardından, Mr Austen gibi bir adam da kızının roman yazmayı denemesinin saçma ve itibarsız bir şey olmadığını görebildi.

7. Bölüm

Düğün ve Cenazeler

Jane'in on beş yaşında olduğu 1780'li yılların sonunda Austen sülalesi biçim değiştiriyor, dağılıyor, orada burada azalıp çoğalıyor, bazı üyeleri yavaşça refah düzeylerini artırırken, diğerlerinin üzerine politik olayların gölgesi düşmeye başlıyordu. Fransız İhtilali'nin etkileri henüz Mrs Hancock ve Eliza'yı çok fazla sıkıntıya sokmuş gibi gözükmüyordu. 1790 yılında normal seyahatlerinden biri çerçevesinde İngiltere'ye geldiler; bu aşamada kimse yolculuk etmekten geri durmuyordu, Paris'te tehlike altında olduğunu düşünen kişi sayısı da azdı. Mrs Hancock ve Eliza 1790 yazının bir kısmını Steventon'da geçirdiler; Jane, *Love and Friendship'i* Eliza'ya o sırada ithaf eder. Bu, o zamana dek yazdığı en uzun hikâyeydi ve kuzenine bağlılığının en güçlü kanıtıydı. Fakat o ve Eliza birbirlerinin en iyi arkadaşı olsalar da Henry ve Eliza'nın ilişkileri bozulmuştu; aralarına Eliza'nın Henry'yi hiçbir şekilde suçlamadığı bir soğukluk girdi.[1] Birkaç yıldır flört ettiklerine ve Henry artık bir Cherubino değil de on dokuzunda bir yetişkin olduğuna göre, yaşanan şey bir güç mücadelesine benziyor. Peki, bu flörtleşmeler ne kadar sürdü? Sevmediği kocasından uzakta yaşayan fakat hayatını yaşamayı ve cevval bir genç âşığın ilgisini arzulayan bir kadın, yanardöner bir tavır sergileyip sonra da böyle bir davranışın sonuçları karşısında şaşkınlık duyabilir; bir genç de öfkenebilir, karşı çıkabilir veya darılabilir. Besbelli aralarında bir tartışma geçmişti. Henry Oxford'a döndü.

Eliza da Mrs Hancock ve Hastings'le birlikte Paris'e döndü fakat çok geçmeden yeniden İngiltere'deydi; kocası bataklık kurutma projeleri için güneye gitmişti. Eliza'nın 1791 senesinde halen bazı Fransız prenslerinin sürgün yeri olarak toplandıkları "Piemonte ve Torino'daki kral yanlısı zümreye gönülden dahil olduğu" eklemesini yaparak belirttiği gibi, ko-

cası arazisini kraldan edinmiş birinden bekleneceği üzere ateşli bir kral taraftarıydı.[2] Devrim daha da şiddetlenip ideolojik ve kanlı bir hal alarak ilerledi; İngilizler ve ıslah olmayan diğer Avrupalı güçler kendilerini tehdit altında hissetmeye başladılar. Kendisine *Madamme La Comtesse* denmesini seven biri için Paris'te yaşam zorlaşınca, Eliza 1791'in başlarında annesini ve oğlunu tekrar İngiltere'ye getirdi, bu kez Fransa'ya dönmek için acele bir planları olmadan... Hastings'in denize sokulması tavsiye edildiği için Margate'e yaptıkları bir ziyaret sonrasında Portman Square yakınlarındaki Orchard Street'te bulunan eski evlerine yerleştiler ve Mrs Hancock burada torununa harfleri öğretmeyi başardı.

O esnada Austen'lar tamamen Edward'ın nişanıyla meşguldüler: Kent'e bağlı Goodnestone Park köyünden bir baronetin kızı olan Elizabeth Bridges'le evlenecekti.[3] On sekizindeki gelin Cassandra'dan genç, Jane'den de sadece iki yaş büyüktü; Bridges'lerden, Knight'lardan ve -daha soğuk bir şekilde- Austen'lardan onay alan evlilik sene sonunda gerçekleşecekti. Bridges kızlarının hepsi zarif ve güzeldi. En zeki kızların gittiği Londra Queen Square'deki yatılı okullarda eğitim görmüşlerdi; aynı anda Elizabeth'in iki kız kardeşi daha nişanlandı. Dünya evlilik üzerine kurulu gibi görünüyordu. Jane bile müstakbel kocalarının hayalini kurdu. Babasının kilise kayıt defterinden bir sayfa koparıp bu hayali kişiler için isim denemeleri yaptı: "Londralı Henry Frederick Howard Fitzwilliam", "Liverpool'lu Edmund Arthur William Mortimer." Sayfanın sonuna gelip de "Jack Smith"le evleneceği ("Jane (Austen) Smith") şeklindeki popülist not* gözünüze çarpıncaya kadar bu fantazinin şaşırtıcı bir tarafı yoktur. Bir an için muhafazakâr Tory görüşünü benimseyen bir papazın kızı hayal gücünün alışılmadık bir yönde akmasına müsaade etmiş gibi görünür: İnsan bu özel hayal hakkında daha fazla şey bilmek istiyor.

Her ne kadar daha çok kendi hayal dünyasında, kitapların ve hikâyelerin içinde yaşasa da yetişkinlerin yaşantısını gözlemleyen çocuktan bunu tecrübe eden kadına geçiş yapmak zorundaydı. Jane on dördüne varmadan Mrs Austen ellili yaşlarına gelmişti, anneyle kız arasında büyük fark vardı; Jane'e yardımcı olup nasihatlerde bulunmak

* Jack Smith, herhangi birinin, sokaktaki adamın ismi olarak kullanılan bir isim-e.n.

bakımından annelik rolünün büyük bölümünü, muhtemelen bir kez daha Cassandra devralmıştı. On sekizinci yüzyılda çoğu kız geç yaşta, on beş on altı yaşındayken regl olmaya başlıyordu; tam da kendilerinden âşıklarını kendilerine bağlamalarının beklendiği, en çok da zarif ve vakur gözükmeleri istenen bir zamanda sıkıntılı ve nahoş bir süreçle baş etmeyi öğrenmek zorundaydılar.[4] Musluk suyu, yani evin içinde su tesisatı olmadan bu durumla baş ettiğinizi ve bir sürü ergen oğlan evi inleterek ortalıkta dolaşırken bunu gizlemeye ve bezlerinizi yıkayıp kurutmaya mecbur olduğunuzu hayal edin. Bu da kayıp ve kayıt altına alınmayan tarihin bir başka parçasıdır fakat en etkin ve tecrübeli ailelerde bile kızlar halletmeye mecbur oldukları külfetli işler bakımından kendilerini savunmasız ve dezavantajlı hissetmiş olmalılar.

Diğer kızlarla yapılan arkadaşlıkların önemi de artıyordu. Jane Cooper, Steventon'dan çıkmıştı, sonradan muhite kızları olan iki yeni aile taşındı. Martha ve Mary Lloyd, 1789 baharında geldiler; Mrs Lloyd, bir papazın aristokrat tanıdıkları olan dul karısıydı ve bununla bizzat övünen kibar Mrs Austen, muhitin yerli sakinlerine katılan kafa dengi insanlar olarak onları dostça karşıladı. Steventon'da öğrenci olan Fowle'ların kuzenleriydiler ve Lloyd'ların üçüncü kızları, Fowle'ların en büyük oğluyla evlenmişti. James Austen arkadaşının düğününe gidip hepsiyle tanıştı, bundan bir müddet sonra Mrs Lloyd, Deane'deki papaz evini Mr Austen'dan kiraladı. Mrs Austen en çok Mary'yi seviyordu fakat yaş olarak kendisine yakın olmasına rağmen Jane ondan hiçbir zaman hoşlanmadı. Onun tercihi, kendisinden yaklaşık on yaş büyük fakat espri anlayışı olan Martha'ydı. Ona hikâyeler ve şiirler ithaf etti, ikisi gerektiğinde aynı yatağı paylaşmaktan da mutluluk duyacak ; sabahın ikisine kadar yatakta konuşup gülüşeceklerdi.[5] Bu andan itibaren Lloyd'lar Austen'ların yaşamlarının değişmez bir parçası oldular.

Aynı yıl Catherine, Elizabeth ve Alethea Bigg adında üç bekâr kızı olan bir aile, Deane'in 6,5 kilometre dışında büyük bir köşk olan Manydown'u miras aldı. Mr Bigg ya da diğer adıyla Bigg-Wither, varlıklı bir arazi sahibiydi ve kızlar küçük ölçüde de olsa mirasçılardı fakat bu durum beş kuruşları olmayan Austen kız kardeşlerle gerçek bir dostuk geliştirmelerine mani olmadı; Bigg kardeşler aynı zamanda zekiydiler ve benzer zevkleri olduğunu keşfettiler. Artık, Jane'in yaşadıkları müşterek şeylerden konuşabildiği, kitap değiştokuşu yapıp onlar üzerine

tartışabildiği, kıyafet karşılaştırabildiği, dans ve müzik alıştırmaları yapabildiği, yürüyüşlere çıkabildiği, alışveriş için arabayla Basingstoke'a gidebildiği ve kendi aileleri ve komşuları hakkında dedikodu yapabildiği bir grup genç kadın arkadaşı vardı.

James papaz yardımcılığı yapmak üzere Oxford'dan ayrılmıştı, evden çok uzakta olmayan Overton'daki papaz lojmanı kendisine tahsis edildi. İyi bir çevre edindi, kraliyet ailesini ziyaret etmenin yanı sıra onlarla ava bile çıktı ve gelecek vaad eden bir papaz yardımcısının tüm hayallerini karşılayan genç bir kadınla tanıştı.[6] Anne Mathew bir general kızı ve bir dük torunuydu; mali açıdan iyi bir potansiyele sahipti; güzel gözleri olan, zayıf ve esmer, otuz iki yaşında, evde kalmış bir kızdı. James önüne çıkan şansı görüp kullandı ve yalnızca bir papaz yardımcısı olmasına rağmen Anne tarafından kabul edilip ailesi tarafından da hoş bir şekilde karşılandı. Babası kızına yılda yüz poundluk bir ödeme yapma sözü verdi; bu, James'in geliri de hesaba katıldığında bir evi dayayıp döşeyebilmeleri, bir at arabası ve av köpeği sürüsü sahibi olabilmeleri anlamına geliyordu.

Bu keyifli meseleler kendi kendilerine yoluna girdiği esnada Eliza ve annesi ıstırap içindeydi. Göğüslerinden birinde sert ve ağrılı bir şişlik olan Mrs Hancock hastaydı, Eliza'ysa ciddiliğini ikisinin de farkettiği bu duruma bir çare bulma konusunda umutsuzdu. Mucize tedaviler önererek umutsuz insanları ağına düşürüp soymaya hazır şarlatanlar hep vardır; onlar da "mükemmel bir tedaviye dair en fazla umut" vaad eden bir "kadın doktor" duyup çağırdılar. Doktorun zaman alacağını söylediği tedavi yöntemi her ne olursa olsun, mümkün olan diğer tedavilerin hiçbirinden daha kötü olamazdı.[7] Mrs Hancock ağrısının hafiflediğini söyledi, Eliza ise "sevgili annemin şifa bulduğunu görmenin tarifsiz mutluluğu" diye tarif ettiği duruma erişmeye dair umut beslemekten geri durmadı. Her biri diğerine moral vermeye çalıştı. Yaz mevsimi geçip giderken Eliza diğer tüm işlerini bir tarafa bıraktı ve annesinin düşüncelerini hastalığından başka yöne çevirmeye çalışarak ve kendi "acı verici endişeleriyle" kıvranarak Orchard Street'te büründüğü sessizliğini devam ettirdi. O kadar meşgul ve mutsuzdu ki Austen'ları bile hazirana kadar durumdan haberdar etmedi; bunun ardından Edward onu ziyarete geldi. Lake District'e gitmek üzereydi; Eliza, böyle keyifli bir geziyi yanında sevgilisi olmadan yaptığı için fütursuzluğuyla ilgili ona

takılacak kadar neşesini toplayabilmişti. "Ona nasıl geçineceğini sordum; bu suale, hemcinslerinin genellikle bu dünyanın koşulları karşısında yüzlerine yerleştirdikleri o sakin tevekkül gülüşüyle karşılık verdi."[8] Henry'yle ilgili tek kelime etmediler.

Mrs Hancock Steventon'a gidemedi. Ağustosta şiddetli ağrılar yaşamaktaydı. Eliza, "Tedavi süreci son derece yavaş ilerlediğinden gayret etsem de bazen moralim bozuluyor ve tüm çabalarımızın boşa gidebileceği ihtimali beni ürkütüyor... sevdiklerimiz mevzubahis olunca şüphenin gölgesini hissetmek bile ne kadar korkunç" diye yazdı.[9] Doktor tedavi sözü vermeye devam etti fakat Eliza artık Mr Roops adında bir hekim çağırmıştı; ekimde Mrs Hancock yatalak hale geldi, kızı ve Roops dışında kimseyi görmüyordu. Ayın sonunda "çok korkunç bir atak" geçirince Eliza eve bir doktor çağırdı. Doktor ilaç olarak afyon ruhu yazdı. Eliza "delirmesine ramak kalacak" derecede acı çekiyordu, Roops'un durumla ilgili gerçek görüşünün ayırdına varabilecek halde değildi.

Umut, umutsuzluk, canlanan umutlar silsilesi devam etti. "1791 senesi, başladığı aydan itibaren hiçbir zaman hafızamdan silinmeyecek... duygularım durmaksızın yeni sınamalara maruz kaldı" diye yazdı Eliza.[10] Noel'de Mrs Hancock'un şiddetli öksürüğü, iştahsızlığı, bağırsak bozukluğu ve her zamanki kadar ağrısı vardı, tümör de olduğu gibi kalmıştı; cesurca Eliza'ya "hastalığın" geçmekte olduğunu düşündüğünü söyledi. "Tarifsiz kederim karşısında tarifsiz bir inançla kendimi olduğumdan daha iyi gösteremem." Eliza'nın eski ışıltısı, Phila'ya iki şık baloya davet edildiğini söylediğinde ortaya çıktı fakat ikisine de katılma niyeti yoktu. Phila, dindarlık taslayarak, ağabeyine zavallı Eliza'nın şu anda "hovarda ve sefahat düşkünü" hayatının cezasını çektiğini yazıp "arkadaşsız ve yalnız" kalacağı tahmininde bulundu.[11]

"İkinci annesi"nin destek verememesinden dolayı beş yaşındaki Hastings'in bakımı şimdi daha zordu fakat Eliza oğlundan umut kesmeyi reddetti. Daha dik durmakta zorlanmasına rağmen, daha iyi yürümesine yardımcı olacağı umuduyla oğlunu giydiği iç eteklerden pantolon ve cekete terfi ettirdi.

Fransa'dan kötü haberler dışında bir şey gelmiyordu. Eylül ayında Kont, Marais'te öfkeli köylülerin saldırısına uğramış, canını kurtarsa da yeni evi harabeye çevrilmiş ve drenaj projesiyle ilgili tüm işler durmuştu.

Paris'in yolunu tuttu; hiç parası yoktu, kayınvalidesine ise 6.500 pound borcu vardı.[12]

Mrs Hancock 1792 senesinin şubat ayı sonunda, havasının iyi geleceği umuduyla Eliza'nın ömrünün son haftalarında onu götürdüğü Hampstead'de hayata gözlerini yumdu. 60 yıllık ömrü boyunca birçok macera yaşayıp birçok şeye göğüs germişti; mezar taşı üzerindeki yazıda "Tysoe Saul Hancock'un karısı Philadelphia"dan, "ahlaki mükemmelliği, Hıristiyanlığın tüm erdemlerini" ve "bıktırıcı ve ıstırap verici bir hastalığın en sert sınamalarına" sayesinde dayandığı inanca dayalı bir tevekkülü bir arada barındıran bir kişi olarak bahsedildi.[13] Jean Capot de Feuillide karısını ve oğlunu teselli etmek için İngiltere'ye gitmeyi başarabildi, Bath'e yaptıkları yolculuk daha da korkunçtu; çok geçmeden, ülke dışında kalmaya devam ettiği takdirde tüm malına mülküne el konulacağını ve kendisinin *göçmen* ilan edileceği haberini alıp hemen Paris'e döndü.

Edward'ın evliliği Aralık 1791'de gerçekleşti; bu, Elizabeth'in kız kardeşlerinden biriyle paylaşılan bir çifte düğündü. Jane'in çıkara dayalı çöpçatanlığı konu alan, bariz şekilde acımasız bir hikâye olan *The Three Sisters*'ı [Üç Kız Kardeş] Edward'a ithaf edişi, çift anlamlı bir düğün hediyesiydi; en güler yüzlü gelin bile bunu densiz bulabilirdi. O zamanlar düğünler akrabaların geniş şekilde bir araya gelmesini gerektirmiyordu, dolayısıyla Jane'in Edward'ınkine katılma ihtimali pek yok fakat eve yakın bir yer olan Laverstoke'ta gerçekleştiğinden, James'in Mart 1792'deki düğününe katılmış olabilir. James ve Anne, çok geçmeden Deane'deki papaz evini Lloyd'lardan devralarak Steventon'ın daha yakınına taşındılar. Oradan ayrılışları üzerine Martha için bir şiir yazarken; içi aceleyle yapılmış evlilikler ve evlilik sözleşmeleri, taşınmalar, unutuşlar ve cenaze törenleriyle dolu olan *Evelyn* adlı hikâyesini ise Mary'e ithaf etti. Lloyd'lar 29 kilometre mesafedeki Ibthorp'a taşındılar; günlük ziyaretler için çok uzaktı fakat çok geçmeden Cassandra ve Jane yanlarında kalmak üzere davet edildiler.

Haziranda Londra'nın merkezindeki Mount Street'te halkla atlı muhafızlar arasında çıkan kavga Eliza'yı korkuttu. Devrim ruhunun Manş Denizi'ni aşmak üzere olup olmadığını merak eden tek kişi o değildi. Hampshire'ın önde gelen papaz evleri bir araya gelerek Pitt hükümeti-

ne* takdirlerini sunup Fransa'daki Konvansiyon yönetimini** hoş karşılamadıklarını ve İngiltere'deki devrimci çevreleri onaylamadıklarını ifade ettiler.[14] Hampshire katı bir şekilde Tory destekçisi olduğundan, arazi sahiplerinin Fransız ve İngiliz devrimci çevreleri zikretmeyi mutlak şekilde gerekli görmeleri huzursuzluklarını gösteriyor.

Yazın ilerleyen dönemlerinde Eliza ve küçük oğlu, Hastings'in "bütün ailenin eğlencesi" olduğu Steventon'a geldi. Eliza rahatladı ve kendisine "sevgili anneme benzerliği her zamankinden daha güçlü" dediği, bazen de onu gözyaşlarına boğan Mr Austen'a bakarak mutlu olma müsaadesi verdi: "Dayımı nezaket çerçevesinde hep sevdim ama kaybettiğim için ne kadar üzülsem de az olan annemin en yakın ve en sevgili akrabası olarak benim için şimdi her zamankinden daha kıymetli." Jane, Eliza'dan daha boylu olmuştu; ona her zamanki gibi düşkündü, onun da en sevdiği kişi olmayı sürdürdü; Eliza, her iki kız kardeşi de gelişkin tavır ve görüntüleri ile sağduyularından ötürü takdir ediyordu. Ve Henry... Henry'nin boyu şimdi 1.82'nin üzerindeydi ve çok gelişmişti, aslına bakılırsa "doğuştan nadir bulunur yeteneklere sahipti." Aralarındaki soğukluk bitti ya da kısmen son buldu; Eliza, "ilişkiye benzer çok düzgün bir beraberlikleri" olduğunu belirterek, "Biliyorsun ki ailesi onu kilise için hazırladı" diye yazdı.[15] Eliza'nın yaptığıysa Basingstoke'taki klüp balolarında kraliçe gibi salınmaktı.

Jane başlı başına rahatsız edici bir yaş olan on altısındaydı; ailenin evdeki en genç ferdi olup da ağabey ve ablalarının onun için ulaşılmaz romanslar yaşadığına şahitlik ettikçe işi hiç de kolay olmuyordu. Aralıkta bir düğün daha yapılması planlandı. Babasının ölümünün ardından Jane Cooper da Steventon'da yaşıyordu; bir deniz subayı olan Yüzbaşı

---

* William Pitt başkanlığındaki hükümet. 1783 yılında 24 yaşında göreve gelen Pitt, aynı zamanda İngiltere'nin en genç başbakanı unvanını da taşır. Genç William Pitt olarak anılmasıysa kendisini aynı adı taşıdığı babasından ayırmak içindir. Fransız Devrimi'nin başarısı üzerine yeni bir Tory'cilik ortaya çıkmıştı. Pitt'in başında bulunduğu bu akım milli çıkarları her şeyden üstün tutuyordu. 1783-1801 ve 1804-1806 yılları arasında olmak üzere iki kez başbakanlık yapan ve Napoleon'un İngiltere'ye karşı galibiyetinin haberini aldığı sırada çok hasta olan William Pitt kısa süre sonra hayatını kaybetti-e.n.

** Fransız Devrimin ardından Eylül 1792'de iktidara gelen Konvansiyon, monarşiyi kaldırıp cumhuriyet ilan etti. Konvansiyon, olağanüstü hükümetin kurulduğu terör dönemini de içinde barındırır. Kraliyet taraftarlarının isyanıyla ve dış tehditle mücadele eden Konvansiyon yönetimi sırasında Robespierre idam edildi. Konvansiyon, Ekim 1795'te yerini Direktuvar yönetimine bırakana kadar varlığını sürdürdü-e.n.

Thomas Williams'la nişanlıydı. Temmuz ayında Wight Adası'nda (Isle of Wight) tanıştılar, ay bitmeden adam evlilik teklif etti ve evet cevabı aldı; Noel'den önce evleneceklerdi. Jane'in ayaklarını yerden kesecek ve ileriye dönük uyarıları susturacak kadar kendinden emin olan denizci damat gelecekte edineceği serveti düşünerek, bunu şimdiye kadar yapılmış en romantik aile düğününe dönüştürdü. Şahitlerden birinin Jane, diğerinin Cassandra olduğu tören Steventon Kilisesi'nde gerçekleştirildi. Nikâh Tom Fowle tarafından kılındı; Fowle ve Cassandra da nişanlanmanın eşiğindeydiler.

Ne var ki Tom Fowle'un Wiltshire'da sorumlu olduğu kilise dışında hemen hemen hiçbir olanağı olmadığından ve çok yakın zamanda daha iyisi beklenmediğinden, coşkulu bir flört dönemleri olmadı; Cassandra'nın da hiç parası yoktu. İkisi de sorumluluk sahibi, aklı başında insanlardı ve ailelerinin herhangi bir baskı yapmasına gerek olmadan, evlenebilmeleri için muhtemelen yıllarca beklemek zorunda kalacaklarını biliyorlardı. Parasız evlilik olamazdı. Eliza'nın deyişiyle, James'in Anne'i ve Edward'ın Elizabeth'i çoktan "yollarını tutmuş ilerliyorlar" veya Lord Portsmouth'un erkek kardeşi Coulson'un ağzından daha az zarif bir şekilde söylenecek olursa, "*belalarını bulmak üzereydiler!*"[16] Sinsice gülüşle birlikte gözdağı içeren bu ifadenin Jane üzerindeki etkisi daha sonra alıntı yapacak kadar kuvvetli oldu; kocasısının en kıymetlisi olan eş bile kaderinin bu bölümü üzerinde kontrol sahibi değildi.

Bir kadının kendi hayatı üzerinde ne kadar kontrol sahibi olduğu sorusu, o yılki evlilik ve nişanlar sırasında kafa yorulması gereken bir soruydu. Para, para ve yine para. Evli olsun olmasın, bir kadının bu olmaksızın özgür olması söz konusu değildi. Eliza annesinin yaşadıklarını, Philadelphia Hala'nın kız haliyle nasıl Hindistan'a gitmeye ve karşı tarafın parasına karşılık bedenini ve arkadaşlığını verdiği temel pazarlığı yaparak hoşlanmadığı bir adamla evlenmeye mecbur kaldığını Jane'e anlatmıştı; Jane, halasının hikâyesinin bu bölümünden o kadar çok etkilendi ki o yaz yazmakta olduğu hikâyeye bu bölümü dahil etti. Genç Philadelphia Austen'ın yaşadıkları, *Catharine, or the Bower*'da [Catharine, veya Çardak] Catharine'in arkadaşı olan yetim Miss Wynne'ın başından geçer:

> En büyük kız, kuzenlerinden birinin Doğu Hint Adaları'na gidiş için kendisini hazırlayabileceği yönündeki teklifini kabul etmeye mecbur kalmıştı, isteklerine son derece ters olduğu halde kendisine sunulan tek imkân olan *himayeyi* memnuniyetle kabul etmesi icap etmişti; yine de bu bütün *terbiye* görüşlerine ters, *dileklerine* aykırı, duygularına son derece zıt *bir* şey olduğundan, eğer *tercih hakkı* verilse köleliği adeta buna tercih ederdi... Kişisel cazibesi Bengal'e varır varmaz ona bir koca kazandırdı ve şu anda yaklaşık on iki aylık evliydi. Görkemli fakat mutsuz bir şekilde evlendi. Saygıdeğer bir *karakteri* olsa da cana yakın bir yaradılışı olmayan, tavırları rahatsız edici, kendisinin iki katı yaşta bir *adamla* hayatını *birleştirdi.* Kitty, evlendiğinden beri arkadaşından iki kez haber almıştı fakat mektupları hiç umulduğu gibi değildi ve duygularını açıkça söylemese de her satır mutsuz olduğunu ispat ediyordu.[17]

Rahmetli halasının yaşadıklarının bu kasvetli ve samimi özeti, Mrs Hancock'un ölümünden birkaç ay sonra yazıya döküldü. Mr ve Mrs Austen'ın bununla ilgili ne düşündüğü bilinmiyor; Jane on altı yaşındaydı ve hikâye Cassandra'ya ithaf edildi. Kızın acımasızca satılışı, daha neşeli âdetler uyarınca yaşanan başka tecrübelere yer veren hikâyede ayrı bir yerde durur; hikâye, İngiliz köy hayatı üzerine yazılmış, Austen'ın sonraki romanlarının üslubuna yaklaşmaya başlayan satirik bir komedidir. Yazar ucunu bırakmak istemezmiş gibi hikâyeyi birçok kez aklına getirir. Catharine'in bir milletvekilinin kızı olan arkadaşı Camilla Stanley, "son derece zengin bir adamla" evlenmek üzere Hindistan'a gönderildiği için Miss Wynne'ı çok şanslı ilan eder. Catharine'in ona cevabı, "Sen *koca* arayışıyla Bengal'e gönderilen, orada iş işten geçinceye kadar huyunu suyunu değerlendirme fırsatı olmayacağı, *tersi* bildiği fakat bir *zorba* veya bir *aptal* ya da her ikisi birden olabilecek bir *adamla* evlenecek olan zeki ve duygulu bir kıza şanslı mı diyorsun? Sen *buna* mı kısmetli olmak diyorsun?" olur. Camilla'nınkisi "eğlenceden" bahseden kuş beyinli zengin bir kızın konuşmasıdır. Yaratıcılığa sahip Catharine ise duruma ilişkin tüylerini ürperten nefretini ifade eder. Camilla buna yine aldırmaz: "*Koca* için Doğu Hint Adaları'na giden ilk *kız* o değil; ben eğer yoksul olsaydım muhakkak bunu çok eğlenceli bulacağımı söylüyorum." Burada duyduğumuz, Phila Hala'nın bizzat kendisinin anlattığı yaşadıklarından çıkan gerçek bir tartışmadır: Jane Austen'ın yazarlığında eşsiz bir an.

Eliza ve Hastings sonbaharın ortalarına kadar Steventon'da kalmaya devam ettiler. Öğrenciler evdeyken bile onlar için oda vardı çünkü artık Austen'ların evde kalan oğlu yoktu; Charles, Francis'i takip ederek on iki yaşında Portsmouth donanma okuluna gitti, yüzbaşılığa terfi eden Francis de hâlâ Doğu Hint Adaları'ndaydı. Mr Austen'ın mali durumu öğrencileri ve nihayet muazzam bir yaş olan doksan ikisinde ölen Francis Amcası'ndan kalan miras sayesinde dengeye kavuşmuştu; Francis amca, mirasın bir kısmını yeğeninin milli piyango biletine yatırmasını ve kaybetmesini, muhtemelen hoş karşılamazdı.

Edward ve Elizabeth'in kızları Fanny, Jane'in on yedinci yaş gününün üzerinden çok geçmeden, ocak ayında Kent'te dünyaya geldi; James ve Anne'in kızları Anna ise ailedeki efsaneye göre, Mrs Austen'ın gece yarısı Deane'e çağrıldığı ve yatağından kalkarak, sonradan gözdesi olan torununun doğumu için gelininin yanında olmak adına elinde fenerle, çamurlu patikaları azimle kat ettiği nisan ayında doğdu.[18] Jane, hala oluşunu, yeni yeğenlerine anlamsız öneriler yazarak kayda aldı: Fanny için "*Genç kadınların tavırlarına yönelik görüş* ve *uyarılar*", Anna için "*Muhtelif parçalar*".

Uzakta, Fransa'da kopan gümbürtü adım adım büyüyerek üç yıl içinde daha tehdit edici hale gelmişti ve Şubat 1793'e gelindiğinde İngiltere ve Fransa arasında savaş başladı. Austen'lar üzerindeki ilk etkisi, Henry'nin papaz olma planından vazgeçip okuldaki çalışmalarını bırakıp "teğmen olmak üzere" Oxford milis birliğine yazılıp Southampton'daki birliğine katılması oldu. Okuldaki derecesini tamamlamak için izin aldığı ama bu esnada rütbece yükseldiği, subay arkadaşları arasında popüler hale geldiği ve Brighton, Ipswich ve Dublin gibi çeşitli yerlerde görevlendirildiği sonraki yedi yıl boyunca subay olarak hizmet verdi. Önünde açılan yeni dünyanın onun zevkine daha uygun olduğu ortaya çıktı. Eliza devrimin ve savaşın karma etkilerinden çok daha derinlemesine etkilendi. Kocası Şubat 1794'te tutuklandı. Paris'teydi ve oraya cumhuriyet karşıtı darbe yapmak iddiasıyla hapsedilen yaşça büyük bir markize yardım için gitmişti. Neyle karşı karşıya olduğunu anlamaktan ziyade kahramanlık göstererek Kamu Güvenliği Komitesi'ndeki bakanlarından birine rüşvet vermeye kalkıştı. Adam onu oyuna getirdi ve aleyhinde tanıklık yaptı. Diğer tanıklar, markizin kâhyası ile eski metresi olduğu belirtilen bir

kadındı; siyahi bir kız olan hizmetçisi Rose Clarisse'in ne okuması ne de yazması vardı, tanıklığına da başvurulmadı. Jean Capot de Feuillide 22 Şubat'ta idam cezasına çarptırıldı, duruşmasını takip eden saatler içerisinde de giyotinle kafası uçuruldu. Eliza'nın evliliği on iki yıl sürmüştü.

Jane Austen sonraki iki yıllık dönem içerisinde bir ara *Lady Susan* adlı kısa bir roman yazdı.[19] Gençlik dönemi eserlerinin çoğu gibi konusu olumsuz davranışlar olan bu çok yönlü roman, onlardan farklı olarak tamamlanır ve üzerinde düzeltmeler yapılır; davranış tahlilleri bakımından çok yönlü bir romandır ve o zamana dek yazdıklarının ya da yeniden yazacak olduklarının neredeyse hiçbirine benzemez. Bir papaz kızının kaleminden çıkmış, bütün yönleriyle sıradışı bir eserdir. Mektuplarda da bahsedildiği üzere, olay örgüsü ve karakter yapısı bir oyun kadar düzgün kurgulanmıştır ve Austen'nın ilham kaynağının bir parçası olmuş olabilecek Restorasyon dönemi* oyun yazarlarının en aşırıları kadar toplumsal değerleri küçümseyen sinik bir üsluba sahiptir.[20] Fakat Austen'ın üslubu kendine hastır. Baştan sona ilgi odağı olan ve esprili bir şekilde kendi hikâyesini anlatan bir kadın avcı yaratır; kadın gerçekten günahkârdır fakat aynı zamanda çekici ve çok eğlenceli olduğundan, kurbanları olan ahmaklarla verdiği savaşta kendimizi ona yakınlık duyarken buluruz.

Lady Susan bazen Eliza de Feuillide'le bağdaştırılır ki bunun sebebi sadece zeki ve güzel bir genç dul olması değildir. Bunun bir kişi tasviri olmadığı açıktır fakat Austen'ın Laclos'un 1782 tarihli *Tehlikeli İlişkiler* romanından etkilendiği ileri sürülmüştür: Bu skandal yaratan kitabın bir nüshasını ona Eliza'dan başka kim göstermiş olabilirdi ki? Diğer taraftan, *Tehlikeli İlişkiler* kitabı Eliza'da pekâlâ bulunabilecek olmasına rağmen bunu evlenmemiş kuzenine göstermiş olabileceğine inanmak güç. Siniklik propagandası yapması bir sebepse, içerdiği açık cinsel unsurlar tam da diğer sebeptir. Fakat ona kitaptan bahsetmiş olabilir; aslına bakılırsa kaydadeğer şekilde benzerlik gösteren noktalar

* 1640-1660 İngiliz Devrimi'nin son döneminde kurulan ve dokuz sene varlığını sürdüren cumhuriyetin başındaki Oliver Cromwell'in ölümünün ardından, II. Charles tarafından krallığın yeniden kurulması ve bunun ardından gelen dönem. Kimi zaman II. Charles'ın saltanatıyla (1660-1685) sınırlandırılsa da I. George'un tahta yükseldiği tarih olan 1714'e kadar uzatıldığı da olur-ç.n.

vardır. Her iki hikâye de bir taraftan katı bir ahlaki çerçeveyi korurken, diğer taraftan tüm cesaret ve cazibeyi kötü karakterlere bahşederek bunu altüst eder. Lady Susan, baş döndürücü dişi bir Don Juan ve kötü bir annedir; Madam de Merteuil gibi gerek kurbanlarını gerekse sevgililerini, arkadaşlarını veya ailesini yönlendirmek, aldatmak ve kötü emellerine alet etmek için cazibesini fazlasıyla kullanır. Her iki kadın da güçten haz duyarlar.

Lady Susan, yeni durumlara tanıştığı herkesten daha çabuk uyum sağlar ve asla gafil avlanmasına veya üzgün ya da sinirli görünmesine sebep olacak bir duruma mahal vermez. Durumlar aleyhine döndüğünde dahi mülayimliğini, nezaketini ve yardımseverliğini korur, hatta ona itimat etmeyenler bile "kesinlikle tatlı bir *sîması* olduğunu, sesinin ve tavrının sevimli bir yumuşaklıkta olduğunu" teslim ederler. Lady Susan'ın tam da rehber kitapların hanımefendilere olmalarını nasihat ettiği kişi olması, Austen'ın taşı gediğine koyduğu noktalardan biridir. Hatta Mr Austen'ın oğlu Francis'e tavsiye ettiği "cana yakınlık, güler yüz ve uyumluğu" Lady Susan'ın tam anlamıyla sergilemesini de buna ekleyebilirsiniz. İstediğini elde etmek için toplumun geleneklerinden faydalanma sanatını mükemmel şekilde öğrenmiştir.

Lady Susan, kız kardeşini, kendisinin onun için seçtiği adamla evlenmesi için zorlamaya çalışacak fakat onun gözünü korkutuyor gibi görünmeyecektir. Hem küçük düşürmek hem de "iyi bağlantılar kurmak" için onu on altı yaşında yatılı okula gönderir: İngiliz toplumunu ne kadar da iyi tanıyor. Çekiciliğini kullanarak kendisine karşı önyargılı kişiler üzerinde iktidar kurar: "Küstah bir ruha boyun eğdirmekte, kendini senden hoşlanmamaya şartlandırmış birine üstünlüğünü kabul ettirmekte ince bir keyif vardır." Kendisine duyulan güvensizliği aşamadığındaysa, kusur bulunamayacak tatlı tavırlarıyla en azından karşısındakinin süngüsünü düşürmeyi başarır. Yapabileceği en kötü hata, kendisinin de bildiği gibi, gerçek duygularını ağzından kaçırmak olacaktır (zorunlu kadın sırdaşına hariç). Austen, mesajı en klas şekilde verir: "Önemli olan ne yaptığın değil, başkalarının bunu nasıl gördüğüdür; önemli olan karakterin değil, namındır." Lady Susan zina suçu işler ve bir yuvayı yıkar fakat evli sevgilisinin, kimliğini gizleyerek onu köydeki evinde ziyaret etmesine izin vermeyecektir: "Buna katiyen müsaade etmem. Bunlar layık oldukları yeri ve *elalemin* ne düşüneceğini unutan

affedilemez kadınlardır." Hiçbir şeyi açık etmediği müddetçe korkacak bir şeyi yoktur; mükemmel hanımefendi olarak kalır.

Hikâye uğursuz bulunur ki kuşkusuz özelliğinin bir parçası da budur; aynı Lady Susan'ın "kadınsı olmayan" avcı doğası gibi.[21] Hikâye, iki yazarın görece yaş ve tecrübeleri göz önünde bulundurulduğunda tahmin edileceği gibi, *Tehlikeli İlişkiler*'den çok daha az gelişmiş olmasının yanı sıra çok daha kısadır. Kadın kahramanı karşıt değerlerde becerilere haiz olsaydı, *Lady Susan* daha iyi bir kitap olurdu; bilindiği gibi, elinden geleni ardına koymaz, kısmen engellenir, sıkılır ve hikâyesini omuz silkerek bitirir. Böylesi bir fikri ve böylesi bir karakteri ortaya çıkarmaya çalışırken gösterilen gayret ve özgüven dikkate değer doğrusu. O karakter ki Austen'ın eserinde, zekâsı ve karakter gücü karşılaştığı herkesten fazla olan ve yaşamaya mecbur olduğu ruhsuz dünyada heba olacağını bilen yetişkin bir kadına dair bir inceleme olarak tek başına ayrı bir yerde durur.

Hikâyeyi tatbiki mükemmeldir. O kadar mükemmeldir ki Austen korkuya kapılıp kendini tehlikeli bir açmaza düşürdüğünü, çok zeki, çok cesur ve çok karanlık olduğunu hissetmiş olabilir. Hikâyeyi bir kenara bıraktı ve on yıl ya da çok daha sonra kopyasını çıkarmasına rağmen hiçbir zaman yayımlatmaya çalışmadı; kuşkusuz aileden hiç kimse tarafından da bu hikâyeye dönüş yapsın diye teşvik edilmedi. Ancak eğer biraz bile ilgi ve gurur duymamış olsaydı, o hikâyeyi saklamazdı. Austen'ın bu hikâyenin peşinden ona uzaktan yakından benzeyen hiçbir şey yazmaması, kadınların günahkârlığıyla, özellikle de cinsel günahkârlıklarıyla alakadar olan yaratıcılığını bir miktar sansürlemeye karar verdiğini akla getiriyor. Lady Susan'daki kıvılcım, ancak *Mansfield Park*'ta ve Mary Crawford'da bir daha alevlenecek, o zaman da üstü hızla kapatılacaktı. Fakat üstü kapatılmış olsa da o ateş oradaydı.

8. Bölüm

Komşular

Evdeyken okudu, yazdı ve kendi hayal gücünün peşinden gitti; dışarıda, komşuların arasındaykense etrafa kendi sürpriz ve dramlarını yayan başka bir dünyaya girdi. Genç Austen'ların kendilerine en fazla eğlence çıkardıkları çevre, çoğu yaklaşık 24 kilometre çapındaki bir alanda yaşayan papaz aileleri, toprak sahipleri, aristokratlar, milletvekilleri, müteşebbisler, doktorlar ve avukatlardan oluşuyordu. İngiltere'nin belkemiği olan oturmuş, değişmez bir taşra topluluğu, onda ne bulmayı umuyorsanız odur fakat burada tuhaf olan durum, çok tutarsız bir insan grubu oluşturmaları ve çoğunun bu yüzyılda sahte seçkinler olarak adlandırılan ve arazi ya da miras yoluyla önemli bir servet sahibi olmadan seçkinlerin değerlerine göre yaşamaya özenen aileler olmalarıdır. Dashwood'ların [*Akıl ve Tutku*], Darcy'lerin [*Gurur ve Önyargı*], Bertram, Rushworth [*Mansfield Park*] ya da Elliot'ların [*İkna*] sayısı çok azdır; Bingley'nin [*Gurur ve Önyargı*] nereye ait olduğuna ve nereye yerleşebileceğine dair belirsizlik onlara çok daha yakın gelir.

Sağlam bir ağla kurulu köklü aileleri bir araya getirmek şöyle dursun, birçoğu başka ilçe ve köylerden, çoğu kez de süreç içinde isimlerini değiştirerek yakın zamanda Hampshire'a gelmiş ailelerdi bunlar; burayla olan bağları Austen'lardan daha fazla olanların sayısı hayli azdı ve kimisi ya öyle tercih ettiğinden ya borçları olduğundan veya patlak veren bir skandal yüzünden yeniden taşınıp gitti. Daha yakından baktıkça, adeta o anda orada olmak üzere yaratılmış, bazıları sonradan görme bir halde para içinde yüzerken diğerleri ellerindekini korumak için çırpınıp duran, değişken ve rastgele seçilmiş bir grup aile olarak gözükürler.

Jane'in 1790'lı yıllarda balolarında arz-ı endam ettiği aristokratik aileler arasında, herkesçe duyulan adıyla Kempshott Park'lı Lord Dorchester'ın çok mütevazı kökenlere sahip bir İrlandalı olduğu ortaya

çıkar. Kendini ispatladığı orduda terfi üzerine terfi alarak Kanada'da parlak bir kariyer yapmıştı; ardından bir kontun kızıyla evlendi, baron yapıldı ve 1783 yılında ömür boyunca yıllık 1.000 poundluk maaşla ödüllendirildi. Quebec'i kurtardığı için kendi köyünden daha iyisini hak etmiş ve kendisine inceden İngiliz tınısı taşıyan bir unvan seçmişti fakat özünde, memleketiyle herhangi bir bağı bulunmayan esaslı bir meritokrat olan Strabane'li Guy Carleton'dı; Maidenhead yakınlarında başka bir eve taşınmadan önce, Kempshott'ta birkaç yıllığına kiraladığı malikânede oturdu.[1]

Dorchester'ların Hackwood Park'ta oturan komşuları Lord Bolton da yepyeni bir unvanla oyuna katıldı. Sıradan bir Thomas Orde olarak Northumbria'dan gelip dönüşümünü 1778'de beşinci Bolton Dükü'nün gayrimeşru kızlarından biriyle evlenerek gerçekleştirdi; karısı Bolton mülklerinden bazılarını miras alarak iyi bir servete sahip olduğunda da Bolton soyadını aldı. Bu olduğunda, yıl, Jane Austen'ın yirmi yaşında olduğu 1795'ti; iki yıl sonra baron ilan edildi. Jane'in ablasına gönderdiği bir mektuba göre, Mr Austen'ın ilgisini de "kalkar kalkmaz ziyaret ettiği" o çok zarif domuz ağıllarını inşa ederek çekti. Jane ayrıca Cassandra'ya "Lord Bolton'un katlanılmayacak kadar kötü dans eden en büyük oğlunun kavalyeliğini tercih ettiği için iki dans boyunca" yerinde oturmayı yeğlediğini de anlattı. Bir başka mektubundaysa Lady Bolton'un yeni peruğu içindeki yenilenmiş görüntüsü hakkında pek de kibar olmayan bir yorumda bulundu.

Hackwood Park, Bolton'ların satın almasından birkaç yıl öncesine kadar, Austen'lar onu tanıdığında Winslade yakınında küçük bir kilisede görev yapan, Cambridge'den mezun olmayı hiçbir zaman başaramasa da 1790 yılında Galler Prensi'nin din görevlilerinden biri olarak atanan muhterem papaz Charles Powlett'ın çocukluğunu geçirdiği evdi. Genç yaşta ölen bir deniz subayının oğlu, fakat daha önemlisi, üçüncü Bolton Dükü ile onun uzatmalı metresi (nihayetinde de karısı) ve *The Beggar's Opera**'nın (*Dilenci Operası)* ilk Polly Peachum'u olan aktrist Lavinia Fenton'un torunuydu. Powlett esprili, ufak tefek, tuhaf şekilli kol ve bacaklarıyla kendine özgü bir karakterdi ve 1796 yılı Noel daveti sırasında

* John Gay'in yazıp Johann Christoph Pepusch'un bestelediği 1728 tarihli yergi niteliğindeki İngiliz balad operası. Bertolt Brecht'in yazıp Kurt Weill'in bestelediği *Üç Kuruşluk Opera* adlı eser bu operanın bir uyarlamasıdır-e.n.

kendisini öpme girişimi Jane Austen'ın çok zoruna gitmiş gibi gözükmediğine göre çekici de olabiliyordu. İki yıl sonra, artık "çevrenin kendisinden olmasını istediği her şey olmayı keşfeden, hem aptal ve huysuz, hem de müsrif" bir karısı varken verdiği bir dans davetinde ise Jane ona karşı çok daha haşin davrandı. Kendisinin müsrifliği de dillere destandı; karısı ise "pahalı ve çıplak giyinmiş bir halde şıp diye" sosyal etkinliklerde bitiyordu, başka türlü Jane'in ilgisini çektiği yoktu. Onun ölümünden sonra Powlett'ların harcama alışkanlıkları felaketlerini hazırladı ve Kıta Avrupası'na gitmek üzere oradan ayrılmaya mecbur kalıp bir daha asla geri dönemediler. Onları bir Thackeray romanındaki kişiler gibi, Brüksel'deki bir handa kendilerine gönderilen paralarla yaşayan, bazen de kilise hayatından kalma anılarıyla ya da Galler Prensi'nin Hackwood'da ettiği danslardan ve "Dük olan büyükbabam" diye bahsettikleri hatıralarıyla hanın yeni misafirlerini şaşırtırken kolayca hayal edebilirsiniz.[2]

Hurstbourne Park'lı Portsmouth'lar daha köklü ve yerleşik aristokratlardı fakat Austen'ların onları tanıdığı dönemde başlarında bir felaket vardı; uzun soluklu ve korkunç bir skandalla uğraşıyorlardı. Austen'ın mektuplarında buna dair tek kelime bulunamamasına rağmen, Jane'in kendi ifadesini kullanırsak herkesin "gönüllü hafiyelerden oluşan bir çevre tarafından etrafının sarıldığı" bir muhitte, bu bilginin yayılmadığına inanmak imkânsızdı.[3] Austen'ların bunun farkında olmasınınsa özel bir sebebi vardı çünkü üçüncü kont, Lord Lymington olarak Mr Austen'ın öğrencisi olmak üzere getirildiği çocukluğundan beri Steventon'da tanınıyordu. Bu olduğunda yıl 1773'tü, Jane'in doğumundan iki yıl önceydi. Mrs Austen'a göre küçük lord "beş altı yaşlarında, yaşına göre gelişimi çok geri kalmış fakat iyi huylu ve uslu"ydu, çocukları Jemmy ve Neddy de "yeni oyun arkadaşlarından ötürü çok mutlu"ydular.[4] Fakat "konuşmasındaki kekemeliğin giderek kötüleşmesi üzerine telaşa kapılan" annesi yaklaşık altı ay sonra onu okuldan aldı.[5] Mr Angier tarafından tedavi edilmek üzere Londra'ya götürüldü; yöntemleri her ne idiyse kekemelik kaldı ve genç lord dengesiz ve tuhaf biri olarak büyüdü. Dışarıdan normal bir hayat yaşıyor gibi görünüyordu; aslına bakılırsa, ailesi gözlerini onun üzerinden hiç ayırmadı. Yine Austen'ların iyi tanıdığı küçük erkek kardeşleri Newton ve Coulson Wallop ise Eton'a gönderildi.

Unvanına kavuşup otuz iki yaşına bastığı 1799 yılında erkek kardeşleri tarafından saygıdeğer Grace Norton'la evlenmeye mecbur edildi. Kadın kırk yedi yaşındaydı, onun evliliği kabul etme sebebi ne olursa olsun -kontes olmak genellikle yeterli bir sebep olarak düşünülürdü-, ailesinin başlıca sebebi, halefin ondan sonra gelen erkek kardeşi Newton olmasını garantilemek amacıyla lordun hiç çocuğu, en azından meşru çocuğu olmayacağından emin olmaktı. Gebe kalmakla doğum arasındaki sürenin on beş ay olduğuna inanmasından dolayı kontun insanların üreme süreciyle ilgili bilgisi çok şüpheliydi ve iktidarsız olduğu söyleniyordu; buna rağmen ihtiyatlı davranmanın daha iyi olacağı düşünüldü. Dahası ailesi malını mülkünü yönetmeleri için, birisi aynı zamanda genç Lord Byron'ın vekilharcı olan Londralı avukat John Hanson olmak üzere birkaç kayyum tayin ettiler.

Lord Portsmouth'un tuhaflıklarından biri de cenaze törenlerine ("uğursuz işler") ve mezbahalara takıntılı bir ilgisi olmasıydı. Kendi eğlencesi için hizmetkârlarına sahte cenaze törenleri sahneletecek, ölümü bekleyen hayvanları bir çubuk veya baltayla vurmak için mezbahaları ziyaret edecekti; bunu yaptığında "Oh olsun" diyerek... Bu, bir tahminin ötesine geçemeyecek olmasına rağmen, kulağa fena halde çocukluğunda muhtemelen Mr Angier'dan aldığı kimi cezaların kompulsif bir yinelemesi gibi geliyor. Hizmetkârlarını ve hayvanlarını dövmekten de hoşlanıyordu, bir seferinde arabacısı hekim tarafından yerine yerleştirilen kırık bacağının iyileşme sürecinde odasında yatarken, kont yaralı adamı ziyaret etti ve bacağını yeniden kırdı. Bu huylarına rağmen topluma karşı taktığı maske devam ettirildi ve Kasım 1800'de Jane Austen bir balo esnasında kendisiyle nazikçe konuştuğunu ve özel olarak kendisinden bir sonraki mektubunda Cassandra'ya kendisini hatırlatmasını istediğini aktardı; tavrında herhangi bir olağandışılık hissettiğine dair hiçbir emarede bulunmadı. Karısını da en son bir başka sosyal etkinlikte gördüğünü belirterek, "Lady Portsmouth farklı bir kıyafet giymişti" diye ekledi. Ardından Portsmouth'lar düzenlenmiş bahçe içindeki büyük malikâneleri Hurstbourne'da Jane'in de keyifle gittiği bir balo düzenlediler; Hampshire'lı seçkinler *cotillion* dansı* yaparak salonu adımlarken

* 18. yüzyıl sonlarıyla 19. yüzyıl başlarında Fransa ve İngiltere'de yaygınlaşan, kadrilin öncüsü olan bir salon dansı. Dört çift bir kare oluşturur, önce birinci ve üçüncü, sonra da ikinci ve dördüncü çift karşılıklı figürler yapar-e.n.

etrafta "uğursuz işlere" ya da dayaklara ilişkin iz yoktu ancak Jane, adamın baloda çok fazla şarap içtiği için ertesi gün ellerinin titrediğini aktarmayı ihmal etmedi.[6] James Wyatt'ın evlerinden biri olan balonun yapıldığı ev, 1770'li yıllarda inşa edilmiş, bir ana bina ve ana bina kadar büyük iki ek binadan oluşan kocaman bir evdi; içinde bir göl ve ağaçların dikkatlice yerleştirildiği tepeciklerin bulunduğu, büyük alana yayılan düzenlenmiş bir bahçe içinde yer alıyordu.

Sonraki aşamalarında Portsmouth destanı daha şeytani bir hal aldı. Lord Portsmouth'un avukat olan kayyumu John Hanson, Basingstoke yakınlarındaki Farleigh'de Portsmouth'lara ait bir ev ve araziyi kendisi için "kiraladı"; gerçekteyse hiç para vermedi, kira kontun ona ödediği ücret-i vekâletle karşılanıyordu. Hanson kızlarını Lord Portsmouth'la tanıştırdı ve atıcılık davetleri düzenledi; Lord Byron, Ağustos 1805'te, Cambridge'e gitmeden hemen önce "Hants'ın [Hampshire'ın kısa adı-e.] *kırsal gölgeler içindeki köyleri* ve *bereketli tarlaları*" üzerinde yaşayan "tüylüler familyasında biraz imha faaliyetinde bulunmak" için o taraflara gelip, Austen'ların da iyi tanıdığı Dummer'lı Terry'ler dahil avcılığa meraklı ailelerle tanıştı.[7]

Hanson'ın ailesini Hampshire'a yerleştirmek için çok iyi bir nedeni vardı; dikkatlice planlar yaptı ve 1813 yılında Lady Portsmouth ölünce hızlı davrandı. Lord Portsmouth'u Londra'ya getirip kızı Mary-Ann Hanson'la aralarında bir evlilik sözleşmesi hazırladı ve Portsmouth'un genç bir kadınla evlenmek istediğini ve erkek kardeşinin onu bir başka yaşlı kadınla evlenmeye zorlama yönündeki çabalarına direndiğini anlattığı Byron'dan bu sözleşmenin uygulayıcısı olmasını istedi. Ne Lord Portsmouth'un erkek kardeşlerine ne de diğer kayyumlara neler olup bittiğiyle ilgili bilgi verilmedi.

Hanson'ın oğlu Charles isim yerleri boş bir nikâh defteri tedarik etti ve tören alelacele Bloomsbury'deki St George Kilisesi'nde, günlüğüne Portsmouth için "Tamamını ezberlemişçesine karşılık verdi, hatta rahipten de önde gitti" notunu düşen Lord Byron'ın huzurunda gerçekleştirildi. Ayrıca kiliseye doğru giderlerken "çocukluğundan beri Miss Hanson'dan hoşlandığını" söyleyip ondan sonra da arabacısına yeni bir karısı olmasını ummadığını ve asıl istediğinin karısı değil baldızı olduğunu anlattı. Hanson kız kardeşlerin küçüğü Laura güzel, Mary-Ann değildi. Ancak Lord Byron, "Onu kontesliğe uygun bir hanım olarak

gördü, aileyi ve gelinle damadı tebrik etti, mutlulukları şerefine ağzına kadar dolu bir kadeh şarap (sağlığa faydalı şeri) içti, hepsi o kadar- ve eve döndü. Düğün yemeğine kalması istendi fakat kalamadı."[8] Kötü niyetli bir şeye ortak olduğunun farkında değil gibiydi.

Yeni kontes bütün hizmetkârları Hurstbourne Park'tan kapı dışarı etti; kocasını düzenli olarak kırbaçlatarak ve ona işkence edip döverek tamamen boyun eğmeye zorlayan babasının avukat bir arkadaşını başa geçirerek bir korku krallığı kurdu. Bu düzen, Portsmouth'un erkek kardeşi Newton evliliğin geçersiz, Mary-Ann'in üç çocuğunun (birisine Byron adı verilmişti) ise gayrimeşru sayılması için yasal işlem başlattığı 1822 yılına kadar devam etti. Byron bizzat Mary-Ann'in sevgililerinden biri olmakla suçlandı fakat bunu reddetti ("Benim münasebetim babaylaydı, o da avukatlık faturaları şeklinde duygusuz bir münasebetti"); sözünden şüphe etmek için sebep yoktu. Tüm Hanson'lar itibarlarını kaybedip yoksulluğa düştüler. Lord Portsmouth ona eziyet edenlerden kurtuldu, çok dayanıklı olduğunu kanıtladı ve seksenlerine kadar yaşadı.

Portsmouth hikâyesinin bu son bölümü Jane'in ölümünden sonra gerçekleşti. Bununla birlikte, evlilik zamanını not düşmüştü: Mart 1814'te ağabeyi Henry ile birlikte Londra'da, Henrietta Street'teydi ve Cassandra'ya bilmece kısalığındaki "Ne korkunç bir hava! Lord Portsmouth da Miss Hanson'la burada evlendi!" cümlesini yazdı. Onları öyküsü, bir korku hikâyesi olarak, Austen'ın bildiği ve 1798 yılında başlayıp Portsmouth-Hanson hikâyesinin aşama aşama gözler önüne serildiği yıllar boyunca üzerinde çalıştığı ve aralıklarla yeniden yazdığı *Northanger Manastırı* romanında hicvettiği revaçtaki gotik romanın çok ötesindeydi.[9] Austen'ın kontun sahte cenaze törenleri düzenlemekten, insan ve hayvanları dövüp işkence etmekten zevk aldığına dair zayıf söylentiler dışında bir şey duymadığı farz etsek bile, Hurstbourne Park'ta böyle kâbus bir komşuya sahip olmasıyla *Northanger Manastırı*'nın ikinci bölümü arasında bir miktar bağlantı olduğu kesinlikle akla geliyor. Catherine Morland, manastırda olup bitenlerle ilgili korku ve varsayımlarında yanılıyordu fakat gerçekten de tuhaf ve zalim biri olan efendisi General Tilney'den korkmakta haklıydı. Portsmouth'un öyküsü yanında, Catherine'in *Northanger Manastırı*'ndaki general karısının kötü muamele gördüğü ve öldürüldüğüne dair karanlık şüpheleri hafif kalıyor.

Lord Byron'ın 1805'te Hampshire'da tanıştığı Terry'ler, tarlaların öbür tarafında, Steventon'a kolaylıkla yürünebilen bir mesafede yer alan Dummer'da çok etkileyici küçük bir köşkleri olan köklü bir aileydi.[10] On üç Terry de 1770'li yılların ortalarıyla 1790'lı yıllar arasında aynı yerde, toprak sahibi ile karısından doğdu ve birçoğu Jane'in mektuplarında yer aldı. Jane onları grup halinde "gürültücü" olarak adlandırmasına rağmen kızlarıyla arkadaş oldu; aralarında Kuzey Hants milis birliğine katılan en büyük oğulları Stephen, düzenli orduya giren Robert, papaz olan ve sonradan Jane'in yeğeni Anna'yla evlenen Michael'ın olduğu oğullarıyla dans etti. Terry'lerin ikinci kızları vakti geldiğinde *Emma*'yı okudu ve bilhassa Mrs Elton'a hayran kaldı; kız kardeşlerinden ikisi ise biri Steventon'lı bir Digweed, diğeri Deane'li bir Harwood olan civardaki toprak sahiplerinin oğullarıyla evlendi. Fakat Harwood ailesinin başı, ödemeyi umamayacakları borç ve ipotek yığını yüzünden fazlasıyla dertteydi. En büyük oğulları evlenemeyeceğini hissetti ve hayatını babasının borçlarını kapatmakla geçirdi, daha küçük olanıysa Terry'lerden olan eşiyle birlikte arazi sahipliğinden küçük toprak sahibi mütevazı çiftçiliğe geriledi; halleri Hampshire'lı Durbeyfield'lere benzedi. Digweed'lerin de sorunları vardı ve Jane'in "sevgili Harry Digweed"i, yine Terry'lerden olan karısı ve çocuklarının çoğu, ekonomik çöküşün artan kurbanları olarak yaşamlarının kalanını Paris'te sürgünde geçirdiler.

Aileden zenginler sıfırı tüketti, yerlerini sonradan görmeler aldı. Laverstoke'lu Portal'lar dini hoşgörüsüzlük nedeniyle Fransa'dan sürülerek yüzyılın başlarında Languedoc'tan Southampton'a gelen ve adlarından söz ettirmekte hiç vakit kaybetmeyen müteşebbis bir Huguenot* aileydi. 1711'de vatandaşlığa kabul edilen Henry de Portal, 1712'de Test Nehri üzerindeki Bere İmalathanesi'ni satın aldı ve kâğıt üretmeye başladı. O kadar başarılı oldu ki Laverstoke İmalathanesi'ni de alıp 1719'da yeniden inşa ettirdi. 1724'te İngiltere Merkez Bankası (Bank of England) banknotlarını basma işini aldı; banknotlara filigran yerleştirme fikri ona aitti.

---

* Fransa'da Protestan Reform Kilisesi üyelerine verilen isim. Topluluk, 16. yüzyılın ikinci çeyreğinde Kalvenizmin kurucusu Jean Calvin'in görüşlerini benimsemiş, aynı yüzyılın üçüncü çeyreği itibariyle Huguenot olarak anılmaya başlanmışlardır. 16. yüzyılda Fransa'da Protestanlara yönelik kıyımlar başlamıştı. 17. ve 18. yüzyıllardaysa gördükleri baskılardan dolayı Huguenotlar Britanya'ya, Kıta Avrupası'ndaki çeşitli ülkelere, Güney Afrika'ya ve Kuzey Amerika'ya yerleştiler-e.n.

Henry Portal'ın oğlu Joseph şerif* oldu ve Laverstoke arazisini satın aldı. Sonraki kuşak daha da zenginleşti ve 1790'lı yıllara gelindiğinde Portal'lar Hampshire'ın önemli arazi sahiplerinden olmuşlardı. Jane Austen, 1800 yılında gerçekleşen bir baloda onları en seçkin aileler listesine dahil etti; 1796'da Laverstoke House'u yıkıp neoklasik tarzda güzel bir şekilde yeniden inşa ettirdiler.[11] Bu neslin erkek kardeşleri ayrıca Freefolk Priors'taki köşkün ve Batı Hint Adaları'nda servet sahibi olmuş bekâr bir adam olan ve hanımların üzerine saldırma eğilimi Jane Austen'ın kendisini misafir odasında onunla başbaşa bulduğunda kapı kolunu sımsıkı tutmasına sebep olan James Holder'a kiraladıkları Ashe Park House'un da sahibi oldular.[12]

Diğer sonradan görmelerin kökenleriyse enikonu karanlıktı. 1802 yılında Ewhurst'ta bir arazi satın alan Sir Robert Mackreth hayata White's Club'daki bilardo salonunda skor tutucu olarak başlamış, bahisçilik ve vicdansızca yaptığı tefecilikle zengin olmuş, kendisine bir arazi tahsis edilmiş, ardından da rezil itibarından hiçbir şey kaybetmese de bunun değil mali durumların dikkate alınması sebebiyle, devlete hizmetlerinden dolayı şövalyelik nişanı almıştı.[13]

Bigg'ler de yeni gelenlerdendi. Beş kızı, iki oğlu olan hali vakti yerinde bir dul olan Wiltshire'lı Lovelace Bigg, Wither soyadlı kuzenlerinden Manydown'daki köşkü miras alıp 1789 yılında oraya taşınana dek Hampshire'da görünmediler. Kızlar kararlılıkla asıl ve basit soyadları "Bigg"i korurlarken, baba ve oğullar işleri karmaşık hale getirmek için soyadlarını "Bigg-Wither" olarak değiştirdiler. İki büyük kız kardeş çok geçmeden evlendiler, büyük oğullarıysa Austen'ların kızlarının arkadaşları olan üç kız kardeşini geride bırakarak 1794 yılında öldü. O zaman on üç yaşında olan küçük erkek kardeşleri Harris, Lord Portsmouth gibi bir kekemeydi; babası hiçbir olumsuz etki altında kalmadan özel öğretmen eşliğinde evde eğitim görmesini sağladı.

Elizabeth Bigg'in birisi Deane House'ta oturan komşusu John Harwood, diğeri bir baronetin oğlu olan ve Winchester yakınlarındaki Hursley Park'ta oturan William Heathcote olmak üzere iki ciddi talibi vardı. Portal'ların eski ahbapları olan Heathcote'lar son derece say-

* Sheriff (sonradan High Sheriff): İngiltere'deki ilçelerde *(county)* kanunu ve düzeni sağlamakla görevli en yüksek kraliyet temsilcilerine verilen ad. Bu ülkede 10. yüzyıldan itibaren varolan şeriflik, günümüzde daha çok sembolik bazı törensel görevler dışında bir işlev görmemektedir-ç.n.

gıdeğer ve geleneksel bir aileydi; bir oğulları donanmaya girdi, kızları tatminkâr evlilikler yaptılar, William ise Winchester Katedrali'nin mülk gelirlerinden bir kısmının tahsis edildiği hoş, tilki avcısı üst düzey bir ruhbandı. Üzerinde avcı montu, yanında babası ve tilki avında usta köpeğiyle olan portresi, Darcy [*Gurur ve Önyargı*] veya Willoughby'de [*Akıl ve Tutku*] model alınmış olabilecek yüzüyle ne kadar yakışıklı olduğunu gösteriyor.[14] Abisi de Hampshire milletvekillerinden biri oldu; Tory hâkimiyetindeki o ilçede genelde rakibi çıkmadı.

Tory'lerin Hampshire'da seçimde kullandıkları basit slogan "Sonsuza dek Heathcote ve Chute"tu. Halbuki yakın arkadaş kontenjanından Heathcote'ların bir ferdi olan William Chute başka bir yerde -Norfolk'ta-, başka bir isimle büyüyen bir diğer kişiydi: Yirmi yaşına, yani babasının Chute sülalesindeki büyükannelerden biri vasıtasıyla The Vyne Malikânesi'ni miras aldığı zamana dek kendisine William Lobb denildi. The Vyne, Basingstoke dışında bulunan, Tudor döneminden kalma geniş, etkileyici bir evdi (hâlâ öyledir), kalan miras da Mary adında bir kız kardeş ile Thomas adında 1772 doğumlu çok daha küçük bir erkek kardeşin de dahil olduğu ailenin tamamının soyadını değiştirmesini haklı çıkaracak kadar muhteşemdi.[15] Norfolk'taki mülklerini ellerinde tuttular fakat 1776 yılında Hampshire'a taşındılar. Tom Chute, Austen kardeşlerle arkadaşlık yapacak yaştaydı, ayrıca James ve Frank'le avlanacak, Cassandra ve Jane'le dans edip iskambil oynayacak kadar büyümüştü. "Espri ve gırgırın gırla olduğu" biriydi ve çok muhtemel ki genç Chute'lar, akran oldukları komşularıyla birlikte Steventon'da sergilenen tiyatro oyunlarına ya oyuncu olarak katıldılar ya da seyirciler arasındaydılar; Tom, bilhassa ömür boyu arkadaş kaldığı James'le yakındı.[16]

William Chute önce Harrow'da -o zaman üst sınıfta öğrenci olan devlet adamı Spencer Perceval'ın angarya işlerini yapan öğrenciydi ki sonrasında onu parlamentoya kadar taşıyan bu olabilir-, ardından da Cambridge'de eğitim gördü. Yaptığı Kıta Avrupası turunun keyfini çıkardı; iyi derecede Fransızca konuşuyordu. Thomas savaş yüzünden yurtdışına gitme imkânını kaçırdı fakat 1792 yılında Cambridge'den mezun olunca doğrudan Hampshire'de oluşturulan süvari alaylarından birine girdi; Henry Austen gibi istekli bir subay oldu ve Basingstoke çevresinden çok asker topladı. Aynı zamanda bir kitap okuruydu ve iki erkek kardeşten daha zeki olanı olduğu neredeyse kesindi.

William Chute 1790 yılında babasının arkasından The Vyne'ı miras aldığında makul bir servete, araziye ve muhitin en iyi evlerinden birine sahip otuz üç yaşında bir bekârdı. Evlilik çağında kızları olan komşu ailelerin onun bir eş isteği içinde olduğunu düşündüğü ve alışıldık olduğu üzere bu meselenin ara ara muhitteki hanımlar arasında konuşulduğu tahmin edilecektir. O sırada on dört yaşında olan Jane Austen, neler söylendiğini duyacak ve muhitteki genç kızların hangilerinin seçilecek kadar şanslı olabileceğine dair yorumlarda bulunabilecek kadar büyüktü.

William Chute arazi mirasına konmasının üzerine bir de ilçenin hem en nüfuzlu hem de en nitelikli gençlerinden biri olarak tanındığı için parlamentoya da girdi. Ancak parlamento onun ilgisini fazla çekmedi; takip eden otuz yıl boyunca düzenli olarak Tory'lerle birlikte oy kullansa da mecliste hiç konuşma yapmadı. Kalbi hep bir av köpeği sürüsüyle, bir ahır dolusu nefis atın bulunduğu Hampshire'daydı; ona göre siyaset, avcılıkla rekabet edemezdi. Bazen atıyla Westminster'dan eve dönüş yolundayken -yaklaşık yedi saatini alıyordu- av köpeklerinin onunla buluşmak üzere getirilmeleri için Avam Kamarası'ndan talimatlar gönderiyor, böylece son düzlüğü onlarla birlikte dörtnala geçmenin keyfini çıkarıyordu. Beklendiği üzere, avcılık alanında tanınan yerel simalardan biri oldu. Bir gün avlanırken çitlerden birinden kayıp düşünce atının ayağı şiddetli bir şekilde kalçasının üzerine bastı. Ağır yaralandığından korkan avcı arkadaşları panik halinde etrafında toplandı, ayağa kalmayı başardığındaysa arkadaşı John Portal, endişeyle "Ailemizin bir üyesini kaybedeceğimizi düşündüm" dedi. İncinen yeri ovarken "Öyle mi?" diye yanıtladı Mr Chute, "Şey, *ben* de sana *benimkini* kaybedeceğimi düşündüğümü söyleyebilirim."

Dinç ve neşeli bir adamdı; Winchester mahkemelerindeki görevlerini yerine getirdi, seçim zamanı geldiğinde mülk sahiplerine yemekler verdi ve Basingstoke Club'taki etkinliklerde hazır bulundu. 1793'te kız kardeşi Mary, komşuları olan Oakley Hall'un sahibi Wither Bramston'la evlendi. Mary'yi -şüphesiz evini onun için çekip çeviren kişiyi- kaybetme ihtimali, William'ı eş aramaya teşvik etmiş olabilir. Bulmakta da güçlük çekmedi fakat Hampshire'lı anneleri hayal kırıklığına uğrattı. Wiltshire'a bağlı Devizes milletvekili olan Joshua Smith'in üçü evlenmemiş dört kızı vardı ve nisanda hepsi Londra'dayken babası Chute'u flört etmeye karar verdiği yirmili yaşlarının başında utangaç ve ciddi bir kız

olan Elizabeth'le tanıştırdı. Flört dönemi kızın günlüğüne pek Elizabeth Bennet'ın diliyle kaydedilmez. Nisan sonunda yazdığı "Mr Chute'la öğle yemeği" notunu, 15 Mayıs'ta "Mr Chute'la sabah görüşme" izler. Hazirandaysa "Mr Chute'la öğle yemeği. Kanepede konuşma." notları mevcuttur.[17] Kanepedeki konuşmadan iki gün sonra "Mr Chute'la sabah görüşme. Mr Chute'la öğle yemeği. Cevap." diye yazdı. Hâlâ kararlaştırılmış bir şey yoktu çünkü ertesi gün yazdıkları "Mr Chute'la öğle yemeği. Miss Cunliffe'le akşam yemeği; birlikte uyuduk. Nihai karar." şeklindeydi. Bu, nişanlanmanın sinyalini veriyordu. Ardından Elizabeth, kumlar üzerinde at sürdüğü ve Mr Chute gelip de sesli şekilde okuduğu Robertson'un *History of America* [Amerika Tarihi] adlı kitabıyla değiştirene kadar Thomson'ın *Seasons*'ını [Mevsimler] okuduğu Weymouth'a gitmek üzere yola koyuldu. Daha sonra, Wiltshire'daki evindeyken müzik dolu akşamlar yaşandı, birlikte *Kuru Gürültü*'yü seyretmenin keyfini çıkardılar. Günlük, Elizabeth'in Mr Chute'a karşı hissettikleriyle ilgili hiçbir şeyi riske atmıyor, sadece bir diş fırçasına altı peni verdiğini yazıyordu.

Smith'lerin tümü ekimde Londra'ya döndü, Mr Chute'un ziyaretleriyse sabah, akşam, kahvaltı, öğle yemeği derken katlandı, bazen de kardeşi Tom'la geliyordu. 6 Ekim'de iki adam, üç gün sonra dönmek üzere kız kardeşlerinin düğünü için Hampshire gittiler. Sonra salıya denk gelen ayın 15'inde Eliza, "Saat 9.30'da St Margaret Kilisesi'nde evlendim, 12'ye çeyrek kala yola çıktım, Bagshot'ta 20 dakika mola verdim ve 5'i çeyrek geçe Vyne'a vardım. Kırağı ve güneşli, bulutsuz hava iyiye işaret olabilir" diye yazdı. Güzel tuğla örülü duvarları ve paladyen tarzı sundurması bulunan yeni evini daha önce hiç görmemişti; şapeli Tudor dönemine ait mozaik vitraylar ve ahşap oymalarla bezeliydi, gotik tarzda odaları, uzun aynalı koridorları, klasik tarzda enfes bir büyük salonu ve 1770 yılında eklenen merdiveni vardı. Düğün akşamında bir sürü insan dışında kâhya, baş uşak, uşaklar ve hizmetçiler olmak üzere bu kadar çok yabancıyla karşı karşıya kalmayı ise göz kamaştırıcı olduğu kadar sıkıntı verici de bulmuş olmalı.

Evli çift ertesi gün Manydown'da oturan Bigg kız kardeşler ve babaları tarafından ziyaret edildi. İki gün sonra, James Austen ile yanlarında kız kardeşlerinden birisiyle ("Miss Austin") annesi ve babası, Deane House'tan John Harwood, Ashe'den papaz Mr Lefroy ile eşi

Mrs Lefroy, Chute'un kız kardeşi ve Oakley Hall'dan Mrs Bramston gibi civarda oturan diğer ailelerden pek çok sabah ziyareti oldu. Gelin bunlardan bazılarının iadeiziyaretlerini, Bigg kız kardeşleri görmek için Manydown'a, Lefroy'ları görmek için Ashe'e ve ortada yine sadece tek kızlarının göründüğü Austen'ları görmek için Steventon'a gittiği 13 Kasım'da gerçekleştirdi. Ardından Oakley Hall'da öğle yemeği yediği Bramston'larda, akşam yemeği yemek ve onun "snip snap" dediği snap adlı iskambil oyunu için akşam saat 11'e kadar kaldı. Bir sonraki akşamsa muhterem papaz Charles Powlett ve Wallop biraderlerden biriyle dans ettiği Basingstoke Salonu'ndaki baloya gitti; bir hafta sonra da Lefroy'lardaki bir yemekte Uzakdoğu'dan yeni dönen yüzbaşı Francis Austen'la tanıştı.

Chute'lar ve Austen'ların hayatları birçok kez kesişti. Vyne Malikânesi James Austen'ın bölge papazı olduğu Sherborne St John bölgesinin içinde kalıyordu ve neredeyse her hafta onu -karısı olmadan- yemeğe çağırıyorlardı; James, Chute biraderlerle avlanıyor, o ve karısı mektuplarını gönderirken Chute'un imza mühürlerini kullanıyorlardı.[18] Eliza Chute'un günlüklerinde "Mr Austin"den bahsettiği yerlerin haddi hesabı yoktur, diğer "Austin'ler"den bahsettiği yerler de az sayılmaz: Soyadlarını hiçbir zaman onlar gibi yazmayı beceremedi. Örneğin; "16 Haz. [1794], Basingstoke Balosu. Mr H. Austin'le altı kez dans ettik.": Eliza'nın aynı kavalyeyle ikiden fazla dans ettiği ender görüldüğü için, Henry'nin cazibesi alışıldık şekilde devrededir. "26 Mart Salı [1799], Mr Austin'in ailesiyle yemek yedik. Mrs ve Miss Austin'ler, Mr Digweed, bir de ikimiz.": Burada bahsedilen "Mrs ve Miss Austin'ler" Mary, Cassandra ve Jane'dir.

Eliza Chute, Austen kız kardeşlerin arkadaşı olmasını bekleyeceğiniz türden bir genç kadındı ve bunun sebebi sadece onların çok iyi arkadaşları olan Bigg kız kardeşlerle hemen bir bağ kurması değildi. Kibar biriydi fakat bazen kendinden emin olmayan, çok gergin bir hale bürünebiliyordu; mesela annesi "Basingstoke'ta *menuet* dansı yapılmadığı için senin adına seviniyorum. Böyle korkuları gerektirecek hiçbir durumun olmasa da dans etmekten çekindiğini biliyorum" diye yazdığında.[19] Zihinsel açıdan güçlüydü; her ikisini de okuyabilecek kadar iyi derecede Fransızca ve İtalyanca öğrenirken, Fransızcası gerektiğinde yazı yazabilecek düzeydeydi. Austen'lar gibi o da Fanny Burney, William Godwin

ve Charlotte Smith'in romanlarını, *Gil Blas'ı* ve Rousseau'nun *La Nouvelle Héloïse*'ını yalayıp yutmuştu; Mme de Sévigné, Mme de Maintenon, Clarendon, Voltaire, Shakespeare ve Johnson'ın *Rambler'ını* okuyordu. Tiyatroya gitmekten, müzik dinlemekten hoşlanıyordu, klavseni de vardı. Güzel resim yapıyordu: Kocası onun bu yeteneğini, onların da insanlar kadar buna layık olduğu gerekçesiyle, tilki avına çıktığı köpeklerinin portrelerini yaptırarak değerlendiriyordu. Vyne Malikânesi'nin uzun antresini bir seraya çevirecek kadar bahçe işlerine meraklıydı. Günlüğünde "kayan bir yıldız", "patikadaki ateşböcekleri", "hava cennet gibi ve ay çok güzel" olduğundan geç saate kadar dışarıda kaldığı bir eylül akşamı, açık bir günde donun yaptığı etki, "üzerlerine güneş vuran ağaçların cam veya elmas gibi parıldayan olağanüstü görüntüsü" ile ilgili yorumlar yaparak tabiata karşılık veriyordu. Eylül 1802'de Box Hill'e yaptığı bir gezide, buranın büyülü kır, orman ve manzaralarından ilham alarak lirik bir şiir yazdı; burayı İngiltere'deki en güzel yerlerden biri olarak methetti.[20]

Fakat Eliza Chute, "Austin kız kardeşlerden" hiçbirisiyle arkadaşlık kurmadı; Jane'in Chute'lar hakkında ettiği birkaç kelime de onlardan hiçbirini Tom'u sevdiği derecede umursamadığı hissini veriyor. 1796'da William'ın Steventon'da yaptığı ziyareti, "Çok medeni olmakla ne amaçladığını merak ediyorum" cümlesiyle not düşer. Dört yıl sonra Deane House'ta Mrs Chute ve görümcesiyle olan buluşmasını haber verir: "Sonradan konuyu Steventon'a getirmek istediler ama biz işin püf noktasını biliyorduk."[21] Duyulan husumet belirtisi o kadar çok güçlüdür ki bunun bir sebebi olmalıdır. Belki Chute'ların azametli evleri ve üstün sosyal konumları üzerinden sözde alçakgönüllülük gösterdiğini hissetmişti. Belki de Eliza Chute, Jane'in günlüğündeki kayıtlara göre düzenli olarak öğle yemekleri yiyip birlikte gezilere gittiği Lefroy ve Bigg'lerin çok fazla vaktini ve ilgisini çalıyordu. Durum yine de garipliği korur çünkü Eliza'nın arkadaşlara ihtiyacı vardı. Neşeli ve huzurlu bir aileden geldiğinden, Vyne Malikânesi'nde yalnızlık çekti ve bu yalnızlık kocasının av tutkusuyla daha da beter bir hal aldı. Günlüğüne yazdıklarının birçoğu sadece "Beyefendi avda" veya "Mr Chute avda" ya da sırf "Boş bir gün"dü. Aylar yıllar geçip çocuk da olmayınca mahzunlaştı.

On yıllık evliliğin ardından, 1803 senesinde bir çocuk evlat edindi. Mr Chute'un kuzenlerinden birinin karısı geride geniş bir aile bırakarak

öldüğünde, üç yaşındaki Caroline Wiggett, Mrs Chute'u avutmak için Vyne Malikânesi'ne getirilmişti. Caroline hayatı boyunca bakıcısına ve babasına ağlayarak yalvardığını hatırlayacaktı fakat evdekilerin sevgilisi oldu, duvarda asılı goblenlere karşı olan korkusunu yendi ve beş yıl boyunca Mrs Chute'un odasında uyudu. Sonrasında şöminesi olmayan kendi odasına yerleştirildi; bunlar da onun hatırında kalanlar. Her kış atları Kicker, Slyboots ve Thunderbolt'u da getirerek Norfolk'tan üç aylığına yanlarına gelen Thomas Amca'ya (Chute) bilhassa düşkündü fakat erkek kardeşleri Winchester'daki bir okuldayken bile kimsenin aklına onun kendi ailesini ziyaret etmesine izin vermek gelmedi. Ailesiyle yeniden iletişime geçmesi için on iki yaşına kadar beklemesi gerekti. Burada *Mansfield Park*'taki Fanny Price'ın hikâyesinden bir şeyler vardır. Chute'un yaşadıklarıyla Austen'ın hayal gücü arasında birtakım paralellikler bulunuyor.

Austen'ların komşuları arasında yer alan en değişmez grup çok az yazıya dökülmüştür. Bu grup, bütün çocukların ilk yıllarını aralarında geçirdiği Steventon köyü sakinleriydi. Buna rağmen seçkinler ile James Austen'ın insanoğlunun çalışmak için "yaratılan" kısmı olarak adlandırdığı alt sınıflar arasındaki uçurum mutlak şekilde ve sorgusuz sualsiz devam etti; her iki taraf da bu sistemin düzenleyicisinin Tanrı olduğuna inanıyordu.[22] Ailenin yaşlı hizmetçilerinden birinin ölümünü Eliza Chute'a haber veren mektubunda annesi, hizmetçinin ne ismini ne de "Mrs" hitabını kullanıyordu: "Zavallı yaşlı Stevens erdemli bir şekilde öldü, ruhunu yaratanın ellerine teslim ederken tek *figan* etmeden günlerini tüketti." "(Yaratanın) bu dünyada onu yerleştirmekten memnuniyet duyduğu yaşam *durağındaki* vazifelerini yerine getirmiş olması" hakkında usulen edilmiş bir cümleyle devam eder ve onun için "öteki dünyada çok daha iyisini" dileyerek bitirir.[23]

Austen'lar köylülere biraz daha yakın davranırlardı. Steventon'da yaşayan ailelerden birçoğunun ismi Jane'in mektuplarında geçer. Mesela çocukları olan evli kadınlardan Dame* olarak bahseder: Dame Staples (Elizabeth) ve bir sürü çocuğu, ayrıca kocası William ve dört

* 17. yüzyıla kadar şövalyelerde kullanılan "Sir" unvanının kadınlar için kullanılan eşiti. Sonradan bu unvan olarak "Lady" kullanılmaya başlandı. "Dame", saygılı bir ifade olarak devam etti. Günümüzde argoda "karı" anlamında kullanılır-e.n.

çocuğuyla Dame Kew (bir diğer Elizabeth) mektuplarda geçiyordu. Robert ve Nanny Hilliard, Steevens Ailesi, Mary Hutchins, Betty Dawkins, Batt'ler, Matthew ve Susannah Tilbury ile dört çocukları ve yine dört çocuğu olan diğer Tilbury'lerin hepsinden mektuplarda bahsedilir. Aynı Daniel Smallbone, eşi Jane ve sekiz çocuğu, Mr Austen için çalışan çiftlik kâhyaları Corbett ve John Bond, Littleworth'ler veya Littlewart'lar gibi... Bet Littleworth'ün isminin kalmasının sebebi, yetişkin Edward Austen'ın onu çocukluktaki oyun arkadaşlarından biri olarak hatırlaması ve daha sonraki hayatının izi sürülebilen az sayıdaki kişiden biri olmasıdır; bir erkeğin işini yapmayı seçen, bir seferinde büyük ihtimalle Austen'ların bir getir götür işi için Hampshire'dan Kent'e yürüyüp geri gelen "minyon ve ince yapılı" biri oldu.[24]

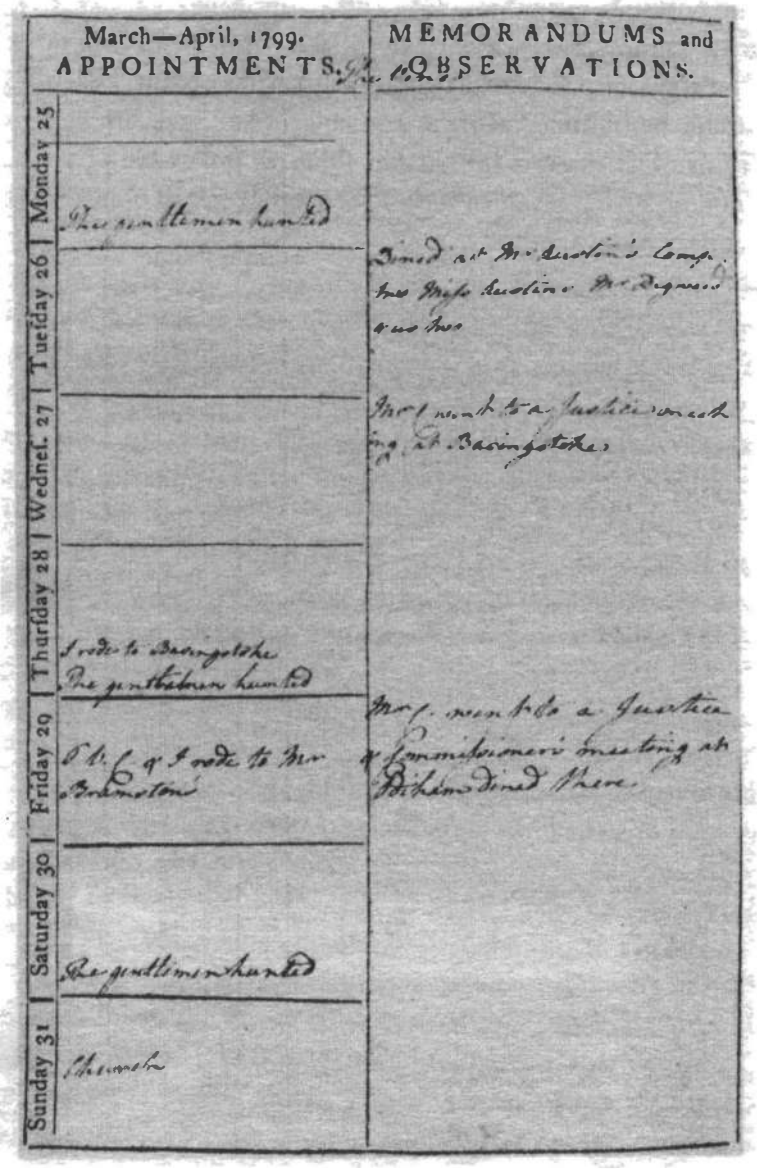
Neredeyse bütün erkekler haftada yedi-sekiz şiline çiftlik işlerinde çalıştırılırken; Steventon çevresindeki kadınlar yüzyılın sonraki yıllarında yerlerini imalathaneler alıp onları daha yoksul bırakana dek evde iplik eğirerek aile gelirine katkı sağlıyorlardı. Daha akıllı ve şanslı olan çocuklar malikânelerde ve papaz evlerinde iş bulabiliyorlardı. Ahır ya da bahçede çalıştırılabilen erkek çocukları işlerini iyi yaptıkları takdirde sonrasında arabacı, bahçıvan, hatta evde uşak bile olabiliyorlardı; daha iyi görünümlü kızlar da mandıra işçisi, bakıcı, aşçı yamağı ya da hizmetçi olabiliyorlardı. Jane, aşçı yamaklarını "aşağıdakiler", hizmetçileri "fırçalar" diye adlandırır. Bu eğer kulağa duygusuz geliyorsa, onlarla Jane'in yaşadıkları arasında neredeyse kapanmaz bir fark olmasından olmalıdır.[25] Okumayı yazmayı, çok az sayıda köy çocuğu öğrenebiliyordu; normalde sığır ya da koyunları gözetleyebilecek veya kargaları korkutup kaçırabilecek hale gelir gelmez çalışmaya başlıyorlardı. Bölgedeki açık ara en iyi işler, erkeklere haftada yirmi iki şilin, kadınlara günde yedi peni ödenen ve "önemli günlerin" ücretli izin sayıldığı Portal kâğıt fabrikasındaydı; bu oldukça istisnai bir uygulamaydı.

Köylülerden her durumda en iyi şekilde davranmaları beklenmiyordu. Austen'ların çiftlik kâhyası John Bond evlenmeden sevgilisinden çocuk yaptı ki kimse buna aldırmamış gibi görünüyor.[26] Diğer taraftan Mrs Austen, köyden bir kızı hamile bıraktığı için Mr Digweed'in uşağını azlettiğinden bahseder; adam kızla evlenir, Mr Digweed için "Çok sevdiği uşağından ayrıldığına üzüldü fakat doğru olanı yaptı" denir.[27] Bu tür çelişkiler hizmetkârları da şaşırtmış olmalıdır. Austen'lar ara sıra kendi

hizmetkârlarına hakikaten iyilikle yaklaşabiliyorlardı; yaşlılıklarında Bond'ların kulübesi yandığında, James onları muhtemelen kendilerine bir çatı katı odası ve mutfağın köşesinde bir yer verdikleri papaz evine getirdi.[28] Diğer seçenek, kilisenin belirlediği orandan haftalık iki buçuk şilinlik iş yapan ve bunun karşılığında bakım görenlerin kaldığı düşkünler evi olacaktı. Burada ailelerinden koparılıp ipek bükme veya kendir ve keten kumaş hazırlama işinde çalıştırılan çocuklar vardı; onlardan beklenmese de ailelerin böyle bir ayrılığı kabul etmektense korkunç zorluklara katlandıkları biliniyordu.

Üst sınıftan hanımlar, köylü ailelere battaniye, giysi, çocuk ve bebek eşyası yardımında bulunmanın vazifeleri olduğunu biliyorlardı. Bu hediyeler lüks eşyalardan ziyade daha çok ihtiyaç malzemelerinden oluşuyordu. Mrs Chute neredeyse toptan satış yapacak miktarda battaniye dağıttı. Jane, Noel hediyeleri de verdi: "Mary Hutchins, Dame Kew, Mary Steevens ve Dame Staples'e birer çift yünlü çorap, Hannah Staples'e bir iç gömleği ve Betty Dawkins'e bir şal verdim." Bu, 1798 senesinde Cassandra'ya yazdığı bir mektuptandır. Anne babasının verdiği küçük harçlık dışında hiç parası olmamasına rağmen köydeki kadınlara altı tane Noel hediyesi vermesi, komşuları arasında en yoksul durumda olanlara yardım etme sorumluluğunu ciddiye aldığını gösteriyor. Tabii ki aralarından biri onun kendi bakıcısı olabilir.

Austen'ların değişken, çeşitlilik arz eden, tuhaf ve bazen de ölçüsüz davranışlarda bulunan komşuları, bir romancının üzerinde çalışacağı büyük ve zengin bir hammadde tabakasına benziyor. Aslına bakılırsa, Jane'in olgunlaşan amaçları bakımından hayatları çok zengin ve çeşitliydi. Mektuplarının gösterdiği üzere onlara karşı ilgilidir fakat ordu kahramanları, mecburi evlilikler, deli kontlar, aristokrasinin serseri delikanlıları onun romanlarında hiç yer almaz; aynı şekilde batan toprak sahipleri, dışarıdan gelen parlak fabrikatörler ya da büyüyüp serpilip cesur kadınlara dönüşen köylü kızları, papazın çocuklarının sütkardeşleri de. Jane Austen, etrafında dönen hayattan ne istiyorsa inceden inceye ve teğet geçerek aldı ve kullandı. Birkaç tahminde bulunabiliriz. Gürültücü, neşeli Terry'ler *İkna*'daki Musgrove'lara katkı sağlamış olabilirler. William Chute'un muhite gelişi az da olsa *Gurur ve Önyargı*'nın başlangıç bölümlerine ilham vermiş olabilir. Hatta avukat Hanson'un

March—April, 1799.
APPOINTMENTS.
MEMORANDUMS and OBSERVATIONS.
Monday 25
Tuesday 26
Wednes. 27
Thursday 28
Friday 29
Saturday 30
Sunday 31

Eliza Chute'un günlüğünden bir sayfa.

kızı Mary-Ann, baronete karşı olan arzusuyla Sir Walter Elliot'ın "kibar, temkinli avukatı" Mr Shepherd'ın kızı Mrs Clay'i akla getirebilir. Eliza Chute'un coşkuyla tasvir ettiği Box Hill'e yaptığı gezi *Emma*'da, kocasının küçük üzgün yeğenini evlat edinmesi ise *Mansfield Park*'ta yansıtılmış olabilir. Bunlardan bazıları doğru bağlantılar olabilecekken diğerleri olmayabilir; kesin olan Austen'ın komşularından, fazlasını değil, sadece istediği unsurları eksiksiz bir şekilde aldığı ve onları Hampshire çevresinden çok iyi bildiği insan ve yerlerle benzerliği çok az olan karakterlere ve mekânlara aktardığıdır.

9. Bölüm

Dans

"Dışarıda olan kız kardeşin var mı, Miss Bennet?" diye sorduğu Elizabeth'ten "Evet efendim, hepsi" yanıtını alan Lady Catherine beklendiği gibi kulaklarına inanamaz çünkü kardeşlerinden en küçüğü daha on beş yaşındadır. Azimli bir ebeveyn için bile Lydia Bennet'ı içeride tutmak zor işti ve Bennet'lar gibi Austen'lar da dışarıda olmak konusunda rahat davranıyorlardı. Burası köydü, Austen kız kardeşler erken yaşlarından itibaren evdeki köy danslarına katılıyor, bütün komşuların oğullarını ve kızlarını tanıyorlardı; çocuklar danslara katılıyor, erkek çocuklar kız kardeşleriyle, kızlar birbirleriyle dans ediyorlardı. Her yıl yeni isimli danslar oluyordu -bunların listesini genç kızlar için basılmış cep kitaplarından okuyabilirsiniz- fakat hepsi aynı bildik adımlardan, zıplama, dizilme, çember oluşturma, el ve kolları birleştirme, sahneyi bir aşağı bir yukarı adımlama, el çırpma, baş selamı verme ve reverans yapmadan oluşuyordu: Dansların farklı varyasyonlarını, karanlıkta merdivenlerinden yukarı aşağı nasıl koşacaklarını bildikleri gibi biliyorlardı.

Evde dans etmekten Lefroy'lar veya Digweed'lerde dans etmeye geçiş, olağan ve basit bir gelişmeydi; Dummer'daki Terry'ler ve Manydown'daki Bigg'lerde dans etmekse biraz daha büyük bir olaydı. O zaman on beş yaşında olan Jane'in hiçbir şekilde resmiyet gerektirmeyen akşam etkinlikleri için beyaz tülden bir elbisesi, saçı için özel bir kurdelesi olmuş olabilir fakat dans çoğunlukla doğaçlama ve teklif üzerine yapılan bir şeydi çünkü dostça yenilen bir yemek ya da altı buçukta içilen çay sonrası, bir anda mobilyalar geriye çekilip orada bulunup katılmak isteyenlerce bir sahne oluşturulabiliyordu. Dans, Hampshire aileleri arasında kış mevsiminin başlıca eğlencesiydi, müzik çoğunlukla orgun başındaki anne ve halalara, arada sıradaysa keman çalan bir hizmetkâra bağlıydı. Jane piyano çalabiliyordu fakat onun yaşındayken,

gençlerin keyfi için iyi niyetli bir şekilde çalışan tecrübeli parmaklar dururken onun kendini feda etmesi beklenmezdi. Kuzenleri Eliza ve Phila gibi, "Jane dansa düşkündü ve bunda ustalaştı."[1] Dans etmeyi seviyordu fakat bir yandan da dansın sosyal amacını ve varsayılan gücüyle alay edebiliyordu: *Gurur ve Önyargı*'da, "dansı sevmenin, âşık olmak yolunda önemli bir adım*" olduğuna inanan Meryton'lı anneleri, damat tavlamaya meraklı kadınlar olarak resmeder. Mr Darcy'nin hemcinslerinin bu hususta çekincelerini dile getirmesine de müsaade edilir: "Her vahşi dans edebilir.**" Doğru fakat sonuçta annelerin haklılığı kanıtlanır ve Mr Darcy bile gittikçe daha az katı ve daha fazla enerjik biri olur. Jane'i ona âşık olduğunu bildiğimiz ve aşkına karşılık bulan genç bir adamla yan yana getiren de dans olacaktı.

On yedi yaşına geldiğinde, Jane, küçük bir aidat ödeyerek bütün ailelerin bir araya geldiği, belediye binasının üzerindeki Basingstoke Salonu'nda düzenlenen balolara katılıyordu. Burada bile fazla resmiyet yoktu: Anladığımız üzere, menuet dansları da. Jane'in on sekizinci yaş gününden bir ay önce, 14 Kasım 1793'te salonda yeni gelin Mrs Chute'un komşularının birçoğuyla tanıştığı bir balo vardı. Cassandra ve Jane oraya muhtemelen beş yılın ardından Uzakdoğu'dan eve dönen, yüzbaşı üniforması içinde yanık teniyle hoş bir biri olan on dokuz yaşındaki Frank'le gitmişlerdi. Frank birkaç gün sonra Lefroy'ların Chute'lar için verdiği geniş katılımlı bir yemek davetine çağrılırken kız kardeşleri çağrılmadı; tabii ki o işe yarar, bekâr bir adamdı. Austen'ların kızları, aralarında Lefroy'ların, Harwood'ların ve Bigg'lerin bulunduğu sekiz dokuz çiftin soğuk aperitiflerin keyfini çıkarıp gece ikiyi geçene dek dansa devam ettikleri Chute'lardaki 5 Aralık dans davetinde de yoktular.

Aslına bakılırsa, Cassandra ve Jane o sırada Kent'li kuzenlerine Mrs Austen'ın planladığı, şüphesiz işe yarayacakları, aynı zamanda da daha geniş bir çevreyle tanışma fırsatı elde edecekleri bir ziyaret gerçekleştirmek üzere hazırlık yapıyorlardı. Tonbridge'li Elizabeth Austen para için evlenip kocasının şerif olduğu Southampton'a taşınmıştı; yakında bir bebeği olacaktı. Dolayısıyla kızlar hem ona yardımcı oldular hem

---

* Jane Austen, *Gurur ve Önyargı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Mart 2006, çev. Hamdi Koç, s. 11.

** Jane Austen, *Gurur ve Önyargı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Mart 2006, çev. Hamdi Koç, s. 29.

de arkadaşlık etmeleri ve dans etmeleri için Dolphin Inn'de gerçekleştirilen Meclis Balosu'na götürüldüler. Jane yeni bebeğin vaftiz annesi oldu ve vaftiz töreni için orada kaldı; Cassandra Steventon'a döndü ve bir sonraki Basingstoke Balosu'na altı dansını Mrs Chute'la yapan Henry'yle birlikte katıldı; Alethea ve Harriet Bigg'in yanı sıra Lefroy'lar, Terry biraderlerden ve kız kardeşlerden biri, Coulson Wallop (Lord Portsmouth'un erkek kardeşi) ve Charles Powlett da oradaydı. Mrs Austen, Jane'i eğlendirmek için bir manzume yazdı. Şöyle başlıyordu:

Gönderiyorum bir listesini sana
Teşrif eden arkadaş çevresinin baloya
Geçen perşembe gecesi Basingstoke'taydı;
Ancak baloda sadece otuz altı kişi vardı,
Akşam geçmesine rağmen çok iyi.
Vine'dandı baloya katılan çiftlerden biri;
Diğeri toprak sahibi Hicks ve hoş eşiydi,
Oraya Mr Bramston'un evinden geldi,
Madam ve bekâr kız kardeşiyle;
(Gelmeseydi kim beklerdi onu özlemle?)[2]

Mrs Austen, komşularına karşı kızının hoşuna giden ve ona da geçen sivri bir dil kullanıyordu.

1794 yılı gelip çattığından, Hampshire'daki en büyük meşgale dans etmek değildi. İlçe, milis kuvvetlerinin sayısını artırma ve daha fazla süvari alayı oluşturma planlarıyla meşguldü. Artık hücum halinde olan ve her türlü rezilliği yapan Fransızlarla savaşmaları isteniyordu; terör hüküm* sürüyordu, kralla birlikte kraliçe de giyotine çıkarıldı, Hıristiyanlık inancı bir tarafa bırakıldı ve bir haftanın on gün çektiği yepyeni bir takvim icat edildi. Milis kuvvetlerinin, radikal düşünürler ve halinden hoşnut olmayan yoksulların sempatisini toplayan Fransa kaynaklı düşüncelerin yol açtığı İngiltere'deki isyancı toplantıları da bastırmaları gerekiyordu. Basingstoke bütün etkileri yaşadı. Küçük kasaba 84. Piya-

* 1789 Fransız Devrimi'nin ardından iktidarı ele geçiren Jakobenlerin dış ve karşı devrimci iç düşmanlara karşı sert önlemler uyguladığı 5 Eylül 1793 - 28 Temmuz 1794 arasındaki kanlı dönem. Devrim mahkemelerinde yargılanan çok sayıda karşı devrimci ve yurttaş giyotine gönderilmiştir-e.n.

de Alayı'nın* subaylarıyla doldu; Albay Rolle, Yüzbaşı Rodd ve daha birçokları oraya konuşlandırıldılar ve daha sonra yıl içerisinde "büyük bir arbede" çıkardılar.[3] Henry Austen'ın birliğinin, Portsmouth'ta tutuklu Fransız donanma subaylarını gözetim altında tutma görevi sürüyordu; sonradan eve kolayca gidebilmesi anlamına gelen Petersfield'e atanmayı başardı.[4] Eliza hiç ortalıkta gözükmüyordu; kocasının ölüm haberi İngiltere'ye ulaştığında kuzeyde inzivaya çekildi ve yılın geri kalanını arkadaşlarıyla beraber Northumberland ile Durham sınırlarında geçirdi. Bu sırada Marais'teki bütün eşyalar, onun veya oğlunun haklarına en ufak bir saygı gösterilmeksizin satılmıştı.[5]

Austen biraderlerden dördü bir şekilde savaşla ilgiliydi; general kayınpederi tarafından ordu papazlığı görevine getirilen James açısından uzaktan bir ilgi söz konusuydu. Bu görevin amacı, tamamen ona bir gelir sağlamaktı. James'ın yapması beklenen tek şey, aldığı ücretin küçük bir kısmı karşılığında onun işini yapacak bir yardımcı atamasıydı; bu suistimal, o dönemde nomal görülüyordu. Mr Austen da ısrarlı bir şekilde Warren Hastings ile mektuplaşıp en başta Deniz Bakanı Chatham olmak üzere terfisine yardımcı olacak isimler önererek Frank için elinden geleni yaptı.[6] Hastings resmi olarak halen yargılanıyordu fakat dava hızını kaybetmişti ve Mr Austen onun bu çevrelerde sözünün geçtiğini düşünmekte muhtemelen haklıydı. İngiliz askerlerinin Hollanda'dan tahliyesine yardımcı olan Frank o esnada ülke karasularında görev yapıyordu. Portsmouth'taki eğitimini tamamlayan Charles da "İngiliz Ordusu'nun destek verip sonra geri çekildiği" East Friesland dışındaki benzer bir tatbikatta yer alarak denizdeki yaşamla tanıştı ve ciddi bir donma tehlikesi geçirdi.[7]

1795 yılı başlarında Henry'nin birliğindeki bazı askerler, yiyecek için ayaklanan Newhaven çevresindeki açlıkla boğuşan yoksullara katıldı. Mezuniyeti için çalışmak üzere Henry'nin Oxford'da kalmasına izin verilmişti; krizde aceleyle geri çağrıldı. Hasta olduğu haberini gönderip bu işten paçayı kurtardı. Ayaklanma acımasızca bastırıldı ve isyancılar

* 84. Piyade Alayı (York and Lancaster), ilkin Hindistan'da görev yapmak üzere 1759'da kurulup 1763'te dağıtıldı. İkinci kez Amerika Bağımsızlık Savaşı nedeniyle 1775'te kurulup 1783'te dağıtıldı. Son olarak da Fransız Devrimi'nin ertesinde, 1793'te kuruldu. Fransızlara karşı başarısız Walcheren seferinde ve İspanya Savaşı'nda görev yaptı. Daha sonraki görevleri genellikle Hindistan'dadır. 1881 yılında 65. Alay ile birleştirildi-e.n.

en ağır cezalara çarptırıldı; Henry, söz konusu askerlerin asker arkadaşlarınca 10 bin kişilik tüm Brighton garnizonunun önünde kurşuna dizildiğini görmek için alayıyla birlikte zamanında geri döndü. Ardından, Oxford'daki çalışmalarına yeniden başlamadan önce, eylül ayında askerlerini Chelmsford'daki kışlık karargâha yürüttü. Dünyadan uzak bir okul hayatıyla, albayları Charles Spencer'ın komutası altındaki genç subayların neşeli bir sosyal bir çevre oluştururken bir yandan da askerler üzerinde merhametsizce bir disiplin uyguladıkları ordugâh arasında bölünmüş tuhaf bir yaşantısı vardı.[8]

Henry'nin aklında başka bir şey vardı. Şubat 1795'te Eliza de Feuillide dul kalalı bir yıl olmuştu; vaftiz babasının nihayet kendisine yöneltilen tüm suçlamalardan beraat ettiği nisan ayındaysa Henry sonucu kutlamak için St John's College'dan kendisine bir mektup yazdı: "Sevgili beyefendi, şimdiye kadar ulusal meselelerin mütevazı ve sessiz seyircisi olan bendenizin şu enterasan anda sıkı görgü kurallarını çiğnemesine müsaade edin; müsaadeniz olmasa da gücenmeyeceğinizi umarak, size tüm yaşadıklarınızdan ve çektiklerinizden derinden etkilenen bir kalbin içten ve saygılı tebriklerini sunuyorum. Müsaadenizle ilçemi ve bir İngiliz olarak kendimi kutluyorum." Mektuba "bana göstermiş olduğunuz birçok nezaket örneği" imasıyla devam etti.[9] Bu gösterilen nezaket örneklerinin neler olduğu bilmiyoruz: Büyük ihtimalle tavsiye mektupları ya da paraydı. Henry'nin yapışkan bir tarzı olduğu görülüyor fakat bunun sebebi Warren Hastings tarafından onaylanmak istemesiydi.

O ve Hastings'in vaftiz kızının Steventon'da birlikte sahneye çıkmalarının üzerinden sekiz yıl geçmişti; o zaman Henry on altı yaşında bir çocuk, Eliza yirmi altı yaşında cilveli bir evli kadındı. Şimdiyse özgürdü, Henry de tamamen büyümüştü; o yılın içinde kendisine resmen evlenme teklif etti. Evlenmeleri için hiçbir sakınca yoktu: Kardeş çocukları arasında bu yaygın bir durumdu, Henry'nin ailesi tarafından sevildi ve onların bu sevgisine karşılık verdi; Henry'nin teğmen olarak bir geliri, Eliza'nın da kendine ait bir serveti ve muhtemelen miras beklentisi vardı. Fakat teklifini reddetti: Kırmızı subay ceketi içinde göz kamaştırıcı olan hırslı Henry, kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırarak postalandı. Eliza belki birbirlerini çok iyi tanıdıklarını düşündü, belki de özgürlüğü el üstünde tuttu. Ya da daha uzun bir flört dönemi yaşamayı bekliyordu

ama eğer onu reddettiği için pişman olduysa da Henry belirsiz bir durumda bırakılmak için fazla kibirliydi. Planlarından ailesine bahsetmiş gibi görünmez; her şey bu kadardı.

Eliza'nın Austen'lar arasındaki diğer erkek hayranı, o an evli ve bir kız babası olan James'ti. Kızı Anna'nın iki yaşında olduğu Mayıs 1795'te, daha kırkına basmamış olan karısı Anne bir gün öğle yemeği sonrası aniden fenalaştı ve nedeni anlaşılmaz bir biçimde saatler içerisinde öldü. Kendisinin ve çocuklarının yaşadığı şaşkınlık ve kederin üstesinden gelme durumuyla baş başa kalan James, teselli ve yardım için ailesine başvurdu, Anna büyükannesi ve halaları tarafından bakılmak üzere Deane'den Steventon'a götürüldü. Anna Steventon'lı ailenin çok sevilen bir parçası ve Cassandra ile Jane'in neredeyse kendi çocukları olurken, matemi sürse de özgür bir erkek olan James'in aklına yeniden dul kuzeni düştü. Jane'in çocuklarla ilgili keskin gözlemciliğinin ilk kaynağı bu küçük yeğen olmuş olmalıdır; *Gurur ve Önyargı*'da küçük Gardiner'ler "tüm vücutlarına yayılarak onları hoplatıp zıplatan*" saf bir neşe saçtıklarında gördüğümüz, şüphesiz mutlu bir anındaki Anna'dır.

Anna buna karşılık Steventon'daki papaz evine dair izlenimlerini biriktirdi ve yıllar sonra üst katta Jane ve Cassandra'nın paylaştıkları iki odaya dair bir not kaleme aldı; biri iç bölümdeki yatak odası, diğeri dışarıdaki "giyinme odası" denilen odaydı ama aslında mavi duvar kâğıtları ve çizgili mavi perdeleriyle özel bir oturma odasına daha çok benziyordu.

> Çikolata renkli zeminiyle yeri ve eşyaların bazı kısımlarını kaplayan sıradan görünümlü halıyı hatırlıyorum. Üzerinde kitaplar için raflar bulunan, yatak odasının yanındaki, şöminenin karşısındaki duvara dayalı, boyalı bir dolap; Jane Halam'ın piyanosu... Hele üzerinde ayna asılı olan, pencerelerin arasındaki bir masanın üstünde duran, içinde fildişi makaralarla, ipek bobinleri, arşın vs. bulunan iki Tonbridge işi oval dikiş kutusu...[10]

Anna içinde dikiş takımları olan bu kutulara bayılırdı; ne Cassandra'nın boyaları ve kurşun kalemlerinden ne de üzerinde Jane'in dolmakalem ve kâğıtlarının durmuş olabileceği maun yazı masasından hiç bahsetmiyor.[11]

---

* Jane Austen, *Gurur ve Önyargı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Mart 2006, çev. Hamdi Koç, s. 311-e.n.

Cassandra'nın nişanlısı Tom Fowle'un Fransızlarla savaşmak için Batı Hint Adaları'na gitmek üzere olan bir birliğin papazlık görevini kabul ettiği 1795 sonbaharı sırasında, savaş kız kardeşlerin hayatlarına daha da girdi. Bu, James'in parası iyi, kolay işlerine hiç benzemiyordu. Tom askerlerle birlikte denize açılmak zorundaydı; bu iş, uzaktan kuzeni olan ve kendisi de ülke dışına gitmekte olan birliğin albayı Baron Craven tarafından teklif edilmişti. Tom'un işi kabul etmesi Cassandra'yla geleceğini güvenceye almak adına atılmış cesur bir adımdı çünkü Lord Craven alayın yurtdışı harekâtı biter bitmez ona Shropshire'da iyi bir iş sözü verdi. Fakat Cassandra gibi ketum olan Tom, patronuna nişanlı olduğundan bahsetmedi; sadece, hayranlık uyandıran bir ihtiyatlılıkla yola çıkmadan vasiyetini hazırladı. Yılın sonu gelmeden denize açıldı.

Bir başka sert geçen kış korkuttu; Başbakan Pitt yoksullara, ona bel bağlayanlar açısından feci sonuçlar doğurarak fiyatı artmaya devam eden ekmek yerine et yemelerini tavsiye etti. Pitt'in tavsiyesi tehlikeli bir şekilde Marie Antoinette*'in tavsiyesine benzerken, Berkshire'da isyanların çıkması ihtimalinden çok endişe duyan devlet yetkilileri yoksullara yapılan yardımı artırarak sorunu çözdüler; diğer ilçeler de aynı şeyi yapmanın mantıklı olduğunu düşündüler. Ekimde bir grup sözde demokrat, parlamentoya gitmek üzere St James Park'tan geçtiği esnada atlı makam arabasının camlarını kırıp ıslıklayarak, yuhalayarak ve "Bize barış ve ekmek getir!", "Krala Hayır!", "Savaşa Hayır!" diye bağırarak krala saldırdılar. Kalabalık dağıtıldı ve ertesi gün cesaretini asla kaybetmeyen kral, yanında kraliçe ve prensesle tekrar dışarı çıkıp Covent Garden Tiyatrosu'na gitti; bu kez bir sorun yaşanmadı.[12] Pitt, saç pudrası kullanımına vergi koyarak orta sınıflardan para toplamaya karar verdi; sonuç, saç pudrası kullanımının etkili bir şekilde son bulması oldu. Edward ve Elizabeth Austen gibi -kuşkusuz George Austen da eski moda pudralı peruğunu takmaya devam etti- çok az sayıda kişi kullanmayı sürdürse de çoğu kişi Frank ve Charles gibi koyu renk saçlarını kısa kestirme yoluna gitti. İkisi de portrelerinde *eski düzenin* [*ancienne regime*] adamları olarak ölümsüzleşen ağabeyleri James ve Edward'la farklı dünyaların insanları olarak, Frank ve Charles'ın resimlerindeki modern görünümleri bunun sonucudur.

* Ünlü, "ekmek bulamıyorlarsa pasta yesinler" sözüne gönderme. Bu sözü Marie Antoinette'in söylemediğine yönelik iddialar vardır-e.n.

Bu dünya ve aileden şimdilik bu kadar bahsetmek yeter. 1795 senesi boyunca Jane'in zihnini başka bir dünya ve başka bir aile meşgul ediyordu. *Lady Susan*'ı bitirdikten bir süre sonra, daha geniş plandığı bir başka hikâye üzerinde çalışmaya başladı. *Akıl ve Tutku*'nun ilk haline verilen ad *Elinor and Marianne*'di; Cassandra bunun 1796'dan önce aileye okunduğunu hatırlıyordu, o aşamada *Lady Susan* gibi mektuplar halinde yazılmıştı. Bütün elyazmaları kaybolduğundan, *Elinor and Marianne*'in ne kadarının yayımlanan kitaba aktarılabildiğini bilmenin imkânı yok fakat en azından zıt karakterli, büyüğü aklı başında ve ketum, küçük olanı daha az ağırbaşlı ve daha tehlikeli bir şekilde yaşamaya hazır iki kız kardeş üzerine kurulu olduğundan emin olabiliriz.

10. Bölüm

Bebek ve Maşa

Biyografi yazarlarının güvenilir bir tasvir ya da portre diye bir şey olmadığını öğrenmeleri uzun sürmedi, dolayısıyla Jane Austen'ın onu görenlerden biri tarafından "kumral ve güzel", bir başkası tarafından "açık kahve tenli", "koyu kumral" saçlı ve ela gözlü olarak hatırlandığı bilgisine ulaşmak şaşırtıcı değil. Üçüncü bir görgü tanığı da "hafif esmer kadınlara özgü, nadir görülen bir ten rengine" sahip olduğunu yazar: "Alacalı bir ten; kumral olmayan, renk tonu bakımından kusursuz derecede açık ve sağlıklı... ne açık ne koyu, doğal güzellikte kıvırcık saçlar"; dördüncüsü ise ona "büyük kara gözler, parlak bir ten ve dizlerine kadar uzanan uzun mu uzun siyah saçlar" bahşeder.[1]

Bunlar sadece başlangıçtır. 1944 yılında ortaya çıkan (*Mansfield Park*'ın 1816 tarihli baskısına konulan) ve en büyük Jane Austen araştırmacısı olan R. W. Chapman tarafından "kibar Jane" şeklinde nitelendirilip onaylanan gölge resimde gözüken büyük bir burun ve küçük bir ağıza sahip biridir; oysa Anna tarafından burnu küçük olarak tasvir edilmişti. Uzun, dar burunlar ve koyu görünümlü gözler, minyatürlerden ayırt edilebildiği kadarıyla babası, Hancock Halası ve kuzeni Eliza ile tüm erkek kardeşlerinde görülür fakat bize Mr Austen'ın ela gözlü olduğu, Henry ve Jane'in gözlerini babalarından aldığı anlatılır. Jane, annesi Mrs Austen'ın taşıdığı aristokrat kanın bir işareti olduğunu düşündüğünden[2] kendisi için bir gurur kaynağı olan gaga burnunu kesinlikle almamıştı.

Jane'i bebek yaştan beri tanıyan Fowle'ların en büyük oğulları, onun güzel biri olduğunda ısrarlıydı: "Kesinlikle güzeldi. Yüzü -bebek gibi- parlaktı ve birçok renkten oluşuyordu ancak bu asla çok fazla surat ifadesi olduğu anlamına gelmiyordu; çocuk gibiydi, tam anlamıyla deli dolu, çok şakacı bir çocuktu." Hepsi içinde onunla ilgili en ilgi çekici

tasvir budur çünkü zihnini tarayıp duygusal yakınlıktan ilham alan ancak bu yakınlık tarafından tahrif edilmeyen gerçek bir görüntü ortaya koyduğunu hissedersiniz. Hayatının ileriki bir döneminde komşusu olan bir diğer tanık, onu "harika renkli çok çıkık elmacık kemikleri, büyük olmayan fakat neşe ve zekâ saçan ışıl ışıl gözleri olan uzun, ince, sıska biri" yapar ve 1870'de yayımlanan biyografisi için yapılan gravürü, yüzünü çok geniş ve tombul göstermesinden ötürü eleştirir. Cassandra'nın çizdiği eskizde o çok çıkık elmacık kemikleri gözükmez, diğerleri de gerçek yanaklarının "biraz fazla dolgun" olduğu ve bu yüzden de yüzünün yuvarlak olduğu kanaatindedirler. Halasını çok seven Anna, yaptığı tasviri "İnsan bütün bu artılarla nasıl kati surette güzel bir kadın olarak görülmediğini anlamakta zorlanıyor" kelimeleriyle bitirir: Benim genellikle güzel bir kadın olarak *görülmediği* anlamını çıkardığım dolaylı bir ifade.[3] Anna, Cassandra'nın çizdiği eskizin halasıyla "korkunç şekilde alakasız" olduğunu ileri sürdü; nitekim Cass yaşadığı müddetçe eskiz kimseye gösterilmedi.[4] İnsanın elinden Austen'ların çocukları arasında ne düzgün bir portresi ne de gölge resmi olan iki çocuğun sadece George ve Jane olduğunu bildirmekten başka bir şey gelmiyor.

Kuzen Phila Walter, Jane'in güzel bir çocuk olmadığı şeklindeki beyanını önceden vermişti. Eliza, Jane ve Cassandra'yı "İngiltere'nin en güzel iki kızı" olarak tanımladı fakat bu, onun övgüde abartıya kaçan iyi mizacından kaynaklanıyordu. Henry, bunların geleneksel bir güzellik anlamına geldiğini ileri sürmeden, kız kardeşinin ten rengini ve ayrı ayrı iyi özellikleri içinde öne çıkan karakterini övdü. John Donne'den uyarlayarak, utanınca yüzün aldığı pembe veya kırmızı rengi akla getiren hoş bir ifade olarak, kız kardeşinin güzel konuşan ruhunun mütevazı yanaklarında dile geldiğini söyledi, böylece diğerleri de onun üstün, yani görkemli ten renginin farkına vardı.[5] Yeğeni James-Edward yazdığı biyografide onu "çok çekici... canlı, açık esmer bir ten... küçük bir ağız ve burun ile dolgun, yuvarlak yanaklar, şekli güzel, parlak ela gözler ve yüzünün kenarlarına dökülen doğal bukleli kumral saçlar... ablası kadar adamakıllı güzel değil" şeklinde tarif eder. "Genellikle o ve ablasının yaşlarının ya da görünüşlerinin gerektirdiğinden daha evvel orta yaş kılık kıyafetine büründükleri düşünülürdü; ... modaya ya da üzerlerine yakışana neredeyse hiç dikkat etmezlerdi" diye de ekler.[6] Jane, arkada sadece toplanacak kadar saç bırakıp önündeki bukleleri

kısa kestirmeyi tercih etmişti, canı istediğinde saçlarını bir kepin içine topluyor, böylece tüm işi daha hızlı ve daha basit hale getiriyordu; bigudi kâğıtlarına ihtiyacı yoktu. Lord Portsmouth'lardaki bir balonun ardından, çok fazla rahatsız edilmek istemediğini hissettirir şekilde "En azından benim saçım tam istediğim gibi derli topluydu" cümlesini yazdı.[7] Bir başka seferinde de saçına Austen'lara birçok alanda hizmet eden köydeki ailelerden birinden olan fakat berberlik becerisi olması pek mümkün olmayan Nany Littlewart tarafından şekil verildiği haberinin Cassandra ve Edward'ı eğlendireceğini ummuştu; Jane'i Mrs Lefroy ya da yengesi Elizabeth'in yukarıya kıvrık, pudralı kreasyonlarıyla hayal etmek mümkün değildir.

Kendi jenerasyonundakilerin birçoğunun yüzündeki kalıntı olan ve sık sık kendini beğenmişliğin tehlikelerine karşı bir tehdit ve uyarı olarak kullanılan çiçek hastalığı izi onun yüzünde asla olmadı. Jane kendini beğenmiş değildi. Kendisini moda ve kıyafet tasarımıyla meşgul etmeye çabaladı -Jane'in mektuplarında konuyu sürekli gündeme getirdiği cevaplarından açıkça anlaşıldığı gibi, Cassandra'nın bunlarla daha ilgili olduğu gözüküyor- fakat onları gerçek ilgi alanlarıymış gibi yazmadı: Bir baloda giymek üzere ödünç aldığı ultra şık bir kep için "Böyle şeyleri tarif etmekten nefret ediyorum" der ve "Korkunç *pelerin dikimi* dönemini beklediğimden daha iyi atlattım" diye devam eder.[8]

Bunlar görünüşüne çokça zaman ayıran, bunun için zahmete girmeye hazır olan birinin sözleri değildir. (1798 tarihli bir mektupta) "Yeni elbisemi ne yapacağıma karar veremiyorum; keşke böyle şeyler hazır alınabilseydi" demesi bu isteksizliğini teyid eder. Yıllar sonra saçını Londra'da modaya uygun biçimde yaptırmaya ikna olduğunda (1813'te) "berbat gözüktüğünü düşündü" ve saçını gizleyen kepinin özlemini duydu. Aynı dönemde bir elbiseye kurdelayla süs yapmakta olduğunu anlatmak için Cassandra'ya mektup yazdı: "Bu eklemeyle çok kullanışlı, her yere zevkle gideceğim bir elbise olacak." Kullanışlı elbise, her yere zevkle gitmek, modayı umursayan ve üzerindekilerin görünmesini isteyen birinin edeceği laflar değildir.

Romanlarda da kendini kıyafetlerle meşgul etmedi: *Northanger Manastırı*'nda, Mrs Allen'ın modaya takıntılı ilgisi ("Tutkusu kıyafetlerdi") hem yazar hem de kitabın en aklı başında kişisi Henry Tilney tarafından açıkça alaya alınır. "Bak, acayip bir kadın geçiyor! Ne tuhaf bir

elbise giymiş!.. Ne kadar eski moda! Sırtına bak."*: Burada Mrs Allen'ın başkalarına karşı bıktırıcı ilgisi sözkonusudur. Genç kadın kahraman Catherine Morland'ın bir dans davetinde ne giyeceğinin derdine düştüğü meşhur bir bölümdeyse yazar kendi yorumunu katar: "Kadın sadece kendi tatmini için şık giyinir. Hiçbir erkek ona bu yüzden daha fazla hayranlık duymaz, hiçbir kadın onu bu yüzden daha fazla sevmez."**

İster 1790'lı yıllarda yazılmış olsun ister 1803 yılında romana eklenmiş olsun, bunlar üzerinde düşünülmüş sözlerdir. Mektuplarında kadınların şapkalarının üzerinde taşımakta oldukları meyveler ve bunun kafadan yukarı doğru uzayan çiçeklerden daha doğal gözüktüğü üzerine yorum yapabilir, giysi kumaşı için ihtiyacı olan renk konusunda titizlenir fakat bizim edindiğimiz izlenim, iki yüz yıl sonra yaşamış olsaydı da kilise için tüvit bir etek, akşam için usturuplu bir elbiseyle birlikte, eski bir pantolonun vereceği özgürlükle bayram edeceği şeklindedir.

Dış görünüşü hakkında genel bir mutabakat vardır: "İnce ve zarif", "uzun ve ince ama solgun değil", "uzun, ince, sıska biri", hatta "tahta ya da demir sopa gibi" de aynı kapıya çıkar.[9] Bu durum, sıska birinde olmayacak göğüslere sahip gölge resim hakkında daha fazla şüphe uyandırır. Henry, endamını, "... gerçek zarafet. Orta boyu aşmasaydı bu kadar zarif olamazdı" şeklinde çok zarif, kardeşçe bir ifadeyle tanımladı. Yeğeni James-Edward da dış görünüşünü "Epey uzun ve inceydi, adımları hafif ve sağlamdı, tümden bakıldığındaysa sağlık ve canlılık ifade eden bir görüntüsü vardı" şeklinde tasvir etti.[10] Hızlı ve kararlı adımlarını Anna da doğruladı.[11]

Bu karmakarışık tariflerden ortaya ne çıkıyor? Kumraldan ziyade koyuya yakın saçları olan, uzun ve ince biriydi. Jane'in bir tutam saçı günümüze kadar gelmiştir; şu anda bronz renkte olsa da saçın zamanla solduğu bilinmektedir, Cassandra'nın çizdiği portre eskizinde kepinden çıktığı görülebilen bukleleri kesinlikle koyu renktir.[12] Gözleri büyük ve mavi değildi fakat ela da olabilirdi koyu renk de; göz sorunlarına meyilli ve zaman zaman bunlardan muzdarip olsa da parlak gözlere sahipti. Burnu ve ağzı küçüktü. Muhtemelen yaptığı egzersizden veya duygu

* Jane Austen, *Northanger Manastırı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ağustos 2012, çev. Hamdi Koç, s. 16.

** Jane Austen, *Northanger Manastırı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ağustos 2012, çev. Hamdi Koç, s. 71.

durumundan dolayı oldukça kızaran tombul, bebeksi yanakları vardı. Güzel biri değildi fakat onu en iyi tanıyanlara ve yüzünün canlılığını, hazırcevaplığını ve zekâsını görenlere göre çekiciydi. Tabii çoğu insan gibi değişken bakışları vardı. Sevdikleri arasında huzurlu ve mutluyken neşe içinde ışık saçardı. Sıkıldığında veya güvensiz hissettiğinde hatları gerilir ve yüzü düşerdi; yaklaşımı dostça olmayan tanıklardan Mary Mitford onu dik, kusursuz ve dilsiz bir şömine maşasına benzettiğindeyse onun gibi korkutucu hale gelip ağzının payını verdiğine şüphe yoktur.[13]

11. Bölüm

Bir Mektup

Jane Austen'dan geriye kalan en eski mektup, doğum gününü kutlamak için Cassandra'ya gönderdiği mektuptur. Babasının papaz evinde otururken, 9 Ocak 1796 Cumartesi günü yazdığı bu mektup önemli bir belgedir. Ailedeki herkes güzel bir mektup gönderirken; Jane'in kalemi, sevgili kız kardeşine yönelik vazife duygusundan olduğu kadar, yazmaktan aldığı katıksız zevkten ötürü de özenli ve akıcı bir şekilde akıp gitmiş olmalıdır. Çünkü başka kimse değil, alıcısı okusun diye yazılmış bir mektuptur, bir parça şifre çözümü gerektirir fakat sonradan iki genç kadının yaşadıkları macera ve flörtleri birbirlerine anlatıp adım adım hayatlarının zirve noktası olan evliliğe ulaşmaya çalıştıkları tanıdık bir romanın ilk sayfası gibi eğlenceli hale gelir. Tıpkı bizzat Jane'in mektuplar halinde yazmakta olduğu bir romanda olduğu gibi; bu durum onu eğlendirmiş olmalıdır.[1]

Cassandra, 1795 Noel'inde evden uzakta, Berkshire'daki müstakbel ailesi Fowle'larda kalıyordu. Tom o esnada deniz yoluyla Batı Hint Adaları'na gitmeyi beklediği Falmouth'ta olduğundan, teselli etmek üzere onun ailesinin yanındaydı. Gençler dünyanın yarısını deniz üzerinden geçerken tehlike her zaman mevcuttu fakat Austen'lar böyle yolculuklardan onlara güven verecek kadar sağ kurtulmuşlardı, ayrıca Tom'un, Francis kadar uzun süre uzakta kalması da söz konusu değildi. Dolayısıyla mektupta Tom Fowle'a ilgi gösterilmezken, sadece sayfanın sonuna sıkıştırılacak şekilde tuhaf isimli gemisi -ismi *Ponsborne*'du- alaya alındı. Hayli cüretkâr bir şekilde Jane için ipek çoraplar getirme sözü veren diğer Fowle birader Charles'tan da bahsedilen mektupta Jane beyaz eldivenlere (dans için) ve pembe ipeğe (iç giyim için) çok para harcadığı için çoraba parası kalmadığını söyler.

Jane'in mektubunun ana konusu, bir gece önce Bigg'lerle birlikte Manydown House'ta katıldığı balonun tarifi olacaktı fakat bunun yanı

sıra daha önemli ve daha özel bir şeye işaret ediyordu. İkinci cümlesi, "Dün Tom Lefroy*'un doğum günüydü, yani yaşlarınız çok yakın" şeklindedir. Bu Tom gerçekte Jane'le neredeyse aynı yaştaydı, ikisi de henüz yirmisindeydi. Bu baş döndürücü yabancı İrlanda'dan geliyordu: Tom Lefroy Hampshire'a gelen bir ziyaretçiydi, Jane ve Cassandra'nın hayatlarının çoğunu bildikleri dans kavalyelerinden biri değildi, tamamen yeni biriydi. Sarışın ve yakışıklı, akıllı ve çekiciydi; Dublin'de bir okuldan mezun olmuştu, Londra'da hukuk eğitimi almak üzereydi ve sadece Ashe'teki papaz evinde Lefroy Amcası ve Yengesi'yle Noel boyunca birkaç hafta tatil yapıyordu. Bu ilk bahisten sonra, Tom Lefroy, Jane'in mektubunda yer almaya devam eder. Aslına bakılırsa, yanındaki küçük mürekkep şişesine ucu iyice sivriltilmiş kalemini batırıp kâğıdı neşeyle doldururken bu "centilmen, yakışıklı, hoş adamı" dışarda tutamaz.

Jane'in tam da Cassandra'nın *kendi* Tom'uyla nişanlandığı yaşa gelmesi, ikisinin de gayet farkında olduğu bir şeydi: Bunlar genç kadınların dikkat ettiği şeylerdir. Jane'in mektubu önceki akşamki baloda neler olduğunu anlatmaya başlar: Kimlerin orda olduğu, neler yaşandığıyla birlikte bundan sonraki şenlikler için ne planlar yapıldığı... Cassandra'ya aktarılacak bir dolu dedikodu vardır, davetli listesi ise onun için çok tanıdıktır, dolayısıyla açıklama gerektirmez. Komşular, komşuların arkadaşları, akrabalar, kuzenler, babalarının eski öğrencileri ve onların kız kardeşleri ile James ve Henry'nin Oxford'dan arkadaşları oradadır. Jane dans edenler arasında sadece James'ten bahsetse de bu iki ağabey de oradadır. Mektupta James'in son yaşadığı kayıptan söz edilmezken, sadece "son dönemde dansında görülen müthiş gelişmeden" bahsedilir. Bu, Jane'in haşin tarafıdır; belki de kız kardeşleri onu yeni bir eşe kur yapmakta bir vasıta olarak dans pistindeki becerilerini geliştirmeye teşvik etmişlerdi.

Sanki Hampshire kilise için özel bir kuluçka alanıymış gibi, danstaki papazlar diğer tüm erkeklerden sayıca fazlaydı fakat dans pistindeki eğlence, danslar ve sergilenen mini dramalar ile köy hayatının barındırdığı sınırlı sosyal çevreyi genişletme şansını kullanmak isteyen yerli arazi sa-

* Thomas Langlois Lefroy, İrlandalı Huguenot politikacı ve avukat (1776-1869). Dublin milletvekili, İrlanda Kraliyet Danışma Meclisi üyesi, İrlanda Yüksek Mahkeme Başkanı olarak görev yaptı. *Gurur ve Önyargı*'nın yazıldığı dönemde Jane Austen'le flört eden Lefroy'un bu kitaptaki Mr. Darcy karakterine ilham kaynağı olduğu düşünülür-e.n.

hiplerinden başka bir baronet ile at arabasıyla üç kızını ve oğlunu yanında getiren bir başka baronetin (aynı zamanda Winchester Katedrali'nden ödenek alan bir papazdı) dul karısı da oradaydı.[2] Jane, Basingstoke'lu bir doktorun oğlu olan, hakkında işittiği kötü haberleri göz önünde tutarak davete beraber gitmekten kaçınınca duyduğu rahatlığı dile getirdiği John Lyford'un da orada olduğunu not düşer. Yakışıklı kuzeni Benjamin önceki gün Steventon'a uğrayan John Portal'dan daha çok hazzediyordu.

Bigg kız kardeşler, muhtemelen on beş yaşındaki erkek kardeşleri Harris'in teşvikiyle, eğlencelerinin ihtişamını artırmak üzere babalarını Manydown Malikânesi'nin kış bahçesini ışıklandırmaya ikna etmişlerdi. James Austen, Alethea Bigg'le dans ederken bunu duyduğuna sevinen Cassandra, Jane'in bir taliplisini reddederken bir başkasını yüreklendirmek gibi enteresan bir durumda olan Elizabeth Bigg'in tavrına ilişkin tarifle daha da eğlenmiş olmalı. Bigg, balonun açılışını yakışıklı, hayat dolu, hali vakti yerinde tilki avcısı papaz William Heathcote'la yaptı. Akşamın sonunda herkes onun içtenlikle Elizabeth'le evlenmek isteyen, daha küçük çaplı bir arazi sahibinin oğlu olan John Harwood'u gölgede bıraktığının farkındaydı. Geçen haftaki baloyu Harwood'lar düzenlemişti fakat Deane House'un cazibesi, Elizabeth'in kalbini oğullarına karşı yumuşatmamıştı.

Jane, "Mr H [Heathcote] dansa Elizabeth'le başlayıp ardından onunla tekrar dans etti fakat *ince eleyip sık dokumayı* bilmiyorlar. Yine de onlara arka arkaya verdiğim üç dersten istifade edecekleri için kendimle gururlanıyorum" diye yazar. Kastettiği Tom Lefroy'la yaptıklarıdır. Ona "İrlandalı arkadaşım" diye hitap eder ve "Dans etme ve birlikte oturma açısından en edepsiz ve açık saçık ne varsa hepsini hayal et" diyerek, tavrından ötürü bir mektubunda onu azarlamış olan Cassandra'ya takılır. Bunu açıklarken utanmaksızın yaşadığı keyif bellidir fakat Tom Lefroy bir sonraki balodan hemen sonra köyden ayrılacağından, sözlerine "Kendimi *sergileyebilirim... sadece bir kez daha*" şeklinde devam eder. Birbirlerini tanıyabilecekleri sadece üç balo olur; Jane'e göre Tom Lefroy, amcası ve yengesinden tarafından "benimle alakalı olarak alaylı sözler işitiyor"dur; Tom'un "Steventon'a gelmekten utanması" ve Jane en son Ashe'i ziyaret ettiğinde "kaçıp gitmesi" en çok da bu yüzdendir. Yine de bir sonraki balo gelecek cuma günü, 15 Ocak'ta Lefroy'ların Ashe'teki papaz evinde düzenlenecektir.

Mektup burada birden kesilir. Daha sonra, kendisini henüz ziyaret etmiş olan İrlandalı arkadaşıyla ilgili olmak üzere mektuba yeniden devam eder. Beylerin danstan bir sonraki gün partnerleri olan hanımları ziyaret etmesi kibar bir âdettir, dolayısıyla ziyaretin özel bir tarafı yoktur, zaten Tom on üç yaşındaki kuzeni George'un nezaretinde gelir. "George artık gerçekten çok uslu, diğerininse [yani Tom'un] zamanın tümüyle ortadan kaldıracağına güvendiğim *tek* kusuru var, o da sabahlığı ziyadesiyle ince. Tom Jones'un büyük bir hayranı, bu yüzden de benim yaralandığı zaman giydiğini hayal ettiğim gibi onunla aynı renk kıyafetler giyiyor."

Fielding'in *Tom Jones*'una yapılan atıf, bir başka kışkırtıcı laftır. Jane, açık yüreklilikle ve komik bir şekilde cinsel çekiciliği, zinayı, gayrimeşru çocukları ve papazların riyakârlıklarını ele alan, açıkça bedensel günahların çok önemli olmadığını ve çoğunun ölçülü, ihtiyatlı insanların ruhsal alçaklıklarına tercih edileceğini dile getiren bir romandan bahsetmeyi umursamadığını belli eder. Cassandra'ya Tom Lefroy'la kitaptan konuştuklarını anlatarak, konuşmalarının içeriğinin ne kadar özgür, hatta cüretkâr olduğunu bilmesini sağlar. Ayrıca, kitapta düzgün, ketum karakterlerin düşmanı olan ve bazıları bir papaz kızının böyle müstehcen bir hikâye okuduğunu duymaktan hoşnut olmayacağından kitap dışındaki dünyada onun da düşman olabileceği edepsiz erkek kahramanı -bir başka rezil, ahlaksız insan- savunur. Bu gösterişli hareketle birlikte bir sonraki güne kadar elinden kalemini bırakır.[3]

Bu mektubu oturup yazdığında Steventon'daki evde başka kimler vardı? Jane, babasının evin arka tarafındaki, bahçeye nazır çalışma odasında kitap okuduğundan, şekerleme yaptığından veya yarınki vaazını düşündüğünden ya da avluda çiftlik kâhyası John Bond'la konuştuğundan bahsetmiyor. Şüphesiz mutfakta ve müştemilatta hizmetkârlar vardı fakat o anda Jane'in hayatında bahse değer gözükmüyorlar; daha sonra olacaklar. Erkek kardeşlerinden sadece Henry evdeydi. O an Oriel College'ta öğrenci olsa da babalarının okulundan tanıdıkları ve tabii ki çatı katı odalarından birinde kalmaya alışkın arkadaşlarından John Warren'i evde kalmak üzere yanında getirmişti. Jane'in de iyi arkadaşı olan Warren, önceki gece Jane'in kavalyelerinden biriydi ama kasabaya giden ilk at arabasını yakalamak için balodan sonra onu anayol üzerindeki hana bırakmışlardı. Kendi çizdiği bir Tom Lefroy portresini hediye

etmesi yüzünden Jane, *onun* kendisine âşık olabileceği fikrini dikkate almazken, genç birkaç gün sonra Hampshire'a geri döndü; bu, Jane ile Tom Lefroy arasındaki flörtün dikkat çektiğini ve herkesçe bilindiğini ortaya koyan bir hareketti.

Henry de Chelmsford'daki alayına dönüş öncesi yüksek lisans belgesini almak için ertesi gün Oxford'a doğru yola çıkacaktı. Kendisini tümüyle milis kuvvetlerine adamış değildi, bazen Ümit Burnu'na gönderilme ihtimali olan yeni bir alaya katılmayı düşünüyordu. (Jane: "İçtenlikle umuyorum ki her zamanki gibi bu planında da hayal kırıklığına uğrasın.") Jane onu sevdiği kadar, Henry'nin her zaman gerçekçi olmayan hırs ve tereddütleri konusunda ileri görüşlüydü; her ne kadar onun aynı anda Chawton civarında papaz olmak gibi epey farklı bir plan peşinde olduğunu bilememiş olsa da.[4] Ayrıca karmaşık mali anlaşmalara kalkışmıştı, babasına borç ödeyip çok daha fazlasını Eliza'dan borç almak üzereydi.[5] Aynı esnada kendisine mal mülk ve para getirmesi beklenebilecek bir genç kızın, Greenwich'teki Donanma Hastanesi'nin yöneticisi olan Sir Richard Pearson'ın kızının peşinde koşuyordu. Jane, buna benzer başka bir durum karşısında "Henry işte!" diye haykırmıştı.[6]

Mektupta Mrs Austen hakkında, kırpıp muhtemelen bazı komşu çocuklarına verdikleri eski kâğıt şapkaların yaratıcısı olarak "biz" şeklinde geçici bir atıfta bulunulur; bu, karakışın hüküm sürdüğü bir öğleden sonrada Anna'yı eğlendirme şekline benziyor. Diğer erkek kardeşleri arasında sadece artık on altı yaşında olan ve Portsmouth'ta kuzenleri Jane Williams'ın kocasının komutası altında hizmet veren Charles'a atıfta bulunur; Jane Williams'ın erkek kardeşinin birkaç gün içinde karısı ve çocuklarıyla birlikte Steventon'a gelmesi bekleniyordur. Frank, kız kardeşleriyle muhtemelen çok fazla tartışmadığı bir mesele olarak, gemi mürettebatı arasındaki disiplini sağlar halde ülke donanmasıyla denizdedir; Jane'in bu mektubu yazdığı hafta seyir defterine şu notu düşer: "Gözetimleri altındaki güvertede bulunmayarak görevi ihmal ettikleri için on altı denizcinin her birine bir düzine kamçı cezası verildi."[7] Frank vazifesini nasıl yapacağını bilen iyi, sağlam bir subaydır.

Mektubun pazar günü eklenen son paragrafı, Cassandra'nın dönüş tarihi ve Berkshire'dan gönderdiği ıvır zıvır haberlere ilişkindir. Bir çocuğun ölümü ile iskambil oyunlarındaki kazanç ve yenilgilerden aynı cümlede bahsedilir, bu yan yanalığı oluşturan sadece yerin kısıtlı olması

değil, aynı zamanda ölüm karşısındaki sert tavırdır. Mektubu "... hep seninim, J.A." diye bitirir.

Yazıp bitirdiği için *Elinor and Marianne*'in evin bir yerlerinde tamamlanmış bir şekilde yatması, bu ilk mektuba fazladan bir tını yükler. Fakat üzerine söylenecek başka şeyler de vardır: Aynı zamanda, koca seçmeyi düşünürken bir genç kadının kısa süreliğine yaşayabileceği güç, heyecan ve macerayı yaşayan Jane'in net bir şekilde kendi gençlik hikâyesinin kahramanı olarak yazdığı, bugüne gelebilen tek mektuptur; sadece kısa bir süreliğine hayal eden değil, canlandırandır. Kişisel hikâyesinin mektupta hayal ettiği doğrultuda ilerlemediğini bilmek dışında elimizden bir şey gelmez; macera yaşadığı kişinin Tom Lefroy ya da ona benzer biri değil, kafasından yazdıkları olduğu ortaya çıkar. Ortaya çıkan evlilik değil, sanattır: Sanatında da genç bir kadının yaşamındaki bu kısa süre, az sayıda yazarın üç katı genişlikte heybetli kitaplara sığdırabildiği ölçüde zekâ ve anlayış barındırır. Ancak tam da Ocak 1796'da, oldukça içten bir şekilde, yazarlık dehasını, bir gün Tom Lefroy'la evlenip büyüteceği çocuklardan oluşan geniş bir aileyle hiç bilmediği İrlanda'da yaşama ihtimaline değişmiş olabileceğini hissedersiniz.

Ardından mektubun en başına dönerseniz, yazdığı şu açılış cümlesinin aklında geleceğe dair bazı düşünceler olduğunu sezdirdiğini görürsünüz: "Evvela yirmi üç yıl daha yaşamanı umarım." Bu doğum günü tebriğiyle yirmi üç yıl ileriye, Jane'in kırk üç, Cassandra'nın kırk altı yaşında olacağı 1819'a uzanırlar. O tarihte kocaları ve sürüyle çocuklarıyla birlikte ülkenin farklı yerlerinde, farklı isimler altında yaşamayı bekliyor olmalıydılar. Annelerinin onlar için çizdiği yolu takip ederek çocuk doğuracak, çocuk büyütecek, ev işlerini idare edecek, bahçe işleriyle uğraşacak, mandıra ve kümesi denetleyecek, yoksullara yönelik hayır işlerinde bulunacak, komşularını ziyaret edip onları evlerinde ağırlayacaklardı. Büyük ihtimalle kendi kızları için evlilik planları yapacaklardı. Birbirlerine annelerinin arkadaş ve akrabalarına yazdığı neşeli ve bilgilendirici tarzda mektuplardan yazmaya devam edecekler fakat yaşamlarının en kayda değer macerası -genç bir kadını sahnenin merkezine koyan ve onun geleceğini kendi yaptıklarıyla tayin ettiği kısa, önemli vakit- tamamlanıp tarih olacaktı. On sekizinci-on dokuzuncu yüzyıl: Başka bir yüzyılın neredeyse tasavvur edilemez olan tarihi, Jane'in kalemi vasıtasıyla gözümüzün önünde belirir.

12. Bölüm

Savunma Mekanizması

1795 Noeli'nde annesi, Jane'i kasteder manaya gelebilecek kelimelerle balo salonlarında yaşanan flörtleşmelerin tehlikelerine karşı uyararak, Eliza Chute'a "Yirmi yaşında genç bir *adam* sence de zararsız biri değil midir?" diye yazdı. Thomas Langlois Lefroy zararsız biri değildi fakat Jane'in de kendi savunma mekanizması vardı, hatta Lefroy'un oradan ayrılışından önce bunları ortaya koymaya başlamıştı. Cassandra'ya yazdığı ikinci mektubunda diğer âşıklarıyla dalga geçip bariz neşeli haliyle kendisiyle çelişti: "Kendimi benim için beş para etmez biri olan Mr Tom Lefroy'la bir geleceğe hapsetmeye niyetlendim." Arkasından şu duyuruyu yapmak üzere en absürd hallerinden biri olan ciddiyetini takındı: "Tom Lefroy'la flörtümün sona ereceği gün geldi, bu mektubu aldığında bitmiş olacak... Mektubu yazarken melankolik düşünceler eşliğinde gözyaşlarım aktı durdu." Evet, bu bir şakadır ama ablasını yanıltma maksadıyla yapılmış bir şaka; geriye dönüp âşık olduğuna dair açık mesaj taşıyan bir hafta önceki mektuba baktığınızda, şaka bozuluyor.

Henüz evlilik planları yapmıyordu ama Tom Lefroy da ona âşıktı. Yaşlı bir adamken yeğenlerinden birine bunu itiraf etmişti: "İtirafını bir çocukluk aşkı olduğunu söyleyerek sınırlandırsa da ona âşık olduğunu açık seçik şekilde söyledi."[1] Bütün o yaşanan tutkulu aşkın ardından çocukluk aşkı diyerek yapılan sınırlandırma, ikisi arasında hatırlanan aşkı eksiltmenin tersine daha da alevlendirir. Dans etmenin ve birlikte dışarda oturmanın ötesinde başka şeyler de yaşanmış olmalıdır; öpüşmeler, en azından kalbin güm güm atması, soluğun hızlanması... Sırası gelmişken; Lefroy, her ne kadar Tom Jones'a hayran olsa da, konu o noktaya geldiğinde kendisi Jones gibi değildi, Jane'in de Sophia Western'e benzememesi gibi; yanlış sınıflara mensuptular ve aşk adına aile onayını gözden çıkaramayacak ölçüde yanlış huylarla büyütülmüşlerdi. Lefroy'lar

Huguenot olduklarından kendilerini vatandaşlığa kabul eden ülkede özen ve sebat göstererek başarı kazanmak zorundaydılar. Tom'un subay olan ve kendisi de akılsızca bir evlilik yapmış olan babası şimdi bakılacak birçok boğazla birlikte İrlanda'da emekliydi; beş kız, en büyük oğul olan Tom'dan önce geliyordu ve Tom kendisini daha önce Dublin'de bir okula gönderen, şimdi de Londra'daki hukuk öğrenimini karşılayan büyük amcasına tabiydi. Ailenin bütün beklentileri açıkça onun üzerine kuruluydu ve beş kuruşu olmayan bir kızla aşk macerasına bulaşarak geleceğini riske atmasına müsaade edilemezdi.

Bunu Tom da iyi biliyordu; Hampshire'lı Lefroy'lar tarafından gönül eğlencesine kurban gitmesin diye Jane'i korumak için mi, yoksa Jane'in ilanıaşk beklentisini engellemek için mi uzağa gönderildiği ise muammadır. Mrs Lefroy aralarında herhangi bir evlilik ihtimalinin söz konusu olmadığını anlayacak kadar görmüş geçirmiş biriydi. Oğulları -birisi Tom'la birlikte Jane'i ziyarete giden George'tu- daha sonradan Tom'u sepetleyenin anneleri olduğunu, bu sayede "başka yaramazlık yapılamadığını" ve annesinin "Jane'e çok kötü davrandığı için" onu ayıpladığını söylediler: Burada Jane'in onun yaptığı kurları ciddiye aldığı iması açıktır.[2] Mrs Lefroy'un Jane'e, kibar Mrs Gardiner'in Wickham'a âşık olduğunda Lizzy'ye verdiği akıllıca öğüdü* verdiğine şüphe yoktur.

Jane'in Bath'e yaptığı bir ziyaretten döndüğü Aralık 1797'de Chute'ların Dorchester'lar için verdiği büyük ziyafete katılan Lefroy'lar, yanlarında getirdikleri "genç bir erkek yeğeni" Austen'lardan özenle uzak tutmuş olsalar da Tom, Hampshire'de bir iki kez daha görülmüş olabilir. Jane'in ona dair nahoş hatıraları ve süren ilgisi, yaşadıkları kısa aşkın üzerinden yaklaşık üç yıl geçtikten sonra, Kasım 1798'de yazdığı bir mektupta yeterince bellidir. Ziyarete gelen Mrs Lefroy'un yeğeni

* Jane Austen'ın Mrs Lefroy'dan benzerini duymuş olması muhtemel olarak nitelenen *Gurur ve Önyargı*'daki öğüt şu şekildeydi: "Sen çok aklı başında bir kızsın, Lizzy, sırf ikaz edildiğin için kimseye âşık olmazsın; o yüzden seninle açık konuşmaktan korkmuyorum. Cidden, sana kendini korumanı öneririm. Parasızlığın imkânsız kılacağı bir beraberliğe kendin de girme, onu da sokmaya çalışma. Ona karşı söyleyecek hiçbir şeyim yok; çok ilgi çekici bir delikanlı; eğer hak ettiği servete sahip olsaydı daha iyisini yapamazdın derdim. Ama bu haliyle kendini hayallere kaptırmamalısın. Senin sağduyun var ve hepimiz sağduyunu kullandığını görmek istiyoruz. Baban kararlarına ve davranışlarına güveniyor, eminim. Babanı hayal kırıklığına uğratmamalısın." (Jane Austen, *Gurur ve Önyargı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Mart 2006, çev. Hamdi Koç, s. 163.)

hakkında hiçbir şey söylemediğini, "Soru soramayacak kadar gururluydum ama sonradan [Tom'un] nerede olduğunu sorduğum babamdan baroda çalışmak üzere çağrıldığı İrlanda'ya gitmek üzere Londra'ya geri döndüğünü öğrendim" şeklinde anlattı. "Geri döndü" ifadesi onun bir kez daha Hampshire'a geldiğini ancak muhtemelen Jane'in bir süredir kaldığı Kent'ten dönmesinden önce akıllıca bir hamleyle Londra'ya geri gönderildiğini gösteriyor. Bu küçük anektodun kahramanı, Jane'in can atıp da soramadıklarını Mrs Lefroy'a sorarak bir duyarlılık ve baba şefkati örneği gösteren Mr Austen'dır.

Yani Jane 1795 Noeli'ndeki ziyaretinden sonra Tom Lefroy'u bir daha hiç göremedi, o da 1798'den itibaren İrlanda'ya yerleşti. O yılın aralık ayında Jane, Cassandra'ya "üçüncü İrlandalı Miss Lefroy'un da evleneceğini" anlattı fakat bundan sonra konuyla ilgili sessiz kaldı. İrlandalı Mr Lefroy, bir yıl sonra üniversiteden bir arkadaşının kız kardeşi olan Wexford'un varislerinden biriyle evlendi. Baroda çok çalıştı, yedi çocuğu oldu ve yıllar geçtikçe son derece başarılı ve sofu biri oldu. On bir yıl boyunca Tory'lerin arasında parlamentodaki yerini aldı, Katoliklere özgürlük tanınmasına* karşı çıktı ve Katoliklerin yoğun yaşadığı bölgelere misyonerler göndermek üzere bir cemiyet kurdu, Büyük Kıtlık** sonrasında, 1852 senesinde İrlanda Yüksek Mahkemesi Başkanlığı'na atandı. Jane Austen bütün bunları görecek kadar yaşamış olsaydı, ataları zalim dini baskı yüzünden Fransa'dan kaçmış olan birinin, baskı altındaki Katolik İrlandalılara adalet dağıtıyor olmasının ironisi, onu memnun ederdi.

Genç Tom Lefroy'la olan bu karşılaşma, Jane için belki küçük ama acı bir tecrübedir. Bu tecrübeden damıttığı şey, yine başka bir şey olur. Cinsel zaafın, yani bir yabancı tarafından büyülenmenin, umut besle-

---

* 17. Yüzyıl ortalarında İngiltere'nin resmi dini Anglikan Kilisesi'ne bağlı olmayanların ve dini ritüelleri yasalarla belirlenmiş şekliyle uygulamayanların her türlü devlet görevine kabul edilmesini, dini hizmetlerde bulunabilmesini ve Cambridge, Oxford gibi okullardan paye almasını yasaklayan çeşitli yasalar çıkarıldı. 19. yüzyılda çıkarılan birkaç yasayla tam olarak sona eren bu yasaklar, 18. yüzyıl sonlarından itibaren, özellikle liberal siyasetin itiraz konularından biri oldu-e.n.

** Halkın temel gıda maddesi olan patatese 1845 yılında *phytophthora infestans* isimli bir mantarın bulaşmasıyla başlayan ve yedi yıl süren kitlesel açlık, hastalık ve göç dönemi. Büyük Kıtlık ya da İrlanda Patates Kıtlığı adlarıyla da anılır. Adanın demografik, siyasi ve kültürel yapısını değiştiren kıtlık, İrlanda tarihinde dönüm noktası olmuştur-e.n.

menin, kanının ısındığını hissetmenin, ürkmenin, geri çekilmenin, senin olmayacak olanı ve adını anmaman gerekeni arzulamanın ne olduğunu sadece kitap ve oyunlar vasıtasıyla öğrenmeyecekti. Bu tecrübe onun da etine ve kanına kazınmıştı artık. Yazarlığı, komedinin altında karanlık bir dip akıntısı gibi akan bu bilgilerle donanmış hale geldi.

Yazmak artık giderek kendini daha fazla verdiği şeydi. Tom'un oradan ayrılışından sonraki yaz Steventon'daki hayat Mr ve Mrs Austen'ın artık öğrenci kabul etmeme kararıyla bir dönüşüm geçirdi. Bu beraberinde sadece Mr Austen'ın öğretmenlikten azat oluşu değil, ailesindeki kadınların iş alanı olan yemeklerin, çamaşırların, temizliğin ve yatakların yapılmasının planlanması ve hazırlanmasını içeren tüm işlerin hafiflemesi, ev ahalisinin dört yetişkin ve küçük Anna ile sınırlanması anlamına geliyordu. Daha fazla boş vakit ve mahremiyetin, Jane'in eserlerini hem planlama hem de yazma konusunda daha istekli olmasını sağlamakta rol oynadığı muhakkaktı. Bunun ölçüsü ortaya koyduğu eserlerin fevkalade hale gelmesinden anlaşılır. Ekim 1796'da başladığı *First Impressions* [İlk İzlenimler], sonraki yaza kadar, yani dokuz ay içinde tamamlandı. Ardından Kasım 1797'de, mektup formatının amacına yeterince uygun olmadığına karar vererek *Elinor and Marianne* üzerinde çalışmaya döndü. Doğrudan anlatıya geçiş, eserin isminin *Akıl ve Tutku* olarak değiştirilmesini, o kış ve 1798 baharı boyunca tamamladığı kökten bir yeniden yapılandırmayı ve yeniden yazımı gerektiriyordu. Sonradan ismi *Northanger Manastırı* olan, o aşamadaysa *Susan* olan kitabın ilk taslağını ortaya çıkarmak için 1798-1799 yılları arasında çalışmaya devam etti. Yani dört yılda üç ana roman yoldaydı ve kendisi henüz yirmi dördünde bile değildi.

Eserini sesli olarak aileye okuma geleneği iyi düşünülmüştü. Onu saat üç buçuktaki yemek için ya da altı buçuktaki çay sonrası aşağı gelmeden önce yukarıdaki mavi duvar kâğıdı kaplı giyinme odasında çalışırken, yazdığı diyalogları önce kendi kendine okuyup test ederken, eğer başkalarına yüksek sesle bir şeyler okuyacaksanız sizin de yaptığınız gibi kendisi utandıran yerleri ya da diyalogda dikkatini çeken yanlış bir kullanımı çıkarıp değiştirirken ve kâğıt her zaman pahalı olduğundan geliştirdiği düzenli ve tertipli elyazısıyla yazarken hayal edebilirsiniz. Hangi iç düzenleme veya yeniden yazım sürecinin etkisiyle bilinmez,

sanki karakterleri, kurgulanmış sohbetlerde bulunmuyor da gerçekten bilgi alışverişi yapıyor, birbirlerinin görüş ve hislerini tetkik edip zayıflatıyor, birbirlerini küçümsüyor, flört ediyor, aldatıyor ya da basitçe Jane'in kendilerine bahşettiği hayatı yaşadıklarını ortaya koyuyormuş gibidirler, birbirleriyle gerçek insanlar gibi konuşmadıkları nadiren görülür. Gerek John Dashwood'un zengin karısı Mrs Dashwood'un beş kuruşsuz görümcelerinin kahvaltılık porselenlerini kıskandığını dile getirmesi ("Kahvaltılık porselen takımı bu evinkinden iki kat güzel. Ayrıca, onların tutabileceği türden bir ev için de fazla güzel, derim. Ama ne yapalım."*), gerekse iyi yürekli Mrs Jennings'in Marianne'in kırık kalbi için faydasızca birbiri ardına zeytin, iskambil oyunları ve Constantia şarabı teklif etmesi böyledir**. Okuduklarını dinleyen Austen'ların önerilerde ya da eleştirilerde bulunup bulunmadığı bilinmiyor; kesinkes bildiğimiz, babası, annesi ve ablasının yazdıklarından hoşnut olacak ve ilk taslaklarının olgunlaşarak bir kat daha istisnai metinlere dönüştüğünü anlayacak zekâya sahip olduklarıdır.

Mr Austen, Kasım 1797'de Londra'daki yayıncı Thomas Cadell'e yazıp kitabı değerlendirip değerlendirmeyeceğini soracak kadar *First Impressions*'la ilgili olumlu düşüncelere sahipti. Bahsedilen Cadell, işini Gibbon'un yayıncısı ve Dr. Johnson'ın arkadaşı olan saygın bir babadan daha yeni miras almıştı, Mr Austen da böylesi bir kökene sahip olmasından yola çıkarak nasıl yararlanacağını çok iyi bildiği pohpohlayıcı kelimeler kullanmanın uygun olacağını düşündü: "Bu tür bir eserin ilk kez saygıdeğer bir isim altında ortaya çıkarılmasının ehemmiyetinin farkında olduğumdan size başvuruyorum." Yazar ismi vermedi ve "Elimde üç ciltten oluşan, yaklaşık Miss Burney'nin *Evelina* romanı uzunluğunda elyazması bir roman var" diye belirttikten sonra, "riski yazara ait olmak üzere" yayımlama masrafının ne olacağını öğrenmek isteyerek

---

* Jane Austen, *Akıl ve Tutku*, İş Bankası Kültür Yayınları, Şubat 2008, çev. Hamdi Koç, s. 13.

** *Akıl ve Tutku* adlı eserde Marianne, âşık olduğu ve herkesin kendi aralarında sözleştiklerini sandığı John Willoughby'nin ve ondan gelecek mektupların yolunu gözlerken bir partide onunla karşılaşmış ve sevdiği adamdan beklediği sıcaklığı bulamamıştı. Willoughby, hemen ertesi gün Marianne'e gönderdiği mektupta yanlış anlaşılmasına sebep olduğunu için kendini kınayarak uzun süredir bir başkasına verilmiş bir sözü olduğunu ve bu sözünü yerine getirmesi için sadece haftalar kaldığını belirtmişti. Sevdiği adamın Miss Grey'le evlenecek olması Marianne'i derinden sarsmıştı-e.n.

"değerlendirilip onaylanırsa siz ne kadar yatırırsınız?" diye sordu. Demek ki gerekirse romanın basılması için cömertçe para vermeye hazırdı. Mektubu 1 Kasım'da postalandı ve bir yayıncıdan alışılmadık bir hızda yanıtlandı: Tepesinde boydan boya "İlk Postayla Reddedildi" yazar.[3]

Cadell'in tanınmayan Hampshire'lı bir papazın romanına göz atmaya zahmet etmek istememiş olabileceğini anlayabilirsiniz. Yayıncılık hatalarını sayarsak, bu halihazırda şimdiye kadar tembellik nedeniyle yapılan en kötü hatalardan biriydi. Bu, *First Impressions*'ın yeniden işlenerek *Gurur ve Önyargı*'ya dönüşmesi anlamına geliyordu fakat eğer siz de benim gibi *First Impressions*'ın o haliyle de oldukça iyi olduğuna -sonraki gençlik dönemi eserlerinden ve babasının çok hoşuna gitmesinden yola çıkarak- inanıyorsanız, kitabın 1798 yılında yayımlanıp başarı kazanması halinde Austen'ın 1800 yılından önce aynı ölçüde güzel başka bir roman yazmış olabileceğine de inanıyor olabilirsiniz. Ancak Mr Austen kızına mektuptan bahsetmiş olsun ya da olmasın, bir daha böyle bir girişimde bulunmadı.

1790'ların sonlarında Austen ailesinin çocukları büyük altüst oluşlar yaşadılar. Bu olayların bazıları, Jane'in mektuplarından anlaşılabilirken, çoğu hiçbir şekilde bilinemiyor. 1796-1801 yılları arasındaki beş yıla ait sadece yirmi sekiz mektup bulunurken çok önemli bir yıl olan 1797'ye ait hiçbir mektup yok çünkü Cassandra aileye ait kişisel belgeleri yok etmek konusunda özel bir itina göstermiş. Tom Lefroy'la ilgili ilk mektup olsa olsa yanlışlıkla kurtulmuş olabilir.

Cassandra'nın kendine göre haklı sebeplerle seçip ayırdığı mektuplar, kız kardeşinin kendini ıvır zıvır şeylere adadığı izlenimini bırakır. Mektuplar, bazen neredeyse komedyenlerin acele acele konuşmasına benzeyen gevezeliklerle doludur. Çok fazla duygu, samimiyet ya da kedere geçit verilmemiştir. Sanki Jane'in aklı olabildiğince hızlı şekilde konudan konuya atlıyormuşçasına, durup hiçbir şeye kafa yormazlar, hep acelecidirler. Bunların onun asıl hayatının ne kadar azını yansıttığını, ne kadar düzeltilmiş ve uydurma bir versiyonu olduğunu kendinize hatırlatmak zorunda kalırsınız. Geriye kalan çoğunlukla, genellikle başkalarının başına gelenlerle ilgili hikâyeler anlatarak Cassandra'yı eğlendirme çabasıdır. Boşlukları doldurmaz; yalnız olup düşlediği anları, düşünmeye, hayal kurmaya ve yazmaya ayırdığı zamanı anlatmaz. Sosyal aktiviteler

her zaman havayla bağlantılı olsa da mektuplarında hiç Eliza Chute'unki gibi elmaslara benzeyen çiğler veya kayan yıldızlar yoktur.

1790'lı yıllara ait mektuplardan çıkardığınız, birbirlerinden fikir alma ve birbirlerini başka kimseden beklenemeyecek şekilde anlama konusunda kız kardeşler arasındaki büyük güvendir. Mesela Jane 1796 yılında yaz tatili için Edward ve Elizabeth'le birlikte Rowling'te kalmak üzere Kent'e gittiğinde, ağabeyi veya yengesine sormak yerine hizmetkârlara mektup yoluyla bahşiş vermenin daha kolay olup olmayacağını Cassandra'ya danışabileceğini düşünmüştü. Yalnız başına tabii ki seyahat edemeyeceğinden, Cassandra'ya ağabeylerinden biri ona eşlik etmeye karar verene kadar orada mahsur kaldığından yakınabiliyordu. Eylülde "Ay sonunda evde olacağım için sevinmem gerekiyor olsa da" deyip "Burada çok mutluyum" diye belirtti. Bu sırada, "Gururla ekipte en temiz çalışan kişi olduğumu söyleyebilirim" dediği abisinin mintanlarını diken diğer kadınlara yardım ederek Kent'teki masraflarını çıkardı. Jane bazı akıllı kadınlar gibi dikiş diktiği için gücenmedi fakat evin kadınları dikiş başındayken erkeklerin avlanmaya gittiği de gözünden kaçmadı. Bu durum, şu satırları yazmasına sebep oldu: "Bu yıl bu civarda kuş sayısının muazzam olduğunu söylüyorlar, dolayısıyla ben de birkaçını öldürebilirim."

Gerçekten Cassandra'ya silahla gezmek istediğini mi anlatıyordu? O yıl çıkan ve Jane'in de edindiği, ustalıkla eğlendiren bir roman olan *Hermsprong, or Man as He is Not*'ın [Hermsprong, Aslında Var Olmayan Bir İnsan] konularından biri kadın haklarıydı. Aydın yazar Robert Bage, demokrasi ve kadın hakları lehine laflar ediyor ve daha önce hemcinslerine çiftçilik, hukuk ve diğer erkek uğraşlarında çalışmaya başlama hakkı verilmesini talep eden Mary Wollstonecraft'a hayranlığını ifade ediyordu. Dolayısıyla Jane neden kuşları vurmamalıydı ki? İki hafta sonra tıp öğrencisi, avukat ya da subay olabileceğiyle ilgili şaka yapıyordu; eve giderken Londra'da yolda kalabilirdi ya da onu sarhoş edip kadınlara özgü daha geleneksel bir mesleğe başlatacak şişman bir kadının eline düşebilirdi.

Cassandra'ya yaptığı bir dolu şaka vardı. Londra'ya vardığında, "Bir kez daha bu aşırılık ve ahlaksızlık diyarındayım ve şimdiden ahlaki değerlerimin bozulmaya başladığını görüyorum" diye yazdı. Ardından keskin dilini Edward'a yöneltti: "Çiftçi Clarinbould bu sabah öldü, sa-

nırım Edward sözleşme konusunda Sir Brook'u yeterince kandırabilirse çiftliğinin bir kısmını almak istiyor." Sevgili Edward kendi kayınbiraderini mi dolandırdı? Elbette okuduktan sonra küçük parçalara ayırdığı mektuplarının doğruluğuna güveniyordu: Bir başkasının itibarını karaladıktan sonra, "Bunu aldığında mümkün olduğunca çabuk makasa davran" diye yazdı. Sonuçta, Edward sadece 500 ya da 600 pound eksik verdi diye Sir Brook'u dolandırmış değildi; Jane, o ve Frank izinde olduklarında askıda iki buçuk kuşla avdan dönüp içeri girdikleri an için ağzından bal damlayarak "Ne dost canlısı gençler!" diye yazdı.

Şakalar yerindeydi, cümle yapısı okuyanı güldürüyordu: "Mr Richard Harvey evleniyor ama bu büyük bir sır olduğundan ve muhittekilerin sadece yarısı bildiğinden bundan bahsetmemelisin." Mükemmel zamanlama. Mektuplarda, birisi halk danslarının piyano başındaki birçok hanımefendinin eşliğinde yapıldığı ve Jane'in açılışını yaptığı Bridges'lerin Goodnestone'daki güzel evinde olmak üzere, Edward'ın eşinin Kent'li hısımları ve arkadaşları tarafından verilen basit dans davetlerinin dedikodusu yapılıp neler olup bittiği tasvir ediliyordu. Elbette kapıları oval salona doğru, salon kapılarının da terasa açıldığı uzun yemek odasındaki masayı kenara çekerek gece saatlerine kadar eğlenmeye devam ettiler; akşam yemeğinden sonra Rowling'den gelen grup köy boyunca 1,6 kilometrelik yolu iki şemsiyeyle karanlıkta ve yağmur altında geçerek eve yürüdü. Alışılmadık şekilde sıcak geçen yaz ayında insanlar kendilerini hararetle Londra sokaklarına atarken yağmur hoş karşılandı, gece serin ve ıslak havada yürüyüş yapmak hoş olmalıydı. Sıcaklar devam etti ve Jane birkaç gün sonra en bilinen sözlerinden birini yazdı: "Ne kadar korkunç sıcak bir havamız var!... Beni daima zarafet dışı bir durumda bırakıyor." Zarafet, hayatın ter, kan, gözyaşı gibi fiziksel unsurlarının reddini gerektiriyordu; toplumda yer edinmeyi arzulayan her genç kızın bunlara karşı kendisini daima savunması gerekiyordu.

Bir mektupta, Kent'li bir arkadaşının Cassandra'nın düğün kıyafetlerini hazırladığını öne sürdüğünü söyler ki bu şüphesiz doğrudur. Ancak şimdi mektup serisi sona eriyor; sona ermesiyle kaldığı yerden devam etmesi arasındaki boşluk Cassandra'nın mutluluk ve umutlarının da sonuna denk geliyordu. 1797 baharında Batı Hint Adaları'ndan Tom Fowle'un ölüm haberi geldi. Mayıs 1797'de St Domingo'dan dönmesi bekleniyordu "ama yazık ki geliş haberi yerine ölüm haberi alındı."[4] Şu-

batta hummadan ölmüştü; bu, haberi Jane'den alan Eliza de Feuillide'in yazdığı bir şeydi. Tüm aile sarsıldı çünkü Tom, Cassandra'nın müstakbel kocası olmasının yanı sıra James'in de yakın arkadaşıydı. James yaşadığı büyük üzüntüyü yıllar sonra yazdı; Tom'un bedenini uzanmış hayal ederken...

... vurduğu yerde okyanusun biteviye
Kıpır kıpır dalgalarının Batı Hint Adaları sahillerine;
Benim can arkadaşım, gönülden kardeşim!...
Arkadaşlığımızın sağlam bağı çok geçmeden anlaşıldı
Tek başına arkadaşlığın sağlamayı başaramayacağı
Birleşeceğine olan inançla geçirdim ömrümü de
Çok sevilen kız kardeşin titreyen ellerinin seninkilerle.[5]

Şiirde "join" (birleşme) ve "thine" (seninki) kelimeleri arasındaki kafiye, Jane'in telaffuzunu aklınıza getirdiğinden bir an için irkilmeye yol açar; duygu gerçek gibi gelir ve kalbe dokunur. James'in hiç unutmadığı arkadaşı, Cassandra için sonsuz bir kayıptı. Fakat öyle ıstırap içinde bağırmalar, yemek yemeyi reddetmeler yoktu; inanç, akıl ve süreklilik arz eden vazifeler Cassandra'nın dayanaklarıydı. Eliza, Phila Walter'a "Jane, ablasının böyle sabrı zorlayan bir durumda hiçbir sıradan iradenin gösteremeyeceği metanet ve edebi gösterdiğini söylüyor" diye yazdı.[6] Mirasının 1.000 poundluk bölümünü alan dul Cassandra, yirmili yaşlarında ve güzel olmasına rağmen hiçbir zaman başka bir erkekle birlikte olmayı aklından geçirmemişe benziyor. Daha sonraları Jane bazen başka erkeklerin ilgisinin farkına varması için cesaretlendirse de o hepsine yüz çevirdi, artık küçük kız kardeşinin onu "bu yüzyılın en komik yazarı" diye övmesine sebep olan şakaları da yapmıyordu. Cassandra evlenmemiş bir halde hızla orta yaşlara vardı, Jane'e olan bağlılığı da her zamankinden önemli hale geldi: Bir kere Jane onun korunacak çocuğu, desteklenecek arkadaşı ve koşulsuz sevgisini vereceği kız kardeşiydi.

1797 senesi Cassandra'ya felaket getirirken, iki ağabeyi ile kuzenleri Eliza arasındaki komik, duygusal düğümleri çözdü. Hiçbirisi Cass'in sadece bir kez âşık olabilirsiniz şeklindeki görüşünü dikkate almadı; Eliza aşka bağışık olduğunu iddia etmekten hoşlanıyordu. 1796 yazı içinde tekrar Steventon'a gelmişti, James de onunla flört etmek için cesaretini

topladı. Küçük kızıyla dul kalan genç adam ile zavallı oğluyla dul kalan kuzeninin birlikteliği neticede son derece münasipti; bütün aile buna onay vermeliydi, birinin geliri ve diğerinin servetiyle birlikte çok rahat yaşayabilirlerdi. Dolayısıyla Deane boyunca at binip övgü dolu şiirler düzerek ve hoşuna giden ne varsa yaparak onun bir dediğini iki etmedi. Eliza yapılan kurların keyfini çıkarıp teklifini kabul etme fikrini kafasında evirip çevirdi; ardından bunu düşünmek üzere Londra'ya döndü ve James'in kendisini yeterince cezbetmediğine ve "flört daha değerli de olsa, sevgili özgürlüğü" tercih ettiğine karar kıldı.[7] Bütün yıl boyunca bir köy papazı evine hapsolmak olacak şey değildi: Vaaz yazımı, avlanma, kilise vergilerinin toplanması ve toprak sahipleriyle yenen yemekler James'in, çocuklar ve toprak sahiplerinin eşleriyle çay içmek onun payına düşenler olacaktı. O daha canlı şeylere alışıktı. Brighton'a ve diğer tatil yerlerine gitmekten hoşlanıyordu: Hastings'in denize sokulması, annesinin subaylarla küçük flörtleşmeleriyle birlikte çok uygun bir programdı. Hayatın Eliza'nın başına getirdiği hiçbir felaket, onun hayata, alınabilecek en büyük keyfi almak için oynanan bir oyun muamelesi yapmasına mani olmadı; otuz beşinde hâlâ kucağında pug cinsi köpeğiyle zafer kazanmış biri gibi giyinip davranmaya devam etti, Londra'dayken de hava almak üzere gittiği parkta Galler Prensesi'yle yan yana yürüdü. James'in bu resme nasıl uyabileceğini anlamak zordur.

James kuzeninin teklifini reddetmesinin kendisini kara kara düşüncelere itmesine müsaade etmedi. Austen'lar gerçekçiydiler, hayatının evle ilgili bölümünü idame ettirmek için bir eş bulmak zorunda olduğunu biliyordu ve eğer bir kadın hayır dediyse basitçe yenisini bulmalıydı. Adaylardan biri olan, ikisini bir araya getirme meselesini Mrs Austen'ın hallettiğinden bariz şekilde şüphelendiğiniz, gerçekten de kalmak üzere Ibthorpe'tan Steventon'a çağrılan 26 yaşındaki Mary Lloyd'da karar kıldı. Lloyd'lar sadece aile dostları değildi, Mary önceden dul annesiyle Deane'deki papaz evinde yaşamıştı; James'le evlilik onun için tümüyle tanıdık bir eve dönüş anlamına geliyordu. Mrs Austen tam da seçeceği türden bir gelin adayı olan Mary'yi hoş bir şekilde karşılayıp nişandan duyduğu memnuniyeti dile getirdi. "Eğer seçim benim olsaydı, üçünün de mutluluğunu çoğaltıp katkıda bulunacağına bu belirsiz dünyada hiçbir şeyden olamayacağım kadar emin şekilde *James'in karısı*, *Anna'nın annesi* ve *kızım* olarak seçeceğim kişi de sen olurdun sevgili Mary."[8]

Yüzünde çiçek hastalığı izi olan Mary'nin James'in Eliza'ya karşı olan eski tutkusunu kıskanmasına ve Jane'in Mary'nin inatla onun hayatını yönettiğini düşünmesine rağmen mutlu bir evlilik yaptılar. James, Eliza'nın hiçbir zaman eve davet edilmemesini kabul etti; Fransa'ya ve de Feuillide Malikânesi'ne yaptığı ziyarete dair geride düzyazı ya da şiir halinde herhangi bir belge de kalmadı ki James'in hayatındaki başlıca olayları kayıt altına alma ve Mrs Austen'ınkiler gibi mektupları özenle saklama alışkanlıkları göz önüne alındığında bu şaşırtıcıdır. Aile geleneği dahilinde Mary Austen ondan daha uzun yaşadığı Eliza'yı son günlerine kadar kötülemeye devam ettiğine göre onunla ilgili kötü duyguları kemikleşmiş olmalıdır. Bütün bunlardan ötürü masum olan -en azından masummuş gibi davranan- Eliza ise James'in seçimiyle ilgili nazik bir şekilde ve tenezzül edercesine "zengin ya da güzel değil ama çok aklı başında ve güler yüzlü" yorumunda bulundu.[9]

Ocak ayının karlı bir gününde, Mrs Lloyd'un Martha ve Mary'yle birlikte yaşadığı Ibthorpe yakınlarındaki Hurstbourne Tarrant'da evlendiler. James'in yazdığı gibi,

> Soğuk bir sabahtı ve her yan
> Beyaza bürülüydü taze karla yağan,
> Ama yine de güneş keyifle ışık saçtı
> Tepe, vadi ve nehrin üzerinde oynaştı,
> Neredeyse değiştirip kışın çehresini
> Getirdi baharın mutluluk veren neşe ve zarafetini.

Küçük Anna, Steventon'dan Deane'deki evine gitti; Mrs Chute ziyaret ettiği gelini "kusursuz doğallıkta ve çok hoş" ve içlerinde ev halkına bakmaya devam eden Anna'nın dedesi General Mathew'in de bulunduğu muhitin tüm seçkinlerine gayet uygun buldu. Anna durumunda çok memnun değildi, üvey annesiyle aralarında sorunlar vardı; Anna'ya düşkün olan Jane de yıllar geçse de Mary'ye ısınamadı.

James ve Mary 1797 yılı başında evlenirken, Tom'un ölüm haberi mayısta geldi. Warren Hastings vasiyeti tenfiz memuru olmaktan çıktığı için –tenfiz memurlarından biri Austen Amcası'ydı- Eliza de Feuillide haziranda bir avukata danışarak, kendisi adına parasını güvenceye al-

masını ve doğrudan kullanabileceği hale getirmesini istedi. Bu derhal yerine getirildi ve bunun altı ay sonrasında, yılın son gününde Marylebone Kilisesi'nde Henry ile evlendi. Austen'ları şaşırttıysa da Mr Austen en sevdiği oğluyla yeğeninin evlenmesinden, kutlamalara katkıda bulunmak için Henry'nin alayına 40 poundluk hatırı sayılır miktarda bir para gönderecek kadar hoşnuttu.[10] Şampanya, savaşın en tehlikeli noktada olduğu 1797 yılı İngilteresi'nin içeceği değildi fakat büyükçe bir şölen düzenleyecek kadar para vardı.

Henry yirmi altı yaşında, Eliza ise ondan on yaş büyüktü; alayın mutemeti ve üsteğmen olan Henry'nin yakın zamanda yaklaşık yıllık 300 pounda yükselen subay maaşı vardı. Eliza'nın elindekiyse servetinden geriye ne kaldıysa oydu, buna ek olarak Fransa'da çok büyük bir mülke sahip olma ihtimali vardı ancak bunun için eski sistemin orada yeniden kurulması gerekiyordu. İkisi de tensel ve finansal bir anlaşmayı anlayacak kadar gerçeklerin farkındaydı ama aralarında alevlenen, yanan, sönen ve yıllar içinde birçok kez kendini yeniden canlandıran sahici bir ateş de varmış gibi gözüküyor. Henry'nin Mary Pearson'la nişanı muhtemelen onu incitmişti. Ayrıca Londra'da artan kiralar, hizmetkârların ücret artışı beklentisi ve yeni vergilerle birlikte Eliza'nın kendi meselelerindeki sıkıntıları da iyice artmıştı. Mayıs 1797'de Londra'da görüştüğü Henry, kilisede görev yapma fikrinden tamamen vazgeçmiş, geleceğini başka beklentilere bağlamıştı; sonbaharda Henry'nin alayının konuşlanacağı, Eliza'nın da Hastings'i denize sokmak için götüreceği East Anglia'da buluşmayı kararlaştırdılar. Teoride Eliza aralıkta kuzeydeki arkadaşlarını ziyaret etmeyi planlıyordu ve bu ziyaretin ertelenme sebebi sadece Hastings'in hastalığıydı; dolayısıyla düğün, hemen hemen kendiliğinden gelişen bir durumdu. Düğün gününden üç gün önce Manchester Square'deki evinden Warren Hastings'e yazdığı mektupta Henry'yle ilgili şunları anlattı:

> ...bir süredir tatminkâr bir gelire sahip oluşu, bana olan daimi bağlılığıyla birlikte kalbinin, huyunun ve anlayışının mükemmelliği, küçük oğluma gösterdiği alaka ve mülkümün oğlumun lehine satışı konusunda çıkar gözetmeksizin fikir birliği yapması, beni iki yıldan fazladır reddettiğimi en nihayetinde kabul etmeye ikna etti.[11]

Bütün Austen'ların -Jane de onunla tanışmıştı- ve terkedildiğini anlattığında halinden anlayan Eliza'nın da bildiği gibi Mary Pearson'la

Henry 1796 senesinde nişanlandığından, burada biraz gerçeklik, biraz hayal gücü vardı. Henry'nin Eliza'ya borcu vardı, mevcut geliri bekâr bir adam için kâfiydi fakat Warren Hastings'in ya da Eliza'nın kendi standartları açısından pek tatminkâr değildi.[12] Mektuptaki Hastings'le ilgili sözler gerçeğe daha yakındı; çocuk aralıkta vücudundaki kasılmalar ve humma yüzünden çok hastaydı. Görünüşe göre artık yürüyebiliyordu fakat gelişim geriliği ve zaafiyeti sürüyordu; neyse ki Eliza Calais'ten on sekiz yaşındaki kızı Marie Marguerite ile birlikte Fransa'daki Terör'den kaçan Françoise Bigeon adında çekici bir "özel hizmetçi" edinmişti; kadın artık çoğunlukla Hastings'in bakımıyla ilgileniyordu. Eliza Hastings'i hesapsızca sevmeye devam ederken, Henry de oğlana Eliza'yı memnun edecek kadar alaka göstermeyi başarıyordu. Kısa süre sonra hepsi Ipswich'e geldi; Eliza, hakkında "Biliyorsun ki onun bakımına adamakıllı güvenebilirim" diye yazdığı Madam Bigeon ile Hastings'i Henry'nin at arabasıyla getirip götürmesine dair manasız şüpheler dile getiriyordu.[13] Bahçeli bir ev aldılar, böylece çocuk şubatta bile dışarı çıkıp Eliza'nın ilaçtan daha faydalı olacağını düşündüğü temiz havayı soluyabiliyordu.

Eliza, alayda "çok mülayim, çok asil, çok iyi... eğer ikinci kocam yerine başkasıyla evlenseydim ona âşık olurdum" dediği Albay Lord Charles Spencer ve Henry'nin şahsi arkadaşı Yüzbaşı Tilson ("çok yakışıklı") tarafından sıcak bir şekilde karşılandı.[14] Bir *kontes* olmasından ötürü kendisine öncelik tanınmasından memnundu; subaylar ve içlerinden birisinin o kadar şık olup da korseyi takamayıp göğüslerini açıkta bırakan elbisesi ve ultra şık küçük siyah peruğu karşısında Eliza'nın bile şok yaşadığı eşleriyle birlikte ziyaretler, davetler ve danslar da yapılıyordu: "Bu tarz bir giyim ya da soyunma Londra'da bile dikkat çeker ki buradan bir taşra kasabasında nasıl şamata yaratacağını hesap edebilirsin."[15] Bu heyecanlar bir yana, Henry "mükemmel bir kalp, anlayış ve huya" sahip olduğunu kanıtlıyordu; daha da iyisi, Eliza'nın "Kontrol edilmeye pek alışkın değilim, muhtemelen kontrol altında daha uygunsuz davranırım" düşüncesini bildiğinden, her konuda onun kendi bildiğini yapmasına müsaade etmesi gerektiğini anladı ve "koca" kelimesinden hoşlanmamasını önemsemedi.[16]

Aynı neşeli mektupta Hampshire'ı ziyaret etme planından bahsedip tekerlekli sallarla gerçekleşmesi beklenen Fransız işgali tehdidini yazar.

Fransızların bu teşebbüste bulunup servetine el koyacağına inandığını ifade edip Phila'ya alayın asker sayısını artırdığını ve en kısa zamanda ilerleyişe geçmek için kendisini hazır tuttuğunu anlatır; kendisine has bir üslupla "Daha fazla gecikmeden talim yapıp askeri üniformamı hazırlayacağım" diye eklemeden de duramaz.

James, Edward, Henry ve kuzen Eliza'nın hepsi artık evli barklıydı; Cassandra bu fikre yüz çevirse de Jane çevirmedi. Mrs Lefroy İrlandalı yeğeni konusunda kendini affettirmek istercesine, 1797 senesinde Cambridge'e bağlı Emmanuel College'ın genç öğrencilerinden birini kalmak üzere Ashe'e davet etti; bu esnada Jane *First Impressions* üzerinde çalışıyordu. Okulunun onu iyi bir kiliseye atayacağı beklentisi doğrultusunda öğrenciliği bırakmak üzere olduğundan, çok haklı olarak muhterem papaz Samuel Blackall'un bir eş isteği içinde olduğu düşünüldü; çoğu genç papazın flört etmeye başladığı zaman bu dönemdi, Mrs Lefroy da o ve Jane'in birbirlerine uygun olabilecekleri konusunda kendisini ikna etmişe benziyor. Jane'in takip eden buluşmalarının kısa ve öz hikâyesi, Mr Blackall'un ihtiyaç ve umutlarını ciddi şekilde açık ettiği ancak Jane'i cezbedemediği izlenimi veriyor. Her iki papaz evinde ikisi için itinayla sohbet etme fırsatları tertip edilmiş olmalıdır. Jane ne ona ne de duruma ısındı, o kadar ki çok sevdiği Mrs Lefroy bile bu yaptığı nedeniyle inceliksiz sayılabilirdi. Lefroy'lar 1798 Noeli'nde papazı tekrar davet ettiler fakat yazdığı mektupta Austen ailesine dair umudunu "kendi adıma daha yakın bir alaka kurmak" şeklinde ifade etmesine rağmen bir şey onu tuttu ve bu isteğinde ısrarcı olmadı. Jane de "En iyisi onun [Blackall'un] beni hiç tanımamaktan kaynaklandığı izlenimi veren ilgisini beni hiç görmemesiyle desteklemek, yoksa en iyi ihtimalle ilgisizliğimiz yakında karşılıklı bir hal alacak. Mrs Lefroy mektupta hiçbir görüş belirtmediği gibi, doğrusu benimle ilgili ona dair bir şey de söylemedi. Belki de halihazırda çok fazla şey söylediğini düşünüyordur" diyerek, Cassandra'ya en dokunaklı açıklamasını yaptı. Burada yapabileceğiniz tek şey, böyle beceriksiz çöpçatanlık girişimlerinden ve heyecansız bir kovalamacadan gerisin geriye kaçan Jane'in halini anlamaktır. Bu hadiseden çıkarılabilecek en iyi şey, Mr Collins'in Elizabeth Bennet'a evlenme teklif etme biçimini [*Gurur ve Önyargı*] bir şekilde Blackall'un Jane'in ilgisini çekme çabalarına borçlu olabileceği ihtimali-

dir. Jane Blackall'a garez hissetmedi. Yıllar sonra, 1813'te evleneceğini duyduğunda, onu "her zaman saygıyla andığım bir mükemmellik, rahatsız edici bir mükemmellik örneği" kelimeleriyle anımsadı ve kibarca "şüphesiz zeki ve öğrenmeye istekli" eklemesi yaparak, karısının "sessiz sakin ve tercihen cahil" olması gerektiği beklentisini dile getirdi.

İstenmediğine dair şüphesinde gururlu ve aceleciydi. Blackall konusunda yazdıklarından bir müddet sonra Ocak 1799'da katıldığı bir baloyu tarif ederken, Cassandra'ya şunları anlattı: "Bence çok revaçta değilim..., insanlar mecbur kalmadıkça bana teklifte bulunma eğiliminde değiller... Bir beyefendi vardı, benimle tanışmayı çok istediği söylenen Cheshire'lı bir subay, çok yakışıklı genç bir adam; ... ama fazlaca zahmete katlanacak kadar istemediğinden bunu gerçekleştiremedik." Bu rahatsız edici hikâyeyi açık ve kesin bir şekilde ifade etmesini sağlayan keskinliği, onu kendinden yeterince emin olmayan her beyefendi için korkutucu bir arkadaş haline getirmiş olmalı; ne kadar neşeyle gülümsese, hafif adımlarla yürüse de zekâsı tedirgin ediyordu. Lady Middleton *Akıl ve Tutku*'da Elinor ve Marianne'le ilgili olarak, "okumaya düşkün oldukları için alaycı olduklarını sanıyordu: Belki alaycı olmanın tam ne demek olduğunu bilmiyordu*" der. Kuşkusuz benzer düşünceler Hampshire ve Kent'teki hanımefendi ve beyefendilerin de kafasından geçiyordu.

* Jane Austen, *Akıl ve Tutku*, İş Bankası Kültür Yayınları, Şubat 2008, çev. Hamdi Koç, s. 254.

13. Bölüm

East Kent'teki Arkadaşlar

Jane Austen'ın Kent'te parlak zekâsıyla huzurlarını kaçırmayı göze aldığı hanımefendi ve beyefendiler, Edward Austen ve ailesi ile onların çevresiydi; içlerinden bazılarının onu keskin bakışlarıyla süzdüğü de yıllar sonra yeğeni Fanny kaleme sarılıp Jane Hala'nın bıraktığı izlenimi zarafetten yoksun zayıf bir ilişki şeklinde tarif ettiğinde anlaşıldı. Bu tarifi yaparken aklında muhtemelen Jane ve Cassandra'nın birbirlerine yazdıkları mektuplardaki şakalaşmalar vardı. Edward'ın velinimeti dul Mrs Knight rahatsızlandığında Cass onun ciddi ciddi doğurduğunu iddia ederken, Jane -bir düşüğü kastedercesine- daha ileriye gitmişti: "Taş çatlasa bir *kaza*'dır, ötesine geçmiş olacağını sanmam."[1]

Ancak Jane'in Kent'e yaptığı ziyaretlere ilişkin anlattıkları hiç değilse görünüşte günlük güneşliktir. Bu ziyaretler genellikle daha sıcak aylarda gerçekleşiyor, Edward Austen ve ailesi, Steventon'lı Austen'lardan kat kat fazla bolluk ve rahatlık içinde yaşıyordu. Jane kışın Hampshire'dan yazarken, onların zenginliğini alaya alıyordu: "Dünyanın bu kısmında insanlar öyle korkunç bir fakirleşme ve kemer sıkma halindeler ki tahammül edemiyorum. -Mutluluğun tek adresi Kent, orada herkes zengin-."[2] 1794 ve 1796 yazları ile Cassandra ve anne babasıyla birlikte ilk kez Godmersham'a gittiği 1798 yazını yine Kent'te geçirdi. Edward ve Elizabeth'in o zamana kadar dört çocuğu olmuştu -Fanny'yi üç erkek evlat takip etmişti- ve beşinciyi bekliyorlardı; artık kendisine büyük gelen malikânede Edward'ların kalabileceğini düşünüp Canterbury'deki bir evde inzivaya çekilen Mrs Knight'ın ısrarları sonucunda ilk yuvaları Rowling'den taşınmışlardı.

Çok geçmeden Austen kız kardeşler Mrs Knight'a karşı nazik ve saygılı hale geldiler. Onun fevkalade düşünceli ve cömert olduğunu, hatta mütevazı bir yıllık harçlık denebilecek bir parayla bu cömertliğe Jane'i de dahil ettiğini anladılar. Burada bilgi kaynağımız bizzat Jane'dir; bunu

"mutat ücreti" olarak adlandırırken, bu Mrs Knight'ı onun bilinen tek hamisi yapıyor.[3] Jane'in minnettarlığı hakiki bir dostluk halini aldı; en azından Mrs Knight onun "East Kent zenginliğinin mutlu gamsızlığı" tarifinin dışında tutuldu.

Godmersham'dan büsbütün farklı bir düzene sahip olan Rowling, hayli geniş bir baba ocağıydı. Burası Ashford ve Canterbury arasındaki River Stour vadisinde, eski hacıların* güzergâhlarına yakın mesafede, geniş, dingin ve yemyeşil çimenlerle kaplı bir yerdi. 1798 yılında park alanında geyikler dolaşırdı; usulca yükselen tepeler ise hem göze hoş görünen hem de oyun oynarken saklanılan resimsi güzellikte çember koruluklarla kaplanmıştı. Ev büyük ve moderndi, çoğu paladyen tarzı İngiliz evlerinde olduğu gibi izole bir alana kurulmuş görkemli bir evdi. O günün arazi sahipleri, kiracıların küçük evlerinin manzarayı bozmasını istememişler ve parkın etrafı aile üyeleri, konuklar ve hizmetkârlar dışındaki herkesi dışarda tutan duvarlarla çevrilmişti; özel araziye giriş çıkış yapmak için bir anahtara ihtiyaç vardı.[4] Evin mermer kaplı, alçı sıvama çalışılmış antre ile geniş oturma odalarından oluşan ana binası 1730'lardan beri mevcutken; 1770'li yıllarda biri mutfaklar, diğeri Jane Austen'ın bir seferinde kendini içinde "beş masa, yirmi sekiz sandalye ve iki şömineyle bir başına" otururken bulduğu büyük kütüphane olmak üzere ek bölümler eklenmişti. Nehrin karşısında yüksek bir yere hem göz okşasın hem de bir gezintiye çıkıldığında belli bir hedef oluştursun diye Yunan mimarisine özgü bahçeli bir tapınak (kameriye) kurulmuştu. Arazi üzerinde bir başka "Keşiş Kulübesi" ve nehir üzerinde de bir yüzme yeri vardı; çocuklar sayesinde hem yüzmek hem de kayıkla gezmek epey yaygınlaşmıştı. "Kıvrımlı bahçe yolu", duvarlarla çevrili bahçeler ve bir bağın yanı sıra, evde o lüks eksik kalmasın diye bir de buzhane vardı. Park duvarındaki kilitli kapılardan birinin dışında olan kilise, park boyunca yürüyerek kolayca ulaşılabilir mesafedeydi; çevresinde birkaç malikâne kümelenmişti. Edward'ın elinin altında Canterbury'ye yolculuk etmek ve komşu ziyaretleri için yeterince at, at arabası ve gezinti arabası vardı; bir çift koşum atına hiç düşünmeden altmış guinea [eski

* Canterbury, 1170 yılında başpiskopos Thomas Becket'in Canterbury Katedrali'nde öldürülmesinin ardından önemli bir hac merkezi olmuştu-ç.

İngiliz parası, 1 guinea=1,05 pound-ç.] harcayabiliyordu. Austen'ların 1797 yılında bir at arabası alıp sadece bir yıl sonra vazgeçmek zorunda kaldıkları Steventon ile aralarında dikkat çekici bir zıtlık vardı.

Godmersham'da her yıl düzenlenen ayinler dini tören eşliğinde yapılıyordu. Her ocak ve temmuz ayında bir kira ödeme günü olur, malikâne çalışanları eve gelir ve Edward, hizmetkâr girişinde çalan davul ve borular eşliğinde, kiracılarıyla akşam yemeği yerdi; kadınlar katılmazdı. Noel ilahiler okunarak, iskambil oyunları, körebe, battledore [badmintonun atası kabul edilir-ç.], *bullet pudding*[5] oynanıp dans edilerek kutlanırdı; On İkinci Gece'de [Hıristiyanlıkta Noel'in on ikinci günü olan 6 Ocak-ç.] ise başka bir ziyafet verilir ve çocuklar arasından bir kral ve kraliçe seçilirdi. Edward ve Elizabeth'in evlilik yıldönümleri de ailece kutlanır, doğum günlerinde bütün çocuklar mürebbiyeleriyle birlikte derslerinden yarım gün izinli olurdu. Evcil hayvanları, kuşları ve yavru kedileri hatta Fanny'nin kendi ineği vardı; bahçıvancılık ve saman hasadı oyunları oynardı. Edward eğlenceli bir babaydı; Fanny'yi at binmeye götürürdü, bir gün kahvaltıda beş dakika boyunca konuşmazsa yarım şilin vermeyi teklif etti. Atış yapmaktan ve balık tutmaktan keyif alırdı ancak avlanmazdı. Yazın kriket maçları olur ve deniz kenarına, özellikle de iskelesi olan Ramsgate'e geziler düzenlerdi. Toprak sahibi olarak görevleri arasında Canterbury'deki Yerel Mahkeme'ye katılmak vardı; Fransız işgalinden korkulduğu esnada iki haftalık ciddi bir eğitim kapsamında gönüllülere talim yaptırma, kiliseye kadar park boyunca geçit töreni düzenleme ve Ashford'a sevk edilmeleri sorumluluğu ona verilmişti.

Ev, konuklar düşünülerek havadar ve ferah yapılmıştı. Bakımı düzinelerce hizmetkâr tarafından sağlanıyordu. Bütün yatak odalarında şömine yanıyordu; kahvaltı saat ondaydı, akşam yemeği altı buçuğa kadar sarkabiliyor; bu saatler arasındaysa herkesin arzusuna uyacak şekilde tepsilerle yiyecek ve içecek servis ediliyordu. Elizabeth'in kız kardeşleri en sık gelen konuklardı ama Austen'lar da düzenli olarak ağırlanıyordu. Bilhassa da Godmersham'a yolunu düşürebildiğinde Henry Austen; evlendikten sonra bile, ailenin sevilen bir bekâr arkadaşı gibi neredeyse hep yalnız başına, yılda birkaç kez gelirdi.[6] Ev halkının bir parçası olmayı beceriyordu; çocuklar tarafından seviliyor, onlara altı penilik harçlıklar dağıtıp oyunlarına katılıyordu. Kışın şenlikler için gelir, Canterbury ve Ashford balolarına katılır ve tiyatro için Fountain Inn'de akşam

yemeğiyle birlikte davetler düzenlerdi; akşamlarıysa onu kimse dinlemezken yüksek sesle Shakespeare okurdu. Yazın yarışlara gider ya da Elizabeth'le dolaşmaya çıkardı; bir seferinde Chilham Park'ta yürüyüş yaparlarken onu kızgın bir erkek geyikten cesurca kurtarmış, bu esnada bir parmağı kırılmıştı. Ramsgate ve Deal'a kadar bisiklet sürerdi. Tavşan avlar, Edward'la dağ gelinciğiyle avlanmaya gider, Stour'da turna balığı ve yılan balığı tutar, yılın sonraki dönemlerinde keklik, sülün, Afrika tavuğu ve bıldırcın avlardı. Ağabeyinin iyi kalite Fransız şaraplarının tadını çıkarırken, onun çeşit çeşit araçlarını, at arabasını, makamını ve geniş çevresini kullandı. Godmersham'a boşuna "Sefa Mabedi" demiyordu; kendisine Canterbury'ye gelmiş modern bir hacı rolü verdiği, onu öven bir de şiir yazdı:

Asil Hacı, uzat ayaklarını,
Kapı sana açıktır;
Şüphen olmasın ki karşılaşacağın
Neşe ve misafirperverliktir.
Güzellik ve incelik seni büyüleyecek,
-Akıl zekâyla birleşecek-
Buradaki mutluluk hissi sana öğretecek
Nasıl bulabileceğini aile sevgisini
Ve bütün o nimetleri
İnşa eden Sefa Mabedi'ni.[7]

Henry, Elizabeth'in en sevdiği kayınbiraderiydi ama Frank de sık sık ziyaretçileri oluyordu; Ramsgate'den bir kızla nişanladığında kız orada kalmak üzere davet edilmişti. Charles ara sıra orada oluyordu, James bir yaz ailesini birkaç haftalığına getirmişti ve Anna yeterince büyüdüğünde kendi başına çağrılmıştı. Anne-baba Austen'lar 1798 yılında geldiler. Cassandra eve bağlı kalan Elizabeth'e yardım etmesi için sık sık çağrılıyordu; Jane daha nadir oradaydı. Hepsini tanıyan Hampshire'daki yeğeni Anna'ya göre, Jane Hala yengesi tarafından fazla sevilmiyordu; Elizabeth için "Doğal becerileri düşündüğüm kadar çok olmasa da çok tatlı ve iyi eğitimli bir kadındı. Evcimen zevkleri vardı, bazı kişileri hariç tutsa da sevgisi çok güçlüydü" diye yazmıştı. Anna, Elizabeth'in Cassandra ve Jane arasında "kesinlikle abla olanı tercih ettiğini" söyleyecek

kadar ileri gitmişti. Sebep mi? "Küçük yetenek, Goodnestone'lu Bridges'lere o dönemde çok şey yapmış ve çizmeyi fazlaca aşmış olmalıydı."[8] Görüşüne temkinli yaklaşmak gerekse de diğer tüm bildiklerimiz ışığında Anna'nın yorumları inandırıcıdır.

Jane Hala ve onun eksikliklerine ilişkin hatırladıkları 1869'da yetmişli yaşlarındayken özel olarak kayıt altına alınan Fanny, bu yorumları teyit eder. Fanny'nin hatırladığına göre Jane;

> *yeteneğinin* gerektirdiği kadar *zarif* değildi... [Austen'lar] zengin değillerdi ve çevrelerinde içli dışlı oldukları insanlar hiç de soylu değildi yani kısacası *vasatın* ötesine geçmiyorlardı ve tabii her ne kadar *akıl* ve görgü bakımından üstün olsalar da zarafet bakımından aynı seviyedelerdi... Jane Hala tüm muhtemel (ifademi hoş görün) "bayağılık" emarelerini gizleyebilecek kadar zekiydi ve daha zarif biri olma yönünde kendini eğitti... İki hala da [Cassandra ve Jane] dünyadan ve onun usullerinden (üst tabakaya ve çevrelerine dair dünyayı kastediyorum) tamamen bihaber yetiştirilmişlerdi ve onları Kent'e getiren sebep babamın evliliği olmasaydı... her ne kadar kendi içlerinde daha az zeki ve makbul değilseler de iş muteber cemiyet ve onun usullerine gelince çok alt seviye kalacaklardı.[9]

Bu metin Jane Austen'ın hayranlarını üzdü ve kızdırdı, ayrıca Orta Victoria dönemine ait zarafet fikirlerinin gerçek dışılığı ve yanlışlığının bir örneği olarak kabul edildi ancak Fanny'nin halasını çok sevdiği akılda tutulmalıdır; nitekim metnin sonunu kız kardeşi Marianne'e yazdığı özel mektubunda yer alan satırlarla bitiriyordu: "Eğer bütün bunlardan nefret ettiysen özür dilerim ama kalemimin ucuna bu geldi; kalemim doğruyu söylemeyi seçti." Bu da bir o kadar önemli çünkü Jane'in Godmersham'da nasıl karşılandığına dair fikir veriyor: Kuşkusuz nezaketle ancak hissettirecek kadar tepeden bakılarak... Mesela, hanımların saçlarının kesilmesi ve yapılması için düzenli olarak evlere gelen berber, aldığı ücreti bilhassa düşürmüş ve böylece açıkça fakir bir akraba gibi gözükmesine neden olmuştu.

Godmersham, sosyal sıkıntıyı ana konularından biri olarak ele alan bir yazar için gözlem yapmak ve kayıt tutmak açısından nadide yerlerden biri anlamına geliyordu fakat her zaman tümüyle kafa dengi bir yer olduğu söylenemezdi. Bu durumda bir tuhaflık yoktur: Aslında bir yazar için bu bir klasiktir. Hiç kimse üst sınıfın tavır ve hareketlerini, onların

pek de sihirli çembere dahil olmadığını hisseden birinden daha büyük bir merakla gözlemleyemez. Bunun bu yüzyıldaki açık örneği Evelyn Waugh'dur ve başkaları da vardır; Henry James, kendisi dışardan bir gözlemci olmanın ötesine geçmeden, görkemli İngiliz taşra evlerindeki itaat etmeye yönlendiren hayattan notlar sundu. Her ikisi de Jane gibi "tüm muhtemel 'bayağılık' emarelerini gizlemeyi" öğrendiler ve yine onun gibi, gerçek beyefendilerin ve hanımefendilerin nasıl davranması gerektiği konusunda kusursuz rehberler olarak övüldüler.

Jane Austen'ın Kent'li soylularla ilgili yorumları her zaman coşkulu değildi ve bazen kibar da sayılmazlardı: "Aradılar, gelip oturdular ve gittiler", bir grup soylu hanımefendinin yaptığı ziyarete ilişkin yaptığı tarifti. Bir başkasının kızları içinse şöyle yazdı: "Caroline ve Harriet hiçbir şekilde birbirlerinden daha kaba ya da daha nazik değiller." Yine bir örnek: "Onun yaşında ve konumundaki bir kadın için, Ly Elizth hakkında söylenebilecek şeyler şaşılacak derecede az... Miss Hatton için de bundan fazlası değil." Arkadaş olması beklenen birçok genç kadından biri olan Miss Fletcher, *Camilla* adlı romanı beğenmesinden ötürü kabul görse de daha fazlası olamamıştı çünkü Canterbury'deki yegâne ilginç insanların genç subaylar olduğuna inanmaya hazır bir hali vardı. Godmersham'da aileyle geçirilen akşamlar da baygınlık verici olabiliyordu: Cassandra Aralık 1798'de Godmersham'dayken Jane, "Elizth.'in çalıştığını, senin ona kitap okuduğunu ve Edward'ın uyumaya gittiğini kestirebiliyorum" iddiasında bulunmuştu.

Jane, Edward'ın çok sayıdaki hısmının ve onların komşularının hiçbirisiyle düzenli yazışacak bir arkadaşlık kuramazken; Godmersham'daki çalışanlardan biri olan mürebbiye Anne Sharp, onun Kent'teki en yakın arkadaşı olmuştu. Miss Sharp'la gerçekten uyumlu ruhlardı. Hassas bünyeli, zeki ve oyunculuğa meraklı biri olan Miss Sharp'ın, üstelik çocukların sergilemesi için oyun yazacak kadar hızlı bir kalemi vardı; *Pride Punished or Innocence Rewarded* [Gurur Cezalandırılır, Masumiyet Ödüllendirilir] adlı bu oyun sadece hizmetkârları eğlendirmek için olsa da sahneye kondu. Ekmeğini her açıdan zorlu bir iş olan öğretmenlikle kazanmaya mecbur biriydi. Jane'in ona kanı kaynamıştı bir kere ve kalıcı bir arkadaşlık kurdular; Anne Sharp'ın 1806 yılında Godmersham'dan ayrılmasına ve sonraları çoğunlukla İngiltere'nin kuzeyinde çalışmasına rağmen iki kadın düzenli olarak yazıştılar.

Miss Sharp, "en kıymetlim Anne" olmuştu. 1809 yılında Godmersham'da kendini epey "halsiz ve yalnız" hissederken, Miss Sharp oradayken yaşanan çok daha hayat dolu günleri anımsamak Jane'e çare olamıyordu. Onun koşulları hakkında endişeliydi ve birçok kez yanına gelip kalması için onu davet etmişti; hiç değilse bir kez, 1815 yazında, onu Hampshire'a getirmenin yolunu buldu. Ona bildiğimiz kitaplardan bazılarının kopyalarını gönderip fikirlerini dikkate aldı: En sevilen *Gurur ve Önyargı*, mükemmel *Mansfield Park*, bu ikisi arasında bir yerde duran *Emma*. Onun için sanki bir kardeşiymişçesine endişeleniyordu. İşverenlerinden biri olan dul Yorkshire'lı Sir Wm. P.'nin çocuklarının mürebbiyesine âşık olması gibi ümitsiz bir romantik dilekte bulunacak kadar kaygılanıyordu onun için: "Onunla evlenmesini çok istiyorum!... Ah Sir William ah! Miss Sharp'ı sevecek olursanız, ben de bakın sizi nasıl seveceğim!"[10] Sir William tabii ki böyle bir lütufta bulunmadı; ne o ne de Miss Sharp bir aşk romanı kahramanıydı ve bir mürebbiye ile işverenini evlendirmek daha sonraki bir romancıya kalacaktı.

Miss Sharp'a vaktiyle patronu olan Elizabeth Austen'ın öldüğünü Godmersham'dan mektup yazıp haber veren de Jane'den başkası değildi. Jane, en kıymetlisi Anne'e son mektuplarından birini yazmıştı; Jane'in ölümünden sonra Cassandra, kız kardeşinin bir bukle saçını ve birkaç yadigârını -ona hâlâ hitap ettiği şekliyle- Miss Sharp'a göndermeyi uygun bulmuştu. Bu hediyelerin mütevazı mahiyeti üç kadının da kanıksadığı yoksulluk ve tutumluluğu vurgular niteliktedir: Biri, Jane'in dikiş takımında yirmi yıldır duran bir çuvaldızdı. Bir otuz yıl daha özenle saklandığına hiç şüphe yoktu. Miss Sharp 1850'lere kadar yaşamını sürdürdü. James Austen'ın oğlu onu "eğlenceliden ziyade korkunç yapmacık" bulurdu ki bu, Phila Walter'ın Jane Austen için yaptığı "tuhaf ve yapmacık" tarifini anımsatan bir kanıydı. Görünen o ki Jane Kent'te benzerini bulmuş, zengin ve bilhassa da mutlu olmayan fakat tamamen kafa dengi birini çok az sayıdaki yakın arkadaşlarından biri haline getirmişti. Dahası onu aileyle paylaşmamıştı; tamamen kendi arkadaşıydı. Nitekim sonradan Everton'da kendi yatılı okulunu kurup işletmesi de onda Jane Austen'ın ilgisini çekenin ve etkileyenin ne olduğuna dair bir hayli fikir veriyor.

Tuhaf ve yapmacık görünmek, sık rastlanan bir kendini koruma şeklidir. Bir diğeri suskunluktur. Jane Austen'ın suskun kalışları bilhassa

şüphelidir çünkü bunların ne kadarının hakiki suskunluk ne kadarının Cassandra'nın makaslamalarının etkisi olduğunu bilmek zordur. Siyaset konuşmaması meşhurdur ve bu genellikle ailesinin benimsediği Tory görüşlerine katıldığına delalet olarak alınır. Çocuk haliyle Goldsmith'in *History of England* [İngiltere Tarihi] adlı kitabının sayfa kenarına "Mertçe söyledim! Bir Tory gibi konuştum!" cümlelerini karalamıştır ancak bu onun bilinen tek sloganıdır. Ölümünden sonra, onun toplumsal olaylar hakkındaki görüşlerini anımsamaya çalışan yeğenlerinden biri bunlarla ilgili "hiçbir kelime veya ifade" bulamaz; Tory'lere siyasi bağlılığını sürdürdüyse de bu hiçbir zaman Tory'lerin yerel milletvekillerini beğenme boyutuna varmamıştır.[11]

Siyaset erkeklere özgü ayrı bir dünyadır. Aynen açık hava sporları gibi. Henry, bir seferinde kendinden emin şekilde Jane'in en sevdiği manzum ahlak yazarının Cowper olduğunu, özellikle de ezbere okuyabildiği uzun şiiri *The Task*'ı [Görev] sevdiğini belirtir. Jane ise Cowper'ın açık hava sporlarından ve onların acımasızlıklarından nefret etmesi konusunda sessizdir: "Hızla geçen köpek sürüsünün vahşi gürültüsü... iğrenç spor, / Zevklerini bir başkasının acısına borçlu olan, /Suçsuz tabiatın hıçkırıkları ve ölüm feryatları ile beslenen."[12] En çok sevdikleri uğraşlar avlanmak, tazı ile tavşan kovalamak ve atıcılık olan erkek kardeşler ve arkadaşlar arasında yaşarken en sevdiği şairin bu görüşlerini anmak pek uygun değildi. Godmersham'dayken Henry'nin elinden silah pek düşmezdi, Edward'ın bütün oğulları açık hava sporları için yetiştirilmişlerdi, James ve oğlu da avcılığa tutkundu; bu yüzden Cowper'ın duygularını şahsen paylaşıyorsa da bunu dile getirmemeyi tercih etmişti. Mektuplarında açık hava sporlarına ilişkin ifadeleri de tenkit edici değildir. *Mansfield Park*'ta, Edmund Bertram ve Henry Crawford'u beraber ava gönderir ve *The Watsons*'da on yaşındaki Charles Blake'in ilk avıyla ilgili heyecanına karşı anlayışlıdır. Jane Austen'ın herhangi bir av buluşmasına katıldığına dair hiçbir kanıt yok; öte yandan bu mevzuda erkek kardeşlerine bağlılığının ağır bastığı ya da en azından Cowper'ın ahlak öğretisini bastırdığı anlaşılıyor.

Kadın hakları, sessiz kaldığı bir başka konuydu. 1790'lı yılları yaşayıp da Mary Wollstonecraft'ın 1792'de yayımlanarak büyük coşku yaratan *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi* adlı kitabını duymayan kimse olamazdı fakat kitabın giriş bölümü, iki erkek kardeşi donanma-

da, biri de 1793'ten itibaren milis birliğinde görevli bir rahip kızına hitap eder cinsten değildi. Kitap monarşiye yönelik bir saldırıyla başlayıp bunu orduya kadar vardırıyordu: "Daimi ordu özgürlüğe aykırıdır.", "Her müfreze bir despotlar zinciridir.", "ihtiyaç içinde bir *beyefendi*'nin yetenekleri sayesinde yükseldiği söyleniyorsa, bunu ancak kölece bir parazit ya da ahlaksız bir pezevenk olarak gerçekleştirmiş demektir." Tam Henry'lik. Sırada donanma var: "Denizciler ve donanma subayları da benzer betimlemeleri hak ederler; ancak onların kötü huyları daha farklı ve iğrençtir... bu yaşantıların içinde aklın bir rol oynadığı söylenemez." Bu, Francis ve Charles içindi. Ve arkasından sıra Kilise'ye gelir: "Öğrenciler din okullarında kendilerine dayatılan inançları hiç sorgulamadan kabul etmeyi öğrenirler; böylelikle mesleklerinde ehil olduklarında, yükselebilmek için üstlerine ya da koruyucularına kölece itaat edebilecek duruma gelirler. Belki de yoksul ve bağımlı bir rahip yardımcısının korkak adımları ile bir piskoposun kral edasıyla yürümesi arasındakinden daha çarpıcı bir karşıtlık yoktur. Birinin uyandırdığı saygıyla ötekinin uyandırdığı horgörü, uygulama aşamasında her ikisinin de görev ve işlevlerini yararlı olmaktan çıkarır."[13] Bu da babası, kardeşi James ve kısmen onların kuzen ve arkadaşları içindi.

Şüphesiz Jane bu düşüncelerden hiçbirine katılmıyordu. Durum ne olursa olsun, ilk söyleyebileceğimiz bu. Yine de Jane Austen'ın kimi subayları takdim ve bazı papazları tasvir için kullandığı merhametsiz, züppe ve dalkavuk gibi kelimelerini düşününce, tamamen de zıt fikirlere sahip olmayabileceği akla geliyor. En azından Wollstonecraft'ın kadınlara daha iyi eğitim ve statü sağlanmasına ilişkin temel düşünceleri dikkatini çekmiş olmalıdır. Robert Bage'in *Hermsprong* romanını edinmesini de ekleyince, onun bu düşüncelerden haberdar olduğundan emin olabiliriz. Bage, bir radikal ve (kendi ifadesiyle) "zoraki bir Hıristiyan"dı; Wollstonecraft'ın emsal gösterilen ve kahramanı tarafından onaylanan kadınlara yönelik taleplerine samimiyetle destek veriyordu.[14] Gerçeği söylemek gerekirse *Hermsprong*, eşitlik, sadelik ve açıksözlülük kadar kadın haklarına da inanan filozof bir Amerikalı olarak Tory düşüncesinin her boyutunu sorgular ve ahlaksız bir eski West Country lordu ile onun papaz, hukukçu ve metresinden oluşan yozlaşmış çevresi şahsında İngiliz sınıf sistemini eleştirir. Kitabın en büyük cazibesi, genellikle Hermsprong'un başlıca dostu, özgür fikirli, hızlı konuşan ve lordun

planlarını çökertme kapasitesi olan Maria Fluart'ın ağzından çıkan, ışıltı ve zekâsıyla göz kamaştıran diyaloglardır. Ondan bir öpücük isteyip direnmesinden şikâyet ettiğinde çığlığı koparır: "Bir öpücük mü! Beni bağışlayın Lord, ...saldırma biçiminizden beni soymak istediğinizi düşündüm." Hermsprong ve Fluart, kibar yalanlara ve sosyal kabul görmüş davranış biçimlerine alışkın muhaliflere karşı bir silah olarak açıksözlülüğü kullanır ve galip gelirler. Bu istisnai karşıtlık, Austen tarafından *Akıl ve Tutku*'da farklı sonuçlarla ele alınmıştır. Kadınların durumuna ilişkin biçimsel suskunluğu, cinsiyetler arası ahlaki ve fikri eşitlikte ısrar ettiği kitapları vasıtasıyla nitelik kazanır; "*Evelina*'yı yazanın Dr. Johnson olduğunu duyan" Oxford'lu genç adam hakkındaki eğlenceli yorumu ise Wollstonecraft ve Bage tarafından ele alınan durumun farkında olduğuna işaret eder.[15]

Din konusunda sessiz değilse de suskundur. Papaz evinin kızından beklenecceği gibi, din orada hayat örgüsünün esaslı bir parçasıdır. Sorgulanacak ya da araştırılacak bir şey ve asla Johnson ve Boswell'e göre olduğu gibi bir merak ve korku kaynağı değildir. Mektuplarda aile dua ve vaazları ile dinsel törenden ara sıra bahsedilir ama maneviden ziyade sosyal bir unsur olan yoksullara yardım etme göreviyle ilişkili olarak usulca en çok dinden bahsedilir. Austen'ın romanlarında kimse dua etmez, kimse kilisede veya Tanrı'dan ya da bir papazdan manevi rehberlik beklerken gösterilmez. Marianne Dashwood, tam bir ıstırap ve pişmanlık içinde Tanrı'ya kefaret etmekten, Willoughby'e olan aşkını "dinen, aklen ve daimi surette" kontrol altına alıp engellemekten bahseder fakat inancı eylem halinde bize gösterilmez [*Akıl ve Tutku*]. Fanny Price'ın, yanlış olduğunu düşündüğü şeylere karşı koyma cesareti veren itikatı daha fazlasını da yapar; onu, tıpkı Mr Collins'in Bennet'ların günahkâr Lydia ve Wickham'ı çevrelerinden uzaklaştırmalarını önermesi gibi, dışlamaya hazır olduğu günahkârlara karşı da hoşgörüsüz hale getirir [*Gurur ve Önyargı*]. Roman yazarı Austen, inanca farklı sebeplerle başvurulabilmesine ve onun farklı şekillerde yaşanabilmesine ilgi duyuyordu; içsel manevi sıkıntılara dair söyleyecek bir şeyi yoktu.

14. Bölüm

Annemle Seyahat

Mrs Austen, 1797'de Mary Lloyd'u James'in karısı olarak hoş karşılamasına çok açıkyüreklice kişisel bir sebep gösterdi. "Sabırsızlıkla Cassandra'nın Shropshire'a Jane'in de... -nereye olduğunu Tanrı bilir- gittiği yaşlılığımda senin beni gerçek manada rahat ettirmeni bekliyorum." Tireli yerde ve "Tanrı bilir" sözünde belirsizlikten öte bir şey vardır: Yenilgiyi kabullenme, belki de Jane'in tatminkâr bir eş olup olamayacağı ya da yaşlılığında annesini rahat ettirip ettiremeyeceğiyle ilgili örtülü bir şüphe. Jane öngörülemez, anlaşılması zor, zihin ve hiciv gücü açısından da en az Mrs Austen'ın kendisi kadar hayranlık uyandırıcıydı. Mrs Austen insanlarla alay etmekten hoşlanıyordu ama kimse alaya alınmaktan hoşlanmaz.

Bir anne olarak kızlarının evlenmesini istedi. Başka? Halihazırda Fransızlara karşı gösterdiği başarılar nedeniyle şövalye ilan edilen mükemmel bir deniz subayıyla evlenen yeğeni Jane Cooper kadar şanslı olmalarını sağlamak... Kuzen Jane artık varlığını Lady Williams olarak sürdürüyordu, hoş, bu Jane Austen'ın "onun Prens Hazretleri Sir Thomas Williams"ı ile dalga geçmesine engel değildi; Thomas Williams komutası altında hizmet etmekten mutlu olan Charles'a karşı iyi davranabilecek bir konumdaydı. Karısı Steventon'da her zaman çok dostça karşılandı. Ailenin gelişmesinin de yardımıyla, böyle iyi evlilikler sayesinde aile yapıları güçlendi.

Yalnız hiçbir şey güvencede değildi. Mrs Austen'ın Mary'e mektup yazdığı birkaç ay içinde Tom Fowle öldü, bundan böyle Cassandra'nın Shropshire'da bir geleceği yoktu. Bir sonraki sene Jane Williams Wight Adası'nın patikalarında yol alırken kontrolden çıkmış bir yük beygirinin çarpması sonucu faytonundan düştü ve Sir Williams'ı Steventon'daki düğünlerinden sadece altı yıl sonra dul bırakarak öldü.

Jane Austen gerek muhitteki genç erkekler arasından –Digweed'ler, Terry'ler, Portal'lar, Harwood'lar, Tom Chute- gerekse daha uzaklardan bir koca bulma emaresi göstermedi. O ve Cassandra tüm eski arkadaşları ve ağabeylerinin arkadaşlarıyla iyi geçiniyordu fakat bu kardeşçe bir durumdu ve buradan hiçbir şey çıkmadı. Cass'in yaşadığı büyük kayıp her ikisini de halalığa mı, bekârlığa mı, yoksa kendi kendine yetmeye mi itiyordu, söylemesi zordu. Babaları onlardan sevgiyle fakat toplu şekilde "kızlar" diye bahsetmeye başladı. Babası ve üvey annesiyle yaşamak üzere Deane'e dönen yeğenleri Anna, o yıllarda onları neredeyse ayrılmaz bir ikili olarak hatırlıyordu:

> Halalarıma sık sık yaptığım ziyaretleri ve buz gibi bir havada bile Steventon ve Deane arasındaki çamurlu patika boyunca hanımefendilerin çoğunlukla nalınlarla nasıl yürüdüklerini anımsıyorum. Başlıklarını da hatırlıyorum: Çünkü renk, şekil ve malzeme bakımından aynen birbirine benzedikleri için tahminde bulunmayı bir eğlence haline getirmiştim ve hangi başlığın hangi halaya ait olduğunu her zaman doğru tahmin ettiğime inanıyorum.[1]

Yirmili yaşlarının ortalarındaki kadınların neredeyse bireysel herhangi bir stil oluşturamayacak kadar birbirlerinden ayırt edilemez ve sıradan olduklarına işaret edercesine birbirinin aynısı başlık seçmelerinde iç karartıcı bir şey vardır.

Birlikte olmadıklarında sürekli olarak birbirlerine yazıyorlardı. Jane 1799'da Bath'den Cassandra'ya amcalarının her şeye burnunu soktuğuna ve arsız olduğuna dair kaba bir ima taşıyan bir söz olan "Amcam senden bu kadar sık haber alıyor oluşuma epey şaşırdı" diye yazdı. Evet, gerçekten de birbirlerine çok sık yazdılar; buna ihtiyaçları vardı çünkü birbirleriyle özgürce konuşabiliyorlar, mektupları dedikodular, şakalar, seyahat notları ve iç karartıcı kıyafetlerine dair sohbetler taşımanın yanı sıra çileden çıkmaya karşı emniyet sübabı vazifesi görüyor, kızgınlık ve hayal kırıklıklığını alıp götürüyor, dünyaya göğüs germelerine yardım ediyordu. Cassandra bazen nesir şeklinde yazmayı denedi, böyle bir tanesini 1798 kışında Godmersham'dan Steventon'a gönderdi; Jane, "Mutlu geçen iki haftaya dair yazın son derece usta işi" diye yazdı fakat kendisi mektuplarında hiç nesir ya da güzel yazı denemesinde bulunmadı. Onlar nesrinin küçük bıçaklarını parlattığı biley taşlarıydılar.

"Bir şeyden korktuğu için beklediğinden birkaç hafta önce doğurdu... Sanırım kocasına bakarken boş bulundu" diye yazarak papaz komşularının karısı Mrs Hall hakkında aniden araya bir şaka sokardı. E.M. Forster bunu "acımasız kadınların kişnemesi" olarak adlandırır fakat Dr. Hall tiksindirici biri olduğu için JA'nın kaleminden çıkan bu doğaçlama rezalet örneği, çocuk hikâyelerinin o temkinli, çocuksu, kötü tadına daha yakındır. Aynı mektubun ilerleyen bölümlerinde rahatça papaz evinden bebek kıyafetleri verilecek olan köydeki yeni bebekten bahseder.

Beklenmedik başka sürprizler de olur. "*first impressions*'ı tekrar okumak istemene şaşırmam, bir kitabı bitirdiğin ayda yılda birdir ki bu çok uzun zaman önceydi." Kendisinden hiç söz etmese de eserinin varlığını kabul eder. Eserin başlığının ilk harflerini büyük yapmayı reddetmek, sesi alçaltmak gibidir; *First Impressions*'dan bahsetme konusunda adeta gönülsüzdür. Fakat ortada sahte bir alçakgönüllülük yoktur. Yayıncılar tarafından reddedilmesine rağmen tekrar okumaya değerdi; sonradan tekrar yazmaya da değer olacaktı.

1798 yazında hem kız kardeşler hem de anne babaları Godmersham'daydı; Jane anne babasıyla eve dönerken, Cassandra yeni doğum yapan Elizabeth'e yardım etmek için kalmaya devam etti. Sonraki mektup serisinde anne babasıyla olan günlük ilişkilerinin ayrıntılı bir resmi çizilir; Jane, annesinin kendi sağlığıyla ilgili şikâyet edip durmasını sürekli bir şakaya dönüştürdüğünden, biraz da bıçak bileme vardır. Mrs Austen çetrefilli yolculuklarının ilk etabı sırasında kendini kötü hissetmeye başladı. Günde iki kez tedavi edici acı sıvılarla, birkaç kez de ekmek dilimleriyle beslenip bakılması gerekiyordu; Dartford Inn'e vardıklarında biftek ve haşlanmış tavuktan oluşan bir öğle yemeği yiyecek kadar iyileşebilmişti. Tek kişilik odanın rahatlığını Mr Austen'a bırakarak, kendilerine önerilen çift yataklı odayı Jane'le paylaşmaya karar verdi. Bu kararın ertesinde, "Bugünkü yolculuğum her bakımdan beklediğimden daha zevkli geçti. Çok az bunaldım ve katiyen mutsuz değilim" demesinin, keyif aldığına dair yeterli bir ifade olarak görülmesi gerekse de Jane annesinin kararıyla ilgili yorumda bulunmaz.

Handa annesi şöminenin başına otururken, babası roman okumaya koyuldu. Bu esnada Jane, tüm parası, mektupları ve kâğıtlarıyla birlik-

te sandıklarının kaybolduğunu farketti. Hancı, sandıkların gidecekleri Batı Hint Adaları istikametindeki Gravesend'e giden bir at arabasına konmuş olabileceği görüşündeydi ki gerçekten de öyle olmuştu, neyse ki hızlıca peşlerinden gidip kurtardılar. Ertesi sabah tüm aile Staines'e doğru yola çıktığında, annesi "boğazında yanma" ve "genellikle hastalanacağı zaman görülen türde bir hacet" şikâyetiyle epey kötüleşti. Sonunda Basingstoke'a vardıklarında doğruca Lyford'a, uyku vaktinde on iki damla alınmak üzere afyon ruhu yazan aile doktoruna gittiler. Ardından Mrs Austen karahindiba çayının afyon ruhuyla aşık atacak yararlarıyla ilgili keyifli bir sohbete oturdu. Bu arada Weymouth'tan Windsor'a doğru giden bir başka hastanın Basingstoke'tan geçiş heyecanını kıl payı kaçırdılar; kasaba meydanı, kralı alkışlamak üzere toplanan yerel halkla dolmuştu.[2]

Mrs Austen Lyford'dan çıkarılıp eve olan son birkaç kilometrelik yolu aşarak Steventon'a götürüldü. Artık afyon ruhunun sorumluluğu Jane'deydi fakat o daha ziyade annesi için belirlenen dozu ayarlama sorumluluğundan keyif alıyordu. James dönen yolcuları karşılamak için Deane'den çıkıp geldiğinde, Mrs Austen'ın morali yeniden canlandı ve uyumaya gitmeden güzel bir sohbet yaptı; yatağa varır varmaz Mr Lyford'un iyi kalite afyon ruhuyla devrildi ve sonraki gün boyunca yatağından çıkmadı. Jane ve babası saat üç buçuktaki yemeklerini yalnız yediler. Cass'e "Ne tuhaf!" diye yazdı; mutfakta talimatları veriyor olmak, Austen'ların büyük masada oturan tek çocuğu olmak tuhaftı. Mr Austen teğmenlikte [*liuetenant*- küçük geminin komutanı-e.]takılıp kalmış ve o an Akdeniz'de azimle çalışmaya devam eden Frank'e nasıl yardım edeceğini düşünüyordu; önemli ve nüfuzlu kişiye mektuplar yazmak şeklinde bir miktar baba müdahalesine ihtiyaç vardı. Yine teğmen olan on sekiz yaşındaki Charles ise ülke karasularından aktif görev düşmesi daha olası bir gemiye gönderilme konusunda istekliydi. Mr Austen, James'in ilk karısının bir tanıdığı olan Amiral Gambier'e mektup yazdı, Amiral Gambier de Donanma Bakanı ve Henry'nin emekliye ayrılan albayı ve arkadaşının kuzeni olan Lord Spencer'la görüştü. Mektupları etkili oldu ve Noel itibariyle Frank binbaşılığa [commander-daha büyük bir geminin komutanı-e.] terfi ederken Charles ise bir firkateyne geçti. Henry'nin yüzbaşılığı da Resmi Gazete'de duyuruldu ve resmen birliğin mutemetliğine getirildi; savaşçı Austen'lar üçlü bir zafer kazanmıştı.

Jane'in evi çekip çevirdiği ve yazmaya elinden geldiğince vakit ayırdığı Steventon'da günler sakin geçti. Geçen seyyar bir satıcıdan kendi parasıyla altı iç gömleği, dört çift de çorap aldı. Mrs Austen, Jane'in Basingstoke'taki yeni kütüphaneye Cassandra'yı kaydetmesi için on altı şilin verdi. Koyunlar ve vergiler hakkında endişelenen babası, Boswell'in *Samuel Johnson'ın Hayatı* adlı kitabını aldı ve Lord Nelson'un Nil Nehri'ndeki zaferine yönelik özel bir ayin yapmak üzere hazırlanmaya başladı; akşam da Cowper'dan Jane'in "duyabildiğim kadarıyla" diyerek dinlediği sesli okumalar yaptı. Dr. Lyford'un teşhisleriyle her zaman örtüşmeyen çok şiddetli hastalık belirtileri görülen Mrs Austen yatağında yatıyordu. Digweed'ler ve Harwood'lar ziyarete geldiler, hizmetkârlarla ilgili sorunlar vardı; yeni çamaşırcı kadın için, "Elinin değdiği hiçbir şey temiz olacakmış gibi görünmüyor ama kim bilir?" yorumu yapılıyor; karnı burnundaki Mary, James'in yeterince kuvvetli olmayabileceğini düşündüğü genç bir kızı "fırçacı olarak" Deane'de işe aldı. İyi yemek pişiren, iyi dikiş diken ve zamanla mandırada çalışmayı da öğrenecek olan yeni hizmetçi Steventon'da işe başladı. Jane, ciltlenmeye gittikleri Winchester'dan dönen bazı kitapların paketlerini açtı. Muhitten iki kadın doğum sırasında öldü, bu haberler Mary'den özenle saklandı. Mrs Austen doğuma katılmak için gece boyunca yürüme becerisini tekrarlama teklifinde bulunmadı; bu kez doğum gerçekleşene kadar kendisine bir şey anlatılmamasını istedi ve çok geçmeden doğum gerçekleşti. James ve Mary'nin bir oğulları oldu, hepsinin sağlığını yerindeydi.

James-Edward adı verilen bebeğin büyük, kara gözleri vardı ve en sevilen yeğen oldu. Jane, "Görünüşü yeterince derli toplu değil; yatakta oturuken giyeceği bir sabahlığı yok; perdelerinin hepsi çok ince" diye yazdığı yeni anne Mary'yi, "Derli toplu taktığı güzel, temiz başlığıyla hakikaten çok hoş, beyaz elbisesi de düzgün ve muntazam" dediği Godmersham'daki Elizabeth'le kıyasladı. Zengin bir arazi sahibinin eşini bir köy papazının eşi için model almak açıkça haksızlıktı ama belli olduğu üzere Jane kendisini bir bebekle hayal ediyordu. Mary için "meseleleri benim içinde olmayı isteyeceğim şekilde halledemedi" diyecekti. Etrafı hamile yengeler ve komşular tarafından sarılıyken, bir koca, kendine ait bir ev ve bir bebekle onların yerinde olmayı hayal ettiği anlar oluyordu. Neden olmasındı ki? Henüz yirmi iki yaşındaydı.

Aralıkta, Mrs Austen alt katta görünecek kadar iyileşti. "Annem dün öğleden sonra hayran izleyici kalabalığının arasından giyinme odasına giriş yaptı." Bununla birlikte bazen hâlâ "astım, ödem, sulu zatülcenp ve karaciğer bozukluğunun" yanı sıra bağırsaklarının düzensizliğinden şikâyet diyordu. Böyle güçlü ölçekte bir hastalık hastalığı ancak hayranlıkla karşılanabilirdi. "Gut ve ayak bileklerinde duyarlılık" sonraki belirtiler oldu ama bunlar annesinin ya da Jane'in neşesini engellemedi. Ya da Jane'i birkaç gününü Catherine Bigg'le birlikte Manydown'da geçirmekten ve yirmi dansın her birini yaptığı bir baloya katılmaktan alıkoymadı. "Soğuk havada, sevdiğim birkaç çiftle birlikte bir hafta boyunca, sanki yarım saatmiş gibi dans edebilirdim." Ayrıca tek başına yürümenin keyfini de keşfetti. Elizabeth Bennet'ı kırlık alanın etrafında tek başına tırmandırmasını düşündüğünüzde en şaşırtıcı laflardan birini edip Cass'e "Geçen haftaki sert ayazların keyfini çıkardım ve sona erdikleri bir gün tek başıma Deane'e yürüdüm... Hayatımda daha önce hiç böyle bir şey yaptığımı bilmem" dedi. Jane hazır başlamışken, buzların geçit verdiği patikalar boyunca, ayakları çıkardıkları izler içinde tıkırdar ve hayal gücü çalışır halde sık sık tek başına yürümüş olmalıdır.

Biri kralın yeğeni Prens William'ın teşrif ettiği balo olmak üzere, Cassandra da Kent'te balolara gidiyordu. Jane, Deane'de Harwood'larla sakin bir Noel günü geçirdi, Digweed'leri ve iki gün sonra eve gelen James'i eğlendirdi -"Güzel, sessiz bir grup olacağız sanırım."- ve 1799'un ilk günü yeni yeğeninin Deane'deki vaftiz törenini gördü. Frank'in terfisi birçok tebriği beraberinde getirirken, başka davetler ve Dorchester'ların Kempshott Park'ta düzenledikleri büyük bir balo gerçekleşti. Eliza Chute çorba ve sandviçlerin olduğu bu baloyu iyi bir balo olarak not etti ve sabah üçe kadar orada kaldı; Jane çok daha önce ayrılarak, Martha Lloyd'la birlikte bakıcıyı ve bebeği yere indirtip bakıcı yatağında uzanıp sabahın ikisine kadar candan bir sohbet gerçekleştirdikleri ağabeyi James'in evine döndü.

Ocakta mektupların değişmez komiklik özelliği yeniden ortaya çıktı: "Farketmeye başladım ki... bir süreliğine annemin sağlığıyla ilgili biraz sessiz kaldım fakat senin onun esas durumunu tahmin etmekte zorlanmayacağını düşündüm; sen ki çok daha garip şeyleri tahmin edersin. Oldukça iyi... Kendisi sana şu anda... ve devamında başın-

dan korkunç şekilde üşüttüğünü anlatacaktır." Tesadüfen Edward da Godmersham'da hastaydı. Aralarında "el ve ayaklarında kızarma" ve "bağırsak şikâyetleri, bayılmalar ve mide bulantılarının" olduğu ilginç belirtiler gösterme konusunda annesinin doğal becerisine sahipti; ilkbaharda da Elizabeth ve iki büyükleriyle Bath'e gitmeyi ve onlara katılmak üzere annesiyle Jane'i de çağırmayı planlıyordu.

Jane Bath'e önceden bir kez gitmiş, ıslak ve kasvetli bir kasım ayında Leigh-Perrot dayısı ve yengesiyle beraber kalmıştı, üzerinde çalıştığı kitabın (*Northanger Manastırı*) çoğu orada geçtiğinden yine gitmeyi istemek için iyi bir sebebi vardı. Cass evin sorumluluğunu almak üzere martta Kent'ten döndü, Jane ve annesi de mayısta batıya doğru yola çıkmak üzere hazırlandılar.

Geçmiş altmış yıldır Roma kalıntıları ve on beşinci yüzyıldan kalma manastır kilisesi etrafında büyüyen, yeni sokakları ve sıraevlerini Avon Nehri kıvrımı üzerindeki sarp kayalar üzerine, olağanüstü şekillerde inşa ettiklerine göre yanlış yapma becerileri yokmuş gibi gözüken planlamacı ve mimarlara sahip modern bir şehir olan Bath, hâlâ İngiltere'deki en ünlü tatil kasabasıydı. En iyi ulaşım olanaklarına -Londra-Bath yolu ülkenin en mükemmel korunan yoluydu- sahipti ve görmek ve görülmek isteyen herkesin geldiği bir yerdi. Cheltenham ve Brighton burayı gölgede bırakmaya çalışsa da hiçbir zaman tamamıyla başarılı olamadılar. İnsanlar Bath'e sularından ve oradaki çok sayıda doktorun verdiği hizmetten faydalanmak için geliyordu; Leigh-Perrot dayı gut hastalığı için gitmiş, Edward da şikâyeti her ne ise onun için gitmeye niyetlenmişti; sulardan içip yüzecek hatta insanı çarpan ya da korkutucu sesli bir vücut fırçası vasıtasıyla uygulanan yeni elektrik tedavisini bile deneyecekti.

Bath'te mümkün olan en iyi eğlenceyi yaşayacağınıza da güvenebilirdiniz. Londralı aktör ve aktrisler kasabanın tiyatrosunda görünmeye bayılıyorlardı. İçerde ya da açık havada, çoğu kez havai fişekler eşliğinde konserler veriliyordu. Herkese açık kahvaltılar ve iki ayrı salonda özenle düzenlenen danslar oluyordu. Gazete okuyabileceğiniz gibi dedikodu da yapabileceğiniz kütüphaneler vardı; hepsinden öte, başka insanlar, onların şık kıyafetleri, fazlasıyla frapan şapkaları, iki tekerlekli üstü açık at arabaları, atları, sohbetleri, alışverişleri ve arazları

vardı. Bath, yeterli imkânlara sahip erkek ve kadınların hoş bir ortamda eğlenebildiği ve birbirlerini eğlendirebildikleri, normalde yaşadıkları evlerde sorumlu oldukları yoksulların varlığından uzak olmaları nedeniyle dikkatlerinin pek dağılmadığı medeni bir şehir hayatının doruk noktasını temsil ediyordu; birkaç dilenciyle birkaç yankesici daha az rahatsız edilmek demekti.

Mrs Austen kasabayı, evliliği öncesindeki dönemden beri iyi bilirdi. Artık eşiyle birlikte buraya düzenli olarak gelen ağabeyi Leigh-Perrot, kırsala bakan manzarasıyla gösterişli bir sıraev olan 1 no'lu Paragon'u satın aldı. Bath'teki çoğu sıraev gibi Paragon'un kendi bahçesi yoktu fakat bir parka bakıyordu; ayrıca kasabanın cazibesi, ev eğlencelerinden ziyade halka açık etkinliklerde, parklarda ve davetlerdeydi. Tüm kasabanın düzeninde teatral bir şey vardı; herkes bir gösteride kendini sergiliyordu ve bunun farkındaydılar. Edebiyat, Bath'i hayat kadar övdü. Jane bunu birçok kaynaktan biliyordu: Charlotte Smith'in *Emmeline* adlı romanında, burası uygunsuz bir hamilelik sırasında pansiyonlarda gizlenerek kimliği meçhul şekilde yaşayabileceğiniz bir kasabaydı. Charlotte Lennox'un *The Female Quixote*'taki kadın kahramanı Arabella, Pump Room'da [Bath'teki kaplıca-ç.] peçeli halde belirerek ve bir başka seferinde de bir Batlı züppesine kabalık ederek sansasyon yaratıyordu. Sheridan, Bath'ten ilk karısıyla kaçmış, sonrasında bunu *The Rivals*'ta bir sahne olarak yazmıştı; Jane çoktan kendi karakterlerini Bath'e gezmeye göndermişti. *Love and Friendship*'te "Bath'in anlamsız lükslerine" karşı uyarı yapılırken; ayrıca burayı, muhteşem bir at arabası ve at koleksiyonunun sahibi olmak dışında çok fazla bir şeyi olmayan biri olarak karakterize edilen "Mr Clifford"un yaşadığı yer haline getirir: Net bir tahminle adam, bir çift koşum atını Edward'a altmış guineaya satacak olan ve "tüm hayatını daha fazla at sahibi olmaktan başka hiçbir şey düşünmeden geçiren" kişidir.

Edward Austen ve ailesi ile beraberindekiler, Pump Room'a, Upper adlı salona ve Paragon'a kolayca erişebilecekleri Queen Square'deki köşe bir evde oda buldular. Mrs Austen ve kızı, Jane'in "iki güzel büyüklükte oda, kirli yorganlar ve hepsi rahat eşyalar" şeklinde tarif ettiği ikinci kattaki birbirine bağlı yatak odalarını tuttu; merdivenlerde bir kedi yavrusu koşturuyordu ve ev sahibi "yas tutan şişman bir kadın"dı. Jane, Fanny ve Edward'ın mektup yazmalarına yardım ederek iyi bir

hala gibi davrandı. Elizabeth nazikçe Jane'e bir şapka hediye etti; belki de birbirine eş başlıkları farketmişti. Jane'in müzik coşkusu acayip biçimde ifade edilmiş olsa da Sydney Gardens'taki bir gala akşamına katılmayı planladılar: "(Sydney) Gardens, sesinin ulaştığı yerin ötesine büyük ölçüde geçmeme yetecek kadar geniş olduğundan, konser beni her zamankinden daha fazla büyüleyecek." Leigh-Perrot dayı kendi başına yürüyerek dolaştı, dinlenmesi gerekiyordu; Jane ise içlerinden biri en azından umduğu gibi çıkan yeni tanıdıklarla köye yapılan yürüyüşlerin keyfini çıkardı; Jane burada Mr Gould adında, "Oxford'a yeni girmiş, gözlüklü ve *Evelina*'nın Dr Johnson tarafından yazıldığını duymuş olan" çok genç bir adamla tanıştı.*

Edward Godmersham'ın kira ödeme günü yüzünden temmuz başında evde olmak zorundaydı fakat Mrs Austen daha fazla seyahat etme isteğindeydi. Adlestrop'taki Leigh'leri ziyaret ederek daha fazla yol yapmak istedi; yeğeni Edward Cooper da şu anda Harpsden'de çocukluğunun geçtiği evde oturuyordu, yine bir başka kuzeni Mrs Cooke, Surrey, Great Bookham'daydı. Jane bu konuda istekli değildi ve Cassandra'ya bunun yerine Martha Lloyd'un yazı evde kendileriyle birlikte geçirmesini tercih edeceğini söyledi. Cooke Teyze ihtimalinin özelikle zor olduğunu düşünmüş olabilir çünkü kadın daha yeni bir roman yayımlamıştı; isimsiz yayımlanmasına rağmen aile tarafından okunması bekleniyordu. *Battleridge, an Historical Tale Founded on Facts* [Battleridge, Gerçeklere Dayanan Tarihi Bir Masal] adlı roman, interregnum** döneminde geçiyordu; olay örgüsü bir kral taraftarının elinden alınan mülkünün ona iadesini sağlayacak kayıp bir belge etrafında döner; gizli bölmeli bir sandığa saklanan belge, bu durum bir rüyada görülünce ortaya çıkar. Başka dramatik anlar da vardır: Genç bir kadın mehtaplı bir gecede, iki atlı tarafından "en sevdiği buluşma yeri olan Grotto'dan" kaçırılarak üzerine korkutucu yüzler oyulmuş abanoz ağacından eski bir yatakta yatmak zorunda olduğu bir kuleye hapsedilir. Mrs Cooke yerleşik go-

* *Evelina*, 1778 yılında isimsiz olarak yayımlandı. Muazzam bir başarı elde edince yazarının, kitabı babasından bile gizli yazan Miss Frances Burney olduğu kısa sürede belli oldu. Dr. Johnson ise Fielding'in tüm romanlarına tercih ettiği kitabın en içten hayranlarından biriydi.

** 1649 yılında başkaldıran ordunun I. Charles'ı idam etmesinden sonraki döneme verilen isim. 1660 yılında oğlu II. Charles'ın tahta geçmesiyle son bulmuştur-e.n.

tik standartlar kullanıyordu ve bilhassa da Mrs Radcliffe'e* ("*harikaların* Kraliçesi") hayrandı fakat *Battleridge* yayımlandığında *Northanger Manastırı*'nın ilk taslağı üzerinde çalışan Jane'in gizli bölmeli sandık ve kayıp belge detaylarını biraz neşeyle değerlendirdiği şüphesine yol açıyor. Gotik kurgu klişeleriyle alay etmesi, ailenin muzipliğinin bir parçası da olabilirdi.

Ne var ki annesinin isteklerine boyun eğdi ve kuzen ziyaretlerinde ona eşlik etti. Seyahatleri sırasında Leigh-Perrot'ların başına bir felaket geldi. Zengin Jane Yenge bir mağazadan hırsızlık yapmakla suçlandı ve akıl almaz şekilde hapse atıldı. Bath'teki bir mağaza sahibince bir parça dantel çalmakla suçlanıyordu. Tezgâhtar bir şey satın alıp mağazadan çıktıktan sonra peşinden koşmuş, "çalınan" dantel paketinde ya da cebinde -hangisi olduğu kesin değil- bulunmuştu ve yengesi olsa olsa mağazada tezgahtarlar onunla ilgilenirken dantel parçasının yanlışlıkla oraya konulmuş olabileceğini söyledi. Mağaza sahibinin isteği üzerine Leigh-Perrot'ların adresi kendisine verildi ve dört gün sonra bir polis memuru elinde izin belgesiyle Paragon'un kapısında belirdi. Ellili yaşlarının ortasında olan ve çocuğu olmayan Mrs Leigh-Perrot, mağaza çalışanlarının yeminli ifadeleri üzerine, dantelin değeri bir şilinin üzerinde olduğundan idam cezası uygulanabilecek bir suçla suçlanarak hapse gönderildi. Uygulamada, suçlu bulunduğu takdirde muhtemelen on dört yıllığına Avustralya'ya nakledilecekti; bu gerçekte onun yaş ve alışkanlıklarına sahip bir kadına verilecek çok büyük bir cezaydı.

Sosyal konumu ve geliri göz önüne alınınca hücreye konulmaktan ve mahpus giysisinden kurtulan Mrs Leigh-Perrot'un kocası, gönderilmiş olduğu Ilchester'daki Somerset İlçe Hapishanesi'nde gardiyan olan Mr Scadding'in evinde onunla birlikte kalmakta ısrar ederek, ona şaşmaz bir sadakatle destek verdi. Ancak Scadding'lerin evi onun alıştığı türden değildi: "Bayağılık, kir, sabahtan akşama kadar gürültü. Bunun herkes açısından nahoş olduğunun bilincinde değiller, onların bizi görmek istedikleri gibi çok mutlu olduğumuzu ve haklarını verdiğimizi sanmalarını sağlıyoruz."[3] Scadding'lerin kızları kimi zaman onları müzikle

* 18. yüzyıldaki Gotik tarzdaki romanların öncüsü yazar Ann Radcliffe (1764-1823)-e.n.

eğlendirdi fakat evin küçük çocukları Mr Leigh-Perrot'un muhterem dizlerinin üzerine kızarmış ekmek parçaları, giysi kollarından aşağı bira döktüler; anneleri bıçağın birini temizlemek için üstündeki kızarmış soğanları yaladı; iki köpek, üç kedi yemeği kapmak için kavga ettiler; duman bacadan çıkmak yerine eve dağıldı; çocukların Leigh-Perrot'larınkinin yanındaki odasıysa tımarhane kadar gürültülüydü. Bu uç vaziyetler içindeyken, Mrs Leigh-Perrot sadece neredeyse Hogarth'ın fırçasına eş tasvir becerileri edinmedi, ayrıca azami bir asalet içinde davrandı. Mrs Austen ızdıraplarını paylaşmak üzere kızlarından birini ya da her ikisini yanına göndermeyi önerdiğinde, "bu zarif genç kadınların" da kendisi gibi ıstırap çekmesine karşı çıktı.[4] Jane annesinin önerisi hakkında ne düşünmüş olursa olsun, şüphesiz öneriyi reddettiği için yengesine minnettardı.

Mrs Leigh-Perrot'un suçlu olduğuna inanan bazı kişiler de vardı, kendi hukuk danışmanı da James Leigh-Perrot'un karısına aşırı düşkünlüğüyle alay etmesine ek olarak, art niyetli bir şekilde onun kleptoman olduğu dedikodusu yaptı. Bu ilk suçlamayı haklı çıkartacak şekilde, bir bahçıvanın serasından bir bitki çaldığına dair bir başka hikâye daha vardır fakat bu suçlama dedikodudan öte bir şey olamazdı; iddialara göre aynı şey birkaç yıl sonra, 1804 yılında Bath'de de oldu.[5] Daha yaygın kanıysa onu suçlayanların, eğer amaçları buysa çok etkisiz kalmış olsalar bile, kendisini tuzağa düşürüp şantaj yapmaya çalıştıkları şeklindeydi. Ilchester gardiyanlarıyla geçen yedi ayın ardından Taunton kaza mahkemesinde duruşmaya çıktı. Mrs Austen duruşma için tekrar kızlarının gelmesini önerirken, Mrs Leigh-Perrot da tekrar mahkeme salonunun genç kızlar için uygun olmadığını ifade etti. Kendisininse seçeneği yoktu, gözüne epey korkutucu gözüktüğü muhakkak olan hıncahınç dolu salonda, mahkeme önünde ayakta durdu. Kendi adına kısa fakat etkisi büyük bir konuşma yaptı; bunun ardından mahkemede şahsına dair birçok tanıklık okundu. Yargıç değerlendirmesini yaptı ve jüri üyeleri on dakika içinde onu "suçsuz" buldu; salonda çok fazla hıçkırık sesi ve öpüşme vardı. Harcamaları 2.000 pounda yaklaşmasına rağmen Leigh-Perrot'lar özgürdüler, sonrasında da kimse işleri iyi gitmeye devam eden mağaza sahibi hakkında dava açmadı fakat Mrs Leigh-Perrot umursamaz bir alaycılıkla "Biraz sevilmekten öldürülme şansım var" diye yazdı.

Jane'in hayran olduğu Dr. Johnson *Rambler*'da İngiltere'nin ceza yasalarını, özellikle de küçük çaplı hırsızlıkla cinayete ölüm cezasını uygulanmasını tumturaklı şekilde eleştiren bir yazı ile yasaların zalimliklerini ve gülünçlüklerini vurgulayan Mrs Leigh-Perrot'unkine benzeyen bir hikâye yazmıştı. Suçlu dahi olsa, hiç kimse yaşını başını almış bir kadının böylesi hafif bir suç işlediği için değil hapse atılmasını, asılmak ya da Botany Körfezi'ne* nakledilmekle korkutulmasını haklı bulamazdı. Bu yüzyılda onun konumundaki kadınlar, hırsızlık yapmaktan hakkında dava açılmasının ardından canlarına kıymışlardı. İyi ki Jane Leigh-Perrot fevkalade sadık bir kocaya sahip güçlü bir eski kurttu. Jane hiçbir zaman davaya atıfta bulunmadı -kuşkusuz aile içinde sözü edilmez hale gelmişti- fakat bu durum yengesini daha fazla sevmesine de yol açmadı. Beş parasız bir yeğenin zengin, bazen de buyurgan ve cimri yaşlı bir yengeyi sinir bozucu bulması, makul sayılırdı.

Leigh-Perrot'un beklenen mirasçısı olan James Austen karısıyla birlikte yengesinin duruşmasında olacağına söz vermişti. Bunun yerine Şubat 1800'ün yoğun karında düşüp bacağını kırdı ve hiçbir şekilde kıpırdayamadı. Eliza Chute kiliseye gitmediğini bildirirken, onun görevlerini Charles Powlett üstlendi. Eliza köylüleri doyurmak için et suyuna çorba yapmakla meşguldü. Yoksullar için çok zor günlerdi ve durum giderek kötüleşiyordu. Mrs Lefroy, bölgedeki kadın ve çocukların hasır ve başka küçük eşyalar yaparak birkaç peni kazanmalarını sağlamak için Deane'de bir "saman fabrikası" kurmuştu. Ancak böyle bir hayırseverliğin etkisi çok azdı. Eliza Chute bir arkadaşına Hampshire'lı işçilerin halinden anladığını belirten bir mektup yazdı:

> Yoksullar hoşnutsuz ve buna hakları var: En çok buğdayın bu yıl ucuz olmamasından korkuyorum: Hayatın diğer tüm gereksinimleri son derece pahalı: Yoksul, sahip olması gereken bu lüksleri satın alamaz: Bira, domuz pastırması, peynir. İnsan hiç sinelerinde ne hoşnutsuzluklar saklı olduğundan şüphe edebilir mi: Ücretlerinin yeterli olduğunu düşünemem, bağış için kiliseye başvurmaya mecbur olunca yoksulun gururu (ki biraz gururlu olmasına neden müsaade etme[me]miz gerektiğini de anlamam) kırılıyor ve yöneticilerden çok sık sert yanıtlar alıyorlar. Kendi adıma siyasi ufkumuzun daralmakta olduğunu düşünüyorum.[6]

---

* Avustralya'nın doğusunda, bugünkü Sidney'in hemen güneyinde yer alan bir koy. 18. yüzyılın sonlarında keşfedilen bu koya, İngiliz Hükümeti bir ceza sömürgesi kurmayı planlamış ancak içme suyu kaynaklarının yetersiz olması nedeniyle vazgeçmişti-e.n.

Bu, tilki avcısı bir Tory'nin karısı için çok anlayışlı ve halden anlayan bir mektuptur; Ancak Chute'la her zaman aynı fikirde değildir. Aynı mektupta, daha az inandırıcı olmayan bir şekilde eşlerin durumlarıyla ilgili düşüncelerini ifade eder:

> Mr Chute... evde olduğunda yirmi dört saat boyunca ondan uzak durma mecburiyetimin acayip olduğunu düşünüyora benziyor, her ne kadar o da beni iş veya keyif için bırakıp gitmek mecburiyetinde olduğundan işler doğal nizamda tezahür ediyor gibi gözükse de, kocalar ve eşleri arasındaki fark işte bu. Eşler, erkeklerin her zaman evde kendilerini ağırlamaya hazır bulmayı bekledikleri bir nevi evcil hayvanlar: Onlarsa canları nereye isterse gitmekte özgür olan kâinatın efendileri.

Böyle ironik ve hür fikirli bir kadın, tanımaya değer bir komşu gibidir. Fakat Eliza Chute ve Jane Austen'ın kafa yapıları uyuşmuyordu. Eliza'nın hakikaten utangaçlık gösterdiği anlarda, Jane onun lütfettiğini düşünüyordu; o da Jane'i korkutucu buluyor olabilirdi. Tam bir gurur ve önyargı durumu. Chute'lar elbette daha görkemli hayatlar yaşadılar; misal Ekim 1800'de, Haydn'ın *Yaratılış*'ının *(Creation)* katedralde, ilçede yaşayan 500 ailenin -aralarında Sheridan da vardı- huzurunda sergilendiği ve bunu bir balonun takip ettiği Winchester'daki büyük müzik etkinliğine katıldılar. Austen'lar böyle eğlenceleri arzu edebilecek durumda değillerdi. 1800 yılında kolay günler geçirmiyorlardı. Çiftlik 300 pounddan az kazanç getiriyordu, kiliseye verilen vergiler de genel ekonomik buhrandan etkilenmişti. Mrs Chute gibi Jane de mektuplarında çevrede yaşayanların sıkıntılı halini, çiftlik kâhyalarını, evlerin haczedilişini ve köye kıyafet götürülmesini yazar. Steventon'daki bostanı büyütmeye, çimlendirip bitki ekmeye çalışmalarına ve eve yeni masa almak için para harcamalarına rağmen, Mr Austen da Mrs Austen da yorgundu. Kasımda fırtına karaağaçlarından ikisini büyük bir gürültüyle evin yakınına devirdi ve çocuklar bildi bileli üzerinde rüzgârgülü olan bahar bayramı direği kırıldı. Herkes açısından kasvetli bir kıştı.

Henry ve Eliza'nın neşeli ziyaretleri de yoktu. Mart 1799'da, Henry kıyı şeridini Fransızlara karşı koruması ve İrlandalılar arasında süren hoşnutsuzluğu kontrol altına alması gereken alayıyla birlikte İrlanda'ya gönderilmişti. Çoğunlukla Dublin'de olmak üzere yedi ay boyunca orada kaldı ve resmi olarak Hindistan'ın genel valisi olan Kral Naibi Lord

Cornwallis'in gözüne girdi fakat sonra isyanı bastırmak üzere hükümet tarafından İrlanda'ya gönderildi. Böyle zengin ve güçlü şahsiyetler Henry'ye çekici geldi ve vakit kaybetmeden ordudan ayrıldıktan sonra kendisine nasıl faydalı olabileceklerini düşündü. Mutemet olarak tecrübesinden yola çıkarak bankacı olmayı düşünmeye ve bunu alayındaki arkadaşlarıyla tartışmaya başladı.

Aynı esnada Eliza, Surrey'e bağlı Dorking'te "inziva yerim" dediği yere çekildi. Piyanosunu, klavsenini ve kitaplarını her türlü arkadaşa tercih ettiğini söyledi; basılı bir "Arp Eserleri (Feuilles de Terpsichore)" kitabı, arpta çalınacak eserler ve üstünde "Mrs Henry Austen" ve "Eliza Austen, 19 Ağustos 1799" şeklinde ismini taşıyan Purcell, Handel, Haydn ve Mozart'a ait elyazması diğer eserler bunu teyit eder niteliktey-di.[7] Neşesi sönmüştü. Mektubunda Warren Hastings'ten ağabeyine yardım isteyen Phila'ya "iyilik istemekten hiçbir şekilde hoşlanmadığını" söyledi. Sağlığı kötü, oğlununki daha da kötüydü: Sık sık tekrarlanan, şiddetli sara nöbetleri geçiriyordu. "Oğlumun hayatını mahvetmedilerse de, bu nöbetler ruhsal açıdan son derece melankolik bir yapıya neden olmuşlardır, benim içinse sürekli bir keder kaynağılar." Üzgün şekilde devam etti: "Ruhsal ve bedensel acılar daima yakından alakalıdır."[8]

15. Bölüm

Üç Kitap

Jane Austen *Gurur ve Önyargı*'nın ilk taslağını yazdığında yirmi, yani Elizabeth Bennet'ın yaşındaydı. Kitabın basıldığı 1813'te ise otuz yedisinde, Elizabeth'in annesi olacak yaştaydı. On yedi yıl, bir kitabın yazılmasıyla yayımlanması arasında geçen en uzun sürelerden biri olmalı. İlk taslağının yazılmasıyla basılması arasında on altı yıllık bir boşluk bulunan *Akıl ve Tutku* da aynı şekilde sürüncemede kaldı. *Northanger Manastırı*'nın bir yayıncı bulmasıysa yirmi yıl sürdü ve yazarı ölene kadar basılmadı. Hal böyleyken hepsi pekâlâ kaybolmuş da olabilirdi diye düşünmek insanı hüzünlendiriyor.

Kendisi bazı kopyalar oluşturmuştu ancak ne bu kopyalar ne de gösterdiği özenin hiçbirisi kitapların ilk halleriyle son hallerinin ne denli farklı olduğunu anlayabilmemize yetmiyor. Yayımlanan romanların taslaklarından ya da son hallerinden hiçbirisinin elyazmaları mevcut değil.[1] Bu, metinler üzerinde yaptığı değişiklikler üzerine konuşmayı neredeyse tümüyle varsayımsal hale getiriyor. Yazdığı belirli bir metin parçası üzerinden onu yazdığı vakit on dokuz mu, yirmi bir mi yoksa otuz beş yaşında mı olduğuna dair tahmin yürütmek eğlenceli olabilir fakat herhangi bir şey ortaya koymak, jöleden katı bir şekil çıkartmaya çalışmaya benzer. *Gurur ve Önyargı*'nın aslının son halinden daha uzun olduğunu biliyoruz çünkü "kesip biçtiğini" kendisi söylüyor ki buradan hareketle diyalogların yapılan her düzeltmeyle birlikte ince ince işlendiğini öne sürebiliriz; öte yandan, görmeyi muhakkak çok arzu edeceğimiz bazı kayıp metin parçaları da olmalıdır. Karakterlerine aykırı şekilde Jane Bennet bir biniciyken Elizabeth'in sadece yayan dolaşması, romanın ilk halinde yer alıp son halinde de olduğu gibi bırakılan muammalı bir konu. Bunun nasıl olduğuna dair herkesin tahmini, çıkarılmaması gereken bir bölümün çıkarılıp atıldığı yönünde. Scott'un

şiirine ve Maria Edgeworth'ün *Belinda* [yayın yılı 1801-e.] romanına yapılan atıflar gibi, ilk taslaklarda yer alması mümkün olmayan, sonradan yapılmış bazı ufak eklemeler de mevcut; bunun ötesinde hiçbir şey kesinlik taşımıyor.[2] Benim şahsi tahminim, babasının da içlerinden bir tanesinin yayımlanacak kadar iyi olduğunu düşündüğü tamamlanmış üç romanı olduğu 1800 yılında ana karakterlerin ve hikâye yapılarının yerine oturmuş olduğu ve bunların üzerlerinde daha fazla çalışmış olsa da temelde bizim bildiğimiz kitaplar oldukları yönünde. Ayrıca, ikisinin başlıkları yayımlanmadan önce değişmiş olsa da ben son isimlerini kullanacağım.

Bu ilk üç romanda ilk etapta dikkati çeken şey her birinin konularına tamamen farklı açıdan yaklaşıyor olmasıdır. *Akıl ve Tutku* -kabaca söylemek gerekirse- bir tartışma, *Gurur ve Önyargı* bir romans, *Northanger Manastırı* ise romanlara ve roman okumaya dair yazılmış bir hiciv romanıdır. Genç bir yazardan giderek öğrendiği formülün aynısını defalarca uygulamasını bekleyebilirsiniz. Jane Austen böyle değildi. Çok yaratıcıydı ve her tarzda yazabilmek için kurgu tekniklerine fazladan ilgi duyardı; böylesine farklı tarzdaki üç kitaptaki sorunların üstesinden de parmak ısırtan bir beceriyle geldi.

Akıl ve Tutku'da Elinor ve Marianne, Austen'ın ketumluk, kibar yalanlar ve kız kardeşlerden birinin itinayla saklanan özel hayatı ile şeffaflığı, doğruyu söylemeyi ve başkası hakkında hissettiklerini özgürce ifade etmeyi kıyasladığı bir tartışma yapar. Austen burada toplumun açıksözlülüğü ne denli kaldırabileceğini ve bunun birey üzerinde ne gibi etkiler bırakabileceğini ele alır. Bu soru 1790'lı yıllarda daha geniş bir politik tartışmanın parçası olarak, Marianne'in yaptığı gibi tam anlamıyla açıksözlülüğü destekleyen William Godwin ve Robert Bage gibi radikal yazarlar ile toplumsal dokunun korunmasının gizlilik ve riyakârlık gerektirdiğinde ısrar eden muhafazakârlar arasında güçlü şekilde tartışılmıştı. Bunlar ciddi sorulardı; kitapla son derece ilgili olan şeylerden biri de Austen'ın kitaba bir dizi cevabı gözetiyormuş gibi başlamasıydı ki şüphesiz kitap ilerledikçe bu durum azalıyordu. Bu kararsızlık bana göre *Akıl ve Tutku*'yu son derece sürükleyici iki kitabından biri yapıyor; diğeri ise yaklaşımında benzer bir bocalama olan *Mansfield Park*'tır. Kurguda fikir tezatlığı olabilir ama polemikte olmaz.

Kara gözlü, keskin yüz hatlarına sahip, düzenli peruk takan genç bir adam olarak Jane Austen'ın babası: Oxford'dan burs kazanmayı başarmış çalışkan bir yetim. Balliol'un müdürünün yeğeni olan Cassandra Leigh'le evlenince Oxford'dan ayrıldı ve köy papazı oldu.

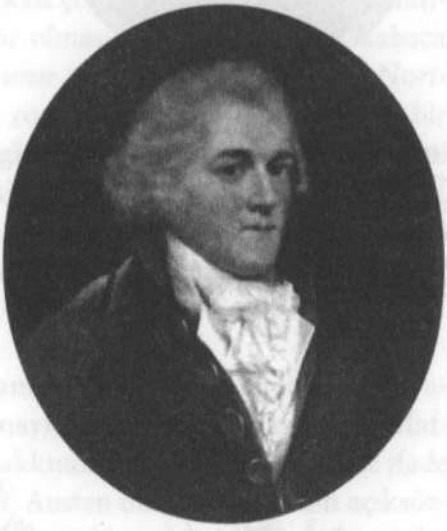
Jane'in annesinin gurur duyduğu aristokrat burnunu gösteren, bilinen tek resmi. Mrs Austen geniş ailesini ve evini katı ve pratik yöntemlerle idame ettirdi. Aynı zamanda iyi bir kitap okuruydu ve kısa boş vakitlerinde başarılı mizahi şiirler yazdı.

Steventon köyünden bir manzara: Dağınık haldeki işçi kulübeleri Kuzey Hampshire'ın ücra kesimindeki bir patika boyunca uzanıyor. Civarda hiçbir dükkân, birahane, okul, doktor, kilise ve papaz evi yoktu. Mrs Austen bebeklerini akıl çağına varıncaya kadar bir köylü kadın tarafından bakılmaları için bu kulübelerden birine bıraktı.

Austen'ların en büyük oğlu ve annesinin en sevdiği çocuğu olan James, şiire olan kabiliyetini annesinden almıştı ve kendisini ailenin yazarı olarak görüyordu. İyi bir öğrenciydi, kendisi on dört, Jane henüz dört yaşındayken Oxford'a girdi; ciddi şiirler ve evde erkek kardeşleriyle sahneledikleri oyunlar için etkileyici prologlar yazdı. Yazılarının çoğunu kendisinin yazdığı *The Loiterer* adında bir dergi kurdu. Diğer tutkusu avlanmaktı.

Doğuştan özürlü olan Austen'ların ikinci oğlu George'un resmi bulunmuyor. Üçüncü oğulları Edward şanslı olandı: Sevimli ve uysal bir çocuktu, babasının uzaktan kuzenlerinin sevgisini kazandı ve onlar da çocuklarının olmayacağı kesinleşince onu evlat edinmek istediler. Mr Austen başta bu fikre karşı çıktı ama Mrs Austen gitmesine izin vermesi için baskı yaptı. Sonuçta Edward, bir servetin ve geniş arazilerin varisi oldu.

Jane'in ölümünden sonra yapılan bu ciddi portre, dördüncü ağabeyi Henry'nin canlılığını hiçbir şekilde yansıtmıyor. Bir keresinde "Henry'ye bak sen!" diye yazdı; ailenin tatlı dilli, nüktedan ve enerjik çocuğuydu; her zaman güvenilir olmasa da babasının ve Jane'in en sevdiğiydi. Milis kuvvetlerinde subay olarak hizmet ederken Oxford'dan mezun oldu, aşka dayanan hayırlı bir evlilik yaptı; ordudan ayrılıp bankacılığa başladı ve Londra'da lüks bir yaşam sürdü. Sonradan banka battı ve nihai mesleği olan rahipliğe dönmek için kiliseye başvurdu. Jane'in yazarlığıyla en hevesle alakadar olan oydu, hayattayken de sonrasında da Jane adına yayıncılarla o görüştü.

Jane'in ablası ve en yakın arkadaşı olan Cassandra güzel bir kadındı fakat nişanlısının ölümünden sonra gönüllü bekârlığa ve ne yazık ki vaktinden evvel orta yaş haline girdi. Unutulmaz şekilde Jane'i, "Hayatımın güneşi, her keyfi süsleyen, her acıyı dindiren" olarak tarif etti.

Yaşça Jane'e en yakın olan, Frank veya Fly olarak bilinen Francis hayat dolu ve yedi yaşındayken bir midilli almak için para biriktiren girişimci bir çocuktu. Portsmouth'taki Kraliyet Deniz Harp Okulu'na gitmek üzere on iki yaşında evden ayrıldı ve on dördünde Uzakdoğu'ya gitmek üzere beş yıllığına denize açıldı. Kariyerini Büyük Amiral olarak tamamladı.

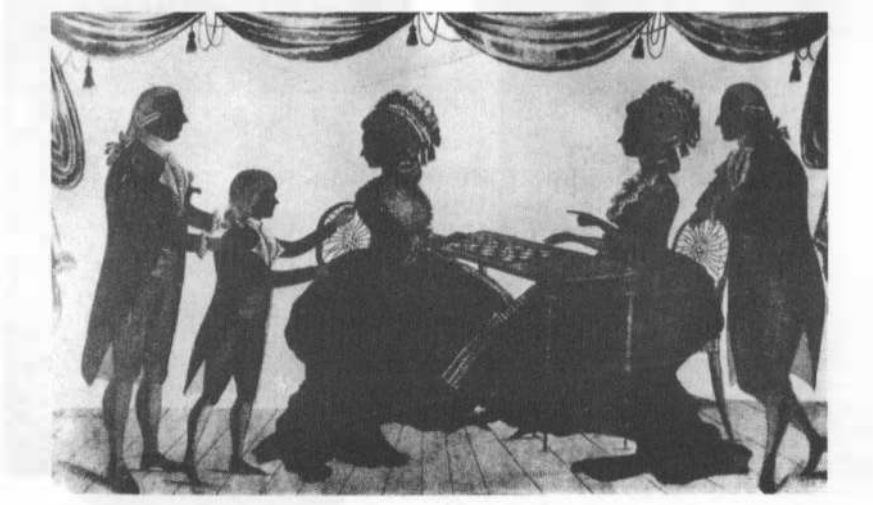
Özürlü ağabeyi George dışında, Austen ailesinin düzgün bir portresi olmayan tek üyesi Jane idi. Cassandra'nın yaptığı bu eskiz, onu hatırlayanlar tarafından yetersiz ve olduğundan kötü gösteren bir resim kabul edilir fakat hayattayken çizilen tek resmidir.

Austen ailesinin mülayim bebeği Charles, Frank'in peşinden donanmaya girdi. Jane'e düşkündü ve tüm kitaplarını yayımlanır yayımlanmaz okurdu, *Emma*'yı kısa bir süre içerisinde üç kez okudu. "Onunla olmaktan, en beğendiğim kitabı ***Gurur ve Önyargı***'dan bile fazla keyif alıyorum" derdi.

Steventon papaz evi 1824 yılında yıkıldı. Bu, James Austen'ın büyük kızı Anna'nın kısmen bulanık olan hafızasının ürünü olan birkaç çizimden birisidir. Mr Austen'ın öğrencilerinin uyuduğu çatı katındaki odaların pencereleriyle birlikte evin ön tarafını gösteriyor. Mr Austen'ın çalışma odası arka tarafta, çiçek bahçesi ve çilek tarlasına bakıyordu. Evin sebze bahçesi, avlusu ve Mrs Austen'ın kümes hayvanlarıyla bir ineğini tuttuğu ek binaları da vardı.

Genç Edward Austen'ın babası tarafından Godmersham'lı Thomas Knight'ın Kent'li varlıklı ailesiyle resmen tanıştırıldığını gösteren gölge resim. Bunun ardından Edward tatillerini Kent'te geçirdi ancak Avrupa turuna gönderilmesi öncesinde Steventon'da babasından eğitim almaya devam etti. Koşulları değişse de asıl ailesiyle yakın ilişkilerini her zaman sürdürdü.

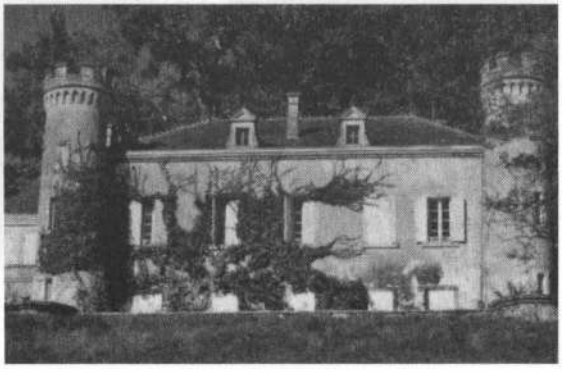

(Solda) Onun gibi çocukken yetim ve yoksul kalan Jane'in halası Philadelphia Austen, koca bulmak için yirmi bir yaşında tek başına Hindistan'a gitti ve kendisinin iki katı yaşında olan Tysoe Saul Hancock'la sevgisiz bir evlilik yaşadı.

(Aşağıda) Genel Vali ve inanılmaz derecede zengin olma yolunda hayli yol kat eden Warren Hastings, Doğu Hindistan Kumpanyası'nın başarılı genç yöneticisi olarak Reynolds tarafından resmedildi. Hancock'un velinimetiydi ve Philadelphia onunla tanıştığında genç bir duldu.

(Solda) Philadelphia'nın tek çocuğu ve kendisine 10 bin pound miras bırakan Warren Hastings'in vaftiz kızı, muhtemelen gerçek kızı da olan küçük Betsy -sonradan Eliza- Hancock'un düşünceli yüzü. Akıllı ve sevecen biri olarak kuzeni Jane'e içtenlikle bağlandı, erkek kuzenleriyle flört etmekten keyif aldı.

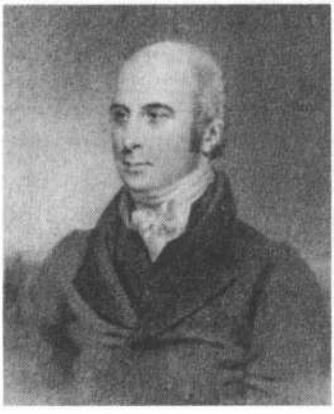

Fransız kocası Jean François Capot de Feuillide'in Eliza Hancock ve annesini 1784 yılında getirdiği ve paralarının önemli bir kısmını kendi servetini yaratmayı umduğu arazi drenajı planlarına harcadığı Nérac yakınlarındaki Château de Jourdan.

Hampshire'ın en harika evlerinden biri olan The Vyne'ı miras alan Norfolk doğumlu milletvekili William Chute (*yukarıda solda*), Austen'ların komşuları arasındaydı. Küçük kardeşi Thomas (*aşağıda solda*), James ve Henry'nin iyi arkadaşı, Cassandra ve Jane'in dans kavalyesiydi. The Vyne'ın sahibi olması onu evliliğe en uygun bekâr haline getirdi fakat o avlanmakla diğer sosyal hayat biçimlerinden daha fazla ilgileniyordu ve tilki avından arkadaşı olan milletvekilinin kızı Eliza'yı (*yukarıda sağda*, eski bir portre eskizi) Londra'da kendisine eş olarak seçti. Eliza Chute'un çocuğu olmadı; kitap okudu, bahçeyle uğraştı, taşradaki yoksullara yardım işlerinde çalıştı ve içinde Austen'ların sıkça geçtiği bir günlük tuttu. Yeğeni de James Austen'ın oğluyla evlendi. Bir diğer avcı komşu John Portal (*aşağıda sağda*), River Test'teki kâğıt fabrikalarında Bank of England için banknot basarak zengin olan göçmen bir Fransız ailedendi. 1790'lı yıllarda Laverstoke'ta, Jane'in 1815'te ziyaret ettiği bir malikâne inşa ettiler. Mrs Portal da onun son ziyaretçilerindendi. Edward Austen'ın iki oğlu Portal'ların kızlarıyla evlendi.

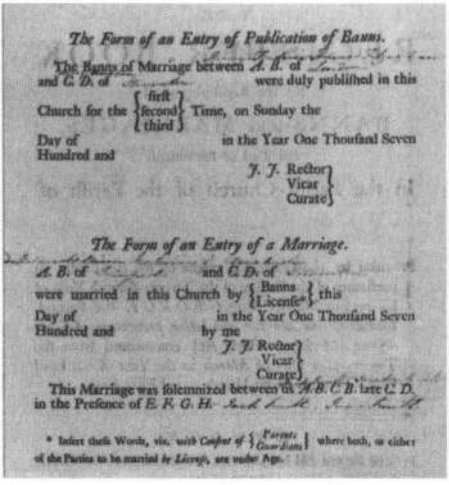
İkinci Portsmouth Kontu'nun yakışıklı oğulları, Jane'in de çok iyi tanıdığı saygıdeğer Newton ve Coulson Wallop *(yukarıda solda)*; Jane, Coulson'un hamilelikle ilgili "zarif üslubunu" eğlenerek alıntılamıştı: "Belâlarını bulmak üzereler!" Üçüncü kont olan ağabeyleri Lord Lymington, rahip George Austen'ın en eski öğrencilerinden biriydi. Onun bir yetişkin olarak üzücü, kimi zamansa korkutucu olan tuhaflığı ile ailesinin ve başkalarının onu kontrol altına alma çabaları muhitte karanlık ve korkunç rezaletlere yol açtı.

Solda, Jane'in mektuplarında bahsi geçen ve Manydown'lu yakın arkadaşı Elizabeth Bigg'le evlenen rahip William Heathcote'un (babası ve av köpeği eğitmeni ile birlikte) portresi. Heathcote'un erken ölümünün ardından Elizabeth Winchester'a taşındı. Ömrünün son haftalarında Jane'e orada kalacak pansiyon bulan da oydu.

Rahip George Austen'ın otuz yılı aşkın görev yaptığı ve Jane'in vaftiz edildiği Steventon'daki on üçüncü yüzyıldan kalma küçük, sakin, huzurlu St Nicholas kilisesi. Kilise mezarlığındaki ağaç, kilisenin anahtarının konduğu bir kovuğu olan 900 yaşındaki porsuk ağacıdır. Kilisenin çanlarından birinin tarihi 1470 yılına dayanır. Bu çanlar, bir tarafında kadın, bir tarafında erkek büstü oyulmuş olan sade kemerden (*aşağıda sağda*) geçilerek ulaşılan girişteki verandada çalındılar. Aşağıda solda, babasının Jane Austen'ın karalamasına müsaade ettiği ve onun hayali kocalarına dair isim denemeleri (Londralı Henry Frederick Howard Fitzwilliam, Liverpool'lu Edmund Arthur William Mortimer ve –tamamen farklı bir tarzda- Jack Smith) yaptığı kilise kayıt defterinden bir sayfa.

The Form of an Entry of Publication of Banns.

The Banns of Marriage between A. B. of ... and C. D. of ... were duly published in this Church for the {first / second / third} Time, on Sunday the ... Day of ... in the Year One Thousand Seven Hundred and ...

J. J. {Rector / Vicar / Curate}

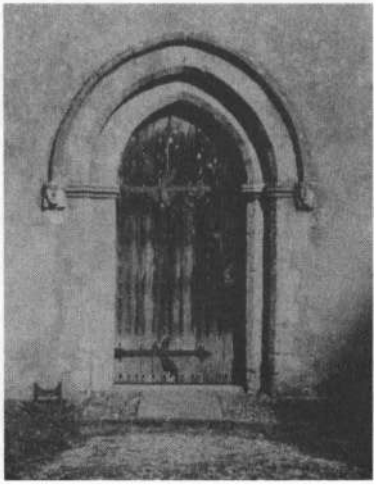
The Form of an Entry of a Marriage.

A. B. of ... and C. D. of ... were married in this Church by {Banns / License*} this ... Day of ... in the Year One Thousand Seven Hundred and ... by me

J. J. {Rector / Vicar / Curate}

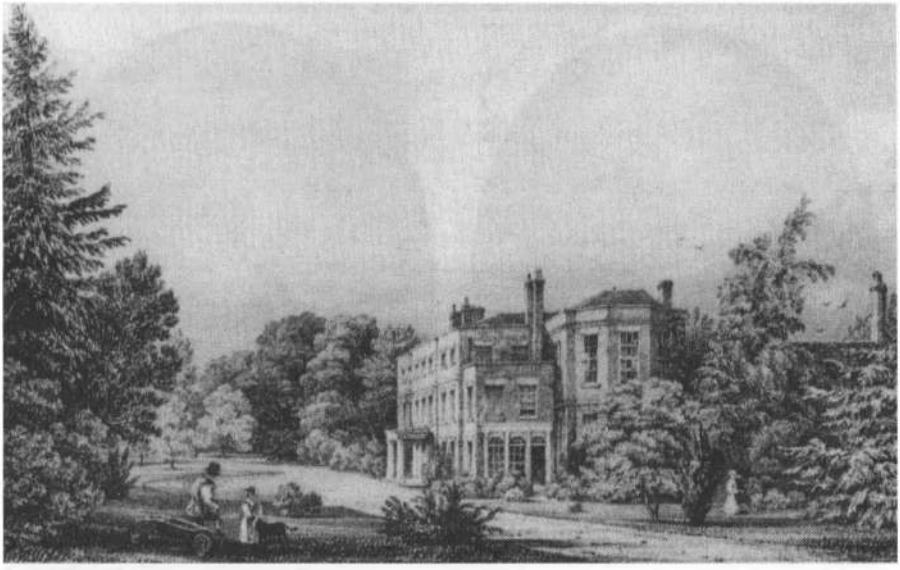
This Marriage was solemnized between us A. B. C. B. late C. D. in the Presence of E. F. G. H.

* Insert such Words, viz. with Consent of {Parents / Guardians} where both, or either of the Parties to be married by License, are under Age.

"İrlandalı arkadaşı" Tom Lefroy, bir dans davetinde onunla taşkın davranışlarda bulunmaktan keyif alan Jane Austen'dan kalan en eski mektubun baş konusudur. İrlandalı bu hukuk öğrencisi, tatil için Hampshire'daki amcasını ziyarete gelmişti ve tam da Jane gibi yirmi yaşındaydı. Mali açıdan bir başka amcasının iyi niyetine tabi olduğundan ve ne onun ne de Jane'in beş kuruşu olmadığından ikisinin nişanlanması söz konusu değildi. Birbirlerine âşık olmaya başladıkları belli olunca Tom Lefroy akıllıca bir hamleyle oradan uzaklaştırıldı. Jane onu alaya almıştı fakat bu acı bir tecrübeydi ve üç yıl sonra bile hâlâ onu düşünüyordu. Lefroy kendisine büyük miras kalan biriyle evlendi ve İrlanda Yüksek Mahkemesi Başkanı oldu. Çok yaşlı bir adamken sorulduğunda, 1796'da Jane Austen'a âşık olduğunu kabul etti.

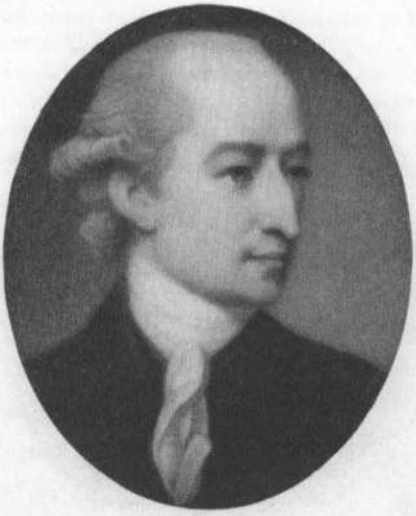

Aşağıdaki resim, Jane ve Tom'un dans ettiği Manydown House. Burası arkadaşları olan üç Bigg kız kardeşin eviydi; Tom Lefroy'la yaşadığı romanstan yedi yıl sonra, Manydown House'un varisi olan erkek kardeşleri Harris, onlarda kaldığı sırada Jane'e evlenme teklif etti. Teklifini akşam kabul eden Jane, gece vazgeçti.

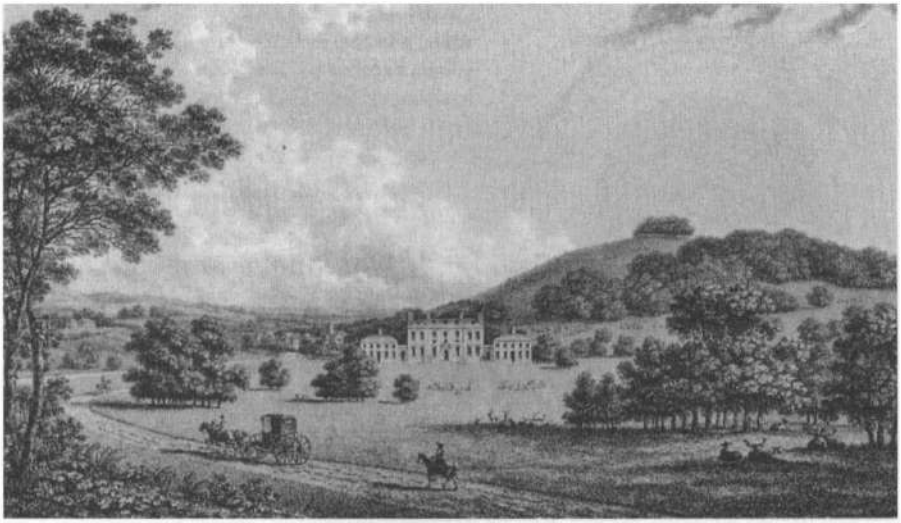

Mrs Austen'ın mirasa konup soyadını Leigh-Perrot olarak değiştiren ağabeyi James Leigh. O ve karısı Jane (*sağda*) vakitlerini Berkshire'daki evleri ve Bath arasında geçirdiler. Çocukları olmaması, Mrs Austen'ı, çocuklarının onların varisi olabileceği yönünde ümitlendirdi fakat onlar Austen'ların, paralarını kime bırakacakları konusunda tahmin yürütmeye devam eder halde kalmalarını tercih ettiler.

Tom'un amcası ve onun gibi Huguenot olan rahip George Lefroy, Steventon'dan çok kısa bir mesafede bulunan Ashe papaz evinde yaşadı. Karısı Anne (*sağda*) kültürlü ve çekici bir kadındı, "deha, zevk ve hassas bir ruh" sahibi olduğunu söylediği Jane'e özel bir yakınlık gösterdi. Fransa'yla yapılan savaş Hampshire'ın köylerinde zor zamanlar yaşanmasına sebep olunca, Mrs Lefroy yoksullara yardım etmek amacıyla bir saman fabrikası kurdu. Attan düşmesi sonucu öldü.

Edward'ın bir bey haline gelip çok sayıda çocuğunu büyüttüğü ve erkek ve kız kardeşlerini ağırladığı Canterbury yakınındaki cennet gibi bir park üzerinde bulunan gösterişli Godmersham. En sık gidip gelen ziyaretçi Henry'ydi; Godmersham'ı öven bir şiir yazdı, orada avlanmanın keyfini çıkardı ve akşamları kütüphanede sesli bir şekilde oyun okudu. Cassandra en çok loğusalık döneminde yengesine yardım etmek için geliyordu. Jane onlar tarafından değersiz görüldüğünün farkındaydı ve oradaki en iyi arkadaşı mürebbiye Anne Sharp'tı.

Edward'ın analığı ve velinimeti olan Mrs Knight, yıllık bir "harçlık" verdiği Jane'in tek hamisiydi; anne baba Austen'ların ona verdiği yetersiz cep harçlığı dışında, bu para yazmaktan kazanmaya başladığı otuzlu yaşlarının ortalarına kadar Jane'in sahip olduğu tek paraydı.

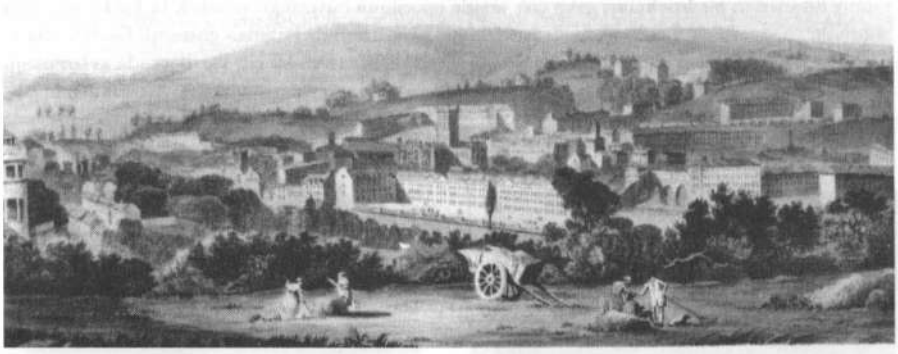

Kent'li bir baronetin kızı olan Elizabeth Bridges 1791 yılında on sekiz yaşındayken Edward Austen'la evlendi. Belki de çok akıllı olduğunu düşündüğü için, Jane'den hoşlanmıyordu. Sadık ve fedakâr bir eş ve anne olarak, evlilik hayatı boyunca neredeyse sürekli hamileydi. 1808'de on birinci çocuğunun doğumundan sonra öldü.

(*Solda*) Rahip George Austen yaşlılığında. Torunu Anna, güzel beyaz saçları ve parlak gözlerinin 1801 yılında karısı ve kızlarıyla taşındığı Bath'te hayran bakışları üzerinde topladığını hatırlıyordu. 1805'te orada öldü ve 1764'te evlendiği Walcot'taki St Swithin Kilisesi'nin mezarlığına gömüldü.

Jane Austen, Bath'i (*aşağıda*) 1797 ve 1799 yıllarında ziyaret etti ve ilk romanlarından *Northanger Manastırı*'nda ve yine *İkna*'da sahne olarak buradan kusursuzca faydalandı. Burayı çevreleyen kırlık bölgeye hayranken, "göz kamaştıran beyaz ışığı" ve kaçınılmaz sosyal çevresiyle şehrin kendisinden hoşlanmıyordu. Hakkında çok iyi şeyler yazsa da oradayken az yazı yazmışa benziyor.

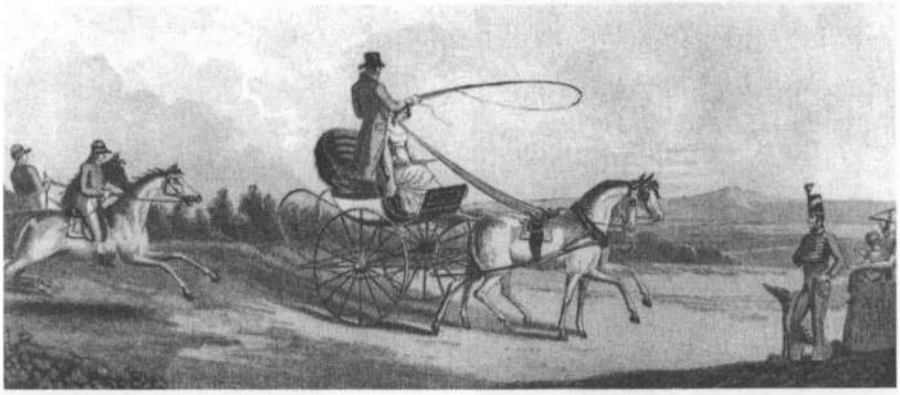

Dorset ve Devon'un birleştiği körfezin üzerinde evlerin dikine kümelendiği Lyme Regis (*yukarıda*), 1803 ve 1804'teki ziyaretleri esnasında Jane Austen'ı büyüledi ve *İkna*'da sadece çok acıklı bir sahneyle değil, lirik anlatımıyla Cobb'un, hızlı gel-giti, kumsalları ve soyunma kabinlerinden, yakınındaki Charmouth'un karanlık tepelerine ve Pinny'deki "düşsel kayaların arasındaki yemyeşil yarlara" kadar tüm keyiflerini yazarak burayı ölümsüzleştirdi.

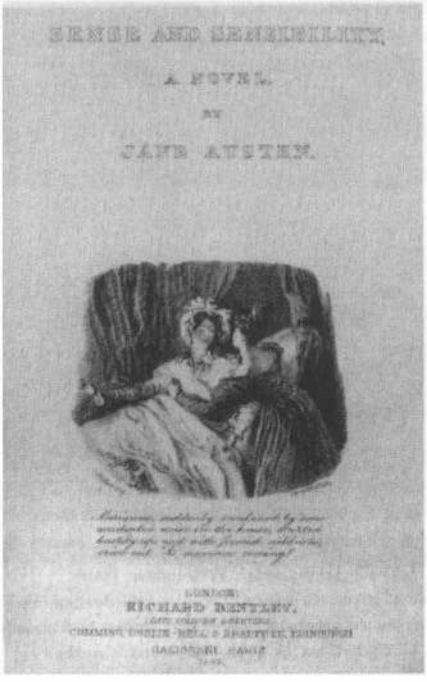
Chawton'daki kulübeyi (*solda*) gösteren eski bir fotoğraf. Edward, çiftliğinin kâhyası olan eski kiracısı ölüp de ev boşalınca, annesi ve kız kardeşlerine burada oturmalarını önerdi, onlar da 1809'da minnetle eve yerleştiler. Jane neredeyse hiçbir şey yazmadığı on yılın ardından burada kalemini tekrar eline aldı. İlk kitaplarından ikisi yayımlandığında -1811'de *Akıl ve Tutku*, 1813'te *Gurur ve Önyargı*- Chawton'daydı, ayrıca *Mansfield Park*, *Emma* ve *İkna* olmak üzere üç kitabı daha burada yazıldı ki bu, çok mütevazı olan bu evi edebiyat tarihinin en müthiş mekânlarından biri haline getirdi. Bununla birlikte yüzyıldan fazla bir süre kıymetinin farkına varılmadı ve bölümler halinde işçilere kiraya verildi. Ancak 1940'lı yıllarda kurulan Jane Austen Society adlı kuruluş tarafından evi restore etmek için ilk girişimlerde bulunuldu. Ev şu anda müzedir.

Rowlandson'ın vekil prensi iki tekerlekli üstü açık bir at arabası (*curricle*) sürerken gösteren gravürü, bunların ne kadar gösterişli ve tehlikeli taşıtlar olduklarını gösteriyor. Henry de bunlardan birini kullanıyordu ve karısı, "Canımı Henry'nin sürücülüğüne emanet etme konusunda bazen çok iyi niyetli ve tedbirsizim" diye yazmıştı. Romanlarda Willoughby, Darcy, Bingley, Henry Tilney ve Charles Musgrove'un hepsine kullanmaları için Jane Austen tarafından bu araçlardan tahsis edilirken Mr Collins, John Thorpe ve Sir Edward Denham'ın ise "*gig*" adı verilen benzer ve aynı derecede gösterişli at arabaları vardı. Korkunç Thorpe arabasını, "Görüyorsunuz, çift koşum, koltuk, gövde, kılıç kutusu, çamurluk, lambalar, gümüş kaplamalar filan, full aksesuar" diye tarif eder.

Willoughby, ayak bileğini burkmasının ardından Marianne'i taşıyor; *Akıl ve Tutku*'nun Fransız baskısında (*Raison et Sensibilité*) yer alan bir gravür.

Marianne hasta yatağında: *Akıl ve Tutku*'nun Bentley tarafından hazırlanan 1833 yılı baskısının kapak gravürü; ilk resimli İngiliz baskı. Bentley'in baskısındaki tüm resimler Pickering adlı tanınmayan bir ressam tarafından, gravürler William Greatbatch tarafından yapılmıştır.

Elizabeth Bennet Longbourn'da Lady Catherine de Bourgh'la birlikte bahçede: Bentley'in 1833'te yaptığı *Gurur ve Önyargı* baskısının kapağında gösterilen, kitaptaki en dramatik sahne.

Albay Wentworth küçük Harry Musgrove'u teyzesi Anne Elliot'un sırtından alıyor: *La Famille Elliot*'ın (*İkna*) 1821 yılına ait Fransız baskısından bir gravür. Bu Austen'ın romanlarında yer alan ilk resim olmalıdır.

Mr Yates Mansfield Park'taki doğaçlama sahneyi prova ederken Sir Thomas Bertram sözünü kesiyor: Bentley'in 1833 yılına ait *Mansfield Park* baskısının kapağında bir başka etkileyici gravür.

Mr Elton, Harriet Smith'in portresi üzerinde çalışan Emma'yı hayranlıkla seyrediyor: Bentley'in 1833 yılındaki *Emma* baskısından bir gravür.

Altmış üç yıllık bekârlığın ardından Amiral Sir Francis Austen'ın ikinci karısı olan Jane Austen'ın sevgili arkadaşı Martha Lloyd'un yaşlılığında çekilen fotoğrafı.

Yaşadığına üzgün biri: Cassandra Austen'ın yaşlılığında yapılmış, heybetli bir görünüme sahip ama yüzünde neşe olmayan bir kadını gösteren gölge resim.

Son olarak; her zaman hareketli olan hayatının son döneminde çekilen fotoğrafında hâlâ yakışıklı bir adam olan, Jane'in çok sevdiği ağabeyi Frank; Amiral Sir Francis Austen. 1865'te doksan bir yaşında ölen Francis Austen, ailede en uzun yaşayan kişiydi. Jane'in mektuplarını elli yıl boyunca özenle muhafaza etti fakat ölümünün hemen ardından mektuplar, bununla ilgili başka kimseye danışmayan kızı Fanny tarafından imha edildi: Telafisi olmayan bir kayıp.

Hikâyenin başında, Elinor ve Marianne Dashwood'un güvenilmez genç adamlarla aşk ilişkileri vardır. Austen, Elinor'u iyi davranış modeli olarak sunmaya kalkışır ve onun ketumluğun, hatta yalan söylemenin toplumsal bir gereklilik olduğunda diretmesine destek verir. Elinor, "Nezaketin gerektirdiği durumlarda yalan söylemenin" bir görev olduğundan bahseder ve çektiği sıkıntı ve acıları en sevdiği kız kardeşiyle bile paylaşmaktan imtina eder. Yalan söyle(ye)meyecek olan Marianne başta adeta aptal, rahatına düşkün, duygularını dramatize eden ve gerek ölen babası için acı çekerek gerekse yeni arkadaşı Willoughby'e ne kadar âşık olduğunu herkesin anlayacağı şekilde davranarak başkaları için işleri daha da zorlaştıran biri olarak kurgulanır; kalbinin emir ve isteklerinin peşinden giderek geleneklere uymayan, hatta tehlikeli davranışlarda bulunur ve bunu da "ne zaman yanlış yapsak bunu anlarız" sözüyle savunur. *Mansfield Park*'taki Fanny Price gibi, ona neyin doğru neyin yanlış olduğunu söyleyen iç sesini takip eder.

Marianne'in açık yüreklilikle anlattığı duyguları hepten aptalca değildir. Kızların erkekleri "tavlamalarından" bahseden kırk yaşındaki kaba saba komşusu Sir John Middleton'ı ayıplaması da bu türdendir: "Bu ifadeden, Sir John... hiç hoşlanmıyorum. Kinayeli tüm bayağı sözlerden nefret ederim; 'birini tavlamak' ya da 'birini elde etmek' ise en iğrençleri. Anlamları ağır ve densiz; uydurulduğunda hoşa gittiyse bile zaman tüm hoşluklarını çoktan yok etmiş.*" Bu acımasız, ateşli zekâ... Kendisi hiçbir zaman Hampshire'lı beylere yüksek sesle böyle laflar etmemiş olsa da Marianne'in burada beyan ettiği kuşkusuz Jane Austen'ın fikridir. Marianne'in güzel konuşması, yalan söylemeyi reddetmesi ve görüşleriyle duygularını dile getirmekten korkmaması da cazip gösterilir. Austen, kendisi Tom Lefroy'a karşı ilgisini herkesin anlayacağı şekilde davranmasına rağmen, Marianne'i nişanlı olmadığı bir adamla özel olarak mektuplaştırarak genel davranış kalıplarını kırmıyordu. Anlatıcı olarak, Marianne'in ihtiyatsızlıklarını onaylamadığını kolayca anlaşılır hale getirir fakat hikâye ilerledikçe onun halinden giderek daha fazla anlar. Belki Marianne'in abartılı tepkileri abes, Willoughby'e karşı olan yabani tavrı da itibar ve huzuru açısından tehlikelidir fakat Londra'da olalı beri açıksözlülük ve kırılganlık temel özellikleri olmuştur.

---

* Jane Austen, *Akıl ve Tutku*, İş Bankası Kültür Yayınları, Şubat 2008, çev. Hamdi Koç, s. 48.

Tıpkı açıkgöz rakibi Lucy Steele gibi Elinor da kendini gizlemenin, maske takmanın ve sahte bir vurdumduymazlığın toplum sahnesinde üzerine geçirilmesi elzem kıyafetler olduğunu bilir. "Toplum içinde yaşamınızı sürdürürken, hele ki başı bağlı olmayan bir kadınsanız Marianne gibi açıksözlü olamazsınız" görüşü kitabın anafikirlerinden biridir. Toplumsal gerçekler bakımından Marianne'in tutumu yanlıştır; Jane Austen'ın bizzat kendisi bunu yeterince çabuk öğrenmiştir. Tamamen yanlış olup olmadığıysa bir başka sorudur. Marianne âşık olduğu ve güvendiği adam tarafından ihanete uğrayıp küçük düşürülmenin ateşiyle yanar ve "kendine karşı bir dizi sağduyusuzluk*" gösterdiği için büyük pişmanlık duyar ancak okuyucu muhtemelen onun masum ve safça, yaptıklarını haklı çıkaran bir tutarlılıkla davrandığını hisseder. Willoughby'in kendisini reddedip çıkara dayalı bir mantık evliliği yaptıktan sonra onu sevmeye devam etmesi de haklılığını teyit eder; kabahatlerine karşı onun kız kardeşi için doğru koca olacağını Elinor da kendisine itiraf eder. Her şeyden öte, Marianne'in kendi hayatına etkileri bakımından biçare ahlakı çok da kötü değildir ve başta sorulan sorulara Jane Austen'ın cevabı belirsizleşir.

Austen, biri doğru yolu -kibar yalanlar, duygularını bastırma- izleyen ve diğeri bunu reddeden iki kız kardeş arasındaki basit bir zıtlıktan yola çıkmış ancak sonradan hikâyesini yeniden işlerken Marianne'a çok ilgi göstermiş olabilir. Yer yer kaba olabilen, on altı yaşında rahatına düşkün bir kızla yola çıkan Austen'ın karakterine olan beğenisi, Tolstoy'un zinanın kötülüklerini göstermek için Anna Karenina'yı yaratıp sonrasında yarattığı bu karakterden büyülenmesinin aksine, portreyi geliştirip hikâyesini çizdikçe artar.

Marianne'in küçük düşürüldüğü balo, itinayla hazırladığı müthiş aksiyon sahnelerinden biridir. Sadece toplum içinde utanç verici bir durum değil, baştan aşağı bir trajedi şeklinde oynanmasından dolayı romanlarda eşi benzeri olmayan bir andır, ayrıca Austen'ın Marianne'in aptal bir kızdan daha fazlası olduğunu kabul ettiğinin bir başka işaretidir; karakter ve duygu derinliği vermesine de imkân sağlar. Austen hikâyeyi eski komik haline döndürmesine rağmen, o kara gölge Marianne'in üstünde kalır. Oku-

* Jane Austen, *Akıl ve Tutku*, İş Bankası Kültür Yayınları, Şubat 2008, çev. Hamdi Koç, s. 356.

yucunun aklınaysa diğer muhtemel trajediler gelir: Willoughby'in baştan çıkarıp hamile bıraktığı Albay Brandon'un yeğeni Eliza Williams'la aynı kaderi paylaşabilirdi. Ya da intihar dürtüsünden kaynaklandığını söylediği hastalığından dolayı ölebilirdi: Elinor'a "Ölseydim,-kendi canıma kıymış olacaktım*" der. Kitabın ilk halinde Marianne'in ölmesine izin verilmiş olabileceği tahminini yapmak da mümkündür.

Marianne, romanın son halinde dahi cezalandırılır ve bu ceza, sevdiği ve onu seven Willoughby'le evlenmesine müsaade edilmediğine göre hiçbir zaman sona ermez. Austen'ın onun Albay Brandon'u sevmeyi öğrendiğine dair sözlerinden hiçbirisi okuyucu için para etmez; Austen ikisi arasında tek bir karşılıklı konuşmayı bile göze almaz ki bu hep onun olay örgüsüne bağlı kalmadığının bir işaretidir.

Elinor'un kendisini Willoughby'in karısının ölmesini arzularken bulması bizi gerçekten hayrete düşürdüğü andır; "Bir an keşke Willoughby dul kalsa" diye yazar. Elinor'un öldürücü arzular beslemesi çok şaşırtıcıdır ki çoğu okur bu arzuların kaynağının Austen olduğunu fark etmez. Elinor'la halen evli olan Willoughby'in konuştuğu ve Marianne'in yanlarında hasta yattığı sahnede tümüyle şablon dışına çıkmış sanatın şaşırtıcılığı ve insan doğasına dair bir dürüstlük öğretisi vardır.[3]

Akıl ve Tutku trajediyle komedi arasında gider gelir. Sonunda aşk ilişkilerine çekidüzen verilmesi bunu neredeyse hiç değiştirmez; kitapta kasvetli bir hava hâkimdir. Bizim de sonradan takdir ettiğimiz üzere Mrs Jennings mübarek bir insandır ancak olayların çoğunu tayin eden, kötü kalpli alçak kadınlar üçlüsüdür. Zengin, aptal ve acımasız Mrs Ferrars oğullarını sindiren ve kendini kandıran birisidir. Gözüne kestirdiği kurbanına pençesini atıp asılan Lucy Steele toplumda elde etmeyi kafasına koyduğu konumu edinene kadar yalan söyler ve kazık atar; Fanny Dashwood ise büsbütün açgözlü ve kıskançtır, görümcelerinin mirasını çalar.

Tıpkı "Gerçek mi, sosyal yalanlar mı?" sorusu gibi, Marianne'in intihar dürtüsü de 1790'ların değer ve inançlar sistemine uygundur. Goethe'nin geniş yankı uyandıran *Genç Werther'in Acıları* romanından itibaren aşkla intiharı birbirine bağlamak önemli bir tema haline gelmiş, İngilizceye 1779'da çevrilen kitabın bir yığın taklidi türemişti. Bundan

---

* Jane Austen, *Akıl ve Tutku*, İş Bankası Kültür Yayınları, Şubat 2008, çev. Hamdi Koç, s. 356.

etkilenenlerden biri de Mary Wollstonecraft'tı. Hikâyesi büyük ölçüde 1790'lı yılların atmosferini taşıyordu ve Jane Austen'ın ondan haberdar olmasının özel bir sebebi vardı ki bu, eski okul arkadaşlarından birinin babasının Wollstonecraft'a iyiliği geçen biri olmasıydı. Oğlu Gilbert'ı onlarla birlikte okula gönderen Sir William East, aynı zamanda Leigh-Perrot'ların komşu ve arkadaşlarından biriydi. Sir William, 1796 baharında aceleci davranıp baş tacı ettiği güvenilmez bir sevgiliden kötü muamele görmesi üzerine giriştiği bir intihar teşebbüsünden kurtulan Mary Wollstonecraft'a özel bir yakınlık göstermişti. Wollstonecraft ertesi yıl eylül ayında, Jane Austen'ın *Akıl ve Tutku*'nun ilk taslağını gözden geçirmeye başlamasından iki ay önce öldü. Sir William'la olan arkadaşlığına sonraki yıl yayımlanan *Memoirs of Mary Wollstonecraft*'ta [Mary Wollstonecraft'ın Anıları] yer verildi; daha doğrusu ilk basımında yer verilip ikinci basımdan çıkarıldı. Austen'ın Marianne'i onun üzerinden kurguladığını değil, sadece hassasiyet, açıksözlülük, toplum kurallarına uymayı reddetme ve aşk hüsranla sonuçlandığında intihara teşebbüs etme temalarının her iki durumda benzeştiğini öne sürüyorum.[4]

Marianne ölmeyi istediği için kendini suçlar ve kendiliğinden oluşan hastalığından aklı fena halde başına gelmiş bir halde kurtulur. "Artık sadece ailem için yaşayacağım... başka insanların arasına karışırsam bu sadece artık alçakgönüllü olduğumu, ruhumun iyileştiğini, medeniyetin gereklerini, hayatın küçük vazifelerini nezaketle, metanetle yerine getirebildiğimi göstermek için olacak*" sözünü verir. Sevgilisiyle ilgili hatıralarının "dinin, aklın, sürekli meşguliyetin gereklerine göre idare edilip dizginleneceğini**" söyleyecek kadar ileri gittiğinde, sanki genç kızları her türlü tutkudan sakınmaları yönünde uyaran nasihat kitaplarından alınmış sözlerle konuşuyor gibidir.[5] Okuyucunun onun açısından hiçbir tutku barındırmayacağını bildiği Albay Brandon'la olan evliliğin pençesine düştüğündeyse tıpkı Elinor gibi biz de onun daha iyisini hak ettiğini fazlasıyla hissederiz. Elinor da çok değişmişti; umduğu evliliği yaparak ihtiyatlılığının, kendini gizlemesinin ve metanetinin karşılığını almakla birlikte bakış açısı da genişlemişti.

---

* Jane Austen, *Akıl ve Tutku*, İş Bankası Kültür Yayınları, Şubat 2008, çev. Hamdi Koç, s. 358.

** Jane Austen, *Akıl ve Tutku*, İş Bankası Kültür Yayınları, Şubat 2008, çev. Hamdi Koç, s. 358.

Akıl ve Tutku gözyaşlarına boğan bir kitaptır; bu, şematik olay örgüsüne ve olayları ilerletmek için klasik alt planlara bel bağlanmasına rağmen böyledir: ayartılıp terk edilmiş kızlar, gaddar bir gardiyan, eli başkalarının cüzdanlarında olan ahlaksız bir anne; entrikacı bir haspayla uygunsuz bir nişan; haspanın planının mucizevi şekilde tersine dönmesi vs. Buna karşın, eser defalarca aniden parlamaya başlar. Austen'ın on üç konuşmada Fanny Dashwood'a kocasının fikrini o daha neler olduğunu anlamadan 180 derece değiştirttiği İkinci Bölüm, dramatik yazım açısından tek başına bir başyapıt, mükemmelce düzenlenmiş bir metin işleme ve diyaloglar açısından bir *tour de force*'tur [güç gösterisi-ç.]. Mary Lascelles "Yazar veya ailesi için hiçbir zaman sonraki romanlar kadar değerli olmadı" diye yazdığında, insan acaba alenen tutkulu bir kadın kahramanı resmetmesinden dolayı bu eser Austen'lara çok ağır gelmiş olabilir mi diye düşünmeden edemiyor.[6]

Ailesinin içinde ve dışında Jane Austen'ın kitapları arasında en sevileni her zaman *Gurur ve Önyargı* olmuştu. İçten güldürüsü, neşeli kadın kahramanı ve rüya gibi finaliyle aralarında keyif alınması en basit olanıdır. Buna rağmen çıkış noktası Austen kız kardeşler için nahoş bir dönemdir: 1797, Tom Fowle'un öldüğü, Jane'in de Tom Lefroy'a karşı hislerine teslim olduğu yıldı; kendisinden geriye hiçbir mektubun kalmadığı bir yıl. Kitabın onun içinde yaşadığı koşullardan farkı dikkate değer; "kendini onu mutlu eden bir eser yaratmaya verdiğini" ve içinde yaşadığından tamamen farklı bir dünya yaratmakta olduğunu gerçekten bu denli güçlü hissettiğimiz başka kitabı yoktur.[7] Hikâye bir taşra kasabasında geçer; arka planda bir çiftlik olmasına ve bazı avcılık faaliyetleri gerçekleşmesine rağmen, Mr Bennet'ın domuz fiyatının veya çiftçilik müsabakasının derdine düştüğünü tahmin edemezsiniz; ailesi aşçı, kâhya, uşak, arabacı ve hizmetçileriyle krallar gibi, Austen'ların olmasını dahi umamayacakları şekilde yaşamaktadır. Mr Bennet hiçbir zaman bir meslek peşine düşmek zorunda kalmamıştır, ev işlerinin sorumluluğundan muaf olan Mrs Bennet'ın övünç kaynağıysa kızlarıdır. Roman, Jane'in gerçek dünyasına tek tük tema ve değinilerle -bilhassa 1790'ların ortalarındaki Brighton'daki kamplar ve milis subayları- bağlanır; esas olarak kitabın üslup ve olasılıklarının içine tamamen dahil olan Jane'in yaratısıdır. Elizabeth Bennet şahane bir insandır ki Jane Austen için de

aynısını düşünebiliriz ancak Elizabeth, bir romantik yazarın eserinde yer vereceği bir Jane Austen versiyonu değildir.

Birkaç bölümde Bennet kızlarının etrafında her biri potansiyel birer damat adayı olan dört yeni genç adamın göründüğü olay örgüsü hızlı ve heyecanlı bir tempoda ilerler ve tempo bir dizi kriz ve çatışmayla korunur. Sıcak bir hikâyedir ve bu sıcaklık büyük ölçüde hikâyenin değişmez bir şekilde hep mutlu sonla biten aşklara evrilmesinden kaynaklanır. Bu konuda Elizabeth ve Jane Bennet -hatta Lydia- anneleri kadar azimlidirler. Genç kadınların fiziksel çekicilik, güzellik ve enerjilerine çok önem verilirken; Lydia'nın durumunda sağlıklı bir hayvan gibi kıpır kıpır olmak, Lizzy'nin durumundaysa zekâ, fazladan üstünlük sebebidir. Aslında zekâ ve güzellik onda adeta birdir; Darcy onun yüzünün "kara gözlerindeki harikulade ifadenin o yüzü olağandışı zeki kıldığını*" fark eder.

Austen, kadın kahramanına enerji, zekâ, özgüven ve kendini düşünebilmek gibi dört hayranlık uyandırıcı özellik bağışlar; bu özellikler dışında, Lizzy'nin koşup gülerken, muziplik ederken, tartışırken, itiraz ederken ve buyruklara boyun eğmeyi reddederken gösterildiği kitabın en dramatik ve karakteristik anlarını ona bahşeder. Enerjisi ve zekâsıyla Marianne Dashwood'a benzerken, Marianne'in tersine dayanıklıdır ve kendisini nasıl koruyacağını bilir. Nüktedanlığı hem savunma hem de saldırı amaçlı olarak kullanır fakat toplumsal davranış kurallarının dışına çıkmaz. Açık bir şekilde kitabın ahlak odağıdır ve neredeyse her durumda insanlar hakkında yerinde yargılara varır; yaptığı iki -Darcy ve Wickham hakkında- hatalı yargıysa olay örgüsünün dönebileceği kritik noktaları oluşturacak kadar şaşırtıcıdır.

Kızlar gibi erkekler de fiziksel olarak sağlıklı, güçlü, genç ve iyi görünümlüdür. Bingley sakin tabiatlı ve cana yakın görünümlü, Darcy uzun boylu ve çarpıcı derecede yakışıklı, Wickham ise çekici üniformasıyla baştan çıkarıcıdır. Albay Fitzwilliam bile bir seksiliğe sahiptir; "gösterişsiz" ama çok hoşsohbettir, Lizzy'yle karşılıklı sohbetleri "neşeli ve akıcı" olarak karakterize edilir. Bu çekici erkek listesi Mr Collins'in gülünç olmaktan da beter bir halde gösterilmesine yarar. İğrenç derecede

* Jane Austen, *Gurur ve Önyargı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Mart 2006, çev. Hamdi Koç, s. 27.

iticidir. Mr Bennet'ı kahkahalarla güldürürken, Lizzy'de ise onu adeta paniğe sevk eden fiziksel bir tiksinti uyandırır. Arkadaşı Charlotte'un onun kucaklamalarına boyun eğdiği düşüncesini onun yerindeymişçesine iğrenç bulacak kadar seks bilgisi vardır ve Charlotte'un bu kucaklamalara katlanmaya hazır olabileceğine öylesine inanamaz ki bu düşünce aralarına bir güven duvarı örer. (Austen'ın, Mr Collins'le aynı yaştaki rahip kocası gözüne ilişince, Mrs Hall'un bebeğini düşürdüğü yönündeki şakası, sanki gerçek hayatta da benzer bir fiziksel tiksinti duyduğunu gösterir). Ancak Austen, yatakta ve evde sunduğu hizmetlere karşılık, Lizzy'den on* yaş büyük olan Charlotte'a evli bir kadın olarak toplumsal bir konum satın aldıran mantıklı bir karar verdirterek, ana-babasına bağımlı bir kız çocuğu olmanın getirdiği aşağılamalarından kurtulmasını sağlar. Mary Wollstonecraft'ın üzerine basa basa söylediği, Jane Austen'ın da Phila Hala hakkında yazarken üzerinde durduğu bir fahişelik [*prostitution*] biçimi olarak evlilik kavramı, burada Lizzy'nin düşünce yapısında teşhir edilir.

Austen duyduğu tiksintiyi, Charlotte Collins'in evli bir kadın olarak durumunu idare edişini çok adil bir şekilde tarif ederek dengelemeye dikkat eder. Kendi küçük alanından -misafir salonu, inekler, tavuklar ve birkaç hizmetkâr- sorumlu olmaktan ve misafirlerini ağırlamaktan keyif aldığı, kocasının korkunçluğunu en aza indirmek için yöntemler geliştirdiği de gösterilir. Onun bazı görüşlerinden dolayı yüzü kızardığı halde bunların başkaları tarafından duyulmamasına çalışır; onu bahçe işleri gibi uğraşları ayrı yapmaya teşvik eder ve o öndeki çalışma odasında çalışırken, onun tarafından olabildiğince az meşgul edilmek için kendisi itinayla arkadaki bir odada oturmayı tercih eder. Hatta belki burada, üst katta da benzer bir uzaklaştırma yöntemine başvurduğu yönünde çok ince bir ima vardır. Ayrı yatak odalarında yatmayı sürdürmek büyük sabır gerektiriyordu; evli Austen biraderlerden sadece birinin uyuma düzenini biliriz, orada da böyle bir durum yoktur. Edward Godmersham'dan uzaktayken, karısı birlikte uyumaları için kızı Fanny'yi yanına almıştı; Fanny on iki yaşındayken gecenin bir yarısı babası ansızın eve geldiğinde annesinin yanından nasıl gönderildiğini günlüğüne kaydeder ki böylece

* *Gurur ve Önyargı* romanında Charlotte'un 27, Lizzy'nin ise 20 yaşında olduğu görülüyor dolayısıyla bu iki karakter arasında yedi yaş fark bulunmaktadır-e.n.

babası, evlilik yatağındaki yerine geçebilmişti.[8] Bildiğimiz üzere, Elizabeth Austen neredeyse sürekli hamileydi. Öte yandan, James Austen'ın iradesi kuvvetli ikinci karısı, ailelerini aralarında yedi yıl olan iki çocukla sınırlamayı başarabilmişti; Jane, onun ağabeyi üzerinde hâkimiyet kurduğuna ve bunu kendisini korumak için yaptığına inanıyordu. Yeri gelmişken James'in sosyal konumu bakımından Mr Collins'e en yakın kişi olduğunu ve Pazar ayinleri sonrası Chute ailesi tarafından düzenli olarak Vyne'deki akşam yemeğine davet edildiğini de söyleyelim.

Jane Austen'ın meşhur temalarından biri olan sosyal uyumsuzluk *Gurur ve Önyargı*'ya epeyce komedi malzemesi sağlar ve baştan itibaren önemli bir unsuru olması gereken olay örgüsünün temelini oluşturur. Lizzy'yi en fazla utandıran, annesinin tam da Mr Darcy'nin düşündüğü gibi kaba, aptal ve acınacak halde olması ve geçerli olan toplumsal mecburiyetler bakımından zeki bir adamla iyi geçinebilmesini umutsuz kılacak şekilde berbat davranmasıdır. Kent'te ve Derbyshire'da toplandıklarında da daha iyisi olmaz; Lizzy, Jane ve babalarının elinden, Mrs Bennet'ın evde yaptığı taşkınlıklardan korkmak dışında bir şey gelmez. Lizzy babasını sevse de hepsinin bu acı verici duruma düşmesinin sorumlusu, kesinlikle gençliğinde *onun* annelerine delice âşık olmasıdır; kendisi babasının en sevdiği, annesininse "en az sevdiği" çocuğudur. Buna rağmen Lizzy -ve hatta Lydia- canlılıklarını, çoğu kez gösterildiğinin aksine yaşı geçkin rüküş bir kadın değil, kırklı yaşlarda, eğlenmek için kendisini Brighton'a götürmelerini isteyen biri olan annelerinden alırlar; Lydia kendini orada "en az altı subayla tatlı tatlı oynaşırken*" hayal ettiğinde, bize bu fanteziyi sadece annesinin anlayacağı söylenir çünkü "o da az çok aynı şeyleri hissetmiştir.**"

Austen, Fanny Burney'nin *Evelina ve Cecilia* romanlarındaki kaba yaşlı kadınların kadın kahramanların ürküp çekinmesine yol açan şeyler söylediği sahneleri okumuştur fakat onlar anne değillerdir. Richardson'ın *Sir Charles Grandison* romanında davranışlarıyla kızını üzen bir annenin varlığı çok belirgindir fakat düzelmeye elverişlidir ve sonunda düzgün biri haline gelir. İki yazar da böylesi durumlardaki acıklı hali gözetir

---

* Jane Austen, *Gurur ve Önyargı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Mart 2006, çev. Hamdi Koç, s. 256.

** Jane Austen, *Gurur ve Önyargı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Mart 2006, çev. Hamdi Koç, s. 257.

ancak hiçbirinde Austen'dakine benzer bir keskinlik yoktur. Mrs Bennet ilk modern annedir. Lizzy, annesinin öbür dünyayı boylaması dileğini kendi kendine bile açıkça ifade edemeyecek kadar kibardır ancak böyle bir şey hissettiğine şüphe yoktur.

Ayrıca, kitaba ilk cümlesinden itibaren Mrs Bennet yön verir. Bize güçlü bir hiciv okuyormuşuz hissi verir ("Dünyaca kabul edilmiş bir gerçektir, hali vakti yerinde olan her bekâr erkeğin mutlaka bir eşe ihtiyacı vardır*"), halbuki bu, aslında çevredeki annelerle paylaştığı ortak bir görüşün ifade edilmesi durumudur. Kitap ilerledikçe Mrs Bennet'ın birçok kez haklı çıktığını görürüz. Eş isteyen bekâr erkekler sıraya dizilir. Anne, Bingley'nin kızlarından biriyle evleneceği yönündeki aptalca tahminlerinde haklı çıkar. Jane'i âşığıyla yalnız bırakmak için çevirdiği çıldırtıcı entrikalar adamı o noktaya getirmesi için gerçekten de gereklidir. Lydia ve Wickham'ın birlikteliğinin çok iyi sonuçlanacağına dair tazelenen inancının mükemmel bir şekilde gerçekleşmesi sağlanır. Doğruyu söylemek gerekirse, yılda beş bin yerine on bin pound, bin yerine beş bin pound kazanmak iyidir ve az de olsa bir şeyler, yoktan iyidir şeklindeki inancı da yerinde bir inançtır ve her şeyden öte bütün Austen'ların paylaştığı bir ilkedir. Şayet evli bir kadının rahatsız koşullarda çocuk doğurması ve ağır işler yüklenmesi istenmiyorsa para önemliydi. Mrs Darcy için bu elbette söz konusu değildi; Edward Austen'ın kendi karısı Elizabeth'e yaptığı gibi Darcy'nin her yıl Lizzy'nin kucağına bir bebek verdiğini hayal etmek imkânsızdır. Toplumun medenileşmesinde kadınların etkisinin farkında olan ve kız kardeşinin kültürel gelişimiyle ilgilenen iyi yürekli toprak sahibi ve efendi, sevecen ve hayalperest erkek kardeş, idrak sahibi okur ve kitap koleksiyoncusu, karısının bedensel sağlığı konusundaki sorumluluktan kaçınmayacak, kitabın sonunda evlenir evlenmez onu "zavallı bir damızlığa" çevirmeyecektir. Jane Austen, romanın sayfaları dışında da onun karısına karşı tavrının "aşk, gurur ve nezaket"in bir karışımı olduğunu kabul ediyordu.[9] İnce ruhlu biri olduğuna, çağdaş kütüphanesinde romanlara da yer verdiğine şüphe yoktu. Bir eş seçmek söz olduğunda esasen bir kadının diğerinden farksız olduğunu düşünen Mr Collins tarafından küçümsense de kurmaca öyküler,

* Jane Austen, *Gurur ve Önyargı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Mart 2006, çev. Hamdi Koç, s. 3.

kadınların medenileşmeye katkısını daha iyi takdir etmesi bakımından en fazla keyif veren unsurlardan biridir.

Kitabın kafa karıştıran bir zafiyeti ise Darcy'nin, onu pohpohlayıp Bennet'ları küçümsemek niyetinde olan Bingley'nin kız kardeşlerinin nezaketten uzak konuşmalar eşliğinde yaptıkları çoğu hamleye ses çıkarmamasıdır. Kötülükleri "şehirdeki ilk özel okulların biri*" vasıtasıyla iyice cilalanan bu saldırgan ve sığ genç kadınların, Bingley'yle evlenmesini umduğu kız kardeşi Georgiana Darcy'ye örnek olmadığı kesindir. Darcy'nin onların tavır veya konuşmalarını samimi bulmak şöyle dursun, kabul edilebilir bulduğuna dahi inanmak güçtür; berbat tavırları Austen'ın gençlik dönemi eserlerinden çıkmış gibidir. Ben bunların yapısal sebeplerle, Austen'ın, Darcy'nin Lizzy'ye karşı gelişen hislerini tasvir etmesinden açıkça daha temiz bir yol olan dramatize etmesine imkân veren bir dizi komik diyalog fırsatı sağlamaları bakımından, romanın ilk taslağından son haline gelinceye kadar korunduklarını tahmin ediyorum. Sebep mantıklı olsa da olay örgüsünün inandırıcılığı bakımından bir terslik oluşturuyor.

Wickham ve subay arkadaşlarına gelince, onlar da kitabı Austen'ın bilindik yaşantısıyla ilişkilendirilen özelliklerden biridir. Romanı yazmaya başlamadan önce yazmış olduğu bir mektubunda, Canterbury'ye yerleştirilen subayların Mrs Lefroy'un kızı ve onun arkadaşı için cazibelerine alaycı bir şekilde kısaca değinilir.[10] Basingstoke'ta da milis subayları vardı (Onlar için akşam yemekleri veren Eliza Chute 1794 yazında ettikleri "kavgadan" da bahsetmiştir); Tom Chute bir milis birliğinde görevliydi ve hiç şüphesiz Henry'nin de Oxford'daki birliğindeki subay arkadaşlarıyla ilgili anlatacak çok hikâyesi vardı. Bu hikâyelerin tümünde Lydia, Kitty ve Mrs Forster tarafından kadın kıyafetleri giydirilen Wickham, Albay Forster, Denny, Pratt ve Chamberlayne rol almış olmalıdır. Muhtemel gelin adayları ile kariyer seçenekleri arasında tereddütte kalan ve kendini güvenilir biri olmaktan ziyade hoş biri olarak gösteren Wickham, Henry Austen'dan çok az iz taşır. Eğer Henry hikâyedeki kötü adamlardan bir değildiyse, o zaman Wickham'ın ahlaksızlık hikâyesinin

* Jane Austen, *Gurur ve Önyargı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Mart 2006, çev. Hamdi Koç, s. 18.

yapay, sonradan ekleme, büsbütün farklı türde bir romandan çıkma göründüğü de doğrudur çünkü yaptıklarına baktığımızda kötüden ziyade aklı havada, acımasız kötülüklere batmış birinden çok rekabete dayalı toplum içerisinde hangi mükâfatları kazanabileceğini anlamak için aranıp duran biri gibi görünür.

Wickham'ın aldığı mükâfat da bilhassa ilginçtir. Onu kendi gençlik hali gibi gören annesi tarafından şımartılmış, kötü bir kız olarak sunulan Lydia bencil ve aptaldır fakat taşkın enerjisi, onu Elizabeth'in de istediklerini -örneğin Wickham- almaya sevk eder; Austen ise Lizzy'nin, Lydia'nın başarısını pek de affedemediğini gösterir. Bunun sadece üstün ahlaki değerlerinden değil, pervasız neşesi ve ahlaksızlığı sayesinde çekici Wickham'ı kafesleyen Lydia'a karşı aşırı ciddi ve aksi davranmasına sebep olan bir miktar kıskançlıktan da kaynaklandığını hissedersiniz. Lydia, Lizzy'nin altbenliğidir. Dahası Lydia'nın Wickham'ı eğlendirmesine izin verilecektir. Bu, kitaptaki mükemmel yaklaşımlardan biridir; yanlış yapan bütün kızların ya -"şehir sokaklarında"- kötü yola düşmesi ya da tek başına çekeceği pişmanlık ve yoksulluğa sürgün edilmesine karşın Austen, Lydia'nınkine benzer hikâyelerin muhakkak kötü niyetli komşuların öngördüğü gibi bittiği numarasını çekmeyecek kadar dürüsttür. Sıra *Mansfield Park*'ı yazmaya geldiğinde kendini Maria Rushworth'u* ayıplamaya açıkça mecbur hissetmiş olmalı; öyle ki kızın babası onun geleneklere göre sürgün edilmesinde diretmiştir fakat burada öyle bir durum yoktur. Lydia, yeterince parası olan zorla evlendirildiği kocası ve zengin kayınbiraderlerinin, hayatını rahat sürdürmesini güvence altına alacak parayı ödemeye hazır oldukları sürece kendisinden ve halinden memnun olmaya devam eder. Onun kendini utanmazca eğlendirme becerisine içten içe bir sempati duymak bile mümkündür.

Tüm kitap içindeki en güzel yaratıcılık başarısı, Austen'ın Lizzy'ye Darcy'nin teklifini kabul ettirmesidir. Lizzy'nin en iyi sahnelerinin, taliplerini -önce Collins, sonra Darcy- reddettiği sahneler olması nedeniyle, nihayet Darcy'yle evlenmeye hazır olduğunu belirterek bu kez de Lady Catherine'i reddetmesine izin vermek salt dehadır. Sahneyi ve filmi uyar-

* Maria Rushworth, evliliğinin altıncı ayında, evliliğinden önce de flörtleştiği Henry Crawford'la kaçar ve kocası ondan ayrılır. Maria'nın teyzesinin telkinlerini dinlemeyen babası Sir Thomas Bertram'ın onu asla Mansfield'a geri almayacağını söylemesi üzerine teyzesi Mrs Norris, Maria'yı yanına alarak bir eve yerleşir-e.n.

layanların hepsinin bildiği gibi, sadece kendi içinde yoğun bir dramatik sahne değildir; sona doğru heyecan bayrağının dalgalanmaya devam etmesine de olanak sağlar.

Northanger Manastırı da bir aile trajedisi sonrasında, bu kez 27 yaşındaki kuzenleri Jane Williams'ın Ağustos 1798'de ölmesiyle başlar. Austen'ların çoğunun aşina olduğu Bath'in ayrıntılı tasvirleri ve Steventon'da okunup tartışıldığına kuşku olmayan romanlara yaptığı atıflarla beraber, diğer romanların hepsinden daha baskın biçimde aile eğlencesi tarzında yazılmış olsa da kitapta kişisel göndermelere dair izler yine çok azdır. Kadın kahramanının hiçbir kurgu kuralına uymaması, başarıları veya âşıkları olmayan ne akıllı ne güzel biri olması -sade bir köy rahibinin on çocuğundan biri olan sıradan bir kız olması- kitaptaki mizah öğelerinden biridir. Sıkıcı ama iyi niyetli arkadaşları tarafından Bath'e götürüldüğünde onunla dans eden ilk gence âşık olur; genç onun sadeliğinden ve dürüstlüğünden hoşlansa da onun kendisine âşık olduğunu kavrayıp her söylediğini ışıl ışıl gözlerle dinlediğini fark edene kadar onu muhtemel bir eş olarak düşünmez: "Onu karşı konulamaz bulurken kendisi de karşı konulmaz oluyordu*." Austen'ın "(Genç adamın) onunla ilgili ciddi düşünmesinin tek sebebi kendisine düşkünlüğüne olan inancı olmuştu. Bunun romansta yeni bir durum olduğunu ve kadın kahramanın itibarını fazlasıyla azalttığını kabul ediyorum ancak bu toplumsal hayat açısından yeni bir şey olacaksa vahşi bir hayal gücünün övgüsü hiç değilse sadece benim olacak" dediğini sonradan öğreniriz.

Anlatıcı, Fielding'in *Tom Jones*'taki haline çok benzer şekilde, yorum yaparak hikâyeyi zaman zaman aksatan neşeli bir abla durumundadır: "Artık kahramanımı her gerçek kahramanın kaderi olan uykusuzluk yatağına, dikenlerle kaplanmış ve gözyaşlarıyla ıslanmış yastığa gönderiyorum. Ertesi üç ay boyunca iyi bir gece uykusu çekebilirse kendini şanslı saysın."** Fielding gibi o da vecizeler sunar: "Hele bir kadın herhangi bir şey bilme talihsizliğine uğramışsa, bunu elinden geldiğince

---

* Jane Austen, *Northanger Manastırı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ağustos 2012, çev. Hamdi Koç, s. 129.

** Jane Austen, *Northanger Manastırı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ağustos 2012, çev. Hamdi Koç, s. 87.

saklamalıdır."* Romanın konumuna ilişkin çok çok iyi bir tane daha: "'Ya siz ne okuyorsunuz, Miss ...?' Genç hanım, kitabını sahte bir kayıtsızlık ya da geçici bir utançla bırakırken 'Hiç, roman işte!' ** diye cevap verir... Sözün kısası; aklın en büyük kudretlerinin sergilendiği, insan doğasına dair en kapsamlı bilginin bulunduğu ve onun en mutlu halleri ile zekâ ve mizahın en canlı dışavurumlarını barındıran bazı eserler, en uygun dilde dünyaya aktarılırlar sadece."[11]

İkinci mizah kaynağı da gotik kurgu tarzı üzerinden sağlanır: gizemli eski binalar, gizli saklanma yerleri, ansızın sönen ışıklar, karabasanlar, anlaşılmaz mesajlar, şüpheli ölüm dedikoduları, kudretli ve tehditkâr adamlar. Bu üslup, modern okuyucuların Mrs Radcliffe ya da taklitçilerini okumamış olsalar da espriyi yakalayabilecekleri kadar uzun bir süre devam etmiştir ve öyle kusursuzca ve incelikle işlenmiştir ki bugün de yazıldığı zamandaki kadar komiktir. Jane Austen, Mrs Radcliffe'den, Stella Gibbons'un Mary Webb ve D.H. Lawrence'un en zayıf noktalarını bulup onların vasıtasıyla eserlerinin temelini yıkarak faydalandığı gibi faydalanıyordu. Bu insafsız fakat çok eğlenceli bir çalışmadır.

* Jane Austen, *Northanger Manastırı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ağustos 2012, çev. Hamdi Koç, s. 110.

** Jane Austen, *Northanger Manastırı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ağustos 2012, çev. Hamdi Koç, s. 32.

16. Bölüm

Yirmi Beş Yaş

Yirmi beşinci yaş gününe üç önemli romana yazar olarak imza atan herkes başarıya giden yola çıkmış gibi gözükür; elini uzatsa şöhret, zenginlik ve mutluluğa kolayca erişebilir sanırsınız. Jane Austen'ın durumu da tam buydu: Parlak, çalışkan ve yaratıcı yazarı dışında kimseye bir şey borçlu olmadan tamamlanan üç önemli ve özgün kitabı vardı. Cadell'den kaynaklanan bir gecikme olmuştu fakat o babasının desteğinden emindi; Martha Lloyd'u *First Impressions*'ı ezberleyip aklında kalanları kendi eseri gibi yayımlamayı planlamakla suçlayarak, Cassandra'ya da romanı yeniden yeterince sık okumadığı için sataşarak yazdıklarıyla dalga geçebiliyordu. Bu, kendinden emin birinin kahkahasıdır. Belki de yazdığı üç metin üzerinde biraz daha fazla çalışması -yeniden düzenlemek ilk taslaktan daha kolaydır, yaptığı işten anlayan bir yayıncı bulması ve yeni bir romana başlaması için her şey hazırdı.

Ama böyle olmadı. Bunun yerine sessizliğe büründü. On yıl boyunca neredeyse hiçbir şey üretmedi ve yaklaşık otuz beşine geldiği 1809 yazına kadar yirmili yaşlarının başındaki çalışma düzenine dönmedi. On dokuzuncu yüzyılın ilk on yılında neden yazmaması gerektiği konusunda görünüşte hiçbir sebep yoktu. Ailesi hiçbir açıklama yapmadı. Sadece biyografi yazarı yeğeni, "Yeni ortam ve yeni ahbaplıkların yeteneklerini daha çok ortaya çıkarması beklenirdi" der ancak bunun böyle olmadığını söyler; sessizliğe bürünmesini görmezden gelir.

Gerçek, Austen'ın yeni ortamlar ve ahbaplıklara çok az bağlı oluşuydu. Eserleri, belli bir durum ve karakter grubunun gerçekleşme olasılığını görmeye başladığında kafasında oluşuyordu ve kitapları asla etrafında gördüğü olup bitenlerin kopyaları değildi. Belirli tek bir konu ve olay kullanıyordu -Charles'ın ona ve Cass'e verdiği kehribar rengi haçlar, *Mansfield Park*'ta deniz asteğmeni William Price'ın kız kardeşine ver-

diği sarı yakuttan haça dönüşür; Lyme Regis'teki Cobb limanı acıklı bir sahne izlenimi uyandırır; Henry'nin milis kuvvetlerindeki tecrübeleri onu Wickham ve subay arkadaşları üzerinde çalışmaya yönlendirir- fakat hayatı kopya etmedi ya da arkadaşları ve ailesinin hikâyelerini yazmadı. Oysa Philadelphia Halası ve kuzeni Eliza'nın maceraları üzerinde bir dizi heyecan verici roman yazılabilirdi, yine de kurgu için onlara ciddi ölçüde gereksinim duyulmuşa benzer. Hampshire'lı yarım düzine ailenin acayipliklerini ve vukuatlarını da romanlarına koyabilirdi ama gördüğümüz gibi, Hampshire romanlarında yoktur ve Austen'ların ilginç, kötü veya sadece eğlenceli olan komşularından hiçbirisi tanınır halde kitaplarında gözükmez. Hayal dünyası, yaşadığı dünyadan ayrı ve farklıydı.

Etrafında yaşanan günlük hayattan soyutlanmasını sağlayan çalışma koşullarına muhtaçtı ve bunlar yirmi beşinci yaş gününün hemen sonrasında kaybettiği şeylerdi. Onu sessizliğe gömense "olaysız yaşamındaki" bir başka çok büyük olaydı: Bir başka sürgün.

Mr ve Mrs Austen'ın, kızlarını da yanlarına alarak otuz yılı aşkın süredir oturdukları yerden ayrılma kararı onun için tam bir sürpriz oldu; aslına bakılırsa, Aralık 1800'de gerçekleşen yirmi beşinci yaş günü sürprizi. Karar öncesinde kimseye tek kelime edilmedi. Kasımda Charles izinli olarak evdeydi -o ve Jane birlikte Lord Portsmouth'lardaki bir baloya gittiler- ve yeni yılın başında haberi aldığında onun için de bir şok oldu. Ziyareti sonrasında iki kız kardeşi de uzaktaydı; Jane Ibthorpe'ta, Martha'yla birlikte kalıyordu, Cassandra da altıncı bebeğin doğumu nedeniyle orada bulunmasının arzu edildiği Godmersham'daydı. Bu durum anne baba Austen'ları kendi başlarına bıraktı ve onlar da kendi hallerine bırakılan iki meraklı çocuk gibi birbirlerini yeni bir hayatın imkân ve keyifleri konusunda kışkırtıp kırk yıllık alışkanlık ve sorumlulukları terk etmeye karar verdiler. Böylece, başka kimseye söz etmeden gizlice Steventon'dan ayrılma planlarını hazırlayıp Bath'e taşınmayı kararlaştırdılar.

Uzun yıllar boyunca süren çalışmanın ardından kimse onları rahat etmek istedikleri için suçlayamaz. Biraz daha anlayışlı davranabilirlerdi fakat anlayışlı davranmak asıl noktayı değiştirmeyecekti. Farklı anlatımlara göre, Ibthorpe'tan dönüşünde eve girdiğinde Jane'e hemen ve açık açık taşınmaya karar verildiği söylendi: Ailenin söylediği şekliyle, Mrs Austen durumu, "Pekâlâ kızlar, her şey hazır, bir haftaya kadar Steventon'dan

ayrılıp Bath'e gitmeye karar verdik" cümlesiyle duyurdu. Jane fazlasıyla üzüldü. Bu, o an orada olan Mary Austen'ın anlatımıdır, Cassandra'nın orada olup olmadığını yanlış hatırlasa da söylediğinin gerçekliğinden şüphe etmek için bir sebep yok. Aksine değişim kendi yararına da olduğundan, Jane'in mutsuzluğu üzerinde diretmek yerine işin olumlu yanından bahsetmek için sebebi vardı.[1] James ve Mary Steventon'daki papaz evine taşınacak ve kiliseyi devralacaklardı. James'in kızı Anna'ya Jane Halası'nın düşüp bayıldığı söylendi. Bayılsın ya da bayılmasın, olayın bütünüyle şok edici ve acı verici olduğundan şüphe etmek zor.

Austen'ların bütün çocukları olaydan etkilendi. Orada olmayan ve Steventon'a dönebilecek durumda olanlardan hepsinin -Edward, Henry, Frank ve Charles- anne babaları ayrılmadan önce -Jane'in deyişiyle "Steventon bizimken"- bunu yapmaya özen göstermesi, bunu çocukluklarındaki bir kapının kapanışı ve hayatın bir bölümünün sona erişi olarak hissettiklerini gösteriyor. Cassandra, Jane'in anne babasının kararını duyduktan hemen sonra kendisine yazdığı, onu rahatsız ettiği izlenimi veren, süzgeçten geçirilmeden ifade edilen duygular ve hatta öfkeyle dolu birçok mektubu imha etti. Anne babası ile ağabeyi ve yengesinin taşınma işini mümkün olduğunca hızlı halletme yönündeki bariz hevesi Jane'in moralini daha da bozdu. Ocakta, Jane, Cassandra'ya James ve Mary'nin kendisini -Tom Chute, Mary'nin kız kardeşi Elizabeth Fowle ve kocası ile birlikte- evlilik yıldönümleri münasebetiyle düzenledikleri bir davete çağırdıklarını ama geri çevirdiğini anlattı. Ne bir açıklama yapıldı ne de beklendi: "Teklif ettiler ama geri çevirdim."

Cass'e Steventon'daki atlardan birisinin -kahverengi kısrak- oradan ayrılmalarının ardından James'e gideceğini anlattıktan sonra, "Beklemeye sabredemedi, hatta şu an atı Deane'e götürdü... sanırım diğer her şeye de aynı şekilde azar azar el konulacak" ifadesiyle James Austen ve ailesinin Steventon'daki evi devralmaya fazla hevesli davrandıklarını hissettiğini belli etti. Anne ve babasından ikisi de bu el koymaya razı olduğundan Jane çaresizdi. Sadece izleyebildi. "Tablolarımıza gelince... eve yayılan farklı türlerde eski, derleme, elyazması kutsal eserlerimiz James'e verilecek." Onun güzelliklerinden değil aşinalıktan dolayı kıymetli olan aile tablolarıyla ilgili üzüntüsü, içindeki her tablonun, ailenin yaşamına dair bir hatıra taşıdığı böyle eşi olmayan, rastgele oluşmuş bir koleksiyonla birlikte yaşayan herkes tarafından anlaşılacaktır. Annesi-

nin (ve Cassandra'nın) kendisine ait eşyalarından birisini hediye etmesi gerektiği şeklindeki önerisini kesinlikle reddetti: "Cömertliğin bana dikte edilmesini tercih etmediğim gibi, ilk fikir benden çıkmadıkça dolabımı Anna'ya vermeyeceğim."

Martha'yla birlikte, babasının eşyaların çoğunun, Jane'in yıllarca çalmayı öğrendiği, pratik yaptığı ve çaldığı piyanonun ve "geniş bir müzik koleksiyonu"nun yanı sıra satmaya niyetlendiği 500 kitaptan oluşan kütüphanesini tasnif etmek gibi ciddi bir işe giriştiler. Boyaları eskimiş tiyatro dekorları da gidiciydi: James amatör tiyatro oyunlarına karşı hevesini tümüyle kaybetmişti. Jane onu kitapların herbirini bir guineadan alması için ikna etmeyi umdu; sadece 200 tanesi satışa çıktığından kitapların çoğunu almış olabilir; ne kadara almış olabileceğini bilmiyoruz. Jane "kitaplarım" dediği kitapların satıştan kaç para kazandırdığıyla ilgili daha fazla endişe duyarken babasının kitaplarının sadece 70 pound etmesine içerledi: "Tüm dünya ailemizin bir kısmını, diğer kısmının sırtından zengin etme komplosu üzerine kurulu."[2] Kimin zenginleşmekte, kimin fakirleşmekte olduğunu ayrıntılarıyla açıklamaya gerek yok.

Mektuplarında hafif, dedikoducu notlar yazmayı sürdürmeye çok gayret etti fakat Cass'e yönelik şakalarının çoğunlukla zorlama olduğu hissediliyordu. "Bu muhitte yeterince uzun yaşadık, Basingstoke balolarını kesinlikle düşüşte... Bununla birlikte, köyden ayrılarak çok şey feda etmediğim genelde bilinmiyor olmalı... veya geride bıraktıklarımıza karşı herhangi bir hassasiyet ya da alaka duymam beklenemez." "Deniz kenarında veya Galler'deki yazları" gerçekten iple çekiyor ve Mrs Austen'a özel değişmez komik bir üslupla annesinin Bath'le ilgili umut ve planlarından söz ettiğinde rahatlıyordu. "Annem iki hizmetçimizi -tek hizmetçinin babam olduğu sır değil- senin de bekleyebileceğin gibi kesinlikle dört gözle bekliyor. Daimi bir aşçı, genç ve hoppa bir hizmetçi ile ilkinin kocası, ikincisinin sevgilisi olmak üzere çifte görev üstlenebilecek ağırbaşlı, orta yaşlı bir adam tutmayı planlıyoruz... Elbette her iki tarafın da çocuk yapmasına müsaade yok." Haklı olarak "herhangi bir rahatsızlık yüzünden yaptığı hazırlıkları değiştirmek zorunda kalmak istemiyor" olduğundan, bütün bu heyecanlar yaşanırken Mrs Austen'ın sağlığı elbette "oldukça sağlam" kaldı.

Mrs Austen, Bath'in, kendisinin de kocasının da belirsiz sağlıklarına iyi geleceğine inanıyordu; artık yetmiş yaşına gelmişti. Zengin, cana

yakın, misafirperver ağabeyi Leigh-Perrot'la olan yakınlığı da onun için önemliydi; varlıklı bir akrabanın yakınında yaşamanın faydaları dışında, ağabeyinin James'e bırakması beklenen mirasına da göz kulak olabilecekti. Tatil için Bath'ten Devon'a ve Galler'e kolaylıkla gidebilecekleri fikri, kızların eğleneceğini düşünen Mr Austen'ın hoşuna gitti ve bu düşüncesinde de haklıydı. Planın Jane'e çekici gelen tek tarafı buydu; bu tarafı annesini çok daha az ilgilendiriyordu, o yüzden de Bath'e geldiğinde daha fazla seyahate gitmek yerine yerinden kıpırdamamayı tercih edecek ve ailenin geri kalanı tarafından buna zorlanmak zorunda kalacaktı.

Bu sıralarda Jane'in yazdığı mektuplarda bir canlılık ve neşe vardır; morali yerindedir ama coşkulu değildir. Alışık olunan her şeyin dağılıp gitmesini seyrederek ve geride bırakılanların yerini hevesle yenilerinin devraldığını görerek, kontrol edemediği bir durumda yapılabilecek en iyi şeyi, üzerinde söz hakkı olmayan planlara uyarak, henüz bulunmamış bir evde şehir hayatı yaşama beklentisi için sevdiği ne varsa kaybederek yapması gerekenleri yapar; yersiz yurtsuz, huzursuz olmak ve sıralaması zor, anlatması imkânsız sayısız şeyin kaybı... Ziyaretçi olarak Bath'i sevmiş, yazar olarak da kullanmıştı fakat hiçbir şekilde orada yaşama isteği yoktu. Şubatta Alethea ve Catherine Bigg'le kalmak üzere hiçbir şeyin değişmediği Manydown'a giderken, evdeki eşyaların boşaltılması işiyle baş başa bıraktığı anne babasından kaçtı. Cassandra eve geldi, Edward ve Elizabeth son ziyaretlerini yaptılar, Frank de kendi yapacağı ziyaret için Akdeniz'deki görevinden izin aldı; sonrasında o ve babası Londra'ya gitmek üzere birlikte yola çıkıp Godmersham'a devam ettiler, üç kadın da mayıs başında Ibthorpe'a gittiler. Cass birkaç hafta Lloyd'larla kalacak, Jane ve annesi ise sıkıcı saygınlıklarına tamamen geri kavuşan Leigh-Perrot'ların Paragon'da onları beklediği Bath'e gideceklerdi. Orada kiralık bir ev bakacaklardı.

Bath'teki ilk haftalarda dört mektubun yazılmış olması, keyifsizlikle mücadele eden bir ruhu akla getirir. Bath'in kendisi "buhar, gölge, duman ve karmaşa"ydı. Dayısı ve yengesi nazik ve hoş bir karşılama yaptılar ama ne zaman ki eski tanıdıklar ortaya çıktı, "görüştüğümüze çok memnun olduk, o kadar": Buradaki "o kadar"ın mutlu olduğunu inkâr etme işlevi vardır. Kendisini toplantı salonuna götürdüklerinde, sarhoş bir eşin sarhoş kocasını kovalayışını izleyerek ve kocasını aldattığı için

dile düşmüş bir kadını tanıyarak eğlendi. Ardından, "Geçen gece bir başka aptal davet vardı; daha fazla kişi olsaydı belki daha az çekilmez olabilirdi" diye yazdı. Fakat ekledi: "Zaten insanları hoş görmeye devam edemiyorum." Bu, Elizabeth Bennet'ın "Dünyayı tanıdıkça hoşnutsuzluğum daha da artıyor" sözü gibi gamsız bir laf değildir; kasvetli, hatta korkutucu bir ifadedir. Dayısıyla vist [bir iskambil oyunu-ç.] oynamaya gelen "eski kabadayılar" ya da "şık elbisesi ve açıkta kalan göğüsleriyle, geniş bir burna, büyük bir ağza sahip kısa boylu bir kız gibi"olan Miss Langley, insanlarla ilgili düşüncelerinin yücelmesini sağlamıyordu.

Anne babasının sadece yaşlı insanlar için bir keyif yeri değil, aynı zamanda bir "koca avlama" yeri olan Bath'i seçme niyetlerden şüphelenmiş olsaydı, karamsar olmak için fazladan bir sebebi olabilirdi. Mrs Austen'ın anne babası da aynı şekilde emeklilik yaşına geldiklerinde her ikisi de yirmili yaşlarının ortalarında olan evlenmemiş kızlarını da yanlarına alarak Bath'e taşınmışlardı. Cassandra Leigh, George Austen'la Bath'te evlenmiş, Jane Leigh de kocasını burada bulmuştu. Bizim Jane ise ilgili paralellikleri fazlasıyla kurabilecek ve bir şekilde evlilik pazarında sergileniyor olma fikrinin aşağılayıcılığını hissedecek kapasitedeydi. Belki de onu, kendisine abayı yakacağından şüphe edilemeyecek bir adam olan, evli ve sahip olduğu at sıyısını artırmaktan başka bir şey düşünmeyen Mr Evelyn'in dört atlı bir faytonla Kingsdown Hill'i bir aşağı bir yukarı gezme davetini kabul etmeye kışkırtan da buydu; Bath'e son geldiklerinde Edward'a arabası için bir çift at satan, bu adamdı. Cass onu Mr Evelyn'le düşüncesizce bir şeyler yapmaması için uyardığında, "Çok zararsız biri, buradakiler ondan korkuyor gibi gözükmüyorlar; kuşları için kanarya otu alıyor, o kadar" diyerek ona güvence verdi.

Mrs Chamberlayne adlı biri de bir başka küçümseyici cevaba sebep olacaktı: "Hoşluk konusunda daha çok diğer insanlara benziyor". Bu, Cassandra'nın Mrs Chamberlayne'in uygun bir arkadaş olacağını öne sürmesi üzerine yazılmıştı. Cass'in müdahaleleri bu noktada garip bir şekilde işe yaramamış görünüyor. Jane azmedip Mrs Chamberlayne'le yürüyüşlere gitti ve "Tespiti yaptığımda arkadaşımın da hemfikir olduğu gibi yürüyüş çok güzeldi... Chamberlayne'ler bir iki gün içinde Bath'ten ayrılacakları için arkadaşlığımız da sona eriyor" diye yazdı. Bu Bath'teki çoğu arkadaşlığın muhtemel sonu, diye eklemiş de olabilir. "Bu gece burada küçük bir davetimiz olacak; küçük davetlerden nefret

ediyorum, insanı sürekli zahmete sokuyor." Arkasından Cass'i "Yengem kötü öksürüyor, geldiğinde bundan haberdar olduğunu unutma" şeklinde uyarır. Burada, başka bir şey yapmak isteyen birini çaresiz bir umutsuzluğa sürükleyecek kadar bezginlik çeşidi vardır ve hepsinin de sınırsız bir süre devam etmesi, dayanılmaz olmalıdır. Ama Jane kafasının içinden çığlık atsa bile görünüşü korumak üzere terbiye edilmişti. Ardından mektuplar kesildi ve sonraki üç buçuk yıl boyunca bir daha hiçbir şekilde yazılmadılar.

Steventon'dan dışarı çıkmak, onun için pratikte şiddetli zorluklara yol açtı; ayrıca, bir yazar olarak ruh halini çalışamaz hale getirecek kadar derinden etkiledi. Kötü bir tecrübenin tekrarı bunalıma yol açar ve görünüşe göre bu kez de aynı şey olmuştur. Jane ilkinde bir bebek olarak, sonra yedi yaşında bir çocuk olarak evden uzağa gönderilmişti, kontrol edemediği ve toparlanmasının belirli süreler aldığı bu korkutucu ve nahoş tecrübeler, Kuzen Phila'nın bahsettiği yabancılara karşı temkinli, kendisi ve başkalarıyla dalga geçmeye hazır, duygularını göstermemek için neredeyse her zaman savunmada olan "tuhaf" kızın oluşmasına katkıda bulundu. Bu yüzden derin ve çoğu kez acı veren hisler taşıdığına şüphe yok. Onlar olmaksızın romanlarını yazamazdı fakat hisleri büyük ölçüde mektupların dışında bırakıldı veya şaka yoluyla aktarıldı.

Okul yıllarının izlerinden kurtulmakta olan bir çocukken yazdıklarıyla ailesini eğlendirme gücünü keşfetmişti. Aynı zamanda yazdıklarıyla içinde olan biten her şeyi kendisinin kontrol ettiği bir hayal dünyası oluşturabiliyordu. Bir şekilde kendisine benzeyen ama anlayış ve düşüncelerine önem gösterilen, kendi kaderlerini önemli ölçüde etkileyebilen, hatta anne babalarına nasihatlerde bulunabilen genç kadınlar yaratmaya devam etti. Yaptığı işten aldığı keyif aşikârdı. En az aile çevresini etkilediği kadar kendisi de mutlu oluyordu; daha geniş bir izleyiciye ulaşma ihtimali, buna ek bir heyecan ve saikti.

Onu Steventon'dan ayırmak, aile içindeki yerini alabildiği ama ihtiyaç duyduğunda da kendini onlardan soyutlayabildiği hassas yapıyı yerle bir etmekti. Yaptığı seyahatlerin belli bir kısmından, Kent, Bath, Londra ve Ibthorpe'a ziyaretlerden keyif almıştı fakat zamanını evde geçirmek istediğine dair emareler 1801 yılı öncesinde dahi vardı, örneğin 1799 yazında annesinin yaz gezisine katılmaktansa Martha'nın Steventon'a

gelmesini tercih edeceğini söylemişti. Dolayısıyla ortada hem evde kalmak istemesine dair mükemmel derecede mantıklı bir temel, hem de tehdit edildiklerinde ortaya çıkmaya hazır olan, evden uzaklaştırma ve sürgünle ilgili bebeklikten ve çocukluktan kalma korkular vardı. Bu yeni sürgüne de önceki gibi ne isyan edebileceği ne de şikâyet edebileceği aynı kişilerin, anne babasının sebep olması, durumu daha da beter hale getirmiş olmalı.

Ağabeyi James, onun doğduğu yere derin duygusal bağlılığı bir ölçüde paylaşıyordu. Şiirlerinden birinde, eğer Hampshire'dan "sürgün edilecek" olursa hasta düşeceğine inandığını yazdı. Evden uzak bir yere seyahat ettiğinde aşina olduğu çevreyi son derece özlüyor, döndüğündeyse güçlü bir rahatlama duygusu yaşıyordu. Bu düşüncesini bir şiirinde biraz katı ve ciddi şekilde ifade etti:

> İnsan kalbine has bir hissin
> Hoş ve tesiri en kuvvetli olanı,
> Yokken özlemek karşılayan manzarasını
> Doğduğumuz yerin kıymetli yörelerinin.[3]

James'in, ölümlerinden sonra Steventon mezarlığında karısının yanında yattığını hayal ettiği daha tuhaf bir başka şiir daha vardır; onun için en rahat ve teselli edici gelecek öngörüsü buydu; kendisini o derece güçlü bir şekilde oranın ayrılmaz bir parçası olarak görüyordu. Bu dizeler bir Austen'dan çok bir Brontë'den çıkmışa benzer; duygularını reddetme çabasında olmayan James'in şiirleri son derece kişiseldi. Jane'in aksine romantik olma konusunda kendisini engellemedi; Jane yine de Steventon ve kırsal çevresinde onun kadar kök saldı. James okumak için sürgüne gönderilmemişti; Jane'inkilerse onda sadece değişime karşı doğuştan var olan kuşkuya eklenmiş, yabancı yerler ve insanlara karşı güvensizlik oluşturmuş gibi görünüyor. Aynı pencerelerden görülen aynı manzaralar, aynı gündelik ev işleri ve bahçedeki, kilisedeki ya da köydeki günlük yürüyüşler, aynı sesler ve sessizlikler, bütün bu tekdüzelikler onun hayal gücünün çalışabildiği güvenli bir ortam yarattı.

Jane, bunalımdan, hiçbir zaman "siyah köpeğinden" bahseden Dr Johnson ya da mutsuz ve ölümden korkan Boswell gibi söz etmedi. Onunkiler bu şekle dönmedi. Kendine acımak olarak nitelendirebileceği

hiçbir şeye boyun eğmedi ve hiçbir zaman kara kara günahkârlığını düşünüp Tanrı'nın merhametinden mahrum bırakılmaktan korkan Cowper gibi kliniklik olmadı. Cowper 1800 yılında öldü; Jane onun şiirlerini seviyordu, dizelerinden bazılarını da *Mansfield Park*'ta Fanny Price'a söyletti. Fanny'nin bir çocukluk travması sonrası yaşadığı kalıcı mutsuzluğa ve mutsuzluğuyla baş edemeyen ve kendini ciddi bir hastalığa sürüklemeye hazır olan Marianne'e (*Akıl ve Tutku*'da) dair çok farklı anlatımları, onun bunalımı ne kadar iyi bildiğini gösterir. Bizzat kendi yaşadığı bunalımın üstesinden gelip kontrol altına almasına rağmen, yine de bu bunalım onu can evinden vurdu: Yazma gücüne düpedüz engel oldu. 1790'ların sonlarındaki yazma patlaması duruverdi.

17. Bölüm

Manydown

Sonraki dört yıl boyunca Austen'lar neredeyse Bath'te geçirdikleri kadar süreyi, seyahatta geçirdiler. Mrs Austen şehir yaşamında karar kılmıştı fakat Mr Austen'ın seyahatle ilgilendiği ortaya çıktı; emekliliğini deniz kıyısında geçirmeyi düşünen herkesin öncüsü, yetmişinde hevesli ve dirençli bir turist oldu. Bilhassa da Devon ve Dorset kıyısındaki tatil kasabalarına düşkündü. 1801'de başka bir istila korkusu yaşanmasına ve gerçek gücün kimde olduğunu Napoleon'a göstermek isteyen Nelson'un Boulogne'u bombalamasına rağmen, West Country savaştan hemen hiç etkilenmemişti. O döneme dair okuduklarımız sahil bölgesine ayak basmayanlara değil, oralara gidip oralı kızlarla evlenen askerlere dairdir ki aslına bakılırsa deniz banyosu ve deniz manzaralı villa modası yayıldığından, bölgenin balıkçı köyleri ve küçük kasabaları genişliyor ve ziyaretçi kapmak için yarışıyorlardı.

Kıyıdaki iklim ılıman, manzara nefisti. Jane Austen için sahil boyunca yapılan yürüyüşler ve her ne kadar yüzmeyi hiç öğrenmemişe benziyor olsa da denize girmek bir keyifti. Bir can simidi ve suya daldığında kendisiyle ilgilenmek üzere bir hizmetçinin yanında olması gerekiyordu; böyle dahi olsa, yüzmek, dans etmek gibi aşırıya kaçmayı neşe içinde hoş görebileceği bedensel bir keyifti. Austen'lar 1801 yılında Sidmouth'u, 1802'de Dawlish ve Teignmouth'u denedikten sonra muhtemelen aynı yıl içinde Galler'deki Tenby ve Barmouth'la seyahatlerine devam ettiler. 1803 yazında Charmouth'ta bulunmuş olabilirler, Kasım 1803'teyse kesinlikle Lyme Regis'teydiler; Lyme güneşli kasım günleriyle not düşüldü. Buna iki kız kardeşin 1802 sonbaharında Godmersham'a yaptıkları uzun sonbahar ziyaretini, bu ziyaretin bir sonraki yıl yinelenişini ve 1804 yazında birkaç hafta, bu kez yanlarında Henry ve Eliza'yla tekrar Lyme'de kalışlarını ekleyin, Bath'te tuttukları ev bir yuvadan çok dinlenme yerine benzer.

Yine de 4 no'lu Sydney Place isimli evleri güzel, biçimli, yeni inşa edilmiş bir sıraevdi. Bath'in kalabalık merkezinin dışında, fakat Pulteney Köprüsü'ne rahat bir yürüme mesafesinde olan iyi bir yerde konumlandırılmıştı. Misafir odasının uzun pencereleri, ön tarafta yolun karşısında bulunan, yeni düzenlenmiş güzel Sydney Gardens'a bakıyordu, arkada da küçük bir bahçe vardı. 1802 ilkbaharında James, Mary ve dokuz yaşındaki Anna onları burada ziyaret ettiler. Sonradan Anna büyükanne ve büyükbabası için tatlı bir şekilde "Bu, evlilik hayatlarının kısa tatiliydi" diye yazıp Mr Austen'ın güzel beyaz saçları ve parlak gözlerinin nereye giderse gitsin beğenildiğini ekledi.[1] Her halükârda kasaba hayatının değişikliğinin, rahatlığının ve neşesinin keyfini bariz şekilde çıkardılar.

Sydney Place'te Bath'in mükemmel doktorlarından da istifade ettiler. Mrs Austen hasta düştü, üstelik bu kez gerçekti, hatta bir süre hayatından endişe bile edildi. Hünerli Dr. Bowen'ın gözetimi altında ve kızlarının çok özenli bakımıyla iyileşti. İyileşmesi üzerine yazdığı dizeler direncinin ve güçlü mizah duygusunun yeni göstergeleridir. Koyu harflerle "Mrs Austen'ın Ölümle Konuşması" ismi verilen dizeler şöyledir:

Ölüm diyor ki "Deniyorum aşkın zamandır üç haftayı
Burada, 4 numarada oturan yaşlı madamı yakalamayı,
Ama nafile, başardıysa karşımda altmışını bulmayı,
Bu başarısızlığımın sırrı nedir, bilen var mı?"

"Tahmin edemezsen eski dost ben söyleyeyeyim,
Sırrının ne olduğunu başarısızlığının:
Bana ettiği dualar, aşkına sahip olduğum kocamın,
Gösterdiği bakım, cennetin kutsayacağı kızlarımın,
Ve Doktor Bowen'ın becerisi, özeni."

Dizelerde muzip bir dinginlik vardır. Mrs Austen ölümü ciddiye alabilir veya almaz ama şakasını patlatır. Tavrı, Jane'in kendisi için asla duygusallık taşımayan ve geriye dönüp baktığı bir konu olmayan ölüm karşısındaki tepkisizliğinin nereden kaynaklandığını hissettirir; elbette ölüm kaçınılması gereken bir şeydir ama vuku bulduğunda da bir an önce toparlanıp hayatta önem taşıyan şeylerle yola devam edilmelidir. Mrs Austen'ın dizeleri ayrıca, kimi zaman aileyi bölen gerginlik ve an-

laşmazlıklara rağmen aralarından biri tehlikeye düştüğünde sıkıca kenetlendiklerini de gösterir.

Jane'in 1801 ve 1805 yılları arasındaki dört yıllık suskunluğunu bozan tek mektup Eylül 1804'te Lyme'de yazıldı; Steventon'ın terkedilmesinden beri gerek içsel gerekse başkalarıyla olan ilişkileri bakımından onun için değişen az şey olduğunu gösterir. Mektubu, kendileri de Lyme'de olan Henry ve Elizabeth'le birlikte sahil kesiminde güzel bir tatil yeri olan Weymouth'a giden Cassandra'ya yazar; Cass, Jane'i anne babasıyla bırakarak Ibthorpe'a gitmek üzere yoldadır. Bu, gönderdiği en samimi mektuplardan biridir. İki deniz subayının kız kardeşi olarak Jane'in doğal olarak anladığı şalupa ile firkateyn arasındaki farkı anlamadığı için yengesi Leigh-Perrot'un annesine yazdığı mektupları rahatsız edici bulur. Kaba bir şekilde, "Yengem firkateynleriyle dilediğini yapabilir" diye yazar.

Sonradan arkadaşı olabilecek Miss Armstrong adlı bir başka genç kızla Cobb'da yürüyüşe çıkar. "Akıllı ve belli ölçüde zevk sahibi"dir ancak Jane'de olmayan bir kusuru vardır, "insanlara çok çabuk ısınır". Öte yandan Jane, anne babasının beraberinde getirdikleri Jenny ve James isimli iki hizmetkârla daha çok ilgilenir. Okumaları için kitap, gazete bulur ve aydın bir işveren olarak onları kayalık tepelerinde uzun bir yürüyüş yapmaları için beraber Charmouth'a gönderir. Jane, Jenny'nin saçını yapmanın yeni bir yolunu bulmasından ve Lyme'deki salonda yaptığı birkaç dansla eğlenmesinden keyifle bahseder; bunlar, girişi üyeler için iki, üye olmayanlar için dört şilin olan, içinde iskambil oyunları odası, bilardo odası, avizeli balo salonu bulunan, iki keman ve bir çello eşliğinde her salı danslar düzenlenen salonlardır. Mrs Austen, muhtemelen Mrs Hancock'un eski dostu olan, Eliza'yla hâlâ görüşen ve barışla birlikte Fransa'dan dönen "şövalye" Sir John Lambert'le iskambil oynar.[2] Jane, Mr Crawford adında biriyle dans eder fakat bir süre kendisini süzdükten sonra dansa devam etmeye niyeti olup olmadığını soran "tuhaf bakışlı adam"la ve "rahatlığından dolayı" İrlandalı olduğundan şüphelendiği kişiyle etmez. Züppe bir şekilde, "Onun İrlandalı bir vikontun oğlu ve oğlunun karısı olan Barnwall'lardan olduğunu düşündüm; tam da Lyme'deki soylulardan olmaya uygun, cüretkâr, acayip görünüşlü insanlar" ifadesinde bulunur. Kimin soyluluğa uygun olup

kimin olmadığıyla ilgilidir ve yanında Mrs Austen'ın ziyaretçileri varken, Miss Armstrong'un annesi gibi yamamak için çorabını ortaya çıkarabilmesine sinirlenir; bu, anne babalarının yetişkin çocuklarında bile sebebiyet verebildikleri türden bir kaygıdır.

Mademki Henry gitmişti, Jane'in birlikte gezmeye gideceği kimse yoktu, o da denizde uzun süre keyif yapıp bitkin düşüyordu. Annesi ve babası deniz kenarındaki Lyme'den Charmouth'a sarp kaya tırmanışını muhtemelen başaramamıştı, kasabanın batısına çılgınca büyüklükteki alt kayalık boyunca yapılan yürüyüş de onlar için göz korkutucu olacaktı. Kanca şeklinde bir parmak gibi kıvrılan ünlü taş dalgakıran Cobb'a gitme riskine bile girmeleri mümkün görünmüyordu; eğimli bir yüzeyi ve ne tutacak bir yeri ne de trabzanı olan pürüzlü ve dolambaçlı merdivenleri vardı. Austen'lar ön tarafta deniz kenarındaki halka açık gezinti yerinde kalmakla ve denize ulaşan yatağı üzerinde çağıldayarak akan Lym'in yanındaki denizden uzak iç kısımlarda hafif yürüyüşler yapmakla yetineceklerdi. Norman, gotik ve jakoben tarzda bir galeri ile vaiz kürsüsünün alışılmadık bir karışımı olan bölge kilisesine gitmek üzere pansiyonlarından çıktılar: Çoğu kişi, bıkkınlık verip vermediğine bakmak için gidiyordu vaaza. Jane ise hayırlı kız evlat olarak eve göz kulak oluyordu: "Sürahideki kiri hemen fark edip aşçıya ilaç verdim."

Cassandra, yıllar sonra yaşlı bir kadın olduğunda, yeğeni Caroline'e, Devon'daki tatil yerlerinden birinde Jane'den hoşlanmaya başladığına dair emareler gösteren ve ertesi yaz yeniden buluşup buluşamayacaklarını soracak kadar ileri giden bir adamla arkadaş olduklarını anlattı. Bu pek Jane Cooper'a neredeyse hemen evlenme teklif eden Thomas Williams gibi ateşli bir âşığın yaklaşımı değildir ama Cassandra, Jane'in bu ilgiye karşılık verdiği izlenimi edinmiştir. Peşinden adamın öldüğünü duydular; ikinci yaz buluşması gerçekleşmedi ve hikâyenin tümü buydu. Eğer doğruysa ve eğer Jane, gerçekten daha fazlasını umduysa, bu yaşamındaki bir başka üzüntü anlamına gelir. Bununla beraber Cassandra tarafından yazılmış hiçbir şey yok; ne isim, ne kesin bir yer ne de tarih. Caroline kendisine anlatılmasından kırk yıl sonra kaleme alırken hikâye, hava değişken olduğunda Devon'un el değmemiş sahilleri gibi buğulu bir romantikliğe bürünmüştü.

Aynı dönemde yaşanan bir başka olay daha iyi belgelenmiştir ve Jane'in kafasında neler olup bittiğine daha net şekilde ışık tutar. 1802 sonbaharında her zamanki gibi birlikte dolaştıkları Cassandra ile birlikte Godmersham'a gitmeden önce, o bahar İngilizlerle Fransızlar arasında yapılan barışın birçok gemiyi hizmet dışı hale getirmesi nedeniyle o sıralar işsiz olan Charles'ı da alıp Steventon'daki eski evlerinde James ve Mary'yle iki gece geçirdiler. Kent'te geçirilen sekiz haftanın ardından ekim ayı sonunda, kız kardeşler eski arkadaşlarının yanı sıra bir iki düşmanı da görmek üzere Charles'la birlikte Steventon'a döndüler. Eliza Chute'un günlüğünden, kasım ayında Bramston'ların evi Oakley Hall'da bütün Austen'larla yemek yediğini biliyoruz. İki hafta sonra Jane ve Cass, Bigg kız kardeşler tarafından birkaç hafta kalmak için genellikle eğlenceli vakit geçirdikleri Manydown'a davet edildiler. Alethea ve Catherine de halen bekârdı, Elizabeth Heathcote ise o bahar kocasının trajik erken ölümünün ardından bebeği William ile babasının evine gelmişti.

Beş genç kadının konuşacakları çok şey vardı ve birlikte uzun, sıcak kış geceleri geçirmeyi planlıyorlardı; Bigg kız kardeşlerin aklında bir başka şey daha olabilirdi. Altmış yaşındaki dinç babaları da evdeydi, mayıs ayında 21'ine basan erkek kardeşleri Harris de. Oxford'a bağlı Worcester College'daki eğitimini tamamlamak üzere evden uzakta olduğundan, Jane ve Cassandra bir süredir onu görmemişlerdi; o utangaç, kekeme çocuk, hâlâ oldukça sakar olmasına rağmen geniş omuzlu, uzun boylu ve kendine çok daha güvenli bir genç adama dönüşmüştü. Her şey bir yana, hatırı sayılır bir mülkün de varisiydi.

2 Aralık akşamı Harris, Jane'e evlenme teklif etti. Kız kardeşlerinin çiftin muhtemelen kütüphanede veya küçük misafir odalarından birinde yalnız kalması konusunda Cassandra'yla işbirliği yapmış olması muhtemel gözüküyor. Evlenme teklif etmesi için Harris'i onlar teşvik etmiş de olabilirler; o küçük kardeşleriydi ve biraz yardıma ihtiyacı olduğunu düşünmüş olabilirler. Kekemeliğinden dolayı Oxford'a gidene kadar evde özel eğitim almıştı; sosyal hayatında çile çekmesi anlamına gelen ve ara sıra onu kavgacı yapabilen kekemeliği halen devam ediyordu.[3] Dolayısıyla belki de sevgi dolu, muhteşem ablaları, tanıdığı ve hayatı boyunca hoşlandığı bir eşin sorunlarını çözeceği ve kendisini mutlu edeceği konusunda onu ikna etmişlerdi. Harris, Jane'le aşk yaşamayı aklından

geçirmiş olsun ya da olmasın, onun iyi bir eş olacağına karar verdi ve beklendiği gibi evlenme teklif etti.

Jane, çocukluğunda dans ettiği arkadaşlarının kardeşini şüphesiz çok seviyordu, teklifini kabul etti. Aralarındaki yaş farkı sadece beşti, yani hiçbir şeydi; Eliza, Henry'den on yaş büyüktü. Manydown'daki tüm ev halkı bayram etti. Akşam tebriklerle geçti ve herkes sevinçle uyumaya gitti.

Jane artık doğduğu yere sadece birkaç kilometre uzaklıkta ve ağabeyine yakın olan geniş bir Hampshire eviyle arazisinin müstakbel sahibesi olacaktı. Neredeyse Godmersham'daki Elizabeth Austen kadar gösterişli olacaktı. Yaşamlarının son günlerinde anne babasının rahatını sağlayabilecek ve Cassandra'ya bir ev verebilecekti. Muhtemelen ağabeylerine kariyerlerinde yardım edebilecek bir konumda olacaktı. Etrafı sevgili görümceleri ve arkadaşlarıyla çevrili olacaktı. Malikâne çalışanlarına iyi davranan bir sahibe olacaktı. Kendi çocukları olacaktı. Her biri birer mucize gibi, beklemekten artık vazgeçtiği bu mutluluklara dair bütün bu düşünceler hızla aklından geçmiş olmalıdır.

Mükemmel derecede edepli genç bir kocası olacaktı. Burada durdu. Yedi yıl önce Tom Lefroy'a olan aşkının tüm gücüyle burada, Manydown'da dans etmişti; onunla dışarıda oturmuş, şakalaşmış, edepsiz ve açık saçık ne varsa yapmış, onu önemsediğine ve kendisinin de onu önemsediğini bildiğine inanmıştı. Onun hakkında konuşacaklarını umursamadan elalemin bunu görmesine müsaade etmişti. Harris'in aklında Jane'in çekinmeden, mutlu şekilde dans ettiği görüntüsünün kalmış olması bile mümkündür. Jane'in gerçek mutlulukla aldatıcı rüyalar arasında nasıl bir uçurum olduğunun farkına varmak için tek yapması gereken, o geceki duygularla bu seferkini karşılaştırmaktı. Gece geçip gitti ve Jane bir romanda çok fazla duygunun baskısı altında olduğundan uyuyamayan kadın kahraman gibi sabahı etti: Kendisiyle dalga geçerek, "gerçek kadın kahramanın çeyizi olan uykusuz kanepe... dikenlerle kaplı, gözyaşlarıyla ıslanmış bir yastık" diye yazdı. Düşündü durdu ve sabahleyin çantasını topladı, alelacele giyinip Harris'i bulacak birisini -muhtemelen Alethea'yı- aradı. Kütüphanede ya da küçük misafir odasında tekrar görüştüler ve bu kez Jane tüm nezaketiyle bir hata yaptığını ve sonuç olarak onunla evlenemeyeceğini söyledi. Ona değer veriyordu, teklifiyle de onurlanmış fakat üzerinde düşününce değer vermenin ve

saygı duymanın yeterli olmadığının ve eğer uzattığı eli tutarsa ona karşı adil ya da dürüst davranmış olmayacağının farkına varmıştı.

Bu korkunç açıklamalardan sonra, o ve Cassandra planlandığı gibi Manydown'da kalamazlardı. Alethea ve Catherine arabayı hazırlattı ve onlarla birlikte Mary'nin çok şaşırmış bir şekilde onları karşılayarak Austen'lar ile Bigg'lerin veda eder şekilde ağlamaklı biçimde kucaklaştıklarını gördüğü Steventon'a gittiler. Sonra Jane hemen ertesi gün James'in onları Bath'e geri götürmesi için ısrar etti; bu kez buyurgandı ve bir açıklama istendiğinde bunu reddetti. Mary daha sonra sebebini anladığında, Jane'in fikrini değiştirmesine maddi açıdan üzüldüğünü fakat bunu neden yaptığını da anladığını söyledi.

Hikâyeye Harris açısından devam edersek, uzun süre yas tutmadı. İki sene sonra Wight Adası'ndan onu sevebilecek olan ve seven genç bir kadın buldu. Evlendiler ve kadın onun için on çocuk doğurdu. En büyük oğulları bir papaz, Whig* partili ve şair oldu; bir taraftan İlyada'nın tamamını İngilizce'ye çevirirken, diğer taraftan aktif olarak Basingstoke Makinistler Kuruluşu'nu destekliyor ve tarım işçilerine arazi payı tahsis edilmesi için önayak oluyordu. Biz doğal olarak Jane'in karşılığında dünyaları verebileceği ve neredeyse kesin bir şekilde onun başka kitaplar yazmasını engelleyecek Bigg-Wither bebeği yerine *Mansfield Park*'ı ve *Emma*'yı tercih ederiz. En azından Harris'in oğlu Jane'in beğeneceği şekilde her yönden iyi ve saygıdeğer biri olarak yetişti.

Görünüşe göre, Jane için hikâyenin tamamının etkileri Harris için olduğundan daha kötü değildi. Austen ve Bigg kız kardeşler arasındaki arkadaşlık bozulmadı. Harris kendi evine taşındı ve böylece Jane eskisi gibi Manydown'u ziyaret edebildi. Aslına bakılırsa, bu onun hayatında bir başka acı döneme işaret ediyordu çünkü bu onun evliliği ciddi şekilde son düşünüşü ve çocuk sahibi olması için son ihtimaldi. Bunun arkasından, Cassandra gibi Jane de orta yaşlara varmak için acele etti.[4]

Bu konuda acele etmek, bunun yüzleşmesi kolay olmayan bir ihtimal olmasının üstesinden gelmenin bir yoluydu. Etrafına baktığında, kendisinden on yaş büyük olan arkadaşı Martha Lloyd'un yaşlı, güçsüz, dul annesi ve annesinin arkadaşı Mrs Stent'le yaşadığını görüyordu. Halen

* Burjuvazinin temsilcisi olan ve kralın yetkilerinin sınırlandırılıp parlamentonun yetkilerinin artırılmasını, ticarette serbestliği savunan Protestan Whig'ler, İngiltere'deki Liberal Parti'nin kökenini aldığı siyasi oluşumdur-e.n.

yirmili yaşlarında olmasına karşın, "Zavalı Mrs Stent! Onun kaderi de her zaman ayakaltında olmak ama zaman içinde biz de hiçbir şey beceremeyen ve kimsenin istemediği Mrs Stent'e benzeyebileceğimiz için merhametli olmalıyız" diye yazdı.[5] Aklında, anne babasının yaşı ve onlar olmadan o ve Cassandra'nın hayatlarını nasıl idame ettireceklerine dair soru işareti dikkate alındığında anlamsız olmayan bu türden düşünceler ve gelecek korkuları vardı.

Harris'le yaşanan fiyasko ona yazdığı metinler olarak dönmüş gözüküyor. Bu kıymetli kâğıt tomarlarını oradan oraya, senelerdir tümüyle fiziksel nesneler olarak taşıyor olması onda bir miktar endişeye yol açmış olmalıdır. Sudan, ateşten, kaybolmaktan, parçalanmaktan ve seyir hayatının tüm tehlikelerinden korunmaları gerekiyordu. Kâğıt paketleri araba, pansiyon ve hanlarda kolaylıkla kaybedilir: Çantalarını Dartford'daki handan gidecekleri Batı Hint Adaları'na göndererek yaptığı hatayı varın siz düşünün. Bir ev dolusu akraba ve arkadaş da mükemmel güvenlik vaat etmez; ateş yakan hizmetçiler ve fırlatmak için kâğıt arayan çocuklar hep mevcuttur. Yazdıkları önce Leigh-Perrot'lara ardından da Sydney Place'e olmak üzere Bath'e onunla birlikte gitmişti. Arkasından Devon kıyıları ve Galler civarında ve sonraki yıllarda Austen'ların gittikleri her yerde, Godmersham'da, ev halkından çeşitli kimselere olağan ziyaretlerini yapmak üzere döndükleri Hampshire'da kendisine eşlik ettiler; Bath'teki boş ya da kiralık bir evin rafında onları bırakacağa benzemiyordu. Düşündükçe hiçbir şeyin kaybolmaması daha fazla şaşırtıcı hale geliyor. Onları gözünün önünde tutması, bahsi geçmeyen fakat hayatında sahip olduğu esas disiplinlerden biri olmalı.

Artık *Northanger Manastırı*'nın (o sırada ismi hâlâ *Susan*'dı) bir kopyasını çıkarmış ve yeniden düzenlemişti. Henry'ye Jane'in temsilciliğini Mr Austen'dan devralıp Jane'in roman taslağını Londralı yayıncı Richard Crosby'ye sunması için iş ortaklarından William Seymour adlı avukatı vekil tayin etmesi önerildi. Bu olduğunda tarih 1803 yılının başıydı. Crosby, çabuk yayımlamak üzere söz vererek taslak için 10 pound ödedi. Sonrasında "basında" yer alan haliyle adı *Flowers of Literature* olan bir broşüre kitabın ilanını verdi fakat bunun arkasından başka bir şey olmadı. Bu, Cadell'in kitabı körü körüne reddedişinden daha kötüydü; çünkü kabul edildiği için bu kez Jane umutlanmıştı.

Buna karşın *Watsons* adını verdiği yeni bir romana başladı.[6] Bununla ilgili dikkatinizi çeken ilk şey, oldukça umutsuz bir şekilde o zaman daha da yoksul olacaklarını bildikleri yatalak babaları ölmeden önce durumlarını düzeltmenin çaresine bakan, hiçbiri evlenmemiş, çok az paraları olan gençten bir grup kadının -dört kız kardeş- hikâyesi olmasıdır. Mevcut durumda hiç değilse bir evleri vardır fakat Mr Watson'un papaz olmasından dolayı öldüğünde onu da kaybedeceklerdir. Jane ve Cassandra'nın durumuyla olan paralellik barizken, benzerlik daha dikkat çekici hale gelecekti. Kendi babasının Ocak 1805'teki gerçek ölümüyle yüzleşmek için hikâyede Mr Watson'ı öldürmeyi düşündü ve bu noktada kitaptan temelli vazgeçti.

Biyografi yazarı yeğeni, kadın kahramanını sosyal hiyerarşi bakımından rezil bir mertebeye yerleştirdiğini anladığı için kitaptan vazgeçtiği ileri sürdü. Daha muhtemel sebep ise hikâyenin konusunun, Jane'in evlilik umutları suya düşen ve geleceğiyle ilgili aynı iç karartıcı belirsizlikle yüz yüze gelen kendisi, Cassandra ve arkadaşları Martha Lloyd adına duyduğu korkulara çok yakından temas etmesidir. Otobiyografi niteliğinde yazmamaya özen gösteren biri için yaptığı kurguyla kendi hayatı arasında bu denli bir paralellik, üstesinden gelmesi imkânsız incelikte bir iş halini almış olmalıdır.

Watson kız kardeşler için yazdığı konuşmalar eserindeki diğer her şeyden daha acımasızdır. En büyükleri Elizabeth Watson, kardeşlerinin koca avlama çiğliğini savunarak "Ama biliyorsun ki evlenmemiz gerekiyor... babam bizi geçindiremez, yaşlanmak, yoksul olmak ve dalga geçilmek çok kötü" der. Zengin halasının yanında refah içinde büyüyen en küçükleri Emma, "Sırf durum gerektirdiği için bir adamın peşinden koşmak beni dehşete düşüren bir şey; bunu anlayamıyorum. Fakirlik büyük bir dert ama eğitimli ve bunun bir zorunluluk olmadığını hisseden bir kadın için, en büyük dert olamaz. Hoşlanmadığım bir adamla evleneceğime bir okulda öğretmen (daha kötüsünü düşünemiyorum) olmayı tercih ederim" sözleriyle karşı çıkar. Kadınların yaşamlarının haşin gerçeklikleriyle ilgili daha iyi bilgi sahibi olan Elizabeth cevap verir: "Bir okulda öğretmen olmak dışında her şeyi tercih ederim... Ben bir okuldaydım Emma ve nasıl bir hayat yaşadıklarını biliyorum: *Sense* hiç orada bulunmadın."

İki ortanca kardeş bunalımlı ve kavgacıdırlar, sadece tanıştıkları erkeklere dönük beklentilerinde gerçekçi değillerdir; yüzlerinde "sert ve

endişeli" bir ifade vardır. Erkek kardeşlerden Robert, görümcelerini acımasızca küçümsemesine olanak sağlayacak kadar paralı bir avukatın kızıyla evlenir. Mrs Watson ölmüştür, Mr Watson da çoğunlukla odasına kapanır. Emma Watson'a ev hayatı daha zor gelir çünkü dul halasının servetini miras alacağı beklentileriyle büyütülmüştür fakat gördüğü tek şey halasının servet avcısı İrlandalı bir subaya karşı koyamaması olur. Emma, abisinin büyük itina göstererek söylediği üzere "ailesine yük olacak şekilde geri gönderildi"; abisi merhum halasına sitem ederek "Tanrı aşkına! Bir kadına asla para emanet edilmemeli" diye de ekler.

Watson'lar arasındaki aile yaşamı acımasızsa da üst sınıflar daha matah değildir. Bir baloda Emma'yı beğenen Lord Osborne, işitme mesafesindeyken bir kadından yüksek sesle bahseden türden bir adamdır: "Güzel Emma Watson'la neden dans etmiyorsun... geleceğim ve yanında duracağım... ve eğer çok fazla konuşmak istemediğini anlarsan, beni tanıştırıp, vedalaşabilirsin." Arkasından da "Gündüz nasıl göründüğünden beni haberdar et" der. Emma'yla konuşmaya karar verip elinde tuttuğu çifti saklama zahmetine girmeden, eldivenlerini aradığı bahanesiyle balo salonuna döner. Arkadaşı Tom Musgrave, 1990'lı yılların feminist romanlarından birinde çok az değişiklikle yer alabilecek kendini beğenmiş bir züppedir. Genç kızlar balonun yapılacağı hana vardıklarında, Musgrave henüz akşam için giyinmemiş, geçerken onları seyretmek için yatak odasının girişinde ayakta dikiliyordu. Emma'yı istemediği halde arabasıyla onu götürmesini kabul etmeye zorlar ve beklenmedik şekilde Watson'lara çıkagelmekten ve görkemli nişanlarıyla böbürlenmekten hoşlanır.

Taşra yaşamına dair bu ve diğer izlenimler, Bath'te oturduğu dönemden hafızasında kalanlara dayanarak yazılmıştır; Austen'a dair her şey kadar hakiki oldukları izlenimi bırakırlar. İzlenimlerde, kasabanın balo salonunun dans başlamadan önceki soğuk, boş görüntüsü, kasabadaki en güzel evin uşağının pudralı saçları, evin kızının saçlarındaki bigudiler ve annenin "bütün kış giydiği" iki saten elbisesi vardır. Açık bir arabada kasabadan geçerken yolların tıkırtısından konuşmanın mümkün olmadığını öğreniriz. Elizabeth ve Emma yalnızken bir tabak kızarmış etin öğle yemeğinin tamamını oluşturduğunu ve evde kendi hizmetlerini kendilerinin gördüğünü görürüz. Tepeden bakar bir tavırla, "Herkes dünyada bir tazı sürüsünün tilki peşine düşmesinden daha güzel bir görüntü

olmadığını kabul eder. İlk atışı duymanın hoşuna gideceğinden eminim" denilerek, sayılanları almaya parası yetmeyecek genç bir kadına yarım çizme giymesi veya at üstünde gelmesi tavsiyesiyle birlikte, ava kısa bir ziyarette bulunulması için davette bulunulur.[7]

Toplum tasviri iç karartıcı ve karamsardır; öykü hızlı ilerlese de Austen'ın üslubunu diğer eleştirmenlerin tümünden daha uzman bir merakla inceleyen Mary Lascelles, "üslubunu tehdit eden alışılmadık bir baskı, katılık ve kasvetle mücadele ediyor gibidir" çıkarımında bulunur.[8] Emma'nın ilk balosunda dans etmeyi çok isteyen ve söz veren partneri tarafından yüzüstü bırakılan on yaşındaki küçük Charles'a acıdığı sahne tek başına eksik bölümü aydınlatır. Emma, onun yerine dans etmeyi önerir ve Charles'ın böyle güzel bir partnere sahip olmaktan, çok geç saatlere kadar ayakta kalmaktan ve ona kendi hayatını -Latin dersleri, ilk atı ve ilk avı, kalede kendisine göstermek istediği doldurulmuş tilki ve porsuk- anlatabiliyor olmaktan duyduğu sevinç ve minnettarlık hassas bir gerçeklik barındırır. Charles, Austen'ın çocukların konuşmalarını nasıl dikkatle dinlediğinin kanıtıdır ve eserdeki en ilgi çekici çocuktur.

The Watsons küçük Charles dışında keyif vermez. Austen'ın romanlarında ölümler çok az öne çıktığından, Cassandra'nın Jane'in planına dair hatırdığı şekliyle öldürülecek olan Emma Watson'ın babasının son anlarını nasıl tasvir edeceğini elinizde olmadan merak edersiniz. Ama Jane, o noktaya varmadan toplu bir gerçek ölümler serisiyle yüz yüze gelmek zorunda kaldı. Eliza'nın sık sık tekrarlayan sara nöbetleri nedeniyle tükenen sevgili oğlu Hastings, Ekim 1801'de on beş yaşındayken öldü. Steventon'da tüm Austen ailesinin eğlencesi olan tombul, beyaz tenli bebek, kendi George'larından daha amansızca hastaydı. Konuşmayı öğrenmesine ve "benim çok kıymetli arkadaşım" dediğini hatırlayan Jane'in onun düzgün ifadelerinden etkilenmesine rağmen, büyüdükçe durumu kötüleşti ve "üzücü çeşitlikte ve uzunlukta acılara" katlandı. Öldüğünde annesi onun normal bir hayat beklentisi olmadığını anladı ve sonrasında "sevgili" çocuğunun "mutlu bir ölümsüzlüğü acılı bir mevcudiyete" tercih ettiği umuduna sarıldı.[9] Onu Hampstead'de büyükannesinin yanına gömdü. Mezar taşında "Jean Capot Comt. de Feuillide ve karısı Elizabeth'in tek çocuğu olan torunu Hastings'in aziz hatırasına. 25 Haziran 1786'da doğdu, 9 Ekim 1801'de öldü" diye yazıldı: Babasının ismini vermemeyi tercih ettiği iddia edilmişti.

Eliza tek başına iki haftalığına Godmersham'a gitti; o ve Henry çoğunlukla ayrıydılar. Memuriyeti bırakmış, St James'teki Cleveland Court'taki ofisinde yarı bankacılık, yarı ordu temsilciliği yapan Henry, Hampshire'a bağlı Alton'da bankasının bir de şubesini açtı. Üvey oğlunun ölümünden birkaç ay sonra parasal yardım istemek için Warren Hastings'e mektup yazdı ve kibarca reddedildi. Henry, bir başka mektubunda "Biraz da korkarak, size adi ve açgözlü biri olarak görünüyor olma ihtimalini kabul ediyorum" der fakat artık o yardım kaynağı artık kesin olarak kapatılmıştır.[10] Amiens Antlaşması Kıta Avrupası'na gitmeyi yeniden mümkün hale getirince, bir başka fırsat doğdu. Austen ailesi geleneğinde olduğu üzere o ve Eliza, ilk kocasının mallarını ya da bunlardan ona ve annesine vermeye mecbur oldukları her ne varsa talep etmeyi denemek üzere beraber Gabarret'e gittiler; barış sona ererken az daha Fransa'da kapana kısılıyorlardı ve sırf Eliza'nın mükemmele yakın Fransızcası sayesinde İngiltere'ye dönebildiler. Fransız geleneği, İngiliz Mösyö "Ostin"in Gers'te hoş karşılanmadığını akla getiriyor. Jean Capot de Feuillide'in erkek ve kız kardeşi de Marais için hak talebinde bulunmuş ve almışlardı fakat kimse drenaj projesini yeniden başlatacak kaynaklara sahip değildi; arazi verimsizdi ve buraya akıtılan para boşa gitti.

Jane Austen'ı çok daha yakından etkileyen bir başka ölüm yirmi dokuzuncu yaş gününe yakın bir tarihte meydana gelen, eski arkadaşı Mrs Lefroy'un geçirdiği bir kaza sonucu ölümüydü. Mrs Lefroy, yanında bir uşakla birlikte alışveriş yapmak için at üstünde Overton'a gidiyordu. Köyde James Austen'a rastlayıp ona atının aptallığından ve tembelliğinden bahsetti ama aynı at eve dönüş yolunda gemi azıya aldı. Uşak hayvanı yakalamayı başaramayınca attan inmeye çalışan Mrs Lefroy, yola düştü. Kazanın neticeleri Mr Lyford'un becerisinin ötesindeydi; eşi birkaç saat içerisinde de öldü. Babası hastalandığında, Jane, Mrs Lefroy'un ölümünü henüz zor kabullenmişti. "Babamda ateşle beraber baş ağrısı, şiddetli titreme ve azami derecede halsizlik vardı" diye yazdı. Her şey çok hızlı olmuştu. "Bilinci tamamen kapalı şekilde, hiç ayrılık acısı çekmeden, neredeyse uykusunda göçüp gitti."

Jane, babasının ölümünü Ocak 1805'te ağabeyi Francis'e böyle tarif etti. Babalarından ve onun "erdemli ve mutlu hayatı"ndan sevgi dolu şekilde ve "en güzeli"nin "cesedin dinginliği" olduğunu ifade ettiği tuhaf bir tarafsızlıkla bahsetti: "Onu her zaman başkalarından ayıran tatlı,

müşfik gülüşünü muhafaza ediyor." Ve devam etti: "Böyle bir babanın kaybı mutlaka hissedilir, aksi takdirde hayvan olmamız gerekir." Gerçekten de öyledir: Bu bir kat daha tarafsız gelmesine rağmen. Jane babasıyla ilgili çocukluk anılarını tekrar yaşıyor, kilisenin levazım odasında oynadığı zamanları ve kilise kayıt defterine hayali kocalarının isimlerini yazmasına müsaade etmesini düşünüyorduysa da bu düşünceleri ve kederini kesinkes kendine sakladı. Her zamanki gibi pratik ve aklı başındaydı ve babalarına ait bir cep pusulası ve bir çift makas bularak en doğrusu olduğunu düşündüğü şeyi yaparak Frank'e gönderdi; kalbinin kuruluğuna ve soğukluğuna rağmen annesine karşı da her açıdan özenliydi.

Mr Austen, Sydney Place'in kira kontratının süresinin bitmesinden sonra taşınmalarının üzerinden fazla zaman geçmeden, Green Park Buildings East'teki evlerden birinde öldü; şimdi tekrar taşınmaları gerekiyordu. Austen biraderler, onlar için "kıymetli üçlü"yü oluşturan, kendilerine çok azalmış bir gelir kalan kadınlara en iyi şekilde nasıl destek olacaklarını hesaplarken, onlar 25 Gay Street'te mütevazı pansiyon odaları buldular. Watson kız kardeşlerin de bildiği üzere, kilise, papazların dul ve yetimleri için hiçbir şey yapmazdı. Maaşları kendisinden sonraki görevliye -bu durumda oğlu James'e- giderken, aldığı küçük yıllık ödenek de sona erdi. Parası olmayan Ramsgate'li bir kızla nişanlanmasına rağmen on dokuz yaşındaki güzel Mary Gibson'la kendini mutlu ve Fransızlardan Nil muharebesinde ele geçirildikten sonra Kraliyet donanmasına alınan ve Atlantik'te Fransızları kovalamakta kullanılan seksen toplu *Canopus* adlı geminin komutanlığına atandığı için zengin hisseden cömert Frank, onlara yılda 100 pound vermeyi önerdiği bir mektup yazdı.

Mrs Austen, Frank'in önerdiği 100 poundun sadece yarısını kabul edecekti. James ve Henry ise daha ihtiyatlı davranarak 50'şer pound önerdiler. Henry kendi "mevcut risk altındaki gelirini" yazdıktan sonra, Frank'in *Canopus*'tan yılda 500 pound gelir beklentisi olduğuna değindi. Hem o hem de James, Bath'e annelerini görmeye gitti ve James annesinin yazlarını "köyde akrabalarının arasında", kışlarını "Bath'teki rahat pansiyonlarda" geçirmekten mutlu olacağı düşüncesiyle oradan ayrıldı. Kız kardeşleri için diyeceği bir şey yoktu; kalıcı bir evden hoşlanacakları, bunun onlara yarayacağı aklına gelmedi.[11] Charles çok uzakta, Fransa'yla ticaret yapma peşinde olan Amerikan gemilerine karşı Atlantik'te devriye geziyordu; hiçbir şey yapamazdı. Edward'dan

yılda 100 poundluk bir ekleme daha yapması beklendi. Mrs Austen'la Cassandra'nın, yılda yaklaşık 200 pound daha getirebilecek sermayeleri varken Jane'in hiçbir şeyi yoktu.

Henry'nin risk altındaki maddi durumu, karısının servetine ne olduğu konusunda sizi meraklandırmış olabilir. Yeteri kadarı, en azından Portman Square'in dışında, Upper Berkeley Street'deki evleri için bir at arabası ve muhteşem bir isme sahip Fransız şef Mösyö Halavent'i tuttukları Londra'daki pahalı hayatlarını karşılayacak kadarı duruyordu; ayrıca, Henry'nin iyi konuma sahip bürolara ihtiyacı vardı ki önce St James's'te, arkasından da Albany'de bir tane tuttu. Sık sık Godmersham'ı ziyaret edebiliyordu. Aslında babasının ölüm haberi geldiğinde oradaydı; mayıs ve haziranda üç haftalığına tekrar orada olması, arkasından ağustosta kısa süreliğine, sene sonunda da bir aylığına daha gitmesi bankadaki büro işlerinin çok zahmetli olmadığını gösteriyor. Hiç şüphesiz, yaptığı işin günlük muhasebeden çok, borç aldıkları paraya yüksek faiz ödemeye hazır zenginlerle iyi sözleşmeler yapmaya bağlı olduğu kanaatindeydi. Bir noktaya kadar haklıydı fakat bankacılık riskli bir işti.

Hastings'in bakıcısı Madam Bigeon, baktığı kişinin ölümünden sonra hizmetlerinden ayrılmayacak kadar aileye bağlıydı. 7 Haziran 1805'te Portman Square, King Street'teki Katolik kilisesinde evlenen kızı Marie Marguerite, işverenlerinin evine çok yakında oturuyordu. Henry Godmersham'daydı fakat Eliza gereken kutlamayı yapmış olmalıdır. Damat, Pierre Frayté (veya Fraytet) *dit* Perigord olan adı güneybatı Fransa'daki Périgord bölgesinden bir asker olduğunu gösteren bir Fransızdı; ailelerinin yerine kökenlerinin adını almak Fransız ordusundaki erkekler arasında yaygın bir şeydi. Kendisi otuz beş, gelin otuz, yani tesadüfen Jane Austen'la aynı yaştaydı.[12] Düğünden sonra damat ortadan kayboldu ve kendini her daim adlandırdığı şekliyle Madam Perigord, çocuksuz bir halde, Henry ve Eliza'nın ev halkına eklenerek annesiyle kaldı.

Aynı haziran ayında Jane, Godmersham'a gitmek üzere annesi ve kız kardeşiyle birlikte Bath'ten ayrıldı. Yol üzerinde Anna'yı almak üzere Steventon'da durdular. Mary ikinci çocuğu Caroline'i daha yeni doğurmuştu ve doğal olarak çok meşguldü; bu nesildeki bebekler bakıcıya verilmiyordu; Caroline dokuz ay süt emdi. Edward'ın Fanny'si ile James'in Anna'sı Kent'te beraber eğlendiler; "çingene" sepetlerine doldurulmuş

ekmek ve peynirlerle takviye edilmiş bir şekilde, parktaki duruma uygun gotik oturakta romanslar okudular. Fanny'nin günlüğünde ayrıca büyükannesi ve halalarının okulda onlarla birlikte oynadıkları ve tiyatro oyunlarına katıldıkları not edildi. Kendisi de yabana atılmayacak bir oyuncu olan mürebbiye Anne Sharp'la Jane'in arkadaş oluşu, bu ziyaret sırasındadır.

> 26 Haziran, Çarşamba. Halalarım ve büyükannem okulda bizimle birlikte oynadılar. C Hala mürebbiye Mrs Teachum, Jane Hala öğretmen Miss Popham, Harriet Hala hizmetçi Sally, Miss Sharp dans hocası, eczacı ve avukat, büyükannem pastacı Betty Jones, annem de çamaşırcı oldu. Karakterlerine büründüler ve çok hoş bir gün geçirdik. Tatlı yedikten sonra "Erdem ödüllendirilir" adlı bir oyun oynadık. Anna düşes St Albans, ben güzel Serena ve çoban kız Fanny Cage oldum. Akşam bir kâse *syllabub* yedik.[13]

Ağustosta, Mrs Jordan'ın haylaz oğlan çocuğu "Minik Turşu" rolüyle yıllar boyunca Londra sahnelerinde büyük başarı kazandığı *The Spoiled Child*'ı sahnelediler. Muhtemelen erkek rollerini hevesle canlandıran Miss Sharp'ın üstlendiği bir başka erkek rolüydü bu. Oyunda dans ve çokça cümbüş vardı. Bir akşam Jane ve Elizabeth, Henry'nin onlarla buluşmayı ayarladığı Canterbury'deki bir baloya gittiler. Fanny, günlüğünde askeri birliklerin yeni bir işgal korkusuyla Kent'teki ilerleyişinden hiç bahsetmez ama askerlerin bu oyunlarının, kendi oyunlarının bozulacağından korkan babasıyla arazi sahibi arkadaşlarını endişelendirdiğini biliyoruz: Fransız saldırısının ve köylü kıtlığının zararlarını dikkatle ölçüp biçtiler. Neyse ki bu hesaplar sınanmadı. Bu, savaştaki son işgal korkusuydu; Napoleon ağustos sonunda Boulogne'daki ordugâhı kapatıp ilgisini başka yerlere yöneltti. Edward, Henry ve Eliza'yla kalması için Fanny'yi Londra'ya götürdü; orada bir tiyatro davetine giden Fanny, Albany'de düzenlenen yemekte Lord Charles Spencer'la tanıştı. Ardından Kent'e döndü ve Mrs Austen, Jane ve Cassandra'yla birlikte bütün aile Worthing'e gitti. Godmersham'da yoğun, neşeli ve lüks bir hayat vardı.

Yaşadıkları dramı ve altüst oluşları tekrar düşünen Jane, o yıl Cassandra'ya "Sanırım insanın derisindeki tüm gözenekleri ve gönlündeki tüm duyguları değiştirmek için yedi yıl yeterli" diye yazdı. Yedi yılda evini ve babasını kaybettiğini ayrıca söylemesine gerek yoktu. Ar-

tık evlenmek için fazla beklentisi kalmadığını, yazdıklarını yayımlatma umudunuysa tamamen yitirdiğini ayrıntıyla yazmayı da umursamadı. Beş parasız, ağabeylerine bağımlı ve onun için seçilen hayat düzenine uymaya mecbur olduğunu belirtmek gereksizdi. Bunlar insanın yazacağı şeyler değildir; mümkün olsa insan böyle şeylerin aklından geçmesine bile müsaade etmez.

18. Bölüm

Kardeş Sevgisi

"Hepimiz tek tek şanslı olmayı beklememeliyiz. Aileden birinin şansı herkesin şansıdır." Bu sözler, kötü bir durumu idare etmeye çalışan Emma Watson'ın ağzından söylenir; Jane Austen, kendisini onların gerçeğiyle ikna etmek ya da hiç olmazsa bu düşünceye başvurmak istemiş olabilir. Şanslı olanlar şanslarını diğerlerine geçirdiğinde destekleyici olabilen aileler, kötü zamanlarda daha çok sadece kurtulmayı istediğiniz tuzaklar gibi hissedilir. Emma Watson bunun zaten farkındadır. Jane de babasının ölümünü takip eden yıllarda bunu anlar. Durumlarına bakıldığında gözüktüğü üzere, erkek kardeşlerinin keyfini sürdükleri şahsi şans kolayca Jane'e geçmemişti.

İlk olarak James'le başlayalım. Babalarının Steventon'daki işini devralmış, Steventon'daki papaz evinde karısı Mary ile ilk evliliğinden olan akıllı, hassas ve babasıyla üvey annesi tarafından önemsenmediğini hissettiği için mutsuz olan Anna, uslu, küçük James-Edward ve Caroline bebekle rahatça yaşamaya devam etmişti. Daha ne olsun. James'in vakti kilise görevleriyle, avlanmayla -oğluna bir midilli alıp onu bu sporla erken tanıştırdı- ve Vyne Malikânesi'nde Chute'larla düzenli olarak yedikleri yemekler etrafında dönen sakin bir sosyal hayatla geçiyordu. Bazıları çekirdek ailesini eğlendirmeye yönelik -evin kedisi Tyger'ın öğle yemeği olan bifteği çalmasına dair çok komik bir anlatımı vardır-, bazıları uzun, ciddi ve melankolik olmak üzere, şiir yazmaya da bir hayli enerji harcıyordu fakat *The Loiterer*'dan beri hiçbir şey yayımlamamıştı. Doğuştan yetenekliydi fakat yeteneklerini etkin şekilde yönlendirememişti. Karısıysa evi, bahçeyi, inekleri ve kümes hayvanlarını çekip çevirip kendi küçük at arabasını sürüyordu, komşularla da arası iyiydi. Yılda bir ya da iki kez Basingstoke'ta sahnelenen bir oyunu görmeye ya da oradaki bir baloya katılmaya gidebiliyorlardı; hiç de istekli olmadan. Cassandra ve Jane'e karşı her zaman misafirperverliğe hazırlardı ama bu, ağabeyle küçük kız kardeşi arasında yaşanan mühim gerginlikleri engellemedi.

Ailenin durumu iyi ya da kötü yönde değişmeyen şanssız üyesi George, Monk Sherborne'da kaldı; kırk yaşına yaklaşıyor ve hayatını yakında altmışına basacak olan Thomas Dayısı'yla paylaşmaya devam ediyordu. Onun çok yakınında olan James, şüphesiz bakımıyla ilgilenmek üzere vekil tayin edilmişti, Mrs Austen da James'lerle kaldığında isterse oğlunu ve kardeşini görebiliyordu. George annesini tanıyor muydu? Eğer rahatsızlığı beyin felciyse, onu da ailesinin diğer fertlerini de pekâlâ tanıyabilirdi. Bakıldığından emin olmak için ellerinden geleni yapmalarına rağmen, onlar için sözü edilmez biri, Jane'in hayatındaki bir başka suskunluk olarak kaldı.

George'un kötü talihini dengelemek istermiş gibi, Edward göz alıcı bir güzellikte yaşadı. Sadece Godmersham'ın ve tüm topraklarının değil, aynı zamanda Hampshire'da geniş arazilerin de sahibi oldu. Alton yakınındaki Chawton House kiracılara verildi, Steventon Malikânesi ise hâlâ Digweed'lerde kiradaydı. Karısının ailesinin de Kent'te güzel evleri ve arazileri vardı. Ayrıca velinimeti Mrs Knight öldüğünde servetinin daha da artmasını bekliyor olabilirdi. Çocuk bakımından da zengindi; 1806 senesinde o ve Elizabeth'in beş erkek, dört kız olmak üzere dokuz çocuğu vardı. Büyük oğulları Winchester'a hazırlanmak üzere Eltham'da yatılı okuldaydılar, kızlarsa evde mürebbiyelerle çalışıyorlardı; Jane'in arkadaşı Miss Sharp, sağlığının iyi olmadığını gerekçe göstererek 1806 yılı başında evden ayrıldı ama sonra da hemen başka bir işe başladı. Edward ailesini deniz kenarına tatile, Londra'ya seyahate götürmeyi, Jermyn Street'teki bir otelde konaklamayı, Henry ve Eliza ile onların asil arkadaşlarıyla yemek yiyip tiyatroya gitmeyi maddi açıdan karşılayabiliyordu. Hayal gücünden yoksun, kitaplara ve fikirlere karşı ilgisizdi fakat iyi bir iş kafası ve iyi kalpli, karmaşık olmayan bir mizacı vardı. Ailesine ve karısının ailesine düşkündü, onları gönül rahatlığıyla ağırlıyor, onlar için geziler ve ziyafetler planlamaktan keyif alıyordu. Ancak babası öldüğü zaman elinin altında evler olduğu muhakkakken, kendileri ve anneleri için kalıcı bir ev sağlama fikri aklına bile gelmeyen ağabeylerinin şansının ne kadarının onlara geçtiği, kız kardeşlerin aklından geçmiş olabilir. Elizabeth'in aklından geçen ise artan bir sıklıkla Cassandra'nın çocuklar için kendisine yardım etmesi gerektiğiydi. Cassandra'nın Godmersham'a ziyaretleri, Edward'ın kafasına ev fikrini sokma şansı vermiş olabilir; eğer öyleyse bunun için hayli telkinde bulunması gerekmişti.

Henry kendi hayatını yönetmekte telkine her bakımdan daha az ihtiyaç duydu. Hırslı ve iyimserdi; kendisi mücadele etmek ve şansını tamamen kendi zekâsıyla yaratmak zorundayken, her şeyi avucunda bulan Edward'ı kıskanmış olmalıydı. Austen biraderler arasında aykırı ve ortanca olan odur ve kendi çapında az çok denizci erkek kardeşler kadar cesurdur; George'u bir tarafa bırakırsak, aralarında çocuksuz kalan da tek oydu. Her zaman ona erkek kardeşlerinin tümünden daha fazla para veren babasının yanı sıra Jane'in de en sevdiği kişi olduğu söylenir. Nitekim Jane mektuplarında en az birkaç kez onun nasıl uyumlu biri olduğunu, nasıl her zaman eğlenceli biri olmayı başardığını, onun arkadaşlığından ne kadar keyif aldığını belirtir. Aynı zamanda, onun hakkında yazarken, üslubunda, tatlı, güvenilmez bir oğlanın kayırılabileceği şekilde onu kayıran bir hoşgörü vardır. Wickham'da [*Gurur ve Önyargı*] Henry'den izler olduğunu daha önceden ileri sürmüştüm; sanırım zekâsının bir bölümünü Henry Tilney'e [*Northanger Manastırı*], oyun okuma becerilerinin ve her işe yarayan baştan çıkarıcılığının bir bölümünü de Henry Crawford'a [*Mansfield Park*] vermişti. Crawford'un, tehlikeli oyunlardan keyif alırken, saf bir iyi yüreklilik tarafından yönlendirilmeye hazır olması da ona borçlu olunan bir şey olabilir. Jane ve Henry'nin birbirlerine benzedikleri nokta, durumlara ilişkin imkânları görmekti: Jane için hayal gücünün, Henry için hayatın sunduğu imkânlar. Bir nişan, bir kariyer hamlesi, yüksek mertebedeki bir arkadaş, olası bir müşteri, yeni bir banka şubesi, hatta basit bir keyif gezintisi bile hoşuna gidiyor, onu hareketlendirip coşkuyla ayağa kaldırıyordu.

1806 senesinde iyimserlikle bankacılık işini büyütüyordu, ardından milis kuvvetlerinden bir arkadaşının kardeşi olan, sonradan Jane'in de yakından tanıyacağı James Tilson'ı ortak aldı. Henry ve Eliza Brompton'a, arkasından da kasabanın dış mahallelerine taşındılar ve yarı bağlı bir yaşam sürdürdüler. Eliza müzik ve kitaplarıyla Londra'da kalırken, Henry 1807 yılbaşı kutlamalarını onsuz Godmersham'da oyunlara ve diğer şenliklere katılarak geçirdi, temmuzdaysa yine bir erkek çocuğu olarak yarışlar için Kent'teydi. Fanny'nin günlükleri, o ve annesinin onu ne kadar hoş bulduklarını belli eder: Hoşsohbet, eğlenceli, mükemmel bir misafir.

Üstelik akıllı da; hal böyleyken Henry'nin üzerinde çok küçük bir soru işareti kalır. Henry'nin iddiası onun kendisini bıraktığı olsa da, Jane'in mektupları, Eliza'yla evlenmeden önce nişanlandığı Miss Pearson'ın

davranışından dolayı ona kin beslediği izlenimini verir; kız buna onun sebep olduğunu düşünmüş olabilir. Zengin arkadaşları -zengin karısını belirtmeye gerek yok- ve dalkavukça mektuplarıyla mevki kazanmakta son derece istekli bir renk olarak dikkatinizi çeker. O hırs ve iyimserlik, standartlarını Galler Prensi'nin belirlediği ve Henry'nin aristokrat subay arkadaşları aracılığıyla içine sokulduğu heyecanlı, gösteriş meraklısı çevreden nemalanmalıydı. Aklı, cazibesi, zevki, arzularıyla devrinin adamıydı ve orada çantada keklik şekilde duran ödül ve zevkleri kazanmamak için bir sebep göremiyordu. Kilisedeki kariyerinden Eliza ruhban olmayan bir koca tercihinde bulunduğu için vazgeçtiğine bir an olsun inanmıyorum; bunun sebebi başka yerde daha iyi imkânlar görmesiydi.

Çocukluğunda Jane'e en yakın kişi olup sonrasında yıllarca uzakta kalan Francis, özellikle 1806 senesinde yeniden yakınlaştı. Onun donanmada yaşadıklarıyla ilgili bildikleri, Jane'i onun cesaretine, dayanıklılığına ve pratik becerilerine hayran olmaya itiyordu; kariyerinin en talihsiz anı olan Ekim 1805'teki Trafalgar Muharebesi'ni kaçırdığında* ona karşı anlayışlı davrandı.[1] Bilmedikleri şeyler olan gemideki barbarlıklar, Doğu Hindistan Kumpanyası'na gizli kapaklı verilen hizmetler ya da yabancı güçlerle yapılan keyfi anlaşmalar hakkında fikri olamazdı; onun gördüğü, denizde kararlı bir şekilde ülkesine hizmet eden ve evde mutlu bir hayatı hak eden ağırbaşlı, aklı başında, kontrollü bir ağabeydi. 1806 yazında evlenmek için gösterdiği sabırsızlığa, Kuzey Foreland'de denizde ülkeyi savunan askerlere komutanlık ederken âşık olduğu Ramsgate'li kız Mary Gibson'la tanışmadan bile içten bir şekilde destek verdi. Bir erkeğin eş edinme hakkını kesinkes kazandığı bir yaş olan otuz iki yaşındaydı. Evlenmeyi maddi açıdan da karşılayabilirdi; *Canopus*'a kumanda ederek Atlantik boyunca Fransızları kovalamasının ve St Domingo Muharebesi'nde** elde edilen galibiyete katkıda bulunmasının ardından gelen para ödülü, Avam Kamarası'ndan gelen resmi teşekkür ve diğer ödüller vardı.

---

* İngiliz donanmasının 21 Ekim 1805 tarihinde İspanya'nın güneyindeki Trafalgar Burnu yakınlarında Fransız ve İspanyol donanmasına karşı zafer kazanarak Napoleon'un Britanya'yı işgal etme hayallerini suya düşürdüğü deniz muharebesi. Trafalgar Muharebesi esnasında Francis Austen, Amiral Nelson'un filosundan ayrılmış, konvoy refakati göreviyle geçici olarak Akdeniz'de bulunmaktaydı-e.n.

** Fransız kuşatması altındaki İspanyol kolonisi St. Domingo'nun güney kıyısında 6 Şubat 1806'da gerçekleşen ve Britanya'nın galibiyetiyle sonuçlanan Napoleon dönemi deniz muharebesi-e.n.

Charles'a gelince; Kuzey Amerika Üssü'ne gitmek üzere evden ayrıldığı 1804 yılı sonuna kadar en küçük erkek kardeşe kimse göz dikmedi. Sevgi dolu bir kalbi vardı ve içtenlikle sevdiği ablalarına özlem duyuyordu; Bermuda'da on altı yaşındaki bir güzelle nişanlanarak teselli buldu. Fanny [Frances-ç.] Palmer, adada kariyer yapan İngiliz avukatlardan oluşan bir aileden geliyordu fakat servet sahibi değildi ve Francis'in Mary'sinden daha da gençti. Charles'la Mayıs 1807'de Bermuda'da evlendiler; dünyanın bir ucunda, deniz subayı ile kendisine destek olmak için yanında sadece evli kız kardeşi olan pembe yanaklı, altın saçlı çocuk gelinin arasında gerçekleşen romantik bir evlilikti bu. Charles'ın yanında da doğal olarak ailesinden kimse bulunmuyordu. Karşılıklı mektuplar gitti geldi fakat Fanny bir dört yıl daha, Charles artık iki küçük kızı varken nihayet İngiltere'de bir göreve getirilene kadar Austen'lardan hiçbirisiyle tanışmadı; bebekler ve genç kız gibi olan anneleri, özellikle de küçük erkek kardeşlerine karşı her zaman sevecen olan Cassandra ve Jane tarafından kocasının ailesine kabul edildiler.

Ya Cassandra? Kendi kelimeleriyle "hayatımın güneşi, her keyfi süsleyen"[2] olarak gördüğü Jane'in parlaklığı karşısında kendisini ay ve gölge gibi düşünen Cassandra, tek resmi olan ve onu sadece ana hatlarıyla gösteren gölge resimlerde olduğu gibi, asla karanlık görünüşlü bir şekilden daha fazlası değildir. Yeğeni Caroline (James'in küçük kızı), "Cassandra Hala'dan *hoşlanmıyor* değilim ama ziyaretim şans eseri *onun* olmadığı bir zamana denk geldi diye onu kaçırdım demem gerektiğini düşünmüyorum" diye yazdı.[3] İyi bir kadın olduğuna şüphe yoktur fakat yirmili yaşlarının başında bakire dul rolünü seçen bir zamanların neşeli, güzel kızıyla ilgili endişe verici bir şey de vardır; tek sevgilisinin kaybını atlatamayacağı o kadar bellidir ki melankoli ve kendini geri planda tutmak adına gençliği ve onun keyiflerini reddeder. Tek tutkusu, ölümünden sonraki günlerde Jane hakkında kaleme aldığı, ondan "bir parçam" diye bahsettiği, hatta onu çok sevdiği için kendisine sitem edip böyle bir ayrıcalıktan dolayı Tanrı'nın kendisini cezalandırdığını yazdığı mektuplarda günümüze ulaşır: "Kabul ediyorum... bu darbeyi indiren adaletin eli." Teslimiyeti, özellikle de ilahi adalete dair nahoş bir görüşü akla getirir: Birisini diğerlerinden daha fazla sevdiğiniz için Tanrı onu öldürerek sizi cezalandırır. Eğer Cassandra'nın yaratıcısının çalışma şekline dair fikri buysa, arkadaşlığı Jane'in bozuk moralini yükseltmekte fazla işe yaramış olamaz.

Jane, Cassandra'nın komik olabileceğini ve yaptığı şakalara güldüğünü bir kez söyler ama Cass'i şaka yaparken hatırlayan yoktur. Görünüşe göre, sürekli olarak işe yarar görümce, bakıcı ve hala olmaktan şikâyetçi değildi ve Jane'i aynı şekilde yiyip bitirilmekten korumak için elinden gelen her şeyi yapabilirdi. Jane'in eserlerini tartıştığı tek kişi olarak, onu teşvik etmek ve planları hakkında ona sorular sormak açısından eşsiz bir konumdaydı. Ayrıca, yerleşik bir evin olmayışının onu nasıl yazmaktan alıkoyup Tanrı vergisi yeteneklerini heba ettiğini gözlerinden önce kalbiyle gördüğünden, Jane'in yaşadığı bunalımın en yakın tanığıydı. Jane 1790'lı yıllardaki olağanüstü kitapların ardından sessizliğe büründüğünde, Cassandra herkesten daha çok endişelenmiş olmalıydı.

Ancak o an için yapacak hiçbir şey yoktu; kız kardeşler 1806 yılını hiç olmadığı kadar göçebe geçirdiler. İlk üç ayın çoğu Hampshire'da, James ve Mary ile birlikte Steventon'da ve Harris'in teklifinin münasebetsizliğinin unutulması gerektiği kanaatine varılan Manydown'da geçirildi. Mart ortasına doğru Jane ve Cass Bath'e döndüler; anneleri Anna'yı bir takım pansiyonlara götürmüş, bir kez daha taşınmayı müzakere ediyordu. Bu diğer taşınma, Bath'in eğlencelerini çekilmez bulan kızlarının imdadına yetişemedi. Yaza kadar binaların arasında sıkışıp kalan ve görünürde hiç bahçenin olmadığı Trim Street'te kaldılar; annesi hayatta olmayan Martha Lloyd çok yakında bir pansiyon tuttu ve sonrasında nereye yerleşirlerse onun da evin dördüncü üyesi olarak kendilerine katılmasına karar verdiler. Soru, buranın neresi olacağıydı.

Bu esnada erkek kardeşlerinden biri bir öneride bulundu. Francis evlenme hevesindeydi ve tarih olarak temmuz ayında karar kılmıştı; mecburen büyük ölçüde evden uzakta, denizde olması gerektiğini biliyordu ve karısı Mary'nin annesi, kız kardeşleri ve Martha'yla aynı evde yaşaması gerektiği fikrini ortaya attı. Mary Gibson kendisinden yaşça büyük dört tanımadığı kadınla beraber yaşama ihtimaliyle ilgili ne hissetmiş olursa olsun, Frank'in fikrini sorgulamadı. Bir deniz üssüne yakın olmaları gerektiğinden, Hampshire'da, Portsmouth'a yakın ve daha önceden bildikleri bir bölge olan Southampton'da oturmayı teklif etti. O zamanlar, hâlâ Ortaçağ'dan kalma surlarla çevrili olan, bunların ötesinde deniz ve Itchen Nehri kıyısında açık yürüyüş yolları bulunan cazip bir kasabaydı; bir ılıca ve tatil merkezi olarak faal bir şekilde tanıtımını ya-

pıyordu. Konaklamaya pansiyonlarla başlamaya karar veren Austen'lar evlerini oraya varır varmaz seçtiler.

Ama önce Mrs Austen en sevdiği akrabalarına yönelik bir başka ziyaret turu için kızlarını yazın alıp götürdü. Onlar seyahatteyken Frank Ramsgate'te evlendi ve balayıları için gelinini Godmersham'a götürdü. Jane duruma mim koymak için bir şiir yazdı. Evli çiftin Godmersham'a gidişini anlatan şiir, Fanny için, onun ağzından yazıldı ve amaçlanan kesinlikle Frank'e ulaşması olsa da kendisini eğlendirmek üzere Fanny'ye de gönderildi. Şiirde çocukların "birbirlerine çok yakışan çifti" karşılamak üzere büyük evin önünde beklediğinin tasvir edildiği, bir romancının gözü ve kulağından yazılan sahne, ağabeyi için duyduğu sevinçle parıldar. Austen'dan bir düğün kasidesi yazmasını hemen hiç beklemezsiniz ama bu onun en iyi şiiridir:

Tepeden aşağıya süratle yol alıyorlar
Şimdi de geçiyorlar parkın etrafından;
Bak! Tatlı tatlı otlayan sığırlar
Aceleyle kaçıştılar ürküp seslerden!

Kardeşlerim Pier kapısına koşun!
Ardına kadar açın, kocaman!
Geç kaldığımızı söyletmeyin
Kayınbiraderimin gelinini karşılarken!

Gezinti arabası ilerliyor eve;
Şimdi durdu... Geldiler, geldiler!
Nasılsın Francis Abi?
Sevgili karın nasıllar?

Jane, Mary Gibson'la tanışmamıştı ama Fanny'nin önceden beridir arkadaşı olduğunu biliyordu, Mary 1804 sonbaharında Frank'le nişanlandıktan sonra hem Frank hem Charles oradayken Godmersham'da kalmıştı; Fanny'nin günlüğünde iki kızın nehir kenarındaki yürüyüş yolunda ceviz toplamaya gittikleri ve "korkunç, iğrenç, kötü Deniz Kuvvetleri Komutanlığı" her iki genç adama sabaha karşı gemilerine geri dönmeleri emri verdiğinde büyük üzüntü duydukları anlatılır. Fanny

şimdi de günlüğüne duyarsızca "Jane Hala'dan kendine ait bazı şiirlerle birlikte bir parça mektup aldım" diye yazacaktı.[4]

Jane ve Cassandra'nın nefret etme noktasına geldikleri yerden kurtulduklarına çok sevindikleri Austen hanımları, temmuz başında bir daha geri dönmeyecekleri Bath'ten ayrıldılar; birkaç yıl sonra denize girmeye ihtiyaç duyduklarında Cheltenham'ı tercih edeceklerdi. Ama şimdi Mrs Austen onları Clifton'daki ön konaklamanın ardından, Gloucestershire'a bağlı Adlestrop'a, yeğeninin de bulunduğu kuzeni Thomas Leigh'in papaz evine götürüyordu. Yaşlı beyefendi büyük masraf ederek işe aldığı, mevcut en moda isim olan Humphry Repton isimli arazi tasarımcısı tarafından arazide yapılan iyileştirmeleri göstermekten dolayı memnundu. Repton, iki evin zeminlerini geniş bir parka açmış, çiçek bahçesi boyunca akacak bir şelale inşa etmiş ve köyü çim parkıyla çevirmişti. Manzaranın son kısmı köylüler tarafından çok da bir iyileştirme olarak görülemezdi ama Repton, moda ve mülk sahiplerinden oluşan karma güç karşısında acizlerdi.

Kuzen Leigh, Stoneleigh Manastırı'nda misafirleri olmaları için onları Warwickshire'a gitmeye ikna ettiğinde Adlestrop'taki konaklamaları kısa sürdü. Büyük ev tümüyle onun değildi ama evin varisi olduğunu daha yeni duymuştu. Acelesi bu yüzdendi: Leigh'ler ve Austen'lar arasında göze çarpan türden bir özellik olan karmaşık vasiyetnamelerden birisinin sonucu olarak başka hak talep edenler de vardı ve Mr Leigh olay mahallinde olmayı aklına koymuştu. Avukatının ve aralarında buraya hayran kalan Austen kuzenlerinin de olduğu geniş bir arkadaş grubunun desteğiyle, Stoneleigh'e, hanımları daha yeni ölmüş olan çok sayıda hizmetkârın arasına kesin olarak yerleşti. Aralarında Mrs Austen'ın ağabeyi James Leigh-Perrot'un yer aldığı diğer hak talep edenler ise daha saygılı bir şekilde Londra'da bir araya gelip onun bu davranışından şikâyetçi oldular ama miras mirastı. Zahmete girmenizi gerektiriyordu.

Stoneleigh arazisi ve malikânesi, bir zamanlar orijinal Sistersiyen* manastırının bulunduğu Avon kıyıları üzerindeki yemyeşil köyde ku-

* Sistersiyenler, kendilerini dünya işlerinden ayırmış Katolik keşiş ve rahibelerden oluşan bir tarikat. 11. Yüzyılda Fransa'da kuruldu. Kendine yetmeyi ve el işçiliğini önemserler. Manastırlarında modern aletleri reddederek eski usüllerle tarım yapar, peynir ve bira üreterek bunları satıp hayatlarını idame ettirirler -e.n.

James Thomson'ın The Seasons (1794) adlı eserinde yer alan "ceviz toplama" resmi.

rulmuştu. Mrs Austen, yerin ihtişamını coşkuyla köpürterek, orada kaldığı her anın tadını çıkararak ve evin her ayrıntısına, zeminlere, hizmetkârlara ve hizmete dikkat kesilerek Steventon'daki Mary'ye mektup yazdı. Ön pencereleri sayarak kırk beş sayısına ulaştı (hatasız saydı). Kuzeni Thomas'a dolambaçlı koridorlara yön tabelaları yerleştirebileceği önerisinde bulundu ("Köşelere yönlendirme direkleri dikmesini önerdim"). Mutfak bahçesinin genişliği ve balık havuzlarından bilardo odasına kadar her şeyden keyif aldı; hatta çok sayıda hizmetkârı merhum hanımları için mateme sokmanın maliyetinden endişe etmeye başladı. "Tam da bir kadın kahramana uygun ürkütücülükte bir oda" -bununla ilgili Jane'i onaylıyoruz- olan yüksek, koyu kırmızı kadife yataklı tek

kişilik yatak odasını ve "ağustos ortasında bile güneş geçirmeyen" evin etrafındaki tahta gölgelikleri tarif etti; Humphry Repton yakın zamanda gelecek olsa da henüz gelmemişti.[5] Warwick ve Kenilworth kalelerine yapılan geziler ile kahvaltı masasındaki çikolatayı, kahveyi, çayı, erikli keki, sade keki, sıcak ve soğuk sandviçleri, ekmek ve yağı yazdı. Dünya mimetlerinden uzak durduğunu ispat edişiyle övünerek, cümlesini "Benim yediğim kuru kızarmış ekmek" diyerek tamamladı.

Leigh'lerden olan bir diğer uzaktan kuzen ile dul Lady Saye and Sele de düzenlenen ev davetine katıldı. Can sıkıcı, kaçık bir yaşlı kadındı: Annesi, "Daha çok azap verici olsa da bir bakımdan eğlenceli de; Jane'i çok güldürüyor" diye yazdı. Bir ayağı çukurda olan çok sayıdaki aile üyesinin ve asalakların toplu yükü altında hicvederek de olsa Jane'in güldüğünü duymak rahatlatıcıydı. Hiç değilse elinde işe yarar bir izlenimle döndü: Stoneleigh'deki şapel süssüz, sade çerçeveli pencereleri, tahta sıraları ve aile galerisiyle Sotherton'dakine model olduğunu akla getirecek kadar *Mansfield Park*'ta tarif edilene benziyordu.

Buradan sonra Staffordshire'daki kuzen Edward Cooper'ın yanına gittiler. Hamstall Ridware temelde huzurlu bir taşra mahaliydi, papaz evi de güzel bir evdi fakat Cooper'ların en büyük oğulları on iki yaşında kendini beğenmiş bir kabadayıya dönüşürken, küçük Cooper'lardan sekizinin tümü boğmacadan peşpeşe yatağa düştü; boğmacayı onlardan kapan Jane sonbahar boyunca öksürdü.

Bu yüzden ekimde Frank ve Mary'nin kendilerini beklediği Steventon'a ve Southampton'a döndüler. Cass, Noel'i onuncu bebeğin dünyaya geldiği Godmersham'da geçirmeye razı oldu. Fanny günlüğüne şunları yazdı: "16 Kasım: Annem kiliseye gitmedi. Sevgili annem akşam sekiz buçuk dolaylarında sağ salim kızına kavuştu. İyi bir gece geçirdi, onu ve kocaman bebeği daha sonradan gördüm. 21 Kasım, Cuma: Bebeğin ismi Cassandra Jane olacak." Cassandra bu iltifata daha önceden haiz olmuştu; Jane, isminin onun arkasından formalite icabı araya sokuşturulmasını kesinlikle umursamadı. "Anne", sınıf olarak kullanılan odada yemek yediği 15 Aralık'a kadar odasından, ocak ortasına kadar da evden dışarı çıkmadı ve ocak sonunda ilk kez kiliseye gitti. Ama çocuklar her zamanki Noel danslarını yapıp Pabuç Yakalamaca, Portakallar ve Limonlar, Jack'i Uçurma, Acele Mum Yakma, İhtiyarı Kurtarma adlı Noel oyunlarını oynadılar; beyler tavşan ve çulluk vurarak eğlenirken, erkek çocuklar parkta at bindiler.

Godmersham'daki Noel böyleyken, Jane'in Southampton'daki Noeli çok eğlenceli geçmedi. Martha, Berkshire'daki kız kardeşi Eliza Fowle'a gitmişti. Frank'in karısı Mary hamileydi ve görümcesinin katı bir şekilde doyurucu olarak ifade ettiği öğle yemeklerinin arkasından gelen bayılma nöbetleri yüzünden hasta hissediyordu. Koşulları daha kolay olan yüzyılımızdan geriye doğru bakıldığında, çok arzulanan bir evliliğin çift daha birbirlerinin keyfine varamadan hamilelik ve hastalık getirmesinin nasıl berbat bir durum olduğunu hissedersiniz ama bu kesinlikle anakronistik bir duygudaşlıktır. Arkasından James ve karısı Mary bebekleri Caroline'le birlikte yılbaşı için kendilerini davet ettirdiler. Bu ziyaretin sonunda Jane, Cass'e "Bu mektubu aldığında misafirlerimizin tümü gitmiş ya da gidiyor olacak ve ben de zamanımı rahatça kullanmaya, sütlaç ve elmalı tatlıların azabını hafifletmeye ve muhtemelen hepsini hoşnut etmek için daha fazla zahmete katlanmadığım için pişmanlığa terk edileceğim" diye yazdı. Bu, ailesinin tasarrufundaki sınırlı alan ve bütçeyle onlar için bir Noel organize etme görevini üstlenmiş herkese hemen tanıdık gelecek olan klasik bir ifadedir. Onları seviyordu fakat bu sevginin gereksinimleri zamanını çalıyor, bu da onlardan aynı zamanda nefret etmesine yol açıyordu.

Hiçbir zaman kitaplara az da olsa ilgi duymayan, bunun yerine paraya fazla ilgisi olan James'in karısı Mary'den hoşlanıyormuş rolü yapmadı, James'in kendisi de eleştiriden nasibini alıyordu. Bir başka ziyarette bulunmayı planladığını haber vermek için mektup yazdığında, Jane de Cass'e "Ziyaretlerinin bir daha memnuniyet vermeyecek oluşundan dolayı üzgün ve sinirliyim; o kadar iyi ve o kadar akıllı bir adamın ziyaretleri kendiliğinden memnuniyet vermeli fakat sohbeti tümüyle zorlama, düşünceleri birçok noktada karısından kopyalanmış gibi gözüküyor; bence buradaki zamanı da evde dolaşmak, kapıları gürültüyle çarpmak ve bir bardak su için zili çalmakla geçiyor!" diye yazdı.

Detayları gören göz harikadır ve bir romanı süsleyecektir. James birden önümüzde, kız kardeşine ve kendisine karşı içi pek de rahat olmayan, asabi, gereksiz taleplerde bulunan ve gerçekte kendisine ait olmayıp evde onu sindiren güçlü kişilik olan kardeşine ait fikirler öne süren bir adam olarak belirir. Laf arasında, tıpkı *Emma*'da Mrs Elton'ın Emma'nın duyduğu nefrete atfen "Mr Knightley" yerine "Knightley" diye bahsetmesi gibi, karısının günlüğünde hep sadece "Austen" ola-

rak geçer. Jane ise hiçbir zaman Mrs Chute'un günlüklerinde yaptığı gibi mektuplarında beyefendilere "Mr" unvanını vermemezlik etmezdi. Mary Austen'ınki standart bir kullanımdı ve kocasına karşı saygısızlık iması içermiyordu fakat böyle şeylerde Jane'in değer verdiği birtakım ince ayrıntılar vardır. James'in kapıları çarpması ve zilleri çalması da bir şekilde "Mr Austen"dan ziyade "Austen"a benziyordu; babasını öyle davranırken hayal edemezdiniz.

Jane Southampton'daki komşuları hakkında söylenecek fazla iyi şey bulamadı. "Ahbaplarımız çok hızlı artıyor" diye söylendi. Arkadaş canlısı bir amiral ve kızında "hoşlanacak veya hoşlanmayacak bir şey yoktu." Bir başka aile içinse "güzel bir tarzda yaşıyorlar ve zenginler; kız zengin olmaktan hoşlanıyor gibi görünüyordu, biz de ona bizim öyle olmaktan çok uzak olduğumuzu ima ettik; bu yüzden kısa süre içinde ahbaplığına layık olmadığımızı hissedecektir" diye yazdı. Bu huysuzluğun ardından nihayet onu neşelendirecek bir şey vardı. Şubatta, hâlâ Kent'te olan Cass'e buldukları ev hakkında mektup yazıyordu. Eskiydi ve çok iyi durumda değildi ama bir dolu odası ve kasaba surlarına kadar uzanan geniş bir bahçesi vardı, onu mutlu eden de bu bahçeydi. Uzun zamandır mahrum kaldığı mutluluğuna geri kavuşan bir bahçıvan gibi yazar; siz de bütün o geçmiş yıllarda Jane'in Edward'ın çocuklarına Steventon'daki bahçede ispinozların yuvalarını gösterdiğini hatırlarsınız. Cowper'ın dizelerinin şerefine de bir leylak sipariş etti: "Sarısalkım, zengin/altın sicim bakımından; leylak, saf fildişi rengin." "Biz de sarısalkımdan bahsediyoruz" diyerek devam etti; yeni funda ve güllerin yanı sıra frenk üzümleri, bektaşi üzümleri ve ahududular da olacaktı. Onun mutlu olduğunu varsaymak rahatlatıcıdır.

Ev Castle Square'deydi, mülk sahibi, yanlarında kendisi için manzarasının bir parçasını oluşturan gotik taklidi bir kale inşa eden Lansdowne markisiydi.[6] Jane evin boyacısından biraz alışveriş yaptı, "Ona ev boyacısı demeliyim" diye yazdı, "kalede yaşadığı için; evcimen papazlar bunun daha gerekli bir vazife olduğunu kabullenmişler. Sanıyorum duvarların rötuşa ihtiyacı olmadığı zamanlarda leydimin yüzüyle meşgul oluyor." Modası geçmiş bir şakaydı fakat markinin karısı, genellikle karısı olmasından önce kocasının metresi olduğu için küçümseniyor ve hiç şüphesiz yüzünü boyuyordu. Yoksa kendi halinde biriydi ve evin eğlencesinin parçasıydı; Austen'ların pencerelerinden, mest olmuş halde

onları izleyen ziyaretçi çocukların çok hoşuna giden aşırı küçük sekiz midillinin çektiği küçük bir fayton sürüyordu.

Henry, Cass'i üst üste iki akşam sesli şekilde oyun okuyarak herkesi eğlendirdiği Godmersham'dan eve getirdi ve hepsi birden Castle Square'deki eve taşındılar. Frank emir almıştı, Ümit Burnu ve ardından Çin'e kadar refakat görevi üstlenecek olan *St Albans* isimli gemisine teçhizat sağlamak için oradan ayrılmak zorundaydı. Bu nedenle Mary'nin nisandaki loğusalık dönemindeki sorumluluğunu almak annesi ve kız kardeşlerine kaldı. İşler çok iyi gitmedi. Fanny'ye bilgi verilmeye devam edilirken, günlüğüne Mary'nin "onları had safhada korkutacak kadar hasta" olduğunu ve kötü bayılma nöbetlerinin doğumdan sonra nüksettiğini yazdı; görümceleri için endişeli bir zamandı. Edward'ın karısı Elizabeth gibi Frank'in karısı Mary'nin de kaderinde on bir çocuk doğurup sonuncusunun doğumunda ölmek vardı; bu seferkinde iyileşti ve Frank kızının vaftizi için mayısta eve geldi, Ümit Burnu'na gitmek üzere denize açıldığı haziran sonuna kadar da onlarla kaldı.

Gitmeden önce Edward onu görmek için Southampton'a geldi. Oradaki kiracısının ayrılmasının ardından Chawton'daki malikânesini ziyaret ediyordu ve annesiyle kız kardeşlerine ev boş dururken eylül ayında Chawton House'taki aile tatilinde kendisine katılmaktan hoşlanabilecekleri teklifinde bulundu. Onlar oradayken en büyük oğluna Winchester'daki ilk yarıyılı için refakat edebilir, Steventon'dan James ve Mary de gelebilirdi; hepsi için bir dolu oda vardı. Böylece Mrs Frank çocuğunu alıp ailesini görmeye Ramsgate'e giderken, diğer hanımlar Chawton House'a ilk ziyaretlerini yaptılar. Daha modern olan cazip yerleri hariç tutmadan, moblenle kaplı duvarları, karmakarışık koridorları, devasa eski şömineleri, büyük salonu, galerisi ve aile portreleri haklı olarak onları etkiledi; Fanny'nin günlüğünde beş gün içinde Jane Hala'yla Alton'a yapılan üç alışveriş gezisi yer alır.

Aile daveti, üç Austen hanımının Edward, Elizabeth, Fanny ve kardeşi William'ı birkaç gün Castle Square'de misafir ettikleri, Henry'nin de onlara katılmak üzere geldiği Southampton'a uzandı. Arthur Murphy'nin evlendikten sonra kocalarını memnun etme derdinden kurtulan kadınlar üzerine yazdığı, kalıcı bir popülerliğe sahip hiciv eseri *The Way to Keep Him*'de [Erkeğinizi Elde Tutmanın Yolları] oynayan John Bannister'ı izlemek üzere tiyatroya gittiler. Hythe'a yapılanın tekne gezisinin ar-

dından, resmedilmeye değer güzellikteki Netley Manastırı harabelerini görmek üzere bir başka tekne turu daha yapıldı: Fanny bir mektupta, "Hayranlıktan donup kaldık, keşke haşmetinin yanına yaklaşabilecek bir şeyler yazabilseydim" diye yazdı.[7] Netley'in diğer ziyaretçileri oyuncak ve zencefilli çörek tezgâhlarına ve orada piknik davetlerinin yapılıyor olmasına itiraz ettiler.[8] Fanny'nin günlüğündeyse "Oraya götürdüğümüz bisküvilerden yedikten sonra neşe içinde döndük. Jane Hala'yla geç saate kadar High Street'te yürüdük." notu yer alır. Ertesi gün Henry iki kişilik bir bisiklet kiralayıp herkesi sürüş için New Forest'a götürür; muhtemelen aileyle içli dışlı olmaktan sıkılıp evde tek başına kalan Jane Hala dışındaki herkesi.

19. Bölüm

Ailede Bir Ölüm

Jane vaktini bir yıl daha erkek kardeşlerine ve onların ailelerine vakfetti. Aralık 1808'de otuz üç yaşındaydı ve bekâr hala rolüne alışıyordu. Eğer Francis, Mary ve bebekleriyle Southampton'da değilse, James ve üç çocuğuyla Steventon'da ya da Edward'ın on kişilik sürüsüyle Godmersham'daydı. Papaz evinin Steventon'daki gibi en büyük oğul Fulwar'a geçtiği Kintbury'deki Fowle'lara da gitti. Yaşlı Mr Fowle gibi, bir başka çocukluk arkadaşı olan oğlu Charles da daha otuzlu yaşlarında ölmüştü; artık yeni kuşakta ziyarete gelen "teyzeler" tarafından eğlendirilmeye hazır sekiz çocuk vardı.

Çocuksuz tek ev, Jane'in haziran ve temmuz ayları arasında bir ay geçirdiği Henry ve Eliza'nınkiydi. Brompton'daki evleri küçüktü fakat onu iyi ağırladılar. Tiyatro ve konsere gitmenin yanı sıra sohbete ve Londralı arkadaşlarıyla yaptıkları yemekli davetleri sürdürmeye de zamanları oluyordu. Hatta Henry Oxford'daki Pantheon Opera Binası'nda kendi locasını edindi.[1] Eliza diğer yengelerden belirgin şekilde farklıydı; bir kere karmaşık, kozmopolit hikâyesinden dolayı daha tuhaf ve daha mutsuzdu, ayrıca hayatının ilk yıllarından hatırladığı ilk kuzeni olarak Jane'e daha yakındı.[2] Fransız kadın hizmetkârları Madam Bigeon ve kızı Marie Marguerite ile Madam Perigord evdeki diğer cana yakın yüzlerdi; Jane onları cezbedici ve ilgi çekici buluyordu. Brompton, oturmaya ve konuşmaya zaman ayrılabildiği ve hayatın tüm zevklerinin, yemek ve şarabın yanı sıra müzik, resim ve kitapların tadının çıkarıldığı bambaşka bir dünyaydı.

Manydown'da da sohbet için boş vakit vardı; Bigg'lerle geçirdiği iki hafta, yazın iadeiziyaret yapmak üzere onları Southampton'a davet etmesi bakımından bir başarıydı. Annesi evden uzakta, James'lerde olacağından "rahat bir iki hafta" ve mutlulukla beklenen serbest bir ziyaret

olacaktı. Godmersham'da olduğu ve oradaki kimse arkadaşlarını karşılamak üzere zamanında Southampton'a geri dönmesi için ona kolaylıkla eşlik edemeyeceği için planın suya düşmekte olduğunu anladığında, alışılmadık biçimde Edward'a yalvarmak zorunda kaldığı için çok üzgündü. Aile basitçe Godmersham'ın onun için diğer tüm yerler kadar iyi olduğunu ve aynı şekilde Henry'nin gelip de onu geri götüreceği zamana kadar iki ay daha orada kalabileceğini varsaydılar. Kimsenin aklından dikkate alınması gereken kendine ait planları olabileceği geçmedi. Kendisini hantal bir paket gibi hissetmiş olmalıydı.

Jane, Bigg'ler vazgeçmeden onlarla sözleştikleri buluşmayı gerçekleştirme ihtiyacıyla Edward ve Elizabeth'e "özel bir sebep" sunmak zorunda kaldı ve Edward onu eve götürmeyi kabul etti. Muhtemelen erkek kardeşlerine davranışından sonra Manydown'lu kız kardeşleri gücendirmek istemediğini söyledi; ne de olsa ilçenin önemli ailelerinden biriydiler. Bütün bunlara rağmen Edward yolculukla ilgili nezaketsizdi, Jane boyun eğer bir halde "Seyahat için kendi kesem olana dek böyle şeylere razı olmalıyım" diye yazdı. Öyle bir kesesinin olması ihtimalinin en az düzeyde olduğunu değil.

Serbest geçecek iki hafta, otuz üç yaşında altmışına yaklaşan muhterem papaz Herbert Hill'le evlenecek olan Catherine Bigg'le geçirilecek son zamanlar olacaktı. Ekimdeki düğün günü yaklaşınca Jane'in ettiği "Yarın zavallı Catherine'i düşünmeliyiz" lafı, arkadaşının kaderine nasıl baktığını gösteriyor.[3] Uzun süre korkuyla baktığı bir durum olan bekârlığın bir özgürlük şekli olabileceğini görmeyi öğreniyordu. Frank ağustosta yeniden evdeydi ve Mary'yle birlikte Wight Adası'nda kendi evlerine taşınmayı istediklerini söyledi. Jane meseleyi tümüyle anladı: "Başbaşa kalınca" "çok mutlu olmalılar"dı, onlar adına mutlu da oldu fakat kendi adına onlarsız rahatça yaşayabileceğini bilecek kadar bebek ve hamilelik görmüştü. Sonraki aylarda yaşanan olaylar bu duyguyu teyit etti.

Cassandra Elizabeth'in on birinci loğusalık dönemi için Godmersham'a gitti. Halihazırda bir bakıcı mevcuttu; oğlanlar okula başlamıştı, en büyük ikisi artık Winchester'daydı. On beş yaşındaki Fanny 27 Eylül'de günlüğüne "Annem her zamanki gibi çok güçsüz", ancak 28'inde "Bu öğleden sonra üçte büyük neşemiz, sevgili annemiz sağlıklı bir oğlan doğurdu ve büyüleyici bir biçimde çalışmaya devam ediyor" diye yazdı.

4 Ekim'de "Annem öğle yemeği için kalktı", ertesi gün de "Babam Yerel Mahkeme'ye gitti." Cumartesi günü bebeğe Elizabeth'in ailesinden birinin ismi olan Brook-John ismi verildi. Üç gün sonra, anne beklenmedik ölümüyle şok yaşayan ailesini geride bırakarak öldü. Doktorun yapabileceği bir açıklama yoktu; ölümünden sadece yarım saat önce Fanny'nin doyurucu diye tabir ettiği öğle yemeğini yemişti. Otuz beş yaşındaydı: On sekizinde aşk evliliği yapan ve o zamandan beri neredeyse sürekli hamile olan varlıklı, soylu, arkasından baktıran güzellikte bir kadındı.[4]

Henry hızla Godmersham'a koştu; Jane ve Cassandra arasında ve ikisinden bilgi verilmesi gereken ailenin daha uzak üyelerine mektuplar gitti geldi. Jane babası öldüğünde gerek duymadığı şekilde O'na yalvararak, "Tanrı hepinize kuvvet versin" diye yazdı. "Onun yaşadığı kayıp ve çektiği acı yanında diğer tüm insanlarınkinin hiç kalacağı sevgili Edward"ın yanı sıra Godmersham'daki özel konumunun da hakkını teslim ederek "Henry'nin elemini" de düşündü; arkasından "ama işe yaramak ve onları rahat ettirmek için gayret sarf edecektir" diye yazdı. "Katı prensipleri, hakiki bağlılığı ve hayata dair tüm münasebetlerindeki mükemmeliyeti", başlıca düşüncesinin çocuklarla birlikte olmak olduğu üzerine yazdığı bir satırın ötesinde, "merhuma övgü yazısı"ndan kendisini muaf tuttu; Fanny, evin hanımı ve yeni bebek ile evden uzakta okulda olan erkek çocuklarının fiili annesi konumuna itildi. Çocuklar, onu hayal kırıklığına uğratarak James tarafından Steventon'a götürüldüler: "Böyle bir zamanda benimle birlikte olmalarını çok isterdim." Sonra, ne ablalarının ne de Cassandra Hala'larının hiçbir itirazı olmaksızın üç ay içerisinde yedi yaşındaki Marianne'le birlikte Essex'teki yatılı okula postalanan zavallı küçük Lizzy vardı. Jane "bilhassa sevgili küçük Lizzy ve Marianne" için endişelenmeye devam etti, "zavallı küçük kızlar" uzağa gönderildikleri gün düşüncelerini daha fazla meşgul ediyordu. Küçük kızlar o kadar şiddetle itiraz ettiler ki eve gelmelerine izin verildi ve kendilerine bir mürebbiye tutuldu ama bu, Wanstead'deki okulda geçirdikleri bir yıldan önce gerçekleşmedi.[5]

Jane bir nebze endişe verici bir merakla ablasına "Sanırım mevtayı görmüşsündür, nasıl görünüyordu?" diye sordu. Görmüş olduğu, babasına ait olan ve tatlı, dingin ifadesi kendisini rahatlatan tek cansız bedeni düşünüyor ve aynı şekilde içinin rahatlamasını umuyor olabilirdi. Edward'ın "ıstırap içinde huzursuzca bir odadan diğerine ve belki de

Elizabeth'inden geriye kalan ne varsa görmek için sık sık üst kata gittiğini" hayal edecek kadar ileri gitti. On gün sonra Edward ve George Castle Square'e vardılar. Dışarıda arabacıyla birlikte oturmakta ısrar ederek Steventon'dan at arabasıyla geldiler; arabacı kabanını onlara vermesine rağmen iliklerine kadar üşüdüler.

Jane şimdi de harika bir şekilde iki erkek çocuğunu rahat ettirme görevine terfi etmişti. Yapabileceklerinden daha fazla yas tutup acı çekmelerini ya da ilahi ve vaaz dinlemelerini beklemeyecek kadar aklı başındaydı. Bunun yerine onlarla kestanelerle bombalayacakları kâğıttan gemiler yaptı, iskambil ve mikado oyunları oynadı. Bilmeceler ve sessiz sinema oyunları uydurdu, en iyisi de yolun büyük kısmında sandalın küreklerini onların çekmelerine izin vererek inşa halindeki savaş gemisini görmek üzere nehirde yaptıkları gezintiydi. Erkek çocuklarının neden keyif aldığını çocukluğundan biliyordu, yas tutmalarında ısrar etmek yerine onları gezinti ve oyunlarla neşelendirmenin daha iyi olacağını içgüdüsel olarak hissetmişti. Bu, Austen ailesi tarihinde, hâkimiyetin onda olduğu nadir anlardan biridir ve tamamen doğru olanı yapmıştır.

Bütün bunların ortasında bir başka meşguliyet daha vardı. Edward en sonunda annesi ve kız kardeşlerine bir ev önerisinde bulunmuştu; daha doğrusu şimdi onlara seçim yapsınlar diye biri Godmersham'a yakın güzel Wye köyündeki ev, diğeri karısının yaz ortasında boşaltmaya hazır olduğu çiftliğinin ölen kâhyasının Chawton köyündeki kulübesi olmak üzere iki seçenek sunuyordu. Chawton'daki kulübe çok masraf etmeden adam edilebilirdi; bir bahçesi, ek binaları, altı yatak odası ve ambar olarak tavan arası vardı. Wye fikri Mrs Austen'ın hoşuna gitti fakat diğer üçü -Martha hâlâ gruptan biriydi- tarafından kolayca Chawton'a gitmek için ikna edildi. Köyü biliyorlardı, Alton'a yakınlığı hoşlarına gitmişti. Henry'nin bankasının burada bir şubesi vardı ve annesinin kararını etkilediği kesin olan James sadece 19 kilometre uzaktaydı. Burası, keyif ve bağlılıkları nedeniyle kuvvetli bir çekim hissettikleri Hampshire'ın taşra kesimiydi. Böylece karar verildi ve temmuzda taşınmak üzere harekete geçildi.

Cassandra, normalde Edward ve Elizabeth'in evlilik yıldönümleri dahil olmak üzere şenliklerle geçen üzüntülü kış boyunca Godmersham'da kaldı. Jane ise Southampton'da moral buldu. "Southampton'dayken bir kez tiyatro görmeli, bence bir daha görmeyi de zor ister" gibi gülünç bir

gerekçe geliştirerek, Martha'nın onunla birlikte oyuna gelmesinde ısrar etti. Arkasından ikisi birlikte Dolphin'deki Meclis Balosu'na dans etmeye gittiler. Jane adını bilmediği kara gözlü bir beyefendinin kendisine dans teklif etmesine şaşırdı ("Bunu duymayı beklemezsin ama *bana*...". Ondan sonra o ve Martha, "kavalyesiz bir şekilde ayakta dikilen ve her biri iki çirkin çıplak omuza sahip onlarca genç kadına" katılmak yerine birlikte dans etmiş olabilirler. Açık omuzlardan hoşlanmasa da diğer her şeyden keyif aldı; o yıl her zamanki gibi halkın tanıdığı kişilerin ve kölelik karşıtı yasa tasarısı gibi halkı ilgilendiren davaların isimlerinin verildiği yeni danslar yapıldı: "Beyaz Köle", "Mr Canning Valsi",,"Okyanus Canavarı", "Brighton Yarışları" ve "Lady Dashwood Reeli*".[6] Jane, Cassandra'ya on beş yıl önce ikisinin birlikte Dolphin'de bir baloya katıldıklarını hatırlatıp şu anda o zamanlardaki kadar mutlu olduğunu söyleyecek kadar ileri gitti. Bu son on yıldır hemen hiç ortaya sürmediği bir iddiaydı. Kendi lafıyla, "çok yaşlı olmanın utancına rağmen" yeniden hayat buluyor, neşeli ve amaç sahibi birine dönüşüyordu. Saygıdeğer bir adam olan evli bir papazla ahlak dışı bir aşk ilişkisi yaşadığına inanıyormuş gibi yaparak Martha'yı kızdırmanın tadını çıkardı. Cass'e belki çok da incelikli olmayan bir şekilde Martha'nın "her durumda arkadaşı ve kardeşi" olduğunu söyledi. Arkadaşlar Kraliçe Charlotte'un doğum gününü ya da belki sadece Jane'in moralinin yerinde oluşunu kutlamak için ocakta yine dansa gittiler.

Nisan ayında, altı yıl önce Henry'nin avukatından 10 pound karşılığı *Susan*'ı (*Northanger Manastırı*) satın alıp kitapla ilgili hiçbir şey yapmayan yayıncı Richard Crosby'ye mektup yazdı. Eğer kaybolduysa ve kitabı geciktirmeksizin basmaya hazırlarsa başka bir kopya göndermeyi önerdiği kesin ve kendinden emin bir mektuptu; aksi halde başka bir yayıncı bulma niyetindeydi. Sırf başka gözlerin onun yaptığını göreceği düşüncesi kendine olan güvenini kırdı ve yayıncıdan cevabını postaneye, kendi için seçtiği "Mrs Ashton Dennis" sahte ismine göndermesini istedi. Crosby mektuptan etkilenmedi ve üç gün sonra, cevap olarak kitabı ne zaman yayımlayacağına ya da bunu yapmaya mecbur olduğuna dair herhangi bir taahhütün varlığını reddeden ve dosyayı 10 pounda Mrs Ashton Dennis'e geri satmayı öneren bir mektup yazdı.

---

* Reel, İskoçya dağlarına özgü hareketli bir halk dansı-e.n.

O kadar çok parayı denkleştirecek bir durumda değildi. Tuttuğu hesaplara sahip olduğumuz tek yıl olan 1807'de Jane'in tüm harcaması 50 pound civarındaydı, o da annesinin kendisine verdiği para, artı Edward'dan ve cömert Mrs Knight'tan fazladan gelen cüzi bir miktardan ibaretti. Bunun 14 poundu kıyafetlere, 8 pounddan fazlası çamaşırların yıkanmasına, yaklaşık 4 poundu posta ücretlerine, 6 pounddan fazlası hediyelere, 3 pound 10 şilin 3,5 penisi bağışlara gitmişti; piyano kiralamak ona 2 pound 13 şilin 6 peniye mal olmuş, tiyatro oyunları ve "su partilerine" 1 pounddan daha az para gitmişti.[7] Bütçe mütevazıydı; harcadığı her peni için tümüyle başkalarına tabi olması ve gelecek yılki gelirinden emin olamaması nedeniyle kitabının taslağını satın alması söz konusu değildi. Crosby kitabı yayımlama konusunda ilgisiz kaldığı gibi, iade etmekle ilgili isteksizliğini de sürdürdü. Jane işin peşini bırakmaya mecbur kaldı; taslak ancak 1816 yılında geri satın alındı.

Castle Square'deki evden mayısta ayrıldılar. Martha arkadaşlarıyla kalmak üzere Londra'ya, diğerleri Henry ve Eliza'nın birlikte ender ziyaretlerinden birini yaptıkları Godmersham'a gittiler. Elizabeth'in ölümünün ardından ailedeki ruh hali değişikliğine işaret eden yeni bir başlangıç olarak, Henry artık kütüphanede oyun yerine dua okuyordu.[8] Fanny, Eliza Yengesi'yle yürüyüşlere gitti ve günlüğünde onun konuşma tarzını bir parça taklit etmeye çabaladı: Gittiklerinde, "Henry Austen amca ve yenge bu sabah erkenden basıp gittiler. Ne korkunç!" diye yazdı. Onlar da Sloane Street'te yeni moda bir eve taşınıyorlardı.

Godmersham'dan ayrılacak sonraki kişiler Jane ve annesiydi. 7 Temmuz'dan itibaren Chawton'daki kulübedeydiler, çok geçmeden Cassandra ve Martha da onlara katıldı. Kendi çalışma ritmini yeniden düzenleyebildiği kalıcı bir eve taşınmanın Jane üzerinde dramatik bir etkisi oldu. Kendisine, hayal gücüne, bütün yeteneklerine geri dönmüş gibiydi: Kara bir bulut ortadan kalkmıştı. Hemen çalışmaya girişti. *Akıl ve Tutku* ortaya çıktı ve gözden geçirme başladı.

20. Bölüm

Chawton'da

Chawton köyü, sakinlerinin, üç yolun kavuştuğu merkezden hızla geçen at arabalarının takırtılarından ürktüğü zamanlarda, günde ancak birkaç kez başlarını kaldırdığı, uyuşuk bir yerdi: Kuzeye doğru gidildiğinde Alton ve Londra'ya, eğer yol ayrımlarından birini takip edip güneye giderseniz Winchester'e, diğeri boyunca giderseniz Gosport'a varıyordunuz. Austen'ların yol ayrımının köşesinde yer alan kulübesi yola o kadar yakındı ki gürleyerek geçen altılı at arabaları yüzünden bazen üst katın ön odalarındaki yataklar sallanıyordu. Daha yavaş geçen at arabaları meraklı yolcuların odaları incelemesine olanak veriyordu. Mrs Austen'ın taşınmasının üzerinden çok geçmeden, Mrs Knight, Fanny'ye "Posta arabasıyla kapılarından geçen bir beyefendiden, Chawton ekibinin kahvaltı ederken çok keyifli göründüğünü duydum" diye yazdı.[1] Mrs Austen pencereden köyün sokağına bakmaktan hoşlanıyor, çoğunlukla da gelip geçene bakarak eğlenmek için güneş alan yemek odasının penceresinin önünde oturuyordu.[2] Jane de gelip geçenleri izleyerek eğleniyordu: Winchester Üniversitesi eğitim döneminin başlangıcında "Dün sabah içleri oğlanlarla -geleceğin kahramanları, parlamenterleri, aptalları ve zalimleriyle- dolu sayısız posta arabası geçti" gözleminde bulundu.

Ev kırmızı tuğladan, L şeklindeydi. 1700'lerde çiftlik binası olarak inşa edilmiş, sonrasında han olarak hizmet vermişti; iki ana katı ve kiremit çatının altında iki çatı katı bulunuyordu. Jane'in yeri iyi bilen yeğeni Caroline'in tarifine göre, karşısında, kavşakta ayrılan yolların arasında sığ bir gölet, arkasında da "hoş bir düzensiz çalılıkla çimenlik ve çakıl yürüyüş yolu, biçilecek uzun çimenler ve hanımlar meşgul olsun diye olabilecek en iyi şekilde düzenlendiğini düşündüğüm, iki ya da üç küçük çitten meydana gelen meyve bahçesi" vardı.[3] Mutfak bahçesi, avlusu ve bolca eklentisi vardı. Kilise, papaz evi ve Chawton House, Gosport

yolu boyunca on dakikalık yürüyüş mesafesindeydi. Neredeyse tümü Edward'ın çiftliğinin ve korusunun çalışanları olmak üzere, köyde altmış kadar aile yaşıyordu. Doğal olarak işverenlerinin annesi ve kız kardeşlerine büyük saygı gösterdiler, talimatları doğrultusunda örneğin bahçeyi kazmak, odun kırmak gibi işlerini gördüler. Buna karşılık hanımlar bazı köy çocuklarına okumayı öğrettiler, muhtaç durumda olanlar içinse kıyafet diktiler ki giderek artan o yoksulluk zamanlarında sayıları bir hayli fazlaydı; bütün muhtaçların geçimi yoksul yardımı vergilerinden karşılanıyordu. Austen hanımları iyilikseverliklerinin boyutunu başka tür bir köylü olan, yoksul bir papazın çok fazla çocuğu ve işe yaramayacak kadar düşük geliriyle kiraladığı işçi kulübesine sığışan kız kardeşi Miss Benn üzerinden genişletip işçilerden birinin kulübesini ona kiralayarak küçülttüler. "Zavallı Miss Benn", Jane'in mektuplarında daha varlıklı olan birkaç komşularından çok daha sık yer alır; çok ilginç biri değildi ama zaten diğerleri de değildi.

Edward, hanımlar gelmeden tesisatı onlar için yeniledi. Bu tabii ki sıhhi tesisat anlamına gelmiyordu; o zaman bazı kasaba evlerinde -muhtemelen Henry ve Eliza'nınkinde- tuvalet vardı ama bir köy kulübesinde borulu su sistemi lüksünü bulmayı beklemiyordunuz. Arka tarafta gelişmiş bir tulumba, dışardaki tuvalet için eve uygun uzaklıkta daha iyi bir lağım çukuru yeterli oluyordu. Birtakım yapısal tadilatlar da gerçekleştirildi; yine de Mrs Austen'ın en çok hoşuna giden, dışarıda akıp giden dünyayı izlemekti. Öndeki misafir odasının penceresinin iptal edilip onun yerine bahçe tarafında geniş ve güzel, gotik tarzda bir pencere açılması iyi düşünülmüştü. Tavanlar alçaktı ve kabaca tamamlanmıştı; yatak odalarından hiçbiri geniş değildi fakat konforlu bir şekilde ya da en azından sıradan bir köy papaz evi standardında döşenmişlerdi: Bu da yine Caroline'in anlattıklarına göredir.

Mrs Austen ile Martha'nın kendilerine ait birer odaları vardı, bir de misafirler için ayrılan "en iyi yatak odası" bulunuyordu; aile geleneğine göre, Jane odasını Steventon'da yaptıkları gibi Cassandra'yla paylaşmaya devam etti.[4] Odaları, yanındaki koltukta sabahlığınızla rahatça oturabileceğiniz şöminenin ve Steventon'daki gibi iki yatağın sığdığı bir odaydı.[5] Özellikle de Cassandra'nın evde olmadığı dönemler boyunca çoğunlukla kendine ait odanın keyfini çıkardığından, Jane'in bir yazar için uygun gözüken mahremiyet talebinde bulunarak yalnız kalmak is-

temeyişi şaşırtıcı geliyor. Ancak uyku vaktinde içten bir sohbete giren kız kardeşler de karı kocalar gibi çifte dönüşebilirler; Jane, Anna'ya, "gece vakti soyunup dökünmüşken" Cassandra'ya nasıl sesli okumalar yaptığını anlatır.[6] Zıt kişilik oyununu oynamanın onlara keyif verdiğine de hiç şüphe yoktur. 1950'lerin masum günlerinde, anneme uzun uzun kendilerini karı koca gibi gördüklerini açıklayan orta yaşlı iki kız kardeş tanıdım; büyük olanı takım giyip işe gitti, küçük olanıysa çiçek desenli elbiseleri tercih edip ev ve bahçelerinin sorumluluğunu aldı. Kesinlikle lezbiyen arkadaşlar değil, kardeşlerdi ve her ikisini de oldukça memnun eden kendi yaşam biçimlerini geliştirmişlerdi. Jane ve Cassandra'nın ikisi de erkeksi rol üstlenmedi -bunun olması için aşık atmaları gereken çok sayıda erkek kardeşleri vardı- fakat birbirlerini tamamlıyor olmanın keyfini yaşadılar. Jane bir seferinde Cassandra'ya "Senin sert görüşlerini biliyorum" diye takıldı. Genç nesil için Cassandra "daha soğuk ve daha sakin" iken, Jane birçok mektupta geçtiği gibi asabi biri değil, içten ve hayat dolu olan halaydı. Cass aşırı ciddi, hatta sıkıcıyken, Jane her zaman onları eğlendirmeye hazırdı. Cass yeğeni Fanny'ye astronomi üzerine bir konuşma yapıp onu baş ağrısı içinde bırakırken Jane, Anna'yla birlikte aptal bir hikâyeye katıla katıla gülüyordu; Cass "aptallığımıza kızıp bağıracaktı."[7] Farklı rolleri aile içinde biliniyor ve anlaşılıyordu.

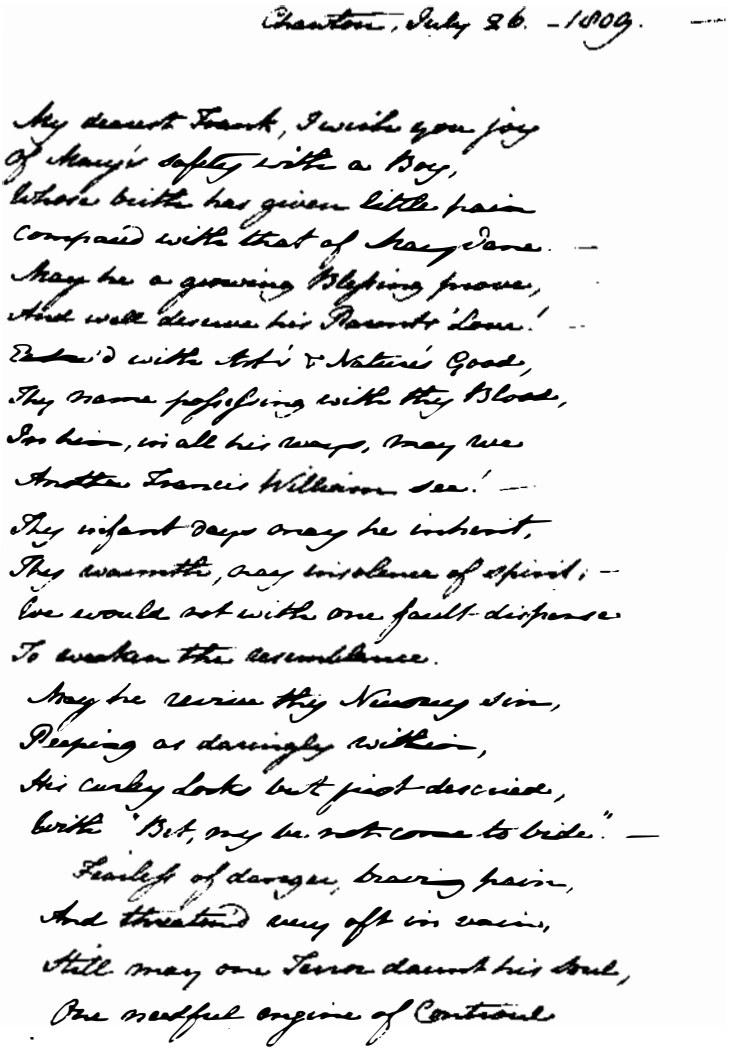
Cassandra Jane'i nasıl yalnız bırakacağını da biliyordu. İlk Jane kalkıyor ve kimse ayakta değilken aşağıdaki piyanosunun yanına gidiyordu. Piyano eskiden satın alınan Chawton'daki eşyalardandı ve ana yatak odalarının işitme mesafesinin dışında kalan evin öbür tarafındaki misafir odasında durması gerekiyordu. Piyano çalarken ya da sadece düşünürken veya yazarken bir hizmetçi yemek odasındaki ateşi yakıp güğümü dolduruyordu. Arkasından Jane ailenin geri kalanı için saat dokuzdaki kahvaltıyı hazırlıyordu. Herkesin üzerinde hemfikir olduğu üzere, bu onun şarap dolabının anahtarını saklamanın ötesinde evle ilgili tek sorumluluğuydu; kahvaltı ise her ikisi de yemek odasındaki ateşin üzerinde pişen çay ve kızarmış ekmekten ibaret olduğundan, zahmetli bir iş değildi. Bu şekilde Cass ve Martha evde olduğunda, neredeyse bir erkeğe tanınır gibi, ona ev işlerinden genel bir muafiyet ayrıcalığı tanındı. Sabahki ara öğün ve öğleden sonraki yemek olmak üzere günün diğer tüm yemeklerinin ayarlanması sorumluluğu bu ikisindeydi; Martha'nın tarif kitabında çorbalar, kekler, peynirli pudingler ve sebzeli

tartlar vardı.[8] Bir aşçı vardı -yılda 8 pound ödeniyordu- ama planlama ve işin önemli kısmının hanımların kontrolünde olması gerekiyordu.[9] Mrs Austen artık baş kâhya olmaktan da kurtulmuş ve memnuniyetle kendini bahçe işlerine vermişti. Torunu Anna, onu orada çalışırken tarif etti: "Patateslerini kazıp çıkarıyor; mutfak bahçesinden çiçek pervazları kadar keyif aldığından onları kendisinin diktiğinden şüphem yok, annemden de çalışırken gündelikçininkine benzer yeşil, çember bir iş elbisesi giydiğini duydum."[10] Yetmişli yaşlarındaki Mrs Austen'ın bir gündelikçi gibi giyinip patates dikmesi Chawton'a ait manzaralardan biri olmalıydı.

Austen'lar Chawton çevresindeki sosyal hayata Steventon'daki gibi dahil olmadılar. Dans davetleri yoktu, az sayıda yemek daveti oluyordu; onlar da aile ziyaretleriyle neşelendikleri zamanlar dışında çoğunlukla özel etkinlikleriyle meşgul oldular. Cassandra 1811 yılı Noel dönemi sonrasında Kuzen Phila'ya "Küçük aile davetimiz çok az sayıda arkadaş ve komşuyla genişledi" diye haber verdi.[11] Frank kendisi yine Çin sularında yol alırken, karısıyla bebeğini onların yanına gönderdi ve gelmelerinin hemen akabinde Alton yolu üzerindeki Rose Tree kulübesinde ikinci çocuğu dünyaya geldi. Jane, bebeğin oğlan olmasından dolayı Francis'e bir kutlama şiiri yazdı; ona ablasından daha fazla önem verildiğini hissedecek kadar geleneksel biriydi. Dörtlükler "Kıymetli Frank, gözün aydın olsun ki / Mary'yle oğlanın yerindeymiş sıhhati, / Çok az acı vererek açtı gözlerini / Düşünsene bir de Mary Jane'i" diye başlar. Acıya atıfta bulunması doğumda bulunduğunu gösterir; ayrıca Elizabeth'in ölümünün sebep olduğu çocuk doğurma çilesine karşı daha hassas bir yaklaşımla, bundan sonra evli kadınlar hakkında merhametli bir şekilde yazma eğilimi artar. Ancak erkek kardeşlerini asla eleştirmez.

Şiirden oluşan mektubunun sonunda yeni evlerinde yaşadığı keyfi de yazdı:

o kadar keyifli ki
Halihazırda bize göre içi;
Ve o kadar eminiz ki tamamlandığı an
Diğer evlerin tümünü alt edeceğinden,
Şimdiye kadar yapılan ya da tadil edilmiş.
Odalar bölünmüş, odalar şişirilmiş.

Chawton, July 26. - 1809.

My dearest Frank, I wish you joy
Of Mary's safety with a Boy,
Whose birth has given little pain
Compared with that of Mary Jane. —
May he a growing Blessing prove,
And well deserve his Parents' Love!
Endu'd with Wit & Nature's Good,
Thy Name possessing with thy Blood,
So live, in all his ways, may We
Another Francis William see! —
Thy infant Days may he inherit,
Thy Warmth, thy Calmness of Spirit; —
Our Wishes would not with one fault dispense
To weaken the Resemblance.
May he revive thy Nursery Fame,
Peeping as daringly within,
His curly Locks but just descried,
With "But, may I not come to bide." —
Fearless of danger, bracing pain,
And threatened nearly off in vain,
Still may one Tree detain his Soul,
One needful Engine of Control

Oğlunun doğumu üzerine Jane Austen'ın ağabeyi Frank'e yazdığı şiir.

Odaların parça parça kesilen ya da şişen canlı dokuya benzedikleri imasını içeren metafor, şaşırtıcı ölçüde ustalıklıdır; hepimiz bölünmüş banyolar ve şişirilmiş mutfaklar görmüşüzdür.

Eski komşulardan bazıları Chawton'a gelirken, diğerleriyle ilgili de haberler vardı. Steventon'dan Harry Digweed, Jane Terry isimli Dummer'lı bir kızla evlenip Alton'a yerleşmişti. Jane onların birlikteliğini gaddarca küçümsüyordu; James'in kızı olan yeğeni Anna, henüz on altı yaşındayken otuzlu yaşlarının ortasında utangaç bir papaz olan Mrs Digweed'in kardeşi Michael Terry'yle evlenmeye kararlı olduğunu açıkladığında bunun daha fazlasını da yaptı. Sıkılan ve evde istenmediğini hisseden bir kızın ilk aşk macerasına atılması klasik bir durumdu ve babasının nişanlanmalarına gönülsüzce izin vermesinin ardından fiyaskoyla sonuçlanacaktı. Anna Godmersham'a davet edilirken, Mr Terry onu ziyaret etmek üzere Kent'e gitti ve Fanny'yle babasının onayını aldı fakat eve dönüşte Anna fikrini değiştirdiğini söyledi. Bu durum babasını ve üvey annesini, nişanlanmaları kadar kızdırınca ve 1810 yazında üç aylığına büyükannesiyle halalarının yanına gönderildi. Resmen gözden düşmüştü; gerçekteyse Steventon'dakinden daha fazla eğlendi ve daha iyi ağırlandı.

Jane, Bigg'lerle düzenli olarak görüşmeye devam etti; Alethea'nın yeğeni William Heathcote ile yeğeni James-Edward yakın arkadaştı, Winchester'a da beraber gittiler. Chute'lar, Portsmouth'lar, Harwood'lar, Bramston'lar ve Lefroy'larla ilgili haberler James ve Mary'nin yanı sıra Manydown üzerinden de geliyordu. Jane, Anna'nın bu kez eski arkadaşının en genç oğlu Benjamin Lefroy'la olan ikinci nişanından ilkinden olduğundan daha memnun değildi. Biri olmasa ötekiyle birlikte olan çekici, ele avuca sığmaz, ne yapacağı belli olmayan Anna'nın bundan sonra ne yapabileceğine dair tüm ailenin endişeli olduğunu gösterircesine, halası "*Bu* da bizi onunla ilgili sürekli tetikte tutuyor" diye yazdı. Jane'in Benjamin Lefroy'un kuzeniyle komşuları şok etmeye kalkışmasının üzerinden on beş yıl geçmişti; "huyu suyu acayip" tek başına bir adam olan Ben ile arkadaş canlısı ve değişken Anna'nın mizaçlarının uyumsuzluğuna dair beyanlarda bulunduğu sırada aklının bir köşesinde biraz da bu olmuştur mutlaka. Anna'nın iddia edilen değişkenliği evli bir kadın olduğunda tümüyle ortadan kaybolacaktı; Jane ise bir nişa-

nı hiç yoktan sona erdirmişti. Halanın akıllı, çekici yeğenine karşı arada sırada kullandığı kaba sözlerin hafiften de olsa kendisinin Lefroy'u kaybetmesinden duyduğu pişmanlıkları yansıtıp yansıtmadığını, insan merak ediyor.

Ben Lefroy emir alabileceğinden emin olmadığı gerekçesiyle papaz yardımcılığını geri çevirdiğinde aile çileden çıktı; müstakbel kayınpederine papaz yardımcılığına zorlanmaktansa nişandan vazgeçmeyi tercih etmek mecburiyetinde olduğunu anlattı. James, en keyif aldığı yolculuk olarak at sırtında tek başına kırlardan, tarlalardan geçerek Chawton'a yaptığı olağan ziyaretlerinin birinde bundan yakındı. Arada sırada okumaları için onlara şiir getiriyordu. 1812 yılında "Selborne Yamacı"nı getirdi:

> Kim bahseder makul bir sevinçten
> Selborne Tepesi göründüğünde uzaktan
> Ve geçirmez Gilbert White'ı aklından?
> ... Ah aktarabilir miyim bu kabalık ve hünersizlikle
> Sergilenen tatlı, göz alıcı güzellikleri böyle...
> Peşine hiç düşmeyecektim hayali konuların...

Bildiğimiz kadarıyla, James *The Loiterer*'daki ilk girişimlerinden sonra hiçbir zaman hayali konuların peşine düşmedi, şimdi de bunlar hakkında küçümseyerek konuşuyordu.[12] Daha sonradan *Mansfield Park*'ı gerçekten heyecanla karşılasa da yazarlığı konusunda kız kardeşine hiç de destek vermişe benzemez.[13] Jane ile ilgili anılarını toparladığında ona ve karakterine karşı sevgi ve övgü dolu fakat yazarlığının kalite ve muhteviyatına karşı mesafeli olduğu görülür. Gülünç bir şeyler bulmak için fırsat kollamasına rağmen kimseyi gücendirmemesini, yazarken payına düşen ev işlerini devam ettirmesini ve ayrıca yazarların başına bela olan kibir ve gurura yenilmeyişini methetti.[14] Sonraları yazdığı bir başka şiirde Scott'u romancı olarak ayrı tutarken, Jane'den bahsetmedi. Bütün bunlar, kendisini evin yazarı sayan en büyük oğlun ondan alan talep edip bu alanı üretmek -tamam, sadece roman yazmak için- için kullanan küçük kız kardeşe gösterdiği, birden fazla anlama gelebilecek tepkisini akla getiriyor: "Aklın en büyük güçlerinin sergilendiği, insan doğasındaki çeşitliliğin en doyurucu tasvirinin, nükte ve mizahın en neşeli ör-

neklerinin en seçkin dille dünyaya taşındığı bir eser sadece."* Romanı savunan *Northanger Manastırı*'ndaki bu metin kişisel bir savunma tınısı içerir; ayrıca, diğer iki kadın romancıyı, Burney ve Edgeworth'ü övmek üzere sadakatle ayrı tutar. Kadın romanlarını açık açık tartışmış olsunlar ya da olmasınlar, James ve Jane'in şahsi yazılarında buna dair bir münakaşanın unsurları mevcuttur.

Henry'nin ziyaretleri büyük ihtimalle önceden duyurulmamış ziyaretlerdi; Alton'da High Street'teki bankacı ortağını görmek üzere bir *curricle* [iki atlı üstü açık at arabası-ç.] veya *gig* [tek atlı fayton-ç.] ile gelecek, ardından Selborne veya Petersfield'e yapılacak gezinti için kız kardeşlerinden birisini alacaktı. Edward, Kent'ten 1809 ve 1810 sonbaharı ile 1812 ilkbaharında, artık kaçınılmaz refakatçisi olan, anne rolünü büyük bir fedakârlıkla üstlenen Fanny ile geldi; zamanlarını Chawton ve Steventon arasında paylaştırıp Alton Panayırı'na gittiler, oğlanları Winchester'a götürdüler ve Vyne Malikânesi'ndeki ziyafete davet edildiler.[15] Fanny Kent'e dönmekten her zaman memnundu fakat Edward bu Hampshire ziyaretlerini o kadar keyifli buluyordu ki mevcut kiracıların kontrat süresi bitince Chawton House'u tekrar kiralamak yerine ailenin kullanımı için boş tutmaya karar verdi.

Hâlâ Atlantik'te olan Charles -1811 yılına kadar İngiltere'ye dönmedi-, Bermuda doğumlu iki kızıyla ilgili haberleri gönderip kız kardeşlerinden vaftiz anneleri olmalarını istedi. Frank oğlunu ilk kez görmek üzere Temmuz 1810'da eve geldi. Kamusal alanda Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'ndan denizdeki etkin komutanlığından dolayı resmi teşekkür alırken; "hazineyi" Çin'den İngiltere'ye getirdiği için Doğu Hindistan Kumpanyası'ndan bin guinea ödül ve gümüş şilt aldı. Warren Hastings gibi Frank de kendini içinde bulduğu gelenekler çerçevesinde yüksek etkinlikle çalışan ve bunları değiştirmeyi düşünmeyen bir pragmatistti. Donanmaya, ülkeye hizmet etmenin yanı sıra para kazanmak için katılmıştı ve pekâlâ Doğu Hindistan Kumpanyası için külçe altın taşımayı ülkeye hizmet etmenin bir yolu olarak görebilirdi. Aslına bakılırsa bunlar onun şirketle olan son anlaşmalarıydı; 1812'de patlak veren savaşta** Amerikalılarla savaşarak, sonrasında da Baltık'taki kafilelere

* Jane Austen, *Northanger Manastırı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ağustos 2012, çev. Hamdi Koç.

** 1812 ya da 3 Yıl Savaşı olarak adlandırılan İngiltere ve Amerika arasında gerçekleşmiş ve statükonun sürmesiyle neticelenmiş savaş-e.n.

refakat ederek Kuzey Denizi'nde hizmet vermeye devam etti. Mary 1811 yılında ona ikinci bir oğul verdi.

Ailenin tüm bu meseleleri, hala, kız kardeş, vaftiz anne ve iyi köy kızının mektuplarında can bulur. Bunun dışında kalan diğer hayat da Chawton'dan ve erkek kardeşlerinin kariyer ve çocuklarından tamamen ayrı bir şekilde idame ettiriliyordu: Jane Austen bir romancının günlük işlerini donanmadaki erkek kardeşlerine yakışır bir etkinlik ve disiplin içerisinde hallediyordu. Çalışma alışkanlıklarına dair yeğenince yapılan meşhur tarifte, aksamalar altında durup yeniden başlama konusunda mucizevi yeteneklere sahip olduğu belirtilir.

> Kendi aile çevresi dışında hizmetkârlar, ziyaretçiler ya da herhangi biri yaptığı işi anlamasın diye dikkatli davranıyordu. Kolayca ortadan kaldırılabilecek ya da kurutma kâğıdıyla üstü kapatılabilecek küçük kâğıtlara yazıyordu. Ön kapıyla çalışma odaları arasında gıcırdayan bir kanatlı kapı vardı fakat bu küçük rahatsızlığın giderilmesine itiraz etti çünkü birisi geldiğinde bu sayede haberdar oluyordu.[16]

Tablo hayranlık uyandırıcı, çileden çıkarıcı, can sıkıcıdır ve sadece yarı yarıya gerçek olabilir. Bu koşullar altında özellikle metinler üzerindeki düzeltmeleri nasıl yaptığı muamma haline gelir; düzenliydi ve becerikli olmasına becerikliydi ancak düzeltmesini ve yeniden yazımını sadece kurutma kâğıdının altındaki tek sayfayla yaptığı *Akıl ve Tutku*'nun metninin tamamını gözden geçiremedi. Kulübenin diğer sakinlerinin gıcırdayan kapıdan daha etkin bir yolla onun huzur ve mahremiyetini koruduğu zamanlar da olmuş olmalıydı. Buna karşın üst katta ya da piyano alıştırmaları yaptığı sabahın erken saatlerinde çalışmaması için bir sebep yoktu.[17]

Teşvik ve işe yarar yardım Henry'den geldi. 1810'un son aylarında Whitehall'daki Military Library'nin yayıncısı Thomas Egerton *Akıl ve Tutku*'yu yayımlamayı kabul etti. Henry'nin ordu bağlantıları anlaşmayı yapmakta yardımcı olmuş olabilir fakat Egerton eski bir subay kendisine yayımlamak üzere isimsiz bir hanımın yazdığı bir metin verdiğinde risk alma konusunda yeterince hevesli değildi. Kitabı ancak yazarın basım artı ilan ve dağıtım için para ödemesi ve telif haklarını koruması anlamına gelen komisyon karşılığı yayımlamayı kabul etti. "Yazarı için

basılmıştır" ifadesi, *Akıl ve Tutku*'nun ilk baskısının durumunu ortaya koyar: Kitap Henry ve Eliza'nın parasıyla basıldı.[18] Eliza'yla birlikte martta metin provalarını düzeltmeye başladığı Sloane Street'te onu tekrar ağırladılar.

Bu noktada Jane kitabın haziranda piyasaya çıkacağını umuyordu. En yakın aile fertleri ile Mrs Knight kadar yakın arkadaşlar durumdan haberdardı - Jane velinimetinin en azından Elinor karakterini beğenmesini bekliyordu- fakat onlardan yazarlığını mutlak bir sır olarak korumalarını rica etti. O sıralarda kitabı yayımlanan kadın romancı Mary Brunton, bir arkadaşına neden isminin halk tarafından bilinmesine müsaade etmeyi düşünmeyeceğini anlattı: "Daha kendi halinde olan hemcinslerim tarafından edebiyatçı kadınlara yapıldığı gibi senden bahsedilmesi, hakkında yorum yapılması, edebi eserlerinin sorgulanması; parmakla gösterilmek, dışlanmak ve daha gösterişçi karşı cins tarafından tiksinilmek! İp cambazı olarak ortaya çıkmayı tercih ederim, canım."[19]

Bir hanımefendi doğal olarak aleniyetten kaçınacaktı fakat Jane Austen'ın o kadar yıldan sonra eserini basılı halde görmeye dair duygu yoğunluğu çok kuvvetliydi. Cassandra'ya "Hayır, gerçekten *Akıl ve Tutku*'yu düşünmekle hiç de çok meşgul değilim" dedi, "Onu bir annenin sütten kesilmemiş çocuğunu unutmasından daha fazla unutamam." Bu, mektuplarında çok nadiren duyulan sevinçli, kırılgan sestir; Elinor'dan ziyade Marianne'in sesine yakındır ve on beş yıl önce Tom Lefroy'dan etkilenen sese benzemiyor değildir. Her yazar gibi Jane de insanların vereceği tepkiden korkuyordu, aynı zamanda kitabı onun çocuğuydu ve kalben onun iyi olduğunu biliyor olmalıydı.

Nisanın sonu geldiğinde matbaa daha ilk cildin sonuna bile varamamış, ancak 9. Bölüm'ü, Willoughby'in ilk ortaya çıktığı yeri basmakla meşguldü. Henry yayıncıyı elinden geldiğince acele ettiriyordu fakat iş amacıyla oradan ayrılması gerekti. Mühim değildi çünkü onu Eliza temsil edecekti: "Onun yokluğunda olduğu yerde kalmayacak, Eliza'ya gönderilecek." Eliza'nın kitabın basılmasıyla ilgilendiğinin, Henry'nin rolünü devralabildiğinin kabul edilmesi ve Jane açısından güvenilir bulunması önemlidir; basım işi yavaş yavaş devam ederken artık kardeş-kuzenlerin ortak bir ilgi ve amacı olmuştu. Her zaman arkadaş olmuşlardı; şimdiyse arkadaşlıkları ek bir boyut kazanmıştı, Eliza'nın yazın iki haftalığına Hampshire'ı ziyaret etmesi üzerine planlar yaptılar.

31 Ekim 1811'de *Morning Chronicle*'da "Lady ---'den yeni bir roman" başlığıyla *Akıl ve Tutku*'nun ilanı yayımlandı. Bir hafta sonra bir başka ilanda "olağanüstü bir roman" şeklinde adlandırılırken, kasım sonunda gazetelerde hep "Lady A---'dan ilginç bir roman" şeklinde geçiyordu. Bu gizemli Lady A--- kimdi acaba? Tanıtım bakımından her halükârda iyi bir malzemeydi. O zamanlar yayımlama tarihleri şimdikinden daha kesin değildi, basılan kitap adedi de bilinmiyor ancak muhtemelen 1.000 adetten fazla değildi; üç ciltlik baskı on beş şiline satıldı. 1813 yazı itibariyle hepsi satılıp tükendi ve Jane 140 pound kazanç elde etti. Kendi başına kazandığı bu ilk paranın onun için önemini en çok, benzer bir bağımlılığa katlanan kadınlar takdir edebilir. Bu, mütevazı da olsa sadece başarı değil, özgürlük anlamına da geliyordu; artık bir iki şeye kendisi karar verebilirdi. Hediyeler alabilir, seyahat planları yapabilirdi. Sabit düzen ortadan kalkmıştı.

Egerton ortada bir başarı olduğunu *Akıl ve Tutku*'nun baskısının satılıp tükenmesinden çok önce anladı, sıradaki eserini satın almaya hazırdı. Hakkında olumlu, ruhsuz bir şekilde dile getirilecek olursa da iyi niyetli eleştiriler vardı: "çok keyifli ve eğlenceli" ve "iyi yazılmış; karakterler soylu bir hayat içerisinde, doğal bir şekilde işlenmiş, mantıklı şekilde desteklenmişler. Hadiseler akla yatkın, hayli keyifli ve ilgi çekici; sonuç bölümü okuyucunun olmasını muhakkak surette isteyeceği türden."[20] Daha da önemlisi, zevk ve fikirleri en fazla etkili olan yüksek sosyetenin beğenisini kazanmıştı, ayrıca yemek masalarında, arkadaş ve sevgililere yazılan mektuplarda ağızdan ağıza dolaşıyordu. Sheridan'ın ve Galler Prensi'nin arkadaşı, son Devonshire düşesinin kız kardeşi, akıllı ve bir iğne kadar sivri dilli olan Lady Bessborough, "aptalca" bittiğinden şikâyet edecek bir anlayıştaydı fakat kitap onu fazlasıyla eğlendirdi. Ebeveynleri vekil prens ve ayrı olduğu karısı Caroline tarafından hem ihmal edilen hem de onlarla kavga halinde taht sırasını bekleyen on altı yaşındaki küçük Prenses Charlotte, "Maryanne ve ben yaradılış bakımından çok farklıyız, ben kesinlikle o kadar iyi biri değilim, aynı şekilde ihtiyatlı da; buna rağmen çok benzer olmaya devam edebiliyoruz. Çok ilgimi çektiğini söylemeliyim" diye düşündü.[21] Birkaç yıl sonra Charles Austen'a "Yıllardır *Gurur ve Önyargı* ile *Akıl ve Tutku*'yla kıyaslanacak bir şey yayımlanmadı" diyen en büyük oğlunun sözlerine dayanarak yargıya varılacak olursa, roman Lord Holland'ın ailesinin de hoşuna gitti.[22]

Egerton, *Gurur ve Önyargı*'nın telif haklarını ödemeye hazırdı. 110 pound önerdi; Jane'in umduğu miktar 150 pound olsa da hiç şüphesiz Henry'nin tavsiyesi üzerine kabul etti. Tarih Kasım 1812'ydi. O tarihte telif hakları hiçbir şekilde bugün olduğu şey değildi; sadece on dört yıl sürüyor, yazarın hayatta olması durumunda bir on dört yıl daha uzatılıyordu. Jane Martha'ya, "Satıyor oluşu umarım Henry'yi büyük bir beladan kurtaracak, bu açıdan beni de memnun etmeli" diye yazdı; bu Henry'nin avans vermek zorunda kalmadığı anlamına geliyordu. Cass'e yazdığı mektupta yeni kitabından yine "benim sevgili çocuğum" diye bahsetti. İlanı "*Akıl ve Tutku*'nun yazarından" şeklinde verildi ve on sekiz şilinle daha yüksek bir fiyattan satıldı, Elizabeth Bennet'ın karakterine özel ilgi gösterilmek suretiyle hemen had safhada olumlu eleştiriler aldı. Halktan gördüğü ilgiyse bundan daha büyük oldu. Sheridan roman için şimdiye kadar okuduğu en zekice şey olduğu yorumunu yaptı; ona yeteneklerini çarçur etmeden önce diyaloglardaki ustalığını hatırlatmış olmalıydı, ayrıca kendinden daha iyi birini takdir edip alkışlayacak kadar yüce gönüllüydü. Edebiyatçı bir beyefendi tarafından Henry Austen'a romanın bir kadının eseri olamayacak kadar zekice olduğu söylendi. Warren Hastings hayranlıkla Jane'in "her yönden keyif verdiğini" yazdı. Sosyete dünyası satın aldı, okudu, güldü.

Jane Austen'ın kendisi bu heyecanın bir parçası değildi. Chawton'da bilinmezliğini koruyordu ve annesiyle yalnızdı; *Gurur ve Önyargı* yayımlandığında Cass ve Martha'dan ikisi de ziyaretler nedeniyle uzaktaydılar. Romanı setler halinde erkek kardeşlerine gönderip romanın basılmasını nemli bir ocak akşamı şöminenin yanında otururlarken annesiyle nöbetleşe şekilde ilk bölümleri Miss Benn'e sesli okuyarak kutladı. "O kadar zavallı ki bilemezsin, bir ilke imza atmak için böyle iki insanla eğleniyor ama Elizabeth'e gerçekten hayran gibi gözüküyor. *Bence* şimdiye kadar kitaplarda yer alan en enfes varlık olduğunu itiraf etmeliyim; *ona* azıcık olsun benzemeyen *bunlara* katlanmayı nasıl başaracağımı bilmiyorum." Miss Benn, farkında olsun olmasın, hayatında bir kerecik olsun, ülkedeki en şanslı insandı.

Mrs Austen, Miss Benn'in ikinci ziyaretinde okuma işini devraldığında çok hızlı gitti; kendisi karakterleri mükemmel şekilde anlamasına "rağmen" onların konuşması gerektiği gibi konuşamıyordu. Jane, yetişkin kızının eserini takdir edip onun sözlü tercümanlığını yaparken

bile kendi adından söz ettirmek isteyen, işin başında olmaya alışkın, güçlü ve inatçı bir yaşlı kadın olan annesinin kendisini çileden çıkartmasına mani olamıyordu. Ayrıca lady sıfatı belirtilmesine rağmen kimliğini saklamanın kayda değer güçlükleri olduğunu da anladı. Her yazar yeni yayımlanmış kitabı hakkında konuşmayı ister fakat yanında konuşacak kimse yoktu. Matbaa hatalarını, Bennet'lara akşam yemeklerini yanlış zamanda servis ettirdiğini ve "sadece 'dedi kız' veya 'dedi genç' kullanımının *diyaloğu* bazen nasıl daha çabuk anlaşılır hale getirdiğini" farketmesiyle ilgili Cass'e mektup yazdı. Chawton'da bunlardan herhangi birini tartışmak istediği kimse olmadığından o da Alton'a gitmek üzere çamurda yürüyüşe çıktı; hiç değilse annesinin dırdır ettiği ziyaretçilerinden kaçıp kurtuldu.

Sonra sırrına Anna'yı dahil edebileceğine karar verdi. Bunun arkasından, Chawton'daki diğer insanların Miss Edgeworth ve Mrs Grant'ın yazdığı kitapları okudukları bilgisini vermek üzere Steventon'da olan Cass'e mektup yazdı; o böyle söylemese de hiçbir yazar onunkiler dururken başka kitapların okunduğunu duymaktan pek hoşlanmaz. Akılsız Mrs Digweed'de Mrs Grant'ın *Letters (from the Mountains)* kitabının üç cildi vardı ama "yılın 52 haftasında evinde yatan üç cilt kitap nasıl yapamamışsa bu da *onda* bir farklılık yaratamaz"dı.[23]

Gurur ve Önyargı konusuna geri döndüğünde, sözcüklerin kaleminden "sevgili çocuğuna" âşıkmışçasına özgürce akmasına müsaade etti ki buna her türlü hakkı vardı.

> Eser bir hayli aydınlık, görkemli ve parlak; gölge istiyor; aldatıcı kutsal lakırdılarla olmasa da içinde duygu barındırabilen, hikâyeyle bağlantısı olmayan uzun bir bölümle -yazı yazmak üzerine bir deneme, bir Walter Scott eleştirisi veya Bonapart'ın geçmişi ya da bir tezat oluşturacak ve okuyucunun genel üsluptaki oyunbazlık ve nüktedanlıktan aldığı keyfi daha da artıracak herhangi bir şey- oraya buraya uzatılmaya ihtiyacı var. Bana tümüyle katıldığından şüpheliyim; senin sert görüşlerini biliyorum.

Mutluyken Cass'e takılmaktan hoşlanıyordu ki mektuplarda bunun gibi çok mutlu, çok nüktedan ve çok özgürce yazdığı az bölüm vardır. Burada savunma yapmaya ihtiyacı yoktur, yazısı da Elizabeth Bennet'ın en aldatıcı konuşmalarından herhangi biri gibi gamsız ve neşe içinde ilerler.

21. Bölüm

Mansfield Park'ın İçinden

Jane'in Sloane Street'te Henry ve Eliza'yla kalıp metin provalarını düzelttiği 1811 ilkbaharında Eliza müzikli bir davet verdi. Profesyonel piyanistler, arp sanatçıları ve şarkıcılar tuttu, misafir odasını kiralık bir ayna, özel şömine lambaları ve çiçek düzenlemeleri ile dekore etti; seksen misafir davet edilirken, ilk kattaki misafir odasından koridorlara ve ön odaya taşan altmıştan fazlası geldi. Davet başarılıydı; geceyarısına kadar sürdü ve *Morning Post*'ta haberi yer aldı. Jane müziğin keyfini çıkardı. Cassandra'ya sarhoş bir donanma albayının, kardeşleri Charles hakkında kendisiyle konuştuğunu aktardı. Başka bir akşam Eliza, Jane'i Fransız arkadaşlarından Kont d'Antraigues ile müziksever karısı ve oğlu Julien'i ziyarete götürdü. Jane, "Fransız bir çevrenin âdetlerini görmek eğlenceli olacak" diye yazdı.

Onun da Eliza'nın da bilmediği, Emmanuel Louis d'Antraigues'in hem Rus hem de İngiliz hükümetleri için çalışan bir ajan olduğuydu; üstelik kontun başı biraz dertteydi; İngiliz tarafındaki hamisi Canning'di fakat Canning artık Dışişleri Bakanı değildi, d'Antraigues de geleceğiyle ilgili korku içindeydi. Karısından yakasını kurtarmak gibi bir endişeye de sahipti.[1] Elbette bunlardan hiçbiri Austen'ların ziyareti esnasında ortada yoktu. "Eski bir kont olan mösyö, bir İngiliz için yeterli ölçüde sakin tavırlı, çok yakışıklı bir adam... Onun muazzam bir bilgi ve zevke sahip olduğuna inanıyorum. Oğlunun yaptığı müzik Eliza'nın hoşuna gittiği kadar, Henry'nin de hoşuna giden birkaç güzel tablosu da var."

"Yaşlı kont" elli sekiz yaşındaydı. Kontes, 1780'lerde şöhretinin zirvesinde olan emekli bir opera sanatçısı olan Anne de Saint-Huberty'ydi. Cassandra'nın nişanlısının akrabası olan Craven Kontu 1807 yılında popüler aktris Louisa Brunton'la evlendiğine göre, Austen'lar böyle evliliklerin İngiliz toplumuna yabancı olmadığını düşünüyor olabilirlerdi.[2]

Eliza'nın d'Antraigues'le olan tanışıklığı ilk evliliğini yaşadığı 1780'li yıllara dayanıyor olabilirdi; Capot de Feuillide gibi o da bir Gaskonyalı'ydı ve Versay'daki gözde subaylardan biriydi, Feuillide'in aksine içi dışı bir sıfatıyla anılırdı. Bunun ötesinde, onunla ilgili hiçbir şey kolay anlaşılır değildi. Özgür düşünceden dine, ateşli bir şekilde savunduğu cumhuriyetçilikten monarşi taraftarlığına sapmış ve 1790 yılında Fransa'yı terk etmek zorunda kalmıştı; kalesinin köylülerce yakıp kül edildiği ülkesine bir daha geri dönmedi, kim para verirse ona çalışarak Avrupa'yı dolaştı. Napoleon tarafından Trieste'de hapse atıldı, arkasından eğitim danışmanı gibi resmi bir unvanla I. Alexander tarafından görevlendirildiği Rusya'ya gitti. Görünüşe göre talihsiz bir göçmen olarak 1807 yılında İngiltere'ye geldi, karısı bir Şan Akademisi kurmak üzere York Düşesi'nden davet aldı.

Demek ki Jane Austen'ı etkileyen sakin tavırlar, hayatı boyunca dalavere çevirdikten sonra şu anda hayata küsmüş, umutsuz haldeki bir adamın kılıfıydı; ertesi yıl d'Antraigues ve karısı İspanya'daki Fransız ordusundan firar eden erkek hizmetkârları tarafından vahşice öldürülecekti. Genç Kont Julien bundan Napoleon'u sorumlu tuttu fakat d'Antraigues'in hayatını yazan biyografi yazarı, d'Antraigues'in İngiltere'deki durumunun kabul edilmesinin zor olduğunu ("İngiltere'de ona güçbela müsamaha gösteriliyordu") ekleyerek, bunun hayata küsmüş bir hizmetkârın işlediği bir fiilden başka bir şey olmadığına inanır. Hikâye burada kalır, Jane Austen da bir daha bahsetmez. Ya Henry ve Eliza nasıl böyle rezil, hatta tehlikeli arkadaşlar edinebildiler? Durumlarıyla ilgili hiç kuşkulandıkları bir şeyler olmadı mı, yoksa ya da d'Antraigues'in Henry'nin işine yarayan bağlantıları mı vardı? Hiç bilinmiyor. Londra'da yaşayanların kimlik bilgilerinden emin olmak zordu; tıpkı Eliza'nın olduğu ya da olduğuna inandığı gibi, opera sanatçıları ve aktrisler kontes oluyorlardı. On yıllar boyunca süren savaş, entrikaları harekete geçirmişti, bu yüzden de hiçbir şey güvenilir değildi. Henry, ilgi ve ihtiyaçlarına hizmet edebileceği adamları bularak geçimini sağlıyordu ve bu ustalık isteyen bir işti; kendisi onların dürüstlüklerine, onlar da beklentilerine bel bağlıyor ve herkes hokkabazlık yapıyordu. d'Antraigues'in öldürüldüğü yıl, Başbakan Spencer Perceval da Fransa'yla olan ekonomik savaş yüzünden batan bir ticari mümessil tarafından Avam Kamarası'ndan içeri girerken vurularak öldürüldü.

Eliza'nın Jane'i şüpheli d'Antraigues'le tanışmaya götürdüğü 1811 yılı, *Mansfield Park*'ın yazılmaya başladığı yıldı. Ayrıca, Galler Prensi'nin umutlarının boşa çıktığı yirmi yılı aşkın süreden sonra nihayet kral naipliğine getirildiği yıldı. Kral bir kez daha cinnet geçirmişti ve bu kez düzelmesi beklenmiyordu. Yine de yetmiş üçüncü yaşgünü, sadık gönüllülerin Selborne Common'da yaptığı resmi geçitlerle haziran ayında Hampshire'da kutlandı. Naip prens, yine haziran ayında kendi terfisini Londra'daki Carlton House'ta oldukça farklı şekilde kutladı. Verdiği davet kendi standartları açısından bile şatafatlıydı. 120 bin pounda maloldu ki yaklaşık yirmi yıldır hayli maliyetli bir savaşın içinde olan ve yoksullarını zar zor doyurabilen bir ulustan alınan bir paraydı bu. Prens düşüncesizce tasarlanan bu etkinliğe kendisiyle verdiği uzun süreli savaşın ardından nişanlandığı karısını davet etmedi. Jane Austen'ın onun hakkındaki görüşü, birkaç ay sonra Galler Prensesi'yle ilgili yaptığı bir yorumla yeterince belli olur: "Zavallı kadın, onu elimden geldiği müddetçe destekleyeceğim çünkü o bir kadın ve ben kocasından nefret ediyorum."

1811 yılı, Clarence Dükü'nün, metresi ve on çocuğunun annesi olan aktris Mrs Jordan'ı kovması skandalına da şahitlik etti. Mrs Jordan, evinden ayrılıp Cadogan Street'te Henry Austen'larınkine iki adımlık mesafede bir eve taşındı. Şubat 1812'de dük tarafından arka kapıya bırakılan beş küçük FitzClarence kardeşin geldiğini, annelerinin iyiliklerini düşünerek onları babaları tarafından bakılmak üzere geri gönderdiği haziran daysa yeniden ayrıldıklarını farketmiş olabilirler. Clarence Dükü, Lordlar Kamarası'nda köle ticaretini destekler nitelikle konuşurken; bir başka yerde, kendisi kızının velayetini almak için karısıyla çatır çatır kavgaya tutuşan naip prens tarafından evlenmeye teşvik edilen zengin, genç kadın varislerin peşinden koşarak kendisini komik duruma düşürdü. *Akıl ve Tutku*'daki Marianne'le çok fazla özdeşleştirilen Prenses Charlotte'un ise davranışlarıyla adeta kontrolden çıktığından korkuluyordu. Zamanını, içlerinden birisi Mrs Jordan'ın en büyük oğlu olan kuzeni olmak üzere uygunsuz genç adamlarla flört ederek geçiriyordu. Bir tarafta toplumsal, ahlaki ve siyasi karmaşa varken, diğer taraftan kayırmacılık hüküm sürüyordu. Naip prens, Aralık 1811'de Clarence Dükü'nü, Austen'ların hep iyi bildiği gibi, terfi etmenin büyük ölçüde doğru insanları tanımaktan geçtiği bir sistemin başına getirip büyük amiral olarak atadı.[3]

Prensler adaleti, dini prensipleri veya evliliğin kutsallığını tamamen yok sayar biçimde yaşabiliyor fakat toplum nezdinde davranışlarından sorumlu tutuluyorlardı. Bu arada, *Mansfield Park* İngiltere'nin durumuyla ilgili bir roman olup kraliyetin davranış tarzının ve onun teşvik ettiği toplum biçiminin gündeme getirdiği sorunlara eğilir. Hiçbir sebep için ödün vermeyeceği güçlü dini ve ahlaki prensiplere sahip, fırsatçılık yapmaktansa hakiki duygulara dayanmayan bir evlilik yapmayı düşünmeyecek ve cinsel ahlaksızlıktan tiksinen birisi ile dini ve ahlaki prensiplere saygı duymadan keyif peşinde koşan, dünya zevklerine düşkün, son derece görgülü, eğlenceli ve varlıklı bir grup genç arasında bir tezatlık kurar. Varlıklı tarafta, himaye gücüne sahip, açıkça metres tutan ve donanmadaki yeğenlerine yapılan anormal kötülük karşısında gamsız bir tavır takınan amiral amcaları tarafından ahlakları bozulan Henry ve Mary Crawford vardır. Maria ve Julia Bertram ayartılmaya direnemeyip kibir ve açgözlülük yüzünden yoldan çıkarlar; görünüşte doğru ahlaki değerlerin savunulduğu babalarının köydeki evinden ayrılıp her türlü şeyin olup bittiği Londra'ya taşınmalarıyla tamamen yozlaşırlar. Her halükârda, bu *Mansfield Park*'a bakmanın bir yoludur ve naiplikle yönetilen en üst tabakayla olan benzerliklerin hepsi oradadır. (*Mansfield Park*'ın konusunu hatırlamak isteyen okuyucular dipnota başvurabilirler.[4])

Ahlakın savunuluşu ve yozlaşmış ahlaki değerlerin eleştirilmesi, ilk okuyucularından çoğunun memnuniyet duyduğu bir şeydi. Jane Austen, bizzat yayıncısı Mr Egerton'ın kitabı "ahlakından dolayı övdüğünü" belirtir. Ahlaki eğilimine hayranlık duyan başkaları "saf ahlak"tan bahsettiler ve modern eğitim sistemi aleyhine laflar etmesini hayranlık uyandırıcı buldular; kitabın bütününde yer alan "mükemmel ahlak", "ruhban sınıfının yerinde davranışları" ve "güçlü prensip anlayışı" gibi fikirlerin tümü övgülerle karşılandı.[5] İkinci baskının yapılması tartışılırken, yeğeni James-Edward, Austen'ı, "Edmund ve Fanny karakterleri üzerinden faydalı ve hoş evlilik hayatı örneğinin gösterilebileceği" ek bir cilt yazmaya teşvik etti.[6]

Fakat baştan itibaren farklı tepki gösteren, aralarında Austen ailesinin en zeki iki kadınının (Jane'den sonra) olduğu başka okuyucular da vardı. Annesi yüksek ahlaki üslubu övmek yerine, erdemli kadın kahramanı "sönük" buldu. Anna da "Fanny'ye katlanamadığını" ifade etti. Edward'ın oğlu George da Fanny'den hoşlanmadı ve daha çok Mary

Crawford'u tercih etti. Lord Holland'ın ailesi kitabın önceki iki kitaptan daha aşağı nitelikte olduğu kanaatindeydi. Alethea Bigg'e göre, *Mansfield Park* selefinin ruhundan yoksundu; Miss Sharp ise "tamamen dürüst olmamı istersen, itiraf etmeliyim ki *Gurur ve Önyargı*'yı tercih ederim" dese de karakter yaratımını övdü.[7] Cassandra'ya gelince; "Fanny'ye bayılmasına" rağmen, yeğenlerinden birine göre, onu Henry Crawford'la evlendirmesi için Jane'i ikna etmeye çalıştı ki bu da diğer okurların çok hayran olduğu "ahlaki eğilimin" onu fazla etkilemediğini gösteriyor.[8]

Henry'nin tepkisi Jane'in mektuplarında uzayıp giden bir yorum gibi karşımıza çıkar ve çok ilgi çekicidir. İlk cildi okuduğunda Henry Crawford'dan hoşlandığını ifade etti: "Akıllı ve hoş bir adam olan H. Crawford'a -haklı olarak- hayran." Hikâyenin nasıl sona ereceğini tahmin edebileceğini de söyledi fakat okumaya devam ettikçe şaşkınlığı arttı. Kitabı bitirdikten sonraysa daha genel övgülerde bulunmakla yetinmiş gözüküyor: Jane bunu "Beğenisi azalmadı" şeklinde aktardı, "Son cildin son yarısını *son derece ilginç* buldu." Bu o kadar kaçamak bir laf ki Jane'in hikâyeye seçtiği sona ilişkin çok sayıda çekincesi olduğundan şüpheleniyorsunuz.

Mansfield Park o zamandan beri okuyucular için son derece ilginç bir eser olarak kaldı ve Austen'ın diğer kitaplarının hepsinden daha fazla tartışma yarattı. 1917 yılında Reginald Farrer metnin çoğu yerindeki dehayı överken, Austen'ı "radikal samimiyetsizlikle" ve "açıkça bir sanatçı olarak sevdiği ancak bir ahlakçı olarak da kınadığı" Crawford'lara karşı "denge gözetmek"le suçladı. Fanny'yi itici buldu: Soğuk, kendini beğenmiş, değişmez önyargılara sahip, "ahlakçılık taslayan sahte kadın sofunun korkunç biçimde vücuda gelmiş hali" (ve dahası). Ayrıca, hikâyenin finalini "okuyucu yanıltmak" ve sanatsal başarısızlık olarak adlandırdı. Farrer'den yirmi yıl sonra Queenie Leavis, bütün dehasına rağmen kitabı "çelişkili ve kafa karıştırıcı" bulduğunu ve Austen'ın "basmakalıp ahlak görüşünü koruma saplantısı"nın kitabı zayıflattığı söyleyerek onun bu görüşünü destekledi.[9] Farrer'in çizgisi 1950'li yıllarda Kingsley Amis tarafından güçlü şekilde yeniden devam ettirildi: "Mr ve Mrs Edmund Bertram'ı akşam yemeğine davet etmek kolay bir şey değildir"; Crawford'lar gibi eğlenceli olmadıkları gibi, aynı zamanda şakadan anlamaz, kendini beğenmiş ve ahlaken iğrençlerdi. Fanny "kendini bilme hasletinden, cömertlik ve tevazu"dan yoksundu. Amis,

Jane Austen'ın kendi düşünce ve ahlak duygusunun ciddi şekilde yoldan çıktığına hükmetti.[10]

Fanny ve "ahlaki eğilim", Lionel Trilling'le savunulmaya başlandı. Trilling, "Hemen tüm okuyucuların büyülenmiş şekilde hayranlığını kazanmak üzere tasarlanmış –hesap edilmiş... Açıksözlü, dürüst, zeki ve sabırsız. Alay onun doğal tavrı. En az Elizabeth Bennet'ın sesi kadar yazarın sesine yakın olduğu düşüncesine kapılıyoruz" diyerek işe Mary Crawford'u övmekle başladı. Trilling'in neden Mary'nin yerine Fanny'ye hayran olmamız gerektiği görüşünü detaylandırmasını hevesle bekleyişinizi çok güzel şekilde söze döker ama sonuç, hayal kırıklığıdır. "Tam da o delidoluluğu yüzünden dünyayla, bedensel isteklerle ve şeytanla işbirliği içinde" olduğu için, Austen'ın bizden Mary'nin delidolu aklına hayran olmayı bırakmamızı istediğini ve Fanny'nin, "temiz kişiliği" bunu gerektirdiği için, Edmund'un papaz olup toplumdaki görevini yerine getirme isteğini destekleyen Hıristiyan bir kadın kahraman olduğunu söyler. Bu temizlik göz önüne alınarak, sahte kişiliklere bürünülmesini içeren yapmacık davranışlar ayıplanır; Trilling, kitabın ilk okunuşta tarif etmiş olduğu yoğun çekicilikteki Mary'yi bize gösterdiğini, ikinci okunuşta ise stili gerçek karakterden önemli bulan birisi olarak aynı karakterin samimiyetsizliğinin ortaya çıktığını iddia eder.[11] Tony Tanner, "içi kararmış kafaları ve samimiyetsiz kalpleriyle" rol yapmaktan, "ahlak kurallarıyla kısıtlanmamış hayattan" zevk alan Crawford'ların aksi olan Fanny'nin "dinginliğini, suskunluğunu, güçsüzlüğünü ve içine kapanıklığını" överek Trilling'i takip etti.[12]

Öne sürülen bu görüşlerle ilgili sorun, kitaba dönüp sayfalarda karakterlerle yüz yüze gelmenizle birlikte etkilerini kaybediyor olmaları. Roger Gard'ın söylediği gibi, "Gerçek şu ki okurların çoğu Crawford'ları seviyor, bu yüzden de bazı eleştirmenler böyle kılı kırk yaran bir gayretle onlarda geçmişe dönük kusurlar aramaya, hatta yaratmaya çalışmak zorunda kalıyor."[13] Özellikle de Austen'ın bundan hiç hoşlanmaması bağlamında karakterin rol yapmasının kötü olduğunu iddia etmek bir anlam ifade etmiyor. Jane Austen'ın bunu niye bu şekilde yaptığına gelince; muhtemelen ikisi de cesur oyunları tercih eden Eliza'yla birlikte *Which is the Man?* ve *Bon Ton*'la ilgili hatırladıklarına katıla katıla gülmüşler, bu da Jane'in bir romanın içinde teatral davranışları kullanmanın mümkün olduğunu düşünmesine sebep olmuştu. Austen'ın

Mansfield Park bağlamı dışında onları ayıpladığını düşünmek de, başka türlü düşünmek için her türlü sebep de gerçekten gereksizdir.

Yine de Tanner, Austen'ın o sakin ve durgun Fanny'ye nasıl da huzurunu tehdit eden bütün o akıllı, delidolu ve farklı karakterleri alt etmesine yetecek ahlaki gücü verdiğine dikkat çekmekte haklıdır. O, zalim ve düşüncesizce davranışlar karşısında çekingen duran, şikâyet etmeyen, "erkenden yaşanan zorluk ve disiplinin faydaları ile mücadele etmek ve sabretmek üzere dünyaya gelindiğinin bilincinde olmanın" büyük ödüller sunduğu biriydi. Aslına bakılırsa hem kahraman, hem de bir ahlak hocasıydı.

Austen dünyayı gözlemleyen utangaç, mutsuz okul çocuğu anılarından yararlandıysa da yine de en sonunda herkese karşı zafer kazanacak olan evinden uzaklaştırılmış "Fanny'im"i yaratarak bir roman için iyi bir başlangıç noktası oluşturduğunu anlayamadı. Fakat başlangıç noktası buyduysa bile, yoldayken anlatmaya koyulduğu hikâyenin doğasını *Akıl ve Tutku*'dakinden daha fazla değiştiren bir şey olmuştu ki bu yön, niyet ve vurgu değişikliği kesinlikle kitaba gücünü ve tekrar tekrar okuduktan sonra bile okuyucunun ilgisini çekmeye devam etme becerisini veren şeydir. Roman, *Venedik Taciri* gibi farklı ve karşıt yorumlamalara açık bir şekilde devam eder. Bunu Shylock ve aynı şekilde Fanny Price için olabileceği gibi, Mary Crawford'un da lehine ve aleyhine kullanabilirsiniz. Shakespeare'in oyunu da Austen'ın kitabı da sanat eserleri kadar canlı ve esnek olduklarından bir öyle, bir başka türlü yorumlanabilir.[14]

Fanny'nin Mansfield Park'ta yaşadıkları, Austen'ın eserinde başka hiçbir çocukluk döneminin olmadığı kadar acıdır. Teyzesi Lady Bertram adeta bir embesildir. Komik olabilir, huysuz da değildir fakat aşırı uysallığının neticeleri komik değildir. "Sakin ve ağırbaşlı sesi... her zaman dinlenir ve dikkate alınır" olmasına rağmen, evin ve ailenin hanımı olarak tamamen acizdir ve onuru büyük ölçüde görgülü kocası ve oğulları tarafından korunur. (Kocasının görgüsü çocuklarının sayısını dörtle sınırlandırmaya kadar varmıştır.) Halinden memnun bir şekilde güzelliğin hakkının para olduğuna inanmasının kaynağında, beklenilenden daha iyi bir evlilik yapan güzel bir kız olarak kendi başarısı vardır ve sekiz yıl içinde Fanny'ye verdiği tek nasihat, Fanny'nin hoşlanmadığı bir adam tarafından yapılan evlilik teklifi için "Böyle istisnai bir teklifi kabul etmek, her genç kızın vazifesidir" demesidir. Hizmetkârı Chapman'ı

gideceği balo için giyinmesine yardım etmesi için Fanny'ye hiçbir işe yaramayacak kadar geç gönderir ama Fanny'nin başarısından kendine pay çıkarmaktan hoşnuttur. Yeğeni William'a 10 pound verecek kadar yüce gönüllüdür fakat bu özelliği, kendi çatısı altında Fanny'ye ne kadar kötü davranıldığını farketmeye yetmez. Pug cinsi köpeği ve işi -yani çoğunu Fanny'nin yaptığı dikiş nakış işi- Lady Bertram'ın başlıca meşgaleleridir: İlgi alanları desek çok fazla kaçar. Çocuklarının zar zor farkına varırken, yokluğunda kocasını hemen hiç özlemez. Kanepede uyumak en büyük becerilerinden biridir ve o kadar deliksiz uyur ki yanında özel konuşmalar yapılabilir. Evden hemen hiç dışarı çıkmaz. Sadece kızının düğününde "heyecan duymayı bekler"; en büyük oğlunun hastalığını haber veren mektubu o kadar zayıftır ki "korkmuş taklidi yapıyor" gibi görünür. İkisi de sakin insanlar olan o ve kız kardeşi Mrs Price yıllarca süren ayrılığın ardından, "Fanny ve William dışında Price'lardan üçü ya da dördünün herhangi biri veya tamamı ortadan kalkmış olsa, Lady Bertram bunun üzerinde çok az düşünür, hatta belki de onların bu şekilde rahata ermesinin, sevgili yoksul kardeşi açısından mutluluk verici bir şey ve büyük bir lütuf olduğuna dair Mrs Norris'in ağzından riyakâr bir laf kapardı " diyecek kadar birbirlerine olan alakalarını kaybetmişlerdi. Yoksul çocukların ölünce daha iyi durumda oldukları çünkü öbür dünyada "rahata erdikleri" iması, çağın yaklaşımlarının derin gözlemcisi olan bir romanın en sert satırlarıdır.

Lady Bertram'ın ablası Mrs Norris edebiyatın en büyük kötü karakterlerinden biridir, neredeyse komik olamayacak kadar korkunçtur; Austen'ın zamanlamasının çok iyi olmasından dolayı güler ve korkutucu şeylerin yaklaşmakta olduğunu görmekten keyif alırız. Güçlü olanın karşısında alçalması, yılışıklığı ve dalkavukluğuyla ve diş geçirebileceğini anladığı kişileri sindirmesiyle karakterize edilir. Mansfield Park'taki tüm etkinliklerin göbeğinde olmaya kararlıdır ve başkalarının çektiği acılar üzerinden kendi konumunun güçlendiğini ve sağlamlaştığını hisseden cinste bir kadındır. Fanny hususi kurbanı haline gelir çünkü kolay bir hedeftir -öksüz, küçük, güçsüz, çekingen- ve Austen'ın keskin bir biçimde yazdığı gibi, teyzesinin ona karşı olan kindar tutumu kendi kendine beslenir: "Fanny'den hoşlanmıyordu *çünkü* onu umursamamıştı" (italikler benim). Çalışanlarını kış aylarında da yanında tuttuğu için Sir Thomas'ı üstü kapalı bir şekilde azarladığını, iki hizmetçinin "beyaz elbi-

se giydikleri için" Sotherton'dan kovulduklarını duyduğuna sevindiğini ve malikânede çalışan çocuklardan birinin Mansfield mutfağında yemeyi umduğu öğlen yemeğine mani olduğunu da göz önünde bulundurun.

Sir Thomas Bertram, karısı ve baldızından çok da matah biri değildir. Çok ölçülü bir ağırbaşlılık meziyetine sahiptir fakat karısını çok kötü seçmiştir; çocuk yetiştirmek bir yana, çocuklarıyla nasıl konuşacağını veya baldızının kızlarını şımartıp yeğenini ezme şeklindeki kötü davranışını nasıl idare edeceğini bilmez. İnsanların karakterlerini idrak etmekten yoksundur; kızlarından birinin bir ahmakla evlenmesine müsaade ederken -tabii ki kız babasının izindedir-, Fanny'yi de sevgisiz bir birlikteliğe itmeye çalışır. Bu noktada, ona söylemeyecek olsa da Fanny'nin tamamen yanlış bulduğu bir görüş dile getirir; Fanny, karşısında sevgi olmadan evlenmenin çok kötü bir şey olduğunu anlayacak "iyi bir adam" bekler ama Sir Thomas öyle değildir, Fanny de meseleyi yeniden düşüneceğini ummaya mecbur kalır. Sir Thomas ise bunun yerine ikiyüzlü davranarak, iyi bir evlilik yapmanın faydaları konusunda ikna etmek için onu Portsmouth'a gönderir; bütün çocukluk yılları boyunca anne babasını, erkek ve kız kardeşlerini ziyaret etmek istemiş olabileceği hiç aklına gelmemiş olmasına rağmen. Kendini beğenmişliği ve kendi kararına duyduğu güven yalnızca kızlarının davranışlarıyla son bulur.

Maria ve Julia Bertram, *Gurur ve Önyargı*'daki Bingley'nin kız kardeşlerine oldukça benzer şekilde aciz kızlardır. Her iki kitapta da bahsedilen cazibeyi işbaşında görmeyiz ama istedikleri zaman çekici oldukları bilgisi bize aktarılır. Bertram kız kardeşler en geniş hatlarla karakterize edilirken, neredeyse birbirinden hiç farklılaştırılmazlar (ikisi de iri, sarışın ve tamamen olgun bir güzelliğe sahiptir), neredeyse hep birlikte takdim edilirler ve onlardan birlikte bahsedilir. En sonunda kaderleri ayrıldığında bile bize anlatılan, karakterinde temel bir fark olduğundan değil, sadece küçük kız kardeş olması ve çok daha az şımarık olması sebebiyle Julia'nın Maria kadar kötü davranışlar içerisine girmekten uzak kaldığıdır. Fakat hiçbir zaman birer eskizden fazlası olmadıkları için, bu son baştan savmacılık da hemen hemen hiç önemli değildir.

Yaptıkları hatalar, Fanny'nin iyi ilkelerini kimden edindiği sorusunu gündeme getirir. Ne onlardan, ne onların mürebbiyelerinden, ne teyzelerinin birinden ne de kızları gibi onu da korkutmaktan başka bir şey vermeyen Sir Thomas'tan. Fakat her nasılsa bir ahlak anlayışına ulaşır:

Bu ahlak, Hannah More'un *Coelebs* [*Coelebs in Search of a Wife*-ç.] adlı kitabındaki (Austen'ın çok da beğenmediği) kadın kahramanın, kendisine erdemli anne babası tarafından aşılanan ahlaktan farksız bir şekilde alçakgönüllülüğünü, diğerkâmlığını ve iyi işlerle alakadar olmasını kapsar.[15] Anne ve babanın kurallarına itaat Hannah More'un paketinin bir parçasıdır ama Fanny'nin evliliği sorgulayarak Sir Thomas ve Lady Bertram'a kafa tutup kahramanlığa yükseldiği an, daha ileri bir prensip olan, vicdanının doğrusuna uymak için itaati reddetmesidir. Bu, Fanny'den hoşlanmayan okurların dahi beğenecek bir şey bulduğu, farenin aslanla dövüşme anıdır. Sir Thomas'a ayrıca Batı Hint Adaları'ndaki arazilerinde çalıştırdığı köleleri de sorar. Brian Southam, köle ticaretinin zorunlu bir taraftarı olan Sir Thomas'ın ona kendini bile ikna edecek bir şekilde cevap veremeyeceği için, "Dün akşam ona köle ticaretini sorduğumu duymadın mı?" şeklindeki sorusunun ölüm sessizliğiyle karşılandığını ve sırf bunu sormasının bile Fanny'nin kölelik karşıtı görüşlerini cesurca belli ettiğini ileri sürmüştür.[16]

Diğer taraftan Fanny, temkinli ve sürekli kusur arayan biridir. Şakalar onu ve kuzeni Edmund'u tedirgin eder. Yıldızlar, müzik, şiir, çiçekler ve kardeşi William mutluluk kaynaklarıdır ama belki de çocukluğunda yaşadıkları, ruhunda bir şeyleri kuruttuğundan neşeli değildir. Sadece Austen'ın tüm kadın kahramanları içindeki en neşesiz olan değil, ağzını açmaya da en gönülsüz olanıdır; ağzını açtığındaysa yapmacık ve ruhsuz bir tarzda konuşur. Bu inandırıcıdır fakat Henry Crawford'un ona âşık olabileceğine inanmayı güçleştiren şeylerden de birisidir. Crawford'dan onun karakterine, iyiliğine ve katı ahlaki değerlerine hayran olması beklenir fakat onu nasıl tanıyacaktır? Fanny'nin ilk kez farkına vardığı bir yemekte Henry doğrudan Fanny'ye yönelik bir monolog şeklinde bir sayfa boyunca kendini anlatırken o tek laf etmez ya da içinden, "Of, ne yozlaşmış bir kafa" diye söylenir. En sonunda da yapmacık davranışlar konusunda Henry'yi azarlar; titremeye ve kızarmaya başlamadan önce "...her şey haddini epeyi aştı" der. Ertesi gün Henry kız kardeşine, "Hayatımda bir kızı eğlendirmek için bu kadar uzun süre uğraşmamış ve bu kadar başarısız olmamıştım" der. Çekiciliğin bir reçetesi yoktur.

Ardından Henry, erkek kardeşinin donanmadaki hayatını anlatışını dinleyen Fanny'i izler; gördüğü, "takdir edilesi bir ahlaki tarza sahip" olduğudur. Fanny, onun "huzurunu bozmaya çalıştığının" farkına varır.

(Mary kardeşini "Onun huzurunu kaçırmaya yönelik hain planın, iyi bir düşünce çıktı doğrusu. Bu ikinizin de hayrına olacak" diye cesaretlendirir. Arkasından da "Senin tarafından *sevilen* bir eşin, kadınların en mutlusu olacağını biliyorum; ona sevgin durulsa bile yine sende cömertliği ve bir beyefendinin nezaketini bulacaktır" der.) Henry de Fanny'nin "tarifsiz nezaket ve sabrına", saçını muntazaman toplayışına ve "ara ara *onunla* konuşmasına" hayran olur.

Yalnız konuşmasını biz duymadığımızdan kendi başımıza yargıda bulunamayız. Yine, Henry, kardeşi William'ın terfisinden bahsedip bunu evlilik teklifiyle sürdürdüğünde Fanny "fazlasıyla bunalır ve bir süre konuşamaz", sonra, "Yapmayın Mr Crawford, yalvarırım yapmayın. Yapmamanız için yalvarıyorum. Bunlar benim için çok nahoş laflar. Buradan gitmeliyim. Buna katlanamam!" der. Henry, Fanny'yi Portsmouth'ta ziyaret edip ona en çok yakınlaştığı zaman malikânesinin idaresiyle ilgili kendisine tavsiyede bulunmasını ister; Fanny'nin cevabı "Kulak verdiğimiz takdirde hepimizin içinde, başkalarından çok daha iyi yol gösterebilecek bir rehber vardır" olur. Bunlar ona yönelik sarf ettiği az sayıda kelimenin hemen hemen sonuncusu ve ahlaki duruşunun esas ifadesidir. Ayrıca, ikisinin tatminkâr bir sohbet gerçekleştirmesi mümkün olmadığından, bizim gibi onu da ikna etmek için yeterli sözlerdi.

Trilling'in deyişiyle dörtnala konuşan ve neşesiyle nüktedanlığı Austen'ınkine yakın olan karakter, Mary Crawford'dur. Din adamlığına hürmet etmeyişi, Mr Collins ve Mr Elton'ın yaratıcısından çok da farklı değildir ve haklılığını da kitapta, yolunu Westminster'da bir koltuk sahibi olmak şeklinde çizen ve bir hafta içinde düzenlenen üç büyük kurum yemeğinde tıka basa yemek yediği için ölen eniştesi Dr Grant üzerinden gösterir. Mary'nin alaycı sözleri mektuplarda yer alanlara benzer; donanmadaki tümamiral ve koramirallerle ilgili yaptığı uygunsuz şakalar da ona söyletmenin öncesinde Jane tarafından beğenilen şakalar olmalıdır ki bu şakalar Jane'in burada tümüyle Edmund'un tarafında olmasını zorlaştırır ("çok sıkıldı ama sadece 'asil bir meslektir' karşılığını verdi.") Ayrıca, Mary her zaman sadece bir Londra ukalasını oynamaz; Fanny'ye karşı davranışlarında düşüncesizliğin ve bazen de aldatıcılığın yanı sıra hakiki bir nezaket ve cömertlik vardır. Mrs Norris, Fanny'ye bağırıp çağırırken Mary araya girer; ayrıca ona kalbini açarak Edmund'a karşı olan gerçek hislerini bilmesine müsaade eder.

Düşünür Gilbert Ryle, Fanny'yi mutlu eden denizci kardeş William Price'ın, bu nedenle kitabın esas kahramanı olduğu ve aralarındaki kardeş sevgisinin kitaptaki diğer sevgilerin ölçüldüğü bir kıstas olduğu sonucuna varır. Bu görüşe göre Crawford'lar oldukça iyi geçinirler, karşılıklı sadakatlerine dair hiç şüpheye yer yoktur. Hikâyenin bağlanış biçimini kabul edebilen okurlar, Fanny'nin kendisi için aslında bir erkek kardeş olan, çocukluğundan beri sevdiği kuzeniyle evleniyor olduğunu da kabul edeceklerdir. Hayatları Mansfield çevresinde geçecek, Sir Thomas ve Lady Bertram'la iyi geçinirken diğer günahkârların hatalarını affetmeyeceklerdi. Kimsesiz çocuk, Kraliçe Victoria gibi bir şeye dönüşür; diğer başarılarının arasında, *Mansfield Park* geleceği haber veren bir romandır.

Jane Austen kadın kahramanından ve onun akıbetinden kendisi memnun muydu? Kendi kelimeleriyle "Romanlar ve Kadın Kahramanlar; mükemmeliğin resimleri... beni hasta ediyor, fena yapıyor" deyişi merak etmenize sebep olur.[17] Ömrünün son yılında yazılan bu söz en azından onun Fanny Price'ı karmaşık ve farklı duygularla anımsadığını gösterir.

Austen, bir kitaba birden fazla gerçek koyacak kadar büyük bir ustaydı. Öyle ki Fanny'nin kahramanlığa yükselişi ve aynı zamanda Mary Crawford'dan nefret etmesi, Mary Crawford'un çok hoş biri olmasına ve Fanny'yi sevmeye hazır olmasına mani değildir. İyi olmanın farklı yolları, kötü davranışın da farklı dereceleri vardır. Henry Crawford'un üzerine standart bir kurmaca suçun yıkılması* -kendisinden önce Willoughby ve Wickham'ın,** sahne dışında geçen baştan çıkarma eylemleri-, Jane tarafından hikâyenin bu bölümüne cazibesinin, iyi yürekliliğinin ve sorumsuzca flört edişinin gösterildiği etraflıca aktarılan bölümlerden daha az ilgi gösterildiği izlenimi verir. *Mansfield Park*'tan Fanny'nin ukalalığından hoşlanmadığımız sonucuna vardığımızda ya da Mary'nin keyfinin yerinde olduğuna itimat etmediğimizde değil, sadece sanatın güç kaybettiği yerde şüpheye düşmemiz gerekir. Bu açıdan bakıldığında, ondan önceki üç romanın hepsinden daha karmaşık, daha ihtiraslı, ala-

* Bir gazetede yer alan Maria Rushworth'ün Henry Crawford ile kaçması haberine atıfta bulunuyor-e.n.

** *Akıl ve Tutku*'da Willoughby'in genç Eliza Williams'ın namusuna leke sürüp onu yüzüstü bırakması ve *Gurur ve Önyargı*'da Wickham'ın çocuk yaştaki Georgiana Darcy'yle kaçmaya kalkışmasından bahsediliyor-e.n.

bildiğine sürükleyici ve eğlenceli bir roman olarak nadiren güç kaybeder. Özenle hazırlanmış aksiyon sahneleri -Sotherton ziyareti, yapmacık davranışlarla ilgili bölümün tamamı ve Portsmouth'da geçen bölümler, çok sayıda karakterin birbirleriyle olan etkileşimlerini ve az sayıda romancının bir araya getirebildiği karmaşık olaylar dizisini işlemekteki ustalığı gösterir.

Jane *Mansfield Park*'ın üzerinde çalışırken, Eliza hastalandı. Meme kanseri ailelerde tekrarlama eğilimi gösterir; onun hastalığı da annesininkinin neredeyse aynısıydı. Bu, ilk belirtilerin farkına vardığı andan itibaren nelere katlanmak zorunda olduğunu bilmesi ve annesinin yaşadıklarına bir ayna tutmuşçasına kendisine bakabilmesi anlamına geliyordu; önüne konulan berbat bir ihtimaldi. 1813 ilkbaharında ölmesinin ardından Jane "uzun ve korkunç bir hastalık" olduğunu dile getirip Henry için, "onun ölmesi gerektiğini çok uzun zamandır biliyordu, en nihayetinde bu bir kurtuluştu" dedi. Henry onun için yazdığı mezar taşı yazısında çektiği acının uzunluk ve şiddetine gönderme yaptı. Çok uzun ne kadar uzundur? En az on sekiz ay, muhtemelen iki yıl. O zaman sadece leylak ve kestane ağaçlarını görmek için [Londra'daki] Kensington Gardens'ta yürüyüş yapmasına mani olmuş olsa da verdiği müzikli davet sonrası göğsünü üşütmesi kötü bir şeyin işareti olmalıydı.

Bu ziyaret esnasında Jane onu yaz için Chawton'a davet ederken, o da ağustos ayında planlandığı gibi iki hafta kalmak üzere geldi. Cassandra, nasıl da her zamankinden daha iyi göründüğü yorumunu yaparken, bir hafta boyunca sakin bir şekilde hoşça vakit geçirdiler.[18] Sonrasında, yedi yıllık yokluğun ardından İngiltere'ye yeni gelen Charles tanımadıkları karısı ve minicik kızlarıyla -üç ve bir yaşında- eve baskın yaptı. Cass'in deyişiyle ev "taşıyor"du fakat Eliza neşeli ve gürültülü bir hafta daha geçirmek üzere kaldı. Sonra Henry'nin eşliğinde Godmersham'a geçti; o Fanny'yle yürüyüş yaparken, Henry çocuklarla ava, Edward'la da arabayla Canterbury'ye gitti. Yeğenine "Ben ve Mrs HA (Henry Austen) başbaşa konuştuk, ne hoş!" diye yazdı; oysa besbelli ki durum pek de hoş değildi: "Mrs HA'yla biraz anlaşıyoruz ama hiçbir zaman çok yakın olmayacağız."[19] Gerek güvenilir bulmadıkları tarzı -çok akıllı, yabancı ve uçarı-, gerekse daha derin bir ihmalkârlığa sahip olduğu çağrışımı yapması olsun, Eliza'da Austen'ların çoğuna ters gelen bir şey vardı.[20]

Kuzeni Jane'le ilgili yazılan ilk biyografide onunla ilgili yapılan "Akıllı bir kadın, son derece de becerikli, İngiliz tarzından ziyade Fransız tarzının izinde" tarifi bariz şekilde temkinli bir tariftir. Eliza da onlar gibi İngiliz kanı taşıyordu ve İngiltere'de eğitim görmüştü fakat buradaki "Fransız"ın İngiltere'de geçerli değerlere pek uymayan ve onun hakkında hissettiklerini kolayca ifade eden başka bir anlama geldiği belli oluyordu.[21] Muhtemelen dini geleneğe karşı gamsız bir tavır içerisindeydi. Sebep ne olursa olsun, ondan şüphe etmek bir aile geleneği olarak kaldı. *Life and Letters* [(Jane Austen), Hayatı ve Mektupları] (1913) adlı kitap Henry'yi "hiç de keyif düşkünü olan kuzeniyle evlenmekle düzelecek gibi görünmeyen, kesinlikle amaç yoksunu bir karaktere sahip" olarak tarif eder.[22] Annesi yüzünden ve yıllar boyunca tek çocuğuyla bizzat kendisi çok fazla acı çekmiş bir kadını keyif düşkünü diye yaftalamak bir bakıma tamamen adil olmamak gibi gelir.

Herry Godmersham'da Fanny'yi at binmeye, bir başka gün de karısını arabayla Saltwood Kalesi'ne götürdü. Buradan sonra karısı deniz havası almak için iki haftalığına tek başına Ramsgate'e geçti; Henry Londra'ya döndü, ekim ortasında gidip onu evine getirdi. Artık hasta olduğundan şüphe edemez durumdaydı. Hastalık ilerledikçe en büyük destekleri Fransız arkadaşları -hizmetkârdan daha öte bir hale geldiği için- Madam Bigeon ve Madam Perigord oldu. Jane'in anladığı üzere, asıl güçlü Austen, Henry'ydi: "Aklı derde kedere eren bir akıl değil. Çok meşgul, çok faal, çok iyimser." Eliza elli yaşın üzerindeyken, o hayatının baharındaydı ve daha çok bankasıyla meşgul oluyordu; Francis ödül parasını ve bağlantılarını ortaya koyarak 1812 yılında bankaya ortak oldu.[23] Jane'in mevcut iki mektubundan, Edward ve Fanny'nin Mrs Siddons'u gördükleri, daha çok tiyatro ve operaya gittikleri mayıs ayında Sloane Street'te "sessizce yemek yedikleri" ve haziranda Henry'nin onları Kent'te ziyaret ettiği dışında o yıla dair hiçbir şey bilmiyoruz. Eylülde kısa süreliğine Steventon'daydı, aralıktaysa Londra'da tiyatro gezileri ve alışverişle yeniden Edward ve Fanny'yi ağırlıyordu. Bu noktada, Fanny'nin günlüğü, o esnada çok perişan durumda olması gereken "Mrs HA" konusunda sessizliğe bürünür.

Henry Şubat 1813'te Oxford'daydı fakat nisan ayında Eliza gözle görünür şekilde ölüme yaklaştığından yanında olması için aceleyle Chawton'a gidip Jane'i Londra'ya götürdü. Tarih ayın 22'si, Eliza'nın

ölümünden üç gün önceydi. Jane bir hafta daha Londra'da kaldıktan sonra yanına Madam Perigord'u da alarak Chawton'a geri döndü.[24] Eliza'ya baktığı için duyduğu minnettarlık bu davet için iyi bir sebepti fakat ağabeyinin çalışanına yaptığı, alışılmadık bir jestti; zorlu yaşamları içerisinde çalışan kadınları bilhassa desteklediğinin bir başka işaretiydi.

Cenaze töreni iki kadın oradan ayrıldıktan sonra gerçekleşti. Mrs James Austen'ın günlüğüne yazdıkları kendi küçük hikâyelerini anlatır. "1 Mayıs, Cumartesi; Tyger [Steventon'daki evin kedisi] yavruladı. Mrs H Austen defnedildi. 2 Mayıs, Pazar; Matem kıyafetimi giydim." Kuzenlerinin Hampstead'deki cenaze törenine ne James ne de Edward katıldı. Henry karısını, annesinin ve oğlunun yanına defnetti: "En çok bilgenin ve iyinin özlemini çektiği, yoksulun derinden yasını tuttuğu, tek kelimeyle önyargısız ve iyiliksever, zeki, cömert ve kültürlü bir kadın olan, uzun ve şiddetli acının ardından 25 Nisan 1813'te 50 yaşındayken ölen Kont Feuillide'in eski karısı, H. T. Austen Beyefendi'nin karısı Elizabeth'in de anısına."[25] Mezar taşı yazısında Hıristiyan inancından hiç bahsedilmezken sadece iyilikseverliğinden bahsedilmesi dikkat çekicidir.

Austen'ları tasalandıran başka ölümler de yaşandı. İyi, cömert Mrs Knight Ekim 1812'de ölmüştü. Fanny'nin büyük ölçüdeki nefretine ("Nasıl da nefret ediyorum!!!") karşı, Edward varis olarak artık çocuklarıyla birlikte kendi soyadını Knight olarak değiştirmek zorundaydı. 1813 yılı başlarında Steventon'dan iki komşuları öldü. Mr Bigg-Wither kızlarının geçimini iyi bir şekilde temin etmişti fakat Alethea ve Elizabeth Heathcote, Manydown'dan ayrılmak zorunda kaldı. Mary Austen temmuzda orada onlarla son kez yemek yedi. Deane'deki bir başka Steventon'lı komşuları, yaşlı Mr Harwood da ailesine borçlar ve ipotekler dışında bir şey bırakmadan aynı vakitte öldü. Yaşı daha genç olan Mr Harwood bir papazdı ve Jane onun için "Eğer Mrs Heathcote şimdi evlenip onu rahat ettirmezse, ... kalpsiz olduğunu düşüneceğim" diye yazdı. Elizabeth Bigg'i genç kızlığından beri seviyordu, Heathcote'la evlendiğini ve ardından hayallerini yeniden canlandıran dul kalışını görmüştü; şimdi ona yoksulluktan başka bir şey sunamazdı. Elizabeth de ondan hoşlanıyordu fakat o kadar da değil. Bir miktar toprak sattı ve Deane'de bununla idare etti, Elizabeth ise Alethea'yla birlikte yerleştikleri Winchester yakınlarındaki katedrale taşındı.

Godmersham'daki ev boyanmak üzere ustalara bırakılırken; Edward ve Jane'in tabiriyle haremi, 1813 yılında tüm yaz boyunca kalmak üzere şimdi Chawton House'taydılar. Henry mayısta Jane'i alıp tekrar Madam Bigeon ve Perigord'un Covent Garden'daki Henrietta Street'e taşınma işini organize ettikleri Sloane Street'e götürdü; bürosunun üst katında yaşamayı deneyecekti. "Mrs Perigord üç buçukta geldi; oldukça iyi, annesiyse *ona* göre bir hayli iyi gözüküyor. [Madam Bigeon astımlıydı.] Bu sabah kahvaltı ederken Henrietta Street'ten, hizmetkârlardan ve çamaşırlardan bahsederek benimle oturdu; geleceğe hazırlanmakla çok meşgul, kederli olmak için de."

Jane'in yazarlık sırrı daha artık yavaş yavaş açığa çıkmaya başlıyordu. Muhtemelen reformcu Sir Francis Burdett'in kız kardeşlerinden biri olan Miss Burdett, onunla tanışmak istedi. Londra sosyetesinin geçit töreninde bir teşhir ürünü olmasının sorumlusunun kendisi olmadığını kastederek, "*Benimle* tanışmak istediğini duymak beni daha da korkutuyor. Eğer vahşi bir yaratıksam elimden bir şey gelmez. Bu benim suçum değil." şikâyetinde bulundu. Gerçekten keyif aldığı şey, Henry'yle sergileri gezip Mrs Bingley ve Mrs Darcy'nin portrelerini aramaktı; ilk bulduğu "cüssesi, biçimli yüzü, hatları ve tatlılığıyla tıpatıp oydu; bundan daha büyük bir benzerlik olamazdı. Üzerinde her zaman yeşilin onun favori rengi olduğu düşüncem konusunda beni ikna eden yeşil motifli beyaz bir elbise var. Sanırım Mrs D.'nin elbisesi sarı olacak." Fakat Mrs D. bulunamayacaktı: "Olsa olsa Mr D. her resmine herkes tarafından görülmemesi gerektiğini düşünecek kadar çok değer veriyordur. Aşk, gurur ve incelik karışımı bu tip bir duyguya sahip olduğunu düşünebilirim." Bu cümlelerde duygusallığa daha önce hiç olmadığı kadar yakındı.

Henry arabayla Hampstead'e gitmekten bahsediyordu fakat eğer üç mezarı ziyaret etmişlerse bile buna dair bir kayıt bulunmuyor. Jane de ölenin ardından uzatılmış bir mateme ondan daha meraklı değildi, bu yüzden mektupları neşelidir. Londra'da kendi başına olmaktan ve zengin ağabeyinin üstü açık at arabasında gezinti yapmaktan hoşlanıyordu: "Tek başıma yaşadığım zarafet çok hoşuma gitti, nerede olursam olayım her daim gülmeye hazırdım. Yapamadım ama bir faytonun içinde Londra çevresinde dolaştırılmaya elbette küçük de olsa hakkım olduğunu hissediyorum." Her zamanki kadar da sertti. Zeki kızların gittiği bir okulda okuyan Martha Lloyd'un kuzenlerinden Charlotte Craven'a

yaptığı ziyarette, onu, "saçı her türlü eğitimi yüceltecek zariflikte yapılmış", oturdukları odayı da "modern şıklık unsurlarıyla dolu" halde buldu ve "eğer kızlar için güzel bir çalışma olduğu muhakkak olan şömine rafının üzerindeki çıplak Eros heykelleri olmasa, insan asla eğitim kokusu alamazdı" diye yazdı.

Mansfield Park yazın bitti. Henry çoğunlukla Chawton'daydı, Charles Austen ve ailesi de yeni kız bebekleriyle ziyarete geldiler. Jane, Fanny'ye sesli olarak *Gurur ve Önyargı*'yı okudu. "At:" Fanny'nin "Aunt (hala)" için kullandığı kısaltmaydı ve 21 Mayıs'ta günlüğüne "At: J. A. (Jane Austen Hala) *Mr Darcy*'ye benziyor" diye yazdı: Bu, anlamak için birebir duymamız gereken bir şey olmalıydı. Fanny bu yeni ortaya çıkan ve inanılmaz derecede akıllı olan Jane Hala'yla daha fazla vakit geçirmek için her sabah kulübede bitmeye başladı. "Jane Hala'yla birlikte nefis bir sabah geçirdik." 5 Haziran'daysa "Jane Hala sabah benimleydi, bana ve babama *Gurur ve Önyargı*'yı okudu" diye yazdı. "C. ve J. Hala kahvaltıdan önce kitap okumak için geldiler, sonra kahvaltı ettik... Öğleden sonrayı kulübede geçirdim." "Kulübedekiler yemeği burada yediler. J Hala erken geldi." Jane Hala'nın at sırtında oluşuna ilişkin benzeri olmayan bir atıf bile mevcuttur: "5 Temmuz, Pazartesi. Ben ve Jane Hala, babamla birlikte ata binip Chawton Park'a gittik." Fanny'nin günlüğünden ayrıca, o yaz Jane Hala'nın yüzünde bıktırıcı ve inatçı bir ağrı olduğunu ve o bunu önemsemese de akşamın sonunda gece serin havada kulübeye geri yürümek yerine çoğunlukla büyük evde uyumayı tercih ettiğini öğreniyoruz. Sonbahara kadar düzelmediğini de.

Henry ağustosta Warren Hastings'e bir ziyarette bulundu fakat "Mr Hastings en ufak bir şekilde Eliza'dan bahis açmadı." Bu, Henry'nin ona anlattıkları üzerinden Jane'in beyanıdır. Bu eğer vaftiz kızından bahsetmediği anlamına geliyorsa, eski arkadaşlarına bağlılığıyla bilinen bir adam için şaşırtıcıdır. Eğer bundan fazlası vardıysa da Jane detaya inmeyi uygun bulmamıştı fakat Eliza onun hayatında, silinmeyecek kadar büyük bir yer kaplıyordu. Madam Bigeon ve kızının da yirmi yıl öncesine dair hatıraları vardı, Jane onları da unutmadı.

Mansfield Park için, okurlarından görüşlerini alıp bunları kâğıda dökerek daha önce yapmadığı bir şey yaptı. Bu onun kupür defterinin ilk versiyonu gibiydi, sadece topladıkları basılı görüşler değildi -aslına ba-

kılırsa hiçbiri *Mansfield Park*'la ilgili değildi- fakat görüşler özel mektup ve sohbetler kanalıyla yayıldı ve ardından bunları kendi eliyle düzenledi. Sadece *Mansfield Park* ve *Emma* için mevcut olan "Opinions [Görüşler]", kitaplar hakkında anlattıkları bakımından olduğundan çok, onun hakkında bize anlattıkları bakımından geride bıraktığı en enteresan kişisel bir belgedir. Öncelikle eserleriyle ilgili tepki almanın onun için ne kadar anlam taşıdığını kanıtlarlar; bundan korkmuş olmasına rağmen, isimsiz bir yazar olma durumunun bozulması tamamen lehineydi. Ayrıca, övgülerin yanı sıra kaba sözleri de kendini savunan cevaplar eklemeden kâğıda dökecek kadar tarafsız olduğunu gösterirler. Oakley Hall'dan Mrs Augusta Bramston'un görüşünü "*Akıl ve Tutku* ile *Gurur ve Önyargı*'nın düpedüz saçmalık olduğunu düşündüğünü fakat *Mansfield Park*'ı daha fazla sevmeyi beklediğini ve ilk cildi bitirmekte olduğunu itiraf etti; en kötüsünü atlattığı için kendisiyle övündü" şeklinde aktardığına göre, Austen'ın Mrs Bramston'un bu görülmemiş aptalca davranışı karşısında incinmek yerine bundan zevk aldığı oldukça açıktır, sayfadan tanrısal bir kahkaha yükselir. Diğer taraftan, Miss Sharp *Gurur ve Önyargı*'yı *Mansfield Park*'a tercih ettiğini ifade ettiğinde, görüşüyle özen ve dikkatle ilgilendiğinden emin olabilirsiniz. Görüşleri onun toplayıp yazması ve ortaya ciddiyet ve aptallık karışımı bir sonuç çıkması, girişimi bütünüyle ve bilhassa çekici hale getirir: Akıllarının bir köşesinde büyük insanlar arasında yer aldıklarını bilen yazarlar bile kendilerinden şüphe etmektedir. İyi günlerde tanrılar gibi güler, kötü günlerdeyse kötü eleştirilere ve aptalca yorumlara dönüş yapıp korkuyla titrerler. Elbette Jane Austen da farklı değildi.

22. Bölüm

İthaf

Eliza için tuttuğu yastan çıktığı Temmuz 1813'te durumu şuydu: *Akıl ve Tutku*, güzel gelir getirdikten sonra tükenmiş, *Gurur ve Önyargı* tam bir hit olmuş, *Mansfield Park*'ı tamamlamış ve adı *Emma* olacak bir sonraki kitabına ilişkin fikirler oluşmaya başlamıştı. Otuz yedi yaşındaydı, zihni görülmemiş bir enerji ve yaratıcılık içindeydi. Sonraki iki yıl boyunca yazdığı mektuplar hayat dolu, seri, her zamanki gibi sıkıca kapatılmış ve neşelidir. Sadece yaratıcı bir dinçlik ve güvenle dolu değildi, aynı zamanda her zamankinden daha zengin oluşundan da zevk alıyordu ki aslında zengin değildi, başkasına borçlu olmasını gerektirmeyecek kadar parası vardı. Hediye olarak giysi kumaşı gönderdikten sonra, Cass'i "Beni reddetme. Çok zenginim" diye uyardı.

Henry'nin işleri de sahip olduğu üst seviye itibariyle çok iyi gidiyordu. Bankası o kadar başarılı, arkadaşları o kadar nüfuzluydu ki Oxfordshire'ın Genel Vergi Tahsildarlığına atandı; bu konum için çok büyük miktarda teminat gerekiyordu, Leigh-Perrot Dayı memnuniyetle 10 bin pound destekte bulunurken, Edward 20 bin poundluk ek teminat gösterdi. Yeniden şen bir bekâr olmuştu ve Jane onun birden fazla kadınla ilgilendiğini görmekten memnundu. Biri, ortağı James Tilson'ın karısı Frances'in bir arkadaşı ve Jane'in romanlarının hayranı olan ve daha önceden kendisiyle tanışma isteğinde bulunan Miss Burdett'ti.[1] Diğeri, "genç, güzel, geveze ve (sanırım) aklını en çok kıyafetlerine, refakatçilerine ve insanların beğenisini kazanmaya yoran" biriydi. Henry'yle satranç oynardı. Jane bir satranç oyuncusu değildi ve onunla "ortak iki fikirleri bile olmadığını" düşünüyordu. Üçüncüsü Berkshire'daki bir duldu; Henry ilgisini paylaştırmanın bir yolunu buldu, Jane'in hepsiyle tanışması konusunda da istekliydi. Yazarlığı konusunda boşboğazlık etmekten de geri duramadı; Jane onu affetti ve giderek buna alışmaya

başladı fakat edebi toplantılardan hoşlanmayacaktı. 1813-1814 kışında Londra'da olup herkesle tanışan Fransız yazar Madam de Staël'le tanıştırılma çabasını kesinkes geri çevirdi. Daha sonra de Staël, Austen'ın romanlarının vulgar olması, vazife ve sorumluluğa önem vermesi, zekâyı ve dehayı boğması nedeniyle, neredeyse tiksindiği İngiliz taşra yaşamı kadar kısıtlı ve sıkıcı olduğu görüşünü aktaracaktır. Kendisi parlak bir zekaya sahip olduğundan, küçük ölçekli bir romanda ilgisini çekecek bir şey bulamadı; ama belki de sadece farklı türde bir dehadan keyif almasına olanak sağlayacak kadar iyi İngilizcesi yoktu.[2]

Çoğunlukla Henry'yle birlikte yayıncılarla görüşmek, onun meslektaş ve varlıklı arkadaşlardan oluşan çevresinin arkadaşlığının keyfini çıkarmak ve yakınlardaki Henrietta Street'in etrafında kümelenmiş tiyatrolara yaptığı birçok ziyarette ona katılmak üzere Londra'da olsa da Jane'in hayatı kendi küçük ölçeği dahilinde devam etti. Eylül 1813'te Edward ve en büyük üç kızıyla birlikte oradaydı; birlikte Chawton'dan Godmersham'a gidiyorlardı. Artık kendi parası olsa da "kibar, zarif Edward", harcaması için ona "East Kent servetinden" 5 pound daha verdiğinde sevindi. Akşam misafir odasında iki ağabeyine bakarken, onları tarif etmek için kendine ait bir kelime kullandı: "samimi bir sohbete (comfortable coze)" dalmışlardı, diye yazdı.[3] Kızları dişçiye götürdü ("Tek dişime bir şiline bakmasına müsaade etmedim ve sayıyı ikiye çıkardım"); ayrıca, Lizzy ve Marianne artık tiyatroya gidecek kadar büyümüşlerdi. Peşpeşe iki gece tiyatroya götürüldüler ve bilhassa da Don Juan hikâyesinin bir versiyonu olan *The Libertine* [Hovarda] hoşlarına gitti. Halaları kendi namına, "Sahnede zalimlikle şehvetin birleşimi olan o karakterden daha enteresan birini görmedim" diye yazdı.[4]

Charles'ı Kent'te karısı ve üç kızıyla birlikte gördü ve Austen'lara benzememelerinden acı duydu: "Ailesinin yüz hatları böylesine manasız tesire sahip bir eş daha tanımıyorum" şikayetinde bulundu. Edward, misafir hâkim olarak onu Canterbury Hapishanesi'ndeki turuna götürdü fakat eğer ona bir roman için malzeme sağlamayı umduysa, bu ziyaret başarısızdı. Godmersham'da özellikle de tepside kendisine getirilen yemeklerin ve kahvaltıdan önce yatak odasında yanan şömine lüksünün tadını çıkardı. Chilham Kalesi'nde yemek yedi ve genç olmaktan vazgeçip şömine başında oturmaktan ve dilediğince şarap içmekten hoşnut olduğunu ifade etti. Madam de Staël bunları görseydi kim bilir nasıl

esnerdi? Fanny'ye göre çok az dans edilen bir balo vardı; bu Jane'in katıldığı son baloydu. Otuz sekizine girmek üzereydi; kendisini ve Cass'i müşterek şekilde "biz dişliler" olarak tanımlıyordu. Kasımda yeniden Henrietta Street'teydi. Egerton, *Mansfield Park*'ı yayımlamak istediğini söyledi fakat kendi parasını riske etmeye hazır değildi ve komisyon usulüne geri dönmek istedi; *Mansfield Park*'ın ikinci baskısını çıkartmakta olduğu *Gurur ve Önyargı* kadar popüler olmayacağını anlayacak kadar açıkgözdü.

1813 kışı doğduğu kış kadar sertti ve tüm ocak ve şubat ayları boyunca Chawton'da rahatsız edilmeden düşünmesine ve yazmasına olanak sağlayarak *Emma*'nın oluşmasında iyi bir yardımcı oldu. Cassandra kendi aldığı notta harfiyen "Emma 21 Ocak 1814'te başladı, 29 Mart 1815'te bitti" diye yazdı. Bu kesin tarihler ya Cassandra'nın, onun yazdığı metinden not aldığını ya da -daha olası bir şekilde- ailesindeki diğer kadınlar gibi Jane'in de son iki kitabının başlangıç ve bitiş tarihlerini yazdığı ve Cassandra'nın, yok etmeden önce yararlandığı bir günlük tuttuğunu gösteriyor.[5]

Mart başında Henry'nin Jane'i alıp tekrar Henrietta Street'e getirdiği sırada hâlâ kar yağıyordu. Edward ve Fanny de onlara katıldı, Jane onlara Byron'ın *Korsan* adlı şiirini okudu ve hep beraber elli bir yaşında hâlâ "eşsiz" olan Mrs Jordan'ı görmek için Covent Garden'a gittiler: Tırnak içindeki kelime Austen'ların davetinden sonra üç gece kendisini gören Byron'a aittir. 7 Mart'ta onu *The Devil to Pay* [Kıyamet Kopacak] adlı oyunda Nell karakterinde izlediler. Jane oyun öncesi "Çok eğlenmeyi umuyorum" diye yazdı ve gerçekten de "izlediği farstan son derece eğlendi". Akşamın geri kalanında izledikleri, Mrs Jordan'ın yer almadığı (iki kastrato* gerektiren bir eserdi) Thomas Arne'nin *Artaxerxes* adlı operası hepsi için hayal kırıklığıydı.[6]

"Bonapart'ın bozguna uğradığı ve tahtan indirildiğine dair şanlı haberler"in geldiği nisan ayında yeniden Hampshire'a döndü. Zaferi kutlamak için Alton ışıklandırılmıştı; yoksullara da akşam yemeği verildi.[7] *Mansfield Park* 9 Mayıs'ta tantanasız bir şekilde yayımlandı. Henry haziranda doğum günü için gelip Cassandra'yı beraberinde

* Sahip oldukları soprano, mezzo-soprano veya kontralto sesi kaybetmemeleri için çocuk yaşta hadım edilen erkeklere verilen ad-ç.n.

Londra'ya geri götürdü; zaferi Burlington House'ta White's Club'ın düzenlediği bir baloya katılarak kutladı. Etkilenen, hafiften şok geçiren Jane anlayışlıydı: "Henry White's'ta. Vay! Henry'ye bak sen."[8] Elinor'a Willoughby'de olduğu gibi, gerek dünyeviliği ve güvenilmezliği gerekse flörtözlüğü açısından, Henry'nin cazibesini, başkalarını yargılayabileceği şekilde yargılayamayacak kadar şiddetli hissetti. Henry huzursuzdu. Yeniden Chelsea'deki uğrak yerlerine gitmeye karar verdi ve 23 no'lu Hans Place'te bir ev tuttu. Madam Bigeon ve kızı onunla ilgilenmeyi sürdürdü; o kadar yıllık mahremiyetin ardından hizmetkârdan çok ailenin bir parçası haline gelmişlerdi. Jane yeniden Londra'ya gittiğinde, mektuplarında Madam Bigeon'la bir "randevudan" ve Henry'ye ahududu reçelini kimin yapacağı üzerine yapılan konuşmalardan bahsediliyordu; Madam Perigord, Jane'in kıyafetlerini kumaş boyacısına götürdü ve şapka yapması için ona bir miktar örgü yünü buldu. Henry, Hans Place'te sadece bir erkek uşakla bir hizmetçi bıraktı. Jane ziyaretlerinde kalması için kendisine tahsis edilen çatı katındaki yatak odasından ve alt kattaki bahçeye açılan serin odadan memnundu. Ağustos ayında Henry ile birlikte kalan Jane, ev ve bahçe arasında bir içeri bir dışarı yürüyüşünü anlatır; yazmaya koyulan birinin en çok yaptığı şey yataktan kalmak, volta atmak, düşünmek ve üzerinde çalıştığı sayfaya geri dönmektir.

Yeğenleri, Cassandra'nın ve onun izinden gitsinler ya da gitmesinler, büyüdükçe ilgi istiyorlardı. Fanny on beş yaşından beri erkek ve kız kardeşlerinin annesi, babasının ise refakatçisi olmuştu; şimdiyse aşk konusunda tavsiye istiyordu. Akıllı ve dik kafalı Anna ise evlenme ihtimali öncesinde bir roman yazarak vakit dolduruyordu. Onlara karşı özenli ve hem duygusal hem de yol yordam gösteren nasihatler vermeye hazır olan Jane, ikisi için de örnek bir halaydı. Fanny'yi, ne talibinde mükemmellik ara ne de sevmeden evlen diye uyarırken; Anna'ya gerçekleri bilmesi, "sefahat girdabı" gibi ifadelerden sakınması ve edebiyatta, "büyüyene kadar kızlarla ilgilenilmediğini" unutmaması uyarılarında bulundu. Meşhur sözünü de söyledi: "Şimdi insanlarını tatlı tatlı topluyor, tıpkı benim hayatımın tadı olmaları gibi onları bir noktaya getiriyorsun. Taşra kasabasından 3 ya da 4 aile tam da işlemek için aradığım şey." Bu tam da *Emma*'da işlediği şeydi.

Charles'ın karısı Fanny'nin bir kız daha doğurduktan sonra öldüğü haberi geldiğinde Hans Place'teydi. Fanny yirmi dört yaşındaydı; ölecek yengelerden oluşan keder zincirinin dördüncü ve en genç halkasıydı. Kentish Town Kilisesi'ndeki mezar taşı "Uyu kıymetli güzel insan, Tanrı'nın takdirini bekle / Ardından değişmeden yüksel göğe ve bir melek ol yine" dizeleriyle son bulur. Bebek de birkaç hafta sonra öldü; geride kalan üç küçük kız, anneanne ve dedelerinin yanına gittiler, Charles ise denizde bir göreve atandı. Jane'in çocukları bir sonraki görüşünde "genç kız Cassy... şefkat duygusu bakımından başarılı değil... daha çok Mrs Siddons'a benziyor" yorumunu yapması boşuna değildi. Cass en büyükleriydi ve hepitopu altı yaşındaydı.

Edward'a ve Chawton arazileri üzerindeki haklarına karşı açılan dava yüzünden o yıl Chawton'daki kulübenin güvenliği birdenbire tehdit altına girdi. Edward davayı kazanmalıydı, yoksa Mrs Austen ve kızları bir kez daha oturacak bir yer aramak zorunda kalacaklardı: Acımasız bir ihtimal. En kötüsü, davanın Austen hanımlarının samimi bir ilişkileri olduğunu düşündükleri Chawton Lodge'dan komşuları olan Hinton ailesi tarafından açılmasıydı. Yüzyılın başında, tapuda bir yanlışlık yapıldığını ileri sürüyorlardı ki bu, Chawton ile bütün arazilerini Edward'a değil onlara ait hale getiriyordu. Edward eğer davayı kaybederse, Godmersham'dakiler dışında elinde bir şey kalmayacak ve annesiyle kız kardeşlerini evlerinden mahrum edecek şekilde serveti yarıya inecekti. Yıllarca sürecek hukuki bir kavga başlatan mahkeme ilamı Edward'a Ekim 1814'te tebliğ edildi.[9]

Bu bela, Anna'nın kasımda babasının Steventon'daki evinde gerçekleşen Ben Lefroy'la evliliğine gölge düşürmüş olabilir. Anna evden ayrılmaya hevesliydi, babası ve üvey annesi de onun gidişini görmekten dolayı rahatlamıştı. Gelinin dokuz yaşındaki nedimesi, Anna'nın üvey kardeşi Caroline'in düğünle ilgili yaptığı tarif, üzerinden yıllar geçene dek kâğıda dökülmese de olaya ve Jane Hala'nın çocukluğundan beri çok az değişen olay mahaline ilişkin fevkalade canlı bir izlenim sunar.

> Erkek kardeşim [James-Edward] Winchester'dan o sabah dönmüştü fakat sadece birkaç saat kalacaktı. Evde, üst katta hafif bir erken kahvaltı yaptık, saat 9 ila 10 arasında da gelin, annem, Mrs Lefroy, Anne [Ben'in yeğeni] ve ben arabayla kilise-

ye gittik. Beylerin hepsi yürüdü. Hava kasvetli ve bulutluydu fakat yağmur yağmadı. Mevsim, ıssız eski kiliseye giden yarım kilometrelik tenha yol, bir kasım sabahının dar pencerelerden içeri giren gri ışığı, içeriyi ısıtacak bir sobanın, renk ve canlılık verecek çiçeklerin, güzel dileklerini sunup tabiri caizse günün en büyük olayına biraz alaka gösterecek soylu olan ya da olmayan arkadaşların olmayışı, tüm bu koşul ve noksanlıklar bence düğünümüze kasvetli bir hava vermiş olmalı. Mr Lefroy merasimi gerçekleştirdi, babam kızını damada verdi. Ben kendisini tam olarak hatırlamasam da elbette kilise kâtibi de oradaydı fakat oturmamızla geri dönmemizin bir olduğu kilisede başka kimse olmadığından ve kimsenin kahvaltıya davet edilmediğinden bir hayli eminim. Bence bu mahzunluk düşüncesi o anda aklımda yoktu; evdeki telaş ve hazırlıklar beni heyecanlandırmıştı ve başından sonuna kadar tüm olay, bana bir şenlik gibi gözüktü. Kahvaltı o zamanki en iyi kahvaltılar gibiydi: Çeşit çeşit ekmekler, sıcak çörekler, tereyağlı kızarmış ekmekler, dil, jambon ve yumurtalar. Masanın bir ucunda yer alan çikolata ve ortadaki düğün pastası günün anlam ve önemine işaret ediyordu. Dokuz yaşındaki ben ve altı yaşındaki Anne Lefroy düğün için yeni olduklarını tahmin ettiğim beyaz elbiseler giyip hasır şapkalarımızın üzerine beyaz kurdele taktık. Kahvaltının akabinde gelin ve damat yola çıktılar. Hendon'a bir gün süren bir yolculuk yaptılar; diğer Lefroy'lar eve [Ashe'e] gittiler, biz de annemle birlikte Chawton'daki büyük eve gittik ve sonrasında amcam Albay Austen ve onun geniş ailesi [Frank, Mary ve o zamanki beş çocukları] tarafından ağırlandık. Babam birkaç gün sonra bize katıldı. Akşam hizmetkârlara pasta ve punç verildi; ayrıca, Mr Digweed'in ona [babama] eşlik etmek için yürüyerek aşağıya indiğini hatırlıyor gibiyim. 1814'te Steventon'ın düğün şenlikleri işte böyleydi![10]

Emma'da Mrs Elton'ın "El kadar beyaz saten, azıcık dantel duvak; çok acınası!" diyerek dudak bükmesi, fazlasıyla Austen'ın tarzıydı. Fakat Austen'lardan tek bir hala veya amcanın, Anna'yı bütün torunlarından fazla seven yaşlı Mrs Austen'ın bile evlendiğini görmek üzere orada bulunmayışını üzücü bulmanız için Mrs Elton olmanıza gerek yoktur. Jane bir sonraki Londra seyahatinde Anna'yı Hendon'da ziyaret ettiğinde, bir piyano ("Bundan altı ay sonra 24 guinea'yı çarşaf ve havlu şeklinde isteyecekler") sipariş etmesinden dolayı onu ayıplayıp mor kürklü mantosu için de üstü kapalı bir müsriflikle suçladı: Bir kereliğine kinci yaşlı bir hala gibi gözükmesine aldırmadan, Fanny'ye onun hakkında "Bildiğini okuyabilir" dedi. Anna tüm bunları hak edecek ne yapmıştı? Kimse söylemedi. Jane Hala'sının yaptığı acı yorumlar normal değildi; çok geçmeden Anna'ya yeniden ağzından bal damlayan mektuplar yazmaya başladı.

Noel günü Mrs Austen da "Beni modern eserlerin tümünden (Jane Hala hariç tutuldu) daha çok eğlendiren Scott'un yeni yayımlanan kitabı *Waverley*'i yeni bitirdim" demek üzere Anna'ya mektup yazdı.[11] Yetmiş beşinde bile dili hâlâ iğne gibi sivriydi. Noel'in ertesi günü eski arkadaş ve komşularını görmek üzere evden ayrılan iki kızıyla vedalaştı; ilk istikamet, katedralin yakınındaki yeni evlerinde Alethea ve Elizabeth'le kalmak üzere Winchester'dı. Oradan, gençlere yönelik On İkinci Gece pasta ve dans davetinin ve Oakley Hall'da Bramston'larda düzenlenecek, Chute'ların da geleceği bir diğer pasta davetinin olduğu Steventon'a devam edip James ve Mary'nin yanına gittiler; Laverstoke'ta John Portal ve karısıyla yemek yediler, bir gece Ashe'te Lefroy'larla kaldılar. Tom Chute iki kez Steventon'a yemeğe geldi. Norfolk'ta papaz olarak atanmak üzere ordudan ayrıldığında ailesi kendisine bir kilise takdim etmişti; erkek kardeşi, James Austen Winchester'ın yarıyıl tatilinin izin verdiği ölçüde genç James-Edward Austen'la birlikte Vyne'da avlanmak üzere her kış atlarını East Anglia'dan Hampshire'a getiriyordu.

Birbirlerini yirmi yıldan fazladır tanıyan bu orta yaşlı Hampshire komşuları koleksiyonunda Madam de Staël'i esnetecek daha çok malzeme vardı: Oğlu Winchester'ta okuyan dul kadın ile onun evlenmemiş akıllı kız kardeşi, parlamentoda hiç konuşma yapmamış olan milletvekili, av düşkünü toprak sahipleri ve papazlar ile onların aileleri, hükümet için 5 poundluk banknotlar basan arazi sahibi işadamları ve pastaları ve seralarıyla sıkıcı kadınlar. Jane'in *Emma*'da inşa etmekte olduğu dünyadan olabildiğince uzaktı: Gerçekte olmayan bir Surrey köyü, Lady Bertram kadar akılsız bir babası olan güzel, akıllı ve zengin, yirmi yaşında bir kadın kahraman, Londralı bir avukatla evli bir kız kardeş, topraklarını örnek olacak şekilde düzenlettiren bir komşu, entrikacı, yaltakçı, kaba bir genç papaz ve muhitte bulunan büyük bir kız okulu. Tabii ki bir de yaşadığı toplumun kurallarını yıkan ve köle ticaretinin İngiliz karşılığı olan mürebbiyelikle adeta bunun bedelini ödeyen Jane adında yoksul bir güzele dair bir alt tema vardı. Jane, Chawton'a döndü ve 29 Mart 1815'te yazmayı tamamladı; son bölümler, Madam de Staël'in düşmanı Napoleon'un Elba'dan kaçıp askerlerini toplayarak kuzeye ilerlemesi ve Paris'te eski gücünü yeniden oluşturması sırasında yazıldı.

Mansfield Park'ın baskısı satılıp tükendi fakat Egerton ikinci baskıyı yapmayı reddetti. *Emma* tamamlandığında kendisine gösterilse de görü-

nen o ki erteledi, kararsız kaldı ve yeterince iyi bir teklif yapamadı, bu da Jane Austen'la olan işbirliğinin sonu oldu. *Emma*'nın John Murray adlı yeni bir yayıncı tarafından kabul edilmesi, Jane'in yeni bir romana başlamasının ardından sonbaharı buldu. Murray *Quarterly Review*'un kurucusu ve Byron'ın yayıncısıydı, elinde *Quarterly*'nin editörü William Gifford'ın okuyup daha önceki eseriyle ilgili "gayet iyi"den başka söyleyecek bir şey bulamadığı Austen'ın yazdığı metin vardı. Gifford derleyip toparlamak için metin üzerinde ufak bir çalışma yapılmasını ve Murray'ın, *Mansfield Park* ile *Akıl ve Tutku*'nunkiler de ilave olmak üzere 450 pound karşılığında kitabın telif haklarını satın almasını önerdi. Henry bunu Jane adına reddetti. Ardından hastalandı, Jane ise kitabın kendi parasıyla basılıp Murray'ın kazancın yüzde 10'unu almasını içeren bir anlaşma yaptı. Ayrıca, *Mansfield Park*'ın yeni baskısı da yapılacaktı.

Basım Henry'nin hastalığı kötüleşmeye başladığında başladı. Doktorlar o kadar endişeliydi ki Jane acilen James ve Edward'ı çağırttı. İkisi de derhal yola çıktı, James yolda uğrayıp Cassandra'yı da aldı. Anlaşılan Hans Place'e vardıklarında Henry'yi "düşük ateş"ten muzdarip halde ölüm döşeğinde buldular. Madam Bigeon beş Austen'la da ilgilendi; bir hafta boyunca Hans Place bir korku eviydi. Ardından, bela geldiği gibi çabuk gitti ve Henry iyileşmeye başladı. James eve gitti, Edward 2 Kasım'da kızına "rahatlatıcı bir mektup" gönderip ertesi gün Kent'e döndü. Henry halen güçsüz ve bakıma muhtaçtı fakat tehlikeyi atlatmıştı.

Çağrılan doktorlardan birisi saray doktoruydu; kriz sona erdiğinde, Jane'e naip prensin romanlarının hayranı olduğunu söylerken, prense de onun Londra'da olduğunu bildirdi. Neticede, prensin kütüphane görevlisi James Stanier Clarke'a, Austen'a gidip onu Carlton House'taki kütüphaneyi ziyaret etmeye davet etmesi söylendi. Austen bu ziyareti 13 Kasım'da gerçekleştirdi. Oranın ihtişamı ve aynı şekilde ziyaretle ilgili duyguları konusunda tümüyle sessiz kaldı fakat Mr Clarke, gelecek kitabını prense ithaf edebileceğini kendisine iletmek için de vekil tayin edilmişti. Netice, Emma'nın ön sayfasında gözüktü.

Bol keseden üç "Prens Hazretleri", bir de "Naip"li bu ithaf, Austen'ın fikri değildi. John Murray kendisini doğru yola sokana kadar, Jane, baş sayfasında "*Emma*, Müsaadeleriyle Naip Prens Hazretleri'ne İthaf Edilmiştir" yazan basit bir formül önermişti. Baskıyı gözüktüğü gibi ayrı

BU ESER

MAJESTELERİ PRENS
HAZRETLERİ'NİN

İZNİYLE VE BÜYÜK HÜRMETLE

PRENS HAZRETLERİ'NİN

İTAATKÂR, SADIK

VE NAÇİZ HİZMETKÂRI OLAN

YAZARI TARAFINDAN

NAİP

PRENS HAZRETLERİNE

İTHAF EDİLMİŞTİR.

bir sayfa olarak o hazırlamış olmalıydı. Martha Lloyd ithafı paralı bir asker güdüsüyle yapmasından dolayı Jane'e şaka yollu takılıyordu ama aslında, kendisine kraliyetin yaptığı önerinin, kraliyet emri olduğu ihtarı yapılana dek bu fikre direnmişti. Murray elbette mutluydu ve kitaptan üç cildi yirmi bir şilinden satılmak üzere 2.000 adet bastı.[12]

Prens ithaf için teşekkür yazma zahmetine girmedi. Kraliyetin görgü kuralları bunu gerektirmiyordu; prens *Emma*'yı fiilen okuduğuna dair bir emare sunma gereği de hissetmedi. Özel ciltli kitap Aralık 1815'te Londra'da eline ulaştı; kütüphane görevlisi, Jane'e bundan üç ay sonra, 27 Mart 1816'da Brighton'dan mektup yazdı. "Son mükemmel romanınızın kendisine göndermiş olduğunuz hoş nüshası için size Naip Prens Hazretleri'nin teşekkürlerini iletmeliyim... Lord St Helens ve buradaki birçok soylu size övgüleriyle birlikte saygılarını sunarlar." Fakat bizim bilmemiz, Jane Austen'ın da merak etmiş olması gereken şey,

acaba prensin kendisi Miss Woodhouse ve Frank Churchill hakkında düşünmüş müydü? Kitabın ulaşmasından haftalar sonra "son mükemmel romanınızın... hoş nüshası" için gönderilen teşekkürler kelimesi, bir cevap olarak çok yetersiz kalıyor. Jane, her zamanki gibi kuru bir şekilde Murray'e "Eserle ilgili *benim* payıma ne düşünmüş olursa olsun, *siz* kendi payınıza bir hayli haklı çıkmış gözüküyorsunuz" diye yazdı.

Prensin kütüphane görevlisi prense göre çok da matah değildi fakat Jane Austen'a kendi duyduğu takdiri göstermeye kararlıydı ve aklına bir sonraki romanı için konu önermek gibi harika bir fikir geldi. İlk olarak, ısrarla kendisine fazlasıyla benzeyen bir İngiliz papaz hakkında yazmasını tavsiye etti. Kendisi donanmada görev almış bir papazdı: Yani, neden "papaz karakterini sarayla ilişkili olan seçkin bir donanma mensubu karakterin bir arkadaşı olarak denize taşımayı" düşünmüyordu? (Kim bilir belki de aklında Clarence Dükü vardı.) Ya da neden "annesinin öldüğü kilisenin başpapazı annesine gereken saygıyı göstermediği için onu -benim yaptığım gibi- kendi annesini gömerken" anlatmıyordu? Peşinden "O şoku asla atlatamadım" diye de ekleyecekti. Austen, böyle bir teşebbüste bulunmak için gerekli olan bilim, felsefe veya klasik ve yabancı diller konusunda bilgi birikimi olmayan "cahil ve bilgisiz bir kadın" olarak yetersizliğini öne sürerek, Mr Clarke'ın önerilerini nazik ve anlayışlı bir şekilde idare etti. Bir sonraki tavsiyesi, naip prensin kızı Charlotte'la evlenmek üzere olan Prens Leopold'a övgü niteliğinde, üyesi olduğu Saxe-Coburg Hanedanlığı üzerine bir romans yazması oldu. Austen yine böyle bir projenin kendi becerilerini aştığı şeklinde kibar bir bahane uydurdu.

Mr Clarke yine de ona ilham vermeyi başardı. Ortaya çıkan netice, tavsiyesine uyup iyi niyetli arkadaşlardan gelen diğer önerileri harmanladığı üç sayfalık *Plan of a Novel, According to Hints from Various Quarters*'tı [Farklı Yönlerden Alınmış İpuçlarıyla Yazılmış Bir Roman Planı] oldu. *Plan of a Novel*, birinci cildi annesinin gömülmesinin yanı sıra papazlıktan "sarayla ilişkili olan seçkin bir donanma mensubu karakter"e kadar Mr Clarke'ın fikirlerini içeren hayat hikâyesini anlatarak tüketen dul bir köy papazının kızı olan kusursuz bir kadın kahraman sunar. Aşağılık âşıkları tarafından Avrupa'da oradan oraya sürüklenirken, sefalet çektirilip eziyet görürken ve her şeye rağmen onu sevdiğinin ortaya çıktığı en son ana kadar erkek kahraman tarafından zalimce hiçe

sayılırken güzel, zarif kalmayı ve "lüks yaşamını" devam ettirmeyi başarır. Austen devamında kendi üslup ve yöntemlerini savunup Mr Clarke'ı at arabasının tekerleklerinde sürüklemenin keyfini çıkarır.

Emma, kusursuzluktan uzak kadın kahramanı ve ilk düşünüldüğü andan bitişine kadar rahatsız edici eklentilerle zayıf bir finale yer vermeyen yapısıyla genellikle Austen'ın kusursuz bir şekilde başarılmış, en mükemmel kitabı olarak takdir edilir. Racine'in oyunlarındakiler gibi özenle ve tatmin edici bir şekilde çevrelenmiş bir dünya sunar. İlk okumada sürprizlerini ortaya serer, öyle ki sıkça belirtildiği üzere, insan psikolojisi incelemesine polisiye bir hikâyenin verdiği keyifler eklenir. Her okuma, yapısına ve inceliğine dair anlayışınızı ve takdirinizi yükseltir; bir yaylı sazlar kuarteti ya da bir sonat gibi, her yeni karşılaşmayla birlikte zihninizde büyür.

Emma kendisine tam olarak ne yapması gerektiğini söyleyen iç sesini Fanny Price'la paylaşır. Bazen Austen'ın kafasında Emma'ya dair ilk fikir ışığının, Fanny'nin Henry Crawford'a "Kulak verdiğimiz takdirde hepimizin içinde, başkalarından çok daha iyi yol gösterebilecek bir rehber vardır" sözünü edip komik bir şekilde iç sesin mütemadiyen yanıldığının ortaya çıkması ihtimaliyle karşılaşmasını yazarken yandığını düşünüyorum. Mesela Emma'nın iç rehberi, hayatını mahvetmek için elinden geleni yapmaya başlayan uygunsuz bir arkadaş olan Harriet Smith'in arkasında durmasını söyler. Mr Elton'un herkes açısından aşikâr olan kendine yönelik ilgisini yanlış yorumlamasını söyler. Jane Fairfax'ı küçümsemesini, hakkında çok küçük düşürücü bir hikâye uydurarak bunu tanıdıktan öte bir şey olmayan, hikâyeyi kendi amaçları ve Jane'i incitmek için kullanan Frank Churchill'e aktarmasını söyler. Churchill'in kendisine yaptığı gibi onunla acımasızca ve kendinden emin bir şekilde beklediği gibi evlilik teklif ettiğinde kabul etmeye hiç niyeti olmadan flört etmesini söyler.

Emma bir erkek talibe hazır değildir çünkü yaşadığı küçük çevrede üstünlük taslamasını sağlayan konuma kimsenin el uzatmasını istemez. Hayatı sıkıcı olmaya başladığı ve onu meşgul edecek bir şeye ihtiyaç duyduğu için, biraz güzel bir yüze sahip olmanın ötesinde ilgi çekici en küçük bir parçası olmayan beyinsiz ve yalaka biri olmasına ve aslına bakılırsa evlilik dışı doğmasına ve anne babası bilinmemesine rağmen

Harriet'a yarı âşık olur. Bu bile Harriet'a dair bir merak uyandırmaz: Nasıl olup da sıkıcı olabildiğine inanmaksa oldukça zordur. Neyse ki aptallığı ve talibinin ısrarı, Emma'nın rehberliğinin onun için uygun bulduğu küçük düşme ve mutsuzluktan kendisini kurtarır.

Emma görmek istemediği her şeye kördür; sadece hataları ortaya çıkarıldığında ve kardeş gibi olan sevgilisinin nasihatine uyduğunda aydınlığa kavuşur. Austen'ın onunla Mr Knightley arasındaki kabul edilmeyen cinsel çekimi ifşa etmesi fevkalade bir detaydır; onu suçlamasının ardından Box Hill'den dönerken yolda akıttığı çaresiz gözyaşları, aklının henüz idrak etmediği şeyi kendisine bedeninin anlattığı bir kadının gözyaşlarıdır. "Emma eve gidene kadar yol boyunca yanaklarından süzülen gözyaşlarını hissetti ama hiç de alışıldık bir şey olmamasına rağmen eliyle silme zahmetine girmedi." Başlangıçta tamamen kendi arzusu doğrultusunda düşünmek, yönlendirmek ve dayatmaktan keyif alan biriyken, kendi arzusuna tutkulu bir şekilde teslimiyette başka bir keyif keşfeder. Sonunda Emma, o kendisinden öyle yapmasını istese bile, söyleyip de yüzünün kızardığı o bir gün dışında, kocasına asla George şeklinde hitap etmeyeceği söyler; bundan sonra Emma açısından çok tatmin edici, hatta harika bir şey olan hoca-talebe ilişkisini koruyacak şekilde hep Mr Knightley olacaktır. Eğer bu durum, Emma'nın D. H. Lawrence'ın kadın kahramanlarından biri gibi görünmesine neden oluyorsa, bu, Austen'ın kendi dışındaki yaşanmışlıkları hayal etme ve mükemmel kesinlikte bir üslupta yazma becerisinin bir göstergesidir.

Jane Austen, *Emma*'nın olumlu tepkiler alacağından hiç emin değildi. Bazı korkularını Aralık 1815'te Mr Clarke'a anlattı: "Halihazırda en büyük endişem, bu 4. eserin diğerlerinde iyi olan şeylere leke sürmesidir... *Gurur ve Önyargı*'yı tercih eden okurlara nüktedanlık, *Mansfield Park*'ı tercih eden okurlara ise sağduyu bakımından çok aşağı geleceği düşüncesine fena halde kapılmış durumdayım."[13] Okurlardan gelen ilk tepkiler endişeleri giderir cinsten değildi. "Görüşler" içerisinde *Emma*'ya dair olan kırk üçünden on ikisi belirgin biçimde hasmaneyken, sadece altısı kayıtsız şartsız övgü içeriyordu. Dört kişi -ikisi kardeşleri Francis ve Charles olmak üzere- şimdiye kadarki eserleri arasında en beğendikleri olduğunu söyledi fakat on yedi kişi tam da korktuğu gibi *Gurur ve Önyargı*'yı tercih ettiklerini söylediler. Aileden Mrs Austen bunlardan

biriydi. Cassandra *Mansfield Park*'tan yana tercih belirten dokuz kişiden biriyken, Mrs Austen hiç değilse kitabı *Mansfield Park*'tan "daha eğlenceli" buldu. Fanny, Emma'ya tahammül edemezken; Anna, belki de kendini üzmeye meyilli olduğundan, onu diğer tüm kadın kahramanlara yeğledi. Çöpçatanlık konusu ve Harriet Smith, kitabı kısa arayla peşpeşe iki kez okuyan Alethea Bigg'i sıktı ve bunu önceki kitaplardan daha az beğendi. Edward, "kitabı -sadece- *Mansfield Park*'a tercih etti"; yeğeni Edward ise iyi niyetli bir şekilde halasının Mr Knightly'nin elma ağaçlarına temmuz ayında çiçek açtırdığına dikkat çekti. Henry fikir belirtecek bir durumda değildi fakat Londra'dan zeki bir arkadaşı olan Sir James Langham, "diğerlerinin tümünden çok aşağı nitelikte olduğunu düşündü". Jane'in bir yemekte beraber olduğu ve akıllı ve becerikli bir kadın olduğunu düşündüğü Miss Isabella Herries ise "beğenmedi; cinselliği kadın kahramanın karakteri üzerinden göstermeme itiraz etti." Austen, Miss Herries'in, "daha önce adlarını hiç duymadığım Mrs ve Miss Bates'le tanış olduklarını söyledi" şeklindeki bir başka şikâyetini kaleme alırken çileden çıkmak üzereydi. James ve Mary Austen, "diğer üçü gibi" bu kitabı da beğenmeyi başaramadıklarını ilettiler. Onlara göre, "Dili diğerlerinden farklı; okuması çok kolay değil"di. Ayrıca, kitabı "kesinlikle diğerlerinin tümünden aşağı nitelikte" ilan eden Mary'nin kuzeni Jane Murden'ın görüşünü de aktarmışlardı.

Murray'in yazarına karşılıksız on iki nüsha vermesi, Austen'ın "On iki nüshanın hepsi... P.R. ile başlayıp Kontes Morley'le biten yakın tanıdıklarım arasında dağılacaktı" diyerek, kendisini Cassandra'ya alaycı şekilde ifade ettiği bir konuydu ki bahsi geçen kişiler elbette Murray'in seçimleriydi.[14] Bir tanesini prensin kütüphane görevlisine göndermeye mecbur hissetti fakat sonrasında, gerekli ve zeki bir arkadaş olarak eşsiz konumunu teyit eder şekilde Anne Sharp'a giden bir tanesi hariç nüshaların hepsi aileye gitti. Öncesinde *Mansfield Park* hakkında fikrini belirtirken "tamamen dürüst" olmasını rica ettiği Anne'den açıksözlü olmasını istedi. Şimdi Anne'in görüşü bile moral bozucuydu. *Emma* için "*Mansfield Park*'tan daha çok beğendim ama *Gurur ve Önyargı* kadar iyi değil; kadın kahramanın özgünlüğü hoşuma gitti, Mr K'dan keyif aldım ve Mrs Elton'ı mükemmel ilan ettim, Jane Fairfax'tan tatmin olmadım" yorumunu yaptı. Sivri dilli Miss Sharp burada hassas bir noktaya değiniyordu: Jane Fairfax gizli bir nişan ve mektuplaşma içerisine girme

konusunda gereğinden fazla saldırgan davranan kızdan daha zayıf bir karakterdi. Eleştirisi ciddiye alınıp üzerine kafa yorulacaktı.

Beyinsiz tanıdıklar sadece küçümseyici sözler yazmaya karşı farklı tür bir ilgi -ve eğlence- duyuyordu. Hampshire'lı komşular arasından bir kadın *Emma*'yı "ilginç olamayacak kadar doğal" bulurken; Jane'in "değerli Mrs Digweed"i ise "diğerleri kadar çok beğenmedi, aslında yazarını tanımamış olsa (kitabı) zar zor bitirebilirdi." Mrs Digweed gerçekten de değerliydi. Mrs Dickson, "*Gurur ve Önyargı*'nın çok aşağısında olduğunu düşündü; içinde Mr ve Mrs Dixon geçtiği için daha az sevdi." Bir başkası, "İlgi çekici olmadığını duyduğundan sadece ilk ve son bölümlerini okudu." "Yazar böyle zamanlarda Mr Collins ve Mr Elton gibi papaz karakterleri çizmekle hata yapıyor." Bu boş lafları telafi etmek üzere, başta *Emma*'yı kısa aralıklarla peşpeşe üç kez okuyan Charles olmak üzere erkek kardeşlerinden gelen övgüler ve kitabı "üç gece boyunca okumaya devam eden" *Edinburgh Review*'dan meşhur Mr Jeffery'in görüşü vardı. Fakat *Edinburgh Review* kitaba ilişkin değerlendirme yazısı yayımlamadı.

Murray'in kendine has tereddütleri vardı. Hakkında *Quarterly Review*'da bir şeyler yazması önerisinde bulunduğu Walter Scott'a, onu cehennemin vefasız yayıncılara mahsus katına havale ettiğini gösteren bir yorum eşliğinde bir kopya gönderdi. "Emma'yla ilgili bir makale karalamak ister misin? Hadiseye ve romansa ihtiyacı var, değil mi?" Scott, Austen'ı "gerçekten toplumun aşağı kesimleriyle bir arada bulunduğu için doğadan kopya etme" bakımından belirsiz, "konuşmacıların karakterlerinin dramatik bir şekilde evrim geçirdiği oldukça hoş, komik diyaloglar" bakımından samimi bir şekilde överek bir şeyler karaladı. Mr Woodhouse ve Miss Bates'i sıkıcı bulurken; Jane'de bir hayli ve haklı olarak hayal kırıklığı yaratarak, *Mansfield Park*'tan hiç bahsetmedi. *Akıl ve Tutku* ile *Gurur ve Önyargı*'ya ilişkin yaptığı cansız konu özetlerininse hiç yararı dokunmadı. Yazısının neredeyse yarısı romanın genel değerlendirmesine ayrılıp Austen'ın bazı kadın kahramanlarında gördüğü "hesapçı ihtiyata" karşı romantik aşkın erdemlerine yönelik bir övgü şarkısıyla sona erdi.

Ölümünden yaklaşık on yıl sonra Scott, Jane'in eserine daha fazla değer verecekti. "Bu genç hanımın sıradan hayattaki ilişki, duygu ve

karakterleri anlatma yeteneği, bana göre, şimdiye kadar karşılaştığım en harika yetenek. Mevcutların hepsi gibi küstah bir eseri ben de yazarım fakat sıradan, beylik şeylere ve karakterlere doğru bir anlatım ve duygu yükleyerek ilginç hale getiren o ince üsluba ulaşmam olanaksız."[15] İfadesindeki canlılık, şimdiye kadar herkes ne yaptıysa ona da onu yaptırdı; Jane *Quarterly*'de Scott tarafından nezaketsiz bir şekilde eleştirildiğinde kırk yaşında olmasına ve o anda ölmüş olmasına rağmen, hakkında "genç hanım" diye yazarak, onu kitapların yirmilik kadın kahramanlarına -Elizabeth, Elinor, Emma- benzetti.

23. Bölüm

Büyücü

Waterloo Savaşı'nın* ardından gelen barıştan sonraki ilk sene Austen ailesinin başına bir dizi felaket getirdi. Şubat 1816'da, Charles'ın gemisi, Byron'ın *Korsan* şiirinde romantik bir çekicilik yüklediği gerçek korsanları kovaladığı Doğu Akdeniz'de enkaza döndü. İngiltere'ye dönüşte, Charles kendisini yoksul bir durumda, annesiz çocuklarını büyütme mücadelesi içinde buldu; on yıl boyunca başka bir görev emri almadı. Tıpkı yirmi yıl evvel annesinin ölümünün ardından Anna'nın, halalarının yanına Steventon'a gitmesi gibi, Charles'ın en büyük kızı Cassy bir seferinde aylarca halalarıyla birlikte yaşamak üzere Chawton'a götürüldü; Jane'in vaftiz çocuğu olan ikinci küçük kızı Harriet ise beyin ödemi nedeniyle ciddi şekilde hastalandı.

Frank yılda 200 poundluk yarım maaş almaya devam edip hatırı sayılır ölçüdeki birikimlerini değerlendirdi, böylece her iki yılda bir ailesine yeni biri katılsa bile durumu makul bir şekilde iyi idare etti. Aynı zamanda Henry'nin bankasındaki ortaklardan biriydi.[1] Ancak 1815'in sonunda bankanın Alton şubesi batarken, 15 Mart'ta da diğer şubeler, Londra'daki banka ve ordu temsilciliği iflas etti. Bunlar ya savaş sonrası dönemdeki genel ekonomik sıkıntının ya da bazı müşterilerin güvenilmezliğinin yol açtığı kayıplardı; Henry'nin gönüllü iyimserliği bir diğer etmen olmak üzere, muhtemelen bu ikisinin karışımıydı. Neticede Henry iflasını açıkladı. Eliza'nın ona bırakmış olduğu ne kadar para varsa kalanlarla birlikte giderken, sadece bir yıl önce onun için teminat olarak ödedikleri büyük paralar bakımından -10 bin ve 20 bin pound- Leigh-Perrot Dayı ve kardeşi Edward da bu başarısızlığa dahil oldular; atlıkarınca çok hızlı dönüp onu aşağıya atmıştı. Frank ve James'in ikisinin de

* Fransa İmparatoru Napoleon'un 18 Haziran 1815'teki son savaşı. Napoleon, bu savaşta İngiliz ve Prusya ittifakına nihai olarak yenilmiştir-e.n.

daha az miktarda kayıpları olurken, Jane bile *Mansfield Park*'tan elde ettiği kazancın 13 poundunun kaybolduğunu gördü. Ne Henry ne de Frank annelerinin evi geçindirmesi için yaptıkları yıllık 50'şer poundluk katkıyı devam ettirebilecek durumdaydı; bu durumla birlikte Edward'ın üzerine çöken tehlike Chawton'daki kulübeyi maddi sıkıntıya soktu.[2]

Austen'ın, Henry'nin batmasıyla ilgili açıklamaları ketumdur. İlk biyografisinde bu olay "bazı aile sorunları" olarak görülür. Steventon'da, Mary Austen'ın günlüğünde 15 Mart'ta "Henry'nin bankası ödemeleri durdurdu", sonraki gün de "Henry'nin iflasını ilk kez duydum" cümleleri yer alır. Sene sonunda Fanny günlüğüne, "Bu yılın esas olayı H Austen Amca'nın bankasının iflası ve buna bağlı olarak ailenin büyük kısmının sıkıntıya girmesiydi" diye yazdı. Caroline, Henry Amca'nın Steventon'a geldiğinde nasıl da etkilenmemiş göründüğünü, her zamanki gibi neşeli olduğunu, hiç hayatı kaymış bir adam gibi olmadığını sonradan hayretle anımsadı. Her türlü üzüntü karşısında koruduğu canlılığı, Austen'ların sert çocuk yetiştirme düzenin onun durumunda üzüntüye karşı bağışıklık kazanmasına neden olup olmadığını merak etmenize yol açıyor.

Jane Austen 1 Nisan'da Murray'e mektup yazarak, ondan "Henrietta Street'teki üzücü olay nedeniyle" ilerleyen dönemde onunla Chawton adresi üzerinden iletişime geçmesini istedi. Bundan böyle Londra seyahatleri olmayacaktı; Henry ilk etapta Hans Place ve Henrietta Street'ten vazgeçmek zorunda kalmıştı. Londra'da onları tutacak hiçbir şeyleri olmayan Madam Bigeon ve kızı, yirmi yıl süren ihtilal ve savaş sonrasında ülkelerinin başından neler geçtiğini görmek üzere Fransa'ya gittiler; tek buldukları yoksulluk ve sefalet oldu, eylülde Londra'ya, kendi acımasız gerçeklerine geri döndüler.[3] Henry forsunun azaldığını düşünmeksizin destek istemek üzere ailesine başvurdu. Caroline "Amcam yıllardır hatırı sayılır harcamalar yaparak yaşıyordu ama işleri iyi giden bir bankanın başkanı olabilecek birinden daha fazlasını değil" diye yazdı, "hiçbir zaman kişisel olarak müsriflikle suçlanmadı."[4] Battığı için suçunu yüzünü vuran sadece dayısı ve yengesi Leigh-Perrot'lar oldu. Henry, Kent'te ve Hampshire'da her zamanki sıcaklıkla karşılandı; temmuzda da Eliza'nın hakkını talep etmeyi umarak, Edward'ın iki oğluyla birlikte, kuşkusuz Edward tarafından karşılanan bir Fransa seyahati yaptı. Bunun beyhude bir arayış olduğu kanıtlandı; Fransa'da hiç kimsenin bir İngiliz'in uygulanamaz talebini kabul etme ihtimali yoktu, hele 1816 yılında, hiç.

Sıkıntı zamanında en faydalı dayanak olan kilise, şimdi bir kez daha Henry için ilgi çekici hale gelmişti. Yirmi beş yıl evvel yarıda bıraktığı planını hatırlayıp Winchester Piskoposu Brownlow North'a papaz olarak atanma isteğini belirttiği bir mektup yazdı. Yetmişli yaşlarında olan ve teolojiden çok botanikle ilgilenen piskopos, orta yaşlı adayı sınav yaparken sert değildi. Grekçe İncil'in üzerine elini koyup "Herhalde sen ya da ben bunun içine bakmayalı yıllar olmuştur" dedi. Henry sene sonu itibariyle Chawton'da papaz yardımcılığına atanmıştı. Hiç yoktan iyi olan ve kendi atını almasını sağlayan bu işten yılda elli iki guinea kazandı.[5]

Bu zorlu yılın başlarında, Jane belirlenmeyen bir sebepten kendini iyi hissetmemeye başladı. Ne o ne de bir başkası durumu çok fazla dikkate almadı; bunu kırk yaşına geliyor olmasına da bağlamış olabilirdi. Hamisi olduğu Miss Benn ocak ayında, henüz kırk altı yaşında ölerek onlara ölümlülüğü hatırlattı ancak Jane, annesinin, onun yarı yaşındayken hastalıktan şikâyet etmesine yol açan hastalık hastalığına yıllar boyunca gülmüştü.[6] "The Elliots" (Elliot'lar) -yazarken *İkna* için seçtiği ad- üzerinde çalışarak kendini meşgul etti. Ayrıca, metnin aslına 10 pound vererek *Susan*'ın *(Northanger Manastırı)* yazılmış metnini de Crosby'nin elinden kurtarıp kadın kahramanın adını Catherine olarak değiştirerek ve yıllarca eskiye dayandığını, 1803 yılında tamamlandığını belirten bir not ekleyerek gözden geçirdi. Nihai adı belli olmasa da artık nihai şeklini almıştı. Fakat Fanny'ye söylediği adıyla "Miss Catherine" rafta kaldı.

Bu dönemdeki mektuplara bakınca, erkek kardeşlerinin çocuklarıyla meşgul olmak dışında bir şey yaptığı bir an olup olmadığını merak ediyorsunuz. Nisan ayında Charles'ın küçük kızı Cass kulübede kalıyordu ve Francis'in kızı Mary-Jane ve muhtemelen James'in kızı Caroline'le beraber Alton Panayırı'na götürüldü. Anna ve kocası, Alton'lı bir esnaftan bir çiftlik evinin yarısını kiralayarak (diğer yarısında çiftlik kâhyası oturuyordu) Hampshire'a geri taşındılar. Ev Chawton'a kolayca yürünebilecek mesafedeydi, Anna da halasını görme konusunda her zaman istekliydi ve teklif gelirse bunu yardımsız yapabiliyordu; nisanda ilk kızı vaftiz olduğunda kendisi yine altı aylık hamileydi. Edward ve Fanny mayısta kulübede üç hafta geçirdiler; Fany'nin günlüğüne göre, "Cass Hala"yla sık sık fakat "Jane Hala"yla sadece bir kez yürüyüş yaptılar. Onunla ilgili ters bir şey vardı; bu ziyaretin hemen ardından her iki hala

da Cassy'yi yol üzerinde Steventon'da bırakıp haziran ayında döndüklerinde onu yeniden almaya söz vererek Cheltenham'ın sularının tesirlerini denemek üzere yola çıktılar.

Tüm tesisleri, toplantı salonları, konserleri, tiyatrosu, kumarhaneleri ve kütüphaneleriyle revaçta olan bir ılıca kasabası olarak Cheltenham büyük bir prestije sahipti fakat Cassandra, Jane'i tamamen sağlık sebepleriyle götürüyordu. Düzen şöyleydi; sabah erken saatte han ya da pansiyonunuzdan su kaynağına yürüyor, kahvaltıdan önce yarım veya bir litre tuzlu su içiyordunuz.[7] Jane muhtemelen bunun kendisine biraz iyi geldiğini düşündü; her halükârda, Cassandra sonradan yıl içinde hasta olduğuna inanan Mary Austen'la birlikte Cheltenham'a yeniden gitti. Bu sefer, Frank ve tüm ailesinin yanı sıra birçok başka ziyaretçiyi yemekler yaparak ağırlama görevi Jane'e bırakıldı. Caroline'in, "Halamı elinde bir kitapla çok sık görmedim" demesi hiç şaşılacak bir şey değildi.[8] Jane, adeta Mary'yle yokluğundan şikâyet edermiş gibi Cassandra'ya, "sakin birkaç güne ve her türlü tanıdığın sunduğu görüş ve yöntemlerden muaf olmaya" ihtiyacı olduğunu yazdı, "Evin bakımına ek olarak yaptığın şeye nasıl vakit bulduğunu çoğu kez merak ediyorum... Koyun etleri ve ışgın [yayla muzu] demetleriyle dolu bir kafayla yazmak bana imkânsız geliyor."

Sırtında bir ağrı başladı. Fakat buna ve neredeyse arkası kesilmeyen aile ziyaretlerine, çocukları hoş tutmayı her zamankinden daha zor hale getiren soğuk ve yağmurlu geçen yaza - on yıllardır yaşanan en kötü yaz 1816'da yaşandı- rağmen, 18 Temmuz'da *İkna*'yı bitirdi. Daha doğrusu "Son" diye yazdı, sonrasındaysa son iki bölümden memnun kalmadı. Bu memnuniyetsizlik sayesinde, bitmiş romanlarından günümüze kalan yegâne elyazmaları kaldı (şu anda British Library'de bulunuyorlar). Bu onları nadide ve dokunaklı hale getirirken; aynı zamanda yazmanın ne kadar sıkı ve ekonomik bir alışkanlık olduğunu gösterir. Paragraf haline getirilmeden, yakın bir şekilde birbirlerinin içine geçirilen diyaloglar aralıksız devam eder. Kısaltmalar nasıl acele ettiğini ve temel unsurlara bağlı kaldığını gösterir: "Posta Merkezi" için "P. Merkezi", "Alb. W.", "Amrl.", "Mr. E.". "Saadet", "Bitkinlik", "Baş Ağrısı", "Kader" gibi birçok isim eski usuldeki gibi büyük harfle yazılır; yazar taşıdıkları önem üzerine durup düşünmüş ve bunu vurgulamışçasına bazılarının altları da çizilir: "*İkna*", "*Vazife*". Elyazısı mektuplardaki gibi anlaşılır, düzenli, akıcı, üstlerini çizip yaptığı düzeltmelerse çok düzgündür.

Anne Elliot'ın büyükananesi Lady Russell'ın haksız, kendisinin haklı çıkmasına dair yaşadığı "zafer" duygusunu yumuşatıp Anne'in kendi sesinden yaptığı nadir eklentileri de tümüyle silerek, iki bölümü çıkartmadan önce üzerlerinde bir kez değişiklik yapar. Metin şöyledir:

> Yine kötü Ahlak. Genç bir Kadın kendisinden yaşça büyük olandan daha fazla Karakter ayrımcılığına uğramış olduğunu -bunun neyle ilgili olduğunu iki Örnekle Büyükannesinden çok daha açık şekilde anladığını!- kanıtladı. Fakat şahsıma bir Anne kusuru -en güçlü olduğumu düşündüğüm noktada bile zayıf görünmek- bahşedildiğini anladıktan sonra, Ahlaki açıdan neredeyse çaresizlik içerisinde olduğumu kendime itiraf ediyorum; mevcut meseleyi de genel anlamda Annelerin, Şaperonların [koruyuculuk etme amacıyla genç kızlara eşlik eden yaşlı kadınlara verilen ad-ç.] ve Orta yaşlı Hanımların insafına bırakacağım."

Bunlar ilk düşüncelerdi; Austen kendi kendine konuşup eserini "ahlaki bir eğilim" bulmak için tarayanlarla, romanlarını iyi hal ve tavra dair el kitabı olarak kullanmaya kalkışanlarla alay ediyordu. Onun yazma amacı asla bu değildi; "Anneler, Şaperonlar ve Orta yaşlı Hanımlar", Hannah More'un uzmanlık alanıydı, onun değil. Sanatçıların eserlerinin dar yaklaşım ve tanımlarla sınırlandırıldığını gördüklerinde dalga geçebilmeleri gibi, "Ahlaki açıdan neredeyse çaresizlik içerisinde olduğumu kendime itiraf ediyorum" diye yazdığında o da dalga geçiyordu. Fakat metin çok güçlüydü; sert bir reddedişle hikâyenin dışına çıkıp gitti.

Sonrasında iki sonuç bölümünü tümüyle yeniden yazmaya karar verdi. Bu üç haftasını aldı; yeniden yazım ustacaydı. Şimdi ne olacaktı? Metni bir kenara koyup altı ay boyunca onunla ilgili hiçbir şey yapmadı. Üzerinde daha fazla değişiklik yapmayı düşünmüş olabilirdi; zamanını ya da bu ismin onun fikri olup olmadığını bilmesek de "The Elliots" ismi bir noktada *İkna* halini almıştı. Fakat bu da bir sonraki mart ayında (1817) yazdığı bir mektubunda Fanny'ye elinde, "belki bundan on iki ay sonra çıkabilecek durumda olan yayımlanmaya hazır bir şey" olduğunu anlatana kadar gerçekleşen bir şey değildi. On gün sonra yine Fanny'ye, Henry'nin kendisine elinde bir şey olup olmadığını sorduğunu aktarıp "Sorduğunda hayır diyemedim ama daha fazlasını bilmiyor" diye yazdı. Gecikme muammalıdır; belki de sadece yayıncılarla uğraşmaya mecali yoktu. *Emma* 221 pound, 6 şilin, 4 peni kazanç getirmiş fakat Murray

Mansfield Park baskısından ettiği zararları dengelemek üzere bu miktarı düşürmüştü; böylece şubatta Austen'ın eline sadece moral bozucu ölçüde küçük bir miktar olan 38 pound 18 şilin geçti. Para, kulübedeki herkes için o zamana dek olduğundan daha önemliydi. Austen, taliplerıyle ilgili tereddüt eden Fanny'ye "Bekâr kadınların yoksulluğa karşı korkunç bir eğilimi vardır" hatırlatması yaptı.

İkna birçok açıdan sıradışı bir kitaptır. Bir pencereden bakıldığında; kendisine, Miss Sharp'a, Cassandra'ya, Martha Lloyd'a, hatta zavallı Miss Benn'in anısına, hayattaki şansını yitirmiş ve asla ikinci baharı yaşamayacak olan tüm kadınlara bir armağan olarak görülebilir. Fakat aynı zamanda, İngiltere'ye bakışta kayda değer bir şekilde yeni bir ruh hali ve yeni bir tarza geçiştir. Deniz subaylarının dostane bir şekilde karakterize edilmesi, Francis ve Charles Austen'a yapılmış bir iltifattan fazlasıdır; onaylar bir şekilde, meziyet sahibinin yükselebildiği bir topluma işaret eder. İçinde, belirgin bir biçimde yeni bir kadın olan güçlü, nüktedan, orta yaşlı, amiral kocasından daha aklı başında ve akıl, rütbe, aile gibi eski moda değerleri savunanların hatalı olduklarının ortaya çıktığı yerlerde yaptığı değerlendirmelerinde haklı olan Mrs Croft'un dikkate değer bir tasviri bulunur. Ayrıca, *Akıl ve Tutku*'da sert dille eleştirildiğinden beri nadiren görülen romantik bir tarz da mevcuttur ve bu tarz şimdi Anne Elliot'ın tümüyle hayranlık uyandıran karakterinin odağındadır.

Kitabın içinde pürüzlü, yapmacık ve iyi işlenmemiş oldukları yadsınamaz kısımlar da vardır. Elliot ailesi, Anna hariç karikatüre yakındır ve Mrs Clay, Mrs Smith ve Mr Elliot etrafında geçen olay örgüsü ustalıklı bir şekilde oluşturulmamıştır. 1917'de Reginald Farrer her zamanki gibi haklı olarak, *İkna* için "Jane Austen'ın eserleri arasında hem en samimi ve en yapmacık, hem de en yumuşak ve en sert olanı" diye yazar.[9] (Hatırlatmaya ihtiyaç duyanlar için romanın konusu dipnotta özetlenmiştir.[10]) Kitabın samimiyet ve yumuşaklığı tümüyle Anne Elliot'ta, onun insanlara, manzaraya ve mevsimlere verdiği tepkilerdedir; Austen'ın kadın kahramanları arasında sonbaharın güzellik ve hüznünün kıymetini bilen yalnızca o ve Marianne'dir. Uygun şiir dizelerini hemen akıllarına getirir ve kendi tepkilerini paylaşan kişilere yakınlık duyarlar: Marianne, Thomson ve Cowper'a; Anne, Scott ve Byron'a. Sonbahar çayırları,

"yemyeşil yarları ve düşsel kayalarıyla" Lyme'deki deniz ve sahil, kasım sonunda kız kardeşinin evindeki "karanlık, tavanı akan, kasvetli verandanın" manzarası, bunların tümü Anne'le güçlü seslerle konuşur; ayrıca Marianne'nin aksine, solmuş yapraklar gibi şeylerin kalbe hitap ettiğini düşündüğü için kendisiyle alay edilmez.

Anne, selefi Emma'nın da doğrudan zıttıdır. Emma kendi isteklerini topluma dayatma niyetindeyken, Anne kendisini topluma karşı "ebedi bir yabancılaşma" durumunda hisseder. Emma geleceğe, Anne geçmişe bakar. Emma acele kararlarla yanlışlar yapar, Anne sekiz yıl evvelki hatayla yaşamak zorundadır. "Gençliğinde ihtiyatlı olmaya zorlandı, aşkı büyüdükçe öğrendi; doğal olmayan bir başlangıcın doğal sonucu." Bu bir Austen'dan neredeyse hiç beklemeyeceğiniz bir sözdür ve yıllar sonra Cassandra *İkna* kitabında bu sözün kenarına, "Canım, canım Jane! Altın harflerle yazılmayı hak ediyor" diye şerh düşer.[11]

Emma sabit bir çevrenin ortasında, Anne parçalı ve değişken topluluklar arasında yaşar. Austen burada bir fırsat görür; Anne'in yalnızlığı ve hikâyenin neredeyse tümüyle onun gözleri ve düşünceleri üzerinden anlatılması, okuru onun yegâne sırdaşı yerine koyarak fazladan bir duygusal etki sağlar. Paylaşacak kız kardeşi ya da arkadaşı olmadığı, sadece biz olduğumuz için, derdi ve umudu gibi, içten hisleri ve sevinçleri de bizim his ve sevincimiz haline gelir. Boşluğu doldurmaya davet ediliriz ki buna karşı çıkan azdır.

Düzelttiği son iki bölüm o kadar çarpıcı bir ustalıkla işlenmiştir ki sevgililer birbirleriyle doğrudan konuşamayıp başka yollarla iletişim kurduklarından, birçok kez okunsa bile bu bölümler gerilimli ve dokunaklı hallerini korurlar. Wentworth gerçekte Anne'e mektup yazarken, kalemini bırakıp başka bir mektup yazıyormuş gibi yapar. Anne de Harville'e söylediği her kelimede Wentworth'ü kasteder. Kalpten konuşur fakat Anne dişli bir kadındır ve hemcinslerini savunurken hatipliğe ve ince zekâya ulaşır: "Erkekler, bize kendi hikâyelerini anlatırken her türlü üstünlüğe sahiptirler. Eğitim büyük ölçüde onların tekelinde, kalem onların elindeydi hep. Kitapların bir şeyi kanıtlıyor olduklarını kabul edemem."* Marianne'in Sir John'a sitem etmesi gibi Anne de burada kendi adına konuşmaktadır fakat yaratıcısı onun tarafındadır;

* Jane Austen, *İkna*, Oda Yayınları, Kasım 2012, çev. Elif Yıldırım, s. 223-4.

sadece bu kez kalemi eline almış olması sebebiyle, kelimelerinin aksini kanıtladığı için çok da destekleyici değildir.

Jane'in hastalığı peşini bırakmadı. 1816'nın son üç ayına ait tek mektup, yeğeni James-Edward'ın Oxford'a gitmeden önce Winchester'dan ayrılışını ve roman yazma girişimini kutlayan mektuptur. James'in üç çocuğunun hepsi şimdi de şanslarını roman yazmakta deniyordu; Austen daha evvel Anna'nın eserine yakın ilgi göstermiş, Caroline'le de sabır ve nezaketle okuyup övdüğü küçük hikâyeleriyle ilgili mektuplaşmıştı. Şimdi de "bir fırçayla çok ince ince işlediği küçük fildişi parçası (beş santim genişliğinde)" olan eserinden, "güçlü, mert, cesur taslaklara" sahip olan yeğeni için feragat ediyordu. Bu yüce gönüllü bir şakadır, o kadar ince ifade edilir ki kimse unutamaz; bu, kendisini -farzedelim- Walter Scott'la kıyaslamak için de kusursuzca bir yoldu ve bu yolla akıllı, genç yeğenini cesaretlendirmeyi amaçlıyordu. Aslında mektup bir dizi şakadan oluşur; biri Henry Amca'nın tam romanlara girecek türden "üstün vaazları", bir diğeri Chawton'ın mahalle papazı Mr Papillon'la ilgilidir. Jane Hala'nın dediğine göre, uzun zamandır beklenen evlilik teklifini yapmak üzeredir; Mr Papillon'la evlenmesi isteği, bekâr bir haladan beklendiği gibi, onun da olağanüstü bir güler yüzlülük ve hoşgörüyle katıldığı bir aile şakasıydı. Austen, ahmakça bir güven içinde "çok iyi" olduğu konusunda ısrar eder; gerçekteyse öğle yemeği için Anna'nın evine olan kısa mesafeyi bile yürüyebilecek güçte değildir.

Ailenin diğer fertleri de yatağa hapsoldular. James muhtemelen avlanırken düşmesi neticesi olan bir başka kırık yüzünden yatağa çakılıp kaldı; önceden bir kere bacağını ve kolunu kırmıştı. Charles romantizma olurken; baş ağrıları için cıva ve başka korkunç şeylerle tedavi edilen küçük kızı Harriet, Jane'in ölmesini isteyeceği kadar hastaydı: "Umarım Tanrı merhamet edip onu yakın zamanda alır. Zavallı babası onun üzüntüsünden büsbütün harap olacak."[12] Ortak doktorları Lyford da komşusu Mrs Chute'un evlatlık kızının tehlike teşkil eden bir şekilde hasta olduğu bildirdi; kız iyileşti fakat ancak Jane'in, Mrs Chute'un, "onun kaybında adeta bir anne gibi hissedecek" olduğunu düşünerek acısını paylaştığını belirtmesinden sonra. Çocukların ölmesi korkunçtu fakat doğumları da her zaman hoş karşılanmıyordu. Görünüşe göre Anna'nın yeniden hamile olduğu haberi Austen'ı üzdü: "Anna'nın kurtuluş şansı

yok, geçen gün kocası burada söyledi; *epeyce iyi* fakat yürüyecek kadar da *uzun boylu değil* dedi... Zavallının otuzdan önce turşusu çıkacak. Onun için çok üzülüyorum. Mrs Clement de yine o yolda. Bu kadar çok çocuktan gına geldi."

Austen, iyileşen sağlığıyla ilgili kararlı açıklamalar yapmayı sürdürdü. 1817 yılının ocak ayı sonunda kendisini "altı ay öncesine göre daha güçlü" ilan etti; geri dönecek kadar olmasa da hiç olmazsa Alton'a yürüyecek kadar güçlüydü. Alethea'ya sorununun "safra" olduğunu ve artık kendini nasıl tedavi edeceğini bildiğini söyledi. Fanny'ye göre, neredeyse kurtulduğunu, "sadece arada bir dizimde küçük bir ağrı oluyor" diye belirterek, ona hastalığının romantizma olduğunu söylüyordu. Ona iyi geleceği umuduyla cesurca bir eşek gezisine katılmaya kalkıştı. Bir başka mektup, "İyiden iyiye eski sağlığıma kavuşuyorum" ısrarındadır ve zaten, "Hastalık benim hayatımda tehlikeli bir boyun eğme"dir. Tüm iradesi hastalığa karşı çıkıp reddetmek üzere görev başındaydı. Fanny'ye yazdığı mektuplar o kadar neşeli gözükür ki bu mektuplar Kent'te memnuniyet yaratmış olmalıyken, siz bunların yazara neye mal olduğunu düşünmeye ürkersiniz. Caroline'in bu döneme dair hatırladıkları, onun hastalığı inkâr etmekte ne kadar ileriye gidebileceğini iyi vurgular.

> Jane Hala çoğu kez öğle yemeğinden sonra, günün belirli bir saatinde değil, bazen öğleden sonra bazense akşam uzanırdı -büyükannem çoğunlukla kanepedeydi; yaşına göre sağlığı kötü değildi, çoğunlukla da bahçede saatlerce çalışır, sonrasında doğal olarak dinlenmek isterdi. Odada sadece bir kanepe vardı ve Jane Hala kendisi için ayarladığı üç sandalyeye boylu boyunca uzanırdı; sanırım bir yastığı vardı fakat hiç rahat gözükmüyordu. Bunu *kendi* kanepesi olarak adlandırıyordu ve *diğeri* boş olduğunda dahi *kendisi* onu kullanmadı... Sık sık ona nasıl olup da en çok sandalyeleri sevdiğini sordum ve sanırım onu tercihinin sebebini bana anlatmaya zorladım çünkü eğer kanepeyi kullansaydı büyükanne kanepeyi ona bırakacak, şimdi yaptığı gibi ne zaman istese gidip uzanamayacaktı.

Bu, mükemmelliğe varan bir terbiye gösterisi ve bir hasta olarak kabul edilmeye şiddetle karşı çıkışın kanıtıdır.

Şimdi kalan bütün enerjisini aslolan tek şeye, yeni bir romana başlamaya vakfedecekti. *Sanditon* mektuplarda hiç geçmez fakat ocak ve mart ayları arasında bu en şaşırtıcı kitabın on iki bölümünü yazdı. Eğer

yumuşak bir düşüş olarak görülen *İkna*'nın cazibesi biraz da onun son kitabı olmasıyla alakalıysa, onun arkasından fiilen gelene bir kez göz gezdirmek, böyle duygusal düşüncelerin hepsinin üzerine soğuk su döküyor. Ölümcül hasta olan başka hangi yazar hastalık hastalığına acımasızca saldırmaya kalkmıştır? Enerjisinin azaldığına dair bir emare yoktur; aksine tamamen yeni bir yönde hareket eder. Konu, daha önce ele almış olduklarının hiçbirine benzemez: Yer, giderek tatil beldesine dönüşen bir sahil köyüdür; burada yeni inşa edilen Trafalgar House'u ve "artık asıl şey, Waterloo" olduğu için daha da yeni olan Waterloo Crescent takip edecek ve kazanma hırsıyla yanıp tutuşan genç bir adam, bu binalar için, spekülatif şekilde, "Waste Ground sınırları içinde yer alan küçük bir süslemeli kulübenin bütün fiyatları yükselttiği"ni söyleyecektir. Dil de konu kadar tazedir ve bunu büyük ölçüde naip prensin halkla ilişkilerini yöneten kişi olarak en iyi şekilde tasvir edilen Mr Parker'a borçludur.

Mr Parker, Sanditon'daki şiddetli rekabete dayanan gelişiminin amiral gemisi olan Trafalgar House'a taşınmak için ailesine ait eski rahat evinden vazgeçmiştir. Ev "ikinci ailesiydi ve ilkinden hiç de daha az değerli olmadığı gibi kesinlikle daha çekiciydi. Sonsuza dek ondan bahsedebilirdi... Onun madeni, piyangosu, vurgunu, favori konusu, işi, umudu ve istikbaliydi." Mrs Parker'a karşı ufak da olsa bir arzu bırakmıyordu. Konunun güncelliği çok şaşırtıcıdır: Ailenin tüm gümüşlerini satmak, eski değerlere aldırmayıp parayı "büyümeye" akıtmak, rekabetçiliğe, aceleciliğe, satış sanatına yapılan tüm o vurgu.

Sanditon -Chapman 1925 yılında isim verip yayımlayana kadar Cassandra tarafından *The Brothers* [Biraderler], ailenin geri kalanınca da *The Last Work* [Son Eser] olarak bilinir- daha kapsamlı bir komedi sunar ve Austen'ın *Emma*'da Miss Bates ve Mrs Elton karakterlerinde başarıyla kullanmış olduğu monolog tekniğini daha yaygın biçimde kullanır. Sanditon'lı esnaf arasındaki yeni fikirlere dair işaretlerden heyecan duyan Mr Parker haykırır: "Medeniyet, hakiki medeniyet!... Bak sevgili Mary'im, William Heeley'nin vitrinlerine bak. Mavi ayakkabılar ve devetüyü rengi kumaştan botlar! Eski Sanditon'da kim böyle bir manzara görmeyi beklerdi! Bu bir ay içinde olmuş bir yenilik. Bir ay önce bu yoldan geçtiğimizde mavi ayakkabı yoktu. Gerçekten harikulade! Güzel, bence günüm boşa geçmemiş oldu." Sanki Dickens'ın gelecekteki ruhu Jane Austen'ın tepesinde dolaşıyordur.[13]

Betimsel yazım tümüyle yeni bir şey de vaat eder: Puslu bir manzarada parkın çiti boyunca yapılan bir yürüyüş, "diğer tarafta, arazide beyaz ve kadına benzer bir şey -akla hemen Miss B.'yi getiren bir şey"in ortaya çıkmasını sağlar, "çitlere doğru gidiyordu, gerçekten de gördü... Miss Brereton görünüşte çok sakin bir şekilde oturuyordu ve Sir E. D. de yanındaydı. Birbirlerine çok yakın oturuyorlardı ve hassas bir sohbet içerisinde o kadar sıkıca birbirlerine geçmiş gibi gözüküyorlardı ki Ch. birden geri çekilmek ve hiçbir şey söylememek dışında yapacak bir şeyi olmadığını hissetti." İster ışık ve gölge tekniği,* ister çağının ilerisinde bir film tekniği deyin; bu Austen'un daha önce yaptığı hiçbir şeye benzemez. Sir E. D., "tehlikeli bir adam olmak için yaratıldığını" hissedecek kadar Richardson okumuş genç bir baronet, tehlikeli adam da parkta pusun içinde olmaya kalkıştığı şeydir. Diğer karakterler, kakaoyu ve kızarmış ekmeği temiz havaya ve egzersize tercih eden sağlam birer hastalık hastası ile Mr Parker'ın hiç durmadan konuşan, başkalarının hayatlarına müdahale eden ve "deli gibi haraketliliğin" vücuda gelmiş hali olan kız kardeşi Diana'dır. Bölümler, okuyucu *Sanditon*'ın hikâyesinin nereye doğru gittiğini tahmin edemeden biter; ancak bu, özgürce akıp giden bir hayal gücüne sahip hevesli bir gözlemcinin rehberlik ettiği özgün ve eğlenceli bir yolculuk olacaktır.

Bu yolculuk gerçekleşmedi, daha amansız bir yolculuk için iptal edildi. Onu "kesinlikle gerekli olmadıkça hiçbir şey yazamayacak kadar" hasta eden "ateş ve safra nöbetine" tutulan Austen, 18 Mart'ta yazmayı bıraktı. O, Cass ve anneleri, James Leigh-Perrot Dayı'nın öldüğü 28 Mart'ta uzaktaki bir kuzen için matem tutmak üzere "eski siyah elbiseleri" gönülsüzce -o elbiselerden nasıl da nefret etmiş olmalılar- giymişlerdi. James Dayı seksen iki yaşındaydı ve onun için huzurlu bir sondu. Mrs Austen bilhassa erkek kardeşi için üzüldü; vasiyetinin kendi ailesine bir şekilde yarayacağına dair umutları da vardı. Bu noktada Jane kendi durumunun Cassandra'nın Leigh-Perrot Yenge'ye yardımcı olmak üzere Berkshire'a gidebileceği kadar düzeldiği konusunda ısrar etti. James, Mary ve Francis'in hepsi bu önemli cenaze töreni için -insan bir aile dü-

* İtalyanca: Chiaroscuro. Kontrast oluşturup bazı nesneleri vurgulamak üzere ışık ve gölgeyi kullanma tekniği-e.n.

gününden daha önemli olduğunu farkediyor- onun peşinden Berkshire'a gittiler fakat vasiyet okunduğunda her şeyi dul karısına bıraktığını ve Austen kardeşlerin her birine kalan 1.000'er poundluk mirasın ancak onun ölümünden sonra ödeneceğini anladılar. Chawton'daki Mrs Austen ve Jane bu haber karşısında şaşkına döndüler. Jane bize mevcut durumunun sürmesi gibi gelen, onunsa yaşadığı şoka bağlayarak "nüksetme" olarak nitelendirdiği bir rahatsızlık geçirdi. Her ne olursa olsun, ablasından geri dönmesini istemek zorunda kaldı. Bu olduğunda nisan ayının başlarıydı.

Caroline ve Anna onu görmek için ziyarete geldiklerinde,

> Odasında kalıyordu fakat bizi göreceğini söyledi, biz de yukarıya yanına çıktık. Üzerinde sabahlığı vardı ve oldukça hasta bir halde bir koltukta oturuyordu fakat ayağa kalkıp bizimle selamlaştı; ardından şöminenin yanında bizim için ayarladığı oturma yerlerini göstererek, "Evli hanımefendi için bir sandalye, senin için de küçük bir tabure var Caroline" dedi... Ondaki değişim dikkatimi çekti. Çok solgundu; sesi cılız ve alçaktı, genel görüntüsü dermansız ve ıstırap çeken biri gibiydi fakat bana fiilen hiçbir zaman çok acı çekmediği söylenmişti. Bizimle konuşmak için güç sarf etmeye uygun durumda değildi ve hasta odasına yaptığımız ziyaret çok kısa sürdü -Cassandra Hala birazdan bizi dışarı çıkaracaktı-, on beş dakika kaldığımızı sanmam; Jane Hala'yı bir daha hiç görmedim.[14]

Gece ateşleri ve tam olarak belirlenemeyen fakat "merhemleri musibeti yavaş yavaş ortadan kaldıran" Winchester'lı bir hekimin ziyaretini kabul etmesini sağlayacak kadar korkutucu bir iltihap yüzünden nisan ortasında yatağa taşındı. Bundan sonra, kimseyi haberdar etmeden, 27 Nisan tarihli, şahitsiz bir şekilde "Miss Austen'a" atfedilen vasiyetini yazdı. Bu noktadan yola çıkarak kendisinin iyileşeceğine dair çok fazla inancı olmadığını anlayabiliriz; ayrıca işini bilen bir şekilde, "donanma tahvillerindeki 600 pounda ilaveten", romanlarından elde edilen kazançların tümünü hesaplayıp yazdı. Bunlar 84 pound, 13 şilin etti.

James ve Mary'nin yaptığı bir ziyaret sonrası, hekimlerin gözetimi altında tutulmak üzere Winchester'a götürülmeyi kabul etti; hekimler bir hastaneye bağlı çalışıyorlardı ve muhtemelen Londra'daki diğer tüm hekimler kadar iyi oldukları düşünülüyordu. Bütün bunları Chawton'dan yola çıkmadan hemen önce Anne Sharp'a yazdığı bir mektupta anlattı.

Çok hasta olduğunu fakat güçlü bir şekilde iyileşmekte olduğu söyledi. Bu, en iyi sesiyle yazılmış, sevecen, canlı bir anlatıma sahip ve etkisini bütünüyle yakalamak için bir cümlenin içine girip tekrar okumak zorunda olduğunuz, harika bir mektuptur: "Eğer yaşlı bir kadın olarak yaşamaya devam edersem, böyle bir ailenin şefkatiyle kutsanmış olarak bugün, onların göçüp gittiğini, bana olan düşkünlüklerinin sona erdiğini görmeden önce ölmüş olmayı dileyeceğim, mutlaka." Kendisi "çok kibar, seyyar türde bir malul" haline gelmişti. James de yolculuk için kendisinin at arabasını almalarını önermişti: "Şimdi bu Mrs J. Austen'ın en kibar tavrıyla yaptığı bir şey! Fakat hâlâ ekseriyetle serbest fikirli bir kadın *değil*." Kendisi hastayken, dili mükemmel sağlamlıkta, etkisi de eskisi gibi tamdır. Komiktir, dürüsttür, hatta kendisi genellikle sıcakkanlı değilken dili sıcaktır: "Sevgili Annem... en kötü durumdayken benim için çok acı çeken." Birdenbire, şaşırtıcı bir biçimde; Voltaire'e göre, yakılmadan önce kendisini yargılayan yargıçlara, sahip olduğu büyünün sadece güçlü ruhların zayıf olanlar üzerinde kullandığı güç olduğunu ("Mon sortilège a été le pouvoir que les âmes fortes doivent avoir sur les esprits faibles") söyleyen on yedinci yüzyılda yaşayan Fransız "büyücü kadın" Eléonore Galigai de Concini'yi hatırlatır. Voltaire'i okuyup ona Eléonore'dan bahseden Eliza mıydı? Kim olursa olsun, Jane, "Ebediyen Galigai de Concini" diye yazdı; kendi ruhu da bir büyücü kadar güçlüydü. Anne Sharp, "Hasta ya da sağlıklı, inan bana hep sadık bir arkadaştın" diye bitirilen mektuba çok değer verdi ve gerçek bir inanan gibi kendi ölümünden önce mektubu emin ellere teslim etti.[15]

Elizabeth Heathcote, Cassandra ve Jane için Winchester'da ev buldu; Alethea oradan uzakta, Jane'in yazdığı şekliyle "İngiltere'nin yarısı gibi koşuşturduğu" İsviçre'deydi. 24 Mayıs'ta yola çıktılar. Henry, Chawton'dan başlayan 26 kilometrelik yolu kız kardeşlerinin bulunduğu at arabasının yanında at üzerinde gitti. Bütün yol boyunca yeşil manzaranın üzerine düşen yumuşak bir örtü gibi yağmur yağdı. Edward'ın dördüncü oğlu William da Henry'nin yanı sıra at sürerken, Jane ikisinin ıslanmasından endişe etti. Ardından, Mrs David'e ait mütevazı bir ev olan College Street, 8 numaradaki eve yerleştiler. Ev, arkadaki okul binaları ile önde hoş bir dar bahçe ve birkaç ağaçla birlikte eski şehir surlarının arasında kalıyordu; nemi engelleyecek bodrum katı olmaksızın doğrudan sulak çayırların üzerine inşa edilmişti. Neyse ki onlar, ilk

kattaki iki oturma odası, bir cumba ve arkadaki iki yatak odasında kalıyorlardı. Yeğeni James-Edward'a, "Mr Lyford beni iyileştireceğini söylüyor, eğer başaramazsa bir mezar yazısı kaleme alıp Papazlar Meclisi'ne sunacağım ve o dindar, bilge ve ilgisizlerin ıslah olacağından şüphem kalmayacak" diye yazdı.[16]

Bu ufak kâğıt parçası, onun son mektubuydu.

24. Bölüm

College Street

Elizabeth Heathcote, College Street'te her gün ziyarete geldi. Jane tahtırevanla dışarı çıkarılıp bir odadan diğerine yürümesine müsaade ediliyor, o da iyileşmekte olduğunda ısrar ediyordu. Ama Cassandra'ya öyle gelmiyordu. Çağırttığı Mary Austen 6 Haziran Cuma günü oradaydı. Mary, pazar günü günlüğüne "Miss Austen'larla yemek yiyip Cass kilisedeyken Jane'le kaldım" diye yazarken pazartesi yazdığı "Jane Austen daha kötü, başında bekledim" oldu. Salı: "Jane büyük tehlikede." Ardından günlüğe günlerce bir şey yazılmadı. O esnada Henry, halasının durumundan haberdar etmek üzere Fanny'ye mektup yazdı; Fanny 14 Haziran tarihli günlüğünde "H A Amcam'dan bir mektup geldi; zavallı sevgili Jane Halam'la ilgili üzücü bir haber var" diye yazar. Henry Charles'a da bir an evvel Winchester'a gelmesini önerdiği bir mektup yazdı. James ise Oxford'daki oğluna yazdı:

> Okurken acı duyacağın şeyi yazmaktan acı duyuyorum fakat artık sevgili kıymetli Jane Hala'nın eski sağlığına kavuşup bize geri döneceğine dair en küçük bir umudumuz kalmadığını söylemek zorundayım. Winchester'daki ilk dört beş günden sonra nükseden belirtiler hiç azalmamış, Mr Lyford da açık yüreklilikle bize durumunun umutsuz olduğunu söylemişti. Bunun hepimizi nasıl üzdüğünü söylememe hacet yok. Büyükannen de çok üzüldü fakat onun acısı Cassandra'nın yanında hiç kalır. Gerçekten de acınacak durumda. Zavallı hastamızın şimdiye dek çok şiddetli acılar çekmediğini bilmek bir miktar teselli veriyor ki bu onun hastalığı için olağandışı bir durum. Onu salı günü gördüm; çok değişmiş fakat sakin ve neşeli buldum. Durumunun gayet farkında. Annen cuma gününden beri sürekli orada ve her şey bitene kadar -bunun ne kadar sonra olabileceğini söyleyemeyiz- dönmeyecek. Lyford hızlı bir ölüm emaresi görmediğini söyledi fakat herhangi birinin böyle bir nabızla uzun süre yaşamasının imkânsız olduğunu ve gerçekten kimsenin bunu istemeyeceğini de ekledi; tüm yapabileceğimiz, daha iyi bir dünyaya gitmek için buradan eziyetsizce bir ayrılmasına dua etmek.[1]

Fakat tüm beklentilere karşın Jane yeniden iyileşti ve Charles geldiğinde "Sevgili Jane daha iyi"ydi.[2] Charles, Henry'nin atıyla kendisinde "çok kötü halde" olduğu izlenimi bırakan Mrs Austen'ın olduğu Chawton'a gitti. Ardından at arabasıyla Winchester'a döndü. 19 Haziran: "Jane biraz daha iyi. Onu akşamleyin iki kez ve ziyadesiyle korkarım ki bu dünyada son kez gördüm; doktorun kesin iyileşmeye dair hiç umudu yok." Orada kalamadı ve üzüntülü bir şekilde Londra'daki zorlu hayatına döndü; bir eş ve çocuk kaybetmişti, şimdi kendisini bildi bileli sevdiği kız kardeşi de ondan alınıyordu.

Jane'in durumundaki beklenmedik düzelme Mary Austen'ın eve, Steventon'a gitmesine olanak vermişti. Jane, kendisine baktığı için teşekkür ederek ve belki de gittiğini görmekten memnun bir şekilde ona "Mary, bana karşı her zaman nazik bir kız kardeş oldun" yalanını uydurdu. Fakat Cassandra ve Mary gerektiğinde geri gelmesi konusunda anlaştılar; nitekim 13 Haziran'da College Street'e döndü. Mrs Austen'a, onun da Anna'ya aktardığı iyimser haberler gönderildi. "Bu sabah Jane Hala'nla ilgili çok rahatlatıcı bir haber aldım, artık biraz olsun oturuyor... bugün Mrs Portal'ı görebilecek kadar iyi olmayı umuyordu; çok memnunum ki annen de orada (dün at arabasıyla gitti)... *Tales of My Landlord* Frank Amca'nlarda; ilk üçü orada, ben dördüncüyü okuyorum." Annesinin kendisini Scott'un *Tales of My Landlord*'u ile neşelendirme düşüncesi Jane'in hoşuna gitti; keder ve endişeden uzaklaştırmak, romanın çok özel işlevlerinden biridir.

Bu yaratıcılığın da işlevi olabilir. Aziz Swithin Günü ve her yıl geleneksel Winchester yarışlarının yapıldığı gün olan çok yağmurlu* 15 Temmuz sabahında, Jane dikte ederek Cassandra'ya yirmi dört dizelik komik bir şiir yazdırdı; büyük ihtimalle yatakta yatarken oyalanmak için bir süredir bunları kafasında yazmaktaydı fakat onun kadar hasta birisi için bu yine de bir marifetti. Dizelerde Aziz Swithin, Winchester yarışlarını lanetlerken hayal edilir. "Venta", önceden Jane'in aklını bu yönde çalıştırmış olabilecek bir şiirde James tarafından kullanılmış olan Winchester'ın eski isimlerinden biridir; Jane, azize kendisinin izni olmadan yarış düzenledikleri için vatandaşları azarlatır:

* Winchester Katedrali'nin ve şehrinin koruyucu azizi kabul edilen, dokuzuncu yüzyılda burada piskoposluk yapmış bir ruhban. Aziz Swithin Günü'nde hava nasılsa kırk gün boyunca aynı şekilde devam edeceğine inanılır-ç.n.

"Ah, asi halk! Ah, ahlakı bozuk Venta
Gömüldük mü sanırsın gittik
Ama bak, ölümsüzüm işte! Sense esirsin ahlaksızlığa,
Günah işledin ve razı olmalısın cezaya.

Bu yarış ve eğlenceler, bu ahlaksız yollar
Düşürdünüz etraftaki sadeliğin değerini
Başınıza yaşadığınız zevklerden gelecek belalar
Gidin yolunuza, *yağmurumla* kovalayacağım sizi."

Cassandra, kafiyenin açık bir şekilde "mevta" kelimesini gerektirdiği ikinci dizeye "gittik" kelimesini koydu;* ya Jane kelimeyi söyleyememiş ya da Cassandra'nın yazmaya içi elvermemişti.[3] Aynı günün akşamında baktığı kişide "bariz bir değişiklik" kaydetti; "daha çok uyudu ve gerçekten de daha rahat uyudu... uyanık olmaktan ziyade uykudaydı. Bakışları değişti ve aşağıya düştü fakat esaslı bir güçten düşüş farketmedim; yine de iyileşmeye dair umutsuzdum, kaybımın ne kadar hızlı bir şekilde yaklaştığına şüphem yoktu."[4]

Gecesinde yağmurun yeniden bastırdığı 17 Temmuz'da güneş akşama kadar tüm gün boyunca parladı. Mary'nin günlüğünde şöyle yazar: "Jane Austen akşam beş buçuk civarında öldü sanıldı." Demek istediği Jane'in bir tür kriz geçirip korkutucu bir şekilde bayıldığıydı; bir getir götür işi için dışarıda olan Cassandra altıya çeyrek kala eve geri döndüğünde onu bilinci yerinde buldu ve iki kardeş sessizce krizle ilgili konuştular. Çağırtılan Mr Lyford onun ölmeye yakın olduğunu açıkladı; görünüşe göre, büyük damarlardan birinin koptuğuna inanıyordu.[5]

Lyford hastasını rahatlatmak için bir şey -Cassandra ne olduğunu söylemiyor fakat afyon ruhu olmalı- verdi. İlacın etkisini göstermesinden önce, öleceğini kendisi de biliyordu. "O yarım saat onun mücadelesiydi, zavallı! Durmayan hafif bir ağrıdan şikâyet etse de ne çektiğini bize anlatamadığını söyledi. İstediği bir şey olup olmadığını sorduğumda cevabı ölmek dışında bir şey istemediğiydi, son sözlerinden bazıları

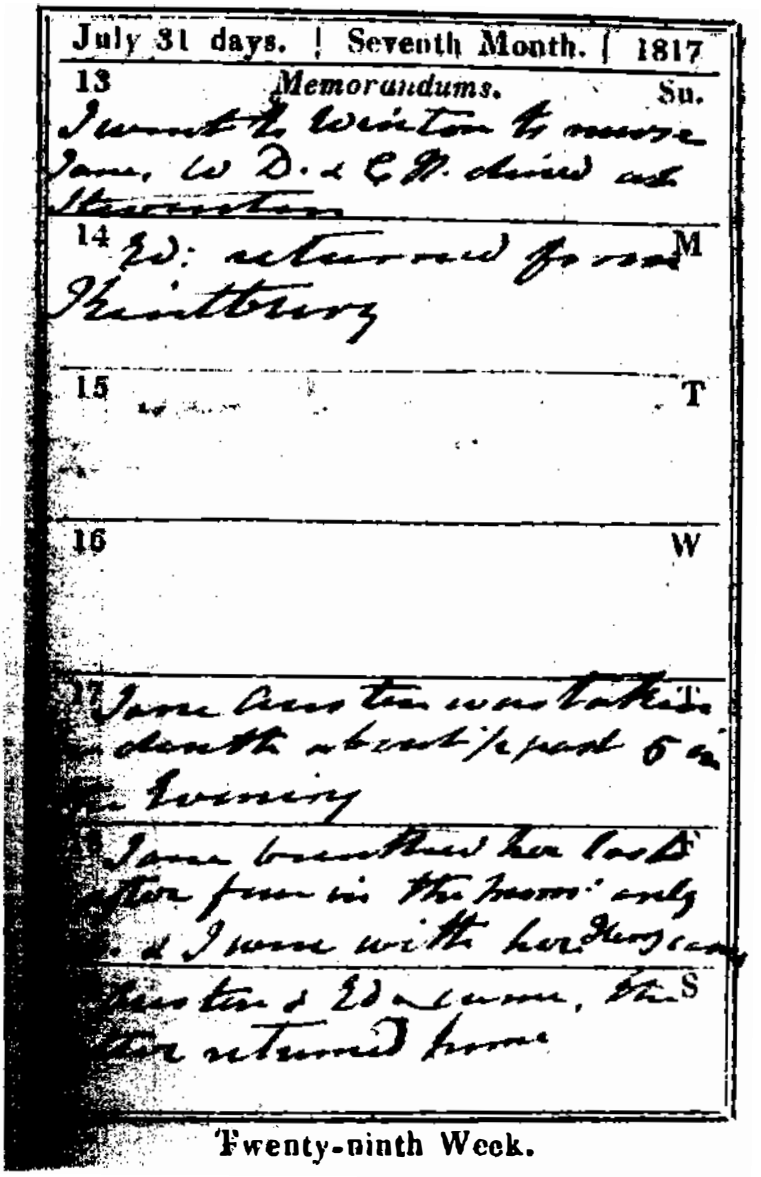
* Bu kelime oyununun çeviride bozulmuş olması normaldir. Kıtanın orijinali şöyledir: "Oh! subjects rebellious! Oh, Venta deprived/When once we are buried you think we are gone/Behold me imortal! By once you're enslaved/You have sinned and must suffer, then further he said."-e.n.

da 'Tanrım bana sabır ver, benim için dua edin, ah benim için dua edin' oldu. Sesi zayıf çıkıyor fakat konuştuğu müddetçe anlaşılıyordu." Böylece Cassandra kardeşinin bilincini kaybetmesinden önceki son yarım saati tarif ediyordu.

Cassandra, son mücadelesinde vücudunun yarısı yatağın dışında kaldığı için kucağında Jane'in kafasını desteklediği bir yastıkla yatağın kenarına ilişti. Hiçbir şekilde onu hareket ettirmek istemiyordu fakat altı saat bu şekilde oturduktan sonra sabah saat birde yerini Mary'e bırakıp üçte nöbeti geri aldı. Bir saat sonra da Jane öldü: "Yaklaşık bir saat nefes alıp verdi. Gözlerini kendim kapatabildim, ona karşı bu son vazifeyi yerine getirmek benim için büyük bir memnuniyetti."[6] Cassandra sonra daha önce kısmen aktarılan, duygularının yoğunluğunu ifade edebildiği ve yeniden okunmaya layık o muhteşem kelimeleri bir süre sonra bulacaktı. "Hayatımın güneşi, her keyfi süsleyen, her acıyı dindirendi; ondan gizlediğim tek bir düşüncem olmadı, sanki bir parçamı kaybetmiş gibiyim."

Mary'nin 18 Temmuz'da günlüğüne yazdıkları daha yavandı. "Jane sabah dört buçukta son nefesini verdi, yanında sadece Cass ve ben vardık. Henry de geldi." Elbette kız kardeşlerinin katedralde gömülmesi için izin isteyen de Henry'ydi; bu görkemli olmakla beraber Jane, Steventon ya da Chawton'daki açık kilise mezarlığını tercih edebilirdi. Fakat Henry, yakın zaman önceki papazlığa atanma sınavından piskoposu tanıyordu, ayrıca Mrs Heathcote da Dean'de merhum kocası Thomas Rennell vasıtasıyla iyi tanınan biriydi; Rennell da Chute'ların ve onlar aracılığıyla James Austen'ın arkadaşıydı, dolayısıyla hiç zorluk çıkmadı. Katedralde her gün düzenli olarak gerçekleştirilen ayinleri engellememesi için cenaze töreninin sabah erken yapılması gerekiyordu ve tarih 24 Temmuz olarak ayarlandı. O zamana dek, Jane'in naaşı "yüzünde tatlı ve dingin bir eda" ile College Street'teki evin küçük odalarından birindeki üstü açık tabutunda kaldı. Cassandra, saklamak ve armağan etmek üzere saçından birkaç lüle kesti.[7]

Edward ve Francis Winchester'a 23 Temmuz'da geldiler. Charles gelemedi, James de bunu yapmak için kendini çok hasta hissetti fakat törenin olduğu gün, oğlu James-Edward Steventon'dan Winchester'a olan 23 kilometrelik yolu sabahın çok erken saatindeki parlak ışıkta, at üstünde geldi.[8] Tabut kapatıldı ve üzerinde tabut örtüsüyle College

July 31 days. | Seventh Month. | 1817

13 Memorandums. Su.

I went to Winton to nurse Jane. W D. & C B. dined at Steventon

14 Ed: returned from M Rentburg

15 T

16 W

17 Jane Austen was taken T. [illegible] about ½ past 6 a. [illegible] evening

18 Jane breathed her last F [illegible] from us this morn: early [illegible] I came with her Body [illegible]

19 Winton & Edward came, the S [illegible] returned home

Twenty-ninth Week.

Mary Austen'ın günlüğünün sayfası: "Jane Austen öldü sanıldı"

Street boyunca, Kingsgate ve Close üzerinden katedrale kadar olan yolda sürülecek olan alçak bir cenaze teskeresine yerleştirildi; üç ağabey ve bir yeğense yas tutan yegâne kişiler olarak arkasında yürüyordu. Etrafı tuğla çevrili mezar, nefin kuzey koridorunda hazırlanmıştı; kilise korosunun şefi Thomas Watkins tören ayinini okudu. Yazısıyla birlikte nihai mezar taşı hazırlanana kadar geçici bir taş koyuldu. O yıl katedralde defnedilecek üçüncü ve son kişiydi; tören hazırlıkları o kadar gevşek bir şekilde sürdürüldü ki cenaze, katedralin kayıt defterinde yanlış bir tarihte, 16 Temmuz'da gözüktü.

Bunun peşinden vasiyet okundu. Jane, Cassandra'yı vasiyetinin tenfiz görevlisi olarak belirlemişti ve 50'şer pound tutan iki fon dışında her şeyi ona bıraktı. Erkek ve kız yeğenlerine hiçbir şey bırakmazken; kalbindeki özel yerini göstermek için, kitaplarının yayımlanmasındaki yardımı ve mevcut yoksulluğu nedeniyle Henry'ye 50 pound bıraktı. Diğer 50 pound, Eliza'nın eski hizmetlisi Madam Bigeon içindi. Kendi üzerinde hiçbir hakkı olmayan fakat kuzenine ve kuzeninin çocuğuna dostluk eden, cefalarını çeken ve uzun süre hizmet eden yaşlı bir Fransız'a miras bırakmak çok çarpıcıdır ama zaten Jane başkalarının görmezden geldiklerini fark etme konusunda her zaman iyi olmuştu.

Birkaç gün sonra *Salisbury and Winchester Journal* bir ölüm ilanı yayımladı: "İlçe sınırlarındaki Steventon'ın muhterem papazı merhum George Austen'ın küçük kızı ve *Emma*, *Mansfield Park*, *Gurur ve Önyargı* ile *Akıl ve Tutku* adlı romanların yazarı olan Miss Jane Austen 18 Temmuz Cuma günü vefat etmiştir. Davranışları asil, sevgileri coşkulu, samimiyeti eşsizdi; mütevazı bir Hıristiyan olarak doğdu ve öldü."[9]

Aile fertleri evlerine dağıldı. James ve James-Edward şiire sığınıp onun anısına dizeler yazdılar. İyi kalite siyah mermer mezarın kitabesini hazırlarken Henry'ye yardım etmiş de olabilirler; üç dindarın aralarında paslaşarak yazdığı, onun en büyük hakkı olan şöhreti dışarıda bırakan cümleler:

JANE AUSTEN'ın Anısına,
Bu ilçe sınırları içinde yer alan Steventon'ın eski
muhterem papazı merhum GEORGE AUSTEN'ın küçük kızı,
bir Hıristiyan'ın sahip olduğu sabır ve umudun desteğiyle,
uzun süren bir hastalığın ardından 41 yaşındayken
18 Temmuz 1817'de hayata veda etti.

Kalbinin cömertliği,
mizacının tatlılığı ve
Tanrı vergisi olağanüstü akli becerileri
onu tanıyan herkesin saygısını ve
yakınlarının en içten sevgisini kazandı.

Kederleri de sevgileriyle aynı ölçüde olan sevenleri,
telafi edilemez kayıplarının
derin acısı içindeyken,
merhumun hayırseverliği, dindarlığı, imanı ve iffeti sayesinde
ruhunun, KURTARICI'nın yüce katına kabul eylendiğine dair
naçiz fakat metin bir umutla avunurlar.

Cassandra, Jane'in mektup ve yadigârlarını başkalarının yanı sıra Anne Sharp'a da gönderdi ve hayat devam etti. Caroline Winchester'da okula gönderildi. Edward kızları Fanny ve Lizzy'yi Paris'e götürdü. Mrs Chute'un günlüğüne yazdığı üzere, Henry eylülde birkaç hafta James'in Sherborne St John'daki papazlık görevlerine vekâlet etti; günlüğünde ayrıca *The Rivals*'ın aralık ayında James-Edward Austen'ın düzenli ziyaretçisi olduğu The Vyne'da sahnelendiğini anlattı. "Birkaç genç hanım ve beyefendi", sekiz yaşındaki Jane Austen'ı mutlu etmek için proloğunu James'in yazıp Henry'nin seslendirdiği oyunu Steventon'daki ambarlarında sahneye koyalı otuz dört yıl olmuştu.

25. Bölüm

Son Söz Yerine

Cassandra'nın kederi kız kardeşinin vasiyetini layıkıyla yerine getirmesine mani olmadı. Elyazısıyla tamamlanmış iki romanı *Catherine* ve *The Elliots*, Jane'in ölümünden beş ay sonra beraber yayımlandı.[1] Kitaplar için düşünülen isimlerden *Northanger Manastırı* ve *İkna* Henry'yle üzerinde en fazla mutabık kaldıkları olurken, Henry bu konuda Murray'i ikna etti. Bu kitabın sayfalarında sıkça değinilen biyografik notu da Henry yazdı. "13 Aralık 1817, Londra" tarihli bu nota bir hafta sonra, hâlâ Londra'dayken Jane'in iki mektubundan parçalara yer verdiği ek bir bölüm ekledi. Karakterini kusursuz olarak nitelendirirken; zekâsından, eserleriyle ilgili alçakgönüllülüğünden ve uysal mizacından övgüyle bahsetti. Bir rahibe uygun şekilde, onun dindar birisi olduğunu altını çizerek belirtti. Bu, sevgi dolu ve kibar bir övgü yazısıdır ancak hayatında "küçük hayal kırıklıkları"dan daha kötü bir şey yaşamadığı, tüm dileklerinin gerçekleştiğini gördüğü ve hiçbir zaman ağzından sert bir söz çıkmadığı yönündeki iddialarının tüm gerçeği yansıtmak bakımından fazla kibar kaçtığını kabul etmek gerekiyor.

Egerton, *Gurur ve Önyargı*'nın üçüncü baskısını iki cilt halinde yayımladı; kitabın popülaritesi artık kesinleşmişti. *Northanger Manastırı* ve *İkna* hakkında olumlu değerlendirme yazılarının çıktığı *Edinburgh Magazine* okuyucunun Scott, Byron, Edgeworth ve Godwin'in romanslarına doymuş olduğunu belirterek, "[bu] harika eserlerin yazarı artık bizim huzurumuzda en beğenilen İngiliz yazarlardan biri olacak" şeklinde bilgece bir tahminde bulunmuş fakat *British Critic,* Austen'ın "hayal gücü yoksunluğunu" eleştirip kötülemişti.[2] Murray'dan çıkan baskı bir yıl boyunca iyi sattı ve Cassandra'ya 500 pound kazandırdı. Satışların düştüğü 1820 yılında yayıncı elinde kalan 282 kopyayı ucuza elden çıkardı.[3] Kitabı İngiltere'de yeniden basmak isteyen başka bir yayıncı

çıkana kadar aradan 15 yıl geçti. Fransa'da altı romanın altısının da yayımlanması 1820'li yılların ortasını buldu. Bunlar resimlendirilen ilk baskılardı ve büyüleyici olmuşlardı; *Emma* romanına verdikleri isimse *-La Nouvelle Emma, ou les Caractères Anglais du Siècle* [Yeni Emma ya da Bu Asrın İngilizleri-ç.]- Austen'ın Fransızlar tarafından İngiliz komşularının durmadan değişen mizaçları konusunda bir rehber olarak görüldüğünü gösteriyor.

Jane'in ölümünün üzerinden çok geçmeden James hastalık belirtileri göstermeye başladı. Onun gibi hastalığa kafa tuttu ve ata binecek kadar güçlü hissettiği zamanlarda sevdiği gibi kırlarda at binme azmini sürdürdü; bunu daha fazla devam ettiremeyecek duruma geldiğindeyse kendini evin dışına taşıtıp açık havaya çıkarttırdı. Mücadeleyi bıraktığında tarih Kasım 1819'du, yatağına döndü ve aralık ayında öldü. Ölümü, dul karısı Mary ile çocukları James-Edward ve Caroline'in Steventon'dan ayrılmaları gerektiği anlamına geliyordu; Henry kiliseyi devralıp papaz evine taşınacaktı. Babası gibi öğrenci kabul etmeyi planlıyordu ve yeniden evlenmek üzereydi. Caroline sonradan bu konuda, "Anneme karşı gereken her türlü özeni göstermesine karşın kendi yaşadığı keyfi *bastıramıyordu*; halefinizin *sizin* kaybettiklerinizi elde etmekten duyduğu sevince şahit olmak hoş değildi" yorumu yaptı.[4] Böylece tarih tekerrür etti ve Caroline ile annesi kederli bir şekilde Bath'e gitmek üzere yola çıktılar. Henry bir sonraki nisan ayında, hep Jane'e evlenme teklif etmek üzere olduğu zannedilen Mr Papillon'un yeğeni olması dışında kimsenin hakkında söyleyecek bir şey bulamadığı Miss Eleanor Jackson'la evlendi ve o da Henry'ye yumuşak huylu ve sadık bir eş oldu.

Henry, Steventon'daki babaevinde yaşayacak olan son Austen'dı. Ağabeyi Edward'ın 1823 yılında görevi devralan oğlu William Knight tarafından papaz evinden çıkarıldı. Bu noktada Edward arazi sahibi olarak eskiyen evin gereken tadilatı yaptırmaya değmeyeceğine karar verdi. Erkek kardeşler arasında her zaman beklemeden işe koyulma taraftarı olandı ve o zaman da bunu kanıtlamıştı; Mr Austen'ın papaz konutu çilek tarlaları ve ön taraftaki alanıyla birlikte yıkıldı ve yanındaki yere sağlam, kare planlı bir papaz evi inşa edildi. William yeni papaz evine bölgenin yerlisi olan, Austen'ların eski arkadaşı ve komşusu John Portal'ın kızı Caroline Portal'ı gelin getirdi. 12 yılda sekiz çocukları

olurken, Caroline sekizinci bebeği doğururken öldü; ağabeyi Edward'ın karısı da neredeyse aynı zamanda yedinci çocuğunun doğumunda ölmüştü: Sorgusuz sualsiz kabul edilmiş her on sekiz ayda bir bebek doğurma âdetinin sebep olduğu iki kayıp daha.

1824'te, kuzeni William'dan bir yıl sonra, James'in oğlu James-Edward'a da papazlık rütbesi verildi ama ona göre iş yoktu. Papaz yardımcısı olarak kalmak zorundaydı; daha önceki roman yazma girişimlerini bir yana bıraktı ve düzenli olarak balolara, yarışlara ve tiyatro gösterilerine katılıp (kendi ifadesiyle) "avlanan, balık tutan, dans eden genç bir adam" hayatı yaşadı. Çekici, yakışıklı ve şanslıydı; Vyne Malikânesi'nde tanıştığı Mrs Chute'un yeğeni Emma Smith'le evlenmiş, gelinini William gibi eski tanıdıklar vasıtasıyla bulmuştu. Eliza Chute, yeğenine "Onunla olan evliliğinin bir bakıma benim sayemde gerçekleştiğini hesaba katmam lazım... Kesinlikle çok münasip bir eş; neşeli, canlı, hayat dolu, konuşkan, alışılmışın dışında bir şekilde ve beni hoşnut edecek kadar sesli şiir ve roman okumaya hazır ama bir o kadar da ölçülü" diye yazdı.[5] Kendisi genç çifte yıllık bir ödeme yapmayı önerirken, James-Edward'ın büyük yengesi Leigh-Perrot da bu evliliğe iyi gözle baktı; sekiz yıl sonra Berkshire Scarlets'teki evinin yanı sıra azımsanmayacak miktarda bir parayı yeğenine miras bıraktı. Kendisi de karısı Emma da neşeli bir yaradılışa sahipti, üç kız, yedi oğlan olmak üzere çok sayıda ve doğuştan kabiliyetli çocuklar yetiştirdiler; oğlanlar Eton, Winchester ve Harrow olmak üzere farklı okullara gitmeden önce, on üç yaşına gelinceye kadar evde kaldılar. Emma on doğumu da sağ salim atlattı, James ise romanlar yerine önce Vine'de yapılan avın tarihçesini, ardından da Jane Austen'ın ilk biyografisini yazdı. Yıl 1869'du. Yazmaya başlamadan önce eskiden yaşadıkları yerleri incelemek üzere Steventon'a döndü ve iki akıllı kız kardeşinden, dul ve kıt kanaat geçinen Anna ile evlenmeyen Caroline'den değerli yardımlar aldı.

Austen'ın ünü yavaş yavaş ilerledi, kitaplarının satışları da düşük kaldı. Sonradan Dublin Başpiskoposu olan Richard Whateley, 1821 yılında *Quarterly Review*'da onun hakkında ahlakın temelinde yatan Hıristiyanlık inancına vurgu yaptığı takdir edici bir yazı yayımlamıştı. Walter Scott'un ondan büyük övgüyle bahsettiği günlük kayıtları 1837 yılında basıldı. 1843'te Macaulay, onun Shakespeare'inkilere benzer bulduğu

hem sıradan hem de eşsiz gözüken karakterler yaratmaktaki üstün yeteneğini göklere çıkardı; bu görüş *Edinburgh Review*'da Fanny Burney üzerine yazdığı bir makalede yer almıştı. Bunlar her ne kadar büyük ve önemli isimler olup Austen'a taraftar sağladıysa da Scott, Thackeray veya Dickens seviyesinde popüler bir yazar değildi. 1850'li yıllarda ziyaretçiler Winchester Katedrali'ndeki mezarını görmek istemeye başladılar; zangoç bunu kimin niye görmek isteyeceğini anlamıyordu.[6] George Henry Lewes 1850'li yıllar boyunca drama yaratma gücünü özellikle ayrı tutarak Jane Austen'i devamlı surette överken, onun sadece "kültürlü insanlardan oluşan küçük bir çevre" tarafından takdir edilmesini bekliyordu.[7] Bunlardan biri, Austen'dan aldığı şeyler *Middlemarch*'ın ilk bölümünde açıkça belli olan George Eliot'tu. Bir başka kadın yazar olan Julia Kavanagh da 1862 yılında Austen'ın eserleri hakkında keskin bir algıya sahip bir yazı yazdı: "Hikâyelerindeki kurnazlığa ve gizli hicve bakarsak, sevinçten daha keskin bir hayal kırıklığı duygusu keşfederiz. Bazense keşfettiğimiz hayal kırıklığının da ötesidir."[8]

Anı yazarı erkek yeğeninin görüşleri bu kadarla kalmadı. Yazıyı esasen amatör bir uğraş olarak gören asil, neşeli ve evcimen bir kadın şeklinde güzelce oluşturduğu portre muhafazakâr halktan anında rağbet gördü ve romanlar ve popülariteleri açısından kritik önem taşıyan ilgiyi geniş ölçüde artırdı. Yeni baskılar piyasaya çıkmaya başladı; yüzyılın sonu itibariyle kitapların çok sayıda, ucuza ve resimlendirilmiş baskısı satıştaydı: 1892'de Dent'ten, 1897'de Hugh Thomson tarafından resimlendirilmiş şekilde Macmillan'dan, 1903'te Nelson'dan, 1906'da Everyman'den, 1907'de Oxford World's Classics'ten. R. W. Chapman'ın ilk baskılardan derlediği metinlerle yaptığı edisyon, 1923 yılında yayımlanmaya başladı. Karton kapaklı baskılara gelince; Tauchnitz of Leipzig 1864 yılından itibaren İngiliz Yazarları Koleksiyonu kapsamında Austen'ın altı romanının tümünü karton kapaklı şekilde yayımladı ancak karton kapaklı İngilizce baskılar İkinci Dünya Savaşı'nın kısa bir süre öncesine kadar piyasaya çıkmadı. Mayıs 1938'te Penguin'den Resimlendirilmiş Klasikler dizisinden çıkan *Gurur ve Önyargı* bunlardan ilkiydi. *Northanger Manastırı* Mayıs 1943'te, *İkna* aynı yılın eylül ayında piyasaya çıktı. *Emma* ve *Mansfield Park* 1966'ya kadar karton kapaklı basılmazken, 1969 yılında en son *Akıl ve Tutku*'nun karton kapak baskısı yapıldı. Amerika'ya da geç gelen karton kapaklı kitap uygulaması Houghton Mifflin tarafın-

dan 1956'da *Gurur ve Önyargı*'yla başlatıldı. 1990'lı yıllardaysa fiilen kullan-at formundaki kopyalardan satın alabilmeniz, bir Austen romanını durakta kitap satan bir büfeden 1 pounda alıp eğer hazmedebilirseniz yolculuğun sonunda çöpe atmanız mümkündü. Austen, filmler ve televizyon gösterimleri, devam filmleri, tanıtımlar ve akademik araştırmalarla çok büyük bir şirket haline gelmişti.

Henry bir daha hiç para kazanmadı. Steventon'daki görevini yeğeni William'a bırakması üzerine *grammer school'da** öğretmenlik yaptığı Surrey'in Farnham kasabasına taşındı ve Bentley'in papaz yardımcısı oldu. Onun izini sürmek kolay değildir. Geçmiş güzel günlerinden kalma tanıdıkları ona çeşitli papazlık görevleri verdi; tanıdığı biri vasıtasıyla Almanya'ya gitmiş olma ihtimalinin yanı sıra, görünüşe göre tekrar bir Fransa yolculuğu da yapmıştı. 1825 yılında Feuillide Malikânesi'nden kendine pay kapma yönündeki girişimi Agen'daki mahkemece reddedildi. Amatörce uğraştığı farklı ilgi alanları oldu; zulme uğramış Protestan mezhebi Vaudois'lar** için bağış toplamak maksadıyla iyi bir araştırmanın ürünü olan bir vaaz yayımladı ve halktan toplanan paralarla Bentley Kilisesi'ni kısmen yeniden inşa ettirdi. Yeniden inşa edilen yerler her nasılsa tipik bir şekilde hatalı yapılırken, ölümünün ardından buralar tekrar yıkılmak zorunda kaldı. Yaptığı tek işe yarar şey kız kardeşinin romanlarının yeni bir baskısının yapılması için yayıncı Richard Bentley'le pazarlık yapmasıydı.

Tarih 1832 yazıydı. Cassandra'yla kendisini kitapların telif haklarının ortak sahipleri olarak tanıttı ki açıkçası durum böyle değildi -Jane'in vasiyetnamesindeki hükümlere göre telif haklarının tek sahibi Cassandra'ydı- fakat şüphesiz Bentley'i ikna etmesini kolaylaştırmak

---

* *Grammer school*: Ortaçağ İngiltere'sinde Latince eğitim veren mekteplere verilen ad. Sonradan müfredat genişletilerek Antik Yunanca, diğer Avrupa dilleri, sosyal bilimler, matematik, tarih ve coğrafya dersleri de eğitime eklenmiştir. Viktorya Dönemi'nde gramer okulları akademik odaklı orta dereceli okul olarak yeniden düzenlenmiştir.-e.n.

** Waldensianlar olarak da anılırlar. Kökeni 12. yüzyıla dayanan, İncil'i İsa ve onun öğretilerine bağlılıkla savunan dini akım. 13. yüzyıl başlarında heretik ilan edilmiş ve Roma Katolik Kilisesi'nce zulme uğramış olan Waldensianlar aynı zamanda reformun öncülerinden sayılırlar. Proteston Reform hareketinin baş göstermesiyle İsviçreli ve Alman Kalvencilerle görüşen ve Reform Kilisesi'ne katılmayı kabul ederek, birçok Kalvenci doktrini benimseyen Waldensianlar kilisenin İtalya kolu olmuştur.-e.n.

için Cassandra onun bu dediğini onayladı.[9] Beş kitabın telif hakları Cassandra'daydı ve Henry her biri için 50 pound olmak üzere toplam 250 pound istemişti. Seti tamamlamak için *Gurur ve Önyargı*'nın telif haklarını elinde bulunduran Egerton'un mirasçılarına da ödeme yapmak zorunda olan Bentley ise fiyatı 210 pounda indirdi. Açıkgöz bir yayıncıydı, "Kadın Yazar" hakkında daha fazla biyografik malzeme talep etti. Bu talebe "Sevgili kız kardeşimin olaylı bir hayatı olmadı" tabirini tekrarlayarak çok az bir karşılık veren Henry, şöyle devam etti: "O da başkaları da yaptıklarını ya da söylediklerini içeren günlük gibi bir şey tutmadı. Doğrusunu söylemek gerekirse her ne koşulda olursa olsun [?] halka mal olmuş biri olarak sunulmak onun beklenti ve dileklerine en uzak şeydi." Henry ya Jane'in ona ve Eliza'ya göndermiş olması gereken birçok mektuptan hiçbirini saklayamamıştı ya da Cassandra gibi bunların başkaları tarafından görülmesine hazır değildi ki ilki daha olası gözüküyor. Bentley, Austen'a ait bir portre resminin olabileceğini de ummuştu ancak Henry bulabildiği tek resmin bir eskiz olduğunu, onda da yüzünün görünmediği anlattı; bahsettiği Cassandra'nın 1804 yılında yaptığı oturan bir kişinin sadece arkadan göründüğü suluboya resim olmalıydı ve anlaşılacağı üzere kullanılmadı. Altı kitaptan her biri Bentley'in "Klasik Romanlar" serisinden tek cilt halinde çıktı ve takip eden on yıllar boyunca defalarca yeni baskıları yapıldı.

Henry'nin son günlerinde annesini sık sık Chawton'daki kulübede ziyaret ettiğini de biliyoruz. Edward'ın mülk sahipliğine itiraz eden aileye 15 bin pound ödeyerek Chawton'daki araziler üzerindeki hakkını güvenceye almasından sonra annesi orada güven içinde yaşamayı sürdürdü ve 1820 yılından itibaren yengesi Leigh-Perrot'un verdiği 100 poundluk aylıkla daha da rahat etti. Birçok hastalık hastası gibi Mrs Austen da sağlıklı arkadaşlarından çok daha sağlam çıktı. Kendini görmeye gelmesi için çağırdığında torunu James-Edward'a "Ah canım, beni tam bıraktığın yerde, kanepede buldun" demişti, "Yüce Tanrı beni unutmuş olmalı fakat bana kalırsa, O canı ne zaman isterse o zaman alıp götürecek beni."[10] Seksen yedi yaşına kadar yaşadı; gözleri fena halde bozulmuştu, son senesindeyse ağrılarının ardı arkası kesilmedi, çoğunlukla yatağa bağlı kaldığı için ona Cassandra ve Martha Lloyd baktı. Ocak 1827'de öldü, bitiş zili çalmıştı. Güçlü, kendine güvenen ve dikkat çekici

bir kadın olarak aile içinde baskın bir karakterdi; en parlak zekâlı çocuğuyla her zaman kolay anlaşamazdı ancak buna rağmen şiir yazarlığı ve okuyucu olarak beğenisiyle ona örnek olmuş, üstün yeteneğinin şekillenmesine destek vermişti. Chawton Kilise Mezarlığı'na gömüldü ve kilisenin levazım odasına çocukları Cassandra, Charles, Francis, Henry ve Edward tarafından onun adına bir hatıra levhası asıldı.

Edward hiç hasta olmadığı gibi, bir kızı ve baldızı tarafından bakıldığı Godmersham'daki günlerini sonuna kadar sükûnet ve rahatlık içinde geçirip 85 yaşına kadar yaşadı ve uykusunda öldü. Jane Hala'sından aşk ve evlilik üzerine çok iyi nasihatler alan kızı Fanny yirmi yedi yaşındayken arazi sahibi zengin bir baronet olan Sir Edward Knatchbull'la evlendi. Kocasının altı çocuklu bir dul olması onun açısından on beş yaşından beri büründüğü role devam etmesi, başkalarının çocuklarına annelik etmesinin yanı sıra kendisinin de dokuz çocuk doğurması anlamına geliyordu; günlükleri de hayatın ondan talep ettikleriyle başa çıkmak için Hıristiyanlık inancına daha da aşırı bağlanmak zorunda olduğu izlenimi verir. Sonradan parlamentoya giren kocası o kadar muhafazakârdı ki daha sonra geri dönmeye ikna edilse de Reform Tasarısı'nın* hazırlandığını görünce istifa etmişti. Kılı kırk yarar, bir skandal yaşanmasından ödü kopardı; ailedeki gençlerin sevgilisi olan ve büyük kızını gizlice sevgilisiyle kaçmaya kışkırtan iki mürebbiyeyi kapı dışarı etti, kızına karşı öfkesi de on yıl dinmedi.[11] Kent'teki zenginlik daha da artarken, Fanny'nin en büyük oğlu Lord Brabourne** olarak İngiliz asiller sınıfına yükseldi. 1884 yılında Jane Austen'ın mektuplarından oluşan ilk kitap baskısını hazırladı ancak sonradan bunları elinden çıkartıp mektupların asıllarının çoğunu da dağıttı.

Frank'in karısı Mary çok fazla çocuk doğuran diğer bir zavallı damızlıktı; Edward'ın karısı Elizabeth gibi, 1823 yılında Gosport'ta kiralık bir odada yedinci çocuğunu doğururken öldü. Frank, kendisine

---

* 1832 tarihli seçim reform yasası tasarısından bahsediliyor. Hayli sert muhalefete rağmen, son derece kısıtlı olan seçmen sayısını artırmak üzere seçmen yeterliliği koşulları değiştirildi. Böylece Avam Kamarası için nüfusun altıda biri oy kullanabilir hale geldi-e.n.

** *Baron Brabourne*: Kent İlçesi'ndeki Brabourne'a ait bir soyluluk rütbesidir. Bu rütbe Fanny Catherine Knight ve Sir Edward Knatchbull'un liberal bir politikacı olan ikinci oğulları Edward Hugessen Knatchbull tarafından 1880 yılında yaratılmıştır.-e.n.

hem yoldaşlık edecek hem de ev işleriyle ilgilenecek olan ikinci eşini, açıkgöz davranıp ailenin tanıdığı güvenli çevreden seçti: Bu kişi kız kardeşlerinin bebeklikten beri arkadaşı ve yoldaşı olan 63 yaşındaki Martha Lloyd'du. Martha onunla evlenmeyi kabul edip evinin ve ailesinin sorumluluğunu üstlendi; Frank'in çocukları ve aynı şekilde Mrs Leigh-Perrot bu durumdan memnun olmadılar ki bu esnada Mrs Leigh-Perrot Scarlets'teki evini ileride Frank'e bırakmayı düşünüyordu. Fikrini değiştirdi ve bunun yerine ona hemen 10 bin pound verdi; bu Frank açısından daha da iyi bir anlaşmaydı çünkü böylelikle kendi evini, Portsmouth'un dışında kalan Portsdown House'u satın alabildi. Adım adım terfi etti: 1830 yılında tümamiral, IV. William tarafından bu nişana layık görülen son kişiler arasında yer alarak Knight Commander of the Order of the Batlı, 1838'de ise koramiral oldu.

Talihsizlik ve yoksulluk, kariyerine aynı şekilde donanmada devam eden ve Austen'ların diğer tüm fertleri kadar çalışkan ve iyi kalpli olan Charles'ın peşini bırakmadı. 1820 yılında herkesin itiraz etmesine karşın ölen karısının kız kardeşiyle evlendi ve ikinci bir aile edindi. Yıllarca Cornwall'da sahil güvenlik hizmetinde çalıştı; 1826 yılında yeniden deniz görevi verilmesi üzerine Batı Hint Adaları Üssü'ne döndüğündeyse gemi direğinden düşüp sakatlandı ve sekiz yıl boyunca karada çalıştı. 30 yıl boyunca albay rütbesinde kaldı. 1838'de iki oğluyla birlikte Akdeniz'de görev yapmak üzere yeniden denize çıktı; son olarak tuğamiralliğe terfi etti ve yetmiş üç yaşında Burma'da Doğu Hindistan Garnizonu'na kumanda ettiği sırada koleradan öldü. Kötü şansı kendi soyundan bazı kişiler arasında da devam etti; diğer tüm erkek kardeşlerinin aileleri orta ya da üst sınıf olarak hayatlarını idame ettirirken, Charles'ın oğlunun ailesi fakirleşti. Neredeyse inanılmaz bir biçimde torunun oğullarından biri ekmek arabası şoförü, bir diğeri bakkal çırağı olacak kadar düşmüştü; içlerinden sadece kız kardeşleri atalarının ruhuna sahip olduğunu göstererek öğretmen oldu. Bu Austen'ların beşinci nesli İngiltere'den tamamen kaçıp kurtuldular: Birisi Arjantin'e göç etti, bir diğeri bir Amerikan askeriyle evlendi.[12]

Martha, Frank'le evlenince Cassandra Chawton'daki kulübede bir başına kaldı ve örgü, dikiş ve bahçe işleriyle meşgul olduğu on yedi yıl

daha yaşadı.[13] Yeğeni genç Edward Knight'ı Chawton'daki evde misafir ederken, bazen de Francis ve Martha'yı ziyarete gitti; yeğenlerine ve onların çocuklarına zaman zaman Jane'den bahsedecekti. Devonshire'lı hayranının hikâyesi de böylelikle aktarıldı. Ancak Frank'ın kızı Catherine'in hatırladığı, Cassandra'nın ona söylemiş olduğu "[Jane'in] tanıdığı evli kadınlar karşısında zaferini kutlayıp kendi özgürlüğünün zevkini çıkardığı bazı mektuplar en eğlenceli olanlardı" sözü çok daha şaşırtıcı bir sözdü.[14] Jane'in şakalar yapıp zafer kutlayan hali ailesinin resmi duruşundan o kadar farklıdır ki (ama çok da inandırıcıdır) daha fazlasını duymak ve görmek istersiniz fakat ortada mektup falan yoktur.

Cassandra'nın elindeki kâğıtları ne yapacağına karar vermesi senelerce sürdü. Yeğeni Caroline mektupların akıbeti hakkında net bir açıklama yapar: "Şöyle bir göz gezdirip ölümünden 2 veya 3 sene önce (bana anlattığına göre) büyük bölümünü yaktı. (Bazılarını bıraktı veya yeğenlere miras olarak verdi) ama *benim gördüğüm* muhtelif mektuplarda kesip çıkarılmış bölümler mevcuttu."[15] Bu açıdan Cassandra'nın kararından üzüntü duyabiliriz ancak o kız kardeşine karşı görevini yerine getirdiğinden emindi; yok ettiği mektuplardan bazıları stresli dönemlerinde yazılmış, hiç şüphesiz bazılarında patavatsız hatta kaba sözler sarf edilmiş, bazılarını ise Cassandra çok kişisel bulmuştu. Kız kardeşinin diğer yazdıklarına karşı özeni ve onları kullanma biçimiyse, o zamanlar bunları alacak müze bulunmadığını farz edersek örnek alınacak cinstendi. Jane'in ilk üç defterinden birini Charles'a, birini Francis'e, üçüncüsünü de James-Edward'a bıraktı. *İkna*'nın elle yazılmış bölümleri ve "yazdığı son roman" (sonradan *Sanditon* adı verildi) Anna Lefroy'un, *Lady Susan* Fanny Knatchbull'un, *Plan of a Novel* ve "Görüşler" defterler [Jane Austen'ın *Mansfield Park* ve *Emma* romanları hakkındaki görüşleri içeren defterler-ç.] ise Charles'ın oldu.

Cassandra ölmeden iki yıl önce Anne Sharp'a hediye olarak 30 pound gönderdi; bunu yaparken elbette aklında Jane'in istekleri vardı. Jane eğer hayatta olsaydı arkadaşının güçlü karakterinden gurur duyardı çünkü Miss Sharp o zamana dek Liverpool'un banliyölerinden biri olan Everton'da sahibi olduğu Mersey Nehri manzaralı, bitişik nizam iki müstakil binadan oluşan kızlar okulunu başarıyla işletmekteydi. Emekli olduğu ve 1853 yılında ölünceye dek yaşadığı yer orası oldu,

"kendi döneminde Everton'da yaşayan çoğu kişi tarafından akıllı, hatta ziyade dominant bir kadın" olarak tanındı.[16]

Cassandra'nın Jane'in amaçlarını gerçekleştirmeye adanmışlığının kayda geçirilmesi gereken bir başka tarafı daha vardır. Bu, garip bir hikâyedir. Jane'in Eliza'nın eski hizmetkârı ve arkadaşı olan Madam Bigeon'a bıraktığı 50 poundluk miras, Fransız aileyle İngiliz aile arasındaki birlikteliğin sonunu getirebilirdi fakat getirmemişti. Ağustos 1822'de Cassandra "Mr Perigord"a (bir banka memuru Mrs Perigord yerine yanlışlıkla böyle yazmış olmalıydı) 10 poundluk bir ödeme yaptı; 1824 yılında Henry, Madam Bigeon'ın kızına toplam 35 poundluk üç ödeme daha yaptı.[17] Bu noktada Fransız mahkemelerindeki davasının sulh ile sonuçlanmasını bekliyordu ve Eliza'nın servetinin bir bölümünün kendisine verilmesinden yana umutluydu; davası boşa çıkınca başka ödeme yapmadı. Ancak artık onun yerini Cassandra almıştı; bu esnada Madam Bigeon ölmüş olmalıydı, Ağustos 1825'te Cass'in Hoare's Bank'teki hesabından on guinea "Mrs Perigord"a gitti. Dört yıl sonra, 1829'da ona 5 pound daha verdi ve o zamandan sonra gelecek on altı yıl boyunca genellikle yılda iki kez 5'er pound olmak üzere düzenli olarak ödeme yapmaya devam etti ama zaman zaman bu sayı arttı; örneğin 1843 yılında dört ödeme yaptı.[18] Aynı yıl vasiyetini yazdı ve Charles'tan, kendisine bırakacağı "üç aylık dönemler halinde alacağı yıllık 20 pound mirasından... şu an Edward Sokak, Portman Meydanı adresinde ikamet eden Mrs Mary Perigord'a ömrü boyunca para ödemeye devam etmesini istedi."[19] Bütün bunların Eliza ve oğluna hizmet etmiş iki kadının hatırına mı yapıldığını, ya da çok küçük miktardaki birikimlerini gerçekte Henry'nin bankasının batması sonucu mu yitirdiğini söylemek de, Marie Perigord'un insafsız bir davacı ya da sadece acınası bir insan olduğunu dile getirmek de mümkün değildir. Ailenin kadınları olarak bu iki kadının ihtiyaç içinde olduğunu sezip bunu karşılamayı kararlaştırdıklarına göre, geriye Fransız bağlantısının, Jane ile Cassandra'nın, talepleri kolayca reddedilebilecek kadar zayıf olan bu iki kadına karşı gösterdikleri iyi niyetle devam ettirildiği seçeneği kalıyor. Erkek kardeşleri de farklı zamanlarda SPCK'ya* ve "yoksul İrlan-

* Society for Promoting Christian Knowledge; Hıristiyanlıkla ilgili kitaplar yayımlayıp satan en eski Anglikan misyoner cemiyeti-ç.n.

dalılar" ile "evsiz yoksullar" için çalışan başka İncil cemiyetlerine para vermişlerdi; Jane ve Cassandra, Madam Bigeon ile Madam Perigord'un unutulmadığını gördüler.[20]

Cassandra, yeğeninin kızının hatırında "siyah saten kumaştan uzun bir pelerin ve yine aynı kumaştan geniş bir başlık giyen, büyük ve kemerli bir burunla sevecen bir gülüşe sahip, solgun, kara gözlü yaşlı bir kadın" olarak kalmıştı.[21] Mart 1845'te evinde değil, Francis'e yaptığı bir ziyaret sırasında öldü. Tam o sırada yetmiş yaşındaki Francis, Kuzey Amerika ve Batı Hint Adaları Üsleri'nin başkomutanlığına atanmıştı ve denize açılmaya hazırlanıyordu; demek ki yaşlıların çalışmaya uygun olmadıkları düşünülmüyordu. Francis tekrar dul kalmıştı -Martha kız kardeşi Mary gibi 1843 yılında ölmüştü- ve iki kızı, kendine bağlı görev yapan biri papaz, diğeri amiral yaveri olan iki oğluyla birlikte yanında kalıyordu: Geniş bir aile ekibi. Cassandra onları yolcu etmek için yanlarına gitmişti. Tüm hazırlık işleri esnasında Portsdown House'ta Henry'yle baş başa kalırken; beyinde oluşan bir "arıza" nedeniyle yığılıp kaldı. Yaşadığı şey felce benziyordu. Henry'nin çaresizce yanlarına çağırttığı yeğenleri Caroline, durumu şöyle anlattı: "Ben oraya vardığımda evdeki herkes çekip gitmiş, Portsmouth'daki gemiye binmişti. Amcamın [Francis] gidişini ertelemesi mümkün değildi. Ablasını görmek için bir kez uğramıştı -tek yapabildiği buydu-; Henry Amca'yı ona bakarken buldum. Amcam Charles da çok geçmeden yanımıza geldi."[22] Geçirdiği felce rağmen zihni açık olan Cassandra bir hafta can çekiştikten sonra öldü.

Naaşı annesinin yanına gömülmek üzere Chawton'a geri götürüldü. Jane'in 1817 yılındaki cenaze töreni için Hampshire boyunca at süren James-Edward, Cassandra'nın 1845'teki törenineyse at arabasıyla ulaştı. Cenaze törenine katılım çok azdı; sadece iki kardeşi Charles ve Henry ile üç yeğeni. Hoş ve rüzgârlı bir mart günüydü, James-Edward ablası Anna'ya, "Yaşını ve medeni durumunu simgeler şekilde rüzgârın bir sürü kurumuş kayın yaprağıyla üzerimizi süpürmesi beni çok etkilemişti ki mezarın üstü dini tören bitmeden bu yapraklardan oluşan kalınca bir örtüyle kaplandı" diye yazdı.[23] Her zamanki gibi cazibeli ("Çok hoş oluşu ve çok yaşlı olmayışıyla beni etkiledi") olan Henry ise gece Leamington'a giden posta trenine binip neredeyse kelimenin tam anlamıyla bir duman perdesi altında ortadan kayboldu.

Cassandra'nın ölümüyle birlikte Edward Knight ve ailesinin Chawton'daki kulübeye artık ihtiyacı kalmamıştı. İçindekiler satıldı ve ev, işçilere kiralanmak üzere dairelere bölündü. 1940 yılında Miss Dorothy Darnell, ilk amacı kulübenin mülkiyetini almak olan Jane Austen Society'yi* kurana kadar bir asır boyunca bu şekilde kaldı. Knight ailesi o zamana dek kulübenin sahibi kalmıştı ve kiracılardan her biri haftada iki buçuk şilin ödeme yapıyordu; büyük Edward Knight evin mülkiyetini satmaya razı olmuştu olmasına fakat yeni kurulan derneğin imkânlarının epey ötesinde bir paraya: 3.000 pound istedi. Savaş her şeyi zorlaştırmıştı; neyse ki derneğin en güzide iki yetkilisi olan Elizabeth Jenkins ve R. W. Chapman olaya dahil oldu. Kulübenin alt kattaki odalarından birini kullanmakta olan Chawton Köy Kütüphanesi yerini derneğe bıraktı; Aralık 1946 tarihli *The Times* dergisinde yer alan bir çağrıyla 1.400 pound bağış toplandı ve Thomas Edward Carpenter, 1944 yılında savaşta hayatını kaybeden oğlunun anısına restore ettirme niyetiyle 1947'de kulübenin mülkiyetini Knight'lardan satın aldı. Çatı onarıldı ve kulübede yaşamakta olan aileler kademeli olarak başka yerlere yerleştirilip ev Temmuz 1949'da halka açıldı. Bunun zengin ya da etkili bir kuruluştan ziyade, birlikte yaşadığı kardeşi Beatrice'in yardım ve teşvik ettiği Miss Darnell'in girişimi sayesinde gerçekleştiğini söylemek tamamen yerinde olur.

Henry, 1850 yılında Tunbridge Wells'teyken ani bir şekilde öldü. Francis on beş yıl daha yaşayıp doksan bir yaş ile muhteremlik mertebesine ulaştı; o zamana kadar Sir Francis Austen ve Büyük Amiral'di. Fotoğrafı olan tek erkek kardeştir; canlı Austen bakışları, aşağıya kavisli sımsıkı ağzı ve canlı beyaz saçlardan oluşan halesiyle ne kadar yakışıklı olduğunu görebilirsiniz. Ölümünden beri geçen elli yıl zarfında Jane'in birçok mektubunu çok büyük bir dikkatle saklamıştı fakat şaşırtıcı bir biçimde bunların ne yapılması gerektiğine dair talimat bırakmadı, kızı Fanny ise başka kimseye danışmadan o paha biçilmez kâğıt yığınlarını imha etti.[24]

---

* Yayınlar ve çeşitli etkinlikler yoluyla kamu yararına Jane Austen'ın hayatı ve eserleri ile Austen ailesini tanıtma görevi yürüten, farklı ülkelerde şubeleri bulunan dernek-ç.n.

Bütün enerjilerine, farklılıklarına, maceraperestliklerine, ilgimizi çekme ve eğlendirme yeteneklerine rağmen Jane olmasa Jane Austen'ın ailesi unutulur giderdi. Bize onların hatırlanmaya değer olduklarını düşündüren tek sebep onun yazdıklarıdır ve hal böyleyken cesaret göstermenin zor olduğu hemen tüm noktalarda hiçbiri değil ama o vardır. Kendi için hiçbir şey istemezdi, ne kendine ait bir oda ne İngiliz romancılar arasında bir yer edinmek; hatta gördüğümüz kadarından yola çıkarak görüntüsünü her yönüyle eksiksiz olarak tahayyül etmek dahi zordur. Işıl ışıl parlayan üniformaları ya da sade siyah papaz kıyafetleriyle, etraflarını saran çocukları, vasiyet kaygıları, güzel evlere doluşmuş halleriyle aile üzerimize üzerimize gelirken Jane Austen ise geceleyin gökyüzündeki bir bulut kadar zor bulunur.

Onun biyografi yazarlarının ilgisini kendinden uzaklaştıran tarzıyla ilgili hissiyatım, Lord David Cecil'ın da ifade ettiği gibi, bu yolla "kuşkusuz arzuladığı gibi yakın arkadaş değil, bir tanıdık" olarak kaldığıdır.[25] Katılığı ve aptallara katlanmayı reddetmesi de sizi bir yere izinsiz girmekten, yanlış anlamlar yüklemekten, izleri aptalca yanlış okumaktan korkar hale getiriyor. Sonra akademik çevrenin dışında da akademik çevrede olduğu kadar beğenilen az sayıdaki büyük yazarlardan biri olmasından kaynaklanan zorluklar da mevcut. Hakkındaki literatür büyüklük olarak binlerce kitaba, on binlerce makaleye koşuyor, içlerinde ustalıklı bir şekilde bilgilendirici olanlar da biçimsiz olanlar da var; sadece 1952-1972 yılları arasında toplam 551 kitap, deneme ve makale yayımlandığını düşündüğünüzde hepsinden sınıfı geçmek mümkün değil ki 85 doktora tezinden bahsetmiyorum bile.[26] Akademik duvarın öte tarafındaysa, birçok okur onu fazlasıyla kendi malı olarak, dokunulmaz veya sorulara ya da teorilere konu edilemez görüyor.

Yine de onun hayat hikâyesini anlatmaya yönelik bir teşebbüs olan elinizdeki kitabın son sayfasında Jane Austen'a dönmeliyim. Kendisine, kendi yolunu bulmak zorunda kaldığı dünyadan daha anlamlı bir dünya sunan kitapları sığınak olarak gören çocuğa... Kendi hikâyelerini anlatabileceğini görmeye başlamasından itibaren hayal gücü insanı şaşırtıcı yönlere alıp götüren kıza... Dans etmeyi ve şaka yapmayı sevmiş ve tüm zekâ gücüyle kendisini roman yazma konusunda yetiştirmeye vermiş olsa da bir kocanın hayalini kurmuş olan kıpır kıpır kadına... İnsanları sevmediğine ve artık yazamayacağına karar veren, rahat ve sevgisiz bir

evlilik yapması için aklı çelinen ve bu kışkırtmayı arkasında bıraktığı 25 yaşındaki haline... Düşünmek ve yazmak için bazen rahat bırakılmayı tercih etse de ailesine her daim zaman ayıran sevgi dolu kız kardeşe ve halaya... Mürebbiyelere ve hizmetkârlara dostça davranan kadına... Yayımlanan kitaplarıyla parlak bir başarı kazanmış usta yazara... Son anlarında bile yazarak ölüme cesaretle direnen ölüm döşeğindeki kadına... Bazen sevdiklerinin görüş ve alışkanlıklarına karşı gelmek yerine sessiz kalmayı tercih eden ve kitapları hakkında insanların söylediklerini tekrar okumak üzere not eden insana... Jane Austen'ın en sevdiğim hali elalemin düşüncelerine gülüp geçmesidir. Ne şans ki güleceği çok şey oldu; bugün de hakkındaki düşüncelerin çokluğu öyle bir raddeye geldi ki sonsuza dek gülünebilir.

Ekler

I - Jane Austen'ın Son Hastalığına Dair Bir Not

Ölümünden iki yüz yıl sonra konulan her türlü tanı mecburen farazidir. 1964 yılında Sir Zachary Cope tarafından, Jane Austen'ın günümüzde tedaviye cevap veren, o zamanlarda ise tedavisi imkânsız olan Addison hastalığından muzdarip olduğu iddiası atıldı ve ciddiyetle tartışıldı. Jane Austen'in bahsettiği ciltteki renk değişimini ("siyah, beyaz ve her türlü sağlıksız renk"), safra nöbetlerini, dayısının vasiyeti yüzünden üzüldüğündeki gibi duygusal gerilime maruz kalınca fenalaşmasını referans olarak gösterdi.

Addison hastalığı kusma, vücutta su kaybı ve ciltte renk değişimine sebep olan böbreküstü bezleri tüberkülozudur fakat Jane Austen'ın durumuyla uymuyor gibi görünen başka özellikleri de vardır. Addison hastalığındaki cilte renk değişimi özelliği aslında, tüberküloz nedeniyle hasar gören ve kortizon üretemeyen böbreküstü bezlerini uyarmak için hipofiz bezinin daha çok çalışmasıyla artan melanin üretiminin etkisiyle bronzlaşmış, sağlıklı bir görünüme yol açar. Bu aşırı uyarılma tesadüfi bir şekilde ciltte renk artışına sebep olur. Bunun bir sonucu olarak, görenler hastanın ne kadar iyi göründüğü yorumunu yapma eğiliminde olurlar fakat hiç kimse Jane Austen'da böyle bir şey gözlemlemezken, yeğeni Caroline bilhassa benzinin solgunluğunu yazmıştı ("çok solgundu").

Addison hastalığında, Jane Austen'ın yaşadığı gibi tekrar eden ateş görülmez. Diğer yandan, hasta ayağa kalktığında kan basıncının düşmesi anlamına gelen, ani baygınlık ve ayaktayken yere yığılmaya sebep olan postural hipotansiyon olarak bilinen rahatsızlığa yol açar. Jane Austen'ın durumunda bu da kaydedilmemiştir. Yine onun hastalığı düzelme ve kötüleşme safhaları arasında gidip gelirken, Addison hastalığında sabit bir seyir izlenmesi beklenir.

Bir ihtimal hastalığı tekrarlayan ateşin görüldüğü, giderek güçten düşüren ölümcül Hodgkin hastalığı -bir kanser türü- gibi bir çeşit lenfomaydı.

Hastalık 1815-1816 kışına kadar belirti göstermeden 1813 yılında oluşmuş olabilirdi. 1813'te Jane, yüzünde, temmuz sonundan eylül sonuna kadarki yedi hafta boyunca, yeğeni Fanny'nin günlüğüne yazacağı, bir mektupta da Jane'in bizzat bahsedeceği kadar şiddetli bir ağrı yaşadı. Fanny, Chawton'dayken "yüzünde bir soğukluk" olduğunu, "çok katı bir yüzü" olduğunu ve "üzgün yüzünün derdini çekiyor" olduğunu, ayrıca ağustos ve eylül ayları içerisinde altı farklı akşamda kulübeye geri yürüyüp yüzünü gece havasına maruz bırakmak yerine evde uyumayı tercih ettiğini yazdı. Daha sonra Jane, Godmersham'dan yolladığı mektupta, yolculuk esnasında üşütmesinin ardından yüzünde birkaç gün "şiddetli ağrı" olduğunu yazdı; metaneti göz önünde tutulursa, şiddetli ağrı gerçekten de şiddetli olmalıydı.

Yüz nevraljisi olan herkes yüzünde şiddetli ağrıya yol açacağı korkusuyla soğuk havaya maruz kalmaktan kaçınacaktır. Ayrıca, *tic douloureux* lenfomanın başlangıcında olduğu gibi bağışıklık sisteminin baskılandığı bir zamanda zona hastalığının peşinden ortaya çıkabilir. Eğer 1813'te belirti göstermeyen bir lenfomaya yakalandıysa, pekâlâ iki yıl ya da daha fazla süre belirtiler olmadan hayatını sürdürebilirdi. Bu hipotezle ilgili bariz çekince, zonası olduğuna dair hiçbir kanıt olmaması ve Jane Austen gibi metanetli birinin bile böyle ağrılı bir hastalıktan bahsetmeme ya da etrafındakilerin bunu fark etmemesi ihtimalinin yok gibi gözükmesidir. Bununla beraber, yine de son hastalığına bir lenfomanın sebep olması tamamen mümkündür.

Bu not Dr. Eric Beck'e danışıldıktan sonra yazılmıştır.

II- Fanny Austen'ın 1809 Tarihli Cep Günlüğünden "An African Story"* ve Köleliğe Bakış Açısına Dair Bir Not

Muhterem papaz George Austen, 1760 yılında James Nibbs adında Oxford'dan arkadaşına ait olan Antigua'daki bir plantasyonun mütevellisi oldu; Nibbs, James Austen'ın vaftiz babası oldu ve kendi oğlu George'u Steventon'daki okula gönderdi. Böylece Austen'ların uzaktan da olsa kölelikle bir bağlantıları oldu; gerçekten de on sekizinci yüzyılda İngiltere'de kölelilikle bu türden bağlantıları olmayan aile azdır.

Jane Austen'ın *Emma*'da köle ticaretine atıfta bulunması onun nerede durduğunu gösterir. Jane Fairfax mürebbiye acentelerinden "insan eti" satar gibi bahsederken; Mrs Elton ona, "Eğer amacın köle ticaretini aşağılamaksa, seni temin ederim ki Mr Suckling her zaman köleliğin kaldırılmasından daha çok yanadır" diyerek karşılık verir. Jane Fairfax sözlerini "Bu iki faaliyet, suçu devam ettirenler bakımından elbette büyük ölçüde farklı olabilir fakat konu kurbanların büyük sefaletine gelince arada ne fark var, bilmiyorum" şeklinde sürdürür. Austen'ın buradaki meselesi kölelikle değil, mürebbiyelikle ilgilidir fakat şüphesiz okurlarının, köle ticaretinin suç olduğu konusundaki fikir birliğini doğru kabul eder.

Mrs Austen'ın kuzeni Mrs Samuel Cooke'un, 1799'da yayımlanan romanı *Battleridge* de köleliğin reddini önerir. Hikâye, kölelik karşıtlığının uygun görülmediği bir çağ olan on yedinci yüzyılda geçer. Genç bir adam Barbados'lu bir çiftlik sahibinin yanında çalışmaya başlayıp eve para gönderdiğinde, küçük erkek kardeşi, ağabeyinin "bu parayı kazanmak için zavallı zencileri dövmediğini" vurgular. Bu küçük bir noktadır ama vurgulanmıştır ve önemli olan da budur.

Hem Mr Austen hem de küçük kızı tarafından tercih edilen ve şiirleri aile arasında sesli şekilde okunan bir şair olan Cowper'ın ateşli bir kölelik karşıtı olduğu da hatırlamaya değerdir.

---

* Fanny Austen'ın Cep Günlüğü,1809: Centre for Kentish Studies U951 F24/6.

Son olarak; Fanny Austen'ın 1809 yılına ait günlüğünden alınarak basılı hale getirilen aşağıdaki "African Story" [Bir Afrika Hikâyesi], kadın günlüklerini yayımlayan yayıncılar kendilerine güvenerek baştan aşağı naif fakat tamamen karşısındakinin duygusunu paylaşan böyle bir hikâyenin bütünüyle hoş karşılanacağını varsaydıklarına göre, kölelerin durumlarıyla ilgili kaygıların ve köle ticaretine karşı duyulan nefretin o zaman da oldukça yaygın olduğunu gösteriyor.

Owhyhee oturduğu kulübenin yanındaki kulübede yaşayan kızı sevdi. Köyde yaşayan gençler tarafından civardaki en güzel kız addedilen kız da Owhyhee'yi sevdi, büyük bir sevgiyle sevdi. Doğanın emrine karşı gelmek gibi bir şey bilmedikleri için karşılıklı ilgilerinin de teşvikiyle, mensup oldukları kabilelerin dinsel törenlerine göre evliliklerinin kutlanacağı gün belirlendi.

Palmiyelerin gölgesi altında beraber yürürlerken "Ora'm" dedi Owhyhee, "kulübemizi yapmak için şu anda kafalarımızı güneşten koruyan güzel gölgenin yapraklarını bir araya bağlayacağız ve sen solan yaprakları canlandırmak için gidip dağdan su getireceksin, gıdalarını çok güzel bir elden alan yapraklar şükran duyarcasına iki misli hoş gözükecekler."

"Sonra" diye karşılık verdi kız, "Ora'n geri dönüşlerine gülümseyecek ve üzerlerine çiğ düşmüş palmiyeler gözleri yaşlı bir şekilde seni selamlıyorlarmışçasına pırıl pırıl bir damlanın düşmesine müsaade edecekler."

Owhyhee "Sonra ben avdan mutlulukla döneceğim" karşılığını verdi, "ve ganimetlerimi Ora'mın ayaklarına sereceğim. Kanomu dalgalara vurduğumda tuttuğum tüm balıklar da Ora için olacak; senin fikrin benim gayretime eklenecek ve mızrağımı ister kaplana ister enginin canavarına fırlatayım, koluma kuvvet ve cesaret verecek olan yine Ora'm olacak."

Nihayet evlilik için belirlenen gün geldi çattı. Kabilenin yaşlıları sadece böyle özel günlerde kullanılan bir köy çadırının koruyucu gölgesi altında toplandılar ve evlilik töreni yapıldı. Toplanan köylüler, her zamanki gibi en candan sevinç gösterileriyle genç çiftin evliliklerini tebrik ettiler. Masum eğlencelerinin orta yerinde beklenmedik bir gürültü duyuldu ve masum köylüler yerlerinden fırladılar. Çok geçmeden bu paniğin kaynağı açığa çıktı. Bir Avrupa gemisi çok uzakta olmayan kıyıya demirlemiş ve mürettebatın bir kısmı zararsız insanları doğdukları topraklardan ve en değer verdikleri yakınlarından koparmak amacıyla karaya çıkmıştı. Fakat yaklaştıklarında köyün bütün sakinlerini bir arada toplanmış bulduklarından onlara saldıracak denklikte olmadıklarını düşünerek paniğin onları dağıtacağı umuduyla tüfek patlattılar; bir ölçüde başarılı olduklarını gördükleri anda da üç veya dört farklı yerden patlattılar ve zavallı kurbanların korkusu arttı. Saldırganlar fırsatı kaçırmayıp çemberin ortasına daldılar

ve korkan Afrikalılar kaçtılar. Owhyhee yere düşen Ora'yı oradan almaya çalıştı ama nafile; kovalandı ve istilacılar tarafından yakalanıp diğerleriyle birlikte hapsedildi. Neredeyse korkudan ölmüş olsa da kendisini tutan Ora'sının kollarından koparıldı ve diğer kurban arkadaşlarıyla birlikte içinden beyaz adamların indiği gemiye götürüldüler. Çok geçmeden Owhyhee ve köylüleri doğdukları ve şu anda en değer verdiklerini barındıran kıyıdan ayrıldılar.

Delirmiş gibi güverteyi zincirleriyle döverken "Ah Ora'm!" diye haykırdı Owhyhee, "altında gölgelendiğimiz palmiyelerin yapraklarını kim sulayacak şimdi? Sen sulayacaksın Ora'm ama gözyaşlarınla."

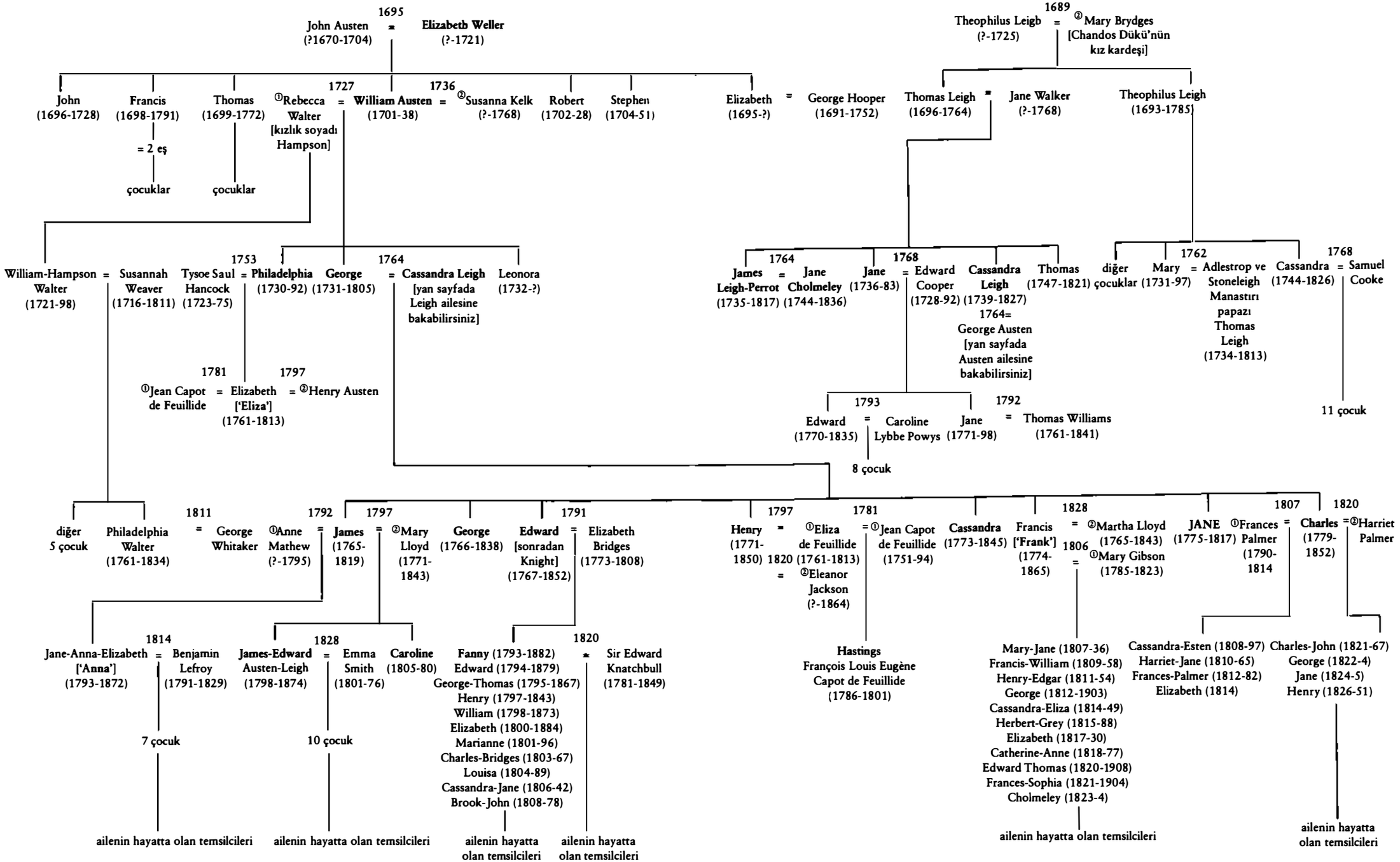
Fakat feryatları bunları işiten taş kalplere yel esintileri gibi geliyordu. Gemi süratli bir yolculuğun ardından yönlendirildiği limana vardı ve Owhyhee diğer talihsiz köylüleriyle birlikte köle olarak satıldı.

Hayli zaman bu durumda yaşadı. Nihayet, her gün ona ve arkadaşlarına uygulanan ve azami gayret ve sakınmalarına karşın engel olamadıkları zalimlikten bitkin düşen Owhyhee ve beş kişi daha ormana kaçtılar. Firar ettikleri çok geçmeden anlaşıldı ve onlara zalimlik edenler tüm gayretlerini onları bulmak için ortaya koyup çok da başarılı oldular; sadece Owhyhee takipten kurtuldu. Kaçışını bir akşam erteleyerek, eğer mümkün olursa arkadaşlarının başına ne geldiğini anlamak için yolunu plantasyona çevirdi. Orada kendisini ilk karşılayan şey, bazı talihsizleri kazığa oturtmak üzere hazırlanan idam sehpasıydı. Çok geçmeden arkadaşlarının korkunç bir cezaya çarptırılmak üzere olduklarını tahmin etti. Direğe sürüklendiler, kanlarının aktığını gördü ve ardından ormana daldı.

Karanlık bir geceydi; Owhyhee neden hayatta olduğunu merak ederek sahili dolaştı. Bir kaya çıkıntısının altına oturdu ve dakikada bir şimşekler tarafından aydınlatılan denizi seyretti. Bir anda şiddetli rüzgâr çıktı. Owhyhee her an rüzgârlardan Ora'sının onu çağıran sesini duyduğunu düşünüyordu. Kendisine ulaşan iniltileri ve çakan şimşekleri dinledi, ileride, epey uzakta, neredeyse enkaza dönüşmüş bir gemi gördü. Talihsiz cismi farkeder farketmez sığındığı kayadan ayrıldı ve suyun kenarına geldi; etrafında boğulup şişmiş bedenler yüzüyordu. Endişeyle önündeki manzarayı inceledi, ayağına bir ceset çarptı; köylüsü olan kadınlardan birine aitti. O cesedin Ora'sına ait olduğunu anlaması için bir an yetti, bileklerinde hâlâ zincirlerin izleri duruyordu, kendisi gibi onun da beyaz yağmacıların kurbanı olduğuna karar verdi. Ona bunu yapan barbarlar da onunla aynı kaderi paylaşmıştı..

Karısının elini yerden kaldırıp göğsüne bastırarak "Ora'm" dedi Owhyhee, "sen sevgilini terkettin, o halde o da seni takip etmeli. Seni doğduğun topraklardan koparıldıklarında, bu vahşetin ölümüne eşlik etmen için Owhyhee'nin sana yaptığı bir davet olduğunu hayal edemezdin."

Bıçağını kalbine sapladı ve dalgalara gömüldü.

1695
John Austen (?1670-1704) = Elizabeth Weller (?-1721)
John (1696-1728)
Francis (1698-1791)
= 2 eş
çocuklar
Thomas (1699-1772)
çocuklar
1727
①Rebecca Walter [kızlık soyadı Hampson]
1736
William Austen (1701-38) = ②Susanna Kelk (?-1768)
Robert (1702-28)
Stephen (1704-51)
Elizabeth (1695-?) = George Hooper (1691-1752)
1689
Theophilus Leigh (?-1725) = ②Mary Brydges [Chandos Dükü'nün kız kardeşi]
Thomas Leigh (1696-1764) = Jane Walker (?-1768)
Theophilus Leigh (1693-1785)
William-Hampson Walter (1721-98)
Susannah Weaver (1716-1811)
Tysoe Saul Hancock (1723-75)
1753
Philadelphia (1730-92)
George (1731-1805)
1764
Cassandra Leigh [yan sayfada Leigh ailesine bakabilirsiniz]
Leonora (1732-?)
1764
James Leigh-Perrot (1735-1817) = Jane Cholmeley (1744-1836)
1768
Jane (1736-83) = Edward Cooper (1728-92)
Cassandra Leigh (1739-1827) 1764= George Austen [yan sayfada Austen ailesine bakabilirsiniz]
Thomas (1747-1821)
diğer çocuklar
1762
Mary (1731-97) = Adlestrop ve Stoneleigh Manastırı papazı Thomas Leigh (1734-1813)
Cassandra (1744-1826)
1768
Samuel Cooke
11 çocuk
1781
①Jean Capot de Feuillide = Elizabeth ['Eliza'] (1761-1813)
1797
= ②Henry Austen
1793
Edward (1770-1835) = Caroline Lybbe Powys
8 çocuk
1792
Jane (1771-98) = Thomas Williams (1761-1841)
diğer 5 çocuk
Philadelphia Walter (1761-1834)
1811
= George Whitaker
①Anne Mathew (?-1795)
1792
James (1765-1819)
1797
= ②Mary Lloyd (1771-1843)
George (1766-1838)
Edward [sonradan Knight] (1767-1852)
1791
= Elizabeth Bridges (1773-1808)
Henry (1771-1850)
1797
= 1820 = ②Eleanor Jackson (?-1864)
1781
= ①Jean Capot de Feuillide (1751-94)
Cassandra (1773-1845)
Francis ['Frank'] (1774-1865)
1828
= ②Martha Lloyd (1765-1843)
1806 = ①Mary Gibson (1785-1823)
JANE (1775-1817)
①Frances Palmer (1790-1814)
1807
Charles (1779-1852)
1820
=②Harriet Palmer
Jane-Anna-Elizabeth ['Anna'] (1793-1872)
1814
= Benjamin Lefroy (1791-1829)
7 çocuk
ailenin hayatta olan temsilcileri
James-Edward Austen-Leigh (1798-1874)
1828
= Emma Smith (1801-76)
Caroline (1805-80)
10 çocuk
ailenin hayatta olan temsilcileri
Fanny (1793-1882)
Edward (1794-1879)
George-Thomas (1795-1867)
Henry (1797-1843)
William (1798-1873)
Elizabeth (1800-1884)
Marianne (1801-96)
Charles-Bridges (1803-67)
Louisa (1804-89)
Cassandra-Jane (1806-42)
Brook-John (1808-78)
ailenin hayatta olan temsilcileri
1820
Sir Edward Knatchbull (1781-1849)
ailenin hayatta olan temsilcileri
①Eliza de Feuillide (1761-1813)
Hastings François Louis Eugène Capot de Feuillide (1786-1801)
Mary-Jane (1807-36)
Francis-William (1809-58)
Henry-Edgar (1811-54)
George (1812-1903)
Cassandra-Eliza (1814-49)
Herbert-Grey (1815-88)
Elizabeth (1817-30)
Catherine-Anne (1818-77)
Edward Thomas (1820-1908)
Frances-Sophia (1821-1904)
Cholmeley (1823-4)
ailenin hayatta olan temsilcileri
Cassandra-Esten (1808-97)
Harriet-Jane (1810-65)
Frances-Palmer (1812-82)
Elizabeth (1814)
Charles-John (1821-67)
George (1822-4)
Jane (1824-5)
Henry (1826-51)
ailenin hayatta olan temsilcileri
Jane Austen'ın bu kitapta adı geçen aile fertlerini gösteren kısa soyağacı

Notlar

1. BÖLÜM 1775
(Sayfa 1-10)

Sonnot ayısının fazlalaşmaması için Jane Austen'ın kendi mektuplarının tarih ve sayfa referansları genellikle verilmemiştir. Bunlar, karton kapaklı satışları mevcut olan R. W. Chapman'ın hazırladığı baskılardan (1932 ve 1952) veya Deirdre Le Faye'in 1995 tarihli baskısından kolaylıkla bulunabilir.

1 George Austen'ın üvey kardeşinin karısı Mrs Susannah Walter'a yazdığı 17 Aralık 1775 tarihli mektuptan; R.A. Austen-Leigh, The Austen Papers, 1704-1856 [Austen'lara Ait Yazılar, 1704-1856] (1942; bundan sonra *AP* olarak yazıldı), s. 32.

2 Mrs Austen'ın eltisi Mrs Walter'a bir mektubunda yazdığı gibi (8 Kasım 1772, *AP*, s. 28), yılın yolculuk yapmaya elverişli bir zamanı olmamasına rağmen Philadelphia Hancock'un Cassandra'nın Ocak 1773'teki doğumuna yardım etmesi bekleniyordu; daha önce en azından bir kez, George'un doğumu için orada bulunmuştu. Normal olarak bir kadın arkadaş veya aileden birinden doğum esnasında yardımcı olması istenirdi; örneğin, Mrs Austen 1770 yılında kız kardeşi Mrs Cooper'a yardıma gitti. Philadelphia 1775'te İngiltere'deydi, dolayısıyla kolaylıkla Steventon'a gelebilirdi.

3 İnciler için Tysoe Saul Hancock'un Philadelphia Hancock'a yazdığı 22 Mayıs 1775 tarihli mektuba (*AP*, s. 81), klavsen için Tysoe Saul Hancock'un Philadelphia Hancock'a yazdığı 31 Ocak 1772 tarihli mektuba (*AP*, s. 60), oyun için Tysoe Saul Hancock'un Elizabeth Hancock'a yazdığı 7 Kasım 1771 tarihli mektuba (British Library Add. MSS 29,236) bakabilirsiniz.

4 Eliza Chute'un kız kardeşi Lady Compton 1 Ocak 1790'da doğum yaptıktan sonra ancak 16'sında konuşmak için annesinin odasına gitti, 27'sinde aşağı kata indi, 29'unda dışarı çıktı, 2 Şubat'ta da çocuğun vaftiz törenine gitti. Mrs Austen'ın gelini Elizabeth (Austen/Knight) dokuzuncu çocuğunu 13 Kasım 1804'te doğurdu, 23 Kasım'da yemek yemek için kalkıp sandalyesine oturdu, 2 Aralık'ta yardım almadan yürümeye başladı ve 10 Aralık'ta da ilk kez alt katta yemek yedi. 10 Şubat'a, yani doğumdan 3 ay sonrasına kadar dışarı çıkıp kiliseye gitmedi. İki yıl sonra 16 Kasım 1806'da onuncu çocuğunu doğurdu, ilk kez 15 Aralık'ta sınıfta (yani üst katta) yemek yedi ve 10 Ocak 1807'de ilk kez dışarı çıktı. 25 Ocak'a kadar kiliseye gitmedi. Bütün bu tarihler kızı Fanny tarafından, Kent İlçe Arşivi'nde U951 F24/ I-69 kod numarasıyla tutulan günlüğüne kaydedildi.

5 Vaftiz anneler, Jane'in, Kent'te avukatlık yapan büyük amcası Francis Austen'ın karısı ile annesinin kuzeni olan Chinnor'un papazıyla evlenen Mrs Musgrave'di. Vaftiz babası, Mrs Austen'ın amca kızı ve adaşı, Balliol'un müdürü Theophilus Leigh'in kızı Cassandra Leigh'in kocası, Great Bookham papazı Samuel Cooke'tu. Francis Austen'ın karısı 1782 yılında öldü, Mrs Musgrave'den bir daha haber alınamadı. Fanny Burney'nin varlıklı bir adam olarak

tanımladığı Mr Cooke'un içlerinden sadece üçü yetişkin yaşları gören kendi on bir çocuğuyla sorunları vardı. Bununla beraber, Jane 1814'te Cooke'larda kaldı ve Mr Cooke *Mansfield Park*'a olan beğenisini dile getirdi.

6 Mrs Cassandra Austen'ın Susannah Walter'a yazdığı 6 Haziran 1773 tarihli mektuptan; *AP*, s. 29. Kız kardeşi Jane Cooper iki çocukta kaldı fakat otuz iki yaşında evlenmişti ve kocası da kırk yaşındaydı.

7 1761'de uzakta yaşayan Steventon'lı bir mülk sahibi olan ikinci göbekten bir kuzeninin kocası Thomas Knight tarafından George Austen'a Steventon'da bir geçim olanağı sunuldu. Bunun ona sağladığı sadece ekilip biçilecek on iki dönümlük vakıf arazisiydi ama Mr Knight buna ek olarak, kayda değer büyüklükte bir araziyi işlemesi anlamına gelen Cheesedown Çiftliği'ni de işletmesine müsaade etti. Mart 1773'te Canterbury başpiskoposu tarafından kendisine Deane'de ikinci bir iş yapması için özel izin verildi. Mr Austen'ın South Sea'den gelen yıllık iratlarını tümüyle harcadığı Hoare's Bank'teki hesabında kayıtlıdır.

8 Mrs Cassandra Austen'ın Susannah Walter'a yazdığı 6 Haziran 1773'te yazdığı mektuptan; *AP*, s. 29: "Küçük kızımı ilk üç ay boyunca emzirdim, sütten kesilmiş ve sadece sekiz hafta Deane'de iyi bir kadın tarafından bakılıp büyütülmüştü; çok sağlıklı ve hareketli, bugün de kısa iç eteğini giydi." Elbette Mrs Austen her çocuğunda aynı düzeni uygulamamış olabilir; mesela ilk bebeğini evde tutup daha uzun süre emzirmiş olabilir. Mrs Thrale sadece ilk çocuğu Queenie'yi emzirmişti. James Austen ve annesi birbirlerine farkedilir bir biçimde güçlü şekilde bağlıydılar.

9 Lawrence Stone'un *The Family, Sex and Marriage in England 1500-1800* [İngiltere'de Aile, Cinsellik ve Evlilik, 1500-1800] (1982, s. 100) adlı kitabında alıntı yaptığı *Advice to Young Men* [Genç Erkeklere Tavsiyeler] adlı kitaptan.

10 Susan Ferrier, *Marriage* [Evlilik] adlı romanının (1818'de yayımlandı fakat 1810 yılında yazıldı, daha öncesinden tasarlandı) 19. Bölümü'nde anneleri tarafından emzirilmek istemeyen ikiz kızların bakımını anlatır: Birisine sütanne bulunurken; diğeri doğranmış peksimetler, yulaf lapası, kolik tozları ve bir kaşık ya da bir "emme kabı" vasıtasıyla verilen diğer hazır ilaçlarla beslenmek üzere ailenin yaşlı teyzelerine teslim edildi. Elle beslenen çocuk, genç bir teyze tarafından evlat edinilerek ölmekten kıl payı kurtulur ve ikinci bir sütanne bulunur. Emme kapları on sekizinci yüzyılda kullanılmaya başlandı; genellikle üzerinde bir parça kumaş olan üstü delik bir emziği olan seramikten yapılma kaplardı.

Deirdre Le Faye, *Jane Austen Society Report* (1987), s. 15-20'de yer alan "The Austens and the Littleworths" [Austen'lar ve Littleworth'ler] başlıklı yazısında, kendi çocukları olan ve Austen'ların mektuplarında tümünden bahsedilen John ve Elizabeth Littleworth adlarında bir çiftin, Austen'ların çocuklarına düzenli olarak bakan aile olabileceklerini ileri sürer. Jane Austen doğduğunda John altmış bir, karısı da büyük ihtimalle sütanne olamayacak yaştaydı. Mrs Austen, Cassandra'yla ilgili 6 Haziran 1773 tarihli mektubunda (*AP*, s. 29) sadece "Deane'de iyi bir kadın"dan bahseder. Edward'ın da "Movie" olarak hatırladığı bir bakıcıdan bahsettiği söylenir.

Valerie Fildes'in *Wet Nursing* (1988) adlı kitabında sütannelik konusu tüm yönleriyle ele alınır. Özellikle "Wet Nursing in the Eighteenth Century" [On Sekizinci Yüzyılda Sütannelik] başlıklı 8. Bölüm'ü okuyabilirsiniz. Üç aylıkken bir bebek lapa, süt ve un veya ekmek kırıntılarıyla yapılmış yarı sulu gıdalarla beslenebiliyordu. 1760'lı yıllarda hayırsever Jonas Hanway, terkedilmiş her türlü bebeği hayvan sütüyle yapay olarak beslemenin sütannelere bağımlılıktan daha iyi olduğunu ileri sürdü. Valerie Fildes'in *Breasts, Bottles and Babies* adlı kitabına göre, "Emzirme kapları" (biberonlar) Londra'daki yetimhanede kullanılıyordu fakat Hampshire'da kullanılmış olmaları olası görünmüyor.

11 Bu, Lawrence Stone'un *The Family, Sex and Marriage* adlı kitabında (s. 68) yer alan, Jane Austen'ın anne babasının evlendiği 1764 yılına ait bir istatistiktir.

12 Mrs Grant'ın kendi yazdığı *Letters from the Mountains* (3 cilt, 1807; 1773 ve 1803 yılları arasında yazıldı) adlı kitabından (1. cilt, 3. mektup, s. 35).

13 James-Edward Austen-Leigh'in *A Memoir of Jane Austen* (1870) adlı kitabından (s. 45). Henry Brooke'un 1766 ve 1770 yılları arasında beş cilt halinde yayımlanan *The Fool of Quality* adlı kitabı çok popüler ve etki yaratan bir kitaptı.

14 Mrs Cassandra Austen'ın Susannah Walter'a tarih itibariyle George'u da hesaba katarak "dördü de evde" diye yazdığı 8 Kasım 1772 tarihli mektuba (*AP*, s. 28) bakabilirsiniz.

15 George Austen'ın Susannah Walter'a yazdığı 8 Temmuz 1770 tarihli mektuptan; *AP*, s. 23.

16 Edward annesinden kalan tüm mirası (437 pound 2 şilin 9,5 peni) 1827 yılında George'un kullanımına tahsis etti; *AP*, s. 334. Yetmiş iki yaşına kadar yaşayan George, vücudunda oluşan ödem sonucu öldü. W. Jarvis'in *Jane Austen Society Report*'taki (1976) "Some Information about Jane Austen's Connections" [Jane Austen'ın Yakınları Hakkında Bazı Bilgiler] başlıklı yazısını (s. 15) okuyabilirsiniz.

17 John Woodman'ın Warren Hastings'e yazdığı 20 Haziran 1776 tarihli mektuptan (British Library Add. MSS 29,137, f. 243).

18 Philadelphia Hancock'un Hoare's Bank'teki 1777 yılına ait hesabı; banka ana defteri 95, s. 93. Tam miktarlar 3.438 pound 13 şilin 6 peni (9 Mayıs 1777 tarihinde) ve 4.800 pounddur. Ayrıca birkaç hisse vardır. Phila 2.669 pound 5 şilinlik devlet tahvili satın aldı ve amcası Francis Austen'a 384 pound 12 şilin 7 peni ödedi. Yine kendi ifadesiyle, aralıkta muhtemelen bir terzi olan Madame Nettine&Co.'daki hesabını da kapattı.

19 Norfolk, LongWeston'dan James Woodforde, bir önceki pazar günü ilan ettiği bu özel ayin ve oruç sonrasında, "bir pazar öğleden sonrasında karşılaştığım kadar dolu cemaat vardı; neredeyse herkes oradaydı" diye yazar. *Diary of a Country Parson* [Bir Köy Papazının Günlüğü] (5 cilt, 1924-31), 1. cilt, s. 194.

20 Bu yorum, yazılıp Leigh ailesi içinde saklandıktan sonra 1911 yılında yayımlanan *Chawton Manor and Its Owners* [Chawton Malikânesi ve Sahipleri] adlı kitabın 61. sayfasında yer alır ve Mrs Austen'ın kuzenlerinden birine atfedilir.

2. BÖLÜM MERİTOKRATLAR (Sayfa 11-24)

1 Leigh'ler, Kraliçe Elizabeth taç giydiği zaman Londra Belediye Başkanı olan Sir Thomas Leigh'in soyundan geliyorlardı. Ailenin genç koluna asalet unvanı verildi ve Warwickshire'daki Stoneleigh Manastırı'nın sahibi oldular. Mrs Austen'ın büyükbabası, Handel'in hamisi olan ve [ünlü şair Alexander-e.] Pope'un hakkında alay dolu bir şiir yazdığı, yaşlı kol mensubu Birinci Chandos Dükü'nün kız kardeşi Mary Brydges'le evlendi.

2 Belge, R. A. Austen-Leigh 1909 yılında kopyasını çıkartığı dönemde Horsmonden yakınlarındaki Capel Malikânesi'nde yaşayan Mrs John Francis Austen'ın elindeydi. Belge, 1942 yılında Jane Austen hakkında yazı yazan herkes için paha biçilemez olan *AP*'nin 1. Bölümü'nde yayımlandı.

3 *AP*'nin 1. Bölümü'nde ve Maggie Lane'in *Jane Austen through Five Generations* [Beş Kuşak Boyunca Jane Austen'ın Ailesi] (1984) adlı kitabında yer alan bilgidir.

4 William Walter'ın üvey erkek ve kız kardeşleri George ve Philadelphia Austen'la arası iyiydi. Mrs Austen, Mrs Walter'la, Philadelphia'nın kızı da bir diğer Philadelphia olan Walter'ların kızıyla mektuplaşıyordu. Walter ailesi *AP*'de yayımlanan bu mektuplardan çoğunu muhafaza etti.

5 Philadelphia'nın çıraklığı hakkında İngiliz Devlet Arşivi'ndeki çıraklık kayıtlarından ortaya çıkardığı bilgi ve ayrıca Cleland'in *Fanny Hill* adlı romanında Covent Garden'da geneleve

paravan olarak kullanılan bir kadın şapkası dükkânı olan Mrs Cole adında bir karakter olduğuna dikkat çektiği için Robin Vick'e minnettarım. Kayıtlar Philadelphia'nın isminin yaygın bir farklı yazım olan "Philadelphia Austin" şeklinde yazıldığını ve anne babasından ikisinin de hayatta olmamasına istinaden anne-baba adı hanesinin boş olduğunu gösteriyor. Diğer çırak kızlar Sarah Harris 1742, Rose Keene 1746 yılında kayıtlarda gözüküyor.

6 Örneğin, on dokuzuncu yüzyılın ortasında halası tarafından tek başına Yeni Zelanda'ya gönderilen Lancashire'lı bir yetim olan Katherine Mansfield'in büyükannesiyle karşılaştırabilirsiniz.

7 Büyük bir çoğunluk Hancock'un 1711 yılında doğduğuna inanıyordu fakat görünüşe göre bu, öldüğü 1775 senesinde yaşını altmış dört olarak gösteren Hindistan'daki mezar taşındaki yanlış bir bilgi ya da hatalı bir yazımdan kaynaklanıyor. Robin Vick, onun aslında muhterem papaz Thomas Saul Hancock ve karısı Elizabeth'in oğlu olarak 1723'te Noel günü doğduğunu ve 10 Ocak 1724'te Kent, Sittingbourne'da vaftiz edildiğini ortaya çıkarmıştı. Thomas Saul Hancock civardaki Wormshill ve Hollingbourne kiliselerinin papazıydı. Kimlik tespiti, ikisinden de Hancock'un mektuplarında (bkz. *AP*) bahsedilen Olivia (1731) ve Colbron'un (1733) aralarında bulunduğu diğer dört çocuğun Hollingbourne'da vaftiz edilmesiyle doğrulanır.

Leonora Austen hakkındaki bilgiler için Deirdre Le Faye'in yaptığı araştırmalara minnettarım.

8 Keith Feiling, *Warren Hastings* (1954), s. 40-41.

9 Bu iddia, Mayıs 1905 tarihli *Temple Bar* dergisinde yer alan "A God-Daughter of Warren Hastings" [Warren Hastings'in Vaftiz Kızı] başlıklı makalede Sidney Grier tarafından ortaya atıldı. R. A. Austen-Leigh ve Deirdre Le Faye'in kabul etmeye meyilli olmalarına karşın doğrulanmamıştır.

10 Keith Feiling, *Warren Hastings*, s. 40.

11 Clive'in karısına yazdığı mektuptan Mark Bence-Jones'un *Clive of India* (1974) adlı kitabında (s. 220) bahsedilir.

12 Keith Feiling, *Warren Hastings*, s. 51.

13 Cassandra Leigh'in kiralık varlıkları [*leasehold*] Oxford'da, George Austen'ınkiler Kent, Tonbridge'teydi. Cassandra Leigh'inkilerin bir kısmı evlendikten iki yıl sonra satılırken, para yıllık gelir getiren hisse senetlerine yatırıldı. Onun annesinin, diğerinin de üvey annesinin öldüğü 1768 yılında ikisi de miraslarını bütünüyle elde ettiler ve bundan sonra George Austen da kendi mülklerini elden çıkarttı ve miraslarının tüm ederi South Sea Company'nin yıllık gelir getiren gelir senetlerine [*annuity*] yatırıldı. George Austen'ın yaşadığı maddi zorluklara rağmen Cassandra Leigh'in South Sea'deki yatırımlarına hiç dokunulmadı ve öldüğünde hayatta olan çocukları arasında paylaştırıldılar.

14 Keith Feiling, *Warren Hastings*, s. 54.

15 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 29 Ekim 1799 tarihli mektubundan; mektubun yayımlanmayan kısmı Hampshire Arşiv Dairesi'nde (bundan sonra HRO olarak yazıldı; 23M93/MI) bulunmaktadır.

16 Deirdre Le Faye, *Jane Austen: A Family Record*'da (1989, s. 15) Warren Hastings'in oğlunu ilk olarak Gloucestershire, Adlestrop'ta yaşayan maddi olanakları kısıtlı büyükbabasının komşuları olan Leigh ailesinin bakımına verdiğini ve Leigh kuzenlerden biri olan Cassandra, George Austen'la evlendiğinde, çocuğun bakımını ve eğitimini üstlenmesinin uygun görüldüğü tahmininde bulunur. Çok inandırıcı bir şekilde öne sürülmesine karşın ispatlanmış değildir.

17 Warren Hastings'in Philadelphia Hancock'a yazdığı 31 Ocak 1772 tarihli mektuptan; *AP*, s. 59-60.

18 Tysoe Saul Hancock'un Philadelphia Hancock'a yazdığı 23 Eylül 1772 tarihli mektuptan; *AP*, s. 64-5.

19 Tysoe Saul Hancock'un Philadelphia Hancock'a yazdığı 23 Eylül 1772 tarihli mektuptan; *AP*, s. 65-6.

20 Tysoe Saul Hancock'un Philadelphia Hancock'a yazdığı 17 Ocak 1770 tarihli mektuptan; *AP*, s. 43-4.

21 Jane Austen'ın Leonora Hala'sının varlığından haberdar olup olmadığı bilinmiyor. Aslında teyzesini ve halasını kısa bir zaman dilimi içerisinde kaybetti. Önceki yaz neredeyse ölümcül bir hummaya yakalandığı yatılı okuldan kurtulan Jane evdeydi; aynı humma, Leonora'nın ölümünden dört ay önce, Ekim 1783'te teyzesi Jane Cooper'ın ölümüne sebep olmuştu.

3. BÖLÜM ERKEK ÇOCUKLAR (Sayfa 25-35)

1 Bunu, Mr Austen'ın yeğeni Eliza'nın "Dayım bize malikânesinin yaz ortası ve Noel'de arkadaşlarını kabul etmeye olanak sağlayacak şekilde yeterince serbest olduğu bildirdi" diye yazmasından biliyoruz. Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 23 Mayıs 1786 tarihli mektuptan; *AP*, s. 118.

2 Eşya hazırlığı, Ekim 1762'de New College'a gitmek üzere yola çıkacak olan James Woodforde içindi. Okulun ona ikinci bir havlu verdiğini ummaktan başka çareniz yok.

3 Mary Butt adıyla JA (Jane Austen) ile aynı yıl doğan, onun da babası öğrenci kabul eden bir köy papazı olan Mrs Sherwood, bu oyunu gençliğinin popüler eğlencesi olarak ifade ediyor; S. Kelly'nin editörlüğü yaptığı otobiyografisini (1854) okuyabilirsiniz.

4 Mrs Austen 1779 yılında okulda olmayan öğrencisi Gilbert East'e gönderdiği şiirde dans etmek hakkında yazar. Sabah akşam dans etmek için okula gelmediği için onu azarlar ama "Ne de güzel dans eder / Her seyreden öyle der / Figürler kolayca akar ayaklarından" diyerek dansını övmesi, onu Steventon'da dans ederken gördüğünü gösterir. Şiirin bendeki versiyonu, Mrs Austen'ın en büyük torunu Anna Lefroy'un çeşitli metinleri içine kopyaladığı dana derisinden kırmızı defterden alınmadır. Lefroy defteri kendisine Northants, Evenley Brackley'in muhterem papazı J. B. Harrison'un gönderdiğini kaydeder ki bu defterin değerli olduğunu ve elden ele dolaştığını gösterir, böyle de olmuş olmalıdır. Şu andaki sahibi Alwyn Austen'dır.

5 James Austen sansarları ağaçlardan kovaladığını, bunu *Recollections of the Early Days of the Vine Hunt* [Vine Avının İlk Zamanlarına Dair Anılar] (1865) adlı kitapta (s. 15) yazan oğlu James-Edward'a anımsattı: "Babam çocukken onu [yani sansarı] sallayıp düşürmek ya da aşağı indirmek amacıyla bazen ağaca tırmanmıştı."

6 Henry ve Ned Austen'ların üçüncü ve dördüncü oğulları, diğer üçü öğrencilerdi.

7 David Gilson'ın *Jane Austen Society Report*'ta (1977, s. 43-5) yer alan "The Austens and Oxford: Founder's Kin" [Austen'lar ve Oxford: Kurucunun Akrabası] başlıklı makalesine bakabilirsiniz.

8 James-Edward Austen-Leigh, *A Memoir of Jane Austen*, s. 6-7.

9 John Rowe Townsend, 1744 yılına ait *Little Pretty Pocket-Book*'ta [Küçük Güzel Cep Günlüğü] geçen daha eski bir atıfa dikkatimi çekmişti. Bu, bir çim parkının üzerinde topla oynayan, her biri geniş bir kütüğün üzerinde duran üç erkek çocuğunun resminin altında yazan "BEYZBOL" başlıklı bir dörtlüktür: "Top bir kere uçurulunca / Uçurur çocuğu da uzaklara / Belirlenen bir sonraki noktaya / Sonra da eve mutlulukla."

10 Mr Austen'ın çalışma odasındaki eşyalar 1801 yılında Steventon'dan ayrıldığında satıldı; satış listesinde "çalışma odasındaki masa ve konsol, dünya küresi, mikroskop, 2,4x2,4 metre kitaplık ve daha küçük bir kitaplık daha; maun ağacından çekmeceli kütüphane masası" vardır. Robin Vick'in *Jane Austen Society Report*'ta (1993, s. 14) yer alan "The Sale at Steventon Parsonage" [Steventon Papaz Evindeki Satış] başlıklı makalesine bakabilirsiniz.

11 Henry Baker'ın ilk kez 1753 yılında yayımlanan ve birçok kez yeniden basılan *Employment of the Microscope* [Mikroskobun Kullanımı] adlı kitabı mikroskop sahiplerine yönelik klasik bir eserdir. Mikroskop lamı hazırlamaya ilişkin talimatlar içerir ve gelecekteki bir romancıya da ders vererek; bit, sivrisinek ve pire için balina, fil ve aslan kadar zahmet veren "Yaratıcı'nın insanı hayrete düşüren gücünü ve cömertliğini" gözlemleyerek alınacak ilahi derse vurgu yapar.

12 George Holbert Tucker'ın Emma Austen-Leigh'in *Jane Austen and Steventon* (1937) adlı kitabına atıfta bulunularak, açıklamalı vaazın elyazmasının George Austen'ın soyundan gelen kişilerin elinde olduğunun söylendiği *A Goodly Heritage: A History of Jane Austen's Family* [Büyük Bir Miras: Jane Austen'ın Aile Tarihi] adlı kitabından; 1983, s. 30.

13 George Austen'ın Francis Austen'a yazdığı Aralık 1788 tarihli mektuptan. Mektubun yayımlanmayan kısmı Alwyn Austen'ın elindedir. "Kişisel temizliğin gideceğin sıcak ülkede rahatın ve sağlığın açısından çok gerekli olacağını tembihlememe gerek yok; bu sebepten dişlerine bilhassa özen göstermeni isteyeceğim."

14 Kendi yazdığı *History of England*'ın IV. Edward'la ilgili kısmında, "hakkında bir oyun yazılmış Jane Shore'u, bu oyun trajedi olduğu" için kovar.

15 *Matilda*'nın yazarı Thomas Francklin'dir ve 1775 yılında Drury Lane'de sahnelenmiştir.

16 Epiloğun ilk satırı, G. Sawtell'in *Jane Austen Society Report*'ta (1982, s. 224) yer alan "Four Mainly Boys" [Dört Esas Oğlan] adlı makalesinde aktarılır.

4. BÖLÜM OKUL
(Sayfa 37-48)

1 Anna Lefroy'un James-Edward Austen-Leigh'e yazdığı 1864 tarihli mektuptan; Deirdre Le Faye, mektubun kopyasını *Review of English Studies*'de (NS xxxix, 155, Ağustos 1988, s. 418) yer alan "Anna Lefroy's Original Memories of Jane Austen" [Anna Lefroy'un Jane Austen'la Gerçek Anıları] başlıklı makalesinde yayımlandı.

2 Yatak paylaşma en pahalı ve ünlü özel erkek okullarında bile yaygın bir uygulamaydı. Oğlunun Harrow'a gitmesi niyetinde olan Sir Philip Francis kendi yatağı olmasını açık bir şart olarak belirtmişti. Sir Philip Francis, *The Francis Letters* [Francis'in Mektupları] (2 cilt, 1901), 1. cilt, s. 321. Philip Francis D. Godfrey'e yazdığı 16 Eylül 1776 tarihli mektupta, "Tek başına yatmasında ısrar ediyorum. Eğitimi kaderine bağlı olabilir... ama sağlığı ve ahlakı tümüyle bizim korumamıza muhtaçtır" diye yazar.

3 Arthur Young, *Autobiography* (1898), s. 264.

4 Eric Walkely Gillett (ed.), *Elizabeth Ham by Herself 1783-1820* [Kendi Kaleminden Elizabeth Ham] (1945).

5 Marilyn Butler, *Maria Edgeworth* (1972), s. 51-5.

6 JA'nın CEA'ya (Cassandra Elizabeth Austen) yazdığı 8 Nisan 1805 tarihli mektuptan; *The Watsons*'tan R. W. Chapman'ın 1954 tarihli *Minor Works (of Jane Austen)* [Jane Austen'ın İkincil Eserleri] kitabında bahsedilir (s. 318); JA'nın CEA'ya yazdığı 1 Eylül 1796 tarihli mektuptan.

7 *Emma*, I, 3.

8 Amiral Sir Francis Austen'ın torun çocuklarının izniyle. sayfadaki görselde görebilirsiniz. *Jane Austen Society Report*'ta (1975, s. 257) görülen sayfaların fotoğrafları ciltli koleksiyonda bulunmaktadır.

9 Bu bilgi Mrs Sherwood'un *Autobiography* adlı kitabından alındı.

5. BÖLÜM FRANSIZ TANIDIK
(Sayfa 49-66)

1 George Holbert Tucker bu bilgiye *A Goodly Heritage*'da (s. 166), Christopher Lloyd'un *The Mariner's Mirror*'da (1966) yer alan "The Royal Naval Colleges At Portsmouth and Greenwich" [Portsmouth ve Greenwich'teki Kraliyet Deniz Harp Okulları] başlıklı makalesinden alıntı yaparak yer verir.

2 Mrs Cassandra Austen'ın Philadelphia Walter'a yazdığı 31 Aralık 1786 tarihli mektuptan; Deirdre Le Faye'in *Notes and Queries* (Eylül 1985, s. 333-4) adlı kitabında "Three Austen Family Letters" [Austen Ailesine Ait Üç Mektup] başlığı altında aktarılır.

3 Eliza de Feuillide, Londra'da bu yaşananların tümünden Philadelphia Walter'a yazdığı 9 Nisan 1787 tarihli bir mektupta bahseder; *AP*, s. 122-3.

4 "İki annesi" ifadesi bir mektupta geçer; *AP*, s. 123.

5 Paragrafta geçen diğer tüm alıntılar, Deirdre Le Faye'in *Notes and Queries* (Eylül 1985, s. 333-4) kitabında "Three Austen Family Letters" başlığı altında aktarılan Mrs Cassandra Austen'ın Philadelphia Walter'a yazdığı 31 Aralık 1786 tarihli mektuptandır.

6 JA'nın ilkinin içine "J. Austen 18 aralık 1786" yazılan, II ve IX arasındaki ciltlere de benzer şeylerin yazıldığı Berquin'in on iki ciltlik serisinden çoğunun orijinal Fransız baskısına sahip olduğu biliniyor. V. cilde bir başkasının elyazısıyla "Sevgili Jane Austen için" gibi görünen bir yazı yazılmıştı. Bu bilgi David Gilson'ın *A Bibliography of Jane Austen* [Jane Austen Kaynakçası] (1982) adlı kitabından alınmıştır.

7 Sahne talimatının, "Sırayla birbirlerinin kollarına bayılırlar" olduğu *The Critic* adlı oyun (III, i).

8 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 26 Ekim 1792 tarihli mektuptan; *AP*, s. 148.

9 Birçoğu *AP*'de yayımlanmıştır; kitabın basıldığı 1942 yılından sonra birkaç tane daha ortaya çıkmıştır, bazıları da şu anda HRO'da mikrofilm üzerinde saklanmaktadır.

10 Tysoe Saul Hancock'un Philadelphia Hancock'a yazdığı 11 Aralık 1772 tarihli mektuptan; *AP*, s. 68.

11 Hoare's Bank'teki hesabı 1778 yılında Sir John Lambert'e birçok para transferi yapıldığını gösteriyor; bankanın akreditif defterinde de Paris'te bulunan Sir John Lambert'e yönelik 200 poundluk bir kredi mektubundan (2 Haziran 1778 tarihli) bahsediliyor.

12 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 27 Mart 1782 tarihli mektuptan; *AP*, s. 99-100.

13 Mrs Hancock'un Hoare's Bank'teki hesabı 1778 yılının ekim ve aralık ayları arasında Sir John Lambert'e toplam 370 pound, 1780 yılındaysa bundan daha fazla ödeme (banka ana defteri 100, s. 406) yapıldığını gösteriyor. Eliza Haziran 1780 tarihli mektubunda (*AP*, s. 92) Phylly'den mektuplarını "Paris'te şövalye Lambert'in dikkatine" yazmasını ister.

14 *Debrett's Baronetage of England* [İngiltere'nin Baronetleri] adlı kitaba göre, Sir John'un babası bir zamanlar La Rochelle'in dışında kalan Isle de Ré'de (Re Adası) yaşadı.

15 Örneğin; Henry'nin Hoare's Bank'teki hesabındaki 1824 yılına ait alacak kaydı.

16 John Woodman'ın Warren Hastings'e yazdığı 26 Aralık 1781 tarihli mektuptan (*AP*, s. 98); orijinali için British Library Add. MSS 29,152, f.150'ye bakabilirsiniz.

17 Jacques Capot adlı birisi 1713 yılında Protestan olarak nüfusa kaydedildi; adı Cenevre'ye gidenler listesindeydi. *Bulletins de la Société de l'Histoire du Protestantisme français* [Fransız Protestanlık Tarihi Cemiyet Dergisi], cilt 1xxvi (1926), s. 240. Jeanne Capot adlı bir genç kız, 1683 yılında, Nérac'ta mukim Protestan bir aile mensubu P. Meulh ile evlendi. G., *Dictionnaire des Familles Françaises anciennes ou notables à la fin du XIX. Siècle* [19. Yüzyılda Eski veya Soylu Fransız Aileleri Sözlüğü], Cilt X (1903-29), s. 441.

18 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 27 Mart 1782 (*AP*, s. 100) ve 17 Ocak 1786 tarihli (*AP*, s. 115) mektuplardan: "M. de Feuillide bir erkek çocuk bekliyor olmalı, İngiltere'de doğmasını çok istiyor."

19 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 27 Mart 1782 tarihli mektuptan; *AP*, s. 104, 100.

20 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 23 Mayıs 1786 tarihli mektuptan; *AP*, s. 119.

21 Jane Austen Memorial Trust adlı kurumun sahibi olduğu Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı mektup, Deirdre Le Faye'in *Notes and Queries* (Eylül 1985) kitabında "Three Austen Family Letters" başlığı altında aktarıldı.

22 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 17 Ocak 1786 tarihli mektuptan; *AP*, s. 114-15. Lord Chesterfield'le ilgili bilgiler *Dictionary of National Biography*'den [Ulusal Biyografi Sözlüğü] alınmıştır.

23 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 17 Ocak 1786 tarihli mektuptan; *AP*, s. 114, 115.

24 Philadelphia Walter'ın James Walter'a yazdığı 23 Temmuz 1788 tarihli mektuptan; *AP*, s. 130.

25 James'in Fransa'yla ilgili karışık duyguları daha sonradan çıkardığı *The Loiterer*'daki makalelerinde de ortaya çıkar. Hikâyelerden biri kendisinden kaçan bir İngiliz ile flört etmeye çalışan aristokrat bir Fransız kadınla ilgilidir.

26 *The Chances* adlı oyun Garrick tarafından Beaumont ve Fletcher'dan uyarlanmıştır.

27 James'in o yıl yazdığı şiirler arasında *Bon Ton*'a yazdığı bir prolog vardır; HRO 23 M93/60/3/2

28 Bu alıntı, James-Edward Austen-Leigh'in yazdığı *Memoir of Jane Austen*'dandır (s. 26). Jane Hala'sıyla ilgili ayrıca, "Eski bir gözlemci ve mantıken *Mansfield Park*'ta geçen sahnelerde çok canlı bir şekilde tasvir edilen bazı hadise ve duyguların kaynağının bu eğlencelere dair hatıraları olduğu farzedilebilir" görüşünü ileri sürer.

29 JA'nın en beğendiği şair olan ve Westminster School'da Hastings'le birlikte eğitim gören William Cowper, şu dizeleri yazdı:
Hastings! Tanıdım seni genç biriyken
İnsancıl, cana yakın ve kibar bir gençken;
O zaman merhametliyken inanamam da
Şimdi bir cani ve yüzkarası biri olduğuna.
Bunun yerine şüphe ederim sana baskı yapan
Ve seni üzenlerin en iyi insan olduklarından

30 Elizabeth de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 22 Ağustos 1788 tarihli mektuptan; *AP*, s. 133.

31 Philadelphia Walter'ın James Walter'a yazdığı 23 Temmuz 1788 (*AP*, s. 130) ve Elizabeth de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 11 Şubat 1789 tarihli mektuptan (*AP*, s. 137-8).

32 Philadelphia Hancock'un John Woodman'a yazdığı 5 Şubat 1789 tarihli mektuptan; *AP*, s. 135-6.

6. BÖLÜM OLUMSUZ DAVRANIŞLAR (Sayfa 67-81)

1 Philadelphia Walter'ın Eliza de Feuillide'e yazdığı 23 Temmuz 1788 tarihli mektuptan; *AP*, s. 131.

2 Philadelphia Walter'ın Eliza de Feuillide'e yazdığı 23 Temmuz 1788 tarihli mektuptan; *AP*, s. 131.

3 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 22 Ağustos 1788 tarihli mektuptan; *AP*, s. 132.

4 George Austen'ın Francis Austen'a yazdığı Aralık 1788 tarihli mektuptan. Mektup Alwyn Austen'dadır.

5 Jane'in o zaman okuduğu ne olursa olsun, bu eski hikâyeler yaygın şekilde burlesk olarak adlandırılırlar fakat bunun *Jack and Alice*'le nasıl bir ilgisi olabileceğini bilmek zordur: *Sir Charles Grandison*'la (ayyaş bir kadının olduğu fakat sarhoşluğunun gösterilmediği roman) hiç ilgisi yoktur. *Tom Thumb* daha yakın gelirken; Charlotte Smith'in *Emmeline* adlı romanı, başka hiçbir şey olmasa da birbirlerine tamamen zıt iki "hayat hikâyesine" ilham vermiş olabilir. Üslup tamamen Austen'a aittir; ölüme gülmek de ileride *İkna*'da birçok insanın üzücü bulduğu iki paragraf olan ölü bebekle ilgili mektuplarda yapılacak şakaya ve ölen oğlu için yas tutan şişman annenin alaya alınmasına işaret eder.

6 James, Edward ve Henry, 1785 yılında (Henry on dört yaşındayken) üç guinea karşılığı sulh kâtibinden alınan avcılık belgesi sahibi oldu. Mr Austen'ın böyle bir belgesi yoktu; büyük ihtimalle atış yapmayı hiç öğrenmemişti. Daha fazla bilgi için Robin Vick'in *Jane Austen Society Report*'ta (1993) yer alan "The Sale at Steventon Parsonage" başlıklı makalesine bakabilirsiniz.

7 Isaac Bickerstaffe'ın *The Sultan* adlı eseri, aynı şekilde James Townley'nin *High Life Below Stairs*'i Mrs Jordan gibi yıldızlar için çok popüler bir yükselme aracıydı; Kitty Clive ve Mrs Abington'dan ikisi de üst kültüre özenen hizmetçi Kitty'yi oynayarak sivrildiler: "'Shikspur. Hiç Shikspur okudun mu?' (Kitty) 'Shikspur! Shikspur! Yazarı kim? Hayır, hiç Shikspur okumadım.' 'Öyleyse (kitabını) edinmekten ötürü muazzam keyif alacaksın.' (Kitty) 'İyi o zaman, bir veya iki öğleden sonrada baştan sona okuyacağım.'" İki siyahi uşağın ham stereotipleri daha az ilgi çekicidir. Bu açıdan Austen'ların zamanlarının ilerisinde olduklarını söylemeye gerek yoktur; Henry, Godmersham'da oynanan sonraki oyunlarda bir "Yahudi"yi oynamaktan dolayı ayrıca çok mutlu olmuştu.

8 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 11 Şubat 1789 tarihli mektuptan; *AP*, s. 138.

9 Ölümünden sonra "Literary Taste and the Power of Elegant Composition" [Edebiyat Zevki ve Zarif Yapıtın Gücü] başlıklı makalesinden ötürü onu öven Mrs Austen, bir yazar olarak onu her zaman önemsedi. Mrs Cassandra Austen'ın James Leigh-Perrot'a yazdığı 4 Ocak 1820 tarihli mektuptan; *AP*, s. 265.

10 1966 yılında *Book Collector*'da [Kitap Koleksiyoncusu] Sophia Sentiment'in JA olduğunu ilk ileri süren Zachary Cope'tu; özetlenen görüşlerine aynı yıla ait *Jane Austen Society Report*'ta yer verildi. "Sophia'nın" mektubunun tarzı nedeniyle James veya Henry tarafından yazılmış olamayacağını ve *The Loiterer*'ın geliştirilmesine yönelik önerilerin, tam da JA'nın *Love and Friendship* adlı hikâyesinde hicvedilen bir yazım şekli olan, dönemin romanlarında çok rastlanan marazi duygulara dayalı bir burleske benzediğini ileri sürdü. Bununla beraber, mektubun Henry'yle danışıklı bir şekilde yazılmış olabileceği kararına varmıştır ki bu bana bu işi Jane Austen'ın tek başına yaptığı görüşünden daha muhtemel geliyor. Bir yılı aşkın süre geçtikten sonra *Love and Friendship*'teki kadın kahramanda Sophia ismini kullanması, bunun devam eden bir aile şakası olduğunun göstergesi olabilir; diğer taraftan, Sophia çok yaygın bir isimdi. 1777 yılında doğan kraliyet prenseslerinden birinin ismi Sophia'ydı; Austen'lar da ismi Sophia olan Fielding'i tanıyorlardı. Elizabeth Jenkins, "acı eleştiri" ifadesinin hem *Loiterer*'daki (58. sayı) bir yazıda hem *Akıl ve Tutku*'da geçmesinin, Jane'in ağabeyinin dergisini okuduğuna dair ikna edici bir delil olduğuna dikkat çeker. Eğer okumasaydı tuhaf olurdu fakat ifadeleri her zaman James'le aynı manada kullanmıyordu; mesala Jane Austen *cara*

sposa ifadesini Mrs Elton için gülünç bir düşkünlüğün bir parçası olarak kullanırken, aynı ifade *The Loiterer*'da iki kez hiciv barındırmayan bir şekilde geçer. Kabul edilmeli ki aradan on beş yıl geçmişti. JA'nın *caro sposo* ifadesini *Emma*'da hicvederek kullanması, ifadenin eski kullanımları konusunda herkesin gözünü açtı; Garrick de 1780 yılında Mrs Cowley'nin *The Belle's Stratagem* [Dilberin Oyunu] adlı eserine yazdığı epilog bölümünde *caro sposo* ifadesini kullandı.

11 Bu ilk hikâyeler bazen güncel romanın küçük taklitleri olmaktan biraz daha fazlası olarak kabul edilirlerken; ilk kez James-Edward Austen-Leigh'in 1870 yılında yazdığı, "muhtelif aptal aşk hikâyeleri" üzerine yazılmış hikâye ve hicivlerden bahseden Jane Austen biyografisinde bu şekilde tarif edildiler. 1770 ve 1780'li yıllarda ortalarda dolaşan birçok duygusal, sert ve absürd roman vardı ve JA bunlardan bazılarını okumuş olmalı ama birçoğunun Steventon'da bulunması olası gözükmüyor.

12 Henry'nin Jane Austen'ın ölümünün ardından Aralık 1817'de yazdığı biyografik not *Northanger Manastırı* ve *İkna*'nın ilk baskısında (1818) yer aldı.

13 Bu, 10 Ocak 1796 tarihli mektubundan açıkça belli oluyor. 11. Bölüm'e bakabilirsiniz.

14 JA, 1792'de on altı yaşındayken yazdığı tamamlanmamış bir hikâye olan *Catharine, or the Bower*'da *Emmeline* ve *Ethelinde* romanlarının övgüye değer noktalarıyla ilgili bir diyalog yazdı.

15 Bunlar Catharine'in kelimeleridir; ayrıca, Smith'in romanlarından "dünyaca okunan ve beğenilen [ve belki de türdeşlerinin hepsinden daha sık tartışmalara sebep olan] kitaplar" şeklinde bahseder. Köşeli parantezler Austen'ın yazıdan kendisinin çıkardığı yere işaret etmekle birlikte, söz konusu ifade kitapların aile içinde ve arkadaşlar arasında çokça tartışıldığını akla getiriyor. 1749-1806 yılları arasında yaşayan Charlotte Smith, Sussex'li bir beyefendinin kızıydı. Kitap okuma sevgisini erken yaşlarda edindi, yazmaya ise yedi yaşında (annesi o üç yaşındayken öldü) gönderildiği yatılı okulda başladı. Babası yeniden evlendiğinde kendisi de on beşinde sevimsiz biri olduğunu anlaşılan bir gençle evlenmeye ikna oldu. Yirmi beşinden önce yedi çocuğu oldu; o sırada o ve kocası 1774'ten 1783 veya 1784 yılına kadar Selborne yakınındaki Brookwood Park'taki Ly'in Çiftliği'nde yaşadıkları ve böylece Austen'ların komşuları oldukları Hampshire'a taşındılar. Mr Smith 1781'de Hampshire Şerifi oldu fakat düşüncesiz harcamaları onları yoksulluğa düşünce borç yüzünden Yüksek Mahkeme tarafından mahkûm edildi. Mrs Smith şiirlerini yayımlayarak durumu mali açıdan kurtarırken, sonrasında çeviriye ve roman yazmaya yöneldi, kocasından da ayrıldı. Başta Fransız İhtilali'ni destekledi ve zina suçu işleyen kadınların her zaman telafi edilemez şekilde günahkâr olmayabilecekleri düşüncesiyle bazı okurlarını öfkelendirdi. Cowper'ın ve Romney'nin arkadaşıydı. Romanların yanı sıra çocuklara yönelik eğitim kitaplarıyla ömrünün sonuna kadar yazmayı sürdürdü. Walter Scott eserlerini takdir etti, özellikle de 1793'te yayımlanan *Old Manor House*'u.

16 James-Edward Austen-Leigh, *A Memoir of Jane Austen*, s. 89.

17 Charlotte Grandison, bana göre Shakespeare'in komik kadın kahramanları ile Jane Austen'ınkiler arasında bir yerde duruyor.

7. BÖLÜM DÜĞÜN VE CENAZELER (Sayfa 83-95)

1 Eliza bundan 1792 tarihli bir mektupta bahsediyor; Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 26 Ekim 1792 tarihli mektuptan (*AP*, s. 148).

2 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 7 Ocak 1791 tarihli mektuptan; *AP*, s. 139-40.
3 Goodnestone, "Gunstone" olarak telaffuz edilir.
4 Edward Shorter'ın *A History of Women's Bodies* [Kadın Bedeninin Tarihçesi] (1983) adlı kitabında on sekizinci yüzyılın sonu, genç kızlarda ilk reglin en geç başladığı dönem olarak kaydedilir. 1750-1799 yılları arasında Fransa'da başlangıç dönemi on beş yaş dokuz ay olarak gerçekleşirken, bu tarihten sonra sürekli olarak daha erken yaşa çekildi.
5 JA'nın CEA'ya yazdığı 8 Ocak 1799 tarihli mektuba bakabilirsiniz.
6 Deirdre Le Faye, James Austen'ın adının avcılık derneği Kempshott Hunt'un 1791-1793 yılları arasında William Poyntz tarafından arşivlenen ve şu anda Windsor'daki Kraliyet Kütüphanesi'nde tutulan anı defterinde geçtiğini ve bu dönemde Galler Prensi'nin bazen burada avlandığını kaydeder.
7 Meme kanseri bazen ameliyatla yok edilirdi. Örneğin Fanny Burney 1811 yılında Fransa'da tek göğsünün alındığı tamamen başarılı bir operasyon geçirdi fakat bu istisnai bir cerrah ve aynı oranda istisnai bir hasta gerektiren ender bir durumdu. Tabii ki anestezi mevcut değildi. Olağanüstü bir cesaret sergiledi ve operasyonu kendisi yazarak tarif etti. Sonrasında yıllarca sağlıklı bir şekilde yaşadı ve 1840 yılında seksen sekiz yaşındayken öldü.
8 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 23 Haziran 1791 tarihli mektuptan; *AP*, s. 141.
9 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 1 Ağustos 1791 tarihli mektuptan; HRO 23M93/MI.
10 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 23 Haziran 1791 tarihli mektuptan; HRO 23M93/MI.
11 Philadelphia Walter'ın James Walter'a yazdığı 9 Ekim 1791 tarihli mektuptan; *AP*, s. 143.
12 Tutar Mrs Hancock'un İngiliz Devlet Arşivi'nde bulunan vasiyetinde belirtilir.
13 Mezar taşı halen Hampstead'deki St John kilise mezarlığındadır ama yazı yoktur, yerinde kısaca bir isim ve tarih vardır. Deirdre Le Faye'in *Jane Austen Society Report*'ta (1981, s. 182) yer alan "Hancock Family Grave" [Hancock Aile Mezarlığı] başlıklı makalesine bakabilirsiniz.
14 *Victoria County History of Hampshire* [Hampshire Victoria İlçesi Tarihi] (1900).
15 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 26 Ekim 1792 tarihli mektuptan; *AP*, s. 147-50.
16 JA'nın CEA'ya yazdığı 5 Ocak 1801 tarihli mektuptan.
17 "Catharine, or the Bower" adlı hikâyeye, R. W. Chapman'ın *Minor Works* adlı kitabında ve Oxford Yayınları'ndan çıkan, editörlüğünü Margaret Anne Doody ve Douglas Murray'in yaptığı *Catharine and Other Writings* [Catharine ve Diğer Eserler] adlı kitapta yer verilir.
18 Deirdre Le Faye'in Hubback elyazmalarından (Hubback MS) alıntı yaparak yer verdiği *A Family Record* adlı kitabından. Anna Austen'a aslında Jane Anna Elizabeth adı verildi ama hep Anna olarak bilindi.
19 *Lady Susan*'a ait mevcut tek elyazması metin, 1805 tarihli filigranlı bir kâğıt üzerine yazılmış bir kopyadır; bazı anlatıcılar o zaman yazılmış olduğunu ileri sürerken, şu anda çoğu en az on yıl öncesine ait bir yazı olduğunu görüşünde birleşiyorlar. Özellikle Brian Southam, *Jane Austen's Literary Manuscripts: A Study of the Novelist's Development* [Jane Austen'ın Edebi Yazıları: Romancının Gelişimine Dair Bir Çalışma] (1964) adlı kitabında ikna edici bir biçimde, Austen'ın 1797'de *Elinor and Marianne*'i yeniden yazdığında yaptığı gibi daha önce reddettiği bir biçim olan mektup-roman yazımına dönüş yapmasının düşük bir olasılık olduğunu savunur. Kesin tarih vermek mümkün değildir; son tahminler 1793-1795 yılları arasında, Austen yirmi yaşına gelmeden yazıldığı şeklinde.
20 Congreve'in *Double-Dealer* [Sahtekâr], Farquhar'ın *The Beaux' Stratagem* [Âşıkların Oyunu], entrikacı Berinthia karakteri ve onun "Ah Amanda, genç bir dul olmak enfes bir şey"

sözüyle Vanbrugh'un *The Relapse* [Eskiye Dönüş] (Sheridan tarafından *A Trip to Scarborough* [Scarborough'ya Seyahat] adıyla yeniden işlendi) adlı oyununun hepsi akla geliyor. Bunlar pekâlâ Mr Austen'ın kütüphanesinde bulunuyor olabilirdi; iki kadın kahramanın son sahneye kadar entrika çevirip hainlik yaptığı Garrick'in *Bon Ton* adlı oyununun Steventon'da sahnelendiğini de biliyoruz.

21 "Tamamen uğursuz bir kişi", William ve R. A. Austen-Leigh'in yazdığı *Jane Austen, Her Life and Letters* [Jane Austen, Hayatı ve Mektupları] (1913) adlı kitapta kullanılır. Brian Southam'ın *Jane Austen's Literary Manuscripts*'teki (1964) mükemmel anlatımı, sadece saldırgan ve yırtıcı biri olduğu için kadınsı olmadığı konusunda ısrar etmesi noktasında tuhaftır.

8. BÖLÜM KOMŞULAR
(Sayfa 97-114)

1 Carleton 1760'lı yıllarda Quebec Valisi'ydi; Aralık 1775'ten Mayıs 1776'ya kadar burayı Amerikalılara karşı başarılı bir şekilde savundu, 1780 ve 1790'lı yıllarda vali olarak yine orada yaşadı. Ahırlar dışında Kempshott House'tan geriye kalan hiçbir şey bulunmamaktadır.

2 On yedinci yüzyıl sonlarında inşa edilip Lewis Wyatt tarafından 1800'lerin başlarında Bolton'lar için yeniden düzenlenip genişletilen Hackwood halen ayaktadır.

3 *Northanger Manastırı*, cilt II, 9.

4 Mrs Cassandra Austen'ın Susannah Walter'a yazdığı 6 Haziran 1773 tarihli mektuptan; *AP*, s. 29.

5 Mrs Cassandra Austen'ın Susannah Walter'a yazdığı 12 Aralık 1773 tarihli mektuptan; *AP*, s. 30.

6 JA'nın ziyaret ettiği ev 1770'li yıllarda James Wyatt tarafından ikinci dük için yapıldı. 1870 yılında yandı.

7 Byron'ın Hargreaves Hanson'a yazdığı 19 Ağustos ve 28 Ağustos 1805 tarihli mektuplardan; Leslie A. Marchand (ed.), *Byron's Letters and Journals* [Byron'ın Mektupları ve Dergileri] (12 cilt, 1973-82), I. cilt, s. 76, 77. Byron ve genç Hanson mektuplarında, avcılığa meraklı bir toprak sahibi ya da onun oğlu olduğu kesin olan Dummer'lı "Mr Terry" adlı biriyle ilgili şakalaşırlar.

8 Leslie A. Marchand (ed.), *Byron's Letters and Journals*, III. cilt, s. 248. Diğer bilgi, Doris Langley Moore'un *Lord Byron: Accounts Rendered* [Lord Byron: Yorumlu Anlatımlar] (1974) kitabının Ek 3 kısmından alınmıştır.

9 CEA'ya göre, *Northanger Manastırı* ilk olarak 1798 ve 1799 yıllarında yazıldı. JA 1816 yılında kendi hazırladığı ilanda "1803 yılında tamamlandı" diye yazdı. Bu aşamada romanın adı Susan'dı. 1803 yılında Henry Austen'ın yardımıyla romanın elyazması metnini, romanın duyurusunu yapan fakat yayımlayamayan Crosby&Co. adlı yayıncılara 10 pounda sattı. On yıl sonra geri almak için 10 pound ödedi ama romanın adını Catherine olarak değiştirip ilanını yazdığı 1816 yılına kadar bununla ilgili bir şey yapmadı. Sonrasında da bunun ötesinde bir şey yapmadı; romanın ismini bildiğimiz şekilde değiştiren ve ölümünün ardından 1818 yılında yayımlayan kardeşi Henry'ydi, dolayısıyla Jane Austen'ın düzeltme yapma veya düzeltmeleri okuma şansı olmadı.

10 Aynı güzellikte olan kilisenin yanındaki köşk hâlâ Dummer'da görülebilir.

11 Joseph Bonomi tarafından inşa edilen Laverstoke House hâlâ ayaktadır ancak artık Portal'lara ait değildir ve ziyarete kapalıdır.

12 JA'nın CEA'ya yazdığı 25 Ocak 1801 tarihli mektuptan.

13 Austen'ların mektuplarında Mackreth'ten bahsedilmez ama adı hayata bir hizmetkâr olarak başlayan Hintli bir zengin olarak tarif edildiği James-Edward Austen-Leigh'in *Recollections of the Early Days of the Vine Hunt* adlı kitabında geçer. Sadece ikinci kısım doğru gibi gözükür, en azından DNB'ye göre.

14 İlk resimli ekte kopyası görülen tablo Daniel Gardner (1750?-1805) tarafından yapılmış ve "Sir William Heathcote, muhterem papaz William Heathcote ve Belediye Başkanı Gilbert Avda" ismi verilmiştir. Tablo National Trust'ın mülkiyetinde olup, ana salonda asılı olduğu Montacute'ta görülebilir.

15 The Vyne'ın sahibi National Trust'tır; hem ev hem de araziler, oraya yapılacak bir ziyarete değer.

16 Tom Chute'un evlatlık yeğeni Caroline Wiggett 1869 yılında yazdığı anılarda onu espri ve eğlence dolu biri olarak tarif etti; HRO 31M57/1070. Mrs Chute'un, aynı şekilde Mary Austen'ın günlüklerinde de sonraki yıllarda Tom'un James Austen'a yaptığı ziyaretlerden çokça bahsediliyor.

17 Eliza Chute'un günlükleri ve kadın cep günlükleri HRO'da tutulmaktadır. Ben 1790, 1792, 1793, 1794, 1797, 1798, 1799, 1800, 1802, 1804, 1807, 1813, 1814, 1815, 1816 ve 1817 yılına ait ciltleri inceledim. 1790-1817 dönemine ait diğer ciltler kayıp. Dana derisinden ciltleri -çoğu kırmızı, birkaçı taba rengi, biri açık yeşil-, altın yaldızlı kenar ve kapakları, içerde ilave notlar için ayrılan bölümü ve bazılarında boş bırakılan ebrulu kâğıttan ön ve arka sayfalarıyla günlükler güzel eşyalardır. Ön kısımlarında basılı malzemeler; kira arabası fiyatları, banka adları ve diğer işe yarar bilgiler ile üst tabakadan insanların, temsili manzara ve yerlerin gravürleri bulunur. Ayrıca, arka kısımlarında çoğu kadınlar tarafından yazılmış güncel şiirlere yer verilir. Bazılarında ölüm ve doğum ilanları vardır; örneğin 1798 yılın ait günlükte Mary Wollstonecraft'a ait bir ölüm ilanı, bir diğerinde "Drury Lane Tiyatrosu sanatçısı Mrs Jordan"ın kızının doğum ilanı vardır. Bu günlükler o dönemde kendi modasını yaratmıştır; Mrs James Austen ve Jane'in ağabeyi Edward'ın en büyük kızı Fanny Austen'ın günlükleri anılırken bu konuya ileride yeniden değinilecek.

18 İmza mührü, milletvekillerinin mektuplara attıkları, mektupların ücretsiz gönderilmesini sağlayan imzalarıydı. Sistem imza mührlerini arkadaş ve komşularına veren milletvekillerince büyük ölçüde suistimal edildi, öyle ki en saygın insanlar bile tereddüt etmeden bu mührleri kullanmak istiyordu. Üzerinde imza mührü olmayan mektupların ücreti alıcı tarafından ödeniyordu.

19 Mrs Sarah Smith'in Eliza Chute'a "1793 Noeli"nde yazdığı mektuptan; HRO 23M93/70/3/1.

20 Bir arkadaşına Box Hill'i tarif eden mektup yazdı (HRO 23M93/74/1/3), 3 Ekim'de James Austen'la yemek yemesinden birkaç gün önce de günlüğünde bahsetti. 28 Ekim'de Jane ve Cassandra, James'in yanında kalıyorlardı.

21 JA'nın CEA'ya yazdığı 15 Ocak 1796 ve 25 Ekim 1800 tarihli mektuplardan.

22 James Austen'ın yazdığı *Morning* [Sabah] adlı elyazması şiirden, tarihi yok; HRO 23M93/60/3/1.

23 Mrs Sarah Smith'in Eliza Chute'a yazdığı 1797 tarihli elyazması mektuptan; HRO 23M93/70/3/16.

24 Deirdre Le Faye'in *Jane Austen Society Report*'ta (1987, s. 16) yer alan, Bellas'ın elyazmalarından (Bellas MS) alıntı yaptığı "The Austens and the Littleworths" başlıklı makalesine bakabilirsiniz.

25 JA'nın CEA'ya yazdığı 27 Ekim 1798 ve 23 Haziran 1814 tarihli mektuplardan.

26 Deirdre Le Faye'in *Jane Austen Society Report*'ta (1992, s. 9-13) yer alan "James Austen's Poetical Biography of John Bond" [James Austen'tan John Bond'un Manzum Biyografisi] başlıklı makalesine bakabilirsiniz. John Bond ve karısı düğünlerinden dört ay sonra ilk çocukları Hannah'ı toprağa verdiler.

27 Mrs Cassandra Austen'ın Mrs Mary Austen'a yazdığı 19 Kasım 1820 tarihli mektuptan; HRO 23M93/62/2/5.

28 James Austen hikâyeyi şu anda HRO'daki Austen-Leigh Arşivi'nde bulunan kafiyesiz bir şiirde ("Kırsal Yaşam İdaresi") anlatır; ilgili bölüme Deirdre Le Faye'in *Jane Austen Society Report*'taki (1992, s. 10-12) "James Austen's Poetical Biography of John Bond" başlıklı makalesinde yer verilmiştir.

9. BÖLÜM DANS (Sayfa 115-122)

1 *Northanger Manastırı* ve *İkna*'da yer almak üzere Henry Austen'ın yazdığı biyografik nottan.
2 Mrs Bramston, William ve Tom Chute'un kız kardeşiydi; sonradan *Mansfield Park*'taki Lady Bertram ile kendisi arasında bir benzerlik gören kişidir. Bekâr kız kardeş Augusta Bramston'dur. Toprak ağası Hicks diye bahsedilen, 1779'da Bramston kuzenlerden biriyle evlenen Michael Hicks'tir; oğlu William Hicks-Beach 1832 yılında Oakley Hall'u miras aldı.
3 Eliza Chute'un günlüğünden, 9 Ağustos 1794 Cumartesi, HRO 23M93/70/1/4.
4 Henry Austen'ın faaliyetleri Clive Caplan'ın "The Military Career of Captain Henry Thomas Austen of the Oxfordshire Regiment of Militia, 1793-1801" [Oxfordshire Milis Birliği Albayı Henry Thomas Austen'ın Askeri Kariyeri] başlıklı makalesinde tanıtılır; yazıldığı zaman yayımlanmamış ama *Persuasions*'ın (Jane Austen Society of North America'nın dergisi) 1996 tarihli sayısında yayımlanmak üzere ayrılmıştır.
5 "Les meubles de feu M. Feuillide furent vendus le 12 thermidor l'an II pour 2858 francs" [Müteveffa Mr Feuillide'in taşınır malları 30 Temmuz 1795'de 2.858 franka satıldı-ç.], Abbé Michel Devert, "Le Marais de Gabarret et de Barbotan", Bulletin de la Société de Borda (1970, s. 13). Ayrıca, *Revue de Gascogne*'daki (1885, s. 328) "Cazaubon pendant la période révolutionnaire" (İhtilal döneminde Cazaubon) başlıklı yazıya bakabilirsiniz: "le 8 mai 1794 Lafontan, commissaire del. pour la vente des meubles de Capot-Feuillide, propriétaire du Marais, en Barbotan: J'ai reçu hier soir le certificat qui atteste la résidence du citoyen à Paris (on voulait le faire passer pour un émigré et vendre ses biens). Le domestique de son frère est parti cette nuit pour le faire enregistrer au district." [Barbotan, Marais'nin sahibi Capot-Feuillide'in taşınır mallarını satmak üzere görevlendirilen Komiser Lafontan, 8 Mayıs 1794: Yurttaşın Paris'te ikamet ettiğini doğrulayan belgeyi dün aldım (yurtdışına kaçmış gibi gösterilip malları satılmak istenmişti). Kardeşinin uşağı bu gece onu ilçe siciline kaydettirmek üzere yola çıktı-ç.]
6 George Austen'ın Warren Hastings'e yazdığı 8 Kasım 1794 tarihli mektuptan; British Library Add. MSS 29,173, f. 281.
7 Charles'ın meslek kaydına bakabilirsiniz; British Library Add. MSS 38,039, f. 181.
8 Henry'nin birliğiyle ilgili bu bilgilerin tümü Clive Caplan'ın "The Military Career of Captain Henry Thomas Austen of the Oxfordshire Regiment of Militia, 1793-1801" başlıklı yayımlanmamış makalesinden alınmıştır.
9 British Library Add. MSS 29,174, f. 25 (*AP*, s. 153).
10 Anna Lefroy'un halasının odalarıyla ilgili tasviri aile belgelerine dayanır ve Constance Hill'in *Jane Austen, Her Homes and Her Friends* [Jane Austen, Evleri ve Arkadaşları] (1902) adlı kitabında aktarılır. Deirdre Le Faye'in perde ve duvar kâğıtlarının rengine ilişkin George Austen'ın Basingstoke'lu satıcılarla tuttuğu hesaptan alınma tarifi *A Family Record* (s. 69) adlı kitabındandır.
11 Deirdre Le Faye, George Austen'ın 5 Aralık 1794'te Basingstoke'tan on iki şiline aldığı "uzun çekmeceli maun ağacından küçük bir yazı masası ve cam hokka"nın Jane'in on dokuzuncu yaş hediyesi olduğu tahmininde bulunuyor.

12 29 Ekim 1795 tarihindeki bu olay sırasında Londra'da olan Parson Woodforde, şahit olduklarını kayıt altına almıştır.

10. BÖLÜM BEBEK VE MAŞA (Sayfa 123-127)

1 Bu dört tasvir de Austen'ın ölümünden sonra fakat üçü yakın akrabalar olmak üzere hepsi onu birçok kez gören kişiler tarafından yapılmıştır; bunlar, 1786'dan 1788 yılına kadar Austen'ların komşusu olan ve 1803 yılında Jane'i yeniden gören Mrs Lefroy'un kardeşi Sir Egerton Brydges'ın *Autobiography* (2 cilt, 1834) adlı kitabından (2. cilt, s. 39-42), James Austen'ın 1805 doğumlu küçük kızı olan yeğeni Caroline Austen'ın 1867'de yazdığı kitaptan (*My Aunt Jane Austen, a Memoir*, 1952), Deirdre Le Faye'in *Review of English Studies*'de (NS xxxix, 155, Ağustos 1988, s. 417-21) yer alan "Anna Lefroy's Original Memories of Jane Austen" başlıklı makalesinde alıntı yaptığı, Jane'le çok yakın bir şekilde büyüyen James'in 1793 doğumlu büyük kızı olan yeğeni Anna'dan ve sonradan Lady George Hill unvanını alan Edward'ın 1804 doğumlu kızı Louisa'dan alınmadır; Louisa'nın sözleri Pamela Fitzgerald'ın Lord Carlyle'ye gönderdiği 1856 tarihli bir mektupta aktarılır ve Elizabeth Jenkins tarafından *Jane Austen Society Report*'taki (1980, s. 166) "Some Notes on Background" [Geçmişe Dair Bazı Notlar] başlıklı makalede yer verilir.

2 Kesinlikle hiçbir temeli olmamasına rağmen süren bir görüş.

3 Buradaki dört alıntının kaynakları şu isimlerdir: Fulwar-Craven Fowle'un sözleri 1838 yılında Mrs Mozley adında biri tarafından yazılıp Kathleen Tillotson tarafından *TLS*'de (17 Eylül 1954, s. 591) yeniden yer verilir. Miss Middleton'ın tasviri, Deirdre Le Faye tarafından *TLS*'deki (Mayıs 1985, s. 495) "Recollections of Chawton" [Chawton Anıları] başlıklı makalede aktarılır. Yine yukarıdaki gibi, Sir Egerton Brydges'ın *Autobiography* adlı kitabı (2. cilt, s. 39) ve Anna Lefroy diğer kaynaklardır. Caroline'in ağabeyine, kuzeni Marianne Knight'la ilgili yazdığı 4 Mayıs 1819 tarihli mektubu da dikkate alın: "Onu senin kadar beğenemiyorum. Bence kesinlikle hoş biri fakat hiç güzel göründüğünü görmedim. Benim için en olumlu kişisel özelliği zavallı Jane Hala'ya çok benziyor olması" (Deirdre Le Faye, *A Family Record*, s. 236).

4 Deirdre Le Faye'in *A Family Record*'da (s. 253) aktardığı, Anna Lefroy'un James-Edward Austen-Leigh'e yazdığı 20 Temmuz 1869 tarihli mektuptan.

5 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 14 Kasım 1791 tarihli mektuptan (*AP*, s. 144); Henry'nin *Northanger Manastırı* ve *İkna*'nın ilk baskılarında yer alan biyografik notundan.

6 James-Edward Austen-Leigh, *A Memoir of Jane Austen*, s. 87.

7 JA'nın CEA'ya yazdığı 20 Kasım 1800 tarihli mektuptan. Sahip oldukları yanlış değerlerin bir göstergesi olarak, Longbourn'dan Netherfield'e yaptığı yürüyüş sonrası Elizabeth Bennet'ın dağınık saçları Bingley'nin kız kardeşleri tarafından eleştirilir.

8 JA'nın CEA'ya yazdığı 8 Ocak 1799 tarihli mektuptan.

9 Egerton Brydges, Anna Lefroy, Miss Middleton (Chawton'dan komşu), Mary Russell Mitford.

10 James-Edward Austen-Leigh, *A Memoir of Jane Austen*, s. 87.

11 Yukarıdaki gibi, Henry'nin yazdığı biyografik notta yer alan tasviri. Adımları da yukarıdaki gibi Anna Lefroy tarafından tasvir edildi.

12 JA'nın Jane Austen Society adlı kuruluşun elinde bulunan bir tutam saçının bronz renkte olduğunu bildiren Elizabeth Jenkins'ti. Koyu saç rengi zamanla solar.

13 *Our Village* [Köyümüz] adlı kitabın yazarı olarak ün yapan Mary Russell Mitford (1787-1855) Aralık 1814'te Sir William Elford'a Jane Austen'ı önce "En sevimli, en şapşal, en yapmacık koca avcısı kelebek", sonrasında ise "*Gurur ve Önyargı*'nın yazarı olarak tanınıp 'herkesin korktuğu bir maşa' haline gelene kadar toplum içinde bir şömine maşası veya şömine koruyucusundan ya da huzur ve sükûnet içinde köşesini dolduran başka herhangi bir ince ve dik tahta veya demir parçasından daha fazla saygı görmeyen... 'tek kişilik kutsallığın' dik, kusursuz, suskun parçası" olarak tasvir eden bir mektup yazdı. Üslubu açık bir biçimde kinci olsa da söylediklerinin tümüyle haksız olduğu anlamına gelmez.

11. BÖLÜM BİR MEKTUP (Sayfa 129-134)

1 CEA, R. W. Chapman'ın *Minor Works* adlı kitabının 1954 yılındaki baskısında (arkalı önlü 242. sayfa) yeniden yer verilen "*Akıl ve Tutku* Kasım 1797'de başladı / Aynı hikâye ve karakterlere benzer bir şeylerin daha önce yazılıp Elinor&Marianne adı verildiğine eminim" notunu yazar. William ve R. A. Austen-Leigh'in *Jane Austen, Her Life and Letters, a Family Record* kitabında aktarılan aile geleneği, bu ilk versiyonu 1795'te yazmakta olduğunu ve aile içinde sesli şekilde okuduğunu gösteriyor.

2 Bu tür dramalar, Austen'ların komşularından Mrs William Chute'a Ekim 1795'te annesi Mrs Sarah Smith'in yazdığı, Wiltshire'da düzenlenen bir dansta yaşananların tasvir edildiği mektupta canlı bir biçimde anlatılır:
"...iki kuyruklu yıldız göründü ve çok geçmeden bir uğultu yayıldı, kim onlar? Biri yabancı bir baron, diğeri çok yakışıklı genç Yorkshire baroneti Sir John Coghile... hiçbir hanımefendi boş bırakılmadı, bir hanımefendinin kavalyesi, neredeyse onu barona bırakmak zorunda bırakıldı; Mrs Dickenson az kalsın dans etmeyi başarıyordu fakat Sir John onun evli olduğunu anladığında Emma'yla flört etmeyi tercih etti. Zavallı Salmon ise diğerlerinin bilmediği Londra eğlenceleriyle duyanları büyülebilecek olan baronetin zaferinin sessiz tanığı olmak zorunda kaldı, yakışıklı kahramanımızın yıldızı parladı..., kanepelere uzandı ve gerçekte nasılsa öyle gözüktü; etraftakiler için farklı bir insandı, böylece bütün güzeller kendi düşüncelerine daldılar, Devizes dilberleri mutlaka günlerce o geceki tehlikeleri anlatmışlardır..."
HRO 23M93/70/3/15

3 1749 yılında yayımlanan *Tom Jones* başkalarıyla birlikte Dr. Johnson'ı da şok etti çünkü kitap hem erkekleri hem de kadınları cinsel varlıklar olarak gösterir ve bu konulardaki günahlarına zalimlik, züppelik, açgözlülük, cimrilik ve riyakârlığa oranla daha az önem verir. Kitabın kadın kahramanın zalim bir avcı, ayyaş ve küfürbaz olan babası, toprak ağası Western'in de görüşü bu yöndedir. Bu karakterin, Austen'ların komşuları olan ve Fielding'in de ziyaret ettiği Oakley Hall'dan John Harwood'un büyükbabasından faydalanılarak yaratıldığı kabul edilir. JA'nın yeğeni James-Edward Austen-Leigh'in *Recollections of the Early Days of the Vine Hunt* kitabına bakabilirsiniz (s. 65).

4 Henry'nin planı, çoğu işi gibi karmaşıktı ve birçok kişiden yardım istemeyi kapsıyordu. Chawton'daki yaşam, ağabeyi Edward'ın 1794'te ölen manevi babası Thomas Knight'ın hediyesiydi. Knight, aralarından birinin kabul etmemesi halinde haklarını Henry'ye vermeleri koşuluyla, Steventon'daki işi papaz George Austen'a ve ardından oğlu James'e, Chawton'daki işi ise yine uzaktan akrabası J. R. Papillon'a hediye etmişti. Henry Papillon'un halihazırda Kent'te sorumlu olduğu bir kilise bölgesi olduğu biliyor ve orada kalmasının kendisi için daha iyi olacağına, onu ikna etmeyi umuyordu. Görüşmelere olayın içindeki herkesi tanıyan Mrs Lefroy üzerinden başladı.

5 24 Şubat 1796'da Henry babasına 35 pound 16 şilini geri öder ama 25 Şubat'ta Eliza'dan 156 pound borç alır. Hoare's Bank arşivi, banka ana defteri 51.
6 JA'nın CEA'ya yazdığı, Henry'nin White Club'a gitmesi konusunu işleyen 23 Haziran 1814 tarihli mektuptan.
7 J. H. ve Edith C. Hubback'ın *Jane Austen's Sailor Brothers* [Jane Austen'ın Denizci Kardeşleri] (1906, s. 29) adlı kitabında aktarıldı. 8 Aralık 1795 tarihli "Hırsızlık yaptığı için P. C. Smith'e kırk dokuz kırbaç cezası verdi" cümlesi de dikkate alınmalı.

12. BÖLÜM SAVUNMA MEKANİZMASI (Sayfa135-149)

1 Thomas Edward Preston Lefroy'un James-Edward Austen-Leigh'e yazdığı 16 Ağustos 1870 tarihli mektubun bir parçası olarak, R. W. Chapman tarafından *Facts and Problems* (1948) adlı kitaptan aktarıldı. Yeğen, "Arkadaşlar arası özel bir sohbette gerçekleştiğinden bunu başkalarına söyleyip söylememe konusunda biraz şüpheliyim" diye cevap yazdı.
2 Lefroy elyazması; Amiral Sir Francis Austen'ın torun çocuklarında bulunuyor.
3 Elyazması metin şu anda Oxford, St John's College'tadır; MS 279.
4 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 3 Mayıs 1797 tarihli mektuptan; *AP*, s. 159.
5 HRO 23M93/60/3/1.
6 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 3 Mayıs 1797 tarihli mektuptan; *AP*, s. 159.
7 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 13 Aralık 1796 tarihli mektuptan; *AP*, s. 156.
8 Mrs Cassandra Austen'ın Mary Lloyd'a yazdığı 30 Kasım 1796 tarihli mektuptan; *AP*, s. 228.
9 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 30 Aralık 1796 tarihli mektuptan; *AP*, s. 157.
10 Bilgi, Clive Caplan'ın "The Military Career of Captain Henry Thomas Austen of the Oxfordshire Regiment of Militia, 1793-1801" başlıklı makalesindendir.
11 Eliza de Feuillide'in Warren Hastings'e yazdığı 28 Aralık 1797 tarihli mektuptan; *AP*, s. 168.
12 Clive Caplan, komutan yardımcısı, merkes kısım amiri, yüzbaşı ve mutemet olarak aylık maaşının yıllık toplamının 281 pound 4 şilin olduğunu belirtiyor.
13 Eliza de Feuillide'in Philadelphia Walter'a yazdığı 11 Aralık 1797 tarihli mektuptan; *AP*, s. 167.
14 Eliza Austen'ın Philadelphia Walter'a yazdığı 16 Şubat 1798 tarihli mektuptan; *AP*, s. 169.
15 Eliza Austen'ın Philadelphia Walter'a yazdığı 16 Şubat 1798 tarihli yayımlanmamış mektuptan; HRO mikrofilm.
16 Eliza Austen'ın Philadelphia Walter'a yazdığı 16 Şubat 1798 tarihli mektuptan; *AP*, s. 169.

13. BÖLÜM EAST KENT'TEKİ ARKADAŞLAR (Sayfa 151-160)

Bu bölümdeki bilgilerden bazıları Lady Knatchbull'un (Fanny Austen, sonradan Knight) Maidstone'daki Kent İlçesi Arşivleri'nde tutulan yayımlanmamış günlüklerinden alınmıştır.

1 JA'nın CEA'ya yazdığı 22 Ocak 1801 tarihli mektuptan. O zaman Mrs Knight kırk sekiz yaşındaydı.

2 JA'nın CEA'ya yazdığı 18 Aralık 1798 tarihli mektuptan.

3 CEA'ya yazılan 20 Haziran 1808 tarihli bir mektuptan. Mrs Knight'ın JA'ya ne zaman harçlık vermeye başladığını bilmiyoruz ama muhtemelen Mr Austen'ın 1805 yılında ölmesinden önce değildi.

4 Araziye giriş anahtarından Fanny'nin günlüklerinde bahsedilir.

5 *Bullet pudding* olarak bilinen oyun Fanny'nin tarifine göre şöyle oynanıyordu:
Üstünde bir delik açılmış bir çeşit puddingin içine boca ettiğiniz unla dolu geniş kalay bir kabınız olmalı, sonra üstüne bir kurşun yerleştirmelisiniz; herkes bundan bir dilim keser, kesen kişiler kurşun içeri düştüğünde bulana kadar burun ve çeneleriyle karıştırmalı ve sonra her tarafları unla kaplı tuhaf şekillere girmiş bir şekilde ağızlarıyla kurşunu almalıdır ama en kötüsü unun burnunuza ve ağzınıza kaçıp sizi nefessiz bırakmaması için gülmemeniz gerekmesidir.

6 Neden yanında Eliza olmadan gittiği bilinmiyor. Edward Austen ve ailesiyle arası onları Londra'da ağırlayacak kadar iyiydi. Godmersham'ı Ekim 1801'de ziyaret etti ama sonrasında Elizabeth'in ölümünden sonraya denk gelen 1809 yılına kadar tekrar gitmedi ki bu da eltilerin geçinemediğini akla getirebilir.

7 Alwyn Austen'da bulunan ve şiirin Henry Austen'a ait olduğunu gösteren belgelerden alınmıştır.

8 Deirdre Le Faye tarafından *A Family Record* adlı kitabında (s. 161-2) ve *Review of English Studies*'de (NS xxxix, 155, Ağustos 1988, s. 419) yer alan "Anna Lefroy's Original Memories of Jane Austen" başlıklı makalesinde Lefroy'un elyazmalarından alıntı yapılmıştır.

9 Editör Peter Quennell'a göre, Fanny, sonraki adıyla Lady Knatchbull'un küçük kız kardeşi Marianne'e yazdığı bu mektup "Lord Brabourne ve Mr Edward Rice'ın izniyle" (ikisi de uzun zaman önce ölmüştü) ilk kez *Cornhill* dergisinde (973, 1947 Kış/8, s. 72-3) yayımlandı.

10 JA'nın CEA'ya yazdığı 23 Haziran 1814 tarihli mektuptan.

11 Goldsmith'in kitabının kenarına yazdığı yorumla ilgili bilgi Park Honan'ın *Jane Austen: Her Life* [Jane Austen: Hayatı] (1987) adlı kitabından (1989 baskısı, s. 58) alınmıştır; Goldsmith'in şerh düşülmüş kopyası, özel bir koleksiyondadır.
Politika ve toplumsal olaylarla ilgili sessiz kalması, açıkçası JA öldüğünde henüz on yaşında olan yeğeni Caroline tarafından *My Aunt Jane Austen* adlı kitabında (s. 9) anlatılır: Paragrafın tamamı şöyledir:
Ailenin genel siyasi görüşü Tory'ydi -amcalarım dahi üzerine çok nadir konuştuklarına göre, sanırım sorgulamadan kabul ettikleri bir görüştü-, Jane Halam'ın toplumsal olaylara dair ettiği bir kelime ya da söz anımsama çalışmamsa boşuna -kuşkusuz birtakım eğilimleri olmuş olmalı-, yalnızca hangi yöne eğilimli olduğunu tahmin edebilirim.
Milletvekili William Chute'tan hoşlanmaması için ilgili aynı kitapta 96. sayfaya bakabilirsiniz.

12 Dizeler Cowper'ın *The Task*'ın 3. kitabı "The Garden"dan (Bahçe) alınmıştır.

13 Tüm alıntılar Mary Wollstonecraft'ın *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi* [İş Bankası Kültür Yayınları, çeviren: Deniz Hakyemez-e.] adlı kitabındandır.

14 Robert Bage (1728-1801) Derbyshire'lı bir işadamı, Portal'lar gibi bir kâğıt üreticisi ve demir üreticisiydi. Yazmaya ellili yaşlarında, ticari bir başarısızlığın ardından başladı; en başarılı kitabı *Hermsprong*'dan önce birçok roman yayımladı ve Charlotte Smith gibi, kadın karakterlerin tecavüz ve aldatılma karşısında genel kabul gören bitip tükenerek ölmesi tavrının yerine bunları atlatmasına izin vermenin hoş görülmeme düşüncesini yıktı.

15 Austen'ın, Anne Grant'ın *Letters from the Mountains* kitabına yaptığı atıflar vardır. JA birçok yerde Wollstonecraft'a saldıran bu popüler eserden bahseder ama üzerine fikir beyan etmekten kaçınır. Tahminimce bu eserde, "kadın üyelerin üçte birinin loğusa, nekahet döneminde ya da emziriyor olacağı" gerekçesiyle kadınların parlamentoda bulunmaya uygun olmadığının ileri sürülmesi bir ilkti.

14. BÖLÜM ANNEMLE SEYAHAT
(Sayfa 161-174)

1 Fanny Caroline Lefroy'un 1880-1885 yılları arasında kaleme aldığı aile tarihine ilişkin notlarından alıntı yapan Deirdre Le Faye, *A Family Record* (s. 101).

2 Eliza Chute'un 1798 yılına ait günlüğünde 22 Ekim'de "Lady F" ile at bindiği kaydedilir; HRO 23M93/70/1/6.

3 Jane Leigh-Perrot'un Montague Cholmeley'e yazdığı 10 Ekim 1799 tarihli mektuptan; *AP*, s. 188.

4 Montague Cholmeley'in Jane Leigh-Perrot'a yazdığı 11 Ocak 1800 tarihli mektuptan; *AP*, s. 198.

5 Park Honan (*Jane Austen, Her Life*, 1987) R. A. Austen-Leigh'in Jekyll'in, Mrs Leigh-Perrot'un bir kleptoman olduğunu ve danteli onun çaldığına inandığını yazdığı özel notlarından alıntı yapar; s. 150-51.
Sarah Markham, kendi kitabı *A Testimony of Her Times: Based on Penelope Hind's Diaries and Correspondence 1787-1838*'i [Dönemine Tanıklık: Penelope Hind'in 1787-1838 Arasındaki Günlük ve Mektupları] (1990) kaynak alarak 1991 yılında yazdığı *Jane Austen Society Report*'ta Mrs Leigh-Perrot'un bir bitki çaldığını açıklar. Mrs Leigh-Perrot'u "dantel hırsızı diye adı çıkan" biri olarak tarif eden bir mektuptan alıntı yapar ve Bath'li bir sulh hâkiminin iddia edilen bitki hırsızlığıyla ilgili yazdığı birkaç dizeye yer verir:
Kim bitkileri sevme konusunda en iddialı olanı,
Şair Darwin mi, Perrot'un sahtekâr karısı mı?
Yargıç Botany yalvarırız davayı karara bağla,
Bırak kavuşsun şair şöhrete, o da defne ağacına.

6 Mrs Lefroy'un saman fabrikası kurduğunu, Eliza Chute'un annesi benzer bir işletme kurma umuduyla ondan tavsiye istemek için mektup yazdığı için biliyoruz. Yayımlanmamış, tarihsiz mektup; HRO 23M93/70/3/16. Eliza Chute'un Eliza Gosling'e yazdığı 29 Eylül 1800 tarihli yayımlanmamış mektuptan; HRO 23M93/74/1/3.

7 Bilgi, Patrick Piggott'un *The Innocent Diversion: A Study of Music in the Life and Writings of Jane Austen* [Masum Eğlence: Müziğin Hayattaki ve Jane Austen'ın Eserlerindeki Yerine Dair Bir İnceleme] (1979, s. 156) adlı kitabından alınmıştır.

8 Son cümle dışında hepsi Eliza'nın mektubundan alıntıdır; Eliza Austen'ın Philadelphia Walter'a yazdığı 29 Ekim 1799 tarihli mektuptan, *AP*, s. 172-4. Son cümle *AP*'de kesilmiştir, ben cümleyi mektubun HRO'da bulunan mikrofilminden aldım.

15. BÖLÜM ÜÇ KİTAP
(Sayfa 175-189)

1 *İkna*'nın iptal edilen iki bölümü, yayımlanmış altı romanla ilgili günümüze kalan yegane elyazması metinlerdir (257. ve 258. sayfalara bakabilirsiniz).

2 R. W. Chapman, Sir Frank MacKinnon tarafından öne sürüldüğü gibi JA'nın kronolojisini oluştururken 1811 yılına ait bir takvim kullandığına inanması nedeniyle, *Gurur ve Önyargı*'nın 1812 yılında büyük ölçüde yeniden yazılmış olması gerektiğini iddia eder ama bu bir ihtimalden öte bir şey değildir. 22. Bölüm'deki 5. dipnota da bakabilirsiniz.

3 Belki de bu yüzden Akıl ve Tutku filminden çıkarılmıştı.

4 Berkshire, Hurley'deki Hall Place'te yaşayan Sir William East (1738-1819), hem Leigh-Perrot'ların hem de Mary Wollstonecraft'ın 1796'daki ikinci intihar girişiminden sonra yanında

kaldığı Mrs Cotton'ın Berkshire'dan komşularıydı. William Godwin'in yazdığı Mary Wollstonecraft biyografisinin ilk baskısına (1798) bakabilirsiniz (8. Bölüm, "1795, 1796", s. 143-4): "Şu anda doğa manzaraları arasında bulunan oturduğu yer bu amaca [yani Imlay'le olan bağından kurtulmaya] uygundu. Kendisine olan sevgisi güçlü ve samimi olan Cotton adında eski ve yakın bir arkadaşının evindeydi. Mrs Cotton'ın en yakın komşusu baronet Sir William East'ti; arkadaşının iyilikseverliği ile bu saygıdeğer ailenin misafirperver ve ayrıcalıklı ilgisinin ortak etkisinden hayli istifade etti." İlk baskıda Godwin'in açıksözlülüğünün şiddetli itiraz ve alayla karşılanması üzerine, bu bölüm biyografinin ikinci baskısından çıkarıldı. Elbette bunun ardından Sir William East, Wollstonecraft'la alenen ilişkilendirilmeyi tercih etmedi.

East'lerle Austen'lar arasında bilinen birçok ilişki var. Sir William'ın oğlu Gilbert, Mrs Austen'ın yukarıda alıntılanan şiiri gönderdiği Steventon'daki öğrencilerdendi. Jane Leigh-Perrot'un Ocak 1800 tarihli mektubuna (*AP*, s. 198-201) göre, Sir William hırsızlıkla ilgili yaşadığı sıkıntıda ona destek verdi (149-51 no'lu sayfalara bakın) ve "bize duyduğu saygı ve benim içine itildiğim sıkıntıya neredeyse Lady East'i de karıştıran hemen hemen benzer bir durumda yapılan onca kötülük karşısında nefretini göstermesi gibi, yardım etmek de elinde olsun isterdi." JA ayrıca 1801 yılında Steventon'da "Sir Wm East"in bir portresinin asılı olduğundan bahseder.

5 Genç kızların asla anne babalarının onlarla ilgili yaptığı evlilik planlarını engelleyebilecek aşk ilişkileri yaşamamaları konusunda ısrar eden Marquise de Lambert'in yazdığı buna benzer Fransızca bir kitap -muhtemelen Eliza'dan gelen bir başka hediye- JA'da da vardı. Oyunlardan, müzikten, şiirlerden ve romans okumaktan, yani romanlardan kaçınmayı öğütler ve âşık olmayı "mantıklı bir insanın içine düşebileceği en acımasız durum" olarak tarif eder. Madame de Genlis'in hikâyeleri de kadınlar için tümüyle yıkıcı ve uygunsuz gösterilen tutku duygusunu ayıplar.

Ann Radcliffe de JA'nın iyi bildiği 1794 yılında yayımlanan *Mysteries of Udolpho* [Udolpho'nun Esrarı] adlı kitabında "aşırı duygusallık" konusunu ele alır. Kadın kahraman Emily, bunun tehlikeleriyle ilgili ölüm döşeğindeki babası tarafından özellikle uyarılır. Ona "Hakikaten duygusal olan insanlara bunun etrafta olup bitenlerden durmadan fazladan ıstırap ya da keyif çıkartan tehlikeli bir nitelik olduğu erkenden öğretilmeli... duygusallığın zarafetiyle ilgili olarak kendinle övünmekten kaçın. Bu boş şeye teslim olursan mutluluğun sonsuza dek yok olur" der. Bunların yanı sıra birçok satır daha vardır ve kitabın ana temalarından biri, tenfiz memurlarının zalimce tavırları ve sevgilisinin aşikâr olan sadakatsizliği gibi sonraki sıkıntılarında Emily'nin ölen babasının nasihatine uyma çabasıdır. Udolpho farklı bir yüzyılda ve ülkede geçer ve farklı bir üslubu vardır fakat Gotik efektler ve manzaraların yarattığı romantik çağrışımlarından ve JA'nın üzerinde durduğu bir temadan daha fazlasını sunar.

6 Mary Lascelles, *Jane Austen and Her Art* [Jane Austen ve Sanatı] (1939), s. 30.

7 John Halperin'in editörlüğünü yaptığı *Bicentenary Essays* [İki Yüzüncü Yıldönümü Yazıları] (1975) adlı kitaptaki Mary Lascelles'in "Jane Austen and the Novel" (Jane Austen ve Roman) başlıklı yazısından, s. 241.

8 Fanny Austen'ın 5 Ağustos 1805 tarihli günlüğüne bakabilirsiniz; "Babam akşam eve geç geldiği için yarı annemle yarı Sackree'yle (ailenin bakıcısı) uyudum, yataktan ayrılmak zorunda kaldım." On iki yaşındaydı. Kent İlçesi Arşivleri U951 F24/2.

9 JA'nın CEA'ya yazdığı 3 Temmuz 1813 tarihli mektuptan.

10 JA'nın CEA'ya yazdığı 15 Eylül 1796 tarihli mektuptan.

11 Marilyn Butler *Northanger Manastırı*'ndaki (Penguin Classics, 1995) sunuş yazısında, Johnson'ın *Rambler*'da (4. sayı) romanı savunduğunun JA tarafından kesinlikle bilindiğine dikkat çeker ve aynı yazıda "her yanlış iddiaya ve eksik beyana açık" cahil genç kadın okuyucularla dalga geçtiği paragrafın *Northanger Manastırı*'nın muhtemel çıkış noktalarından biri olduğunu ileri sürer.

16. BÖLÜM YİRMİ BEŞYAŞ
(Sayfa 191-199)

1 James ve Mary'nin kızı Caroline Austen, annesinin söylediğini, *Facts and Problems* adlı kitabında Chapman tarafından alıntılanan 1 Nisan 1869 tarihli bir mektupta ağabeyi James-Edward'a aktardı. Chapman bunun gerçekliğinden şüphe etmez.

2 Robin Vick'in *Jane Austen Society Report*'ta (1993, s. 13-16) yer alan "The Sale at Steventon Parsonage" başlıklı makalesine bakabilirsiniz. JA'nın kitapların fiyatlarıyla ilgili söyledikleri CEA'ya yazdığı 12 Mayıs 1801 ve 21 Mayıs 1801 tarihli mektuplardandır.

3 1814 yılında yazıldığı düşünülen bir grup James Austen şiirinin birinden olan bu dizeler, adı bilinmeyen biri tarafından kopya edilmiştir. HRO 23M93/60/3/1.

17. BÖLÜM MANYDOWN
(Sayfa 201-216)

1 Deirdre Le Faye tarafından *A Family Record* kitabında (s.121) Lefroy elyazmasından alıntı yapılarak aktarıldı.

2 Sir John Lambert, o ve annesi Paris'te onun yanında kaldıklarında Eliza tarafından Şövalye Lambert olarak tanınıyordu. Capot de Feuillide'in mülkleri üzerindeki haklarını talep etmek için Henry'yle Eliza'nın Fransa'ya gittikleri 1802 ya da 1803 yılında onunla buluşmuş olabilir. Lambert, İngiltere'ye dönmek için barıştan faydalanmış olmalıdır. Henry'nin Lambert ailesiyle daha sonra yeniden irtibata geçtiği Hoare's Bank'teki hesabından bellidir.

3 Birkaç yıl sonra yaşanan bir hikâye bunu ispatlar. Bahçesindeki ağacı kesme hakkıyla ilgili olarak Winchester Katedrali'nin Papazlar Meclisi'yle ihtilaf halinde olan Harris hepsi arkadaşı olan papazların tümünü yemeğe davet eder. Uşağına en iyi şaraplarından birkaçını karıştırarak bir punç hazırlayıp servis etmesini söyler. Karışım iğrençtir. Papazlar içmeye çalıştıklarında onlara "Beyler, punçım da sizler gibi. Kişisel olarak hepiniz çok iyi arkadaşlarsınız fakat kurumunuz bakımından çok çekilmezsiniz" der. JA bu şakadan pek hoşlanmış olmalı.

4 Sadece bir ihtimal olarak, 1805 yılında Edward Austen'ın karısı Elizabeth'in erkek kardeşlerinden biri olan ve onu 1790'lı yılların ortalarından beri tanıyan Jane'den birkaç yaş küçük olan papaz Edward Bridges'ten bir evlilik teklifi gelmiş olabilir. Yine de Jane onun kendisine olan özel ilgisinden bahsetti; en çok da bir akşam Goodnestone'da yediği akşam yemeği için ona kızarmış peynir sipariş ettiğinin söylenmesi gerekir. Üç yıl sonra, 1808'de (Cassandra'ya) ondan gelen, kabul edemediği bir "daveti" hatırlattı. Mektuplardan ondan hoşlandığı, onun da Jane'in erkek kardeşleriyle iyi anlaştığı bellidir fakat Jane'e karşı romantik anlamda hiç ilgi duymamıştır. Eğer ortada bir teklif vardıysa da ailede kimsenin bundan haberi olmadığı gibi, kimsenin üzüldüğü de yoktu. Bir başkasıyla nişanlandığında Jane kendisine içten tebriklerini iletirken; karısının bir hastalık hastası olduğu ortaya çıktığında ona acıdı. 25 Eylül 1813'te Francis'e "Zavallı tatlı şey -bana hiçbir zaman iyi olmamayı aklına koyduğunu düşündüren kadın türü-; kasılmalarını, asabiyetini ve bunların neticesini her şeyden çok beğenen" diye yazdı.

5 Mr Austen'ın ölümünün hemen arkasından JA'nın CEA'ya yazdığı 21 Nisan 1805 tarihli mektuptan.

6 Büyük yeğeni (James Austen'ın kızı Anna'dan olan torunu) Fanny Lefroy, 1883 yılında Temple Bar dergisinde (lxvii, s. 277) Jane Austen'ın *The Watsons*'ı "1804 yılı içinde" yazmaya başladığını yazar.

7 Tazılarla köpeklerle ilgili bölüm metinden silinmiştir. Bu, karısını ara sıra gelip avı izlemesi için ikna eden ve böylece yöredeki diğer kadınlar arasında avın cazibesini artıran Mr Chute'un hatırladığı bir şey olabilir.
8 *Jane Austen and Her Art*, s. 99-100.
9 Eliza Austen'ın Philadelphia Walter'a yazdığı 29 Ekim 1801 tarihli mektuptan; *AP*, s. 174-5.
10 Henry Austen'ın Warren Hastings'e yazdığı 5 Haziran 1802 tarihli mektuptan; *AP*, s. 177.
11 JA'nın Francis Austen'a yazdığı 30 Ocak 1805 tarihli mektuptan; *AP*, s. 235-6.
12 Fransa Dışişleri Bakanlığı Arşivi, Quai d'Orsay, L 20.
13 Önceden belirtildiği gibi, (Fanny'nin ileride alacağı isim olan) Lady Knatchull'un yayımlanmamış günlükleri Kent İlçe Arşivleri'ndedir; U951 F24/1. Günlükler 1804 yılında başlar.

18. BÖLÜM KARDEŞ SEVGİSİ
(Sayfa 217-230)

1 Francis Trafalgar Muharebesi'ni kaçıracağını önceden tahmin ettiğinde Mary Gibson'a *Canopus*'tan mektup yazarak duygularını çok iyi bir şekilde ortaya koydu: "Savaşmayı sevdiğim için bu mesleği icra etmiyorum ama eğer birleşik filoya karşı bir muharebeye girilecekse, filodan ayrıldığım o günü en uğursuz günüm olarak kabul edeceğim."
2 CEA'nın Fanny Knight'a yazdığı 20 Temmuz 1817 tarihli mektuptan (JA'nın mektuplarının yayımlandığı tüm baskılarda mektuba yer verilmiştir).
3 Caroline Austen'ın 1867'de yazdığı *My Aunt Jane Austen, a Memoir* adlı kitaptan. Cassandra'yı yaklaşık kırk yıldır tanıdığından, görüşü bilhassa dikkate değerdir.
4 Fanny'nin 16 Eylül 1804, 11 Ekim 1804 ve 29 Temmuz 1806 tarihlerinde günlüğüne yazdıkları; Kent İlçe Arşivleri U951 F24/1.
5 Mary Berry Stoneleigh'i dört yıl sonra ziyaret ettiği "biçimsiz bir ev" şeklinde tarif etti. Leigh'lerden birkaçıyla ve "büyük olasılıkla daha da kötüleştirecek... gelecek iyileştirmeleri planlayan Mr Repton" ile tanıştı, "Bize parkın anahtarını verdiler... Park biraz bakımsız gözüküyor olsa da en azından tadilatla bozulmamış." *Miss Berry's Journal*, 6 Ekim 1810 (3 cilt, 1865), 2. Cilt, s. 433-4.
6 Southampton'ın bu kesimindeki eski binaların tümü yıkılalı çok uzun zaman olmuş, zemin planları dahi ortadan kaybolmuştu, dolayısıyla bahçenin kasaba surlarında sona erdiği dışında Austen'ların evlerinin tam olarak nerede olduğunu bilmek mümkün değil.
7 Nigel Nicolson, *The World of Jane Austen* [Jane Austen'ın Dünyası] (1991), s. 110.
8 1815 yılında Netley'i ziyaret eden roman yazarı Mary Brunton yazdığı bir mektupta buna itiraz etti.

19. BÖLÜM AİLEDE BİR ÖLÜM
(Sayfa 231-236)

1 Henry'nin Pantheon Opera Binası'nda loca sahibi olduğunu keşfeden Clive Caplan'a bu bilgi için müteşekkirim. 1772 yılında açılan Pantheon, 1778 yılında yandıktan sonra dört yıl boyunca Covent Garden tarafından kullanıldı ve 1792'de bilerek yakıldı; iddialara göre, La Scala ölçeğinde yeniden inşa edildi ancak başarılı olamadı ve Erroll Sherson'ın *London's Last Theatres of Nineteenth Century* [Londra'nın On Dokuzuncu Yüzyıldan Kalan Son Tiyatroları] (1925) adlı kitabında verdiği bilgiye göre, sadece İtalyan burletta (müzikli fars) ve

balletlerinin (Bale, dans, hareket ve mimiklere dayalı sözsüz müzikli oyun-ç.) sahnelendiği bir yer oldu.

2 Eliza'nın kasti bir dışlamayı akla getircesine Steventon'lı Austen'lara ait kayıtlarda çok az yer almasının sebebi karakterini ve Henry'yle olan evliliğini onaylamamaları olup muhtemelen anne babası üzerindeki soru işaretine kadar dayanıyordu. Buna rağmen, Fanny Austen'ın yayımlanmayan günlüklerinde Londra'da Henry ve Eliza'yla gidilen yemekler, tiyatrolar ve alışverişler anlatılır.

3 Mr Hill'in ünü, artık gençlikteki radikal görüşlerini terkeden ve devletten emekli saygın bir yazar olan Robert Southey'nin amcası olmasındandı. JA çok da heves göstermeden eserlerinden bazılarını okumuştu. Cass'e bu tarz hayatlardan bıktığını ve hiç okumadığını ancak eğer ağabeyi Frank'ten bahsettiyse bunu okuyacağını söyleyerek, Southey'nin çok popüler olan Nelson'un Hayatı (*Life of Nelson*) adlı kitabıyla dalga geçti (11 Ekim 1813). Sonrasında *Poet's Pilgrimage to Waterloo* [Şairin Waterloo'ya Kutsal Yolculuğu] adlı kitabını kısmen de olsa beğendi ve Herbert Hills'le birlikte kalan Alethea Bigg'e göre şöyle dedi: "bazı bölümleri bana daha önce yazdıklarının çoğundan daha çok hitap ediyor" (24 Ocak 1817).
Jane, Catherine'e düğün hediyesi olarak birkaç cep mendil dikip arkadaşının mutluluk gözyaşları dışında gözyaşı dökmemesini umduğunu anlatan, mendillerden de yumuşak dört dizelik bir şiirle birlikte gönderdi; şiirin göndermediği daha iyi olan versiyonunda "az üşüsün, gözyaşları birkaç damlayı geçmesin" dileğinde bulundu. İkisi de Chapman'ın *Minor Works* adlı kitabında (s. 446-7) yeniden basıldı.

4 Elizabeth'in kendisinden daha uzun yaşayan annesi, sonuncusu otuz yedi yaşındayken olmak üzere on üç çocuk doğurmuştu, dolayısıyla Elizabeth kendisinin de çocuk doğurma yıllarının sonuna yaklaştığını umuyor olmalıydı.

5 Fanny'nin günlüğünde, sonraki ekim ayında Wanstead'delerken babasıyla onlara yaptıkları bir ziyaretten bahsedilir, dolayısıyla 1809 Noeli'ne kadar orada olmaları muhtemeldir.

6 Bunlar Fanny'nin o yılki günlüğünün basılmış sayfalarından alınmıştır. Mrs Chute'un günlüğünde de her yıl yenilenen, bazen içlerinde adım komutlarının da olduğu benzer listeler vardır. 1810 yılında yine güncel örneklerle karşılaşırız: "Elliston Hoplayışı" ve "Catalini Kıvırışı" gibi tiyatrocu isimlerinin yanı sıra, "Lord Wellington Valsi", "Talavera Reeli" ve "Güzel Afrikalı".

7 Bu hesapların tümü JA'nın günümüze ulaşan 1807 yılına ait cep günlüğündendir. İki sayfası Pierpont Morgan Kütüphanesi'ndedir.

8 Kütüphanede dua okuduğu, Fanny'nin 9 Temmuz 1809 Pazar tarihli günlüğünde yazılıdır.

20. BÖLÜM CHAWTON'DA (Sayfa 237-249)

1 Deirdre Le Faye'in Lord Brabourne'un *The Letters of Jane Austen* (2 cilt, 1884) adlı kitabından (2. cilt, s. 364) alıntı yaparak *A Family Record*'da yer verdiği, Mrs Knight'ın Fanny Austen'a yazdığı 26 Ekim 1809 tarihli mektuptan.

2 Charles Vancouver'ın 1815 tarihli *General View of Agriculture of Hampshire* [Hampshire Tarımına Genel Bakış] adlı kitabına göre, Chawton'da 64 ev, 65 aile, 171 erkek ve 201 kadın vardı. Erkeklerden 61'i tarım işçisiydi, 10'u ticaretle uğraşıyordu. Chawton sakinlerinin 301'i ise başka işler yapıyordu.

3 Caroline Austen, *My Aunt Jane Austen, a Memoir*, s. 3-4.

4 Söz konusu adet, James-Edward Austen-Leigh'in 16. sayfasında kız kardeşlerin "hayatları boyunca" aynı yatak odasını paylaştıklarını yazdığı *Memoir*'den alınmıştır. Bununla beraber,

Caroline hastayken "kendi odasında kaldığını" yazar ki bu da o zaman odayı paylaşmadıklarını gösteriyor olabilir (*My Aunt Jane Austen*, s. 14).

5 Buna dair şüphe yoktur. Jane 3 Ocak 1801 tarihli mektubunda Cass'e Steventon'dan ayrılmalarıyla ilgili "isteyeceğimiz tüm yataklar taşınacak, yani onlarınkilerin yanı sıra bizim iki yatağımız" diye yazdı. O dönemdeki herkes gibi ara sıra yatağını annesiyle, Martha Lloyd'la, yeğeni Fanny'yle ve hiç şüphesiz ablasıyla da paylaşıyordu. Kadınlar yataklarını kadın hizmetkârlarla, çocuklarla, arkadaşlarla paylaşıyorlardı; tıpkı erkeklerin bir handa tümüyle yabancı kişilerle paylaşabildikleri gibi.

6 JA'nın Anna Austen'a yazdığı 28 Eylül 1814 tarihli mektuptan.

7 James-Edward Austen-Leigh, *A Memoir of Jane Austen*, s. 16. Fanny'nin astronomi konuşmasının bulunduğu günlüğü; 12 Haziran 1811. Margaret Wilson (*Almost Another Sister*, s. 29), tanıdığı delikanlılardan birine Jüpiter takma adını vermesinden dolayı, "astronomi" konusunun Fanny'nin içinde bulunduğu duygusal karışıklığa işaret ettiğini öne sürer. Anna'yla gülmesi ve Cass'in verdiği cevap için Constance Hill'in *Jane Austen, Her Homes and Her Friends* adlı kitabına (s. 195) bakabilirsiniz.

8 Martha verem, bağırsak kurtları, dudak uçuğu ve "yüzde ağrı"dan kuduz köpek ısırmasına ve bazı veteriner tedavilerine kadar her şeyle ilgili sözde tedavileri içeren tıbbi bilgiler de topluyordu. Aralarında "Mercan Diş Tozu" ve iki çeşit yüz kreminin bulunduğu kozmetik ürünler de yaptı. Bilgiler Maggie Black ve Deirdre Le Faye'in *The Jane Austen Cookbook* [Jane Austen'ın Yemek Kitabı] (1995, s. 36) adlı kitabından alınmıştır.

9 Mrs Austen 1814 yılında yeni evlenen torunu Anna'ya bir aşçı çalıştırmakla ilgili şunları yazdı: "Aşçıya gelince; Mrs Frank Austen 10 guinea, bense sadece 8 guinea veriyorum; orada her iki haftada bir büyük çaplı bulaşık yıkama olurken, bizde çok az yıkama olduğundan onunkisi en zor ev." Tarihsiz mektup, Geoffrey Grigson tarafından 19 Ağustos 1955 tarihli *TLS*'de alıntılanmıştır.

10 Anna'nın kızı Miss Lefroy, bu açıklamayı *Jane Austen, Her Homes and Her Friends* adlı kitabında (s.176) yayımlayan Constance Hill'e yaptı.

11 CEA'nın artık Mrs Whitaker olan Philadelphia Walter'a yazdığı 20 Mart 1812 tarihli mektuptan; *AP*, s. 250.

12 Kendi oğlunun verdiği bilgi; James-Edward Austen-Leigh, *A Memoir of Jane Austen*, s. 12.

13 Chapman'ın *Minor Works* adlı kitabındaki "*Mansfield Park*'la İlgili Görüşler" bölümüne (s. 432) bakabilirsiniz. Mr ve Mrs James Austen'ın *Emma*'yla ilgili ortak bir olumsuz görüşü vardı: "Diğer üçüne göre bunu o kadar da beğenmediler. Dili diğerlerinden farklı, okuması çok kolay değil."

14 James'in kız kardeşine yazdığı şiirin orijinal elyazması metni Winchester College'daki Fellows' Library'dedir. Ben George Holbert Tucker'ın *A Goodly Heritage* kitabındaki (s. 113) kopyayı kullandım.

... Akıl gözü olsa da keskin ve hızlı
Keşif için zayıf tabiatın zaaflarını
Ve daima tetikte gözüktü
Yakalamak için alay konusu,
Oysa tek kelime yoktur yazdığı
İnciten bir arkadaşının duygularını,
Ve yoktur yazdığı tek bir dizesi
Ölmekte olan birini lekelemek isteyeceği;
Fakat sadece ailesiydi
Onun gerçek, asıl kıymetinin bilindiği.
Evet, onlar çok kez tecrübe ettiler
Ondaki kardeş ve evlat sevgisini,

Gördüler onun hazır olduğunu hâlâ
Ev işlerini onlarla paylaşmaya
Önyargıları utanma bilirmiş gibi
Kıskananlar bir kadının haklı şöhretini,
İddia ederler edebiyat zevkinin
Çok yanlış olduğunu kadınların,
Kibir ve gururları ateşlenirken
Diğer yandan yararlanırlar eserlerden.

15 Fanny'nin günlüğünde yer alır; 4 Mayıs 1812. "Güzel yer" diye yazar.

16 James-Edward Austen-Leigh, *A Memoir of Jane Austen*, s. 102.

17 Jane Aiken Hodge bu görüşünü *The Double Life of Jane Austen* [Jane Austen'ın İkili Hayatı] (1972) adlı kitabında açıklar.

18 Jane Aiken Hodge, Kasım 1813'te ikinci baskı hazırlandığında JA'nın "Sanırım aynı zamanda sevgili Henry'ye baskı ve çoğaltma için çok miktarda borçlanacağım" diye yazdığına dikkat çeker. *The Double Life of Jane Austen*, s. 120.

19 İskoç ve 1810 yılında yayımlanan *Self-Control* [İrade] kitabının yazarı olan Mary Brunton Jane'den üç yaş gençti. 1811 ilkbaharında Jane kitabın bir kopyasını bulmaya çalışıyordu; çok zekice bir iş olduğu ve kendi hikâyesinin ve karakterlerinin önüne geçebileceği korkusuyla okumaya korktuğunu söyledi. Ekim 1813'te okuduğunda rahatladı. Laura, gösterişli Albay Hargrave'in önce çekiciliğine, ardından da evlenme teklifine karşı koyan bir grup mükemmel kadın kahramandan biridir ve Hintli yerlilere ait bir kanoyla heyecanlı bir kaçış yaptığı Amerika'da son bulan nice iniş çıkışlar yaşar. Başarılı bir kitaptır. Laura'nın Londra'nın gürültüsü ve trafiği karşısında düştüğü dehşet ve para kazanmak uğruna yaptığı tabloları satmak üzere giriştiği küçük düşürücü çabalar gibi küçük detaylar bakımından hâlâ okunmaya değerdir.

Mrs Brunton kırk yaşında ilk çocuğunu doğururken hayatını kaybetti; on dokuz yaşında evlenmişti, peşinen mezar kıyafetlerini seçtiğine göre loğusalıktan çıkmayı beklemiyordu. Alıntı yapılan ve kocasının biyografisinin xxxvi no'lu sayfasında yer verilen mektubu yazdığı arkadaşı Mrs Izett, ateşli bir boşanma karşıtı eser olan, ölümünden sonra yayımlanan romanı *Emmeline*'in (1819) önsözünü yazacaktır.

20 *British Critic*, Mayıs 1812; *Critical Review*, Şubat 1812.

21 Arthur Aspinall, *The Letters of Princess Charlotte* [Prenses Charlotte'un Mektupları] (1949), s. 26.

22 Charles Austen, "Charles James Fox'un yeğenlerinden biriyle" yaptığı sohbeti JA'ya yazdığı 6 Mayıs 1815 tarihli bir mektupta anlatır. Kendisi Palermo'daydı; on sekiz yaşındaki Charles Fox bu esnada donanmadaydı. Anne babası evlenemeden doğduğu için (annesi hâlâ ilk kocasıyla evliydi) Hollanda baronunun varisi olamadı, hatta meşru çocuğu olarak bile onaylanmadı. Donanmayı bıraktı, orduya katıldı ve Clarence Dükü ve Mrs Jordan'ın iki kızına arka arkaya âşık oldu; Eliza, Erroll Kontu için onu reddetti fakat Mary FitzClarence 1824 yılında onunla evlenmeyi kabul etti. Charles Austen'ın J. H. Hubback'in *Jane Austen's Sailor Brothers* adlı kitabında (s. 270) yayımlandığı şekliyle anlattıklarının tamamı şöyledir: "Sohbet kitaplardan açıldı, bir genç hazır yıllardır *Gurur ve Önyargı*, *Akıl ve Tutku* ile kıyaslanacak hiçbir eserin yayımlanmadığını ileri sürünce, ben de *Waverley*'i bir hayli övdüm. Bu kadar zevkli olan kişinin kim olduğunu merak ettiğinden emin olduğum için o kişinin merhum Charles James Fox'un yeğenlerinden biri olduğunu söylemeliyim. Bu övgü parçasına çok sevinmemiş olabileceğinden, *Mansfield Park*'ı ilk ikisi kadar beğenmiş gözükmediğini eklemeliyim, yine de bence müstesna biri." Demek ki Charles Fox, Kingsley Amis'in habercisiydi.

23 Mrs Anne Grant'ın 1806 yılında üç cilt halinde yayımlanan *Letters from the Mountains* adlı kitabı büyük başarı kazandı. 1773-1803 yılları arasında yazılıp Fort Augustus'ta garnizon pa-

pazı olan kocasından sekiz çocukla birlikte dul kaldığı zaman yayımlandılar; mektuplar, Perth ile Inverness'in ortasındaki ücra uzaktaki kulübelerinde yaşanan daha birçok doğum ve ölüme dair etkileyici bir resim ortaya koyar. Küçük topraklarını işlediler, yün eğirip kendi kıyafetlerini dokudular. Bu koşullarda aile yaşantısıyla ilgili görüşü iyi ifade edilmiştir. (3. Cilt, s. 165):

> Geniş bir aile kendi içinde küçük bir topluluktur. Yaradılışların farklılığı, ara sıra mizaç ve beğenilerinden fedakârlık etme, diğer zamanlardaysa aşırı kontrolcü birinden geldiğinde saldırı veya haksızlıklara karşı koyma gerekliliği, ortam bu niteliklerin kullanımına yol açtığı için hem sağlam durmayı hem de esnekliği öğretir. (Ailenin büyüklerine saygı ve itaatle, küçüklere şefkat ve hoşgörü, uygun şekilde uygulandıklarında, ahlaki gelişime ciltlerce özdeyiş ve davranış kuralından ziyade hizmet eder.) Bizim durumumuzdakilerin, tevazu ve hürmeti de gözeterek, kendilerini korumak için bunları yerine getirmeleri gereklidir. Çocukların sürekli olarak anne babalarının gözünün önünde olduğu ve dar sınırlar içinde tutulduğu bir kulübede huysuzluk etmek, acı çekmeye yol açan bir durum olur.

Mrs Grant çocukluğunu babasının Bağımsızlık Savaşı öncesinde gönderildiği Amerika'da geçirdi (1768 yılında İskoçya'ya döndü). Ateşli bir Tory'ydi ve "Biz erkek haklarından [*Rights of Man*] hoşlanmıyor, kadınlarınkiniyse [*Rights of Woman*] hiç sevmiyoruz" diye yazdı (Nisan 1795, 3. cilt, s. 231).

21. BÖLÜM MANSFİELD PARK'IN İÇİNDEN (Sayfa 251-268)

1 Bu günlüklerinde yazdığıdır. d'Antraigues'le ilgili tüm bilgiler Léonce Pingaud'un *Un agent secret sous la Révolution et l'Empire: Le Comte d'Antraigues* [İhtilal ve İmparatorluk Döneminde Bir Gizli Ajan: Kont d'Antraigues] (Paris, 1894) adlı kitabının ikinci baskısından alınmıştır. Pingaud, (s. 84) "Il ne faut malheureusement jamais ni nulle part chercher dans cette vie quelque chose qui soit absolument droit ou absolument pur" ("Maalesef bu ayrıntılı hayat hikâyesinde tümüyle açıksözlü ya da tümüyle tarafsız bir şeyler aramanın manası yok") diye yazar.

2 Craven Kontesi JA'nın romanlarını okuyup beğenirken, JA da onun *Emma* hakkındaki görüşünü yazıya döktü: "Kontes Craven çok beğendi fakat türünün ilk örneği olarak saydığı *Gurur ve Önyargı*'yla aynı seviyede olduğunu düşünmüyor."

3 Francis Austen 1844 yılında şikâyet etti: "1814'ten beri denizde hizmet vermeyişim beğenilmemekten ya da müraacat etmeyişimden değil, haklarımı kollayacak tesirde siyasi ya da ailesel bir vasfım olmayışından kaynaklanıyor." British Library Add. MSS 38,039, f. 184. Buna rağmen onur nişanları aldı, 1815'te Companion of the Order of the Bath [üstün hizmeti görülen askeri ve sivil yetkililere verilen nişan-e.]1830'da Tümamiral, 1837'deyse Kral IV. William tarafından (Clarence Dükü'nün 1830'da olduğu gibi) Knight Commander of the Order of the Bath [en yüksek onurlu askeri nişan-e.] ilan edildi.

4 Kitabın ayrıntılarını hatırlamayan okuyucular için; Mansfield Park, Sir Thomas Bertram'ın Lady Bertram'ın sade bir deniz yüzbaşısıyla evlenen kız kardeşlerinden birinin kızı olan yeğeni Fanny Price'ı davet ettiği Northamptonshire'daki kır evidir. Bertram'ların iki erkek, ikisi de güzel kızı vardır. Maria ve Julia adlarındaki kızlardan daha küçük olan Fanny ona karşı nazik olan ve sevgisini kazanan en küçük oğul Edmund dışında diğerleri tarafından çok az dikkate alınır. Utangaç ve bakımsız biri olarak ve çok yakında yaşayan diğer halası Mrs Norris tarafından eziyet edilerek büyür. Olaylar, Sir Thomas'ın Batı Hint Adaları'ndaki arazilerine gitmek zorunda kalması ve hoş, nüktedan ve varlıklı Henry ile Mary Crawford kardeşlerin Mansfield yakınlarında yaşamak üzere gelmesiyle başlar. Çok geçmeden hem

Julia hem de halihazırda zengin ve aptal bir komşu olan Rushworth'le nişanlı olan Maria bu durumdan mutlu olan ve her ikisiyle de flört eden Henry'ye âşık olur; Edmund da Mary'ye âşıktır. Mary'nin beklentisiyse büyük oğulla evlenmektir ve Edmund'un papaz olma fikrine burun kıvırır. İki uzun sahne boyunca gençlerin Mr Rushworth'ün büyük evinde bir gün geçirdikleri ve ardından Mansfield Park'ta bir oyun sahneleme planları yaptıkları gösterilir. Fanny oyun planına tek başına karşı çıkar; Edmund'un da buna aklı çelinir. Kıskançlık, kibir, heyecan ve acı gibi duyguların doğurduğu karşıt duygu akışları usta bir el tarafından düzenlenir.

Sir Thomas döner, oyundan vazgeçilir ve Maria'nın Rushworth'le evliliği başlar. Mary Crawford kendisini Edmund'a düşündüğünden daha fazla kaptırmış bulur; Henry de Fanny'ye. Fanny'nin fütursuzluğu karşısında şaşkına dönen ve denizci ağabeyi William'a olan bağlılığından etkilenen Henry, ağabeyinin terfi etmesine yardımcı olup ona evlenme teklif ettiğinde, Sir Thomas ve Lady Bertram kabul etmesi için baskı yaparlar. Reddeder ve Sir Thomas onu, kötü anılarını tekrar hatırlatacak şekilde, çocukken yanlarından ayrıldığı zamandan beri görmediği Portsmouth'taki anne babasını ziyarete gönderir. Portsmouth manzaraları kitabın dikkat çeken bir başka ve Austen'ın yoksulluğu tümüyle tasvir ettiği kısımdır; Price'lar ince duvarları ve çokça çocuk gürültüsü olan küçük bir evde yaşarlar. Mrs Price, evini düzene sokma kapasitesinden yoksundur, Mr Price ise çok içer; ikisi de Fanny'yle ilgilenmez. Fanny hasret çekerken, Henry Crawford gelir, zarif ve cana yakın tavırlarıyla Fanny'nin kendisinden ziyadesiyle hoşlanmasını sağlar. Okur Fanny'nin yumuşayacağı, Henry Crawford'un gamsız davranışlarını düzeltip örnek bir mal sahibi olacağı ve Edmund ile Mary'nin evlenecekleri fikrine kapılır. Bunun yerine Austen, Henry'nin Maria Rushworth'le birlikte kaçtığı ani bir karışıklık yaratır; Julia da âşıklarından biriyle kaçarken, Bertram'ların en büyük oğlu hasta düşer. Bertram'lar tek iyi "kızları" olduğunu artık fark ettikleri Fanny'yi çağırtırlar, Mary Crawford ise ağabeyinin tavrını ayıplamayı beceememesi nedeniyle Edmund'u kaybeder. En sonunda Edmund'un Fanny'ye dönmesinin yolu açılır ve kitabın son sayfasında Mrs Norris gözden düşen Maria'yla birlikte uzakta sürgün hayatı yaşayıp Crawford'lar Londra'nın parıltılı ve yozlaşmış sosyal çevresine karışırlarken, onlar da Edmund'un anne babasının yaşadığı Mansfield Park yakınındaki papaz evinde otururlar.

5 Egerton'un sözleri ve diğer bazı sözler, Chapman'ın *Minor Works* adlı kitabında (s. 431-5) yayımlanan, JA'nın kendisinin hazırladığı "*Mansfield Park*'la İlgili Görüşler" listesinden, diğerleri Deirdre Le Faye'in *A Family Record* kitabında (s. 189-90) aktarılan güncel mektuplardan alınmıştır. Hakkında hiç eleştiri yazısı yoktu fakat Mayıs 1814'te yine üç cilt halinde on sekiz şilinlik fiyatla yayımlanan ilk baskı (David Gilson'ın *The Jane Austen Handbook* kitabında (s. 135) yer verdiği baskı adeti tahmini 1.250'dir) altı ay içinde tükendi. Yazarın kazancı 350 pounddu.

6 James-Edward bu isteği, ikinci baskının yapılmasının düşünüldüğü Kasım 1814'te isimsiz bir not içinde gönderdi. Bu, Deirdre Le Faye tarafından *A Family Record* kitabında (s. 197) aktarılır.

7 Hepsi Chapman'ın *Minor Works* kitabında (s. 431-5) yayımlanan, JA'nın "*Mansfield Park*'la İlgili Görüşler" listesinden alınmıştır.

8 Cassandra'nın tepkisine dair bu anlatım, Elizabeth Jenkins'in atıfta bulunarak yer verdiği *Jane Austen Society Report*'taki "Some Notes on Background" başlıklı makalesinden alınmıştır. Anlatım, daha sonra Lady George Hill adını alan, kızlık soyadıyla Louisa Austen'a (Edward'ın kızı) atfedilir ve bunu bir mektupta Lord Carlyle'ye aktaran Pamela Fitzgerald'a anlattığı söylenir: "Lady George, ablası Cassandra'nın Miss Austen'ı *Mansfield Park*'ın sonunu değiştirip Mr Crawford'la Fanny Price'ın evlendirilmesi için ikna etmeye çalıştığını söylüyor. Konuyu aralarında tartıştıklarını fakat Miss Austen'ın fikrinden vazgeçmeyip değişikliğe müsaade etmediğini hatırlıyor." *Jane Austen Society Report* (1980).

9 Brian Southam'ın editörlüğünü yaptığı *Jane Austen: The Critical Heritage*'ın 2. cildinde (1987) alıntılanan, Reginald Farrer'in *Quarterly Review*'daki (Temmuz 1917) "Jane Austen" başlıklı makalesinden.
Q. D. Leavis'in *Mansfield Park*'la ilgili yazısı *Scrutiny*'nin Ocak 1942 tarihli sayısında (s. 272-94) yayımlandı. Ayrıca, JA'nın *Mansfield Park*'ı yazarken Lady Susan'ı temel aldığı şeklinde inandırıcı olmayan bir teori ortaya attı.

10 Kingsley Amis, "What Became of Jane Austen?" [Jane Austen'ın Başına Ne Geldi?] (1957).

11 Lionel Trilling'in *Pelican Guide to English Literature* için yazdığı, önce *Partisan Review*'da (Eylül-Ekim 1954) yayımlanan, ardından *The Opposing Self*'te (1955) yeniden basılan "Mansfield Park" başlıklı makalesinden.

12 Tony Tanner, *Jane Austen* (1986), s. 156. Ayrıca Londra'yı suçlar (s. 141): "Mansfield Park dünyasını mahvetmelerine ramak kalan cazibeli Crawford'ları yaratan ve şekillendiren Londra'dır. Çünkü Mansfield insanları olsa olsa kusursuzlaştırır, Londra ise en kötü ihtimalle ahlakını bozar."

13 Roger Gard, *Jane Austen's Novels: The Art of Clarity* [Jane Austen'ın Romanları: Duruluk Sanatı] (1992), s. 144. Mükemmel bir kitap.

14 Şekspiryen bir benzerlik rahatlıkla akla gelir çünkü Austen'ın tüm kitapları içerisinde Shakespeare'den en çok iz taşıyan *Mansfield Park*'tır. Jane'in kitabı tasarladığı dönemde yakın olduğu Eliza ve Henry hevesli tiyatroseverlerdi ve Shakespeare'i biliyorlardı; gördüğümüz kadarıyla, Henry tam da Henry Crawford'un yaptığı gibi oyunları sesli şekilde okumaktan da keyif alıyordu. Lady Bertram, Crawford'a, oyun kadar iyi okuduğunu söyler, o da Shylock ya da III. Richard'ı oynamayı ne kadar isteğini dile getirir. Bertram biraderler de çocukluktan beri babalarıyla Shakespeare okurken, Fanny ise sık sık Lady Bertram'a misafir odasında Shakespeare'in kitaplarından okur. Gençler Sotherton'ın bakir doğasında farklı amaçlarla birbirlerinden kaçıp birbirlerini kovalayarak gezinirlerken, *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'ndaki ormandaki âşıklarla olan benzerlik aşikârdır. Dahası, âşıkların ayrılıp aşağılandıkları sahnelerde hatta Titania gibi mesafeli durması beklenenlere teatral davranışlar yaptırır. Edmund, Fanny'ye Crawford'un teklifini kabul etmesi için baskı yapar, buna karşılık Fanny'nin "Ah! Asla, asla, asla, beni asla elde edemeyecek!" diye haykırışı ise Kral Lear'ın en küçük kızını ölü olarak kollarında tutarken beş kez tekrarladığı "Asla"yı hatırlatır. Ayrıca ailesine tek vefa gösteren, hor görülmüş üçüncü kız çocuğu Fanny de etki bakımından Sir Thomas Bertram'ın Cordelia'sıdır.

15 JA, Hannah More'u 1809 yılında yayımlanan ve kaydadeğer bir başarı elde eden kitabı *Coelebs in Search of a Wife*'ta "bilgiçlik taslamakla ve yapmacıklıkla" suçlar. Temalarından biri ahlaksız kasaba kadınları ile masum köylü kızları arasındaki tezatlıktır. Coeleb'ler gelin olarak, olası kusurları için sürekli kendi vicdanını sorgulayan ve kendisini bahçe işlerine ve köydeki yoksullar için iyi şeyler yapmaya adayan birini seçerler.

16 Kadınların genellikle kölelik karşıtı oldukları görüşünü destekleyen bir unsur, ilk sayfalarına kölelik karşıtı bir hikâye basılmış olarak satılan, Fanny Austen'ın 1809 yılına ait günlüğün ya da cep günlüğüdür (Ek II'ye bakabilirsiniz). Cep günlüklerini basan ve satan yayımcıların bunun popüler olacağını varsaymak için iyi bir gerekçeleri olmalı. Brian Southam'ın görüşleri, 17 Şubat 1995 tarihli *TLS*'de (s. 13-14) yer alan "The Silence of the Bertrams" (Bertram'ların Sessizliği) başlıklı makalede ele alınır. Southam, ikna edici bir biçimde, JA'nın kitabı 1810-1813 yılları arasında, başka bir deyişle gemiyle köle taşımanın yasadışı ilan edildiği tarihten sonra yazdığını ileri sürer. Mayıs 1807'den itibaren İngiliz İmparatorluğu'nda bulunan herhangi bir limandan, köle taşıyan hiçbir gemi yasal olarak denize açılamadı; Mart 1808'den itibarense köle taşıyan hiçbir gemi, İngiliz İmparatorluğu'na bağlı bir limana yasal olarak yanaşamadı. Bu, ticaretin durması anlamına gelmiyordu -yasadışı olarak devam etti- ve tartışmalı bir mesele olarak kaldı. İmparatorluk içinde kölelik 1834 yılına kadar kaldırılmadı.

17 JA'nın Fanny Knight'a yazdığı 23 Mart 1817 tarihli mektuptan.
18 CEA'nın Philadelphia Whitaker'a yazdığı 18 Ağustos 1811 tarihli mektuptan; *AP*, s. 248.
19 Fanny'nin 15 Temmuz 1809 ve 9 Eylül 1811 tarihli günlüklerinden.
20 JA, Eliza'nın ölümünden sonra 16 Eylül 1813'te Cassandra'ya Henrietta Street'te yeğenleri Fanny'yle aynı yerde kaldıklarını söyleyip "doğrusu rahatımız çok yerinde ve zavallı Eliza'nın yatağını aldığımızdan yerimiz her açıdan bol" dediği bir mektup yazdı.
21 James-Edward Austen-Leigh, *A Memoir of Jane Austen*, s. 26.
22 William ve R. A. Austen-Leigh, *Jane Austen, Her Life and Letters, a Family Record*, s. 106-7.
23 "Austen, Maund, Austen & Co. 10 Henrietta St" yazısı, Eliza Chute'un 1813 yılına ait günlüğünde yazılı banka listelerinde yer alır; ikinci Austen olsa olsa Francis olabilir.
24 O zaman babasıyla Chawton House'ta olan Fanny Austen günlüğüne Jane Halası'nın 30 Nisan'da "Mrs Perigord'la birlikte" geldiğini yazdı.
25 Mezar taşı yazısı artık görülemez ama metne Deirdre Le Faye tarafından *Jane Austen Society Report*'taki (1981, s. 183) "Hancock Aile Mezarlığı" başlıklı makalesinde yer verilir. Hampstead'deki St John kilise mezarlığındaki tüm mezar taşı yazıları, 1881 yılında kayıt altına alındı.

22. BÖLÜM İTHAF
(Sayfa 269-283)

1 Chapman, bu kişinin 1846 yılında ölen ve Barones Burdett-Coutts'un halası olan Frances Burdett olduğu tahmininde bulunuyor. *Minor Works*'te (s. 432) aktarılan "Görüşler"de, JA'ya *Mansfield Park*'ı *Gurur ve Önyargı*'dan daha az sevdiğini söylediği belirtilir.
2 Madam de Staël İngiliz kadın edebiyatçılardan çok çekti. de Staël'in düzensiz özel hayatı yüzünden Fanny Burney de onunla arkadaşlığı kesti. Ancak Miss Berry 1813-1814 kışında Londra'da kalırken, onun verdiği yemeklere katılarak başkalarının yanı sıra yayımcı John Murray, Mrs Siddons, Kemble ve Gloucester Dükü'yle tanıştı. De Staël ayrıca Byron'la da tiyatroya gitti.
3 *OED*, "coze" kelimesinin İngilizce "cozy" (sıcak, samimi) ile Fransızca "causer" (konuşma, sohbet) kelimelerinin bir karışımı olduğunu ileri sürüyor. Kelimenin Austen'ın *Mansfield Park* romanından önce kullanılmadığı belirtiliyor, bu da kelimenin onun icadı olduğunu gösteriyor.
4 Müzikli olmasına rağmen bu Don Juan'ın Mozart'la bir alakası yoktu; Restorasyon dönemi oyun yazarlarından Thomas Shadwell'in 1675 tarihli komedi oyunu *The Libertine*'e dayanan pandomim bir eserdi.
5 James'in karısı Mary Austen 1810 yılından, Fanny Austen 1804 yılından itibaren günlük tuttu. JA'nın 1807 yılına ait günlüğünden bir parça mevcut olduğuna ve bilgi notunda sadece *Emma*'nın ve *İkna*'nın tam tarihlerinin verildiğine bakarak, önceki günlüklerini imha edip CEA'nın atıfta bulunduğu sonraki yıllara ait günlükleri bıraktığını söylemek olasıdır.
Haftaları ve tatilleri açık bir şekilde gösterdiklerinden, JA bazı romanlarının iç kronolojisini düzenlerken bu günlükleri kullanmış olabilir. JA'nın günleri saptamak için almanak kullandığını ilk ileri süren, on sekizinci yüzyıla ilgi duyan yüksek mahkeme yargıcı Sir Frank MacKinnon'dır (1871-1946). Chapman da onun görüşüne katılır. Fakat bu ikilinin, *Gurur ve Önyargı*'nın son versiyonuyla *Mansfield Park* için de bunun geçerli olduğuna dair delileri, ancak kısmen inandırıcıdır.
6 Arne'nin metnini Pietro Metastasio'nun yazdığı 1762 tarihli operası popülerdi ve on dokuzuncu yüzyıla kadar sahnelenmeye devam etti; kastratolar tarafından seslendirilmek üzere iki bölüm olarak yazılmıştı fakat büyük ihtimalle uyarlamaydı. Mrs Jordan 7 Mart'ta Nell'i,

Byron'ın onu gördüğü 10 Mart'ta ise *A Trip to Scarborough* adlı oyunda Miss Hoyden'i oynadı. JA adını anmaz ama Genest, onun Londra'daki bu son sezonunda sahne aldığı tüm oyunların tarihlerini verir. Mrs Jordan nisan ayında hasta düştü, ardından da zorlu bir loğusalık dönemi geçiren evli kızına bakmak üzere (JA'nın onu desteklemesi için bir sebep) Essex'e çağırıldı. Sonrasında Covent Garden'a dönüp hazirandaki sezon sonuna kadar sahneye çıkmaya devam etti. Henry Austen'ın Henrietta Street 10 numaradaki evi, onun 8 numaradaki Londra'da kaldığı ilk evden sadece iki kapı uzaklıktaydı.

7 Bu ifade ve Alton'daki ışıklandırmalar ile yoksullara verilen akşam yemeğiyle ilgili anlatım, mayıs ayında babasıyla birlikte Chawton'da olan Fanny'nin 8 Nisan 1814 tarihli günlüğündendir.

8 Fanny, Henriette Street'te kaldığı 20 Haziran tarihli günlüğünde şöyle yazar: "HA Amca White's'ın Burlington House'ta düzenlediği eğlenceye gitti."

9 Dava JA'nın ölümden sonraya dek çözülmedi ve Edward, Hinton'ları anlaşma yapmaya ikna etmek için 15 bin pound ödemek zorunda kaldı. Bilgi, Caroline Austen'ın *Reminiscences* (1986) kitabı (s. 38-9) ile Deirdre Le Faye'in *A Family Record* kitabından (s. 194-5) alınmıştır.

10 Caroline Austen, *Reminiscences*, s. 40.

11 Geoffrey Grigson'ın 19 Ağustos 1955 tarihli *TLS*'de (s. 484) yer verdiği metin. Scott'un *Waverley*'i isimsiz yayımlamasına rağmen, Austen'lar kuşkusuz John Murray vasıtasıyla sırra ortak olan birçok kişi arasında yer alıyorlardı.

12 JA'nın ithafla ilgili baştaki isteksizliğiyle ilgili Caroline Austen'ın *My Aunt Jane Austen* kitabına (s. 11-12) bakabilirsiniz. *Emma* bir yıl içinde 1.250 adet sattı fakat bundan sonra satışlar ciddi şekilde düştü. Jane Aiken Hodge'un *The Double Life of Jane Austen* kitabında (s. 125) dikkat çektiği gibi; Murray hem *Emma*'nın, hem de beş yıl sonra, 1816'da yayımladığı *Mansfield Park*'ın ikinci baskısından elinde kalan kitapları 1821 yılında ucuza elde çıkardı. Hiçbirisi Richard Bentley'in 1833'te çıkardığı baskıya kadar yeniden basılmadılar.

13 JA'nın JS Clarke'a yazdığı 11 Aralık 1815 tarihli mektuptan.

14 JA'nın CEA'ya yazdığı 26 Kasım 1815 tarihli mektuptan.

15 İlk olarak J. G. Lockhart'ın *Life* (1837-8) adlı kitabında yayımlanan cümleler, Scott'un 14 Mart 1826 tarihli günlüğündendir.

23. BÖLÜM BÜYÜCÜ
(Sayfa 285-298)

1 Francis Austen'ın yarım maaşı ve yatırım geliri Hoare's Bank'teki hesabında yer alır. Clive Caplan, rehberlerden ve banka notlarından Francis'in 1806'dan 1809 yılına kadar ortak olduğunu ortaya çıkarmıştır.
Eliza Chute'un 1816 yılına ait günlüğünün ön kısmında, içinde "Austen, Maunde, Austen & Co."nun yer aldığı Londra bankalarının basılı listesi bulunur. İkinci Austen'ın Frank olduğu düşüncesinin akla yatkın olduğunu düşünüyorum.

2 Bu açıklamayı, Mrs Austen'ın 4 Ocak 1820'de Jane Leigh-Perrot'a yazdığı mektupta bulabilirsiniz: "Talihsiz 1816 ilkbaharından itibaren zavallı Henry'nin kendisine ait neredeyse hiçbir şeyi yoktu. Frank de bana para gönderemeyecek kadar kötü durumdaydı." *AP*, s. 264, Deirdre Le Faye'de bulunan şahsi kopyadan düzeltmiş metin. James yılda 50 pound vermeye devam etti, kira ödemiyordu, ücretsiz yakacak odunu da Edward sağladı. James'in ölümünden ve davasının sonuçlanmasından sonraki 1820 yılında Edward annesine yılda 200 pound veriyordu. Ben Eliza için hazırlanan bir vasiyet bulamadım ama vasiyet bırakmadan öldüyse mülkü kocasına kalırdı.

3 JA bunu CEA'ya 8 Eylül 1816 tarihli mektubunda bildiriyor.
4 Caroline Austen, *Reminiscences*, s. 48.
5 Henry'nin maaş ve atama bilgisi Deirdre Le Faye'in *A Family Record* kitabında (s. 212) yer alır.
6 O hasta olduğundan bahsetmez ama Henry'nin biyografik notunda şöyle yazar: "Derin ve amansız bir çöküşün belirtileri 1816'da kendini göstermeye başladı."
7 Roman yazarı Mary Brunton 1815'te Cheltenham ziyareti sırasında oradaki işleyişi anlattı.
8 Caroline Austen, *My Aunt Jane Austen*, s. 8.
9 Brian Southam'ın *Jane Austen: The Critical Heritage* kitabının 2. cildinde uzunca alıntıladığı Reginald Farrer'in *Quarterly Review*'daki (Temmuz 1917) "Jane Austen" başlıklı makalesinden, s.270.
10 Anne Elliot, kibirli ve aptal bir baronet olan Sir Walter Elliot'ın, erkek çocuğu bulunmayan bir dul olan ikinci kızıdır; Somerset mülkü kuzenlerden William Elliot'ın olacaktır. Hikâyenin başlangıcından sekiz yıl önce, Anne genç bir deniz subayı olan Wentworth ile nişanlıdır; annesinin arkadaşı Lady Russell servet sahibi olmaması gerekçesiyle nişanı bozmasını tavsiye etmiş, ne yazık ki o da öyle yapmıştır. Sekiz yıl sonra, küçük kız kardeşi Mary komşu arazi sahiplerinden Charles Musgrove'la evlenir; Anne tüm aile tarafından yok sayılır, bakışları solar ve nişanı bozmaktan ötürü derin bir pişmanlık duyar.
Sir Walter harcamalarını kısmak zorunda kalır ve evini Amiral Croft'a kiralayıp bir süreliğine Bath'e taşınmaya karar verir. Anne kalmak üzere Mary'nin yanına gider ve geniş Musgrove ailesinin bir parçası olur. Mrs Croft'un Albay Wentworth'ün kardeşi olduğu ortaya çıkar ve Albay Musgrove'larla tanıştırılır; para ödülleriyle bir servet yapmıştır ve o an en cazip koca adayıdır. O ve Anne tanışırlar fakat Anne isteksizliğin yarattığı bir mutsuzluk, albay ise bariz bir kayıtsızlık içindedir; onun tüm ilgisi iki güzel Musgrove kız kardeşin üzerindedir ve onlardan biriyle evleneceğine dair genel bir kanı vardır.
Wentworth'ün arkadaşı Albay Harville'in kaldığı Lyme Regis'i ziyaret etmek üzere bir grup oluşturulur; albay genç yaşta ölen kız kardeşinin yasını tutuyor ve kardeşinin nişanlısı Albay Benwick'i teselli ediyordur. Lyme'de Louisa Musgrove, Cobb'da düşer, ciddi şekilde yaralanmışa benziyordur; Wentworth kendisini suçlar -düştüğü esnada merdivenlerde maskaralık yapmaktadır- ve herkesin onunla evlenmesini beklediğinin farkına varır ki bunun için iyileşmesi gerekiyordur. Anne Bath'teki ablasının ve babasının yanına gider; ikisi de bir ölçüde, yanlarında kalan, yaltakçı bir dul olan aile avukatının kızı Mrs Clay'in etkisi altındadır. Genç Mr Elliot çıkagelir; Anne'i Lyme'de farketmiş ve görüntüsüne vurulmuştur. Lady Russell ilgisini Anne'e göstermesi için onu teşvik eder fakat Anne'in onunla ilgili şüpheleri devam eder. Louisa'nın daha iyi olduğu ve artık Benwick ile nişanlı oldukları haberi gelir. Wentworth, Bath'e gelir ve Mr Elliot'un Anne'e gösterdiği ilgiyi kıskanır. Eski bir arkadaşından onun kötü biri olduğunu öğrenir ve çok geçmeden de hem o hem de Mrs Clay öyle olduklarını kanıtlarlar. Wentworth yeniden evlenme teklif ettiğinde, nihayet Anne sevinçle onunla evlenmeyi kabul eder.
11 R. W. Chapman'ın *TLS*'de (13 Şubat 1937, s. 116) yer alan "Jane Austen's Text" [Jane Austen Metinleri] başlıklı makalesine bakabilirsiniz.
12 JA'nın Fanny Knight'a yazdığı 13 Mart 1817 tarihli mektuptan. Harriet'ın tedaviyi ve hastalığı atlattıp elli yıl daha yaşadığını bilmek avutucudur.
13 1817 yılında Dickens beş yaşındaydı. Dickens ailesinin Portsmouth'taki evi tesadüf eseri Price'ların *Mansfield Park*'taki evine bir hayli benziyor olmalıydı; 1816'da Londra'ya gitmek üzere oradan ayrıldılar. Aslında monologlar ortalıkta dolaşıyorlardı; Dickens sonradan, sahnede büyük bir ihtişamla birden fazla karakteri canlandırdığı oyunlar üretip sergileyen aktör Charles Mathews'ten (1776-1835) büyük ölçüde etkilendi. Mathews'in 1808'de başladığı bu oyunlar 1817'ye gelene kadar ün kazanmadı. JA, 1811 ve 1814 yıllarında Mathews'ü

Londra'da sahnede izlese de en azından ilki bir Molière uyarlamasıydı, onun solo gösteriler yaptığını duymuş olma olasılığı yoktur. İtibar tamamen kendisine aittir.

14 Caroline bu ziyareti nisan ayı yerine martta yapar fakat tarih diğer olaylarla uyuşmuyor gibidir; CEA'nın, dayısının Berkshire'daki cenaze töreninden dönüşünden sonra gerçekleşmesi daha olasıdır.

15 Mektubu James Carter adında bir arkadaşına verdi; mektup, *The Times*'ta yayımlandığı 1926 yılında hâlâ arkadaşının torununun elindeydi. Şu anda Pierpont Morgan Kütüphanesi'nde bulunuyor. Tüm bu bilgiler, Deirdre Le Faye'in kitabındaki notlar ve 1851 nüfus sayımından Anne Sharp'ın doğum yerini ve tarihini saptayan Robin Vick'in araştırmalarıyla takviye edilen R. W. Chapman'ın Jane Austen'ın mektuplarına ait notlarından alınmıştır: Londra, 1776.

16 Bahsi geçen Dr. Lyford, Basingstoke'lu Dr. John Lyford'un yeğeni Giles-King Lyford'du.

24. BÖLÜM COLLEGE STREET (Sayfa 299-305)

1 George Holbert Tucker'ın *A Goodly Heritage* kitabında (s. 111-12) aktarılan, James Austen'ın James-Edward Austen'a yazdığı 12 Haziran 1817 tarihli mektuptan. "Onun hastalığı için olağandışı bir durum" sözcükleri Lyford'un gerçekten belirli bir hastalık için teşhiste bulunduğunu gösteriyor. Kanserin ağrıya yol açması beklenirken, muhtemelen adı konmazdı.

2 Charles'ın günlükleri Greenwich'teki Ulusal Denizcilik Müzesi'nde bulunmaktadır (AUS/109).

3 Bu, Margaret Anne Doody'nin *Catharine and Other Writings* kitabının 1993 baskısında yer verdiği inandırıcı tahminlerden biridir.

4 Henry'nin yazdığı biyografik notta, bu dizelerden oluşan 15 Temmuz 1817 tarihli "Venta"nın, "ölümünden önceki gün" Jane tarafından yazıldığı söylendi. Chapman'ın, Jane'in ölümünden üç gün önce bile altı kıtalık şiir yazmasının mümkün gözükmediği şeklindeki görüşüne katılıyorum. Chapman bu şiiri James'in yazmış olabileceğini ileri sürer ama kız kardeşi ölüm döşeğindeyken onun da böyle bir şiir yazması aynı derecede olanaksız gözükür. Chapman ayrıca, ne 1870 yılında yayımlanan *A Memoir of Jane Austen*'da ne de 1913'te yayımlanan *Jane Austen, Her Life and Letters*'ta bu dizelerden bahsedilmediğine dikkat çeker. Yine de *Minor Works* adlı kitabında (s. 451-2) bunları yayımlar.

5 Lyford bunu Mrs Austen'a söylerken; Mrs Austen da Deirdre Le Faye tarafından *A Family Record* adlı kitabında (s. 230) aktarılan bir mektubunda Anna'ya iletti.

6 CEA'nın Fanny Knight'a yazdığı 20 Temmuz 1817 tarihli mektuptan.

7 CEA'nın 20 Temmuz'daki mektubu tabutun içinde yatarkenki görüntüsünden bahseder. Cassandra 1845'te öldüğünde, yeğeni James-Edward Austen, ablası Anna'ya onun yemek odasında duran tabutunun bir araya toplanan ailenin yemeklerini orada yemesine engel olup misafir odasında yemeye mecbur ettiğini anlattı. College Street'teki evin her ikisi de (şimdi tek odaya dönüştürülmüş durumda fakat o zamanlar ayrıydı) alçak tavanlı olan ön odalarından biri kanatlı cumbasıyla birlikte yaklaşık 3'e 4,5 metre genişliğindeydi, diğeriyse ön ve arkada pencereleriyle biraz daha geniş bir odaydı.

8 Eliza Chute'un 24 Temmuz tarihli günlüğünde hava "açık, güzel" olarak not edilir.

9 R. W. Chapman'ın romanlara ilişkin 1923 yılı baskısının 1. cildinde yazdığı "Miss Austen İngilizcesi" başlıklı notta açıkladığı üzere, "samimiyet" kelimesinin anlamı bugünkü gibi değildi. Dr Johnson tarafından "kötü niyetsiz, hata bulma heveslisi olmayan" şeklinde tarif edilen bu kelime, *Gurur ve Önyargı*'da JA'nın kendisi tarafından "herkesin karakterinin iyi yanını alıp daha da iyi yapmak ve kötü yanından bahsetmemek" anlamında kullanıldı.

Jane Austen'ın Hıristiyanlığın en yüksek değerleri olan fedakârlık ve hayırseverlik doğrultusunda yaşadığını söylemeye gerek olmadığı gibi, aynı şekilde kendisi için yazdığı üç dua da özenle oluşturuldukları kadar, tümüyle gelenekseldir ve sorgulayan değil, dingin bir inanca sahip olduğunu gösterir. Henry'nin biyografik notun sonunda yazdığı gibi, "görüşleri Resmi Kilise'mizinkilerle tam anlamıyla bağdaşırdı."

25. BÖLÜM SON SÖZ YERİNE (Sayfa 307-320)

1 Baş sayfasında tarih 1818 olarak verilse de Aralık 1817'de satışa hazırdılar. Fiyatı yirmi dört şilin olan dört ciltlik bir baskıydı.
2 İkisi de Deirdre Le Faye tarafından *A Family Record* kitabında (s. 234-5) aktarıldı.
3 1.750 kopya basmıştı.
4 Caroline Austen, *Reminiscences* [Hatıralar], s. 57.
5 Maggie Lane'in *Jane Austen's Family through Five Generations* adlı kitabında (s. 210) alıntıladığı, Eliza Chute'un Emma Smith'e yazdığı 1828 tarihli mektuptan.
6 James-Edward Austen-Leigh, *A Memoir of Jane Austen*, s. 117.
7 Lewes'in 1859 yılında yazdığı yorum, Brian Southam'ın *Jane Austen: The Critical Heritage* [Jane Austen: Kritik Miras] adlı kitabının 2. cildine (s. 21) yazdığı giriş yazısında aktarıldı.
8 Southam tarafından *Jane Austen: The Critical Heritage*'ın 2. cildinde (s.18) aktarıldı.
9 Henry Austen'ın Richard Bentley'e yazdığı 24 Temmuz 1832 tarihli mektuptan; British Library Add. MSS 46611, f. 305.
10 James-Edward Austen-Leigh, *A Memoir of Jane Austen*, s. 11-12.
11 Mary Dorothea Knatchbull on dokuzunda küçük Edward Knight'la evlendi; kan bağları yoktu fakat Fanny'nin (kocasının ablası) Sir Edward Knatchbull'la (kendi babası) evliliği üzerinden bir bağlantıları vardı ki bu evliliğe karşı çıkma sebeplerinden biriydi. Çift Chawton Malikânesi'ne yerleşti, babasıyla aralarının açılması da olmasa çok mutluydular. Nihayet on yılın ardından babası onu tekrar görmeye ikna oldu, sonraki yılsa doğum yaparken öldü. Sonrasında Edward Knight Adela Portal'la evlendi, ikinci bir geniş aileye babalık etti.
12 Bilgi, Joan Corder'ın Londra'daki College of Arms'taki 1953 yılına ait yayımlanmamış "Jane Austen's Kindred [Jane Austen'ın Soyağacı]" adlı bitirme tezinden alınmıştır. Charles'ın torunu Charles John'un dört çocuğundan en büyüğü (bir başka Charles John) 1881'de doğdu, duvarcı olarak çalışmaya başladı ve ardından atları sevdiği için ekmek arabası şoförlüğüne geçti; geride Morris Motor'da satış elemanı olan ve hiç çocuğu olmayan Geoffrey adında bir oğul bırakarak 1905 yılında öldü. Bakkal çırağı Francis 1887'de doğdu ve 1916'da bekâr olarak öldü. 1884'te doğan Edith daha çok West Country'de olmak üzere öğretmenlikte iyi bir kariyer yaparken, Jane Austen'la olan bağının bilincindeydi; 1949'da öldü. 1889'da doğan en küçük oğul Herbert matbaaya çırak olarak verildi, her iki dünya savaşında da hizmet verdi, 1915'te evlendi, 1952'de Bridgwater'daki Eastgate Press işletmesinin sahibiydi. John Corder'a, "Jane Austen'a ait yazı masası, 1500'lü tarihlere kadar uzanan soyağacı ve bazı (armalı) gümüşlerin" kendisinde olduğunu söyledi. Oğlu Arjantin'e göç ederken, 1918'de doğan kızı Margaret 1945 yılında New York'lu Melvin Greengrass'la evlendi.
13 "bahçem de değişmez bir ilgi konusu": CEA'nın Philadelphia Whitaker'a yazdığı 6 Şubat 1833 tarihli mektuptan; *AP*, s. 289.
14 R. W. Chapman, *Facts and Problems*, s. 67.
15 Caroline Austen, *My Aunt Jane Austen*, s. 10.
16 Kelimeler, Ottery St Mary'den Mrs Creaghe-Howard'ın Miss Sharp hakkında *The Times*'a yazdığı 12 Şubat 1926 tarihli bir mektuptan alınmıştır. "Halam Miss Middleton [1817-1894]

onu çok iyi tanır ve sık sık ondan bahsederdi" açıklamasını yaptı. "Anlattıklarından Miss Sharp'ın onun zamanındaki Everton sosyetesine girmeye fazlasıyla niyetli olan, akıllı ama daha çok dominant bir kadın olduğu sonucunu çıkardım. Liverpool'a gelmeden önceki hayatıyla ilgili çok ketumdu, yaşını da sır gibi saklardı." Miss Middleton'ın adı Anne Sharp'ın vasiyetinde geçer.

17 Henry'nin Hoare's Bank'teki hesabı, "Mr Perigord"a 26 Mart (5 pound) ve 12 Temmuz'da (20 pound) yapılan ödemeleri fiilen gösteriyor; 7 Aralık'taki ödeme (10 pound) Mrs Perigord'a yapılmış. Sonraki ödemeler bazen "M Perigord"a veya "Mrs M Perigeux"a yapılmış. Farklılıkların memur hatalarından kaynaklandığını ve tüm ödemelerin gerçekten Madam Perigord'a yapıldığını tahmin ediyorum.

18 Bu ödemelerin tümü CEA'nın Hoare's Bank'teki hesabında görülebilir.

19 Cassandra'nın vasiyeti Jane *Austen Society Report*'ta (1969, s. 106) yer alıyor.

20 Madam Bigeon ile Madam Perigord'un ölüm tarihlerini ve yerlerini bulamadım.

21 Mary Augusta Austen-Leigh, *James-Edward Austen-Leigh, a Memoir by His Daughter* [Kızının Kaleminden James-Edward Austen-Leigh] (1911), s. 164.

22 Caroline Austen, *Reminiscences*, s. 65.

23 James-Edward Austen-Leigh'in Anna Lefroy'a yazdığı 29 Mart 1845 tarihli mektuptan; *AP*, s. 294.

24 Maggie Lane'in *Jane Austen's Family through Five Generations*'ta (s. 231) verdiği bilgiye göre, mektupların imha edilmesi, biraz halasının akıl ve ruhuna sahip olan Sir Francis'in kızı Catherine'i sinirlendirdi. Catherine, aklını kaçıran John Hubback'le evlendi, ilk romanı *The Watsons*'ı bitirdikten sonra bundan daha özgün dokuz romanla kendisine ve çocuklarına baktı. Ellili yaşlarında oğullarından birine yardım etmek üzere Kaliforniya'ya gitti ve Amerika'da hayata gözlerini yumdu.

25 Lord David Cecil, *A Portrait of Jane Austen* [Jane Austen'ın Portresi] (1978), s. 10.

26 Barry Roth ve John Weinsheimer, *An Annotated Bibliography of Jane Austen Studies 1952-1972* [Jane Austen Araştırmalarının Açıklamalı Kaynakçası] (1973).

Kısa Kaynakça

Jane Austen'ın eserleriyle ilgili çalışmaların tümünü; kitapları, makaleleri, önsözleri sıralamak anlamsız olurdu. Benzer şekilde, Mary Wollstonecraft'la ilgili bir kitabı araştırdığım 1970'li yılların başında sistemli olarak okumaya başladığım çağdaşlarının eserleri de -romanlar, oyunlar, mektuplar, makaleler- burada yer almıyor; notlar içerisinde yeterince kaynak gösteriliyorlar. O yüzden bu kısa ve öz bir kaynakçadır.

Yayımlanmamış malzemeler

British Library'dekiler: Tysoe Saul Hancock'un mektup kopya defteri, Hastings'e ait belgeler, Henry Austen'ın Richard Bentley'ye yazdığı mektuplar, Sir Francis Austen ve Charles Austen'ın mektupları.

Caplan, Clive, "The Military Career of Captain Henry Thomas Austen of the Oxfordshire Regiment of Militia, 1793-1801", *Persuasions*'ın (Jane Austen Society of North America'nın dergisi) gelecek baskısı.

Fransa Dışişleri Bakanlığı Arşivi, Quai d'Orsay, L 20.

Hampshire Arşiv Bürosu'dakiler: Austen-Leigh Arşivi, James Austen'ın şiirleri, Mrs James Austen'ın günlükleri, Eliza de Feuillide'in mikrofilm olarak saklanan mektupları, Mrs William Chute ve annesinin mektupları, Heathcote'lara ait belgeler.

Hampstead Defin Kayıtları.

Hoare's Bank'tekiler: Austen ailesinden olanlara ve Philadelphia Hancock'a ait hesaplara ilişkin banka ana hesap defterleri.

Kent İlçesi Arşivi'ndekiler: Lady Knatchbull'un (Fanny Austen, daha sonra Knight) günlük ve mektupları.

Londra, College of Arms'takiler: Joan Corder'ın bitirme tezi, "Jane Austen's Kindred" (1953).

Mr Alwyn Austen'daki belgeler.

Yayımlanmış malzemeler

Abbé Michel Devert, "La Dame du Marais", *Bulletin de la Société de Borda* (1988).

Abbé Michel Devert, "Le Marais de Gabarret et de Barbotan", *Bulletin de la Société de Borda* (1970).

Austen-Leigh, James-Edward, *A Memoir of Jane Austen* (1870); içinde kız kardeşleri Anna Lefroy ve Caroline Austen'dan gelen malzemeler bulunan ilk biyografi.

_____. *Recollections of the Early Days of the Vine Hunt* (1865), [Yazarı James-Edward Austen-Leigh'dir ancak "Bir Altmışlık" ibaresiyle isimsiz olarak yayımlanmıştır].

Austen-Leigh, Mary Augusta, *Personal Aspects of Jane Austen* (1920).

Austen-Leigh, R. A. (ed.), *Austen Papers, 1704-1856* (1942).

Austen-Leigh, William ve Austen-Leigh, R. A., *Jane Austen, Her Life and Letters, a Family Record* (1913). İçinde R. A.

Austen-Leigh, William ve Knight, George Montague, *Chawton Manor and Its Owners* (1911). Austen-Leigh'e ait daha fazla elyazması not bulunan baskı HRO'da bulunuyor; Le Faye'in aşağıdaki kitabına da bakabilirsiniz.

Austen, Caroline, *My Aunt Jane Austen, a Memoir*; 1867 yılında yazıldı, Jane Austen Society tarafından 1952'de yayımlandı.
_____. *Reminiscences*; 1870'li yıllarda yazıldı, 1986'da Jane Austen Society tarafından yayımlandı.
Austen, Henry, "Biographical Note"; *Northanger Manastırı* ve *İkna*'da (1818) önsöz olarak kullanıldı. Richard Bentley'nin 1833 yılında hazırladığı baskı için yeniden düzenleyip bilgiler ekledi.
Bigg-Wither, R. F., *Materials for a History of the Wither Family* (1907).
Brydges, Sir S. E., *Autobiography* (1834).
Butler, Marilyn, *Jane Austen and the War of Ideas* (1975).
Cecil, Lord David, *A Portrait of Jane Austen* (1978).
Chapman, R. W. (ed.), *The Manuscript Chapters of Persuasion* (1926).
_____. *Jane Austen: Facts and Problems* (1948).
_____. *Jane Austen's Letters to Her Sister Cassandra and Others*, 2 cilt (1932).
_____. *The Watsons, a Fragment* (1927).
_____. *Works of Jane Austen*, 6 cilt (1923-1954).
Collins, Irene, *Jane Austen and the Clergy* (1994).
Gilson, David, *A Bibliography of Jane Austen* (1982).
Grey, J. David, *The Jane Austen Handbook* (1986).
Harding, D. W., *Regulated Hatred: An Aspect of the Work of Jane Austen* (1940; Scrutiny, viii, 4).
Hardy, Barbara, *A Reading of Jane Austen* (1975).
Hill, Constance, *Jane Austen, Her Homes and Her Friends* (1904).
Hodge, Jane Aiken, *The Double Life of Jane Austen* (1972).
Honan, Park, *Jane Austen: Her Life* (1987).
Hubback, J. H. ve Edith C., *Jane Austen's Sailor Brothers* (1906).
Jane Austen Society Reports (1949-1996).
Jenkins, Elizabeth, *Jane Austen: A Biography* (1938).
Lane, Maggie, *Jane Austen's Family* (1984).
_____. *Jane Austen and Food* (1995).
Lascelles, Mary, *Jane Austen and Her Art* (1939).
Laski, Marghanita, *Jane Austen and Her World* (1969).
Le Faye, Deirdre, *Jane Austen: A Family Record* (1989).
_____. (ed.), *Jane Austen's Letters* (1995).
Leavis, Q. D., *A Critical Theory of Jane Austen's Writings* (1941-1942; Scrutiny, x, 1, 2 ve 3).
Mudrick, Marvin, *Jane Austen: Irony as Defense and Discovery* (1952).
Nicolson, Nigel, *The World of Jane Austen* (1991).
Piggott, Patrick, *The Innocent Diversion* (1979).
Pingaud, Léonce, *Un agent secret sous la Révolution et l'Empire: Le Comte d'Antraigues*, (Paris, 1894).
Southam, Brian, *Jane Austen's Literary Manuscripts* (1964).
_____. *Critical Essays on Jane Austen* (1969).
_____. *Jane Austen, The Critical Heritage* (1. cilt, 1968; 2. cilt, 1987).
Tanner, Tony, *Jane Austen* (1986).
Tompkins, J. M. S., *The Popular Novel in England* (1932).
Trilling, Lionel, *The Opposing Self* (1955).
Tucker, G. H., *A Goodly Heritage - a History of Jane Austen's Family* (1983).
Wilson, Margaret, *Almost Another Sister* (1990).

Dizin

I. Elizabeth (İngiltere Kraliçesi) 11, 74
I. James (İngiltere Kralı) 74
II. Charles 12
IV. George 247
IV. William 314

Addison hastalığı 321
Alton 212, 218, 229, 234, 237, 240, 242, 244, 249, 293
Alton Panayırı 244, 287
"An African Story" 323-4
Anna Karenina (Leo Tolstoy) 178
Angier, Mr 99, 100
Annual Register 70
Armstrong, Miss 203, 204
Arne, Thomas 271
Ashe 43, 104, 107, 108, 130, 131, 148, 274, 275
Austen, Jane-Anna-Elizabeth Lefroy "Anna" (JA'nın yeğeni; James'in kızı) 38, 92, 103, 120, 123, 124, 126, 133, 138, 144, 145, 154-5, 162, 193, 194, 202, 214, 215, 217, 222, 239-40, 242, 249, 254, 272-5, 281, 285, 287, 290, 292, 296, 300, 309, 315, 317
Austen, Anne (kızlık soyadı Mathew; JA'nın yengesi; James'in ilk karısı) 86, 88, 90, 92, 120
Austen, Caroline Mary Craven (JA'nın yeğeni; James'in kızı) 204, 214, 217, 221, 227, 237, 238, 247, 273, 286-7, 288, 292, 293, 296, 305, 308, 309, 315, 317, 321
Austen, Cassandra Jane (JA'nın yeğeni; Edward'ın kızı) 226
Austen, Cassandra Elizabeth (JA'nın ablası) 5, 6, 35, 37-8, 41, 42, 46, 48, 49, 53, 65, 67-8, 74, 84, 85, 88, 90-1, 98, 100, 102, 105, 108, 112, 116-7, 120-2, 124-5, 126, 129-31, 132, 133, 134, 135, 137, 140-3, 148-9, 151, 154-5, 156, 157, 158, 161-2, 163, 165, 166, 169, 191, 192, 193-4, 195, 196, 203, 204-5, 206, 207-8, 209, 211, 214-5, 217, 218, 221-2, 224, 226, 232-3, 234, 235, 236, 238, 239-40, 246, 251, 254, 263, 271-2, 276, 281, 288, 290, 291, 294, 295, 296, 297, 299-302, 304, 305, 307, 311-3, 314-8
Austen, Cassandra (kızlık soyadı Leigh; JA'nın annesi) 2-3, 4, 5, 6-8, 11, 12, 13, 20-1, 22, 26, 27, 28-9, 32, 33, 37, 38-9, 41, 47, 50, 52, 60, 65, 68, 74, 84, 85, 91, 92, 99, 111, 116, 117, 123, 133, 138, 144-5, 161, 163, 164-6, 168-9, 171, 173, 192, 194, 196, 201, 202-3, 204, 213, 214, 215, 218, 223, 224-5, 234, 237-8, 240, 248, 273, 275, 280, 281, 295, 296, 300, 312, 323
Austen, Cassandra "Cassy" Esten (JA'nın yeğeni; Charles'ın kızı) 285, 287
Austen, Catherine-Anne (JA'nın yeğeni; Frank'in kızı) 315
Austen, Charles John (JA'nın erkek kardeşi) 37, 49, 50, 69, 92, 118, 121, 133, 154, 159, 161, 164, 191, 192, 193, 205, 213, 221, 223, 244, 247, 251, 263, 267, 270, 273, 280, 282, 285, 287, 290, 292, 299, 300, 302, 313, 314, 315-6, 317
Austen, Edward [Knight] (JA'nın ağabeyi) 3, 5, 28-9, 32, 43, 48, 49, 69, 84, 86, 88, 90, 92, 111, 121, 125, 141-2, 148, 151-2, 153-4, 156, 158, 167, 168-9, 183, 185, 193, 195, 196, 213, 214, 215, 218-9, 228, 229, 231, 232-4, 236, 238, 244, 254, 263, 264-6, 269, 270-1, 273, 276, 281, 285-6, 287, 297, 302, 305, 308-9, 312-3, 318
Austen, Edward [Knight] (JA'nın yeğeni; ağabeyi Edward'ın oğlu) 315
Austen, Eleanor (kızlık soyadı Jackson; Henry'nin ikinci karısı) 308

Austen, Elizabeth (JA'nın büyük halası) 18
Austen, Elizabeth (kızlık soyadı Bridges; Edward'ın karısı) 84, 88, 90, 92, 121, 125, 141, 151, 153-4, 157, 163, 165, 167, 169, 184, 185, 195, 203, 206, 218, 229, 232-3, 234, 236, 240, 313
Austen, Elizabeth (JA'nın yeğeni; Edward'ın kızı) 305
Austen, Elizabeth(JA'nın büyük yengesi; amcası Stephen'ın karısı) 14
Austen, Elizabeth Hooper *bkz.* Hooper, Elizabeth
Austen, Elizabeth (kızlık soyadı Hancock, sonradan Austen) *bkz.* Hancock, Elizabeth ["Eliza"]
Austen, Elizabeth (kızlık soyadı Walters, sonradan Hinton; JA'nın büyük yengesi) 14, 18, 23
Austen, Elizabeth (kızlık soyadı Weller; JA'nın büyük büyükannesi) 12, 13-4
Austen, Fanny (JA'nın yeğeni; Edward'ın kızı) 92, 151, 153, 155, 168, 183, 214-5, 219, 223, 226, 229-30, 232, 233, 236, 237, 239, 242, 244, 263, 264, 265, 267, 271-2, 274, 281, 286, 287, 289-90, 293, 299, 305, 313, 315, 322, 323-4
Austen, Fanny [Frances] *bkz.* Palmer, Fanny [Frances]
Austen, Frances [Fanny] Sophia (JA'nın yeğeni; ağabeyi Frank'in kızı) 318
Austen, Francis (JA'nın büyük amcası) 14, 17, 18, 20, 31, 67, 92
Austen, Francis-William [Frank] (JA'nın ağabeyi) 5, 8, 26, 29, 30, 32, 44, 49, 50, 68, 69, 74, 92, 94, 105, 108, 116, 118, 121, 129, 133, 142, 154, 159, 164, 166, 193, 195, 212, 213, 220, 221, 222, 223, 226, 227, 229, 231, 232, 240, 241, 244, 264, 274, 280, 285-6, 287, 288, 290, 295, 300, 302, 313-5, 317-8
Austen, Francis-William (JA'nın yeğeni, Frank'in oğlu) 29, 30
Austen, George (JA'nın babası) 1, 2-3, 5, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 18, 20-2, 23, 24, 25, 26, 27-8, 31-2, 37, 48, 49, 56, 60, 62, 63, 68, 69, 74, 75, 81, 85, 89, 92, 94, 98, 99, 111, 118, 121, 123, 137, 138, 139-40, 146, 163-4, 173, 195, 196, 201, 202, 208, 213, 228, 304, 305, 308, 323
Austen, George (JA'nın ağabeyi) 5,7-8, 9, 22, 29, 49, 124, 211, 218-9, 234
Austen, George-Thomas (JA'nın yeğeni; Edward'ın oğlu) 254
Austen, Harriet-Jane (JA'nın yeğeni; Charles'ın kızı) 285, 292
Austen, Henry Thomas (JA'nın ağabeyi) 3-5, 26, 27, 32, 35, 43, 46, 49, 50, 51, 53, 56, 60, 61, 62, 63, 65, 67, 69, 70-1, 72-3, 75-6, 83, 87, 89, 92, 102, 103, 105, 108, 117, 118-20, 123, 124, 126, 130, 132, 133, 146-8, 153, 154, 158-9, 164, 173-4, 186, 192, 193, 201, 203, 204, 206, 208, 212-5, 218, 219-20, 229-30, 231-2, 233-4, 235, 236, 238, 244, 245-6, 248, 251-2, 253, 255, 263-5, 266-7, 269-70, 271-2, 276, 281, 285-7, 289, 292, 297, 299-300, 302, 304-5, 307-8, 311, 312-3, 316-7, 318
Austen, James (JA'nın ağabeyi) 1, 3, 5, 24, 27-8, 32, 35, 38, 43, 45, 46, 49, 53, 59-60, 62-3, 65, 69, 70-2, 74, 85-6, 88, 90, 92, 105, 107, 108, 110, 112, 118, 120-1, 130-1, 143-5, 148, 154, 157, 158, 159, 161, 164-6, 172, 184, 193-4, 195, 198, 202, 203, 205, 207, 212-3, 214, 217-8, 221, 222, 227-8, 229, 231, 233, 234, 242-4, 275-6, 281, 285, 287, 292, 295, 296, 297, 299, 300, 302, 304, 305, 308, 309, 323
Austen, Jane 1, 2, 3, 4-8, 10, 11, 14, 24, 25-6, 28, 29, 30, 33, 34-5, 37-8, 40, 41, 42-5, 46, 48, 49, 50, 51-3, 61, 63, 64, 65, 67-9, 71, 72, 73-6, 77, 78, 81, 83, 84-5, 88-92, 93, 95, 97, 98-101, 102, 103-4, 105, 106, 108, 109, 110, 111, 112, 115-7, 120, 122, 123-5, 126, 129-34, 135-7, 138, 139, 140-3, 145-6, 148, 149, 151-2, 154-9, 160, 161-9, 170, 171, 172-3, 175, 176, 177, 178, 179, 180-2, 183, 184-5, 188, 189, 191, 192-9, 201, 202, 203-9, 210, 211-3, 214-5, 217-28, 229-30, 231-40, 241, 242-3, 244, 245, 246-7, 248, 251-8, 260, 261-7, 268, 269-70, 271-9, 280, 281, 282-3, 285, 286-8, 289, 290, 291, 292-3, 294, 295-7, 299-302, 303, 304-5, 307-13, 315-20, 321-2, 323
ablası Cassandra ile ilişkisi 8, 84-5, 143, 221-2, 239
ağabeyi Henry'nin JA hakkında yazdıkları 75-6

ailesi 2, 4, 5, 6-7, 8, 9, 10, 11, 12, 23, 24, 25, 26, 60, 62, 67-9, 76, 78, 79, 83, 86, 89-90, 92, 95, 97, 98, 101, 108, 110, 111, 112, 115, 119-20, 122, 129, 138, 140, 143, 144, 145, 148, 151, 153, 154, 156, 158, 160, 164, 168, 169, 170, 172, 173, 181, 185, 186, 191, 192, 193-4, 195, 197, 202-3, 211, 212, 215, 217-8, 221, 229-30, 231-3, 234, 236, 238, 239-40, 242, 244, 245, 246, 254, 264, 267, 271, 272, 280-1, 285-6, 288, 292, 295, 304, 313-5, 316, 317, 318, 319-20, 323
ailesi tarafından gelecek vaad eden bir yazar olarak kabul görmesi 75
akrabaları 11-2
Anne Sharp ile ilişkisi 156-7, 215, 281, 296, 297, 305, 315
annesinin Jane'i eğlendirmek için yazdığı manzume 117
annesiyle arasındaki duygusal uzaklık 6
babasının ölümü üzerine ağabeyi Francis'e yazdıkları 212-3
bebekliği 2, 3, 4, 5-6, 8, 198
bebekliğinde kardeşlerine benzerliği 3
biyografisi (James-Edward Austen-Leigh) 4, 7, 78, 191, 209, 239, 245, 309
Bigg kız kardeşlerle arkadaşlığı 85-6, 104, 129, 131, 166, 205, 207, 242
çocukluğu 4-5, 6-7, 25-6, 28, 29-31, 32-3, 34, 35, 37-9, 41, 42, 44, 48, 49, 50-3, 61, 65, 67, 68, 69, 74, 75, 152, 158, 198, 234, 319
din konusundaki tutumu 160
doğumu 1, 2
evden uzaklaştırılma travmasının yetişkinliğindeki etkileri 197-8
gençliği 77, 83, 84-5, 88, 90, 91, 92, 93, 95, 97, 98, 99, 106, 115-7, 158-9, 161, 168, 180, 319
görünümü 123-4, 126-7
günlüğü 4, 109, 271, 312
Harris Bigg-Wither'in evlenme teklifi ve son kez evliliği düşünmesi 205-7
hikâyeleri 72, 75
Catharine, or the Bower 90-1
Camilla Stanley 91
Catharine 90, 91
Miss Wynne 90, 91
Evelyn 88
Jack and Alice 69
Lady Williams 69
Lesley Castle 73, 74, 75
Charlotte Lutterell 73
Love and Friendship 52, 83, 168
Laura 52
Sophia 52
Memoirs of Mr Clifford 168
The Three Sisters 88
kadın hakları ve Jane Austen 158-9
kişiliği 67
kitaplar ve Jane Austen 75, 77, 79, 158-9, 319
kölelik kurumu ve Jane Austen 323
kuzeni Eliza ile ilişkisi 10, 52-3, 83
kuzeni Philadephia Walter'ın Jane hakkındaki görüşleri 67, 197
mektupları 4, 6-7, 8, 42, 45, 73, 76, 93, 99, 102, 103, 110-2, 122, 125, 126, 129-34, 135, 136, 140-2, 151, 162-3, 173, 181, 186, 194, 195-6, 197, 203, 219-20, 227-8, 233, 238, 240, 245, 246, 251, 255, 264, 266, 269, 272, 277, 286, 287, 288, 292, 293, 298, 305, 307, 312, 313, 315, 318, 322
Francis Austen'a 213, 240
Anna Austen'a 239
Anne Sharp'a 156, 157, 296-7
Cassandra Austen'a 40, 42, 85, 90, 98, 100, 102, 104, 112, 125, 129-34, 135, 140-2, 148-9, 151-2, 157, 162-3, 164, 185, 186, 194, 203, 207, 208, 215, 227-8, 233, 238, 246, 248, 249, 251, 263, 269, 281, 286, 288
Cassandra Austen'ın mektupları imha etmesi 4, 140, 193, 315
Fanny [Frances] Knight'a 262, 289-90, 292, 293
James-Edward Austen-Leigh'e 292, 298
Martha Lloyd'a 248
mezar kitabesi 304-5
Mrs Knight'ın hamiliği 151-2
müstakbel kocaları için hayali isim denemeleri 84
oyunları 63
The Mystery 64
Corydon 64
Yaşlı Humbug 64

ölüm karşısındaki tepkisizliği 202
ölümü ve cenaze töreni 302, 304, 317
ölümüne sebebiyet veren hastalığı ve sağlık durumu 287-8, 292, 293, 295-7, 299-302, 321-2
ölümünün ardından 307-13, 316-7, 319
parodileri
History of England 74-5, 77
Emmeline (*Emmeline*, Charlotte Turner Smith karakteri) 77
Essex (Kraliçe Elizabeth'in sevgilisi) 74
Frederic Delamere (*Emmeline*, Charlotte Turner Smith karakteri) 74, 77
Sir Francis Drake 74
romanları
Akıl ve Tutku 42, 105, 122, 138, 149, 160, 175, 176, 179, 180, 181, 199, 236, 245-8, 253, 257, 268, 269, 276, 282, 290, 304, 310
Albay Brandon 179-80
Charlotte Palmer 42
Elinor Dashwood 149, 176-80, 246, 272, 283
Eliza Williams 179
Fanny Dashwood 179, 181
John Dashwood 139
John Willoughby 76, 160, 177, 178, 179, 246, 262, 272
Lady Middleton 149
Lucy Steele 178, 179
Marianne Dashwood 76, 149, 160, 176-80, 182, 199, 246, 253, 290-1
Mrs Dashwood 76, 139
Mrs Ferrars 179
Mrs Jennings 179
Sir John Middleton 177, 291
Catherine (*Northanger Manastırı*'nın önceki ismi) 307
Elinor and Marianne (*Akıl ve Tutku*'nun önceki ismi) 122, 134, 138
Emma 42, 73, 103, 114, 157, 207, 227, 268, 269, 271-2, 274, 275-7, 279, 280, 281, 282, 289, 294, 304, 308, 310, 315, 323
Emma Woodhouse 227, 278, 279-80, 283, 291
Frank Churchill 278, 279
George Knightley 227, 280, 281
Harriet Smith 42, 279, 280, 281
Jane Fairfax 279, 281, 323
Miss Bates 73, 281, 282, 294
Mr Dixon 282
Mr Henry Woodhouse 282
Mr Suckling 323
Mrs Bates 281
Mrs Dixon 282
Mrs Elton 103, 227, 274, 281, 294, 323
Mrs Goddard 42
Philip Elton 261, 279, 282
First Impressions (*Gurur ve Önyargı*'nın önceki ismi) 138, 139, 140, 148, 163, 191
Gurur ve Önyargı 11, 73, 76, 81, 97, 112, 116, 140, 148, 157, 160, 175-6, 181, 184, 219, 247-8, 249, 255, 259, 267-8, 269, 271, 280-2, 304, 307, 310-1, 312
Charles Bingley 97, 182, 186, 259
Charlotte Lucas Collins 183
Elizabeth Bennet 81, 115, 148, 166, 175, 181-2, 183-7, 196, 248, 256, 283
George Wickham 160, 182, 185, 186, 187, 192, 219, 262
Georgiana Darcy 97, 185, 186
Jane Bennet 175, 182, 184
Lady Catherine de Bourgh 11, 115, 187
Lydia Bennet 115, 160, 182, 184, 185, 187
Mr Bennet 181, 183
Mrs Bennet 73, 181, 184, 185
Mrs Gardiner 136
Mr Fitzwilliam Darcy 97, 116, 182, 184, 185-6, 187, 267
William Collins 148, 160, 182, 184, 185, 187, 261, 282
Görüşler 268, 280, 315
İkna 11, 97, 112, 287, 288, 289, 290-1, 294, 307, 310, 315
Anne Elliot 289, 290-1
Elliot ailesi 97, 290
Yüzbaşı Frederick Wentworth 291
Lady Russell 289

Mr William Elliot 290
Mrs Clay 114, 290
Mrs Smith 290
Musgrove ailesi 112
Sir Walter Elliot 11, 114
Yüzbaşı Harville 291
Lady Susan 76, 93, 95, 112, 138, 315
Lady Susan 94-5
Mansfield Park 20, 73, 76, 77, 95, 97, 110, 114, 123, 157, 158, 176, 177, 187, 191, 199, 207, 219, 226, 243, 251, 253, 254-5, 257, 262, 263, 267-8, 269, 271, 275-6, 280-1, 282, 286, 290, 304, 310, 315
Bertram ailesi 97
Dr Grant 261
Edmund Bertram 76, 158, 254, 255, 256, 260, 261
Fanny Price 77, 110, 160, 177, 199, 254, 255, 256-62, 279
Henry Crawford 76, 158, 219, 254, 255, 260-1, 262, 279
Julia Bertram 254, 259
Lady Bertram (Maria Ward) 257, 258, 260, 262, 275
Maria Bertram Rushworth 187, 254
Mary Crawford 95, 254-5, 256, 257, 259, 260, 261, 262
Mrs Chapman 257
Mrs Norris 73, 258, 261
Mrs Price (Frances "Fanny" Ward) 258
Rushworth ailesi 97
Sir Thomas Bertram 20, 258-9, 260, 262
William Price 191, 258, 260, 261, 262
Northanger Manastırı 30, 77, 102, 125, 138, 167, 170, 175, 176, 188, 208, 219, 235, 244, 287, 307, 310
Catherine Morland 30, 76, 102, 126, 287
General Tilney 102
Henry Tilney 125, 219
Isabella Thorpe 77
Susan (*Northanger Manastırı*'nın önceki ismi) 208, 235, 287
Sanditon 293-5, 315
Miss Clara Brereton 295
Miss Diana Parker 295
Mr Parker 294-5
Mrs Parker 294
Sir Edward Denham 295
William Heeley 294
The Brothers (*Sandition*'ın önceki ismi) 294
The Elliots (*İkna*'nın önceki ismi) 287, 289, 307
The Last Work (*Sandition*'ın yayımlanmadan önceki ismi) 294
The Watsons 158, 209, 211
Charles Blake 158, 211
Elizabeth Watson 209, 210
Emma Watson 209-11, 217
Lord Osborne 210
Mr Watson 209-10
Robert Watson 209-10
Tom Musgrave 210
romanlarına dair 11
Plan of a Novel According to Hints from Various Quarters 278, 315
Samuel Blackall ve Jane Austen 148-9
siyaset konuşmaması 158
şiirleri
Frank'in evliliğine dair 223
Frank'in ilk oğlunun doğumu üzerine 240, 241
Mrs Lefroy'un ölümü üzerine 44-5
Winchester yarışları hakkında 300-1
Thomas Langlois Lefroy'la flörtü 130-1, 133, 134, 135, 136-7, 177, 181, 206, 243, 246
vasiyeti 296, 304, 307, 311, 316
vaftizi 2, 4-5
yaşamına dair görüşler 4
yatılı okullar 37, 40-1
yazdıklarıyla dalga geçebilme özelliği 191
yazı üslubu 93
yeğeni Anna Austen'ın Jane hakkında yazdıkları 154-5
yeğeni Fanny Austen'ın Jane hakkında yazdıkları 151, 155, 215, 223-4, 229, 230, 239, 267, 287, 299, 322
yengesi Elizabeth Austen'ın Jane hakkındaki düşünceleri 154-5
yengesi Mary Lloyd hakkındaki hisleri 145, 165, 227

yetişkinliği 100-1, 103, 104, 105, 109, 112, 120, 130, 131, 134, 136-7, 138, 140, 141-2, 143, 145, 146, 148, 149, 151, 152, 154-5, 156, 157, 162, 164, 165, 166, 167, 168-9, 170, 171, 173, 177, 180, 191, 192-6, 197-8, 201, 203, 204-9, 210, 211, 212-3, 214-5, 217-8, 219-24, 225, 226-8, 229, 230, 231-6, 237, 238-9, 240, 242-3, 244, 245, 246-7, 248, 251-8, 269-83, 285, 286-8, 289, 290-1, 292-3, 294, 295-7, 299-302, 319-20, 321-2, 323
Austen, John (JA'nın büyük büyükbabası) 12
Austen-Leigh, James-Edward (JA'nın yeğeni; James'in oğlu) 4, 124, 126, 165, 217, 242, 254, 273, 275, 292, 298, 302, 304, 305, 308, 309, 312, 315
Austen, Leonora (JA'nın halası) 14, 18, 22, 23-4
Austen, Martha Lloyd (JA'nın yengesi; Frank'in ikinci karısı) 85, 145, 166, 169, 191, 192, 194, 197, 207, 209, 222, 227, 234, 235-6, 238, 239, 248, 266, 277, 290, 312, 314-5, 317
Austen, Mary (kızlık soyadı Gibson; JA'nın yengesi; Frank'ın ilk karısı) 213, 220, 221, 222, 223, 226, 227, 229, 231, 232, 240, 245, 274, 313
Austen, Mary (kızlık soyadı Lloyd; JA'nın yengesi; James'in ikinci karısı) 85, 88, 108, 144-5, 161, 165, 193, 202, 205, 207, 214, 217, 222, 225, 227, 228, 229, 242, 265, 275, 281, 286, 288, 295, 296, 299-301, 302, 303, 308, 317
Austen, Mary-Jane (JA'nın yeğeni; Frank'in kızı) 287
Austen, Philadelphia *bkz.* Hancock, Philadelphia
Austen, Stephen (JA'nın büyük amcası) 14, 18
Austen, William Knight (JA'nın yeğeni; Edward'ın oğlu) 308

Bage, Robert 141, 159-60, 176
Balliol 12, 20, 28, 38
Basingstoke 2, 29, 72, 86, 89, 101, 105-6, 108,116, 117, 164, 165, 186, 194, 207, 217
Bath 12, 21, 29, 31, 35, 37, 38, 41, 70, 88, 136, 162, 167-8, 170, 171, 188, 192, 193, 194-6, 197, 201-2, 207, 208, 210, 213-4, 222, 224, 308, 314
Batı Hint Adaları 38, 59, 104, 121, 129, 142, 143, 164, 208, 314, 317
Belinda (Maria Edgeworth) 176
Benn, Miss 238, 248, 287, 290
Bentley, Richard 311-2
Bentley Kilisesi 311
Berquin, Arnaud 51-2
Bessborough, Lady 247
Bigeon, Françoise 147, 214, 231, 264, 266-7, 272, 276, 286, 304, 316-7
Bigeon, Marie Marguerite *bkz.* Perigord, Marie Marguerite
Bigg, Alethea 85, 117, 131, 195, 205, 206, 207, 242, 255, 265, 275, 281, 293, 297
Bigg, Catherine 85, 166, 195, 205, 207, 232
Bigg, Elizabeth *bkz.* Heathcote, Elizabeth
Bigg, Harriet 117
Bigg, Lovelace 104
Bigg-Wither, Harris 104, 131, 205-8, 222
Bigg-Wither, Mr 85, 104, 265
Blackall, Samuel 148-9
Blake, Charles 158
Bolton, Thomas Orde, Lord 98
Bombay Castle 17, 19
Bon Ton (David Garrick) 61, 63, 256
Bond, John 31, 111, 132
Boswell, James 76, 160, 165, 198
Box Hill 109, 114, 280
Brabourne, Lord 313
Bramston, Mary (kızlık soyadı Chute) 106, 108
Bramston, Mrs Augusta 268
Bramston, Wither 106, 117
Bridges, Elizabeth *bkz.* Austen, Elizabeth
British Critic 307
Brunton, Louisa 251
Brunton, Mary 246
Burdett, Frances 266, 269
Burdett, Francis, Sir 266
Burney, Fanny 76, 77, 81, 108, 139, 184, 310
Butler-Harrison, Elizabeth Matilda (kızlık soyadı Austen; JA'nın kuzeni) 116
Butt, Mary (Mrs Sherwood) 41
Byron, Harriet (*Sir Charles Grandison*) 78-9
Byron, Lord (George Gordon) 100, 101-2, 103, 271, 276, 285, 290, 307

Cadell, Thomas 139-40, 191, 208
Cambridge 14, 98, 101, 105, 148
Canterbury Hapishanesi 270

Carlton House 253, 276
Carpenter, Thomas Edward 318
Cawley, Mrs 37, 38, 39-40, 41-2, 44
Cecil, Lord David 319
Cecilia (Fanny Burney) 81, 184
Centlivre, Susannah 62
ceviz toplama (James Thomson'ın The Seasons adlı eserinden) 225
Chamberlayne, Mrs 196
Chapman, R.W. 257, 294, 310, 318
Chard, George 68
Charlotte, Prenses 247, 253
Chawton 133, 229, 234, 236, 237, 239, 240, 242, 243, 244, 245, 248, 249, 263, 264, 265, 267, 270, 271, 273-4, 275, 285, 286-7, 292, 296-7, 300, 302, 312, 314, 315, 317, 318, 322
Chawton House 218, 229, 237, 244, 266
Chawton Kilise Mezarlığı 313
Chawton Köy Kütüphanesi 318
Cheesedown Çiftliği 31
Chesterfield, Philip Stanhope, dördüncü kont 47, 59
Churchill, Frank 278, 279
Chute, Elizabeth (kızlık soyadı Smith) 106-7, 108-110, 113,114, 135, 141, 166, 172-3, 186, 205, 309
Chute, Mary *bkz.* Bramston, Mary
Chute, William John, milletvekili (eskiden Lobb) 105
Clarence, William, Dük 253, 278
Clarke, James Stanier 276, 278-9, 280
Clive, Lord Robert 19
Cobbett, William 6
Coelebs in Search of a Wife (Hannah More) 260
Cole, Hester 15-6
Cooke, Mrs Cassandra Samuel (JA'nın annesinin kuzeni) 169, 323
Cooper, Edward (JA'nın enişte si) 29, 31, 37
Cooper, Edward (JA'nın kuzeni) 31, 48, 50, 169, 226
Cooper, Jane *bkz.* Williams, Jane Cooper
Cooper, Jane (kızlık soyadı Leigh; JA'nın teyzesi) 5, 12, 31, 37,47
Cope, Sir Zachary 321
Courtley, Charles, Sir 71
Covent Garden 15-6, 18, 53, 121, 266, 271
Cowley, Hannah 61-2, 76
Cowper, William 76, 158, 165, 199, 228, 290, 323
Craven, Charlotte 266
Craven Kontesi *bkz.* Brunton, Louisa
Crosby, Richard 208, 235-6, 287
Culham ailesi 29

dans 10, 26, 27, 40, 48, 51, 53, 61, 62, 63, 86, 98, 99-100, 103, 105, 108, 115-7, 126, 129, 130-2, 135, 142, 147, 153, 166-7, 188, 201, 203, 206, 210-1, 215, 226, 235, 240, 271, 275, 309, 319
d'Antraigues, Kont Emmanuel Louis 251-3
Darnell, Dorothy 318
Dawkins, Betty 111, 112
Dawlish 201
de Saint-Huberty, Anne 251
Deane 5, 21, 23, 32, 43, 85, 88, 92, 120, 144-5, 162, 164, 165, 166, 172, 193, 265
Deane Gate Inn 25, 31
Deane House 104, 107, 109, 131
Dickens, Charles 4, 73, 294, 310
Digweed ailesi 3, 31, 103, 115, 162, 165, 166, 218
Digweed, Harry 103, 242
Digweed, Jane (kızlık soyadı Terry) 242
Discount, Humphrey 72
Doğu Hint Adaları 68, 91-2
Doğu Hindistan Garnizonu 314
Doğu Hindistan Kumpanyası 220, 244
Donne, John 124
Dorchester, Guy Carleton, Lord 97
Dorchester ailesi 98, 136, 166
Drury Lane 45
Duygu Yolculuğu (Laurence Sterne) 76

Edinburgh Magazine 307
Edinburgh Review 282, 310
Edgeworth, Maria 40, 42, 76, 176, 244, 249, 307
East, Gilbert 27
East, Sir William 180
East Kent 151, 152, 270
Egerton, Thomas 245, 247, 248, 254, 271, 275, 307, 312
Eliot, George 310
Emmeline (Charlotte Turner Smith) 77, 168
Ethelinde (Charlotte Turner Smith) 77
Evelyn, Mr 196
Evelina (Fanny Burney) 81, 139, 160, 169, 184

Fables Choisies (Jean de La Fontaine) 44, 45
Fanny Hill (John Cleland) 15
Farrer, Reginald 255, 290
Feuillide, Hastings François Louis Eugène Capot de 49, 52, 60, 66, 83, 84, 87, 88, 89, 92, 144, 146, 147, 211, 214
Fenton, Lavinia (Bolton Düşesi) 98
Feuillide, Jean François Capot de 49, 53, 56-8, 59, 66, 88, 93, 211, 212, 252, 265
Fielding, Henry 64, 76, 132, 188
Fowle, Charles 27
Fowle, Elizabeth (kızlık soyadı Lloyd) 85, 193, 227
Fowle, Fulwar-Craven 27
Fowle, Martha 227
Fowle, Mary 193
Fowle, Mr 231
Fowle, Tom 27, 35, 90, 121, 129, 142, 145, 161, 181
Fowle, William 27
Fox, Charles James 64
Fransa 24, 49-50, 52, 56, 60, 62-3, 65, 66-7, 77, 84, 87, 89, 92, 103, 117, 137, 145, 146, 147, 203, 212, 213, 214, 252, 285, 286, 308, 311
Fransız İhtilali 47, 66, 83

Galigai de Concini, Eléonore 297
Gambier, Amiral James 164
Gard, Roger 256
Garrick, David 34, 61
Genç Werther'in Acıları (Johann Wolfgang von Goethe) 72, 179
Gibson, Mary *bkz.* Austen, Mary
Gifford, William 276
Gil Blas (Alain-René Lesage) 109
Godmersham 151, 152, 153-4, 155-8, 162, 163, 163, 167, 169, 183, 192 , 195, 201, 205, 206, 208, 212, 214-5, 218-9, 223, 226, 227, 229, 231, 232-4, 236, 242, 263, 264, 266, 270, 273, 313, 322
Godwin, William 108, 176, 397
Grandison, Sir Charles 78, 79

Habeşistan Prensi Rasselas'ın Hikâyesi (Samuel Johnson) 76
Hackitt, Sarah (Mrs La Tournelle) 47-8, 49
Hall, Mrs 163, 183
Ham, Elizabeth 39-40
Hampshire 1, 8, 10, 21-2, 29, 79, 88, 89, 97, 101, 103, 104-6, 107, 111, 114, 115, 117, 130, 133, 136, 137, 147, 149, 151, 154, 157, 192, 198, 206, 208, 212, 218, 222, 234, 244, 246, 253, 271, 275, 286, 287, 317
Hancock, Elizabeth ["Eliza"] 3, 9, 10, 19-20, 21-3, 31, 49-50, 51-4, 55-63, 64, 65-6, 67, 70, 83-4, 86-9, 90, 92-3, 116, 118, 119-20, 123, 124, 133, 143-8, 173, 174, 192, 201, 203, 206, 211-2, 214-5, 218, 219-20, 231, 236, 238, 246, 251-3, 256, 263-5, 267, 285, 286, 297, 304, 312, 316
Hancock, Madam de Feuillide *bkz.* Hancock, Elizabeth ["Eliza"]
Hancock, Philadelphia (JA'nın halası) 2, 3, 5, 8-10, 14, 15-7, 18-20, 21, 22-4, 31, 49, 54, 55, 56, 58, 59, 65, 66, 83-4, 86-8, 90, 91, 123, 192, 203
Hancock, Tysoe Saul (JA'nın eniştesi) 8, 9, 18-20, 22-4, 53, 54, 88
Hanson, Charles 101
Hanson, John 100-1, 112
Hanson, Laura 101
Hanson, Mary-Ann *bkz.* Portsmouth, Mary-Ann Hanson
Harvey, Richard 142
Harwood ailesi 103, 116, 131, 162, 165, 166, 242
Harwood, John 104, 107, 131
Hastings, George 19, 21, 23, 33
Hastings, Warren 9, 18-23, 52, 54, 56-7, 59, 64, 65, 118-9, 145, 146-7, 174, 212, 244, 248, 267
Heathcote, Elizabeth 85, 104, 131, 205, 265, 275, 297, 299, 302
Heathcote, William 242, 265
Heeley, William 294
Hermsprong, or Man as He is Not (Robert Bage) 141, 159
Hicks, Michael 117
High Life Below Stairs (James Townley) 70
Hill, Catherine *bkz.* Bigg, Catherine
Hill, Herbert 232
Hillard, Nanny 111
Hillard, Robert 111
Hindistan 3, 8-9, 16-9, 21, 22-3, 49, 53-4, 58, 64, 90, 91, 173
Hinton, Elizabeth *bkz.* Austen, Elizabeth

Hinton, Mr 18, 23-4
History of America (William Robertson) 107
History of England (Oliver Goldsmith) 158
Hoare's Bank 316
Holder, James 104
Hooper, Elizabeth Austen (JA'nın büyük halası) 15
Horsmonden 12, 13
Huguenotlar 43, 103, 136
Hutchins, Mary 111, 112

Idler (Samuel Johnson) 70, 76
Imhoff, Mrs (sonradan Hastings) 22

İngiliz Devlet Arşivi 15, 16
İngiltere 11, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 38, 40, 55, 57, 59, 70, 83-4, 88, 89, 92, 97, 109, 117, 118, 124, 146, 156, 167, 172, 212, 221, 244, 252, 254, 263, 264, 285, 290, 297, 307, 314, 323
İngiltere Merkez Bankası 103
İrlanda 130, 134, 136, 137, 173, 174

Jackson, Eleanor *bkz.* Austen, Eleanor
James, Henry 156
Jane Austen Society 318
Jenkins, Elizabeth 318
Johnson, Samuel 41, 44, 76, 176, 244, 249
Jordan, Dora 215, 253, 271
Jourdan, Château de 58

Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi (Mary Wollstonecraft) 158
Kavanagh, Julia 310
Kent 20, 21, 29, 44, 65, 67, 69, 84, 92, 111, 137, 141, 149, 151, 155, 156, 157, 166, 167, 184, 197, 205, 214, 215, 218, 219, 228, 242, 244, 264, 270, 276, 286, 293, 313
Kentish Town Kilisesi 273
Kew, Elizabeth 111, 112
Knatchbull, Catherine *bkz.* Knight, Catherine
Knatchbull, Fanny *bkz.* Austen, Fanny
Knatchbull, Sir Edward 315
Knight, Catherine 28, 29, 43, 151-2, 218, 236, 237, 246, 265
Knight, Caroline (kızlık soyadı Portal) 308
Knight, Edward *bkz.* Austen, Edward
Knight, Thomas 28, 29, 43
Knight, William *bkz.* Austen, William Knight
Korsan (Lord Byron) 271, 285
köle ticareti 253, 260, 275, 323-4

La Nouvelle Héloïse (Jean Jacques Rousseau) 109
Lady Saye and Sele 226
Langham, Sir James 281
Lambert, Sir John 54, 55, 56, 203
Lansdowne, üçüncü markiz 228
Lascelles, Mary 181, 211
Laverstoke House 104
Lefroy, Anna *bkz.* Austen, Jane-Anna-Elizabeth Lefroy "Anna"
Lefroy, Anne 43, 44, 45, 50, 107-8, 125, 130, 131, 136-7, 148, 172, 186, 212, 273
Lefroy, Benjamin 242-3, 273
Lefroy, George 132, 136
Lefroy, George (papaz) 43, 107, 130, 131, 274
Lefroy, Thomas Langlois 130-3, 134, 135, 136, 137, 140, 177, 181, 206, 246
Leigh, Cassandra *bkz.* Austen, Cassandra
Leigh, Cassandra *bkz.* Cooke, Mrs Cassandra Samuel
Leigh, James *bkz.* Leigh-Perrot, James
Leigh, Jane *bkz.* Cooper, Jane
Leigh, Theophilus (JA'nın anne tarafından büyük amcası) 12
Leigh, Thomas (JA'nın büyükbabası) 12
Leigh, Thomas (JA'nın dayısı) 29
Leigh, Thomas (JA'nın annesinin kuzeni) 48, 224
Leigh-Perrot, Jane (JA'nın yengesi) 31, 38, 167, 170-2, 196, 203, 295, 309, 312, 314
Leigh-Perrot, James (JA'nın dayısı) 5, 21, 31, 167-8, 169, 171, 195, 224, 269, 285, 295
Letters from the Mountains (Anne Grant) 249
Lewes, George Henry 310
Littlewart, Nany 125
Littleworth, Elizabeth 111
Lloyd, Elizabeth *bkz.* Fowle, Elizabeth
Lloyd, Martha *bkz.* Austen, Martha Lloyd
Lloyd, Mary *bkz.* Austen, Mary
Lloyd, Mrs 85, 145
Londra 3, 6, 8-9, 14, 15, 22-3, 24, 31, 40, 41, 49, 50, 51, 53-4, 59, 62, 64, 66, 70, 73, 84, 88, 99, 101, 102, 106, 107, 125, 130, 136, 137, 139, 141-2, 144, 146-7, 167, 177, 195, 197, 214, 215, 218, 219, 224, 236,

237, 252, 253, 254, 261, 263, 264-5, 266, 270 , 272, 274, 276, 277, 281, 285, 286, 296, 300, 307
Lyford, John 131
Lyford, Giles-King 164, 165, 212, 292, 298, 299, 301
Lyme Regis 192, 201
Lymington, Lord 99

Macaulay, Thomas Babington 309
Mackreth, Sir Robert 104
Madam de Staël (Anne Louise Germaine de Staël) 270, 275
Madam Tucker Kız Okulu 39
Manydown House 129
Mathew, Anne *bkz.* Austen, Anne
Mathew, General Edward 145
Matilda (Thomas Francklin) 34, 35, 46
meme kanseri 263
Memoirs of Mary Wollstonecraft (William Godwin) 180
Mitford, Mary Russell 127
Monk Sherborne 8, 29, 218
More, Hannah 260, 289
Morning Chronicle 247
Murden, Jane 281
Murphy, Arthur 229
Murray, John 276-7, 278, 281, 286, 289, 307
Musgrave, Tom 210

Napoleon Bonapart 201, 215, 249, 252, 271
Netley Manastırı 230
Newhaven ayaklanmaları 118
Nibbs, George 323
Nibbs, James 323
Noel kutlamaları 2, 3, 27, 34, 40, 49, 50, 60, 62-3, 70, 74, 87, 90, 98, 129, 130, 135, 137, 148, 153, 164, 166, 226-7, 240, 275
North, Brownlow 287
Norton, Grace (sonradan Lady Portsmouth) 100, 101

Oakley Hall 106, 108, 205, 268, 275
Oxford 12, 15, 18, 20, 24, 27, 28, 38, 39, 41, 43, 60, 65, 69, 70-1, 83, 86, 92, 118, 119, 130, 133, 169, 186, 205, 231, 264, 292, 299
Oxford World's Classics 310

Palmer, Fanny [Frances] (JA'nın yengesi; Charles'ın karısı) 221, 273
Pantheon Opera Binası 231
Papillon, J.R. 292, 308
Paris 50, 54, 55, 57, 66, 70, 83-4, 88, 92, 103, 275
Pearson, Mary 146, 219
Pearson, Sir Richard 133
Perceval, Spencer 105, 252
Perigord, Marie Marguerite 214, 231, 264, 265, 266, 272, 316-7
Perigord, Pierre Frayté 214
Perseverance 68, 69
Pitt, William 88, 121
Portal, Benjamin 70
Portal, Caroline *bkz.* Knight, Caroline
Portal, Henry 103, 104
Portal, John 106, 131, 275, 308
Portal, Joseph 104
Portal, Mrs John 300
Portsdown House 314, 317
Portsmouth, Lord 90, 100, 101-2, 104, 117, 125, 192
Portsmouth, Mary-Ann Hanson 100, 101-2, 114
Powlett, Charles 98-9, 108, 117, 172

Quarterly Review 276, 282, 309

Radcliffe, Ann 170, 189
Rambler (Samuel Johnson) 44, 70, 76, 109, 172
Rennell, Thomas 302
Repton, Humphry 224, 226
Robertson, William 107
Ryle, Gilbert 262

Salisbury and Winchester Journal 304
Samuel Johnson'ın Hayatı (James Boswell) 165
Scadding ailesi 170
Scott, Walter 175, 243, 249, 275, 282-3, 290, 292, 300, 307, 309, 310
Seasons (James Thomson) 107, 225
Seymour, William 208
Shakespeare, William 44, 55, 76, 109, 154, 257, 309
Sheridan, Richard Brinsley 46, 52, 64, 65, 168, 173, 247, 248
Sir Charles Grandison (Samuel Richardson) 75, 77-8, 80, 184

Smallbone, Daniel 111
Smallbone, Jane 111
Smith, Charlotte Turner 76, 77, 109, 168
Smith, Emma (sonradan Mrs James-Edward Austen-Leigh) 309
Smith, Joshua 106
Somerset İlçe Hapishanesi 170
Southam, Brian 260
Southampton 31, 41, 92, 103, 116, 222, 226, 227, 228, 229, 231-2, 234
Spencer, Albay Charles 119, 147
Spencer, Lord George 164, 215
St Albans 229
St John's College 15, 28, 119
Staples, Elizabeth 110, 112
Steevens ailesi 111
Steevens, Mary 112
Stent, Mrs (Mrs Lloyd'un arkadaşı) 207-8
Sterne, Laurence 76
Steventon 1, 3, 5, 7, 8, 21, 23, 26, 28, 30, 32, 39, 41, 43, 45, 46, 49, 51, 61, 62, 63, 70, 72, 81, 83, 85, 87, 88, 89, 92, 99, 103, 105, 108, 109-10, 111, 117, 119, 120, 131-2, 133, 138, 143, 144, 145, 153, 161-2, 164, 165, 173, 188, 192-3, 197-8, 203, 205, 207, 211, 214, 217, 222, 225, 226, 228, 229, 231, 233, 234, 238, 240, 242, 244, 249, 264, 265, 273, 274, 275, 285, 286, 288, 300, 302, 304, 305, 308-9, 311, 323
Steventon Kilisesi 10, 90
Steventon Malikânesi 218
Stoneleigh Manastırı 11, 224

Tales of My Landlord (Walter Scott) 300
Tanner, Tony 256, 257
Tehlikeli İlişkiler (Pierre-Choderlos de Laclos) 93, 95
Teignmouth 201
Terry ailesi 101, 103, 112, 115, 162
Terry, Jane (sonradan Digweed) 242
Terry, Michael 103, 242
Terry, Robert 103
Terry, Stephen 103
The Chances (David Garrick) 63
The Chances (John Fletcher ve Francis Beaumont)
The Fool of Quality (Henry Brooke) 7
The Female Quixote (Charlotte Lennox) 168
The Libertine (Thomas Shadwell) 270
The Loiterer (James Austen) 70-2, 74, 217, 243
The Old Manor House (Charlotte Turner Smith) 77
The Pilgrim's Progress (John Bunyan) 39
The Rivals (Richard Brinsley Sheridan) 46, 168, 305
The Spoiled Child (Isaac Bickerstaffe) 215
The Sultan (Isaac Bickerstaffe) 70
The Times 318
The Way to Keep Him (Arthur Murphy) 229
The Wonder! A Woman Keeps a Secret (Susannah Centlivre) 62, 63
Thrale, Cecilia 41
Thrale, Harriet 41
Thrale, Hester 41
Thomson, Hugh 310
Thomson, James 107, 225, 290
Tilbury, Susannah 111
Tilson, Frances Sanford 269
Tilson, James 219, 269
Tom Jones (Henry Fielding) 76, 132, 188
Tom Thumb (Henry Fielding) 64, 76
Tonbridge 12, 14-5, 20, 31
Tonbridge School 15
Trilling, Lionel 256, 261
Tristram Shandy Beyefendinin Hayatı ve Görüşleri (Laurence Sterne) 76

vekil prens bkz. IV. George
Venedik Taciri (William Shakespeare) 257
Vyne 105-6, 107, 108, 109-10, 184, 217, 244, 275, 305, 309

Wallop, Coulson 90, 99, 117
Wallop, John Charles *bkz.* Portsmouth, Lord
Wallop, Newton 99, 100, 102
Walter, Philadelphia (JA'nın kuzeni) 50, 53, 67, 124, 143, 157
Walter, William-Hampson (JA'nın üvey amcası) 14
Watkins, Thomas 304
Waugh, Evelyn 156
Waverley (Walter Scott) 275
Webb, Mary 189
Whateley, Richard 309
Which is the Man? (Hannah Cowley) 61, 62, 256
White, Gilbert 1-2
White, Sir Thomas 28

White's Club 104, 272
Wiggett, Caroline 110
Williams, Eliza 179
Williams, Jane Cooper (JA'nın kuzeni) 35, 37, 38, 41, 46, 47, 50, 70, 85, 89, 133, 161, 188, 204
Williams, Thomas (JA'nın eniştesi) 161, 204
Willoughby, Cassandra 11
Winchester 31, 68, 104, 106, 110, 165, 173, 218, 229, 232,237, 242, 244, 265, 273, 275, 287, 292, 296, 297, 299-300, 302, 305, 309
Winchester Katedrali 105, 131, 310
Winchester Üniversitesi 237
Wollstonecraft, Mary 141, 158, 159-60, 180, 183
Woodman, John 9, 54, 56, 66
Wyatt, James 101

yatak paylaşımı 38, 39, 120
yatılı okul 13, 37, 38, 39, 40, 41, 47, 70, 84, 94, 157, 218, 233
Young, Arthur 39
Young, Bobbin 39